

Amerikan Suomalaisen Työväenliikkeen Historia

Kirjoittanut

Elis SULKANEN

Amerikan Suomalainen Kansanvallan Liitto ja Raivaaja
Publishing Company, Fitchburg, Massachusetts, 1951

RAIVAAN KIRJAINEN, FITCHBURG, MASS.

Alkulause

Muun kulttuuritoimintansa ohella on Amerikan suomalainen työväenliike harrastanut oman historiansa tutkimusta miltei alusta pitäen. Alex Halonen ilmoitti Raivaajassa jo v. 1906 suunnitelmastaan kirjoittaa Yhdysvaltain sosialistisen liikkeen historian, johon oli tarkoitus liittää selostus myöskin suomalaisten osastojen toiminnasta. Näin varhaisessa vaiheessa ei suunnitelma kuitenkaan voinut toteutua. Sittenkin liikkeemme historian monista tutkijaharrastelijoista F. J. Syrjälä pääsi pisimmälle, sillä hän julkaisi siitä ansiokkaan teoksen v. 1925.

Sen jälkeen harrastuksemme liittyivät yhteiseen, koko siirtokansamme elämää, yhteistoimintoja ja sivistyspyrkimyksiämme käsittelevän yleisen historian laatimiseen, jonka aloitteita tehtiin Suomesta käsin eräiden ulkosuomalais toimintaan kiintyneiden yksityisten ja yhdistysten toimesta ja jota täällä myöskin vireillä pidettiin paikallisten historia-seurojen ja muidenkin sivistyslaitosten taholta. Innostus Amerikan suomalaisten yleisen historian aikaan saamiseksi tuntui virkistyvän erikoisesti Delawaren 300-vuotisjuhlien aikana. Asiaa keskusteltiin paikallisia juhlia järjestävissä komiteoissa, siitä puhuttiin juhlissa, ja yleisten juhlien järjestämiseen osallistuneen, New Yorkissa toimineen suomalaisen keskustoimikunnan keskuudessa aprikottiin yhteisen toiminnan jatkamisesta historia-aineiston kokoamisen merkeissä, jopa komitean johtavien jäsenten keskuudessa suunniteltiin esityksen laatimista Columbian Yliopistolle suomalaisten siirtolaisten historia-aineiston arkistoinnin järjestämiseksi. Samoihin aikoihin tehtiin Suomi-Opiston puolesta tunnetuksi laitoksen rakennuksien laajentamissuunnitelma, johon liitettiin määrätieloinen tarkoitus varata erityinen huone Amerikan suomalaisten yleisen historia-aineiston varastointipaikaksi ja johon eri ryhmiä kehoitettiin lähettämään historiallisia asiakirjoja, selostuksia, julkaisuja ja kirjoja. Arkisto suunniteltiin järjestää asianmukaisella tavalla, mikä tulisi puolueettomasti olemaan kaikkien asiaan kiintyneiden käsiteltävänä ja tutkittavana.

Meikäläisten keskuudessa oltiin taipuvaiset tukemaan Suomi-Opiston aloitetta, vaikkakin se tehtiin hiukan epäilevällä mielellä. Kun sittemmin hetimiten huomattiin, ettei syystä tai toisesta aineistoa Suomi-Opistolle tarkoituksenmukaisesti kerääntynytkään ja ettei siellä voitukaan arkistointia odotetulla tavalla järjestää, niin kehittyi harrastus itsenäiseen toimintaan, varsinkin työväenliikkeen kohdalta oman aineiston keräämiseksi. Tähän kannanottoon, mikä sai ilmauksensa Amerikan Suomalaisen Kansanvallan Liiton liittotoimikunnan päätöksissä vv. 1945-1946 ja myöskin viimeksi mainitun vuoden Liiton edustajakokouksen julkilausumassa, johti se käytännöllisten kokemusten vahvistama vakaumus, ettei työväenliikkeen historian, sen aatteenkennelmien ja tarkoitusten selityksessä voida luottaa porvarillisiin piireihin. Tämä käsitys sai sitten vahvistusta erinäisistä vanhoillisten piirissä julkaistuis-

la historia-kirjasista, sekä Suomi-Seuran toimesta Suomessa julkaistuista kirjallisista tuotteista, joissa varsinkin muutamissa, kohdellaan tšekäläistä työväenliikettä tavattomalla ylimielisyydellä ja virheellisesti tapahtumia tulkitsamalla koetetaan työväenliikkeeltä riistää sen todelliset ansiot Amerikan suomalaisen työväestön sivistystason kohottamisessa.

Kun näin ollen luohistui luottamus siihen, että yhteisen yleisen historian julkaisemisella voitaisiin tasapuolisesti ottaa huomioon myöskin työväenliike, niin Kansanvallan Liiton liittotoimikunnalle, jolle oli vakaantunut käsitys historiamme julkaisemisen tarpeellisuudesta, ei jäänyt muuta keinoa, kuin ryhtyä omaperäiseen toimintaan vuosia kehitetyn aikeen toteuttamiseksi. Alusta pitäen hyvin käsitettiin liikkeemme myöhäisen vaiheen asettamat rajoitukset ja vaikeudet seikkaperäisen ja laajan historian aikaansaamiseksi, mutta toisaalta käsitettiin myöskin, että ylimalkaisempikin esitys on parempi kuin ei mitään. Lopullinen päätös asiasta tehtiin Liiton edustajakokouksessa keväällä 1918. Liittotoimikunta määrättiin ryhtymään käytännöllisiin toimenpiteisiin niin pian kuin osastojen toimintavoima sitova Suomen avustamistyö näyttää antavan tilaisuuden. Tarkoitusta varten oli ensimmäiseksi järjestettävää varojen keräys, sillä hyvin käsitettiin, ettei teos näissä oloissa voi muodostua taloudellisesti kannattavaksi. Liiton osastot vastasivat esitettyihin pyyntöihin myönteisesti ja luovuttivat tarkoitukseen tasaluvuissa \$5,000.00 ja muut liikkeellemme sympaattiset yhdistykset ja erinäiset osuusliikkeet lahjoittivat siihen \$720.00. Täten saaduilla takeilla Raivaaja Kustannusyhtiö mielihyvin otti teoksen kustannettavakseen.

Saatuana jäsenistöltä tarpeellisen tuen päätti liittotoimikunta vuoden 1919 helmikuun kokouksessaan ryhtyä kiirehtimään edustajakokouksen päätöksen toteuttamista, joka määräsi historian julkaistavaksi "meidän aikanamme." Aineiston keräyksen, historian toimittamisen ja julkaisemisen valvontatoimenpiteet annettiin liittotoimikunnasta valitulle erikoiskomitealle, johon tulivat Raivaajan päätoimittaja Yrjö Mäkelä, Työläisten Luottoyhdistyksen rahastonhoitaja William N. Reivo, toimittaja Toivo N. Nousio, toimikunnan puheenjohtaja Victor Annala ja tämän kirjoittaja toimikunnan sihteerinä. Sen jälkeen oli ratkaistava jo pitemmän ajan harkittu kysymys: kuka saadaan historian kirjoittajaksi ja kun muuta neuvoa ei löytynyt, tehtävä määrättiin allekirjoittaneen suorittavaksi.

Ensimmäisenä tehtävänä oli lähemmin järjestää ja tiukentaa aineiston keräystoiminta. Yhdistyksille ja yksityisille tunnetuille henkilöille lähetettiin useita kiertokirjeitä ja eräitä kyselykaavakkeita. Tämän toiminnan tehostamiseksi allekirjoittanut teki pikaisen matkan päänsiällisimmille suomalaisten avustajille keski- ja itäsuomissa ja ääriäännessä kesällä 1919. Moniin kymmeneen nousee niiden toveriin ja ystäviin lukumäärä, jotka kiitosta ansaitsevatla auliudella ovat lahjoittaneet käytettäväksemme kirjallisia muistiinpanoja, asiakirjoja, lehtileikkeitä, julkaisuja, kirjoja ja valokuvia. Heille, joista suurin osa tulee nimeltään mainituksi lähdeselostuksessa, lankeaa siis suuri ansio yrityksen onnistumisesta. Industrialistin ja Työväen Osuustoimintalehden toimihenkilöt ovat suosiollisesti antaneet lehtimateriaaliansa vuosikerrat selailtavaksi, mutta Työmiehessä sellainen jyrkästi kiellettiin.

Tarpeellista aineistoa ei kuitenkaan ole saatu läheskään jokaiselta paikalliskunnalta, mikä ilmeisesti jo siinä, että niin monista paikallisosastoista on

täytynyt tyytyä vain pelkkään mainintuan niiden olemassaolosta. Rajoitetusti on estänyt myöskin edustajakokouksien kaikkien päätöksiensä ja monien muiden tärkeidenkin asiakirjojen julkaisemisen. Mutta liikkeen yleiset vaiheet, tärkeimmät tapahtumat ja kehityksen tekemät uomat eri suuntatarkoitusten ja järjestöjen muodostumiseksi on koitettu mahdollisimman tarkoin ottaa huomioon ja jokaisen ryhmittymän aatteellinen asennoituminen selittää niiden itsensä julkaisemien ohjelmien mukaisesti. Samalla kuin täten on pyritty kaikille oikeudenmukaiseen tasapuolisuuteen, on lopullisissa arvioinnissa aina kuitenkin silnämääränä pidetty normaalin työväenliikkeen yleistä etua ja sen arvostamista tietoisena siitä, että kaikissa ryhmissä, ristiriitaisista käsitksistä huolimatta, se on aina nauttinut suurinta kunnioitusta.

Mitä itse aiheen käsittelyyn tulee niin siinä on koitettu, vapautuneena henkilökohtaisista vaikutelmista, mahdollisimman huolellisesti kiinnipitää historian tutkimustavoissa hyväksytyistä objektiivisista, yleisperäisistä näkökantoista ja totuuden mukaisesti kertoa asiat sellaisena kuin ne ovat tapahtuneet. Kaikki mitä työväestön puolesta on tehty, ei aina ole ollut kaunistava, eikä hyväksyttävääkään. Mutta vielä vähemmän voidaan arvostelulta jättää meikäläisten porvarillisten piirien suvaitsematon suhtautuminen ja varsinkin entis aikojen tuomittavat ja rumat teot, joilla monesti suorastaan uhattiin uudempaan ja vapaampaan elämänymmärrykseen pyrkivien työläisten elämää.

Työväenliikkeen perustana on yhteiskunnallisen taistelun käyminen olojen ja järjestelmän uudistamiseksi ja kun siinä — Amerikan suomalainen työväenliike lukuun otettuna — on koko maailmaa käsittävässä mittakaavassa suunnattomasti edistytty, niin rohkenemme me omia virheitämme ja heikkouksiamme salaamatta puhua koko historiamme voimalla niiden ylevien tarkoituserien puolesta, joiden hyväksi sadat paikallisosastomme ja kymmenet tuhannet toverimme ovat niin paljon uuvastaneet. Juuri heille ja heidän muistolle tahdotaan tänä kirja omistaa. Samalla pyydämme tämän vaatimattoman tekelen liittämään muruseksi siihen suurempaan, koko Suomen kansan ja erikoisesti sen työväestön ponnistuksien ja raskaiden taistelujen historiaan, jonka kautta, sivistyksen edelleen kehittämiseksi, perintätietomme jää tuleville sukupolville.

Käsikirjoituksen ovat tarkastaneet ylempänä mainitut liittotoimikunnan jäsenet ja eväät heistä ovat auttaneet myöskin korehtuurin lukemisessa. Kaikille heille yhteisesti pyydän tässä esittää kiitokseni kaikkien saamiene neuvosten ja huomautuksien johdosta. Samalla on kuitenkin huomautettava siitä, ettei tarkastus, minkä toimikunnan jäsenien muiden tehtävien vuoksi on täytynyt tapahtua verratien ylimalkuisena käsikirjoituksen lukemisena, suinkaan vapautta kirjoittajaa vastuusta itse tehtävään suorituksessa, minkä myöskin olojen pakottamana on täytynyt tapahtua kiireellisesti, sattuneista mahdollisista virheistä ja heikkouksista. Erikoisesti haluan tätä tilaisuutta käyttäen esiintuodakseni kiitollisuuteni toimittaja Eero Bomanille, joka myöskin on lukenut käsikirjoituksen pääasiallisesti kieliasun tarkkailua silnällä pitäen ja tehnyt siinä suhteessa monia hyödyllisiä korjauksia.

Fitchburgissa, tammikuussa 1951.

Elis Sulkanen.

Amerikan Suomalaisen Kansanvallan Liiton edustajakokouksen edustajat Fitchburgissa, Mass., maalisk. 25 ja 26 p., 1950

Yläriivi vasemmalta: John Korpi, Wille Salmi, Henry Puranen, Einari Närhi, Onni Koskinen, A. T. Olson, Victor Berg, Eino Kainu, John Kataja ja Siiimes P. Salminen. Toinen rivi: Arvi Nuorimo, Santeri Lappi, Jonas Tikkanen, C. J. Pitkänen, Simon Moilanen, Yrjö Mäkelä, J. H. Oikemus, Toivo N. Nousio, Eino Sarkkinen, Nikolai Tyni ja Matti Mäki. Kolmas rivi: Emil Markkanen, William Aho, Henry Askeli, Werner Niskanen, Mikko Lyytikäinen, William N. Reivo, Väinö Leskinen, Suomen sos.-dem. puolueen sihteeri, Victor Annala, Gustaf Pursi., Alfred Torppa ja Erkki Ranta. Alarivi: Hanna Kääräinen, Anna Kauppinen, Tilda Aalto, Oskari Tokoi, Elis Sulkanen, Akseli Mattson, Hanna Miller, Lydia Nylander ja Ellen Rinne.

I. SIIRTOLAISUUS

Suomen siirtolaisuuden syihin alettiin virallisella taholla kiinnittää vakavampaa huomiota vasta maan itsenäisyyden aikana ja sosiaalidemokraattisen työväenliikkeen tultua vaikuttavaksi tekijäksi kansakunnan valtiollisten ja yhteiskunnallisten asioiden hoidossa. Eduskunnan päätöksen perusteella on hallituksen toimeksiannosta suoritettu suurisuuntainen tutkimustyö siirtolaisuutta koskevien kysymysten selvittämiseksi ja siitä on seurannut vallitsevissa käsityksissä se muutos, ettei siirtolaisia enää katsella yksinomaan "hylkiönä" ja "isänmaan pettureina", jotka pelkästä seikkailu- ja rikastumishalusta ovat jättäneet kotimaansa.

"Siirtolaisuutta ei pidetä enää enemmän tai vähemmän tilapäisenä, subjektiivisiin vaikutteisiin perustuvana ilmiönä, vaan tiedetään, että se suurimmalta osalta perustuu sosiaalisiin ja taloudellisiin välttämättömyyksiin: Useimpien siirtolaisten maastamuuttoon on syynä nurjat olosuhteet, taloudellinen ahdinkotila, liikakansoitus, karu ja säälimätön luonto." ¹

Tämä vaatimaton ilmaus siirtolaisuuden syiden arvioinnissa edustaa tärkeää muutosta entisissä vallitsevien piirien katsantokannoissa. Muutos ilmenee myöskin Suomen myöhäisemmän ajan lainsäädännössä ja valtiovallan toimenpiteissä, joissa on pyritty huomiioon ottamaan suomalaisten kaupunki- ja maatyöläisten puutteellisten ja kurjien olosuhteiden historia. Pintapuolinenkin katsaus Suomen talonpoikaisolojen historiaan riittää selittämään kuinka köyhyys, ankara raadanta ja niukka ravinto suorastaan pakottivat ihmisiä etsimään toimeentulomahdollisuuksia oman maan rajojen ulkopuolelta.

Muutamia vuosikymmeniä ennen Suomen joutumista Venäjän suuriruhtinaskunnaksi olivat alkeelliset maanviljelysolot, heikko maan tuottavaisuus, kaikinpuoliset onnettomat ja kurjat olot kiinnittäneet Ruotsin-Suomen viranomaistenkin huomiota ja ne pohtivat keinoja olojen lieventämiseksi. Virkamiespiireissä lausuttiin julki valituksia, selitettiin kansan syövän olkileipää ja menettävän kykynsä kirkollisten ja muiden verojen suorittamiseen. Vuonna 1809 solmitut uudet valtakunnalliset suhteet eivät suinkaan lisänneet pöy-

dän antimia karua luontoa vastaan taisteleville työläisille ja talonpojille. Hidasta maataloudellista edistystä ja elintason kohoamista vaikeuttivat vielä silloin tällöin maata kohtaavat katovuodet, jotka ikäänkuin luonnon heittäminä koettelemuksina köyhimmiltä veivät vähäisenkin leivän ja aiheuttivat suoranaisen nälkäkuoleman kymmenille tuhansille ihmisille, kuten viimeinen suuri katovuosi 1867 teki. Juuri tällöin joutui J. W. Snellman Suomen tilattoman väestön asemaa luonnehtimaan seuraavalla tavalla:

“Me tiedämme, että nämä asuvat kurjissa hökkeleissä, palkalla, joka ei anna heille vaatteita ruumiin verhoamiseksi ja heidän lapsensa liikkuvat puoleksi alastomina suvet ja talvet. Kun hädän aika tulee, irtisanotaan pestatutkin palvelijat ja tälle väkijoukolle, miehille, naisille ja lapsille, on tarjolla ainoastaan maantie ja kerjuu. Ellei maanomistaja tahdo elättää työläisiänsä työntekijöinä, täytyy hänen elättää heidät kerjäläisinä.”²

Kertomukset pitkin 1800-lukua todistavat miltei säännöllistä olkien ja tähkien leipään sekoittamista etenkin itäisessä osassa Etelä-Pohjanmaata ja kauempana pohjoisessa. Taloudellisesti ahtaita oloja vaikeutti vielä vanhanaikainen maanomistajien etuja suojeleva, varattomien vapauksia ja oikeuksia loukkaava lainsäädäntö. Vasta Suomen itsenäisyyden aikana, 1918 järkyttävien tapauksien jälkeen, saatiin maan takapajuisiin, mielivaltaa ja sortoa uhkuviin torpparioloihin kipeästi kaivattuja uudistuksia. Sitä ennen vallinneet olot eivät ainoastaan sitoneet tilatonta väestöä ja palkollisia maanomistajien asettamiin velvollisuuksiin feodaalijan orjuuttavilla siteillä, vaan myöskin olivat työn tuottavaisuuden ja yhteiskunnallisen edistyneen kannalta sangen tuhmaavaisia. Vallitsevan talousjärjestelmän alaisena ei harvalukuinen maanomistajaluokka voinut käyttää omistamattomien suurta joukkoa tuotantotoiminnassa ja suorittaa niille kunnollisen elämän ylläpitämiseksi tarpeellista palkkaa, joten maaseuduille muodostui liikaväestön joukkoja, joiden oli välttämättä etsittävä uusia elinmahdollisuuksia. Samoin tiluksien yhä uudistuva jakaminen, mikä jatkuvasti supisti perillisten osalle tulevaa viljelysalueen laajuutta, pakotti yhä useamman talollisen pojan ja tyttären liittämään kohtalonsa alustalaisten kanssa ja niiden mukana lähtemään “avaraan maailmaan” huolimatta perinteellisistä katsantokannoista, joiden mukaan hylkiöinä katseltiin kotikontunsa jättäneitä.

Talonpoikaisväestön puutteellisia ja ahtaita oloja pahensi vielä vanhoillinen ja yrmeä virkamiehistö, joka aina oli kiusallisen ärsytt-

tävästi kohdellut yhteiskunnan alemmilla rappusilla olevia. Näitä siirtolaisuutta aiheuttavia yhteiskunnallisia syitä on epäilemättä aina osittain kannustanut eräät psykologiset tekijät, kuten epämääräinen halu nähdä maailmaa, päästä kokemaan uusia olosuhteita, matkustaa vieraissa maissa, joista sitte voi palata miesmäistyneenä ja huomattavampana tekijänä. Eräät yhteiskuntaolojen tutkijat katsovat tarpeelliseksi näihin liittää vielä sen huomautuksen että uuteen maailmaan lähtevät siirtolaiset — tämä koskee eurooppalaisia yleensä — ainakin joissakin tapauksissa tulivat kansalaispiireistä, jotka syystä tai toisesta eivät hyvin soveltuneet kotoiseen ympäristöönsä ja jotka siellä olivat kykenemättömät kestämaan elämisen taistelussa ja kilpailussa.³

Frans Josef Svrjälä

Tilastolliset tiedot vahvistavat sen aina tunnetun seikan, että Suomesta siirtolaisina yli meren matkustaneista suurin osa on lähtenyt maaseuduilta ja maan pohjoisosasta. Vuoden 1938 Suomen Tilastollinen vuosikirja osoittaa 17 vuoden kuluessa, vv. 1893-1910, jolloin siirtolaisuus oli suurimmillaan, Suomesta siirtolaisina lähteneen muihin maihin kaikkiaan 206,389 henkilöä, joiden enemmistö yhteiskunnallisen asemansa ja toiminta-alansa puolesta jakaantui seuraavasti:

Loisia ja mäkitupalaisia	56,863
Talollisten lapsia	50,450
Torppareiden lapsia	20,579
Talollisia ja lampuoteja	11,544
Torppareita	5,163

“Mainittujen 17 vuoden aikana tuo valtava siirtolaisaalto muodostui 70 prosentiltaan maaseudun väestöstä. Sen ohella heistä oli käsityöläisiä, tai tavallisia työläisiä noin 16 pros.; vain 14 pros. luokiteltiin muihin väestöryhmiin (liikemiehiä, kauppiaita, oppineita y.m.). Merkille pantava on myös, että siirtolaisten enemmistö, 138,210 henkilöä, eli 67 pros. on Pohjanmaalta ja Perä-Pohjolasta, Vaasan ja Oulun lääneistä.”⁴

Edelleen kaupunki- ja maaseutujen siirtolaisuus-suhteita kuvaa seuraava taulukko vv. 1901-1911:⁵

	Kaup.	Maas.	Yhteensä
V. 1901	1,360	11,201	12,561
V. 1902	3,779	19,373	23,152
V. 1903	3,465	13,499	16,964
V. 1904	1,754	9,198	10,952
V. 1905	1,692	15,735	17,427
V. 1906	1,886	15,631	17,517
V. 1907	2,175	14,121	16,296
V. 1908	909	4,903	5,812
V. 1909	2,321	16,823	19,144
V. 1910	2,589	16,418	19,007
V. 1911	1,598	7,774	9,372

Kaupungeista on siis koko tänä aikana siirtynyt noin 23,528 henkilöä, jotavastoin maaseuduilta 144,676.

Varhaisemman maasta poistumisen syyt voidaan miltei yksinomaaisesti löytää Suomen maaläisväestön puutteellisista ja rasittavista oloista ja niiden keskuudessa myöskin Amerikan kuume ensinnä levisi. Vasta myöhempi aika liittää siirtolaisuuden syihin valtiollisia tekijöitä. Sen sijaan kuin monista muista Euroopan maista olivat kansanvaltaisten vapauksien ja työväestön oikeuksien puolustajat, häviölle joutuneet kumoustaistelijat, paenneet valtameren tälle puolelle jo viime vuosisadan puolivälissä, tulivat Suomesta venäläisen sortopolitiikan karkoittamat pakolaiset tänne vasta vuosisatamme ensimmäisen vuosikymmenen alussa. V. 1901 laittomasti voimaan saatettu asevelvollisuuslaki, sitä seurannut asevelvollisuuslakko, vuoden 1905 suurlakko ja Viaporin kapina aiheuttivat tuhansien Suomen itsenäisyyden ja vapauden puolustajien siirtymisen Amerikkaan.

Poliittiset pakolaiset muodostivat sittenkin pienen osan siirtolaisten kokonaismäärästä, mutta niistä, kuten myöhemmin tulleista kaupunkien valistuneimmista ammattitaitoisista ja ammatittomistakin työläisistä Amerikan suomalainen työväenliike sai arvokkaita toimitsijoita, jopa koko liikkeen pääasiallisia johtajia. Myöhempi siirtolaisuus, mikä Yhdysvaltoihin toi kaupunkien ja teollisuusseutujen työväenjärjestöihin kuuluneita ja niiden toimintaan tottuneita, vähintään kansakoulukurssin suorittaneita työläisiä, mikä varhaisempina aikoina maaseuduilta tulleilta yleensä puuttui, ei enää voinut muodostua huomattavan laajaksi, koska Suomen itsenäisyyden aika heti alusta pitäen teki työväen oloihin välttämättömät uudistukset mahdollisiksi. Sitäpaitsi samoihin aikoihin astuivat täällä käytäntöön siirtolaisuusrajoitukset, jotka miltei kokonaan tyrehdyttivät

suomalaisten maahanpääsyn. Rajoituslainsäädäntö alettiin jo v. 1921 ja 1924 lailla supistettiin vuosittain maahan laskettavien suomalaisten lukumäärä 471:een. Vuoden 1928 tarkistetun siirtolaislain mukaan Suomesta saattoi vuosittain saapua 569 siirtolaista, mutta myönteinen yhteiskunnallisten olojen kehitys oli Pohjolan "pienen demokratian" olosuhteet muuttanut sellaisiksi, ettei joka vuosi enää tätäkään kiintiötä halukkaita ilmaantunut Setä-Sämin porttien kolkuttajiksi.

Siirtolaisuus Norjaan ja Amerikkaan

Kun jätetään huomioon ottamatta 16:n ja 17:n vuosisadoilla tapahtunut suomalaisten siirtyminen Pohjois-Ruotsin metsäseuduille, josta ja osittain myöskin Suomesta muutamia satoja heimolaisiamme seitsemännentoista vuosisadan puolivälissä kuljetettiin Delawarejoen rannoille, Uuden Ruotsin asukkaiksi, voidaan varsinaisen siirtolaisuuden katsoa alkaneen vasta viime vuosisadan puolivälissä. Sitä ennen kuitenkin, jo kahdeksannentoista vuosisadan loppupuolella, oli useita satoja suomalaisia Pohjan perukoilta, Tornion, Muonion ja Kemin jokien alueilta missä normaalisinakin aikoina olkileipä oli yleistä ja jossa ihmiset kituivat alinomaisen puutteen keskellä, paennut pois kotikonnuiltaan ja historioitsijat kertovat alkaneesta siirtolaisuudesta Pohjois-Norjan karuille rannikoille Finnmarkkiin, Tromssaan ja yleensä Ruijan laajoille asumattomille alueille, jossa he koettivat elämänsä ylläpitämiseksi harjoittaa kalastusta, maanviljelystä ja myöskin vuoritoita.

Jo 1756 tilaston mukaan oli Finnmarkissa 642 suomalaista ja neljäkymmentä vuotta myöhemmin niiden lukumäärä nousi 3,500:een. Seuraavan vuosisadan ensimmäisillä vuosikymmenillä siirtolaisuus Norjaan lisääntyi niin, että kun Suomen pohjoisseutujen ja Lapin uudisasukkaiden ohella huomioon otetaan Torniojokilaakson Ruotsin puoleisista pitäjistä lähteneet suomalaiset, niin nousi Norjan ääripohjoisalueilla olevien suomalaisten lukumäärä v. 1855 4,596:een ja kohosi se seuraavan vuosikymmenen aikana lähes puolelta tuhatta hengellä. Korkeimmillaan lasketaan suomalaisten lukumäärän Norjassa olleen 1875, jolloin siellä asui 6,393 suomalaista." Eräiden toisten tietojen mukaan on Norjan suomalaisten lukumääräksi v. 1869 laskettu 18,000, josta se sittemmin Amerikkaan muuton johdosta laski niin, että v. 1876 siellä sanotaan olleen jäljellä 11,600 suomalaista."

Ne suuret kuvitelmat, mitä karun Pohjolan suomalaiset olivat paimentolais-lappalaisten ja kulkukauppiaiden kertomuksien perus-

teella Ruijasta rakentaneet todellisuudessa osoittautuivat pettäviksi. Kertomukset hyväpalkkaisista töistä, kalastuksen tuottavaisuudesta ja merkillisistä mahdollisuuksista useimmiten perustuivat pelkkiin mielikuvituksiin. Tiukka työ ja raadanta odotti sielläkin suomalais-ta talonpoikaa. Luonto oli kova ja ankara. Varsinkin Itä-Finnmar-kissa oli "luonto niin ruma ja raaka, että kukot lakkasivat kieku-masta ja hevoset hirnumasta." Kolkko erämaa ja alinomaisten myrs-kyjen pieksämät kalliot muodostivat jyrkän vastakohdan ruusunhoh-teisille kuvitelmille, joiden innoittamana vaivalloinen ja pitkä matka luvattuun "paratiisiin" oli suoritettu.

Englantilaisten yrittäjien aloittamissa vuoritoissa, kuparimalmin kaivauksessa, jossa suomalaisiakin oppi kaivostyöhön, maksettiin kylläkin kohtalaisen hyvää palkkaa, mutta työ oli tavattoman anka-raa. 1880-luvulle päästessä malmisuonet kuitenkin ehtyivät ja kai-vokset pian suljettiin kokonaan. Kalastus ja valaanpyynti oli myös-kin vaikeaa ja vaatii kustannuksia kysyviä välineitä ja varustuksia. Rajuilmat ja äkkinäiset myrskyt vaanivat kalastajia. Kaukana Jää-merellä, jonne kalastus oli ulotettava, löysi kalastaja usein hautansa, tai sortui hän rajujen myrskyjen kynsissä jyrkillä kallioisilla ranni-koilla, joissa oli kovin vähän suojapaikkoja. Suuret kauppahuoneet, jotka kalastajien saaliit ostivat, harjoittivat ilmeistä ryöstöä, jonka johdosta kalastaja monasti kalastuskauden päätyttyä jäi velkaa kauppiaalle. Suomalaisten elinkeinoelämää tuli vielä vaikeuttamaan muukalaisia vastaan tähdätty lainsäädäntö, joka suorastaan pakotti sadat ja tuhannet jättämään Norjan tunturit ja yrittämään valtame-ren toiselle puolelle, jonne siirtolaisvirta viime vuosisadan 60-luvun alussa alkoi huomattavammin kääntyä.

Norjaan siirtyneiden suomalaisten Amerikkaan suuntautuminen voidaan katsoa alkaneeksi v. 1864, jolloin ainakin neljä pienempää suomalaista siirtolaisjoukkoa saapui maahan ja joista suurin osa si-joittui Minnesotan maanviljelysalueille, St. Petersiin ja Red Win-giin, ja jotka myös laskivat perustuksen Cokaton vanhalle suoma-laiselle maanviljelysasutukselle. Näinä aikoina saapuivat ensimmäiset suomalaiset myöskin Ylä-Michiganin Kuparisaarelle, jossa laajen-tuvat kaivostyöt (Calumet & Heclan tavattoman rikas kuparisuoni löydettiin 1866) tarjosivat ansiomahdollisuuksia ja joissa työvoiman puute oli huomattava. Kaivosyhtiöt lähettivät asioitsijoitaan Nor-jaan ja myöskin Suomeen hakemaan kaivantoihin tarpeellisia työläi-siä ja ensimmäinen lähetys, 35 miestä käsittävä ryhmä Norjasta saa-pui Kuparisaarelle v. 1865. Sitä seurasi uusia joukkoja Norjasta ja

myöskin Suomesta niin, että 1873 arvioitiin Ylä-Michiganissa olevan tuhannen suomalaista.⁶

Norjasta suomalaisten Amerikkaan siirtyminen saavuttaa joukkoluonteen 70-luvun alussa ja jatkuu huomattavan laajana puolitoista vuosikymmentä. Torniojokilaakson seuduilta matkustettiin Amerikkaan myöskin Norjan kautta, mutta tätä tietä matkustaminen pysähtyi ja virta kääntyi toisaalle 80-luvun puolivälissä, jolloin Amerikan kuume, joka aikaisemmin oli syntynyt Perä-Pohjolassa, oli levinnyt myöskin Keski- ja Etelä-Pohjanmaalle ja hiljoikseen valtasi koko Suomenniemen.

Jo 70-luvulla olivat englantilaiset laivayhtiöt amerikkalaisten rautatieyhtiöiden ja muiden suuryrittäjien toivomusten ja tarpeiden mukaisesti järjestäneet tehokkaan siirtolaisten värväyksen Suomesakin. Niiden toimesta järjestettiin asiamiehiä ja konttoreita Amerikan kuumeen levittämiseksi. Englantilaisen Allan-linjan konttori avattiin siirtolaisliikkeen laajentamiseksi Haaparannassa 1871 ja Anchor-laivayhtiö asetti asiamiehensä toimintaan Suomessa. Suomalaiset laivayhtiöt tulivat näiden englantilaisten valtameriliikenneyhtiöiden asioitsijoiksi ja niiden yhteinen etu soveltui hyvin amerikkalaisten kaivanto-, metsä- ja rautatieyhtiöiden pyrkimyksiin, jotka maan kapitalistisen talousjärjestelmän kuumeisen kehityksen keskellä tarvitsivat halpaa ja helposti hallittavissa olevaa työvoimaa.

Yhdysvaltain kongressi oli 60-luvun alussa erikoisella lailla antanut suurille yhtiöille oikeuden hankkia työvoimaa ulkomailta ja sen perusteella erikoisesti raaka-ainetuotannossa ja rakennusaloilla toimivat yhtiöt lähettivät siirtolaisten värväreitä Suomeen ja muihin Euroopan maihin. Useimmissa tapauksissa uudet tulokkaat oli entisaikojen kontrahtiorjien tavoin sopimuksella sidottu hankkija-firmaan; heidän tuli työnteolla suorittaa matkakustannuksensa ja asua määrätyissä parakeissa täydellisen aineellisen ja henkisen hallinnan alaisena. Tällä tavalla kuljetettuja siirtolaisia usein käytettiin myöskin lakonrikkureina.

Siirtolaisten hankkijoiden toimintaa auttoivat kotimaiset puutteelliset olot ja täältä saapuneet omaisten ja sukulaisten kirjeet, joissa vaikeuksien ohella mikäli niistä omaisille mainittiin, puhuttiin houkuttelevin sanoin amerikkalaisista palkoista ja ansiomahdollisuuksista, joka erikoisesti kiinnitti talonpoikaisväestön mieltä ja herätti toivoa Amerikan matkan kautta päästä oman kodin ja oman tiluksen hallitsemiseen. Ne, jotka tänne saapuivat itse matkakustannuksensa suorittaneina, useimmiten löysivätkin vanhan maan oloihin verrat-

tuna parempia olosuhteita ja kovalla työllä ansaitsivat moninkertaisesti suurempia palkkoja. Ravinto oli yksinkertaista, mutta sitä oli kylliksi.

Toivo paremmista ansiomahdollisuuksista, jopa rikastumisesta, saattoi siirtolaisten värväystoiminnan tulokselliseksi. Jo mainittujen Kuparisaarelle ja Minnesotaan maanviljelysseuduille saapuneiden ensimmäisten suomalaisten siirtolaisjoukkojen ohella kerrotaan suuremmasta, satoja suomalaisia käsittävästä työläisjoukosta, jonka Allan-linjan asioitsija, Peter Swanberg, apulaisineen oli koonnut Torniojokilaakson pitäjistä ja joka suuria järviä myöten laivalla kuljetettiin Duluthiin 1873. Kuljettajat olivat etukäteen sopineet miesten sijoittamisesta rautatietoihin Minnesotassa ja Dakotassa, mutta kun he olivat itse suorittaneet matkakustannuksensa ja kun he perille päästyään ja olosuhteisiin tutustuttuaan eivät halunneetkaan mennä rautatietoihin, niin viranomaiset, joihin värväysvirkillijät vetosivat miesten taivuttamiseksi, vapauttivat siirtolaiset yhtiön asettamista velvollisuuksista ja ne hajaantuivat eri paikkakunnille."

Siirtolaisliikettä tehostettiin järjestelmällisillä sanomalehdissä julkaistuilla reklaamimainosteilla, lentolehtisillä ja kirjallisuudella. Laivayhtiöiden propagandassa osattiin taitavasti vedota siirtolaisuuteen johtaviin taloudellisiin ja psykologisiin tekijöihin ja innostaa nuoria poikia ja tyttöjä lähtemään avaraan ja vapaaseen maailmaan. Siinä ei puhuttu mitään niistä sanomattomista kärsimyksistä, mitä siirtolaiset ihmisten kuljetukseen monesti aivan sopimattomissa laivoissa, raakamaisesti käyttäytyvien virkailijoiden käsissä saivat matkalla kokea. Yhdysvaltain asuttamisen historian yhden synkimmän luvun muodostaa orjien ja puolittain vapaiden eurooppalaisten ja afrikkalaisten raatajien yli meren kuljettamista selittävä kertomus ja ensimmäiset suomalaiset siirtolaiset saivat valtamerilaivoilla vielä kokea osan tästä surkeudesta.

Rakenteilla oleva kapitalistinen suurvalta tarvitsi työvoimaa ja sen vuoksi puhuttiin Amerikasta, "Lännen kultalasta", mahdollisimman helskyvin kehoituksin. Yhä uusia laivayhtiöitä muodostettiin ja laivoja rakennettiin siirtolaisten kuljettamiseksi. Pohjois-Amerikan esittelyksi ja sinne matkustamisoppaaksi, v. 1893 Porvoossa julkaistussa teoksessa, "" luetellaan kolmetoista laivayhtiötä, joita suositellaan siirtolaisille matkaa varten. Useimmat laivayhtiöt olivat englantilaisia, mutta mukana oli myöskin kaksi saksalaista ja kirjan erikoisesti suosittelema tanskalainen Thingvallalinja. Jo tällöin oli valtamerilinjojen kesken sovittu matkustuslippujen hin-

noista, jotka niiltä ajoilta asti kaikilla laivalinjoilla ovat olleet samansuuruiset.

Tässä teoksessa annetaan matkustaville erikoisia ohjeita ja kehoitetaan heitä karttamaan satamakaupungeissa, erikoisesti New Yorkissa hääriviä parvina tulokkaita piirittäviä "runners'eita" — kaikenlaisia avuliaisuutta teeskenteleviä, petkuttajia — joiden uhriksi varhaiset siirtolaiset monesti joutuivat. Kirjan liitteessä ilmoitetaan Bremen-linjan kautta v. 1892 alkupuoliskolla Amerikkaan matkustaneen 3,000 suomalaista. Saksalaisen Posti-linjan ilmoituksessa sanotaan, että se on Amerikkaan kuljettanut yli kaksi miljoonaa matkustajaa. Siinä esitellään myöskin Suomalainen Siirtolaisyhtiö, jonka asioita Vaasassa hoiti V. K. Hultin, Hankoniemessä Victor Ek, Seinäjoen asemalla K. L. Holmberg ja Yhdysvaltain pääkonttorissa, New Yorkissa, G. A. Grönlund, joka myös oli yhtiön esimies.*)

Siirtolaisten lukumäärä

Siirtolaisuus, mikä alkoi maan pohjoisosista ja vuosisatojen vaihteen jälkeen laajentui koko maata käsittäväksi, on 1893 alkaneen siirtolaistilaston mukaan kehittänyt seuraavasti: ¹⁾

1893	9,117	1911	9,372
1894	1,380	1912	10,724
1895	4,020	1913	20,057
1896	5,185	1914	6,474
1897	1,916	1915	4,041
1898	3,467	1916	5,325
1899	12,075	1917	2,773
1900	10,397	1918	1,900
1901	12,561	1919	1,085
1902	23,152	1920	5,595
1903	16,964	1921	3,557
1904	10,952	1922	5,715
1905	17,427	1923	13,835
1906	17,517	1924	5,429
1907	16,296	1925	2,490
1908	5,812	1926	6,043
1909	19,144	1927	6,088
1910	19,007	1928	n. 5,400

*) Suomalaisille siirtolaisille osoittamassaan selostuksessa G. A. Grönlund kertoo silloisia siirtolaisoloja kuvaavalla tavalla kuinka hän oli ryhtynyt innokkaasti toimimaan mainitun Suomalaisen Siirtolaisyhtiön perustamiseksi. Mainittuaan siitä, ettei vuoteen 1882 asti suomalaisilla New Yorkissa ollut minkäänlaista asioitsijaa, jonka puoleen siirtolaiset olisivat voineet kääntyä ja siitä, kuinka lukemattomissa tapauksissa vastatulleet joutuivat kaikenlaisten veijarien petkutettaviksi, jatkaa hän:

"Mainitut epäkohdat huomattuani käännyin täällä löytyvän The American Emigrant Co. puoleen, joka vielä siihen aikaan oli yhtiönä ja jonka liike kävi ruotsalaisen R. E. Jennsonin nimessä; sanottu yhtiö oli perustettu

Akseli Järnefeltin mukaan oli Yhdysvaltain tilastollinen toimisto varhaisemmilta vuosilta antanut suomalaisten siirtolaisten maahan saapumisesta seuraavia numerotietoja: ¹²

Vuosi	Lukumäärä	Vuosi	Lukumäärä
1883	723	1891	5,281
1884	835	1892	5,099
1885	555	1893	6,651
1886	491	1894	2,400
1887	1,822	1895	2,437
1888	2,231	1896	6,308
1889	2,027	1897	3,066
1890	2,451		

Suomen ja Yhdysvaltain siirtolaisia koskevat tilastot eivät ole yhdenmukaiset, sillä niiden laatimisessa ei ole aikaa ja muihin yksityisseikkoihin nähden noudatettu samanlaista systeemiä. Kummankaan maan tilastot eivät sisällä minkäänlaisia tietoja satoihin, jopa tuhansiin nousevista suomalaisista merimiehistä ja muista passeitta tänne tulleista ja jääneistä. Ainakin 19:nneen vuosisadan alusta asti on suomalaisia kulkeutunut itävaltioiden ja Mexicon-lahden satamakaupunkeihin ja jo Californian kultakuumeen aikoina oli maamiehämme San Franciscossa. Suomalaisia on ollut Yhdysvaltain kauppalaivoissa ja jo presidentti Harr'sonin aikana rakennetuissa suurissa teräsrasteilijöissä on niin ikään ollut suomalaisia merimiehiä. Merenkulkijoita asui Bostonissa, New Yorkissa, Philadelphiassa, Pen-

ruotsalaisia varten. Minä kehoitin yhtiötä myös alkamaan suoranaisen liikkeen suomalaisten kanssa ja avaamaan suomalaisen osaston, jonka hoitajaksi tarjosin itseäni. Yhtiö, kun huomasi minkä suuren hyödyn ehdotukseni toteuttaminen sille tuottaisi, hyväksyikin sen. Viiden vuoden ajan hoidin yhtiön palveluksessa huolella ja tuntuani jälkeen kansalaisteni asioita. Sinä aikana olin tilaisuudessa näkemään ja huomaamaan, miten sanottu yhtiö kiskoi itsellensä äärettömiä voittoja kansalaisteni rahoista. Se maksoi näet heille niin kovin alhaisen, oikein kehnon kurssin. Osaksi siitä syystä, osaksi myöskin sen takia, kun yhtiölle tapahtui se onnettomuus, että sen esimies katosi rahoineen päivineen, katsoin parhaaksi jättää yhtiön palveluksen, erittäin kun selvästi olin tullut huomaamaan, millä kannalla sen asiat oikein olivat. Otin innokkaasti osaa Suomalaisen Siirtolaisyhtiön perustamiseen, sillä olin vakuuttunut, että siten olisin tilaisuudessa toimittamaan kansalaisilleni paremmat edut, enemmän vapaamielisellä ja tyydyttävällä tavalla".

Suomalainen Siirtolaisyhtiö laillistettiin New Yorkin valtion lakien mukaan 1887 kynnenen tuhannen dollarin pääomalla.

Grönlundin liike vaurastui ja se ilmoitti lähettävänsä siirtolaisten rahoja Suomeen vuosittain kuusi miljoonaa markkaa. Mutta 1893 paniikin johdosta liike joutui vararikoon. Tässä ja myöskin American Emigrant yhtiön vararikossa suomalaiset siirtolaiset menettivät suuria summia, mikä aiheutti tavatonta katkeruutta ja sen johdosta Grönlund, joka ennen oli nauttinut suurta luottamusta, joutui tuomittuna ja vihattuna poistumaan kansalaistensa keskuudesta.

sacolassa, San Franciscossa ja Seattlessa ja monet heistä myöskin johtivat kulkunsa sisämaahan, olivat palkkatöissä ja antatuen maanviljelijöiksi he raivasivat metsiä ja tulivat monien suomalaisten asutusseutujen perustajiksi ääri-lännen valtioissa ja myöskin maan keskisissä luoteisvaltioissa, Minnesotassa ja Michiganissa, joissa suomalaisia aina on enemmän ollut.

Kun mukaan lasketaan Suomen ruotsalaiset ja merimiehinä tänne jääneet, niin arvioidaan täällä 50 vuotta sitten olleen noin 125,000 suomalaista.

Kuten edellä olevat numerot osoittavat, on Suomesta pois-muutto ollut korkeimmillaan vuosisadan vaihteessa ja sitä seuranneena kolmenatoista vuotena. Juuri tällöin siirtolaisuuden laajuuteen alettiin Suomessa

kiinnittää vakavampaa huomiota ja siinä alettiin huomata kansan elinehdoille ja tulevaisuudelle haitallisia piirteitä. Kuvaavana esimerkkinä siitä toistettakoon tässä eräitä kohtia Uuden Suomettaren artikkelista vuodelta 1905. Siinä valitetaan Amerikkaan muutto-kihkon tavatonta laajentumista seuraavin sanoin:

"Jatkuva vähittäinen siirtolaisuus, sen on kokemus todistanut. ei ylipäänsä liene turmiollinen, sillä se kansanainees, joka näin muuttaa, ennättää taas luonnollisen sikiämisen kautta kasvaa sijaan. Mutta eräässä osassa Suomea, nimittäin Oulun ja Vaasan läänien länsiosissa, meren rannalta lähtien ulottuen Saarijärven tienoille saakka kaakkoon päin, on siirtolaisuus kadottanut tuon vähittäisen, terveellisen luonteensa ja muuttunut viime aikoina jonkinmoiseksi raivoksi. Noin neljä viidettä osaa Suomen siirtolaisista lähtee tältä suhteellisesti pieneltä alueelta".¹³

"Kotoiset työt tuntuvat vastenmielisiltä ja vaikeilta" ja suurin joukoin yritetään päästä pois kotimaasta, josta taloudellisten menetyksien ohella johtuu monia siveellisiä epäkohtia. Perheiden isät

John S. Suominen

lähtevät vieraalle maalle, jäävät sinne ja vaimoille koituu tavattomia vaikeuksia perheiden ylläpitämisessä. Ja vaikka poismuuttaneet isät lähettäisivätkin dollareita, niin isän paikka perheessä ei tule niillä täytetyksi. Perhesiteiden ja velvollisuuksien höltymisestä johtuu monenlaatuista siveellisiä epäkohtia. Jällelle jääneet "saavat hoi-
taa vaivaiset, rakentaa kirkot, kustantaa koulut, joissa vastaiset Amerikan alamaiset saavat opetuksensa, vieläpä astua ne, jotka kel-
paavat, heidän edestänsä armeijan riveihin", jatkaa lehti valitustaan.

Näillä valituksilla, yritetyillä kieltotoimenpiteillä ja tuomioilla ei kuitenkaan voitu pysädyttää siirtolaisvirtaa, mikä perustui yhä olemassa oleviin taloudellisiin tekijöihin. Edellä julkaistun tilaston mukaan lähti Suomesta 25 vuoden aikana 322,292 henkilöä, joista suuri enemmistö tuli Yhdysvaltoihin. Mitään ehdottomasti tark-
kaa tilastoa ei ole siitä, kuinka suuri määrä suomalaisia on tänne siirtynyt ja kuinka suuri Amerikan suomalaisten lukumäärä on eri aikoina ollut, mutta Teo Snellmanin tutkimuksessa, mikä on julkais-
tu 1929, arvioidaan Yhdysvaltain suomalaisten yhteiseksi lukumää-
räksi 400,000. Canadassa arvioitiin silloin olevan 70,000, Austraalia-
liassa 4,000 ja Etelä-Afrikassa 2,000 suomalaista.''

Snellman on tutkimukseensa liittänyt myöskin S. Ilmosen arvio-
laskelmat vuodelta 1925, joiden mukaan täällä asuvien suomalaisten
lukumäärä oli 422,000 henkeä. Edelleen hän julkaisee konsuli Ed-
vin Lundströmin 1926 laatiman taulukon, jossa suomalaisasutukset
on jaettu eri piireihin ja jossa suomalaisten yhteiseksi lukumääräksi
on esitetty 349,000 henkeä.

Nämä laskelmat suomalaisesta siirtolaisuudesta ja Yhdysval-
tain suomalaisten lukumäärästä ovat huomattavasti erilaiset. Luon-
nollisesti on näitä numeroita tarkistettaessa mielessä pidettävä, että
jo ennen Suomen siirtolaistilastojen laatimista oli tänne lähtenyt huo-
mattava joukko ja että niitä myöskin, vaikkakin vähäisemmässä
määrässä, on tänne saapunut vuoden 1925 jälkeen, jolloin Ilmosen
tilasto on laadittu ja vielä 1928 jälkeenkin, johon Snellmanin tutki-
muksessa Suomen tilasto maasta poistuneiden lukumäärästä päättyy.
Kaikkien käytettävissä olevien vanhempien numerotietojen perus-
teella voidaan kuitenkin olla vakuuttuneita siitä, ettei suomalaisten
lukumäärä täällä ole koskaan kohonnut 400,000:een.

Luotettavia tilastoja tšekäläisten suomalaisten lukumäärästä on
käytettävissämme vasta myöhäisemmältä ajalta, jolloin tuonen vii-
katemies jo oli keskuudestamme niittänyt runsaan sadon. F. J. Syr-

jälä on v. 1920 Yhdysvaltain väenlaskutilastojen mukaan antanut täällä asuvista suomalaissyntyisten lukumäärästä seuraavia tietoja:¹⁾

“Yhdysvaltain v. 1920 väenlaskun mukaan suomalaissyntyisiä oli: Uudessa Englannissa 19,543, keskisissä Atlantin valtioissa 17,431, itäisissä keski-pohjoisissa valtioissa 46,576, läntisissä keski-pohjoisissa valtioissa 31,635, eteläisissä Atlantin valtioissa 1,281, itäisissä keski-etelän valtioissa 219, läntisissä keski-etelän valtioissa 455, vuoristovaltioissa 7,718, Tyynenmeren valtioissa 24,966. Yhteensä 149,824. Amerikan suomalaissyntyisten lapsetkin laskettuina koko asutuksen henkilöluku lienee vähän päälle kolmen sadan tuhannen.

Valtioittain jakaantuivat suomalaissyntyiset:

Maine	1,393	Vermont	476
New Hampshire	1,559	Massachusetts	14,570
Rhode Island	320	South Carolina	53
Connecticut	1,226	Georgia	42
New York	12,504	Florida	311
New Jersey	2,109	Kentucky	50
Pennsylvania	2,818	Tennessee	53
Ohio	6,406	Alabama	74
Indiana	237	Mississippi	62
Illinois	3,080	Arkansas	18
Michigan	30,096	Louisiana	147
Wisconsin	6,757	Oklahoma	101
Minnesota	29,108	Texas	189
Iowa	107	Montana	3,577
Missouri	98	Idaho	989
North Dakota	1,108	Wyoming	865
South Dakota	1,085	Colorado	879
Nebraska	73	New Mexico	49
Kansas	56	Arizona	407
Delaware	52	Utah	779
Maryland	537	Nevada	182
Dist. of Columbia ...	86	Washington	11,863
Virginia	165	Oregon	6,050
West Virginia	625	California	7,053
North Carolina	15		

Näiden numeroiden mukaan täällä asuvien suomalaissyntyisten henkilöiden lukumäärä v. 1920 on ollut 150 000 vaiheilla. Valtioita käsittävän luettelon yhteenlaskun mukaan olisi heitä ollut 150,458, mutta alueittaisen luettelon yhteenlaskun mukaan vain 149,824 henkilöä, mikä viimeainittu summa tilastojen tarkkailussa on osoittautunut oikeaksi. Vuoden 1930 väenlaskun mukaan oli täällä Suomessa syntyneitä asukkaita 142,478. Jos näissä laskelmissa olisi mukaan otettu täällä suomalaisista vanhemmista syntyneet, niin luonnollisesti heimolaistemme lukumäärä olisi ollut paljon suurempi.

Henry Askeli on v. 1940 Yhdysvaltain väenlaskutilastojen perusteella laatinut seuraavan luettelon täällä asuvista Suomessa syntyneistä ja suomalaisten kokonaislukumäärästä:

Valtiot	Suomalaisten kokonaislukumäärä	Suomessa syntyneitä
Alabama	103	43
Arizona	829	189
Arkansas	11	11
California	16,858	7,798
Colorado	1,114	414
Connecticut	3,275	1,815
Delaware	151	71
District of Columbia	418	138
Florida	861	461
Georgia	151	71
Idaho	1,678	658
Illinois	9,271	3,331
Indiana	575	195
Iowa	219	59
Kansas	84	24
Kentucky	70	30
Louisiana	145	74
Maine	2,795	1,195
Maryland	792	392
Massachusetts	23,196	10,690
Michigan	63,671	21,151
Minnesota	54,252	20,152
Mississippi	82	42
Missouri	371	91
Montana	5,362	2,042
Nebraska	94	34
Nevada	307	147
New Hampshire	2,576	1,156
New Jersey	3,936	2,156
New Mexico	227	67
New York	24,721	15,101
North Carolina	69	9
North Dakota	2,400	540
Ohio	10,157	4,337
Oklahoma	44	24
Oregon	10,563	4,343
Pennsylvania	3,480	1,600
Rhode Island	724	504
South Carolina	40	20
South Dakota	2,436	556
Tennessee	43	22
Texas	593	173
Utah	769	309
Vermont	803	443
Virginia	253	73
Washington	19,899	9,199
West Virginia	189	109
Wisconsin	12,435	4,715
Wyoming	1,190	430
Yhteensä	<hr/> 284,290	<hr/> 117,210

Näiden virallisten tilastojen mukaan oli v. 1940 täällä asuvien Suomessa syntyneiden lukumäärä siis 117,210 ja kun täällä suoma-

laisista ja "sekalaisvanhemmista", joista jompi kumpi on suomalainen, syntyneet 167,080 lasta otetaan huomioon, niin saadaan suomalaisten kokonaislukumääräksi 284,290.¹⁰

Suomalaiseksi kansanainekseksi tilastoissa määriteltyyn 284,290 henkilöä käsittävän asukasjoukkoon kuuluu 146,430 miestä ja 137,860 naista. Suomessa syntyneistä oli miehiä 60,770 ja naisia 56,440. Suomalaisten sijoittumisesta tilasto antoi seuraavia selityksiä: Kaupungeissa asui 148,759, maanviljelyksessä 79,224 ja maaseuduilla, mutta ei maanviljelyksessä 56,307 henkilöä. Suomalaisista 54.5 prosenttia, eli 152,120 henkilöä, omisti oman kodin. Suomessa syntyneistä oli kansalaistunut 60.8 pros., eli 68,150 henkilöä ja suomalaista perua olevien Yhdysvaltain kansalaisten kokonaislukumäärä v. 1940 oli 112,020.

**Fitchburgin Salman ensimmäinen lähipaikkakunnilla vierailut
näytelmäseurue v. 1904**

Yläriivi vasemmalta: Jussi Rantanen ja Syyne Alanko; alarivissä Ville Erickson, Maria Kamppuri ja Bertha Pottala.

Jersey Cityn suomalaisen sosialistiosaston perustajat jäsenet v. 1906

Yläriivi vasemmalta: Kalle Kaarela, John Matikainen, Toivonen, Matti Holma, John Korkala, William Mattson, J. Anderson; toinen rivi Jacob Latokangas, Wuori, Wahlroos, Emil Ferin, Paavo Lappi, Isak Hahto, John Annonen, Hill; kolmas rivi Miina Latokangas, Mrs. Wahlroos, Jenny Nevala, Katri Annonen, Jenny Pikkarainen, Mrs. Hill; alarivi George Hämälä, Oskari Lundström, pikku Karvonen ja John H. Karvonen. Kuvan on käyttäväksemme lahjoittanut John Annonen, Winlock, Wash. Hän kertoo Ferinin olleen sen ajan "profeetan", joka oli valmis puhumaan "missä tahansa ja milloin tahansa".

II. SUOMALAISTEN SIIRTOLAISTEN SIJOITTUMINEN, OLOT JA ELÄMÄ

Suomalaiset samoin kuin muidenkin maiden siirtolaiset lähtivät kotimaastaan ahdistavien taloudellisten olojen ja poliittisen sarron pakottamina. Heitä houkutteli Suuren Lännen tasavalta kuulutetuilla yhdenvertaisilla oikeuksillaan, paremmilla ansiomahdollisuuksillaan ja vapauksillaan.

Sittenkin matkalle lähdettiin epäilevällä ja ristiriitaisella mielellä. Luopuminen köyhästäkin kodista; vanhempjen, veljien, siskojen, oman puolisonsa ja lapsiensä jättäminen tuntui vaikealta ja ikävältä. Pitkiä aikoja nämä ikävät mielialat raatelivat poismuuttaneen rintaa. Sitä pahensi vielä peloittava epävarmuus tulevaisuudesta: Miten vieras maa ja vieras kansa tulee muukalaisen vastaanottamaan?

Matka Amerikkaan kysyi huomattavia varoja ja niiden kokoaminen oli jo erikoisponnistuksia vaativa. Jos taas tänne matkustettiin jonkun sukulaisen tai tuttavän lähettämällä piletillä, kuten usein oli asian laita, painoi huoli siitä, miten sen saa suoritetuksi. Vaivalloisen ja rasittavan matkan jälkeen miltei jokaisen uuden tulokkaan ensimmäisenä vaikutelmana perille päästyään oli pettymys. Joko saavuttiin suurempien kaupunkien laitapuolissa oleviin köyhäinkortteleihin, yksinäisille metsien ympäröimille farmeille, metsäkämpäkeskuksiin, tai likaisen savun päällystämille kaivoskämpille — jokaisessa tapauksessa ensimmäinen näköala oli vastenmielisyyttä ja pettymystä herättävä. Majatalo, mihin osoite johti, sijaitsi useimmiten likaisessa ympäristössä; se oli täyteen ahdettu, monta miestä nukkui yhdessä pienessä huoneessa ja koko talo vaikutti siivottomalta.

Vastenmielisyyttä ja pettymystä laajensivat uuden tulokkaan ensimmäiset kokemukset työpaikassa, mikä heti oli saatava ja minkä hankinnassa, varsinkin entisinä aikoina toverien ja tuttavien avulla hetimiten onnistuttiin. Ammatittomien ulkomaalaisten työ oli miltei poikkeuksetta ankaraa raadantaa ja työnjohtajat kohtelivat heitä juhdan tavoin. Kieltä taitamaton joutui aina vaikeimpiin ja ruumiillisia voimia enimmäen kysyviin tehtäviin. Työpäivä oli näännyttä-

vän pitkä ja palkka huono. Epävarmuus ja hiljainen kalvava pelko huomispäivästä ja sen tehtävistä raateli aina irralliseksi kulkuriksi suureen maailmaan heitetyn siirtolaisen mieltä, joka ei milloinkaan saanut lohdutusta omaisten hellästä katseesta. Pian hän saattoi huomata, kuinka maan varsinaiset asukkaat halveksivat ulkomaalaisia ja kuinka jenkkien muukalaisiin kohdistama ylimielisyys tarttui myöskin ulkomaalaisiin niin, että eri kansallisuudet kuvittelivat itsensä toisia paremmiksi ja halveksivat toinen toistaan. Vain muutamia vuosia kauemmin maassa olleet käänsivät karsaan katseensa omankin kansallisuutensa "viimeisen paatin" mieheen ja osoittivat hänelle ylimielisyyttään.

Siirtolaisvirran voimakkaimmillaan ollessa nuoret miehet ja naiset, joita ei perhesuhteet sitoneet, vaelsivat maata muuttolinnun tavoin aina etsien parhaita ansiomahdollisuuksia. Yhdysvaltain asutushistorian mukaisesti mekin jätimme pysyväsien asutuksen eräille itäisten valtioiden paikkakunnille, riensimme maan keski- ja läntisiin luoteisvaltioihin ja perustimme pysyviä asuinpaikkoja sen mukaan, miten ansiomahdollisuudet edellyttivät. Vain pieni ryhmä suomalaisia suuntasi kulkunsa etelävaltioihin. Vasta viime vuosina on Florida saanut enemmän suomalaisia asukkaita. Työmarkkinoilta ja liiketoimista pois vetäytyneet ovat sijoittuneet sinne viettääkseen vanhuutensa päiviä suotuisten ilmastosuhteiden alaisena.

Entisaikojen käsityöläiset sijoittuivat tavallisesti idän kaupunkiin. Suomalaisia räätäleitä tuli huomattava määrä New Yorkkiin, Bostoniin, Clevelandiin, Chicagoon ja Canadian puolelle Torontoon. Räätälit olivat yhteen aikaan hyvin vaikuttavina tekijöinä New Yorkin suomalaisessa sosialistiosastossa ja sitä nimitettiin joskus räätälien osastoksi. Sieltä suomalaiset räätälit jakaantuivat muihin suurempiin kaupunkeihin keski- ja vuoristovaltioissa ja aina San Franciscoon asti.

Varhain maahan jääneistä merimiehistä suuri osa jäi myöskin idän rannikkokaupunkeihin, joissa heistä tuli rakennustyöläisiä, puuseppiä, muurareita, maalareita ja rautatyöläisiä. Monien New Yorkin pilvenpiirtäjien rautakehyksen paikalleen asettamisessa ovat suomalaiset merimiehet näytelleet rohkeuttaan ja taitoaan. Monet merimiehet sentään pysyivät kauan aikaa uskollisena kutsumukselleen ja täältä käsin jatkoivat taistelua aaltojen parissa kaikilla maailman merillä ja toiset taas ovat hakeneet sopivia tehtäviä New Yorkin, San Franciscon ja muiden rannikkokaupunkien joki- ja rannikkoaluksissa.

New Yorkkiin ja moniin muihin suurempiin kaupunkeihin py-sähtyi siirtolaistytöistämme huomattava osa, ja niissä heistä tuli koti-pulaisia ja erilaisten palvelustehtävien suorittajia. Tämä ala on sittemmin, varsinkin teollisuuspuolien aikana, vetänyt puoleensa myöskin miehiä.

Johtavat teollisuusseudut ja raaka-ainetuotantoalat saivat kuitenkin suomalaisten siirtolaisten pääasialliset joukot. Heitä sijoit-tui Gardnerin tuoli- ja huonekalutehtaisiin, Fitchburgin ja Maynar-din kutomoihin, Worcesterin rautatehtaisiin ja muihin Massachusett-sin ja Rhode Islandin tehdaslaitoksiin. Jo 1885 lasketaan Fitchbur-gissa olleen 25 suomalaista. Suomalaisista tuli karpalonviljelijöitä South Carverin ja Warehamin tienoille, nahkatehtaan työläisiä Peabodyssa ja kivenhakkureita Milfordissa, Fitchburgissa ja eten-kin Quincyssa, joka rakennus- ja hautakivien valmistuksesta on tul-lut kuuluisaksi. Kivenhakkuu toi suomalaisia myöskin Cape Ann'il-le, "Kiipin niemelle", kuten suomalaiset seutua nimittivät ja täällä Rockportissa, Lanessvillessä, Pigeon Covessa ja niemen juurella si-jaitsevassa, kalastuskeskuksena kuuluisaksi tulleessa Gloucesterissa, syntyi suuri suomalainen asutus. V. 1894 sanottiin siellä olleen 3,000 suomalaista.

Kivilouhimot Mainen valtiossa — Long Cove, Monson, Oak-dale — olivat yhteen aikaan huomattavia suomalaisten työpaikkoja ja myöskin Mainen metsät ja sahalaitokset ovat aina saaneet suo-malaisista tarmokkaita työnsuorittajia. Myöskin Vermontin ja New Hampshiren tehdaskylissä ja kivilouhimoilla on suomalaisia työskennellyt.

Uuden Englannin alueella on suomalaisia asunut ja yhä asuu monilla paikkakunnilla työskennellen erilaisissa tehdastöissä. Viit-meisen kolmenkymmenen vuoden aikana on tällä alueella myöskin syntynyt useita ainakin osittain suomalaisia maatalousyhdyskuntia, joissa eletään pääasiallisesti siipikarjan hoidolla. Union'in seuta Mainessa, Fitchburgin ympäristö Massachusetsissa ja Canterburyn ympäristö Connecticutin valtiossa ovat suomalaisten maanviljelys-yhdyskuntina tulleet mainituiksi. Huomatuksi siipikarjankasvatus-alueeksi on nyttemmin suomalaisten toimesta kehittynyt myös-kin Delawaren ja Marylandin valtion rajaseutu, johon tehdastyöläi-siä on siirtynyt Philadelphiasta, Baltimoresta ja myöskin New Yor-kista. Hyvin laajaksi on suomalainen maanviljelysasutus kehitty-nyt myöskin New Yorkin valtion yläosassa Van Ettenin ja Spence-rin ympäristöllä.

Aikoinaan suomalaisia työskenteli Pennsylvanian valtiossa, Glassportin kirvestehtaissa, Monessenin, New Castlen ja Youngstownin peltimyllyissä, Bessemerin kivimurtimoilla, Daisytownin kivihiilikaivoksissa ja monilla muilla paikkakunnilla Pittsburghin, Yhdysvaltain terästeollisuuskeskuksen ympärillä. Vielä suuremmat suomalaisasutukset jo varhain muodostuivat kuitenkin Erie-järven rantamille Ohion valtiossa, jossa Conneautin, Fairport Harborin ja Ashtabula Harborin kuuluisat satamakylät laivatokkineen, rautatiekaluston korjauspajoineen ja tehtaineen sijaitsivat.

Ashtabula Harborin suomalaisasutus alkoi jo 1872, jolloin Isostakyröstä, Ylistarosta ja Kälviältä koottu kaksikymmentäviisi miestä käsittävä joukko sinne saapui. V. 1894 laskettiin Harborin suomalaisasutuksen käsittävän toista tuhatta henkeä. Rautamullan käsittely, sehän Minnesotan ja Michiganin kaivosseuduilta kuljetetaan rautatievaunuissa Duluthin, Two Harborsin, Allouezin, Ashlandin ja Marquetten satamiin, puretaan laivoihin, jotka sen suuria järviä myöten kuljettavat Michigan- ja Eriejärven satamiin jälleen vaunuihin lastattavaksi, jotka sen vievät Indianan, Ohion ja Pennsylvanian metallisulimoihin, on antanut työtä tuhansille suomalaisille. Entisinä aikoina, kun rautamullan käsittely tapahtui pääasiallisesti käsivoimilla, oli työ tavattoman raskasta ja siinä tulivat toimeen ainoastaan parhaiten kestävät työmiehet. Toimeenpannuissa kilpailuissa, joita ahnaiden työnteettäjien puolesta joskus järjestettiin ja joissa saatettiin hyväksi käyttää työläisten keskuudessa vallinnutta kansallisinton ja -vihaa, suomalaiset lapiomiehet useimmiten suoriutuivat voittajina, mikä teki heidät työmiehinä erittäin halutuiksi. Nytemmin, jo pitkiä aikoja sitten, ovat koneelliset laitteet ottaneet lapiomiesten paikan ja suomalaiset ovatkin siirtyneet muille aloille.

Clevelandissa, Detroitissa ja Chicagossa on ollut suomalaisia jo varhaisista ajoista. Näihin kaupunkeihin on keskittynyt Suomen kaupunki- ja teollisuusseuduista ammattitaitoisia työläisiä ja sittemmin, autoteollisuuden kehityksen johdosta Detroit sai suuret määrät suomalaisia Ylä-Michiganista, jossa ansiomahdollisuudet kuparikäivantojen ehtymisen johdosta olivat käyneet niukanpuoleiseksi. Samanlainen siirtolaisuus ensimmäisen maailmansodan aikana ja sen jälkeisinä vuosina toi Minnesotan ja Michiganin puutavarateollisuus-työläisiä New Yorkkiin ja sen ympäristöön rakennustöihin, jolla alalla silloin vallitsi kiihkoisaa yritteliäisyyttä.

Jo edellä on mainittu ensimmäisten suomalaisten kulkeutumisesta ja sijoittumisesta Ylä-Michiganin Kuparisaarelle. Kaivosyhtiöi-

den työvoiman hankintatoimenpiteiden johdosta Pohjanmaan suomalaiset suuntasivat joukottaisen kulkunsa sinne niin, että viime vuosisadan viimeisinä vuosina voitiin Calumetin suomalaisten lukumääräksi merkitä 6,000. Calumet muodosti silloin ehdottomasti suurimman suomalaisen pesäpaikan Amerikassa.

Hävittyjen lakkojen johdosta ja sittemmin malmisuonien ehtymisen vuoksi mikä esim. Hancockissa on kokonaan lopettanut kaivantotyöt, ovat suomalaiset siirtyneet muille paikkakunnille ja suuri osa heistä on ryhtynyt lähiseudulle maanviljelijäksi. Monet tällaiset "kannonmunittaja"-yhdyskunnat ovat saaneet suomalaisen nimenkin, kuten Kyrö, Nisula, Elo, Toivola, Salo, Oskari, Onnela, Tapiola, Aura, Liminka jne. Suurin osa niistä sijaitsee Houghton kauntissa.

Pitempiä aikoja on suomalaisia asunut ja työskennellyt Ylä-Michiganin rautakaivosalueilla, Gogebic-"renssillä", Ironwoodissa, Wakefieldissä ja ympäristöllä, sekä Marquetten alueella, jossa sellaiset paikkakunnat kuten Republic, Ishpeming ja Negaunee sekä Superior-järven rannalla sijaitseva kaunis satamakaupunki, Marquette, ovat aina olleet suomalaisten keskuudessa hyvin tunnettuja ja joissa työväenliike entisinä aikoina oli hyvin rehoittavaa.

Siirtyessämme Wisconsinin valtioon havaitsemme Milwaukeeessa aina olleen joitakin suomalaisia samoin kuin Kenoshasca ja Racinessakin. Illinoisin puolella sijaitsevilla De Kalb'ssa, Jolietissa ja ennen kaikkea Waukeganissa on suomalaisia työskennellyt erilaisissa tehdastöissä vuosikymmeniä. Kun valtion kaakkoisesta nurkasta, Michigan-järven rannalta matkustaa luontonsa puolesta kauniin valtion poikki sen luoteisrannalle, niin kohtaa useita edistyviä suomalaisia maanviljelyskyliä, joista vanhimmat ovat Oulu ja Väinö ja tulee Superioriin, huomattavan suomalaisen työväenliikkeen ja ennen kaikkea osuustoimintaliikkeen keskuksen.

Wisconsinin valtion suomalaisten lukumäärä 1940 tilaston mukaan oli 12,435. Californiassakin niitä oli enemmän, nimittäin 16,858. Suomalaisten lukumäärä kohosi sitten erinäisissä valtioissa seuraavasti: Washington 19,899, Massachusetts 23,196 ja New York 24,721. Michigan voittaa kaikki, sen suomalaisasukaslukumäärä oli 63,671 ja sitä seurasi Minnesota, johon nyt siirryimme, 54,252 suomalaisasukkaalla.

Minnesotan suomalaisista on mainittujen tilastojen mukaan Suomessa syntynyt 20,152, joista enemmät puolet asuvat maaseudulla ja ansaitsevat toimeentulonsa maanviljelyksellä ja karjanhoidolla. Samoin kuin Minnesotassa alkoi myöskin Wisconsinissa ja

Michiganissa suomalaisten maanviljelijöiden lukumäärä järjestelmällisesti lisääntynyt noin kolmekymmentä vuotta sitten. Kaivostoiminnassa tapahtunut teknillinen kehitys, mikä on vähentänyt työläisten lukumäärää, supistuneet puutavaratuotanto-olot, pulakaudet, häviytyt lakot ja trustikapitalistien edistysmielisiin työläisiin kohdistamat vainot ja "mustalistaukset" ovat näissä valtioissa ajaneet suomalaisia pois teollisuustöistä. Suomalaisille luonteenomainen "rakkaus maahan" ja halu päästä "tehtaan vihellyksen" kuulumattomiin omalle tilukselleen, omaan mökkiinsä, on paisuttanut "homesteadin" ottajien ja rautatie- ja kaivosyhtiöiltä maanostajien lukumäärää.

Suomalaiset ovat näissä valtioissa voittaneet erikoista huomiota sitkeällä työllään raivatessaan kivisiä kannokkoja pelloiksi. Uudisviljelijän työ oli ankaraa ja elämä hyvin yksinkertaista, mutta suomalaisen luonteelle tällainen oma vapaus ja oma työ tuntui sittenkin paremmin soveltuvan. Ensi aikoina myytäväksi tarjottavat tuotteet rajoittuivat tietyksi vähiin ja monesti oli toimeentulon apua haettava oman mökin ulkopuolelta palkkatöistä, mutta vähitellen tilukset laajentuivat, saatiin myytäväksi juurikasveja, karja- ja maitotuotteita ja toisilla paikkakunnilla kehittyi siipikarjalous huomattaviin mittasuhteisiin. Itse metsän alta raivaamallaan tiloilla ovat suomalaiset eri puolilla Yhdysvaltoja menestyneet verrattain hyvin. He ovat rakentaneet kodin, kasvattaneet perheensä ja kouluttaneet lapsensa monesti yliopistosivistyksen asteille ja sen ohella ylläpitäneet työväenliikkeen tarkoituksia palvelevia toimintahuoneistoja ja erilaisia seuratoimintoja. Maaseutuväestö on muodostanut myöskin suomalaisten alkaman osuustoimintaliikkeen selkärangan.

Varsinkin Minnesotan pohjoisosan maaseuduilla asuvien suomalaisten lukumäärä nousee moniin tuhansiin. Siellä on suomalaisnimisiä kyliä, kuten Nurmijärvi, jossa Oldenburg-Jasberg maanviljelysyhtiö alkoi maiden myynnin jo 1894 ja monia myöhemmin muodostuneita, kuten Suomi, Finland, Toimi, Toivola, Kattilajoki, Palo, Mäkinen, Esko, Alanko, Alavus, Onnela, Kalevala, Salo, Aura, Heinola, Susijärvi, Lonnot, Lehtijärvi ja Runeberg.¹

Ensimmäiset suomalaiset Minnesotassa myöskin aloittivat toimeentulon hankintansa maanviljelyksellä. Jo aikoja sitten perustivat Norjasta ja myöskin Pohjois-Suomesta saapuneet siirtolaiset vakinaisen asutuksen Cokaton ja New York Millsin alueilla.

Vuoden 1907 Kansanvalistusseuran Kalenterissa Wilho Reima, joka oli matkustellut Minnesotan ensimmäisten suomalaisten parissa, kertoo heidän vaelluksistaan ja oloistaan m.m. seuraavaa:

"41 vuotta sitten, Juhannuksen tienoilla, kulki neljä matkalaista Cokaton erämaissa Minnesotan valtiossa. Ei ollut teitä siihen aikaan;

uutisraivaajien polut vain, puihin veistettyine merkkeineen. "Veljet", sanoi Viinikan Juhana, "minä en jaksa enää kulkea, jalkani ovat jo verillä. Me jäämme Eljaksen kanssa tämän järven rannalle yöksi nuotion viereen, menkää te vain eteepäin, ehkä tapaatte joltakin ruotsalaisia tai saksalaisia siellä, me koetamme Jumalan avulla tulla huomenna perässä."

Toiset jatkoivat matkaa ja löysivätkin korvesta jo asukkaita, joilta saatiin ruokaa ja Olof Westerberg, ollen Wärmlannin suomalaisia, tuli toimeen ruotsissakin. — Seuraavana päivänä yhtyivät miehet taas toisiinsa.

— — —
Näistä ensimmäisistä uutisraivaajista elää vielä Mattias Kärjenaho, jolta olen saanut seuraavan oman kirjoittamansa historian:

"Minä alla nimitetty olen syntynyt Suomessa Pulkkilan kirkolla toinen päivä jouluk. 1835. Olen muuttanut Ala-Tornioon 1858. Tornioista olen muuttanut Norjaan Vesisaaren kaupunkiin 1861. Norjasta olen tullut Amerikkaan Minnesotaan 1866. Vuonna 1866 vannoin itseni Yhdysvaltain jäseneksi ja tulin Cokaton erämaahan ja otin "Humpstetin". Meitä oli silloin kolme suomalaista ja yksi Wärmlannin suomalainen, joka oli meillä tulkkina; minä olin yksi, Eljas Peltoperä toinen, Johan Wiinikka kolmas ja Olof Westerberg neljäs. Kaikki nämä mainitut matkakumppanit ovat minut jättäneet tänne viimeksi muistelemaan ensin suomalaisia, elannosta ja toimeentulosta, josta en tahdo paljon pakista, sillä joku lukija luulisi minun valeita kirjoittavan ja joka uskoisi todeksi, sille tulisi vesi silmiin.

Kirjoitin helmik. 1904.

Mattias Kärjenaho.

— — —
Mutta ukkomme on kuitenkin puhelias ja muistava mies. Kun sitten istuimme pirtin penkille, niin tuli puhetta niin että parta tutisi.

Leivästähän se oli puute ensi aikoina. Töissä piti käydä kaukaisillakin seuduilla, milloin tiilitehtaissa, milloin toiskielisillä farmaareilla. — Samana syksynä saapui jo taas uusia suomalaisia ja ottivat "Humpstetin". Seuraavana keväänä istutettiin jo ensimmäinen suomalainen kylvö näille maille. Saatiin suuri olkihatullinen perunia ja kuokka eräältä englantilaiselta — ja siitä se elämä lähti. Järvissä oli viljalti kaloja ja hallitus oli niin armollinen ja antoi metsänasukkaille luvan ampua "tiiroja" ("peuroja"). Hätäkos silloin oli enään elää. Maanmittarit kävivät "linjat" (rajat), ja määräsivät jokaiselle "seksuunat". Meidän "seksuunamme" oli sitten N:o 18. Niin se kuitenkin kävi, että meidän ensimmäinen perunamaamme joutuikin rajan toiselle puolelle. Voi, hyvä vanhan maan veli, kuin täällä oli vaaramia runsaasti. Metsät olivat palaneet ja sielläkökös kasvoi marjoja. Jauhoista vain oli tiukka, 5 mailia täytyi selässä kantaa. Kohta ruvettiin kuitenkin tekemään rautatietä ja komppaniat tarjosivat meille maata lisää 5 taalaa eekkeriltä. Mekö maksoimme niin paljon maasta ja mistäpä rahatkaan otti! Nyt ne maat maksavat aina 100:taan taalaan asti eekkeri. Tuli vielä muutakin liikettä erämaahamme. Ete-län sota kun lakkasi, niin suuret sotajoukot kulkivat laivoilla pitkin lähellä olevia virtoja. — Minä ostin kuitenkin pian härkäparin ja rupesin niiden kanssa reistallemaan ja muillekin tavaraa kuljettamaan. Joten vieraannuin vähän pois maanviljelyksestä, kävisinpä kerran jo "kultaa hakemassa" Kaliforniasta asti.

— — —
Mutta aika kiirehti. Tahdoimpa tavata syksyllä tulleita urhoja ja niin vähän aikaa ajeltuaamme mahtavien talojen sivuitse tulimmekin jo Selvälän Nelssin luo. Ukko on asustanut aina samalla paikalla

ja ollut uuttera maamies. Vielä on pystyssä alkuperäinen, mahtavista valkeista tammista tehty tupakin, jota ukko on paljon "viksannut", korjannut ja asustaa nyt siinä, kun talo on "räntyllä", vuokralla. — Alatornion Wojakkalassa on ukko syntynyt 1840 ja Norjan kautta kulki tie Amerikkaan, niinkuin melkein kaikkien senaikuisten siirtolaisten. Nelssillä oli jo Karungin Kukkolasta kainaloinen kana mukanaan, joka ei pelännyt erämaan vaivoja, vaan lähti heti muukalaisen papin luo vihille. — Kohta päästiinkin elämän alkuun, kun saatiin lehmä ja vähän maissia ja potaattia kylvöön. Metsien ja järvien antimet kuitenkin ne parhaiten elatuksen turvasivat. — Kovat olivat koettelemukset: tulipaloja, isorokko, joka vei vaimon mukanaan ja Selväläänkin jätti ikuiset muistomerkit. — Kolmasti on S. sitten ollut naimisissa ja useita miehisä poikia on kuollut. Nyt on jo raihmainen ja odottaa kuolemaa. Synnyinmaassa tahtoi vielä kuitenkin sitä ennen käydä, jos vain jaksaisi. — Pöydällä oli kovin kulunut vanha raamattu ja

Pyhän Märtyrein

kovan kärsimisen, voittavaisen uskon ja kärsivällisyyden
Merkilliset esimerkit

Kymmenessä suuressa vainossa, jotka pakanallisen esivallan alla ensimmäisen kolmen sadan vuoden aikana Cristuksen syndymisestä, kävit Cristikunnan ylitse; Yhteiseksi kehoitukseksi kootut

Juutin valtakunnan Pispä vainajalta

Tohtori Hagerupilta,

Sitte Juutin kielestä Ruotsiksi käädyt.

Ja nyt Ruotsin kielestä Suomexi tulkitut,

Uusi Ylöspano.

TURUSSA 1829.

Prändätty T. E. Frenckelin ja Pojan tykönä,

— — —

Kirjan kannessa oli kirjoitus: "Tämän kirjan omistaa Adam Ontamo Kuolajärvestä syntynyt 18 p. Aukusti 1844.

Hänen Lempiä luonteensa ja hänen vaivaloinen elämänsä tämän maan Päällä häntä on Pienestä lapsesta Suuri Herra Rakastanna ja vetännä tykönsä niinkuin vastasta vuoritietä."

— — —

Viimeiset tervaskannot ovat vielä pystyssä, mutta kohta laskeetaan kirves puun juureen. Tuonne laestadiolaisen kirkon viereen kätketään väsyneet vanhukset edeltämenneiden viereen. — Uusi polvi nousee Cokaton viljavilla tanhuvilla. — Ja 40 vuoden kuluttua tuskin kukaan muistaa niitä työnurhoja, jotka kaukaisilta Pohjolan perukoilta ovat saapuneet uuden maanosan sydänmaille ja avanneet siellä tien viljelykselle ja edistykselle."

Varhaisina aikoina suomalaisia sijoittui myöskin Minneapolisiin ja tämän jauhomyllykeskuksen lähetyville sen eteläiselle ja läntiselle puolelle. Mutta sittemmin varsinainen siirtolaismme kansoitti Minnesotan rauta-alueet, Cuyuna-, Vermilion- ja ennen kaikkea Mesabi-"renssit", joiden satumaisiin rautamultarikkauksiin suuret trustit olivat iskeytyneet ja joissa tarvittiin sellaisia alkukantaisiin ja mukavuuksia vailla oleviin oloihin soveltuvia työläisiä kuin

Wilho Boman

**Martin Hendrickson ja hänen
vaimonsa Saima.**

vasta maahan saapuneet siirtolaiset olivat. Huomattavat suomalaisasutukset keskittyivät sellaisiin kyliin ja kaupunkeihin kuten Virginia, Hibbing, Chisholm, Eveleth, Gilbert, Biwabick, Aurora, Ely, Nashwauk, Brainard ym. Jo ennen vuosisadan taitetta laskettiin Elyssä olleen lähes tuhat suomalaista. Työ kaivoksissa näinä aikoina oli tavattoman ankaraa, palkat huonot ja asunto-olot suorastaan kurjat, mutta suomalaiset ponnistelivat nuoruutensa voimilla ja yleisesti heitä pidettiin "uutterina ja parhaimpina kaivostyömiehinä, joita ei synnyinmaan tarvinnut hävetä" ainakin siihen asti, kun suomalaisiin tarttui työväenliikkeen "villitys", mikä johti ne järjestyseen ja päättävään taisteluun trustia vastaan.

Duluthissa entisaikojen suomalaiset työskentelivät pääasiallisesti rautamullan lastaustokilla, tokkien rakentamisessa ja muissa sekalaistöissä. Duluth on aina ollut keskilännen raaka-ainetuotantoaloilla työskentelevien liikkuvien työläisten keskuspaikka, josta työnvälitystoimistot ovat lähettäneet miehiä kaivos- ja metsätöihin, sahalaitoksiin ja aavikkovaltioiden elonkorjuuseen.

Jo parinkymmenen vuoden ajan on Mesabi-"renssi" samoin kuin Duluthin kuljeskelevien työläisjoukkojen kokoonpano esiintynyt uusissa kasvoissa. Jättiläismäisissä avokaivannoissa uudenlaiset koneet suorittavat entisaikaisten siirtolaisten suorittamat lapiotyöt ja parhaat voimansa menettäneistä kuljeksivista sekatyöläisistä on tullut kaupunkien ja ennen kaikkea maaseutujen vakinaisia asukkaita.

Vierissä länttä kohti on suomalainen siirtolaisvirta North- ja South Dakotan aavikoille jättänyt pysyvän asutuksen muutamille paikkakunnille, joissa on monia hyvin vaurastuneita suomalaisten omistamia vehnänkasvatustiloja. South Dakotan läntisellä rajalla kohoa laajan aavikon pinnalta neljän tuhannen jalan korkeuteen vuori, jonka synkät ja syvät rotkot ilmeisesti osoittavat maanalaisen kaasujen ja tulen sitä joskus repineen. Näillä "mustilla kumuilla" (Black Hills) työskenteli entisinä aikoina noin tuhanteen nouseva suomalainen työmiesjoukko. Näissä kaivannoissa maksettiin, ainakin "hyvinä aikoina" kohtalaisia palkkoja, sillä seutu on ollut mineraaleista erittäin rikas. Sieltä nostettiin kultaa ja hopeaa, sekä muita arvokkaita mineraaleja, 60 eri lajia, satojen miljoonien dollarien arvosta.

Suomalaiset ovat kaivaneet kivihiiltä Montanassa (Red Lodge, Sand Coulee, Belt, Stocket y.m.) monina vuosikymmeninä. Suomalaisia on Helenan laaksossa ollut jo kultakuumeen ajoilta asti ja viime vuosisadan 70-luvulta kerrotaan sikäläisestä rajaseutuelämästä seuraavia kammottavia asioita:

"Jokaisella miehellä oli ladattu pistooli ja pitkä puukko vyöllään valmiina joka hetki joko puolustamaan isäntäänsä, tahi sen tahdosta tekemään vallattomuutta ja murhia toisia vastaan. Sen aikaiset suomalaiset voivat jok'ikinen jutella tappeluista ja konnankujeista. Tulipa vain paikkakunnalle joku, joka ei ollut hyvin varustettu tai ystävyysseiteillä puollettu, piankin hän sai luodin kalloonsa tai ripustettiin nuoran jatkoksi puun oksaan kuten kulkukoira. Ihmishenki ei maksanut kultaunssia ja miehelle, jolla tiedettiin olevan rikoksia, annettiin sankarin arvo".²

Butte City, "maailman rikkain kumpu", yhä tuottavine suurine kuparikaivantoinneen on aina ollut huomattava suomalaisten pesäpaikka ja se on tullut kuuluisaksi väkijuomatulvistaan, uhkapeleistään ja työväenliikkeen piirissä sattuneista myrskyisistä tapahtumisistaan.

Suomalaisia sijoittui Wyomingin kivihiilikämpiköille (Rock Springs, Hanna, Carbon, Cumberland, Superior y.m.); he kaivoivat kultaa, hopeaa ja kivihiiltä Utahin, Coloradon, Nevadan ja Idahan valtioissa ja he yhä uskalsivat siirtyä länttä kohden, tulivat mahtavan Columbian ja sen haarajoen Willametten rannoille ja laakso-maihin, perustivat menestyksellisiä omenatarhoja Hood Riverille, raivasivat karja- ja vehnäfarmeja Pendletonissa ja monilla muilla paikkakunnilla, työskentelivät länsirannikon mahtavissa aarniomet-sissä, sahalaitoksissa ja monenlaatuissa sekatoissa. Washingtonin

valtion puolella Grays Harborin alue, Aberdeen ja Hoquiam, saivat jo varhain suuren määrän suomalaisia työskentelemään metsissä ja sahamylyissä. Samoin Everettissä, Spokanessa, Tacomassa ja Seattlessa suomalaisia on työskennellyt monilla eri aloilla. Washingtonissa ovat suomalaiset myöskin kaivaneet kivihiiltä Carbonadossa, Burnettissa, Roslynissa ja New Castlessa ja olleet mukana perustamassa ja kehittämässä sellaisia kohtalaisen hyvin edistyneitä maanviljelysyhdyskuntia kuin Beaver Creek, Hockinson, Centerville, Woodland, Winlock, Yakima, mainitaksemme vain kaikkein huomatuimmat.

Columbiajoen Washingtonin puoleisella rannalla on useita pienempiä suomalaisasutuksia ja Oregonin puolella kuuluisassa "ruusujen kaupungissa", Portlandissa, Willamettejoen rannalla, on suomalaisia asunut koko siirtolaishistoriamme ajan. Vanhin ja tärkein suomalaisten asuinpaikka on kuitenkin Columbiajoen suulla sijaitseva Astorian kalastuskaupunki, jossa suomalaisten lukumäärä on aina ollut monta tuhatta. Ensimmäiset suomalaiset sinne ovat todennäköisesti tulleet 1873 ja kun muuta "parempaa tointa" ei ollut saatavissa, ryhtyivät he kalastamaan lohia, joista silloin maksettiin 25 senttiä kappaleelta ja josta sittemmin on kehittynyt suomalaisille hyvin tuottava toimiala. Astoria oli siihen aikaan ja kauan sen jälkeen likainen, lohenraatojen aiheuttaman ilkeän hajun kylä, mutta siellä on nyt uudenaikaisesti järjestettyjä kalansäiliöimislaitoksia ja ennen pölkkyjen ja lankkujen varassa olevat kadut ja käytävät ovat saaneet lujan santaperustan. Kaupunki muutenkin on kaikin puolin siistitty.

Californian kultakuumeen ajoilta asti tiedetään suomalaisia olleen San Franciscossa ja lahden toisella puolella Berkeleyssä ja Oaklandissa. Jo varhaisina aikoina sinne kerääntyi suomalaisia merimiehiä ja heitä seurasi erilaisia ammattimiehiä ja sekalaisten töiden suorittajia. San Franciscon pohjoispuolella, maailman ainoalla punapuualueella, on kaksi vanhaa suomalaisasutusta, Fort Bragg Mendocino-kauntissa ja Eureka Humboldt-kauntissa, joissa muutamilla punapuukämpillä parhaimpina aikoina työskenteli suomalaisia satamääriin asti. Heitä on työskennellyt myöskin sahalaitoksissa ja sittemmin monet suomalaiset ovat näillä vuorien muodostamilla, kasvullisuudesta rikkailla laaksomailla ryhtyneet maanviljelijöiksi.

Idästä siirtyneet murtimotyöläiset ovat Rocklinissa ottaneet "kivistä leipänsä". Heimolaisiamme on myöskin siirtynyt Etelä-Californian viinirypäleen ja muiden hedelmien kasvattajiksi ja vii-

meisten vuosikymmenien aikana on elokuvateollisuuden keskus, Los Angeles, laajoine ympäristöineen saanut satoja vakinaisia suomalaisia asukkaita.

Länsivaltioista on joitakin suomalaisia siirtynyt vakinaisiksi asukkaiksi myöskin Alaskaan ja kalastajat tekevät sinne lohenpyyntimatkoja jokaisena kesänä.

Työolot

Keskinäisen turvallisuuden kaipuu johti suomalaiset täällä keskittymään samoille paikkakunnille ja erinäisten kaupunkien määrättyille alueille sen mukaan mihin ensimmäiset tulokkaat olivat ansiomahdollisuuksien mukaisesti asettuneet. Tällaisen ryhmittymisen perusteet tulivat lasketuksi jo Suomesta lähtiessä, sillä uudet tulokkaat miltei poikkeuksetta tulivat tänne omilta paikkakunniltaan enemmän lähteneiden sukulaistensa ja omaistensa luokse. Johtavimmat suomalaisasukukset täällä sen vuoksi muodostuivat samoista pitäjistä lähteneistä ja niin esim. Fitchburg sai suuren määrän toholampilaisia, Gardner pieksämäkeläisiä, West Paris kuhmoniemiäläisiä, Fairport Harbor kyröläisiä jne.

Suomalaisten siirtolaisten valtaisa osa tuli maaseuduilta ilman mitään ammattitaitoa. Sen vuoksi niiden oli täällä ryhdyttävä erilaisiin sekalaisiin töihin. Idässä suomalaiset kuitenkin pestautuivat tehdastöihin, opettelivat jonkin ammatin ja jäivät määrättyille paikkakunnille pysyviksi asukkaiksi. Keskivaltioissa ja Lännellä taas suomalaiset joutuivat rautateiden rakennukseen, metsä- ja sahamyllykämpiköille ja ennen kaikkea kaivostöihin. Suomalaisen siirtolaisuuden valta-aikoina yksityiset, ahaat pääomien omistajat kontrolloivat Michiganin ja Minnesotan kaivosseutuja ja kaivoksien työläisiä rajattomalla vallalla. Niin oli asian laita myöskin vuorisovaltioissa. Kun 80-luvun alussa ensimmäiset suomalaiset tulivat Carbonin kaivoskämpikölle Wyomingiin, hallitsi Union Pacific-rautatieyhtiö, jonka päärata kulkee valtion eteläisen osan rikkaan kivihiilialueen läpi, ja Union Pacific Coal Company Wyomingin hiilikaivosseutuja täydellisellä keisarivallalla. Vallitsemassa oli vain yksi omistava mahti, yksi laki ja oikeus, yksi julkinen sana ja yksi siveellinen sääntö — ja se oli UP. Nämä kirjaimet edustivat yksinvaltaa, jota kukaan ei saanut asettaa kyseenalaiseksi. Yhtiö oli saanut virallisenkin vallan siunauksen noiden seutujen hallitsemiseen ja se oli perinyt rajaseutuelämän villit ja väkivaltaiset traditiot, joita hyväkseen käyttäen se kasasi kultaa Wall-kadun pohjoispuolelle.

Sangen varhaisina aikoina UP. huomasi siirtolaistyövoiman käytön edulliseksi vaarallisissa maanalaisissa luolissaan. Ensimmäiseksi sinne värvättiin kiinalaisia ja vaikka ne eivät ruumiinvoimiensa puolesta kauan kestäneet kovassa työssä, niin sitenkin ne herättivät irlantilaisissa ja skotlantilaisissa kaivosmiehissä, joiden palkkojen polkemiseksi aasialaisia käytettiin, sellaista katkeruutta, että erään kerran Rock Springsissä valkoisen kansanjoukko lain omiin käsiinsä ottaen, kuljetti avuttomia kiinalaisia noin neljännen kaivannon päälle ja sieltä korkealta jyrkänteeltä työnsi niitä alas, jossa moni sai surmansa.

Yleisenä työnteettäjien taktikkana näinä aikoina oli siirtolaistyöläisten rivien hajal'aan pitäminen eri kansallisuuksien keskuuteen kilpailevan hengen ja vihan virittämällä. Tässä suomalaiset kansallisylpeyttä uhkuvat prominentit kelpasivat herroille edullisten palveluksien suorittajiksi. Pian tulivatkin kirkollisen maailmankatsomuksen nöyryyttämät, terveet, sitkeydestään ja työtarmostaan tunnetut

suomalaiset hyvin halutuiksi kivimurtimoissa, Eriejärven laivojen purkauksessa ja keski- ja vuoristovaltioiden kaivoksissa. Kehumalla ja kiroamalla heitä kiihoitettiin kilpailemaan toisten kansallisuuksien kanssa ja suomalaisen sisun koko voimalla rynnistettiin toisten voittamiseksi ja dollarien saamiseksi välittämättä terveyden säilyttämisestä ja vaaroista. Varsinkin kaivoksissa olivat työt niinä aikoina erittäin vaaralliset, sillä suojeluslaitteita ei ollut juuri nimeksikään ja jos olikin, niitä ei pidetty kunnossa. Tapatur-

Hyvä puhuja

Ylhäällä Leo ja Olga Laukki v. 1917; alhaalla Santeri Nuorteva ja John Malo v. 1911, hetimiten Nuortevan tänne saapumisen jälkeen.

mat ja kuolemantapaukset kaivoksissa olivat jokapäiväisiä ja sen vuoksi Suomessa monesti vapistuksella ja pelolla katseltiin Amerikan suomalaisten sanomalehtiä. Vasta maahan saapuneet ja heikosti kaivosoloihin perehtyneet eivät osanneet välttää vaaroja eikä koskaan tiedetty milloin maan uumeniin painuminen muodostui viimeiseksi kerraksi.

Ensimmäinen suomalaisten keskuuteen pelkoa ja tuskaa levitänyt kaivosonnettomuus tapahtui Scofieldissä, Utahissa, v. 1900, joka uhrikseen vei 63 suomalaista työläistä. Minnesotan ja Michiganin rautakaivoksissa sattui jatkuvasti tapaturmia ja vuosina 1900—1903 tapahtui Michiganin kuparikaivannoissa, Houghton kauntissa 146 kuolettavaa onnettomuutta.³ Mutta kaikkein kauheimmin onnettomuus, jota vuosikausia kaikkialla kammolla muisteltiin, tapahtui Hannassa, Wyo., kesäk. 30 p:nä 1903, jossa 169 kaivos miestä menetti henkensä. Niistä oli 93 suomalaista nuorta miestä, joista monet juuri hiljattain olivat maahan saapuneet. Niiden mukana sai surmansa myöskin mustaihoinen, suomalaisten ystävyyyteen liittynyt ja jonkun sanan suomenkieltäkin opetellut Jimmy Brown, joka leikkisästi oli omaksunut "Isoo-Antin"-nimen ja joka hämmästytti uusia tulokkaita, joita hän joskus oli asemalla vastaanottamassa, selittämällä olevansa kotoisin Härmästä. Teollisuustapaturmien uhriksi joutuneiden omaiset, vaimot ja lapset eivät koskaan saaneet minkäänlaista korvausta sillä sellaiseen velvoittava lainsäädäntö oli vielä kapalossaan ja lakien käytäntöön asettaminen oli yhtiöiden herrojen mielivallasta riippuva.

Yhdysvaltain suurien rikkauksien kasaamisessa vallitsi kuumeen tapainen kilpailu ja kiire. Työläisen henki ja elämä ei maksanut juuri mitään, sillä jatkuva siirtolaisvirta toi uusia kykeneviä käsi- varsia ja jos normaalin siirtolaisuus ei tuntunut tyydyttävän tarpeita, niin lähetettiin erikoisia siirtolaisagenteja Euroopan maihin hankkimaan niitä. Tällä tavalla kokoon haalitussa yhdessä joukossa saapui Rock Springsiin vuosisatamme ensimmäisen kymmenluvun puolivälissä toista sataa savolaista, miehiä, naisia ja lapsia. Wyomingin kämpiköille, samoin kuin muuallekin niitä tuli yksitellen ja joukolla. Kun Santeri Nuorteva 1911 kulki Wyomingissa esitelmöiden sosialismista, kyhäsi hän näitä oloja kuvaavan seuraavanlaisen runopätkän:

Wyomingin valtio on valtakunta laaja,
Savon heimon kansaa tääl' asuu hyvin taajan.
Sunffarati rallaa jne.

Huotari ne tänne tuotti Pielavedelt' asti,
komppania tästä maksoi rahaa runsahasti,
Sunffarati rallaa jne.

Autolla Huotara ajeli ja Kuopion herrat juotti,
Pallosia ja Makkosia hän komppanial' tuotti,
Sunffarati rallaa jne.

Tästä sitten rikastui ja tuli ylpeäksi,
Pallosista muutti sitten vähän edemmäksi,
Sunffarati rallaa jne.

Jokainen uusi tulokasjoukko kuljetettiin asemalta tavallisesti johonkin suomalaiseen majataloon—"boorditaloon" (Boarding house), jonka ruokailuhuone täyttyi matkatavaroista ja jonka pienet makuuhuoneet jo olivat kahdella vuorolla käytännössä. Näissä monesti hyvin ahtaissa "boorditaloissa" suoritettiin ensimmäiset sosiaalisten kysymyksiä selvittelyt, niissä kehitettiin yhteistoimintaa ja niissä myöskin käytiin ensimmäiset "luokkataistelut". Varsinkin elinkeinokseen majatalon pitäjiksi ryhtyneet usein katsoivat asemalleen sopivaksi asettua "parempien ihmisten" ja komppanian puolelle esille tulleissa työselkkauksissa. Jos hoidokit olivat työttöminä niin he velkaantuivat, "jäivät mahastaan kiinni", kuten sanottiin ja saatava jäi perimättä. Omien etujensa vuoksi "boorditalon" pitäjä koetti valita itsellensä "kunnollisia työmiehiä", jotka eivät rettelöisi ja jotka siten voisivat täsmällisesti suorittaa laskunsa. Joskus isäntä tai emäntä joutui myöskin tekemään sellaisen persoonallisen, mutta tiukasti asiallisen huomautuksen, että "jokainen, joka aamiaiseksi syö enemmän kuin kaksi kananmunaa, saa muuttaa boorditaloa."

Suuremmissa yksityisten hoitamissa majataloissa, joita oli kaikkialla, oli pitkät ruokapöydät kolme kertaa päivässä — Astorian kalastajilla ja eri vuoroilla työtä tekevillä tehdas- ja kaivostyöläisillä vielä yölläkin — painumassa täysinäisten vatiä ja kuppiä painosta. Yleensä suomalaisten ruokatalojen pöydät olivat rikkaat ravinnosta ja vasta maahan tulleet, kovissa töissä olevat nuoret miehet, pistelivät poskiinsa tavattomia annoksia. Jos se johti kiusallisiin huomautuksiin talon isännän puolelta ja jos hän vielä tahtoi kuulua työläisten vastustajiin ja harjoitti "nylkemistä", niin ratkaistiin asia csuustoiminnallisten ruokatalojen, eli kuten niitä yleensä kutsuttiin, poikatalojen perustamisella.

Näiden poikatalojen järjestämisellä, joista hyvin kuuluisaksi tulivat Duluthin "Toverila", Virginian "Jukola" Superiorin "Tarmo" ym. voitettiin asunto- ja ruokailuolissa itsenäisyys ja mahdollisesti säästettiin vielä vähäisen, vaikka myönnettävä on, ettei yksityisetkään tässä afäärissä milloinkaan suuria rikkauksia voineet koota.

Virginian "Jukola" perustettiin v. 1906 ja parhaillaan ollen siellä ruokittiin 400 miestä.

Varhaisten siirtolaisten sivistysolot

Maalaisoloista tavattoman heikoilla henkisillä eväillä lähteneen siirtolaisvirran valtakausina olisi täällä tarvittu tunnollisia ja kykeneviä opettajia ja ohjaajia, jotka olisivat voineet koota hajanaiset "muuttolinturyhmit", opastaa niitä ja antaa sellaista tukea ja hoivaa mitä ulkosuomalaistoiminnalla on viimeisten vuosikymmenien aikana Suomesta käsin tarkoitettu antaa. Siten olisi voitu lohduttaa monien ikävää mieltä ja auttaa heitä maan oloihin perehtymisessä. Mutta ikävällä täytyy nyt vuosikymmenien perästä tunnustaa, ettei Suomi ja sen sivistyneistö kyennyt siirtolaisilleen antamaan tarpeellista henkistä huoltoa. Tänne saapuneet opastajat ja "hengen pelastajat" useimmissa tapauksissa alottivat kansallismaineen kohotukseen ryhtymällä työnteittäjien lipeväkielisiksi agenteiksi, jotka pienistä palkkioista tyytyivät saarnaamaan alistuvaisuutta työnjohtajia kohtaan, jopa avustamaan tietämättömien siirtolaisten kuljettamista lakonalaisiin työpaikkoihin rikkureiksi. Ilmankos täällä syntyi niin kireä "luokkajako" edistysmielisten, työväenliikettä kannattavien ja vanhoillisten välillä.

Heti alusta pitäen siirtolaisten keskuudessa ilmeni huomattava taipumus yhteisten yhdistysten perustamiseen ja yleensä yhteistöiminnan kehittämiseen. Yhteisistä pyrinnoista ja yhdistyksistä viehätyksen ja turvan etsiminen oli siirtolaisille luonnollinen asia. Kaikkialle, mihin suomalaisia enemmän keskittyi, pian perustettiin jonkinlainen yhdistys. Se saattoi olla kansallisseura, yhteinen kirjastoyhdistys, lauluseura, soittokunta, mutta valtavin huomio kuitenkin kiinnitettiin seurakuntien ja raittiusseurojen perustamiseen. Kaunis-kaukaisilla nimillä varustettujen paikallisten raittiusseurojen *) ketju pian ulottui maan laajuiseksi ja yleinen liitto, Suomalainen Kan-

*) Seuraava luettelo osoittaa kuinka isänmaallista kaihoa ja tunnelmallisuutta ilmaisevia nimiä raittiusseuroille entisaikoina yleensä annettiin: Erämaan Helmi, Cumberland, Wyo.; Valon Lähde ja Auringon Säde, Rock Springs, Wyo.; Vuoriston Ruusu, Hanna, Wyo.; Onnen Aika, Republic, Mich.; Hyvä Toivo, Calumet, Mich.; Valo, Ironwood, Mich.; Kaiku ja Suoja, Bessemer, Mich.; Pohjan Leimu, Tower, Minn.; Toivon Tähti, Duluth, Minn.; Iltahetki, Lead City, S. D.; Kansan Onni, Perry, S. D.; Lännen Rusko, Carbon, Wyo.; Sovinto ja Lännen Tähti, Eureka, Cal.; Armonlähde, Tarrytown, N. Y.; Tähti, New York, N. Y.; Valon Leimu, Rockport, Mass.; Uljas Koitto, Quincy, Mass.; Aamunkoitto, Fitchburg, Mass.; Sovittaja, Worcester, Mass.; Rauhan Aarre, Gardner, Mass.; Lännen Taimi, Diamondville, Wyo.; Tyven Satama, Hoquiam, Wash.; Urania, Eveleth, Minn.; Niemen Kukka, South Carver, Mass.; Valon Säde, Twilight, Pa., Hancock, Mich. ja myös Milford,

sallinen Raittius-Veljeysseura perustettiin 1888. Samoihin aikoihin levisi seurakuntien perustamislake ja Suomi-Synoda perustettiin 1890.

Mutta näillä henkisillä harrastuksilla, jotka olivat sidotut jo ennestään kammottavien Suomen vanhanaikaisten virkavaltaisten herrojen toimintatapoihin ja helvetin tuskilla pelotteluun, ei suures-tikaan voitu siirtolaisjoukkoja sivistää, eikä heidän elämäntapaansa kohottaa, varsinkaan kun itse ylvästelevät hengen herrat usein ry-pivät "liike-elämään perehtyneiden" omien kansalaistensa omista-missa kapakoissa. Entisaikojen Amerikan suomalainen papisto an-toi itsestään tavattoman paljon puheenaihetta ja paitsi sitä, että mo-net niistä hankkivat kuuluisuutta sopimattomalla käytöksellä ja luot-tamuksensa väärinkäytöllä, olivat ne monesti tehtäviinsä kykene-mättömiä ja järjestelmällisesti työläisten vaatimattomimpienkin pyr-kimysten vastustajia. Tänne saapui virkaheittoja ja kaikenlaisia onnenonkijoita, jotka vaikeuttivat kunnollistenkin pappien menes-tymis- ja toimintamahdollisuuksia.

Siirtolaisvyöryn mukana tuli erilaisia kovaan työhön halutto-mia yrittäjiä ja keinottelijoita, sekä myöskin henkisillä työvainioilla harjaantuneita toimitsijoita, jotka perustivat erilaisia liikkeitä ja joille tavallisesti annettiin "paremmille ihmisille" kuuluva kansallis-maineen kohottamisvelvollisuus. Mutta se tapahtui usein pelkäs-tään ylistämällä suomalaisten työmiesten työkykyä ja kestävyyttä, mikä tarkoitti suomalaisten maineen kohottamista ensi kädessä työnteittäjien silmissä. Saattaakseen työpaikoilla vallitsevan kil-pailun menestymään, järjestettiin eri kansallisuuksiin kuuluvien työ-läisten kesken kaikenlaisia kilpailuja, joista köydenvedo oli hyvin ta-vallinen. Kaupunkien yleisten juhlien ohjelmaan järjestettiin köy-denvedokilpailu suomalaisten ja toiselta puolen ruotsalaisten tai ir-lantilaisten välille, mikä synnytti monta jännittävää hetkeä ja missä suomalaiset usein voittivat komppanian herrojen lahjoittaman pal-kinnon. Kilpailun jälkeen tavallisesti alkoi erikoislaatuinen juopottelu, joka päättyi suurempaan tai pienempään tappeluun.

Keinottelijat paisuttivat kukkaroaan siirtolaisten Suomeen lä-hettämällä rahoilla, kaivosyhtiöiden (Finnish American Mining Co., Musta Karhu jne) osakkeiden myynnillä ja maiden välityksellä.

N. H.; Vuoriston Ilo, Sand Coulee, Mont.; Voiton Lippu, Monessen, Pa.; Niemen Ruusu, Millstone, Conn.; Toivon Tähti, Fitzwilliam, N. H.; Kukois-tus, Fall River, Mass.; Valonkipinä, Iron Belt, Wis.; Vuoriston Toivo, Marl-boro, N. H.; Yksimielisyys, Marquette, Mich.; Rauhan Vesa, Allenport, Pa.; Saaren Kukka, Kearsarge, Mich. ja Kupari Ruusu, Centennial Heights, Mich.

Amerikan suomalaiset porvarilliset piirit ja niiden sanomalehdet ovat käyttäneet kansallisaatetta yksityisten yrittäjien rikastuttamisvälineenä ja siten turmelleet niitä siteitä, mitä siirtolaisjoukoilla vielä oli vanhaan kotimaahan. Vielä pahempaa oli, että Suomen hallitsevien piirien edustajat täällä ottivat huomionsa vain nämä "paremmat ihmiset" samalla kuin he ylimielisesti selittivät suuret siirtolaisjoukot maansapettureiksi. Näistä johtui siirtolaisjoukon enemmistön kalsea suhtautuminen vanhaan kotimaahan, joka toisinaan ilmeni katkeruuksien purkauksinakin. Tällainen asiain tila vallitsi noin kolmissenkymmentä vuotta ja vasta Neuvostoliiton hyökkäys Suomeen ja sitä seuranneet sodat sulattivat täällä olevien, nyt jo vanhentuneiden siirtolaisten mielen ja he ryhtyivät tarmokkaksiin toimenpiteisiin Suomen avustamiseksi.

Ylevä tarkoitus kansalaistemme moraalisen tason kohottamiseksi johti raittiusseurojen perustamiseen ja niihin kuului parhaimpina aikoina ainakin kymmenisen tuhatta jäsentä. Niiden piiristä nousivat myöskin sosialistisen liikkeen oraatorit. Monilla paikkakunnilla melkein kaikki raittiusseuran jäsenet omaksuivat sosialistiset aatteet ja niissä saivat ensimmäisen koulutuksensa myöskin perustettujen työväenyhdistysten ja sosialistiosastojen toimitsijat. Vielä useammissa tapauksissa sosialistisen liikkeen nousu, mikä tapahtui uusille aatteille ominaisella kiihkeydellä, aiheutti raittiusseuroissa hajaannuksen ja johti vähemmän hyväksyttäviin riitoihin ja oikeusjuttuihin seurojen toimihuoneistojen omistuksesta ja kontrollista. Raittiusseuroista lähteneet veivät työväenliikkeeseen vahvan raittiusmielisyyden, mutta heidän eroamisensa aiheutti raittiusseuroille painumisen kirkollisten helmoihin ja taantumuksellisuuteen, jossa työväenliikkeen rientoihin suhtauduttiin katkeralla vihamielisyydellä.

Nuoruuden kiihkeässä innostuksessa sosialistit liittyivät myöskin seurakuntiin ja joissakin, vaikka harvoissa tapauksissa, seurakunta tuli kokonaan "valloitetuksi" ja kirkosta muodostettiin yhteinen sosialistien toimihuoneisto. Niin tapahtui esim. Butlessa, Mont. Joissakin tapauksissa taas seurakunnassa enemmistöksi tulleet sosialistit valitsivat oman miehensä seurakunnan "sielunpaimeneeksi", joka tietysti käytti asemaansa uuden aatteen levittämiseksi. Eräät alkuperäiset sosialistiset toimitsijat ja agitaattorit hankkivat itselensä papin oikeudet, kuten esim. Vilho Leikas oli tehnyt ja eräät olivat kiivenneet aivan piispan arvoasteelle asti. Siten he pääsivät nauttimaan rautatieyhtiöiden kirkon miehille luovuttamista piletimaksualennuksista.

Sosialististen aatteiden levenemisestä johtuva riita seurakun-

nissa ja raittiusseuroissa on kuitenkin ollut vain pieni osa niistä yleisistä yhdistystoimintaan kuuluvista suuntataisteluista, joista me aina olemme olleet tavattoman rikkaita. Jonkunlaisen yhteisen toiminnan tai yhdistyksen aloittaminen on siirtolaistemme keskuuteen hyvin ymmärrettävistä syistä aina ollut helppoa, mutta yhdistyksen kokonaisuuden säilyttäminen sitävastoin on ollut kovin vaikeaa. Maalaisoloista lähteneillä ei useinkaan ollut minkäänlaista kokemusta yhteisten yhdistysten johtamisessa, joten joukkoon ilmestyneet kokeneemmat ja "viisaammat" olivat tervetulleita ja he saivat heti myöskin huomattavaa vaikutusvaltaa. Mutta sitä seurasi myöskin erimielisyyksiä toimintatapojen järjestämisessä, mikä usein johti kohtalokkaisiin riitoihin. Koko Yhdysvaltain siirtolaishistorian ajan ovat "vanhan maailman" sorronalaisista oloista lähteneet täällä, päästyään vapaampiin olosuhteisiin, osoittaneet tavatonta itsetehostusta, jopa ylemmyyden tuntoa, mikä on vaikeuttanut niiden alistumista mihinkään kurinomaiseen yhteistoimintaan.'

Yhdistymistoimintaa alottaessa vallitsi keskinäinen sopu, mutta erimielisyyksien ilmaantuessa ryhmityttiin uusien kukkoilevien johtajien ympärille, lietsottiin kademielisyyttä ja puoluekiikkaa ja seurauksena oli hajaannus. Yhden seurakunnan tilalle tu'i kaksi ja raittiusseuran jakaantuminen synnytti entisen ohelle uuden yhdistyksen. Seurojen välinen keskinäinen taistelu, samalla kuin se synnytti persoonallistakin kammoa ja vihaa ennen samoissa yhdistyksissä toimineiden välille, johti seurauksena varsinaisen ja alkuperäisen tarkoituksen sivuuntumiseen ja voimien keskittämiseen taisteluun toista ryhmää ja toista yhdistystä vastaan. Puoluekiikkon vallassa hankittiin uusia kannattajia omaan yhdistykseen tarkoituksella kukistaa toinen, mutta jokaisessa näin keskinäiseen taisteluun joutuneessa ryhmässä vallitsivat samat, suvaitsevaiseen yhteistoimintaan sulaantumattomat "oma minä"-periaatteet ja seurauksena oli uusi sisäinen riita ja uusi hajaannus.

Keskinäisten riitojen vuoksi Amerikan suomalaisten yhteispyrinnöt ovat jakaantuneet moniin ryhmittymiin, mikä meidän yleistä vaikutustamme on aina heikentänyt. Raittiusjärjestöt ovat läpikäyneet monta hajaannusta ja taistelu uskonnollisista opinkappaleista ja seurakuntien hoidosta on synnyttänyt neljä eri kirkkokuntaa. Niiden tuloksena meillä on nyt Suomi-Synoda, joka lähinnä seuraa Suomen vanhaa valtiokirkkoa, Kansallisseurakuntien liitto, Lähetysseurakuntien liitto ja Apostolis-luterilainen, eli laestadiolainen kirkko. Monilla paikkakunnilla on kuitenkin paljon useampia seurakuntia kuin vallitsevien kirkkokuntien lukumäärä edellyttäisi.

Yhteistoimintaan tottumattomuus ja sovinnollisen hengen puute on vaikeuttanut katajaisen kansamme yhdistystoimintaa sekä porvarillisten että työväenliikkeen rientojen alalla. Akseli Järnefelt käsitellessään kansalaistemme eripuraisuutta vanhoillisten piirissä ennen sosialistista liikettä, kirjoittaa seuraavasti:

“Suomalainen on sitkeä pysymään vakuutuksessaan ja tahtoo itsepäisesti viedä läpi sen tuuman, jonka oikeaksi käsittää. Pikku-maisissakin asioissa hän on omapäinen ja pikkumaisuuksista useimmat erimielisyydet Amerikan suomalaisten yhteispyrinnöissä ovat syntyneetkin.

Mutta suurimman häiriön suomalaisten siirtolaisten henkisissä pyrinnöissä tekevät niiden johtajat. Monta puolisivistynyttä ja kokematonta, jopa siveellisesti kelvotontakin on Suomesta mennyt Amerikkaan ja ryhtynyt sikäläisiä rientoja ohjaamaan. Suomessa ovat he saattaneet olla joissakin seurapyrinnöissä osallisina ja tahtovat olla täysiä mestareita Amerikan suomalaisten keskuudessa. Ellei heille heti anneta johtajan paikkaa, nostavat he riitaa ja kokoavat itselleen herkkäuskoisimmista puolueen. Jos tuollainen röyhkeä johtajaksi pyrkivä sattuu olemaan siveellisesti haaksirikkoinen, joita kyllä liian paljon on Suomesta Amerikkaan siirtolaisoloja turmelemaan mennyt, on helposti ymmärrettävä, etteivät ajattelevammat taivu hänen johdettavakseen. Johtajissa on kyllä pystyväisiäkin, mutta heilläkin tahtoo sikäläisiin oloihin olla liian vähän kokemusta — ja itsepäisyyttä on liian paljon”.⁵

Niin kauan kuin kansalaistemme seura- ja sivistyspyrkimykset olivat sidotut yksinomaan “henkisistä kutsumuksistaan” leventelevien ja parempana itseään pitävien “kansallissankarien” käsiin, ei “synnillinen riettaus” ottanut lieventyäkseen suomalaisten asuinsijoilta. Kertomukset suomalaisten elämästä Chicagosta lounaiseen sijaitsevassa pienessä Lemontin kaupungissa, jossa he olivat vaarallisessa ja likaisessa kanavan kaivaustyössä ovat suorastaan pöyristyttäviä. “Palkka oli pienenlainen ja sekin enimmäkseen juotiin. Raakuus ja huono elämä olivat vallitsevia. Osa suomalaisista asui kanavan varsilla maakuopissa. Jotkut elättivät itseään kerjäämällä toisten ruoantähteitä”.

Varhaiset suomalaiset tekivät yleensä itsensä tunnetuksi tahdottomina väkijuomien käyttäjinä. Kurjien olojen, henkilökohtaisten vaikeuksien ja pettymyksien aiheuttamia tuskia koetettiin sovittaa likaisten kapakoiden “baarien” ääressä ja muissa paheiden pesissä, mistä seurauksena oli vajoaminen täydellisempään ruumiilliseen ja henkiseen turmeltuneisuuteen. Vilpittömistäkin pyrkimyksi-

sistä ja tunnollisesti raittiusaatetta ajavien tarkoituksista huolimatta juopottelu ja kapakkaelämä vei monen siirtolaisen rahat ja aiheutti tavatonta kurjuutta Suomeen jääneelle perheelle. Perheen jäsenien ja omaisten kanssa käynnissä ollut kirjeenvaihto.*) mikä varhaisten siirtolaisten harhailevaa henkistä elämää parhaiten sitoi ja auttoi, katkesi kapakkaelämän johdosta ja perhesiteiden antama moraalinen tuki luhistui. Paheen kynsistä pyrittiin vapautumaan, liityttiin raittiusseuraan ja tehtiin päätöksiä, mutta valat tulivat taas rikotuksi. Kalle Potin hauskasti kirjoitetussa "Iloisessa Harborissa" osoitetaan kuinka Ashtabula Harborin tokkatyöläisille usein tuli "tarpeelliseksi" ei ainoastaan raittiusseurasta luopuminen, vaan koko "Hyvän Toivon" asettaminen "istumaan", joka merkitsi tilaisuuden antamista erikoisten juopottelujuhlien järjestämiseksi. Aiheena tällaisiin juhliin saattoi olla odotetun kupparin Suomesta saapuminen, tai joidenkin toisiin kansallisuuksiin kuuluvien kurittaminen joidenkin koltosten johdosta, johon ei voitu selvin päin ryhtyä. Häijyinkään härmäläinen, tai kauhavalainen ei sentään selvin päin viitsinyt viillellä "irlantilaista tai englantilaista lihaa".

*) Entisten aikojen siirtolaisten kirjeet, huolimatta niiden alkeellisista muodoista ja kielenkäytön taitamattomuudesta, ovat usein olleet syvällisten huolien täyttämiä ja paljon puhuvia kertomuksia kirjoittajien monivaiheista kokemuksista ja toiveista. Vaasassa v. 1946 ilmestyneestä julkaisusta, "Jouluviesti yli Atlantin", lainaamme tähän eräitä palasia V. S:n kirjeestä vaimolleen Karijoelle:

"Pohjois-Amerikasta, Sant Paulin rautatieltä
5 päivä helmenkuus 1886.

"Tässä lähestyn sinua rakas vaimoni mutamalla rarilla ja tuhansilla terveysillä ja onnentoivotuksella ja saan tietääntää että olen terves jota samaa sinullekin toivotan, ja saan tietää antaa, että työpaikalla olen, mutta meillä on treikki. Ne rupes treikkaamahan palkkaa puolehentoista taalahan päivältä. Arviolta meitä on kolmattasataa miästä, jotta työhön ei tohtisikaan mennä vaikka mielikin tekis, eikä ole työn halujakaan. Täällä Amerikas on isojen treikkien aikana moneesti tapettu miähiä, kun ovat menny työhön. Kun treikkijoukko kulkoo vahraten työpaikkoja ja kun ne rookaa joitakin työs ja jos ei lähre joukkohon, niin ei se oo isoo asia kun ne ottaa hengeltä pois, eikä siitä ole koskaan mitää selkua saatu. Mutta ei se ole pilalla, kun ei nyt enää trenkää kun syörä ja maata ja maksaa 45 senttiä eli 3 markkaa ja 45 penniä päivän ruoasta. Jos muistatta Vaasan rautatietä huonona aikana, niin tämä on vielä siitäkin huonoo, täällä ei olla työskää kylmällä eikä lämpöösellä, eikä paljo sillä välilläkään. Täällä pitää syörä ittensä köyhäksi, ja sanovat jotta syömäköyhää ei auta jumalakaan. Pois me lähtisimmä, mutta ei saa aikaansa, jotta saais rahan joka on ansaattu. Ja tässä saan nyt ilmoittaa sen Masan Harporis olen sinä aikana kun minä siällä olin. Kyllä minä siitä Kanaatasta kirjoitin, mutta ei se ole tullu sinne Masa kyllä oli niin köyhä kun sopiikin, mutta kyllä ne rupes yhres olemahan, ja Fiiasta tuli niin herraskaanen, että ei se mulle juuri monta sanaa puhunu. Kulki paseeraten kaupungilla, töllerö. Ja kirkos minä olin sielä Harporis. Pappi kyllä oli tavallinen, ja Raukkoo oli lukkarina. Huonua piisaa täällä vielä pari kuuta, mutta kyllä sitte taas rupiaa jotakin tulemahan."

Suomalaiset siirtolaiset ovat kurjalle kapakkaelämälle, riettaile paheiden pesille ja peliluolille suorittaneet raskaan veron. Väkivaltaiset ottelut, tappelut ja puukottamiset kuuluivat tähän samaan ohjelmaan. Sen jälkeen kuin päähän oli "hiukan kahahtanut" olivat suomalaiset yleensä suuriäänisiä ja voimillaan pröystäileviä, mikä usein johti niiden koettelemiseen. Järjestyksen valvojilla on eräillä suomalaisasutuksilla takavuosina ollut todellisia vaikeuksia rauhan säilyttämiseksi.

Viime vuosisadan lopulla Cape Ann'illä, "Kiipin niemellä" asuvien suomalaisten elämästä kerrotaan seuraavaa:

"Täällä juodaan enemmän kuin missään suomalaisten asuinpaikalla. Suomalaisilla on täällä enemmän kuin muualla kurjia, likaisia ja huonosti hoidettuja koteja ja kaikkeen tähän on juoppous suurimpana syynä. Tappelut ja puukottamiset eivät ole harvinaisia. Juovuksissa hoipertelevia suomalaisia tapaa liian tiheään.

Vieläkin toiminnassa oleva Maynardin soittokunta, Imatra,

perustettu v. 1898, toimi ensin itsenäisenä, mutta muutaman vuoden kuluttua liittyi sos. osasto Taiston alaosastoksi. Osaston oman talon valmistumisen aikana, v. 1909, Imatraan kuului yli 40 miestä.

Ylärivi vasemmalta: Säm Ruotsala, Hugo Kajander, Matti Kleimola, Mikko Hiipakka, Antti Ruotsala, Pekka Petterson ja Laagevist. Keskinen rivi: Matti Sarvela, Paul Suorsa, Matti Mattila, John Paavola, Matti Kangas ja Aaroni Haapanen. Alarivi: Otto Helenius, Matti Siiri, Kalle Asiala, John Forss ja John Linna. Kuva on vuodelta 1904.

'Kiipin' kauppaloissa ei kyllä ollut kapakoita, mutta sen vuoksi varta vasten mentiin juomaan Gloucesteriin ja sen kaupungin putkassa melkein joka yö oli kansalaisiamme, toisinaan useita kymmeniä kerrallaan. Gloucesterin ja Lanesvillen välisellä sähkövaunuradalla näki usein, että konduktööri työnsi vaunuun yrittäviä juopuneita suomalaisia tien syrjään, jonne ne jäivät selälleen huutamaan ja räyhäämään vaunun kiittäessä pois ja matkustajien, kunkin tavalaan, arvostellessa suomalaisia".¹

Suomalaisten siivoton elämä herätti siinä määrin vastenmielisyyttä ja arvostelua, että Gloucesterin "Fisherman"-lehdelle oli kerrottava tehty kysymys: Onko suomalaisilla lainkaan sielua? Siihen kuitenkin vastattiin luokittelemalla suomalaisetkin ihmisiksi, vaikka sellaisina niitä yleensä pidettiin "mitättöminä" ja ainoastaan kovien töiden suoritukseen kelpaavina. Väkijuomien parissa mellastus ja rappeuttava kapakkaelämä ei suinkaan rajoittunut "Kiipille". Entisaikojen New Yorkin "mallassaunoista", likaisten kapakoiden takahuoneiden siivottomuuksista, voitaisiin kirjoittaa pöyristyttäviä kertomuksia. Siellä miesten ohella myöskin naiset vedettiin lokaan. Kaikissa suuremmissa kaupungeissa olivat omat paheiden pesänsä ja keskilännen kaivos- ja metsätyöläisten asuinpaikoilla oli kokonaisia kaupunkien osia muodostunut rappeuttavan huvituksen tyysijoiksi. Rajaseutuhengen lumoissa elävä Länsi oli vielä 50 vuotta sitten miltei täydellisessä "villeyden" tilassa. Suomalaiset siirtolaiset ovat nähneet Butten "flätän", San Franciscon "Barbary Coastin", Astorian paalujen päälle rakennetun rantakadun ja Aberdeenin jokivarren kapakat ja ilopaikat täydessä loistossaan. Mitä erikoisesti Aberdeeniin tulee, niin voitaisiin sieltä esittää yksityiskohdaisia kertomuksia siitä kuinka metsäkämpiltä tulevat miehet, rahat menetettyään joen päälle rakennettujen kapakoiden takahuoneista joskus "putosivat" jokeen, jolloin kapakoitsija säästyi heille kohme-
loryypyn annosta.

Seurakuntien ja raittiusseurojen toiminta kansalaistemme paheiden vallasta pelastamiseksi tuotti sangen vähän tuloksia. Kapakkaelämän pahimmin rehoittaessa oli "Kiipillä" viisi seurakuntaa ja kolme raittiusseuraa, mutta niihin kuuluttiin vain nimellisesti, kuten aikalaiset huomauttavat, eikä niissä teroitettu sana langennut hedelmälliseen maahan. "Kiipin" suurimmassa seurakunnassa oli parhaimpina aikana 1,800 maksavaa jäsentä, mutta sillä ei ollut suurta vaikutusta työläisjoukkojen moraalisen tason kohottamiseksi.

Näissä oloissa alkoi muutos parempaan päin tapahtua vasta työväestön järjestymisen ja sosialistisen liikkeen kehityksen seura-

Amerikan suomalaisen työväenliikkeen uppin toimintahuoneisto: New Yorkin "Fifth Avenuen haali."

uksena. Sosialistinen liike, vapauttaen työläiset vanhoillisten, teko-hurskaiden hengenahdistajain vallasta ja tähdäten yhteiskunnalliseen ja henkiseen uudistamiseen, kykeni heti alussa kehittävän seuratoiminnan kautta vetämään siirtolaisnuorukaisia pois paheiden pesistä. Työväen taloudelliset järjestöt, varsinkin lakkojen aikoina ja sosialistiosastot käytännöllisellä toiminnallaan kykenivät asettamaan pitäviä sulkuja kapakoitsijoille ja humanitääristen vaatimuksien ottaminen huomioon kaupunkien ja valtioiden lainsäädännössä tuli myöskin auttamaan paheiden pesien puhdistusta ja parempien moraalisten olojen käytäntöön saattamista.

Siirtolaisesta tulee pysyvä asukas

Jokaisessa suhteessa kultainen Länsi otti vieraansa vastaan koettelevalla tavalla. Olosuhteet olivat siirtolaisille kaikin puolin ankarat. Sen johdosta siirtolainen tavallisesti lakkaamatta toisti jo kotoa lähtiessään tekemäänsä päätöstä, ettei tänne tule jäädä, vaan mahdollisimman pikaisella toiminnalla, muutamassa vuodessa ansaita muutamia tuhansia Suomen markkoja ja sitten palata takaisin omaisten luokse. Parempia ansiomahdollisuuksia etsien suomalaiset muuttivat usein, menivät keskivaltioihin ja Lännelle, ottivat urakatöitä, painuivat kaivoksien onkaloihin ja ponnistelivat voimiaan säästämättä ansaitakseen mahdollisimman pian kotimaahan palaamiseen ja siellä itsenäiseksi tiluksen omistajaksi pääsemiseen tarvittavat dollarit.

Mutta suurelle enemmistölle nämä toiveet ja suunnitelmat eivät voineetkaan toteutua. Vaikka palkat Suomen oloihin verrattuna olivat hyvät ja vaikka ansiot Suomen rahassa laskettuna olivat monesti loistavat niin sittenkään ei säästöjä kertynyt etukäteisten suunnitelmien mukaan. Tuli lakkoja, pulakausia, jouduttiin työttömiksi. Vähäiset säästöt kuuluivat joutilaisuudessa, uusien työpaikkojen etsinnässä ja paikkakuntien muutossa. Näin kuluu aikaa vierähtävät vuodet muuttuvat vuosikymmeniksi. On menty naimisiin, lapset ja perhesuhteet tulevat sitomaan, asetutaan määrätylle paikkakunnalle, hankitaan oma asunto tai sijoitutaan pienelle maatilalle. Hiljoikseen aletaan tottua oloihin; opitaan jossakin määrin maan kieltä, käytännölliset elämän siteet tulevat yhä tiukemmiksi, kansalaistutaan ja hiljoikseen aletaan pitää "uutta maailmaa" varsinaisena kotimaana. Siirtolainen itse on muuttunut; hän ei ole enää halveksittu työjuhta, häneen suhtaudutaan arvoannolla ja hän tuntee itsensä yhdyskuntaan kuuluvaksi jäseneksi.

Paljon haaveiltu takaisinpaluu Suomeen oli lykkääntynyt vuodesta vuoteen ja jos sitte myöhemmin matka sinne tulikin tehdyksi, niin vanha kotimaa ja ennen tutut seudut ja ihmiset tuntuivat oudoilta, ne eivät enää miellyttäneetkään. Suomi oli myös muuttunut, se ei enää vastannut odotettuja toiveita ja sinne ei haluttukaan enää jäädä. Siirtolainen purjehti yli valtameren toisen, mahdollisesti kolmannen kerran, mutta lopultakin hänestä tuli vakinainen asukas Yhdysvaltoihin.

Näin Suomi on menettänyt kolmisensataa tuhatta asukastaan Yhdysvalloille ja sellaiset kiihkoisänmaalliset kuvitelmat, että me muka täällä olisimme käymässä ja suorittamassa jonkinlaista "kansallista ja isänmaallista valloitus tehtävää" suomalaisuuden hyväksi ja sen säilyttämiseksi* ovat realististen tosiseikkojen valossa suorastaan naurettavia.

Niiden kuudenkymmenen vuoden kuluessa jolloin suomalainen työmies ja työläisnainen on ponnistuksillaan huomattavammin vaikuttanut tämän maan talous- ja tuotantoelämään, on täällä tapahtunut suurenmoinen teknillisiin ja yhteiskunnallisiin suhteisiin vaikuttava tuotannon muutos. Kokonainen liuta uusia tuotantoaloja on kehittynyt ja ne ovat koneittensa ääreen vetäneet entisaikojen suomalaiset kaivostyöläiset, metsienkaatajat ja monien muiden ammattitaitoa vaatimattomien kovien töiden suorittajat. Uusia teollisuuskaupunkeja on syntynyt. Huimaavalla vauhdilla kehittynyt auto-teollisuus ja sen sivuhaarat antavat nyt työtä miljoonille, samoin lentokonetuotanto, öljyteollisuus ja monet sähkö- ja kemialliset toimialat. Koneenhoito ja konetyöt ovat voittaneet vanhanaikaisen raadannan jo yksin kaivannoissakin.

Rinnan tämän ihmisen ruumiillisia ponnistuksia helpottavan muutoksen kanssa on tapahtunut suurta edistymistä työväenluokan järjestäytymisen ja sen henkisen toiminnan aloilla. Kokonaan uuteen vaiheeseen on astuttu taloudellisen järjestäytymisen alalla. Taistelevien järjestöjen kautta nyt kuusitoista miljoonaa käsittävänä joukkona osallistutaan teollisuuslaitosten hoitoon ainakin mikäli kysymyksessä ovat palkka- ja työsuhteet. Yhteiskunnallinen huoltolainsäädäntö, puutteellisuuksistaan huolimatta, on Franklin D. Rooseveltin aloittamana laajentunut yli niiden toiveiden, mitä ensimmäiset suomalaiset sosialistit 50 vuotta sitten kuvittelivat. Uudistunut ja muuttunut Amerikka sitoo siirtolaisensa entistä tiukemmin ja vaikka jokaisen täysi-ikäisenä tänne muuttaneen mielessä vanha kotimaa kangastelee jonkinlaisena hämäränä muistona, jota

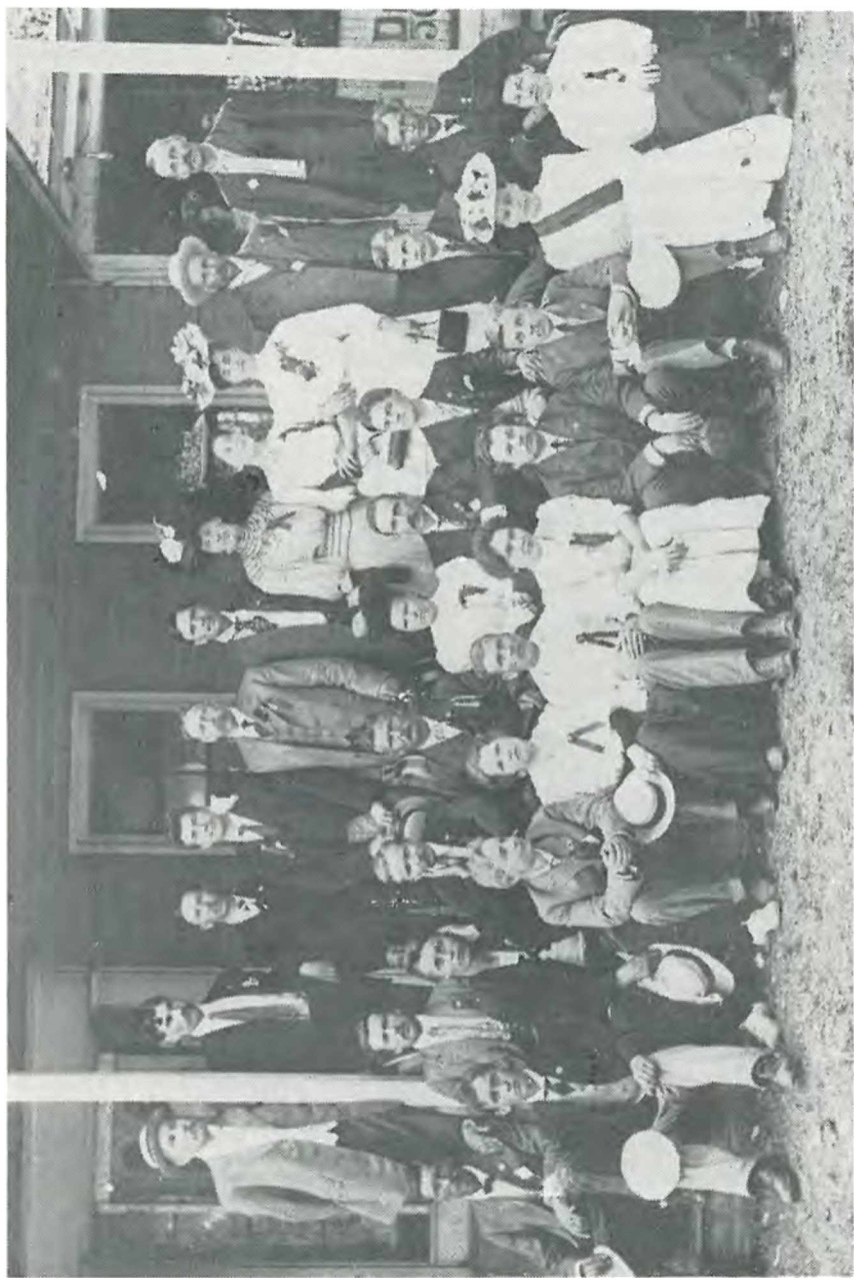
hän tahtoo hellästi hoitaa, niin sittenkin hän kuuluu tänne. Täällä on hänen kotinsa ja täällä hän saa viimeisen lepopaikkansa.

Varhaisimpina aikoina tulneiden suomalaisten jälkeläiset monilla paikkakunnilla eivät enää osaa suomenkieltä ja varsinkin maan länsiosan suuremmissa kaupungeissa, joissa kanssakäyminen vanhan kotimaan kanssa on aina ollut heikompaa kuin itäisellä rannikolla, on aikuisenakin maahan muuttaneista osa sulaantunut maan varsinaiseen väestöön niin, ettei heillä enää ole minkäänlaista kanssakäymistä omien heimolaistensa kanssa.

Joissakin Minnesotan suomalaiskylien alkeiskouluissa puhuivat opettajat ja oppilaat suomea vielä ensimmäiseen maailmansotaan asti, mutta silloin tiivistettyjen isänmaallisten vaatimusten johdosta kouluhallinnot kielsivät sen. Sittenkin vielä eräiltä keskivaltioiden suomalaisilta maanviljelysseuduilta on tullut nuoria miehiä ja naisia, jotka osaavat yhtä hyvin suomea kuin englantiaakin. Toiselta puolen taas Michiganin, Minnesotan, Dakotain, Oregonin ja Washingtonin vanhimmilla suomalaisfarmiseuduilla, kolmannen ja neljännen polven nyt pitäessä isännyyttä, on niin amerikkalaistuttu ettei siellä kuule sanaakaan puhuttavan suomea.

Raivaajan toimitalo

Tämä tuusienyhdistyksen edustajainkokous Ounissa, Mass., heinäk. 5 p:nä, 1907.

III. TYÖVÄENLIIKKEEN SYNTY JA SEN VARHAISET VAIHEET

Yhdysvaltain sisällissodan päättymistä seurannut nopea, "vapaa" Lännekin pauloihinsa kiehtova talouselämän ja kapitalistisen järjestelmän kehitys johti jo 1880-luvulla eräiden suurien pääomayhtymien muodostumiseen, mutta vuosisadan viimeinen kymmenluku vasta näki varsinaiset amerikkalaiset suuret yhtiöt, korporatit, jolloin niitä syntyi 157 ja joiden yhteiset pääomat nousivat hyvän joukon yli kolmen biljoonan (Suomessa miljardi) dollariin. Kansalaisten vapaata taloudellista toimintaa ja yritteliäisyyttä ahdistava ja kilpailua hävittävä, yhä useammille elämän aloille tunkeutuva, yksinoikeuksia tavoitteleva trusti oli astunut näyttämölle ja amerikkalaiset alkoivat kaikkialla valittaen puhua suurliikkeiden (Big Business) vahingollisista vaikutuksista.

Pankkiirien ja rautatieyhtiöiden kiristystoimenpiteet herättivät tyytymättömyyttä ennen kaikkea keski-länneen maanviljelysalueilla. Siellä syntynyt agraariradikalismi, joka 80-luvulla huomattavalla tavalla vaikutti monien osavaltioiden lainlaatijakuntien toimintaan, herätti Henry Georgen veroreformi- ja muiden uudistusesityksien kanssa yleisen kansanliikkeen, jonka johdosta Yhdysvaltain kongressikin tuli pakotetuksi hyväksymään joitakin suurliikkeiden häikäilemättömien riistomenetelmien rajoitusta tarkoittavia lakeja. Näin hyväksyttiin valtioidenvälistä kauppaa säännöstelevä laki 1887 ja Shermanin trustivastainen laki 1890. Näillä säädöksillä, joita sittemmin on paljon korjailtu, ei kuitenkaan alussakaan ollut tarkoitettua vaikutusta ja niin maanviljelijöiden ja työläisten keskuudessa yleinen tyytymättömyys yhä jatkui. Se ilmeni erittäin selvästi v. 1892 presidentin vaalissa ja sitä seuranneissa liittovaltioiden kongressin vaaleissa, jolloin varattomaan väestöön vetoava Kansanpuolue (People's Party, eli Populist Party), saavutti huomattavaa menestystä. Palkkatyöväen joukot liikehtivät ja taistelivat suurissa lakkoissa, (Pullman-lakko 1894, joka teki Eugene V. Debsin tunnetuksi). Farmarien ja keskiluokkalaisten erilaisia yhdistyksiä syntyi ja englantilainen fabiolaisosialistinen liikekin herätti täällä vasta-kaikua.

Maassa oli myöskin sosialidemokraattista liikettä. Kesällä 1876 järjestetty ja seuraavana vuonna sosialistiseksi työväenpuolueeksi (Socialist Labor Party) ristitty järjestö on kaikista ristiriitaisuuksistaan ja sisäisistä taisteluistaan huolimatta suorittanut sosialistisen liikkeen uranuurtajan tehtävät tässä maassa. Meille on kuitenkin paljon paremmin tunnetuksi tullut maan sosialistisen liikkeen opinkappaleista ja menettelytavoista käydyn riidan pyörteissä v. 1901 syntynyt Amerikan sosialistipuolue (Socialist Party of America), johon suomalaiset sosialistit liittyivät ja jonka ohjelman mukaisesti me parhaimpina aikoina toimimme ja joka myöskin edeltäjiään paljon paremmin on menestynyt sosialististen aatteiden tunnetuksi tekemisessä amerikkalaisen kansan keskuudessa.

Sosialistipuolueen tunnustetuksi johtajaksi tuli heti suuri idealisti ja työväen käytännöllisissä taisteluissa kouluttunut puhujataidon mestari, Eugene V. Debs, joka puolueen ehdokkaana presidentiksi v. 1920 sai lähes miljoona ääntä. Puolueen varsinaiseksi teoreettiseksi johtajaksi kehittyi sittemmin Morris Hillquit, jonka johdolla puolue väisti kommunistisen liikkeen syntymisen aikana Kommunistisen Internationaalin taholta tulevat petolliset kosiskelut, vaikkakin silloin tapahtunut hajaannus ilmeisesti vei puolueelta, mikä yhä vieläkin on olemassa, sen menestymiseen ja laajentumiseen tarvittavat voimat. Suomalaiset sosialidemokraatit kuuluivat tähän puolueeseen vuoteen 1936 asti, jolloin viimeinen hajaannus uudestaan heikensi sen toimintavoimia.

Vuosi 1899 oli Yhdysvaltain sosialistisessa liikkeessä merkittävä uusien teiden etsinnän ja kiihkoisan toiminnan aikaa. Uusia toimitsijoita astui esiin, puhujia oli liikkeellä ja uudestijärjestämistöiminnan tuloksena oli, kuten jo sanottu, uusi yhdistynyt sosialistipuolue. Mainittu vuosi merkitsi monia edistysaskeleita myöskin Suomen työväenliikkeessä. Helsingin Työmies alkoi ilmestyä kuusi kertaa viikossa, Turkuun perustettiin Länsi-Suomen Työmies, Tampereelle Kansan Lehti ja Turun edustajakokouksessa perustettiin Suomen itsenäinen työväenpuolue. Tänä samana vuotena syntyi myöskin Amerikan suomalaisten keskuuteen ensimmäinen sosialistiosasto Rockportissa, Massachusettsin valtiossa.

Kaikilla näillä tapahtumilla oli määrätynlaisia syy-yhteyksiä. Luonnollisesti täällä elpyvä ja voimistuva työväenliike heitti herättäviä sirpaleita suomalaistenkin keskuuteen, mutta enemmän kuitenkin vasta maahan saapuneet ja maan kieltä taitamattomat suomalaiset ottivat innostavia vaikutteita Suomesta, seurasivat sieltä tulleita tietoja, syventyivät sen laajentuvan työväenliikkeen vaiheisiin ja

Herättäjä

Yläriivi vasemmalta: A. B. Mäkelä, Eetu Salin, A. F. Tanner; alariivi A. E. Usenius, Ida Pasanen, Alex Halonen ja Moses Hahl.

pyrkivät seuraamaan sitä. Liikkeemme jokaiseen vaiheeseen — vielä myöhemminkin — on Suomen tapahtumilla ollut suuri merkitys ja amerikkalaisen sosialistisen liikkeen kehitys, varsinkin sille parhaiden menettelytapojen etsintä, on kärsinyt siitä tosiseikasta, että siihen kuuluneet ulkomaalaiset, jotka parhaimpina aikoina muodostivat jäsenistön enemmistön, ovat niin monessa suhteessa eläneet vanhan kotimaansa vaikutuksen alaisena ja tahtoneet ottaa ohjeita sieltä.

Suomen sosialidemokraattinen liike on muodostunut hiljaisen kehityksen kautta kansallisporvarillisesta uudistusliikkeestä. Samalla tavalla sosialistinen liike kehittyi Amerikan suomalaisten keskuudessa. Jo ennen Rockportin "Myrskyn" — se oli perustetun osaston nimi — järjestämistä olivat vieron leppoiset tuulet virvoit-

taneet noitaopeilla ja helvetin tuskilla pelotettujen ihmisten mieliä ja he olivat ryhtyneet puuhiin vapaamielisemmän hengenravinnon hankkimiseksi ja uusien yhdistysten perustamiseksi, joiden piirissä tekopyhien teeskentelijöiden kahlehtivat määräykset eivät estäisi viatonta huvia ja tanssia, kuten vanhoillisten komennon alaisissa raittiusseuroissakin tehtiin.

Porvarillisen reformismin, Suomen wrightiläishengen, ensimmäisenä käytännöllisenä ilmauksena täällä oli Imatra-työväenyhdistyksen perustaminen Brooklynissä v. 1890 *) Se syntyi siirtolaisten "parempien harrastuksien" kehittämisen ja keskinäisen avustamisen tarkoituksessa. Uudet vapaamielisemmät, kansallista edistystä tarkoittavat tunnukset herättivät vastakaikua ja samanlaatuisia yhdistyksiä alettiin perustaa muillekin paikkakunnille, joista siten v. 1903 järjestettiin Imatra-liitto.

Imatran perustamista seurasi kahden muun paikallisyhdistyksen järjestäminen, joista toinen tuli hyvin merkitseväksi. Ne olivat Calumetin Suomiseura ja Fitchburgin työväenyhdistys Saima. Calumetin Suomiseura eli kuitenkin vain lyhyen ajan, sillä siellä "herrain ja työmiesten välinen puoluejako" antoi ylivallan ensinmainituille ja

*) Imatran perustamisesta ja kehityksestä saadaan Eero W. Helinin, v. 1941 julkaisemasta lehtisestä "Piiireitä kansallisseura Imatran 50-vuotisesta toiminnasta" seuraavia tietoja:

Vuonna 1890 kokoontui pieni joukko John A. Kosken asunnolle keskustelemaan suomalaisen yhdistyksen perustamisesta. Asian edelleen kehittämistä varten valittiin viisihenkinen toimikunta, johon tulivat John A. Koski, K. Blomqvist, O. Kilponen, F. Tallqvist ja J. Heino. Toimikunta laati seuralle sääntöehdotuksen, mikä hyväksyttiin seuraavassa kokouksessa ja yhdistyksen nimeksi hyväksyttiin "Työväenyhdistys Imatra", mutta englanninkielinen nimi kuului: "The Finnish Aid Society Imatra" ja ensimmäiseen johtokuntaan kuuluivat Koski, Tallqvist, Heino, Kilponen, V. Sundholm ja V. Tikander. Sääntökomitea oli myöskin järjestänyt illanvieton yhdistyksen perustamiskustannuksien suorittamiseksi, mutta se tuotti 15 dollarin tappion.

Hyväksytyissä säännöissä määrättiin seuran tarkoitukseksi "suomalaisen aineellisen ja henkisen tilan kehittäminen" ja että jäsenien tulee "käyttäytyä siveellisesti ja karttaa juoppoutta". Seuraavan vuoden alussa toimintaa koetettiin monipuolistuttaa; helmik. 22 p:n kokouksessa valittiin komitea perustamaan soittokeuhkaa ja päätettiin, että "jokaisen miesjäsenen on tuotava yksi naisjäsen" mukanaan seuraan.

Uusia jäseniä saatiinkin yhdistykseen. V. 1894 Akseli Järnefelt tuli yhdistyksen puheenjohtajaksi ja seuraavana vuonna perustettiin sairausapukassa \$300.00 pohjarahalla. V. 1899 A. F. Tanner saapui esitelmöimään "uusista aatteista", josta seurasi kiivaita väittelyitä Imatran piirissä ja kun toista vuotta sen jälkeen Matti Kurikka tuli puhumaan Imatralle niin suomalaiset pappismiehet, Blomberg ja Blomgren, ilmoittivat poliisilaitokselle, että siellä on "vaarallinen anarkistimielinen puhuja". Kun näinä aikoina mielet olivat presidentti McKinleyn murhan johdosta kiihdyksissä, estivät poliisit suomalaiset pääsemästä toimihuoneistoonsa. Muutettiin parin kadun väliä toiseen huoneistoon ja Kurikka puhui siellä.

he eivät katsoeet työväenasiaa sen arvoiseksi, että sitä olisi erikoisella seuralla edistettävä.

Mutta Fitchburgin Saima, mikä perustettiin tammik. 4 p:nä 1894 ja mikä kaksi vuotta myöhemmin hyväksytyjen sääntöjen mukaan määriteltiin suomalaiseksi työväenyhdistykseksi, on siitä asti ollut toiminnassa. Se kuuluu nyt Amerikan Suomalaiseen Kansanvallan Liittoon ja on siis vanhin sosialidemokraattinen yhdistys suomalaisten keskuudessa. Perustavassa kokouksessa mukana olleen Jacob Rajalan kertomuksen mukaan saapuvilla oli 41 "pikkuporvarillisella ajatuspohjalla varustettua henkilöä, niiden mukana muutamia Suomen ylemmistä kouluista kiertelevän siirtokansan keskuuteen

Taavi Tainio

**Saima-seuran perustavia jäseniä:
Jacob ja Elizabeth Rajala**

Saima-seuran ensimmäinen puheenjohtaja, John K. Mantela ja hänen vaimonsa Katarina.

luisuneita herraskaisia. He ottivat innostuneesti osaa työväenyhdistyksen perustamiseen. Mutta heidän innostuksensa vaikuttimet eivät suinkaan olleet perin ylevät. O'ivatpa vain väsyneet siihen salaryypiskelemiseen, mihin he katsoivat itsensä velvollisiksi raittiusseuran jäsenenä ollessaan. He ajattelivat että piti perustaa yhdistys, mikä ei aseta ahtaita rajoituksia persoonalliselle vapaudelle." 1

Noin vuoden verran toimitetaan yhdistys nukahti, mutta muutaman kuukauden levon jälkeen alettiin sitä uudestaan virvoittaa henkiin. Uudestisyntymiskokous pidettiin maalisk. 18 p:nä 1896, jolloin valittiin seuraavat virkailijat: Puheenjohta-

jaksi John K. Mantela, pöytäkirjuriksi John Eskola, rahastonhoitajaksi John Quist, jäsenkirjuriksi Jacob Rajala, kirjeenvaihtajaksi John J. Koski, varakirjuriksi Hilda Mäki ja palvelijaksi Emilia Eskola. Virkailijat asetettiin yhdistyksen johtokunnaksi ja uudistetuissa säännöissä määriteltiin seuran tarkoituksia seuraavalla tavalla:

”Saimaseuran tarkoitus on paikkakunnalla olevien suomalaisten henkisen ja aineellisen tilan kehittäminen. Yhdistyksen tulee hankkia työtä työttömille ja pitää huolta sairaista ja puutteeseen joutuneista jäsenistä”.

”Kokonaan juoppouteen vajonneita henkilöitä, jotka voisivat olla seuran maineelle häpeäksi, älköön otettako seuran varsinaisiksi jäseniksi ilman koetusaikaa”, sanotaan säännöissä. Jäsenvelvollisuuksina määriteltiin edelleen, että ”yhdistyksen jäsenien tulee käyttäytyä siveellisesti. Jos joku käyttäytyy epäsiveellisesti harjoittamalla juoppoutta, riitaa ja eripuraisuutta, tai kokouksissa aikaansaattaa häiriötä ja mielipahaa, on hän seuraavassa kokouksessa äänestyksellä erotettava”.

Säännöt velvoittavat asialliseen käyttäytymiseen kokouksissa ja antavat esimiehelle vallan katkaista jonkun puhevuoron, jos hän ei puhu esillä olevasta asiasta. Sairausapua säännöt määräävät annettavaksi neljän sairausviikon aikana kolme dollaria viikossa, mutta jos sairaus on seurauksena väkijuomien nauttimisesta, omasta huolimattomuudesta tai epäsiveellisestä käytöksestä, ei yhdistys anna sairausapua.

Sääntöjen ohella oli Saimaseuralla painettu käsikirja, joka osoittaa seuran seremonioissa seuratun amerikkalaisten salaseurojen kokoustapoja, joita myöskin raittiusseurat olivat lainailleet. Saimaseuran käsikirjan mukaan oli yhdistyksen kokouksissa meneteltävä seuraavalla tavalla:

Esimies astuu paikallensa ja kysyy ovatko kaikki seuran virkailijat saapuvilla. Elleivät ole, määrää esimies tilapäiset virkailijat poissaolevien sijalle. Sitten lausuu esimies:

”Arvoisat työtoverit! Jo paratiisin päivistä saakka on meille annettu käsky: 'Tee työtä!' Työn evankeliumi on yhtä vanha kuin rauhan evankeliumikin. Alussa työ oli miehen kunnia. Adam kuokki maata ja Eeva kehräsi. Vanhat patriarkat olivat paimenia. Historia näyttää, että muinaiset roomalaiset valitsivat päällikkönsä auran äärestä.

Mutta sittemmin on tullut ihmiskuntaan turmeleva ylpeys, joka kulkee monessa muodossa. Se ilmestyy opissa, se ilmestyy vallanhimossa, viimein lähimmäisensä sorrossa. Meidän aikanamme ei-

vät ihmiset enää tahdo antaa työmiehelle arvoansa, vaan rahamiehet alkavat liittyä työmiesten sortajiksi. Vaikka työ on kaiken elämän ehto ja sen vuoksi työn ja pääoman tulisi olla liitossa keskenänsä, ei nyt enää niin ole.

Koska pääoman omaajat ovat liittyneet ja yhä liittyvät muodostamaan ylivaltaa, täytyy meidän työmiesten liittyä myöskin. Me olemme tulleet taas kokoon yhdessä ja yksimielisessä rakkaudessa keskustelemaan työväenkysymyksestä. Siispä tervehdän teidät kaikki tervetulleiksi innolla ottamaan osaa tärkeään työhömmee”.

Puhemiehen esityksen jälkeen lauletaan.

Uusien jäsenien seuraan ottaminen tapahtui seuraavalla tavalla:

“Palvelija menee kunkin kokelaan tykö ja tekee hänelle seuraavan kysymyksen: Tahdotko vapaaehtoisesti totella meidän seuramme sääntöjä, kun me vakuutamme, että ne tarkoittavat teidän ja koko kansallisuutemme parasta ja maksaa ne maksut, jotka sääntömme ja yhteinen suostumuksemme velvoittaa?”

“Kokelas: Tahdon!”

“Palvelija vie kokelaat sisälleotettavaksi ja lausuu esimiehelle: Minulla on kunnia esittää nämät ystävät seuraamme otettavaksi. Kysymys on oikein vastattu.

“Esimies: Tervetulemaan! Suuresti olemme iloiset, nähdesämme teidän yhtyvän mielipiteisiimme ja tähän seuraan, jossa toivomme teidän kaikin puolin viihtyvän. Seuramme tarkoitus on saa-

Vihtori Kosonen

Matti Kurikka

Uranoortajia. — Yläriivi vasemmalta: Matti ja Hilda Laitala, Ashby, Mass., Sanna Kannasto, A. T. Olson, Union, Me.; alariivi Alex ja Elli Kari, Cleveland, Ohio, Alfred Hautamäki, Arvid Nelson, Berkeley, Cal. ja J. V. Sirola, Fairport, Ohio.

da kaikki paikkakuntamme työmiehet ja työnaiset yhdistynein voimin työskentelemään oman itsemme ja yleensä koko Amerikan työkan- san sekä henkiseksi että aineelliseksi hyväksi sekä turvaamaan toinen toistamme kuten jäsenten samassa veljeys- ja sisarusliitossa tulee tehdä. Me tahdomme kaikilla siveellisillä ja rauhallisilla keinoilla kohottaa työkan- san asemaa tässä maassa, auttaa toisiamme työlakon, taudin tahi odottamattoman puutteen sattua- ssa niin paljon kuin suinkin mahdollista. Te olette nyt liittyneet riveihimme ja olette osalliset samoista eduista kuin muillakin seuran jäsenillä on. Seuran vanhin ja seuran varaesimies antavat vielä lisää neuvoja.

“Seuran vanhin: ‘Rukoile ja tee työtä’, oli oppi-isämme Luteeruksen mielilause. Jumalan pelko ja työ, ne ovatkin työmiehen paraat takeet. Kun tähän vielä tulee veljellinen ja sisarellinen yksimielisyys, niin olemme vielä enempi turvatut. Tekin, ystäväni, olette liittynyt riveihimme. Olkaat tervetullut! Tässä on joukko työtoveria, jotka ovat teille uskollisia ja tahtovat seisoa kanssanne turvaavina tukina elämän taisteluissa.

“Varapuheenjohtaja: Kaikki olemme työmiehiä elämän suurella työalalla, kaikki olemme tasa-arvoisia, saman Luojan johdannossa. Rakkaus ja yksimielisyys on suurin velvollisuutemme, sitä tahdom-

me noudattaa. Siveellisinä ja raittiina tahdomme toimia kanssaihmemme, yhteiskunnan ja itsemme hyväksi, noudattamalla tuota velvollisuutta: "Mitä tahdot, että muut sinulle tekisivät, se tee sinä muille."

"Esimies: Ystävänä! Olette nyt saanut viittauksia siitä tärkeästä tehtävästä, jonka tämä seura on ohjelmaksensa ottanut. Samalla myös itse käsitätte mitkä ovat velvollisuutenne tämän seuran jäsenenä. Ne eivät ole muuta kuin mitkä jokaisen tulee täyttää ihmisenä ja kunnan kansalaisena. Nyt seuramme muut jäsenet nousevat ylös ja tervehtivät teitä laulamalla." 2

Raivaajan päätoimittaja Yrjö Mäkelä ja hänen vaimonsa Hilja.

Saimaseuran uudestaan henkiinherättämiskokouksessa ei ollut kuin yhdeksän jäsentä, mutta seuraavan kahden vuoden aikana se vahvistui niin, että sen jäsenmäärä saavutti raittiusseura Aamunkoiton, joka siihen aikaan oli kukoistuksensa kukkuloilla. Mitä enemmän Saima vaurastui sitä enemmän se herätti nurjaa mieltä vanhoillisten piirissä. Raittiusseuran vanhoilliset pomomiehet alkoivat keksiä juonia Saiman kehityksen jarruttamiseksi. Niiden taholta sepustettiin kaupungin englanninkieliseen lehteen kirjoitus, jossa pyydettiin paikkakunnan työntekittäjiä sulkemaan tehtaittensa portit kaikilta, joilla ei ole Aamunkoiton jäsenkirjaa. Kun teko herätti yleistä paheksumista, niin vanhoillisten taholta selitettiin pyynnön tarkoittavan niiden työstä pidättämistä, joilla ei ole todistusta seurakunnan, raittiusseuran tai Saiman jäsenyydestä. Rumaa tekoa koetettiin tällä selityksellä lieventää.

Ensimmäiset herättäjät

Edellämainitun Rockportin "Myrskyn" aatteellisena isänä oli vasta yli meren saapunut maisteri Antero Ferdinand Tanner, joka tänne tuli paeten Suomen vanhoillisten piirien vainoa. Tanner oli vapaa-ajattelia tehostavilla luonnontieteellisillä esitelmillään ja uusien aatteiden ihannoimisellaan herättänyt vihan, jota hänen oli paettava Suomesta 3 samalla tavalla Matti Kurikan kanssa v. 1899. Viimemainittu matkusti Austraaliaan ja Tanner Rockportiin, jossa hänen

koulukumppaninsa, pastori P. Airaksinen, pyysi häntä pitämään joi-
takin luonnontieteellisiä esitelmiä järjestämillään kansanopistokurs-
seilla.

Kauan ei Tannerin toiminta kuitenkaan miellyttänyt pastoria.
Pelkästään luonnontieteellisten oppien esitys alkoi kauhuistuttaa van-
hoillisia, koska ne loukkasivat uskonnollisten käsitysten perusteita
ja siitä seurauksena oli oppiriita, joka päättyi siihen, että Tanner ju-
listettiin "kauhistuttavaksi sosialistiksi" ja määrättiin poistumaan
Rockportista. Hän oli jo Suomessa suutarien ammattiyhdistyksen
kunniajäsenenä hiukan tutustunut varhaisen työväenliikkeen tarkoi-
tuksiin ja saanut vaikutteita ensimmäisiltä herättäjiltä (Matti Kurik-
ka, A. H. Karvonen, Kössi Koskinen, Eetu Salin ja Taavi Tainio).
mutta sittenkin hän vanhoillisten pakottamana, enemmän kuin omas-
ta tahdostaan, joutui täällä ensimmäiseksi sosialistiseksi herättäjäksi.
Itse hän kirjoittaa asiasta:

"Sosialismi meillä on siirtotavaraa niinkuin muutkin yhteishar-
rustuksemme. Kaikki huomattavimmat työntekijät sosialismivaini-
ollamme ovat näet olleet 'vanhanmaan' sosialisteja. Tämän kirjoit-
tajan lähettivät Suomen herrat ensimmäisenä tuomaan tänne siirto-
kansallemme sosialismin siementä. Se tapahtui tuona merkkivuon-
na 1899. Vain vuoden verran olin vasta ehtinyt olla työväenliike-
keen mukana Suomessa ja lukea sosialistikirjallisuutta, kun jo oli
lähteminen apostoliksi kauas meren taa. En kohta olisi ymmärtä-
nyt suurta kutsumustani, sillä päättelin vetäytyä opiskeluihini, löy-
lytettynä kuin juuri olin sosialismityöhön puuttumisesta, jollei pappi
olisi pyytämällä pyytänyt minua astumaan esiin".¹

"Pakosta sosialismin opettajaksi" täällä joutunut Tanner innos-

Suomalaisen Työväenliiton edustajakokous Duluthissa, Minn., v. 1904

Ylärivissä vasemmalta lukien, kolmantena, Martin Hendrickson ja häntä
seuraavat: Matti Herneshuhta, John Sairio, Matti Heimo; alarivissä J. A.
Harpet, A. Nieminen, Ida Pasanen, Oscar E. Tanner ja Edward Gröndahl.

Ensimmäisiä aattemme julistajia: Luennoitsijat sosialistien kesäjuh-
lissa, Virginiassa, Minn., v. 1905. Vasemmalta: Kaapo Murros, Taavi Tai-
nio, past. Matti Lehtonen, t:ri A. F. Tanner ja Ida Pasanen.

tui uuteen tehtäväänsä varsinkin kun jo "yhdessä kuukaudessa kyl-
vö alkoi orastaa" ja perustetuksi tuli "ensimmäinen suomalainen
puhdas sosialistiyhdistys maailmaan", nimeltä "Suomalainen sosi-
alidemokraattinen yhdistys Myrsky". Tanner itse selitti, että työ-
väenyhdistyksiä kyllä oli olemassa, mutta hän tahtoi selvän sosialisti-
nimityksen käytäntöön ottamista ja kehoitti: "Älkää hävetkö oikeaa,
jaloa nimeä!"

"Myrsky" oli ensimmäinen suomalainen osasto, joka kuului
amerikkalaiseen sosialidemokraattiseen puolueeseen ja sen ensim-
mäisenä puheenjohtajana oli John Hyvönen, pöytäkirjurina John
Erickson ja rahastonhoitajana Matti Hakala, joka vieläkin on mu-
kana liikkeessämme. Osasto ei koskaan ollut jäsenmäärältään suuri,
ainoastaan "joukko toistakymmentä jäsentä", eikä se elänyt kauan,
mutta sittenkin sen syntyminen ja toiminta raivostutti vanhoillisia
piirejä. Piispa Eloheimo, Calumetissa, vahvisti sen vähempiarvois-
ten kirkon herrojen tuomion, että "uusi villi henki" on heti alkuunsa
nujerrettava ja että Tannerilta, tuolta "perkelen apostolilta" ja hä-
nen seuraajiltaan on hurskaiden ovet suljettava.

"Kiipin niemeltä" Tanner siirtyi Quincyyn; sieltä hän teki mat-
koja lähiseutujen suomalaispaikkakunnille, puhui ja johti keskuste-
lujia. Vastustusta oli, mutta kannattajiakin löytyi. "Olin aivan hur-
maannuksissa kun näin miten kulovalkean tavoin tämä köyhien
evankeliumi levisi ja otettiin vastaan. Fitchburg oli varsinkin uteli-
as ja innokas, aina oli toistasataa harrasta kuulijaa; vaikka kanto-
vat viiden sentin ovirahan raittiusseuralle (haalin vuokraksi) niin

maksoivat minun matkarahakseni vielä kaksi dollaria", kirjoittaa Tanner.⁵

Tanner itse mainitsee, että "kolmessa kuukaudessa oli Massachusettsin suuret suomalaiset pesäpaikat sosialismi-opilla perin pohjin saastutettuja" ja että Martin Hendrickson ja John Hakola "olivat sen ajan opetuslapsia".

Hakolan toiminta jäi lyhytaikaiseksi ja vaikutti hän pääasiallisesti kirjoituksiensa kautta ja pilalehden, "Uusi Meikäläinen", julkaisemisella. Sen sijaan Hendrickson, joka sattumalta oli "Kiipin niemellä" kuullut puhuttavan Tannerista "oppineena ja viisaana, mutta kuitenkin hulluna" miehenä, tutustunut häneen, kuunnellut hänen esitelmäänsä, ja käyttäen hyväkseen Tannerin opetusta heikkojen pohjatietojensa ja kirjallisten kykyjensä kehittämiseksi antautui kokonaan uusien oppien levitystoimintaan ja hänestä tuli liikkeemme ensimmäinen, varsinainen agitaattori, joka vaikutti vuosikymmeniä, kulki useita kertoja maan rannasta rantaan ja perusti sosialistiosastoja enemmän kuin kukaan muu yksityinen toimitsija.

Amerikan Työmies

Tanner oli innostunut aikaansaannoksistaan Massan valtion suomalaisasutuksilla ja häntä kannusti halu vaikutuksen levittämiseksi laajemmille alueille. Sitä varten oli tarpeellista saada sanomalehti. Hänen puhetilaisuuksissaan oli asiasta keskusteltu ja Quincyssa oli pidetty erityinen neuvottelukokous lehden perustamisesta. Suunniteltavan lehtiyhtiön osakkeiden hinnaksi oli asetettu vain kaksi dollaria, mutta sittenkään osakkeen me 'itsijöitä ei ilmaantunut muita kuin Tanner itse. Sen vuoksi hän luopui osakeyhtiön perustamisaikeesta ja päätti itse ryhtyä ensimmäisen sosialistisen sanomalehden⁶ julkaisemispuuhiin.

Syksyllä 1899 oli Tanner kutsuttu Brooklyniin puhumaan Imatran illanvietossa ja samana syksynä juuri Suomesta saapuneen Alex Halosen perustaman sosialistiyhdistyksen, Auran huoneistossa Harlemissa, New Yorkin puolella. Sillä matkalla tulivat lausutuksi siirtolaisten ensimmäisen sosialistisen sanomalehden syntysanat. Tanner kirjoittaa:

"Tulinen sosialistikokous pidettiin sitte eräänä marraskuun sunnuntaina 1899 työväenyhdistys Imatran haalissa. Helsingistä oli joukko uusia aatteihin tutustuneita käsityöläisiä saapunut samana syksynä yli Atlantin ja lisäksi oli Halonen myös valmistanut jonkun, niin että oli hyvä joukko asiamme tuntevia ja siis meidän väkeä. Puheita pidettiin, keskusteltiin ja lehti vaadittiin pian ilmestymään. Se oli ensimmäinen jyrkkä kokous sosialismin puolustukseksi. Samalla matkalla teimme Hornborgin kanssa sopimuksen Amerikan Työmiehen

painattamisesta Finska Amerikanaren kirjapainossa. Sen jälkeen käytiin aikani lehden valmistushommaan. Hornborgin kautta ei saatukaan kirjapainoa, ei muuta kuin laittaa sekini itse.

Tutkin sitte kirjapainoa ja latomista — kirjasta, ja kirjapaino saatiin pystyyn ja työt aloitettiin joulun edellä Harlernissa, New Yorkissa. Ei kukaan meistä kirjapainoväestä, jona oli vakinaisina Anton Auer ja Fiina Nykänen ja avustajina Martin Hendrickson, Alex Halonen ja lähes jokainen senaikuinen suomalainen sosialisti New Yorkissa, ollut koskaan ennen vähääkään tehnyt latomistyötä. Työ kävi siis mahdottoman hitaasti ja latomisvirheitä oli tavattomasti. Yhtä kaikki yötä päivää, pyhää arkea ponnisteltiin, lehti lopulla valmistui tietysti vielä virheitä täynnä. Se tapahtui tammikuun alussa 1900.

Uusi kausi alkoi sitte Amerikan Työmiehen ilmestymisellä. New York ja Brooklyn olivat kyllä vain senjälkeen minun persoonallisen vaikutukseni alaisina, vaan painetun sanan kautta joutui verrattain laajat alat siennettyä sosialismilla. Toveri Martin Hendrickson lähti matkustelevana asiamiehenä kiertämään keskivaltiota, ioissa teki hyvää jälkeä pitämällä kovia puheita nykyisestä asiaintilasta. Tosin tilauksia lehdelle tuli hitaasti ja kun vähät varat oli pantu kirjapainon saamiseen oli puute alituinen kintereillä, vaikka elämän vaatimukset olivat supisteltu aivan uskomattomiin. voi sanoa, trämppien mukavuuksiin. Mutta sen seikan ei annettu painaa mieltä; sekä puhein että kirjoituksin kuvailtiin niitä paratiisioloja, ioihin puutteiden kanssa taistellen olimme valmistamassa koko ihmiskuntaa. Ja hengessä jo oltiin niissä oloissa ja toivolla on uskomaton voima pitämään mieliä iloisina vaikeissakin elämän suhteissa.

Sunnuntait olivat suuria aatteen päiviä. Koko päivä silloin puhattiin. Sosialistipuheita pidettiin, sosialistilauluja laulettiin; esitelmää Brooklynissä, puhe iltamassa Harlemissa, keskustelua sosialismista ja niitä piisasi aamusta varhain aina pikkutunteihin sunnuntaiyönä.

Kiihkeätä, kuumeentapaista touhua, kuin jos ijankaikkinen autuus olisi ollut kysymyksessä, oli koko se talvi New Yorkissa.

Eripuraisuus toimivimpien jäsenten kesken synty joutavista syistä, kuten tavallista, ja sai köyhien olojen lisänä, käyttäen hyväkseen tavaksi tullutta kesäjoutilaisuutta, hiljenemään liikkeemme pelottavasti. Uutta irrikettä as. alomme antaakseni lähdin heinäkuussa 1900 lähes pari kuukautta kestäneelle esitelmämatkalle keskivaltioihin. Ohiossa oli vastustus äkäisintä. Suomalaisten haalia ei saanut mistään maksusta ja Jesterissä kun olimme saaneet luvan käyttää kaupungin haalia ja yhden illan jo pidimmekin siellä kokousta, käytiin kansalaisten puolesta valehtelemassa viranomaisille niin että seuraavana iltana olikin haali lukossa. Illinoisissa, Michiganissa, Wisconsinissa ja Minnesotassa pidin useissa suurimmissa suomalaiskaupungeissa esitelmää, keskusteluja, väittelyjä ja levitin kirjasta Sosialismi, jonka ennen matkalle lähtöä olin kiireessä kyhännyt.

Ihmiset kuulivat ihmeissään meidän uudesta evankeliumista ja kyllä niinä päivinä ei suut umpeen joutaneet.

Pidin parempana muuttaa pois New Yorkista ja matkoilla oli myös tarkoituksena katsella sopivaa ilmestymispaikkaa lehdelle. Minneapolis näytti minusta sijaitsevan keskellä maata ja minun persoonallisillekin toimilleni soveltuvimmalta. Ehdotin lehden yhtiökokoukselle muuttoa ja siihen suostuivat, kirjapainotavarat pakattiin lastikkoihin, vietiin asemalle ja tuotiin sitte takaisin; yhtiön uusi kokous päätti lakkautettavaksi koko lehden. Siihen loppui sosialismin levitystyö julkisuudessa. Minut haukuttiin pahanpäiväiseksi ja katkerana nielin toverien palkkion, vetäytyen omiini toimiini".

Toimitsijolta läheltä ja kaukaa

Ylhäällä William N. ja Sanni Reivo, entisiä länteläisiä, mutta asuneet Fitchburgissa jo kolmisenkymmentä vuotta. Reivo oli 20 vuotta järjestön sihteerinä ja Sanni toimi näytelmäseurassa. Nyt Reivo on Työläisten Luottoyhdistyksen rahastonhoitaja.

Alempana Reivojen vanhat tuttavat, Otto ja Sylvi Rentola, Grayland, Wash. Otto on Vimpelisä tullut Yhdysvaltoihin v. 1907 ja Sylvi Pihtiputaalta 1910. Renolat ovat toimineet monissa keskivaltioiden ja lännen osastoissa.

Kuinka paljon kovaa saakaan köyhä kansa kokea? Kuinka monet tuhannet köyhät naiset sortuvat elämäntaistelussa. Kuinka monille tuhansille ihmisaluille puutteen tähden aukenee ennenaikainen hauta. Ja kuitenkin on kylliksi luotu ja eihän ole puutetta tuottajista. Jotakin kieroä täytyy siis oloissa olla.

Amerikan Työmies näki ensimmäisen kerran päivänvalon tammik. 2 p:nä 1900. Lehti, jonka vastaava toimittaja oli A. F. Tanner ja aputoimittajana Fitchburgissa sosialisteihin liittynyt, entinen pastori ja sanomalehtimies, J. V. Lähde, ilmestyi nelisivuisena jokaisen viikon tiistaina. Ensimmäisen numeron etusivulla julkaistiin lehdelle seuraava ohjelma:

"Leipäorjina ja alinomaisen puutteen vainoomina ovat aivan liioittelematta suurin osa suomalaisiakin siirtolaisia tässä kullussa kultamaassa. Pitkällinen tottumus kärsimään kurjuuttakin on tosin saanut vaikenemaan valitusäänet ja antanut oloille näennäisen tyytyväisyyden leiman: 'kaikki on hyvässä kunnossa'. Mutta sen silmä joka työväkeä ei pidä työväkenä, jonakin ala-arvoisena ihmisrotuna vaan aivan yhtäoikeutettuna ihmisarvoiseen elämään kuin ketkä tahansa muutkin ihmiset kantavat, näkee että suunnaton ta sortoa harjoitetaan työväenluokkaa kohtaan, että heidät melkein kokonaan pidetään erillään ja osattomina korkeammasta henkisestä elämästä; tietoja saavat tuskin niin paljon kuin yläluokan pienet poikaset.

Tämän lehden tarkoituksena on olla puhutorvena köyhille, heikoille ja sorretuille, että saataisiin ilmi yhteiskunnassa löytyvät puutteet ja epäkohdat. Tässä tullaan pohtimaan niitä parannusehdotuksia, joita on esitetty ja esitetään työväen tilan kohottamiseksi. Erittäinkin tulemme omistamaan suurta huomiota sosialistiselle ehdotukselle, se kun on kaikissa maissa tähän asti saavuttanut sekä asiantuntijoiden että myöskin työkansan kannatusta kaikkein enimmäin.

Raittius- nais-, kasvatust- ja rauhan asiaa tahdomme kaikella tarmolla ajaa. Sivistyksen korkeaa arvoa tulemme ahkerasti mieliin teroittamaan. Ammattiu- niioihin yhtymistä, kansalaispa- perien hankkimista ja osanotto- maan valtiolliseen elämään tu- lemme kansalaisille muistutta- maan.

Meidän erityisenä huolenam- me on oleva suomalaisen työ- miesarmeijan, Amerikan suoma- laisen työmiesliiton perustami- nen ja suureksi kasvaminen.

Yleensä me koetamme saada siirtolaiskansamme käsittämään, että 'nyt on aika nuorten nousta ja vanhain olla valveilla'. — Toi- mitus.

Lehti vaatii huomion kiinnittämistä kansainvälisiin kysymyk- siin ja viitaten Suomen sorronalaiseen asemaan selitetään siinä, että meidän kansamme pitäisi juuri nyt kun "vahvempi kansallisuus uh- kaa meitä sorrolla" hakea tukea kansainvälisestä työväenliikkeestä koska "köyhän Suomen pelastuksesta" ei ole toivoa niin kauan kuin rikkaat maailmassa oikeutta jakavat.

Lehden ensimmäisessä numerossa J. V. Lähde kirjoittaa artik-

Veteraanitoimitsijoitamme

Ylärivissä Victor ja Maria Annala, Gardner, Mass. Maria, o.s. Torppa on synt. Ylivetelissä. Alarivissä Väinö W. ja Mimmi Wainio, W. Englewood, N. J. Mimmi, o.s. Taipale. tullut Amerikkaan v. 1904.

kelin "Amerikan suomalaisille", jossa hän käsittelee presidentti McKinleyn hallituksen politiikkaa ja osoittaa sen suosivan talouselämää hallitsevien raharuhtinaiden etuja. Lähde on lehteen kirjoittanut myöskin runon "Rikas mies ja Latsarus". Lehti ilmoittaa tilattavaksi myöskin "työväen pilalehden, Ampiaisen", jonka konttori, samaten kuin Työmiehenkin konttori sijaitsi New Yorkin puolella 134 East 119 katu.

Tannerin laajasuuntaiset yritykset lehden kautta tehdä sosialismi tunnetuksi ja järjestää yleinen "työmiesten liitto", jota varten julkaistiin sääntöluonnos lehden ensimmäisessä numerossa, samoin kuin Hendricksonin ensimmäisen agitaattorimatkan tuloksetkin supistuivat vähiin. Hendrickson oli kovan taistelun kautta perustanut "sosialistiseuran" Ishpemingiin ja elvyttänyt Hancockin Jousiseuran toimintaa, mutta tilauksia lehdelle saatiin yhteensä vain hiukan yli viisi sataa ja nekin pääasiassa kolmen ja kuuden kuukauden ajaksi. Tannerin lähdettyä oli lehti pakosta lakkautettava sen jälkeen kuin sitä oli ilmestynyt vain 24 numeroa. Toiset uuden aatteen kannattajat ja lehden mukana olleet alkoivat taas kirjoitella kansallisiin omistamiin sanomalehtiin, kuten Siirtolaiseen ja etupäässä Amerikan Uutisiin, jonka toimittajaksi Alex Halonen talvella 1901 joutui ja jonka kautta voitiin vapaamielisiä ja sosialistisia käsityksiä jossakin määrin levittää.

Matti Kurikka ja Malkosaaren Sointula

Kaikesta huolimatta Amerikan Työmiehen lakkauttaminen vaikutti alkuperäisiin sosialistisen liikkeen kannattajiin masennuttavasti. Tannerin sytyttämät soihdut uhkasivat sammua, mutta lamaanuksen pahimmilla ollessa saapui maahan entistä leimuavampien soihtujen sytyttäjä — itse Matti Kurikka.

Canadan Tyynenmeren rannoille, British Columbiaan, oli edellisinä vuosina sijoittunut joukko suomalaisia, jotka olivat perustaneet raittiusseuroja ja työskentelivät puutavarateollisuudessa ja kaivannoissa. Vancouver-saarella olevien suomalaisten kaivostyöläisten keskuudessa oli syntynyt halu päästä pois kaivosten uumenista ja se oli johtanut epämääräiseen pyrkimykseen jonkinlaisen maalaisiirtolan perustamiseksi. Toveriensa toimeksiannosta Matti Halmiinen kirjoitti Kurikalle, joka silloin asui Austraaliassa, esitti hänelle miesten suunnitelmia ja tiedusteli olisiko Kurikka halukas tulemaan heidän avustajakseen British Columbiaan. Myönteisen vastauksen saavuttua Kurikalle lähetettiin matkarahat ja hän saapui Nanaimoon elokuun lopulla 1900.⁸

Kalevan Kansan johtokunta v. 1904

Pöydän ääressä istumassa vasemmalla A. B. Mäkelä ja pöydän takana Matti Kurikka.

Suomen työväenliikkeen eräänä ensimmäisistä herättäjistä ja entisenä Työmiehen toimittajana, joka oli paennut maasta vanhoilisten vainoa, odotettiin hänen jatkavan Tannerin uraa sosialistisen liikkeen kehittämässä. Mutta niin ei tapahtunut. Kurikka ei liittynyt yhteistoimintaan Halosen enempää kuin muidenkaan varhaisen sosialististen herättäjien kanssa, vaan kielsi olevansa sosialisti, tahtoi erikoisesti eroittautua kaikesta mitä hän piti "materialististen aatteiden" ilmauksena, ryhtyi vastustamaan sosialistisen liikkeen kehittäjiä ja ajautui työväenliikettä jyrkästi vastustavien porvarien leiriin.

Mutta ennenkuin hänen sekava "ihannesosialisminsa" johti hänet täydellisesti porvariston riveihin, vaikutti hän siirtolaissäväestön keskuudessa todella uutena "herättävänä tekijänä". Kurikka aloitti koko vanhan ja vallitsevan elämäntäytteen arvostelulla, hyökkäsi ankarasti vallitsevaa kirkon uskontoa ja papistoa vastaan ja syytti niitä alkuperäisten kristinoppien vääristelystä ja kansojen pettämisestä. Hän teki kaksi matkaa yli maan, puhui kauniisti ja tuhansien kuulijoiden tunteita kolkuttavasti siitä, kuinka hajallaan oleville siirtolaisjoukoille nyt olisi saatava "yhteinen pesä", saaden aikaan enemmän mielenkiintoa ja huomiota kuin yksikään toinen yksityinen henkilö on koskaan keskuudessamme voittanut

Käsittäen itsensä ihanteellisen "uuden pesän" mestariksi, Kurikka saavutti pian hehkuvilla puheillaan British Columbian siirtolan perustamispuuhissa olleiden täydellisen kannatuksen ja hänestä tuli liikkeen todellinen johtaja. Hetimiten perustettiin Kalevan Kansan

yhtiö siirtolan perustamista varten. Canadian hallitukselta saatiin tarkoitukseen 15 mailia pitkä, puolikolmatta mailia leveä, noin 28,000 eekkeriä käsittävä Malcolm-saari, josta Malkosaari nimi johtui ja sinne oli nyt perustettava uusi ihanteellinen "pesä", josta soraäänent olisivat kaukana.⁹ Sopimus hallituksen kanssa saaren luovuttamisesta allekirjoitettiin marrask. 27 p:nä 1901.*)

Saarimaa oli enimmäkseen tasaista ja maanviljelykselle kylläkin sopivaa, mutta se oli raivattava metsän alta. Tänne nyt rakennettiin uusi "onnellinen pesä", jonne alettiin siirtolaisia houkutella. Sinne kehoitettiin ihmisten muuttamaan pois kapitalismin ja materialistisen luokkataistelun raatelevista kynsistä; pois pahasta maailmasta ja pois "vääräoppisen kirkon" piiristä vapauteen, missä "ihanneuskon tunnustaminen" on mahdollinen. "Ainoa paikka missä hermot ovat rauhassa on — Sointula! Me täällä nauramme koko hullulle maailmalle! Miksi? Siksi, että me olemme kääntäneet sille selkämme juuri saadaksemme sille nauraa", kirjoitti Kurikka.¹⁰

Kurikka alkoi pahan maailman "moukaroimisen" myöskin painetun sanan avulla. Vuoden 1901 toukokuun alussa alkoi Kalevan Kansan toimesta Nanaimossa ilmestyä, toiskielisessä painossa painettu viikkolehti Aika. Kurikan suosituksesta hankittiin hänen kanssaan Viipurin Sanomissa ja sittemmin Suomen Työmiehen toimituksessa ollut, etevä ja täälläkin kirjallisella alalla ja sanomalehtien toimittajana huomatuksi tullut, A. B. Mäkelä (käytti myöskin Austin McKela-nimeä) Kurikan avustajaksi Aika-lehden toimitukseen. Lehdestä saatiinkin tehokas välikappale siirtola-asian esittämiseksi. Muistellen senaikaisia ahdistavia sensuurioloja Suomessa Kurikka riemuitsi vapaudesta, jota hän sai käyttää hyväkseen merkkillisten aatteittensa levittämiseksi. Helsingyllä lennokkuudella hän kirjoitti kalevalais-suomalaisesta ihanteellisuudesta ja ruoski kirkon uskontoa ja pappeja. "Uudelle uralle" oli lehden ohjelmaesityksen otsikkona ja siinä päätoimittaja esitti merkillisen monisäteisen, vaika-

⁹) Halmisen tiedonannon mukaan oli se pieni ryhmä, joka "ensin otti Kalevan Kansan asian harteilleen, ainoastaan 20-miehinen joukko, joista yksi pian jätti sijansa tyhjäksi — Matti Sjöbakka kuoli tapaturmassa kaivoksessa". Ne miehet olivat Matti Kurikka, A. Oberg, H. Kilpeläinen, J. Kangas, J. Pelto, M. Halminen, P. Hakulin, G. Hermanson, V. Mattson, H. Tanttari, K. Hendrikson, V. Rossi, J. Klemola, J. Parkkoomäki, H. Baund, V. Saarikoski, M. Löfbacka ja M. Kytömaa. Vuoden 1902 toimintakertomuksessa selitetään väliaikaisen johtokunnan siihen asti hoitaneen yhtymän asioita ja siihen kuuluivat seuraavat joista nyt mainitaan myöskin täydet etunimet: August Oberg, Gustaf Hermanson, A. B. Mäkelä kirjuri, Matti Halminen, Herman Tanttari, Johan Parkkoomäki, Herman Baund, Johan Pelto, Pekka Hakulin, Heikki Kilpeläinen, Johan Klemola ja presidenttinä Matti Kurikka.

kakin kovin sekavan ohjelman, jonka avulla sitten piti selitettämän "synnyt syvät" ja pelastettaman kansa materialismin "uhkaamasta tuhosta".

"Henkisen aateluuden" kehittäminen tekee ihmiselle ja kansalle mahdolliseksi säilyä puhtaana "saastaisimpienkin virvatulien keskelä", selitettiin ohjelmassa ja jatkettiin:

"Vaikka taistelu toimeentulon puolesta, johon kapitalistinen yhteiskuntajärjestys meitä pakottaa, vaatii nykyajan ihmistä tinkimään siitä, minkä hän Jeesuksen opin mukaan tietää Jumalan tahdon mukaiseksi, on kuitenkin aina suuri ero sellaisen ihmisen menettelytavassa, jossa on tuota n. s. henki-aateluutta". Ja edelleen jatketaan ohjelmassa: "Syntyjen syvien etsiminen, laulettu sanan hurmaava lausunta se on, joka Kalevalan kulttuurissa on suurimpana pyrintönä. Persoonallinen vastuunalaisuus ja siitä seuraava tapain puhtaus on läpinäkyvänä ominaisuutena esi-isämme elämässä. Kirkko kyllä koetti hävittää tätä kansamme kallista omaisuutta, kääntäen kansamme huomion Kalevalan ihanista runoista Israelin kansan raakuuksiin, mutta kansamme ihanteet olivat syvemmällä kuin papit iuulivat. Saatuaan Jeesuksen rakkaudenopista uutta virikettä rauhaa ja rakkautta kaipaavalle luonteelleen, pysytti kansamme alkupe räisen luonteensa, vaikka papisto onkin sitä koettanut eksyttää pois luonnollisista totuuksista helvettiopillaan ja sarvipää perkeleillään."

Kirkkoa Kurikka syytti mennen tullen. "Kristikunnan alkuaikoina tosiaan vallitsi puhdas sopusointu koko laajassa kristillisessä perheessä. Mutta papisto möi kristikunnan jumalattoman keisarin palvelukseen, niinkuin tiedämme kirkkohistoriasta. Sopusoinnun sijaan tuli taistelu. rakkauden sijaan astui jälleen viha ja vaino", kirjoitettiin ohjelmajulistuksessa.¹¹

Aika-lehti ilmestyi Nanaimossa syyskuuhun 1902. Monien sisäisten taistelujen jälkeen lehteä ryhdyttiin uudessa asussa painamaan Sointulassa marrask. 1 p:nä 1903, mutta sitä ilmestyi vain 14 numeroa ja yhtiön johtokunnan päätöksellä se lopetettiin jouluk. 4 p:nä 1904.

Tätä ennen oli Sointula nimi joka oli otettu käytäntöön vuoden 1902 hyvin valmistetuilla juhannusjuhlilla, jolloin innostus oli korkeimmillaan, jo menettänyt "kiehtoavan sointunsa" ja myöskin puoleensa vetävän viehätysvoimansa. Suuri tulipalo, jossa siirtolan päärakennus tuhoutui ja yksitoista ihmistä menetti henkensä, tapahtui tammik. 29 p:nä 1903 ja muut vastukset siitä lähtien aiheuttivat yrityksen perustajien ja myöhemmin mukaan liittyneiden kesken vai-

keita erimielisyyksiä, joita kärjisti suoranaanin välttämättömien elintarpeiden puute.

“Miksi toit meitä korpeen kuolemaan?” napisi kansa, jonka lukumäärä lapset mukaan luettuna v. 1903 lopulla oli 238 henkeä, (korkeimmillaan se oli noin kolme ja puoli sataa henkeä) mutta siitä lähtien alkoi nopeasti vähentyä. Sisäisten riitojen riehussa, joita ilmeisesti kärjistikivät Kurikan omalaatuiset “vapaa rakkaus”-teoriat, itse päämies vetäytyi pois yhdistyksestä v. 1904. Liikerytykset eivät menestyneet, sillä kapitalistisen järjestelmän voittoa kiskovat imutorvet seurasivat heitä korpeenkin ja heitä ahdistettiin markkinaolojen ja luoton kiristämällä ja niin Sointula hävisi. Kalevan Kansan yhtiön viimeinen ylimääräinen kokous pidettiin toukok. 27 p:nä 1905. Sitä ennen jo oli alettu maan jako yksityisille yhtiön osakkaille.

Uusia sanomalehtiyhtiöitä ja Imatra-liiton perustaminen.

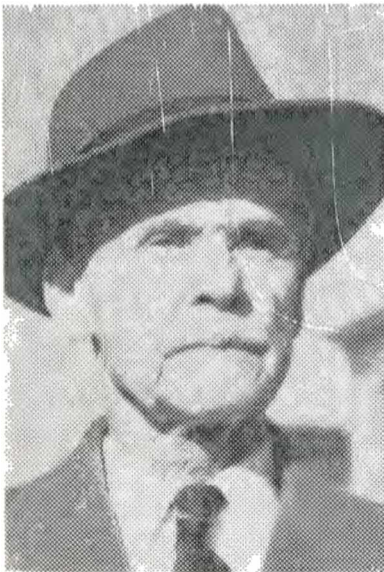
Sosialistisen työväenliikkeen aatteellisen kestävyuden ja sen tulevaisuuden toiveiden vaalimisen kannalta Kurikan toimintaan sisältyi paljon kielteistä ja oli omiansa johdattamaan vakaumuksellisesti uskonnollisia työläisiä kaikkinaisen yhteiskunnallisen uudistusliikkeen vastustajiksi. Hänen merkittävät käsityksensä vapaudesta aiheuttivat väärinkäsityksiä perhesuhteiden sovinnaisuudesta ja hänen “hengen aateloimisensa”, samalla kuin se vapautti ihmisiä vanhoista ennakkoluuloista ja johti erikoisesti Ingersollin kirjasten leviytykseen, sitoi heitä utopistisiin haaveisiin ja siten synnytti ensimmäisen suuntataistelun Amerikan suomalaisessa työväenliikkeessä. Kurikka ruoski teeskenteleviä kirkon pylviä, mutta hän kävi taistelua myöskin kaikkia käytännöllisen työväenliikkeen edustajia vastaan ja kun olot aatteellisessa suhteessa olivat perin sekavat, kykeni hän huomattavasti vaikeuttamaan alkaneen sosialistisen liikkeen järjestymistä. Tämä taistelu käytiin menettelytapasuuntien välillä, joita kansanomaisesti nimitettiin “ihannesosialismin” ja “leipäsosialismin” nimillä.

Monet käytännöllisen työväenliikkeen toimitsijatkin innostuivat kurikkalaisiin ihanteisiin ja menivät Sointulaan. Niin teki myöskin Martin Hendrickson. Kevättalvella 1902 Kurikka tapasi hänet Ironwoodissa, Mich., ja Martti-Setä, joksi häntä myöhemmin yleensä nimitettiin, innostui myös lähtemään “luvattuun paratiisiin” ja toimimaan erityisesti Aika-lehden levittäjänä. Martti teki nyt ensimmäisen agitaatiomatkinsa Länteen; puhui monilla paikkakunnilla ja perusti osastoja. Päästyään perille huomasi hän pettyneensä, joutui

riitoihin päämiehen kanssa ja palasi takaisin porvarilliseen maailmaan jo lokakuussa samana vuotena.

Luovuttuaan Aika-lehden asiamiestoimesta yritti Martti Portlandissa yhdessä suutari J. Ihalaisen ja räätälien Tervon, Vuoren ja Keräsen kanssa perustaa uutta sosialistista sanomalehteä Lännelle. Yrityksen nimeksi annettiin Vapauttaja ja päästiin niin pitkälle, että lehden näytenumero jo tuli painetuksi Astoriassa Lännettären kirjapainossa, mutta siihen yritys sitten jäikin¹² Uuden lehtiyrityksen asioissa Martti tuli takaisin keskivaltioihin ja koetti Tanneria, joka silloin asui Elyssä, innostaa yhtymään länteläisten lehtiyritykseen, mutta ei onnistunut siinä. Sen sijaan Kurikka, joka nyt oli myös matkoilla, tuli pahasti häiritsemään vasta perustettujen sosialistiosastojen ja Martin toimintaa "kansaa villitsevillä" ihannesosialistisilla puheillaan, mutta ajan oloon käytännöllisen työväenliikkeen puolustajat kuitenkin alkoivat voittaa ja Sointulan häviö auttoi käsitteiden selviintymistä.

Uuden sosialistisen lehden julkaisemisyrityksen pani alulle myöskin Toivo Hiltunen eräiden toveriensa kanssa Elyssä, Minn., kesällä 1903. He julkaisivat jonkin kuukauden "porvarillista konkurssiin joutunutta Suomalaista, sen aikaisen käsityksen mukaan so-

Wille Salmi,
Fitchburg, Mass.

Wilho Hedman,
New York, N. Y.

sialistisena lehtenä", jonka tarkoituksena lähinnä oli johtaa taistelua tšekäläisiin yhteistoimintaharrastuksiin piintyneitä "homehtuneita käsityksiä vastaan".¹³

Myöhemmin Tanner koetti Elyssä julkaista myöskin sosialistista lehteä, Aatteita, mutta yritys kesti vain kolme kuukautta.

Näiden lehtiyritysten epäonnistumiseen vaikutti ainakin osittain se tosiseikka, että näinä aikoina bobrikoffilaisvainot alkoivat tänne heitellä Suomen porvarillisten piirien valistuneita, kansallisen vapauden puolesta taistelevia vapaamielisempiä miehiä, jotka ryhtyivät sanomalehtipuuhiin ja antoivat lehdissään tilaa myöskin työväenky-symyksien käsittelylle. Tärkeintä osaa tässä suhteessa näytteli Amerikan Kaiku, joka vasta maahan saapuneiden Eero Erkon ja Severi Nuorman toimesta perustettiin Brooklynissä 1903.

Lyhyen elämänsä aikana tämä lehti etevillä toimitusvoimillaan ruoski kaikkia suomalaisia porvaripiirejä sen vuoksi, että ne yhdessä taantumuksellisen papiston ja virkamiehistön kanssa tahtoivat alistua venäläiseen sortoon, jota vapaamieliset nuoret pitivät halveksittavana. Lehti ei kuitenkaan jaksanut laajentaa toimintansa perusteita, vaan pysyen supisuomalaiskansallisena, esitteli jonkinlaisen kansallisen yhdistyksen perustamista täällä venäläisen sorron vastustamiseksi ja puhui Bobrikoffin murhaajasta "vapausaatteen jalona marttyyrinä", mitä ei monissa piireissä voitu tyrmistymättä vastaan ottaa. Kun Kaiku muutettiin Duluthiin, muuttui se tavalliseksi porvarilehdeksi ja kuoli hetimiten.

Sen aikaisia työväenliikkeen oppeja esitettiin myöskin Fitchburgissa ilmestyvässä, Alex Heissonin omistamassa Pohjan Tähdessä, etenkin silloin kuin Suomen sosialistiseen herätystyöhön osallistunut ja siellä kouluttunut Taavi Tainio, joka sitten tuli Raivaajan ensimmäiseksi toimittajaksi, oli sen toimittajana. Urho A. Mäkisen kustantama, ensin Fitchburgissa ilmestynyt ja v. 1903 Worcesteriin muutettu pilalehti Uusi Meikäläinen, oli myöskin sosialistinen. Alex Halonen jatkoi työtään uuden aatteen edistämiseksi Amerikan Uutisissa ja vasta maahan saapunut, Kaapo Murros Siirtolaisessa. Virginiassa ja Duluthissa hetken aikaa julkaistu Pohjalainen oli myöskin työväenliikkeen käsityksille suosiollinen. Sitä toimittivat peräkkäin Eetu Aaltio, Arvi Södergren ja Väinö Koivisto

Vapaamielisemmän porvariston uudistuspyrkimyksillä, vaikka niiden tarkoituksena suinkaan ei ollut sosialistisen liikkeen kehittäminen, oli kuitenkin työväenpiireissä herättävä vaikutus ja niistä saatiin tukea ja rohkeutta itsenäiseen järjestäytymiseen ja toimintaan. Liberaalinen kansallisen vapauden liike, jonka tuulahdukset Suo-

mesta ulottuivat tänne, kesti lyhyen ajan, mutta se kuitenkin voimistutti työväenliikettä; uusia yhdistyksiä perustettiin ja uusia jäseniä liittyi olemassa oleviin yhdistyksiin. Täten voimistuneiden työväenyhdistysten keskuudessa syntyi myöskin yhteisen järjestön perustamispuuha, mikä johti kesällä 1903 Gardnerissa, Mass., kansallisyhdistysten ja raittiusseurojen kesäjuhlien yhteydessä pidetyn neuvottelukokouksen järjestämiseen.

Gardnerin kokous, jossa Brooklynin Imatraa edusti Victor Hall ja jossa monia "työväen asian harrastajia" ja sosialismia kannattavia yhdistysten jäseniä oli mukana, muodostui merkitykseltään historialliseksi sen vuoksi, että siellä perustettiin suomalaisen sosialistijärjestön edeltäjä, yleinen työväenliitto, jonka keskushallitus sijoitettiin Brooklyniin, jossa liikkeen vanhin yhdistys oli olemassa.¹⁴

Perustetun liiton nimeksi asetettiin "Amerikan Suomalainen Työväenliitto Imatra" ja kokouksen hyväksymien sääntöjen toinen pykälä määritteli liiton tarkoituksia seuraavasti: "Liiton tarkoituksena on koota Amerikan suomalaiset voimat yhdeksi järjestöksi. sekä toimeenpanemalla luentoja, levittämällä kirjallisuutta, y.m. luvallisilla keinoilla ohjata ja kehittää suomalaista työkansaa vaikuttamaan lakien laadintaan ja maan hallintoon, kulkien käsikädessä Amerikan valtiollisen työväenpuolueen kanssa".¹⁵

Aikaisemmin perustettujen Imatra-yhdistysten tarkoituksen mukaisesti teroitettiin liiton säännöissä hyvien siveellisten tapojen ja raittiuden noudattamista ja paikallisosastot määrättiin avustamaan jäseniä työn hankinnassa. "Tapaturmien, sairauksien ja kuolemantapausten varalle" liitto määrättiin ylläpitämään erityistä apurahastoa. Gardnerin kokouksen jälkeen Imatra-liike laajentui maan itäisissä ja keskisissä valtioissa. Suurimmillaan olleen kuului liittoon 32 paikallisyhdistystä. Kaikilla paikallisyhdistyksillä oli sama emäjärjestön nimi ja ne eroitettiin toinen toisistaan järjestysnumerolla. Seuraavien vuosien aikana niistä muodostui maan sosialistiseen liikkeeseen liittyviä sosialistiosastoja, jotka Imatran pääjärjestön painuessa yhä syvemmälle taantumuksellisuuteen, perustivat itsellensä uuden keskusjärjestön.

Työmiehen perustaminen

Paitsi liiton perustamista teki Gardnerin kokous toisenkin laajakantoisen päätöksen: Siellä hyväksyttiin uuden sosialistisen sanomalehden perustaminen, mikä sitä ennen jo oli eräiden Fitchburgin Saimaan ja muihin yhdistyksiin kuuluvien asiaan innostuneiden yksi-

tyisten kehoituksesta vasta muodostetun kustannusyhtiön toimesta Worcesterissa tehty.

Uuden lehden hankkeissa olevat saivat tarkoituksilleen hyvää apua Worcesterissa saman vuoden kevätkesällä muodostetusta Amerikan Suomalaisesta Kirjapaino-Osakeyhtiöstä, jonka perustamiseen Uuden Meikäläisen kustantaja, Urho A Mäkinen yhdessä Antti Tarmon kanssa oli joutunut sen vuoksi, kun hänen oli täytynyt lopettaa lehtensä painattaminen Pohjan Tähdän kirjapainossa erään Heissonista, Pohjan Tähdän omistajasta, lehdessään julkaiseman pilakuvan vuoksi. Mäkinen ja Tarmo ostivat Worcesterissa pienen kirjapainon ja he muodostivat yhtiön tarkoituksella hoitaa lehtensä julkaisemista. Yhtiön kokouksen pöytäkirja heinäk. 1 p:ltä 1903 osoittaa johtokuntaan kuuluneen seuraavat henkilöt: Antti Tarmo, puheenjohtaja, Anton Jäntti, kirjuri, Pekka Heikkilä, S. E. Luoma, Herman Aho, P. W. Lahti, A. Sallinen ja U. A. Mäkinen. Läheisinä yhtiön kannattajina olivat myöskin Erick Widgren, Kaarlo Stenberg, Emil Ailio ja Kaarlo Teräs. Kun voimistuva työväenliike ilmeisesti tunsu laajempaa sanomansa esittämistarvetta kuin mitä Uuden Meikäläisen kautta voitiin tehdä, niin johtokunta muualta tulneiden kehoitusten johdosta päätti heinäk. 8 p:nä ryhtyä julkaisemaan viikoittain ilmestyvää työväenluokan omaa äänenkannattajaa, jolle nimeksi annettiin Amerikan Suomalainen Työmies. Johtokunta edelleen määritteli, että lehden tulee noudattaa "kansainvälisen työväenliikkeen pyhiä periaatteita" ja suhtautumisessa Malkosaa-reen sen tulee seurata "sosialidemokraattista katsantokantaa".¹⁶ Lehden toimittajaksi saatiin vasta "paikkakunnalle saapunut, Suomesta karkoitettu entinen Työmies-lehden taloudenhoitaja Vihtori Kosonen", kuten johtokunnan pöytäkirja edelleen osoitti.

Vielä nytkin ilmestyvän, vaikkakin venäläisen kommunismin aatteelliseksi edustajaksi muuttuneen Amerikan suomalaisten sosialistien vanhimman ja aikoinaan suurimman lehden, Työmiehen — joksi nimi Hancockiin muutettaessa muuttui — ensimmäinen numero julkaistiin Worcesterissa heinäk. 20 p:nä 1903. Näytenumeron ohjelmakirjoituksessa sanotaan:

"Työväenkysymyksen selvittäminen on meidän rakkain tehtävämme. Tämän tärkeän yhteiskunnallisen kysymyksen ajamisessa tulemme noudattamaan kansainvälisen työväenliikkeen horjumattomia periaatteita. Niihin sisältyy siksi laaja ohjelma, että emme voi sitä tässä erityisesti esittää. Tulevaisuudessa selittää lehti tämän ohjelman yksityiskohtiaan myöten. Olkoon se lyhyesti sanottu: **Me vaadimme ihmisarvoa ja oikeutta sorretuille!** ja saavuttaaksemme

Brooklynin osaston jäsenistöä v. 1907

päämäärämme pyrimme rauhallisesti, laillista tietä yhteiskunnalliseen ja valtiolliseen vaikutusvalttaan edustajiemme kautta; tahdomme saada äänemme kuuluville riistäjäluokan korviin ja huudamme niin kauan kunnes meitä kuullaan!"

Edelleen ohjelmakirjoituksessa sanotaan: "Uskonnon suhteet asetumme vapaamieliselle kannalle, koettaen kehittää lukijoitamme ymmärtämään oikein Jeesus Natsarealaisen opin sekä sovelluttaa se jokapäiväisen käytännöllisen elämän kanssa sopusointuun".

Lehti julistaa puolustavansa raittius-, naisten ja nuorison liikkeitä. Toimituksen täkäläisinä avustajina mainitaan seuraavat henkilöt: Matti Kurikka A. B. Mäkelä, Tahvo Tohmolainen, Victor Hall, Hanna Lehtinen, Urho Mäkinen, S. Laitinen, Veli Nyberg, O. Reini, S. E. Luoma Johan Kive, K. Stenberg ja W. Selin. Lehden johtavan artikkelin otsikkona on "Ylös köyhälistö", jossa vedotaan voimakkaasti työväkeen ja kehoitetaan sitä toimimaan vapautensa hyväksi.

Kirjapainoyhtiön kokouksessa elok 23 p:nä liitettiin uusi lehti täydellisesti yhtiön omaisuudeksi. Yhtiön isännöitsijäksi valittiin Vihtori Kosonen, joka myös toimi vastaavana toimittajana ja liikkeenhoitajaksi Urho A. Mäkinen. Näiden ohella uuteen johtokuntaan valittiin N. Alho, P. V. Lahti, O. Alenius, J. Hakola, A. Jäntti, P. Heikkilä ja I. Luoma; varajäseniksi tulivat G. Erikson, J. Koskela, M. Krook ja I. Juselius.

Lehden perustajia vaivalloisessa yrityksessään kannusti yleinen työväenliikkeen etu ja heidän julistetun ohjelmansa tarkoituksena

oli saada aikaan yhteinen perusta ja kunnollinen työrauha työväenyhdistyksien kehittämiseksi sosialistiseen suuntaan. Mutta juuri tämä tarkoitus, mikä yhtiökokouksen päätöksellä marrask. 8 p:nä 30 äänellä 12 vastaan viitoitettiin määräämällä, että lehteä on toimitettava "puhtaasti kansainvälisen työväenliikkeen (sosialidemokraattisen) puolueohjelman mukaisesti", pikemminkin kärjisti käynnissä olevaa suuntataistelua kuin rauhoitti sitä. Mukaan liittyneet kuruksalaiset "ihannesosialistit", Sointula-aatteen kannattajat, kansallisteosofit ja kaikenlaisiin ihmetempuihin luottavat, nojautuen vanhoillisiin Imatran johtajiin, kävivät lujaa taistelua Kososta ja hänen puolustamiaan kansainvälisiä työväenliikkeen periaatteita vastaan. Kosonen kannattajineen vaati yhteyksien solmiamista Amerikan sosialistipuolueen kanssa ja imatralaiset pitivät kiinni kansallisista tarkoituksistaan. Seurakunta oli erittäin sekava ja Työmiehen täytyi aatteittensa edistämiseksi käyttää sensuuria, mikä johti keskusteluun kurista, jota monet kovasti kammoivat, koska se muistutti vanhan maan virkaherrojen komentoa, jota karkuun oli lähdetty.

Kansainvälisen suunnan puolustajia tuli auttamaan se Suomen työväenliikkeessä suoritettu aatteellinen rajankäynti, minkä tuloksena oli Forssan puoluekokouksen tunnettu päätös, jolla omaksuttiin sosialidemokraattisen puolueen nimi ja asetettiin selvästi marxilaisen sosialismin kannalle. Tämän puoluekokouksen päätöksiä tutkittiin täällä ahkerasti. Samoihin aikoihin bobrikoffilaisvainoja paiten tänne saapui uusia, kykeneviä sosialistisen liikkeen toimitsijoita, kuten Länsi-Suomen Työmieheissä ollut Frans Josef Syrjälä ja Taavi Tainio, joista luokkataistelukantaa edustavat sosialistit saivat tehokkaita puolustajia. Tainio selvitteli asioita puheissaan samalla kuin hän ryhtyi Työmiehen aputoimittajaksi ja Syrjälä kirjoitti Torontosta Työmieheen sosialidemokratiaa selvitteleviä kirjoituksia.

Uusi sanomalehtiyritys kohtasi porvarillisen vastarinnan horjumattomana. Kososen "jumalattomuudesta" pauhattiin vuosikausia sen johdosta kun hän oli Worcesterissa Pekka Heikkilän hautajaisissa uskaltanut pitää vapaamielisen puheen. Vääristelemällä hänen esitystään "pappislehdet" raivosivat asian johdosta vain siksi, että ensimmäisen kerran kansalaistemme keskuudessa uskallettiin käyttää maallikkoa puhujana hautajaistilaisuudessa. Syyskuussa Kosonen lähti keskivaltioihin tarkoituksella kerätä lehdelle uusia tilaajia ja kannattajia. Sillä aikaa ennen Tainion tuloa, lehteä Quincysta käsin toimittivat J. W. Meriläinen ja John Hakola. Kososen matka ärsytti erikoisesti Imatran vanhoillisia johtajia ja hän kirjoitti Virginiasta, että siellä hänet "huudettiin alas ja ulos" ja Elyssä suo-

Työmiehen toimitus syksyllä 1909. — Vasemmalta: Richard Pesola, John Välimäki, A. O. Sarell ja Jukka Salminen.

malaisten kätyriä valheellisten ilmiantojen perusteella hänet pidätettiin muka anarkistina, mutta pääsi kuitenkin vapaaksi tri Tannerin persoonallisella takuulla.

Worcesterissa ei Työmiehen tilaajamäärä milloinkaan ylittänyt seitsemää sataa ja kun vaikeudet yhä lisääntyivät päätettiin Hancockista tehdyn esityksen perusteella lehti muuttaa sinne. Viimeinen numero Worcesterissa ilmestyi kesäk. 8 p:nä 1904 ja uuden ja vanhan kustannusyhtiön välien selvittelyn jälkeen lehden ensimmäinen numero Hancockissa ilmestyi vasta elokuun 16 p:nä samana vuonna.

Työmiehen Kuparisaarelle muuttaminen jätti aatteellisesti harjoitettavalle, mutta kuitenkin järjestöllisesti voimistuvalle itävaltioiden työväenliikkeelle kiusallisia talousasioita selvitettäväksi. Monet tuntuivat olevan sitä mieltä, ettei Työmiehen perustamiseksi oltu tehty tarpeellista maaperän muokkausta ja näissä ajatuksissa Tainio siirtyi Pohjan Tähteen nimenomaisella tarkoituksella käyttämään asemaansa sosialistisen liikkeen elvyttämiseksi. Toiset taas pitivät tekoa sopimattomana, koska se jakoi sosialistien voimia, joista toiset liittyivät Tainion mukana Pohjan Tähteen kannattajiksi ja toiset edelleen pysyivät uskollisena Työmiehelle, vaikka yritys tuntui epävarmalta. Tällaista jakaantumista, mikä muodosti perustan useampien sosialististen lehtien rakentamiselle, paheksuttiin sitäkin enem-

män kun laskettiin Työmiehen keskelle maata sijoitettuna, parhaiten kykenevän palvelemaan eri osissa maata olevien yhdistysten tarpeita ja auttamaan niiden järjestöllistäkin yhteistoimintaa.

Sosialistisen järjestötoiminnan alueellinen jakaantuminen oli kuitenkin jo ennen Työmiehen keskivaltioihin muuttamista tapahtunut. Samaan aikaan Imatra-liiton perustamisen kanssa oli keskivaltioissa perustettu Amerikan Suomalainen Työväenliitto, joka myöskin tarkoitti kehittyä koko maata käsittäväksi. Sen syntysanat oli lausuttu Ironwoodissa, Mich., mutta sen keskusvirasto sijaitsi Duluthissa ja sai varsinaisen toimintasysäyksen siellä elok. 11 ja 12 päivinä 1904 pidetystä edustajien kokouksesta.

Tässä kokouksessa joka päättyi neljä päivää ennen kuin Työmiehen ensimmäinen numero ilmestyi Hancockissa, oli eri paikkakuntien sosialistisista yhdistyksistä seuraavat yksitoista edustajaa: Matti Heimo Duluthista, Ida Pasanen Cloquetista, Edw Gröndahl Hibbingistä, John Sairio Virginiasta, Rivers Sandstonesta, A. Nieminen, Isak Lundberg ja Oscar E. Tanner Hancockista, J. A. Harpet Calumetista, Martin Hendrickson Fort Braggista ja Matti Huhta-Herneshuhta edusti keskushallintoa, jonka sihteeri hän oli.¹⁷

Martti-Setä oli ryhtynyt Työmiehen asiamieheksi ja palannut takaisin Länteen, josta hän jälleen oli lähtenyt liikkeelle; hän piti Duluthin matkallaan mennen tullen repäseviä herätyspuheita ja perusti useita sosialistiosastoja.

Samalla tavalla kuin Imatra-liiton johtajat Idässä, vastustivat kansallis-ihanteelliset voimat keskivaltioissakin kansainvälisen sosialidemokratian tunnustamista ja riita oli Kososen matkan johdosta kärjistynyt, varsinkin kun Imatran johtajat lähettivät miehiä Kososen jälkeen matkalle "oikomaan leipäsosialistien" väitteitä. Duluthin kokouksessa käytiin navakkaa väittelyä amerikkalaiseen sosialistipuolueeseen liittymisestä ja vaikka kokouksen enemmistö kannatti sitä niin päinvastainen päätös yhden äänen enemmistöllä tuli hyväksytyksi Hancockin Jousi-seuran vanhoillisten edustajien vaikutuksesta. Päätöksen aiheuttajana oli myöskin se tosiseikka ettei sosialistipuolueeseen voitu liittyä kansallisena liittona, kuten suomalaiset olivat kuvitelleet.

Amerikan Suomalaisen Työväenliiton tarkoituksista ja toiminnasta saamme lisäväläistystä Matti Herneshuhdan kirjeestä (lokak. 26 p:ltä 1949) jossa hän ensinnäkin selittää, että hänet valittiin järjestön ensimmäiseksi kirjuriksi, koska häntä pidettiin "kehittyneenä" kun oli julkaissut "Murjoman poluilla"-nimisen kertomuskokoelman ja kirjoitellut sanomalehtiin. Hänellä oli konttorina pieni huone eräissä majatalossa ja siinä hän teki parastaan järjestön asioiden hoitamiseksi ilman palkkaa. Hän kirjoittaa edelleen:

"Minut oli velvoitettu hieromaan kauppaa yleisen sosialistipuolueen sihteerin kanssa Amerikan Suomalaisen Työväenliiton yhdistämiseksi sosialistipuolueeseen. Me halusimme yhtyä siihen oman keskusvirastomme kautta. Mutta puoluesihteerini selitti ettei se käy laatuun, vaan että yhdistyminen voi tapahtua ainoastaan osastokohtaisesti. Jokaisen osaston täytyy yksityisesti liittyä valtiojärjestöihin ja tulla sen kautta puoluehallinnon yhteyteen, selitti puoluesihteerini. Asiasta sukeutui pitkä keskustelu, kumpikin kirjoitti toisilleen pitkiä kirjeitä. Kun en osannut lukea enkä kirjoittaa englantia täytyi minun käyttää kielenkääntäjää. Sen työn kohteliaasti ja ilman palkkiota otti tehdäkseen Duluth'n poliisilaitoksen silloinen kirjuri, Gustaf Lahti. Konttorissaan poliisiasemalla hän teki käännökset ja usein sain huomata kuinka juttu huvitti poliisiaseman virkailijoita".

Clevelandin kokous ja sosialistipuolueeseen liittyminen

Amerikan Suomalaisella Työväenliitolla ja sen Duluthin kokouksella oli historiallinen merkitys siinä, että sen kautta tuli perustelasketuksi yhteiselle, idän valtioita samoin kuin maan keskiosiaakin käsittävien työväenyhdistysten edustajien kokoukselle, jonka pitämisestä Duluthin kokous nimenomaan päätti. Keski-valtioissa, samoin kuin Idässä Imatra-liiton piirissä oli edellisenä talvena käydyn väittelyn aikana voimistunut se käsitys, että hajanaisille ja aatteellisessa epävarmuudessa hoiperteleville suomalaisille yhdistyksille oli löydettävä auktoriteettinen tuki ja turva ja sellaiseksi käsitettiin maan sosialistipuolue. Ennen kaikkea juuri periaatteellisessa suhteessa tunnettiin tarvetta löytää tarkoituksenmukainen selkänaja, joten paremmin voitaisiin hallita ristiriitaisia ja hajoittavia "suuntia", joita yleensä tuntui olevan liian paljon.

Työväenyhdistysten edustajien yhteinen kokous pidettiin Clevelandissa lokakuun 3. 4. 5. ja 6 päivinä 1904 ja seuraavalla julkilausumalla se laski perustan suomalaisten liittymiselle sosialistipuolueeseen ja suomalaiselle sosialistiselle liikkeelle:

"Siihen nähden, etteivät suomalaiset työväenyhdistykset voi liittyä The Socialist Partyyn koko maata käsittävänä liittona, eikä edes useampiin valtioihin ulottuvana ryhmänäkään, kuten mainitun puolueen kokoukseen lähettämä edustaja, toveri Randlow, on selittänyt, päättää työväenyhdistysten edustajakokous julaista seuraavan selityksen ja kehoituksen:

Yhdysvalloissa toimiva The Socialist Party muodostuu eri valtioissa toimivista puolueosastoista, kuten Yhdysvallatkin useammista eri valtioista. Sellaiseen järjestelmään olevat olot ja eri valtioiden itsenäinen, toisistaan riippumaton paikallinen lainsäädäntö pakottavat jokaisen valtiollisen liikkeen tässä maassa. Sen ovat toiskieliset sosialistiset kansallisiitot oivaltaneetkin. Ne ovat järjestyneet valtiotaitain ja valtiojärjestöinä kuuluvat valtiossaan (tarkoittaa koko Liittovaltioissa) toimivaan puolueeseen.

Siinä ohje meille suomalaisillekin sosialisteille. The Socialist Partyyn voi kyllä yhtyä yksityisinä paikallisosastoina, kuten eräät suo-

malaisetkin työväenyhdistykset ovat tehneet, mutta käytännöllisistä syistä ja säilyttääksemme kansallista yhteistoimintaa, olisi hartaasti suotava, että kussakin valtiossa toimivat yhdistykset liittyisivät yhteen ja siten yhdistettyinä valtioliittoina liittyisivät puolueeseen valtiotehteeriviraston välityksellä.

The Socialist Partyyn liittyminen aiheuttaa tuntuva jäsenmaksujen korotuksen erässä yhdistyksissä, mutta se ei saa olla münään esteenä silloin kun taatteen velvoituksia suoritetaan.

Liittymisen kautta saavutettavista eduista mainittakoon: jokainen paikallisosasto on oikeutettu lähettämään kolme edustajaa niin valtio- kuin yleisiinkin puoluekonventioneihin. Agitatsioniapua myönnetään puolueen varain mukaan, varsinkin vaaliaikoina kiinnittää puolue tarkkaa huomiota agitatsiooniin. Ainoastaan liittymällä sosialistipuolueeseen voi meikäläinen työväenliike saada merkitystä ja vaikutusvaltaa sosialismin kehityksessä tässä maassa.

Näinollen tulisivat nykyiset liitot hajoamaan ja uudet perustettavaksi kuhunkin eri valtioon. Mitään erimielisyyttä ja hajaannusta se ei kumminkaan tulisi tuottamaan, kun kaikilla on sama ohjelma ja kaikki kuuluvat samaan puolueeseen.

Vielä kerran:

Jäsenmaksujen kohotus ei saa estää puolueeseen liittymistä. Me laulamme kokouksissamme: 'Käy päin vaikka tykkien jyrinää.' Sen mukaan siis olisimme valmiit uhraamaan henkemme ja veremme asiamme puolesta, niin ollen kukaan ei voine vastustaa muutaman sentin uhrausta kuukaudessa. Vasta sitten kun edelläsuunniteltu toimenpide on kaikissa työväenyhdistyksissä toteutettu, voimme pitää Amerikan Suomalaisen Sosialistisen liikkeen olevan oikealla tolalla".

Allekirjoitukset:

Työväenyhdistys Saima, Fitchburg, Mass.

T. Tainio.

Minneapolisin Työväenyhdistyksen puolesta

Arvo Närhi.

Chicagon Suomalaisen T. Y. Imatra 25 puolesta

F. Heino.

Työväenyhdistys Imatra No. 12, Glassport, Pa.

puolesta A. Pekkola.

Työväenyhdistys "Taisto" Imatra (22) Maynard,

Mass., puolesta A. Savola.

M. Hahl, Imatra 30:nen puolesta ja A. Ihaksi, saman.

Victor Hall, A. S. T. L. Imatran keskuskomitean ja Imatra

No. 15:ta puolesta.

A. S. T. Liiton puolesta A. Nieminen ja V. Kosonen.

Bostonin T. Yhd., V. Kosonen.

M. S. T. Y. Imatra 19:ta puolesta Wilho Boman.

Imatra I., John G. Lehtinen.

Imatra 33, John G. Lehtinen.

Imatra I., Naisosaston puolesta Hanna Lehtinen.

Clevelandin kokouksen päätöksen seuraaminen ja sen mukainen järjestötoiminnan laajentuminen — valtiojärjestöjen perustaminen — ei suinkaan tapahtunut kivittomasti. Jo parin vuoden ajan oli oltu keskinäisen taistelun tiimellyksessä siitä olisiko sitouduttava varsinaiseen sosialistiseen liikkeeseen ja seurattava "kososlais-

Edustajat työväenyhdistysten edustajakokouksessa, Clevelandissa v. 1904

ten" ja "haloslaiten" suuntaa, vai olisiko tyydyttävä suomalaiskansallisiin pyrintöihin, joiden kannattajat jakaantuivat aktiivisiin Suomen itsenäisyyden ja vapauden puolustajiin, moniin eri vivahtuksellisiin utopistisiin haaveilijoihin ja teosofian harrastelijoihin. Clevelandin kokouksen päätöksestä saatiin yhteinen käytännöllinen ja kurinomaisuuteen perustuva pohja olemassa oleville, aatteellisissa ristiriidoissa kamppaileville yhdistyksille. Sellaisena päätös merkitsi huomattavaa voittoa sosialistisille käsityksille.

Uusiin vakaviin järjestösuhteisiin suunnistautumisen tiellä oli suurimpana vaikeutena sosialistipuolueen toiminnan tuntemattomuus. Monia vakaantuneinakin pidettyjä jäseniä jäi pois yhdistyksistä ja niiden jäsenmäärä sen johdosta laski. Mutta sittenkin aatteellinen selviytyminen oli vahvistanut rivejä niin, että kaikki muut paikallisyhdistykset paitsi Imatran pääyhdistys Brooklynessä, seurasivat Clevelandin kokouksen päätöstä. Se merkitsi Imatraliiton hajaantumista ja siihen kuuluvien yhdistyksien muuttumista puolueosastoiksi, joissa pian voitettiin kaikki hidastuttavat epäilykset ja uusia jäseniä poisjääneiden tilalle. Suomesta saapui näinä aikoina entistä enemmän työväenliikkeeseen perehtyneitä henkilöitä, yhdistyksien jäsenmäärässä voitettiin pian entiset saavutukset ja entisen hapuilemisen tilalle astui tiivis, puolueen auktoritettiin nojautuva vilkas toiminta.

Raivaajan perustaminen ja järjestötoiminnan tehostuminen

Clevelandin kokousta seurannut läheinen aika oli jokaisessa suhteessa käsityksiä selventävä ja entistä reippaampaa sosialististen aatteiden juurruttamisen aikaa. Oman äänenkannattajan perustamisyrityksissä tunsivat itäläiset yhdistykset kuitenkin pettyneensä ja monen mieli sen johdosta oli myrtynyt. Työmies oli "tukehtunut" Worcesterissa ja yhdistykset olivat siinä menettäneet hiukan varoja, josta johtunut mielentila ei saanut tyydytystä lehden uudelleen henkiin heräämisestä Hancockissa, sillä siihen ei katsottu voitavan asettaa täyttä luottamusta. Epäilyttävältä sosialistien kannalta tuntui ainakin se, että porvarillisen Päivälehdhen päätoimittaja kuului Työmiehen johtokuntaan, kuten asian laita ensin Hancockissa oli.

Vakaumuksellisimpien sosialististen toimihenkilöiden mielissä kuitenkin kangasteli oman sosialistisen äänenkannattajan perustamisajatus ja niihin kuului ennen kaikkea Taavi Tainio. Tainio oli kuten jo edellä mainittiin, Työmiehen Hancockiin muutettua liittynyt Fitchburgissa ilmestyvään Pohjan Tähteen tarkoituksella käyttää sitä vapaamielisten ja sosialististen käsitysten levittämiseen niin paljon kuin mahdollista oli ja siinä menestyttiinkin niin, että Clevelandin kokous tunnusti Pohjan Tähteen "toiseksi puoluelehdiksi".

Pohjan Tähdellä oli näinä aikoina lähes 4,000 tilaajaa ja kun aatteellisessa suhteessa porvarillisestikin ajattelevien piirit olivat perin hajanaiset ja yleistä pyrkimystä jonkinlaiselle uudelle olokannalle tunnettiin, saattoi Tainion varovainen, mutta silti varmaan päämäärään tähtäävä toimitustapa muodostua hyvän perustuksen rakentamiseksi Raivaajalle. Kun jotkut käsittivät uuden lehden perustamispuuhan "hulluksi yritykseksi" ja tuomitsivat sen yhdistyksien voimien hajoittamiseksi, niin Tainio vastasi heille viittaamalla Pohjan Tähteen saavutuksiin ja siihen ettei yhdistyksien varaan, sen oli Työmiehen kokemus osottanut, voida lehteä yksin rakentaa koska niiden kannatus ei lainkaan ollut niin suuri kuin jotkut kuvittelivat. Fitchburgissa Antti Lempisen ruokalassa oli monasti vakavasti pohdittu uuden lehden menestymismahdollisuuksia ja "eräänä talvisena sunnuntaina v. 1905" Rollstone ja Main katujen nurkkauksessa olevassa haalissa, jota Groopen seurakunta käytti kirkkonaan, pidetyssä kokouksessa se sitten päätettiin perustaa. Uudelle tulokkaalle annettiin nimeksi Raivaaja Lempis-Antin esityksestä, joka hommassa oli toiminut etumaisena.

Tainio siirtyi suoraan Pohjan Tähdestä Raivaajan toimittajaksi ja Pohjan Tähteen omistaja Alex Heisson, joka huomaamattaan oli

toiminut tientasottajana Raivaajalle, jälkeenpäin selitti elämänsä suurimmaksi virheeksi sen, että hän oli ensin ottanut Tainion leh-
tensä toimittajaksi ja sitten eroittanut hänet. ¹⁰

Lehden perustajat olivat nytkin, kuten monasti ennenkin Heis-
sonin "prikatin" toimesta estetty kokoontumasta Mechanic-kadun
kirkkohaaliin, josta Saimalle kuului kolmasosa ja sen vuoksi he ko-
koontuivat edellämainitussa paikassa. Mutta se oli sivuasias: Pää-
asia oli lehden perustaminen! Raivaajan ensimmäinen numero il-
mestyi tammik. 31 p:nä 1905. Lehti julkaistiin viikkolehdenä, ensin
kuusi- ja sittemmin kahdeksansivuisena ja se ladottiin Arthur Hall-
forsin ja eräiden toisten kirjaltajien omistamassa pienessä latomos-
sa, jossa kirjasinvarasto oli perin puutteellinen ja painettiin amerik-
kalaisen lehden kirjapainossa.

Raivaajan ensimmäisessä numerossa toimittaja Tainio selitti
lehden ohjelmaa ja satoi sen kansainvälisen sosialidemokraattisen
liikkeen kannattajaksi, jolle lehti koko elämänsä ajan onkin pysynyt
tiukasti ja horjahtelematta uskollisena. Tervehdyksenä uudelle tu-
lokkaalle julkaistiin ensimmäisen numeron etusivulla Matti Laita-
lan runo, jonka ensimmäiset ja viimeiset säkeet kuuluivat:

"Työmiehenä kun sua tervehdän
niin liikkuupi sydämeni kielet,
kuulen niiden toivosta kuiskaavan,
että valaise pimeät mielet.

— — —

Lyö, Raivaaja, sorrn siemenpuu
niin, että sen periipi hukka;
tilalle kylvä tiedon kultajyvänen,
siitä nouseepi onnen kukka."

Clevelandin kokous ja Raivaajan perustaminen muodostuivat
käsiteltävänä olevan ajankohdan suur tapahtumiksi, jotka elvyttivät
yhdistysten toimintaa ja johtivat niitä uusien järjestöllisten askeleitten
ottoon. Kun puolueeseen littyminen ei käynyt päinsä kansallise-
na järjestönä omine keskuksineen, katsoivat oloihin heikosti pereh-
tyneet ja suurimmaksi osaksi maan kieltä taitamattomat suomalaiset
itselleen tarpeelliseksi eri osastoja lähemmin yhteiseen toimintaan liit-
tävien alueellisten järjestöjen rakentamisen, jollaiseksi muodostuivat
suomalaisten osastojen valtiojärjestöt, joiden perustamisen puolueen
säännöt sallivat ja joiden järjestämiseen oli ryhdytty jo ennen Cle-
velandin kokousta. Nämä valtiojärjestöt juurentuivat myöskin
aikaisempiin raittius- ja kansallisseurojen muodostamiin alueellisiin

liittoihin, joiden piirissä oli pohdittu yhteisiä kysymyksiä, kuten esim. vanhan kotimaan avustamista ja joiden kautta myös oli järjestetty yhteisiä kesäjuhlia. Toisaalta valtiojärjestöt sosialistiosastojen muodostamina tulivat edeltäväijöiksi suomalaiselle järjestölle sen kielenkääntäjävirastolle ja piirijärjestöille, jotka myöhemmin tulivat käytäntöön.

Ensimmäinen sosialistipuolueeseen kuulumisen perusteella muodostettu valtiojärjestö perustettiin Massachusettissa; tarkemmin sanoen Fitchburgissa pidetyssä osastojen edustajien kokouksessa helmikuun 11, 12 ja 13 päivinä 1905. Yhtymän nimeksi tuli "Massachusettsin suomalaisten työväenyhdistyksen valtioliitto" ja sitä perustamassa olivat seuraavat edustajat: Fitchburgista Taavi Tainio, Antti Lempinen, D. Mykkänen ja varaedustajina Sanni Rönn ja Mrs. Lahti; Bostonista John Oikemus ja Jacob Koskela; Maynardista K. G. Asiala ja M. Siiri; Peabodysta E. Melin; Norwoodista Adam Lehto; Quincysta J. W. Meriläinen, Henry Ahonen ja J. A. Paakkari.

Liiton päämaja sijoitettiin Quincy'yn ja puheenjohtajaksi valittiin J. W. Meriläinen ja Quincyn osasto, jolle tehtävä oli jätetty, valitsi sihteeriksi John Hakolan. Valtioliiton toinen kokous pidettiin Peabodyssa saman vuoden syysk 3 p:nä ja siellä Maynardia edusti A. Savola, Peabodya John Asikainen, Quincya E. Leino ja Fitchburgia Matti Laitala ja Emil Salomaa. Seuraavana päivänä pidettiin Maynardissa sosialistien yhteiset kenttäjuhlat, joista tulojen asemasta koitui \$14.76 tappio. Sihteeriksi Hakola selitti asian johdosta: "Harmillisen kamalan sateen takia (vissiinkin pastori Henriksonin rukouksen vaikutuksesta) koitui juhlien aineellinen puoli tappioksi", mutta kuten hän edelleen selitti, se tuli korvatuksi erinomaisen hyvällä ohjelmalla, mikä juhlissa esitettiin. Puhujina olivat Juho Asiala, Emmi Salomaa, Matti Laitala ja Moses Hahl.

Massan valtioliiton (sitä nimitettiin myös valtion agitaatiokomiteaksi) vuoden 1906 edustajakokous pidettiin Quincyssa helmik. 3 ja 4 päivinä. Edustajia oli Fitchburgista Matti Laitala ja William Oksanen; Maynardista E. Laitinen, K. G. Asiala ja W. Tofferi; Peabodysta J. Asikainen ja Naemi Nikkinen; Rockportista Aug. Ahonen, J. Ruohomäki ja G. Helsing; Worcesterista H. Alho ja A. Jäntti; Gardnerista J. H. Oikemus; Quincysta F. Laine, M. Mikkonen ja E. Leino; Norwoodista A. Lehto ja O. Bagge; Brocktonista Frans Anderson. Mukana oli myös Liiton sihteeriksi John Hakola ja komiteaa edusti J. A. Paakkari. Quincyn naisjaostoa edusti Hilda Sikanen-Sandberg ja Hilli Juuti. Hakolan ohella myöhemmin Liiton sihteerinä toimivat John Asikainen ja Alex Halonen.

Kiinteämpien alueellisten järjestöjen rakentaminen levisi kaikkialle yli maan. Minnesotan yhdistyksien varsinainen edustajien kokous pidettiin Virginiassa kesäk. 25 p:nä 1905 ja siinä oli edustajia seuraavasti: Hibbingistä Erik Perttunen, Nashwaukesta J. O. Mäkinen, Buhlista K. Loikka, Evelethistä Fred Salmi, Dan. Nakari ja Dan. Pylkkönen, Virginiasta Axel Öhrn, S. R. Mäki ja J. Flander. Minnesotan valtioliiton Mesabi-*renssein* osastot pitivät yhteisiä kokouksia kuukausittain.

Tässä kokouksessa päätettiin pitää porvarillisista yhdistyksistä erossa olevat yhteiset sosialistien kesäjuhlat Virginassa elok. 6 ja 7 päivinä ja edelleen päätettiin juhlien yhteyteen järjestää luennot. Luennoitsijoiksi pyydettiin Taavi Tainio, Kaapo Murros, joka silloin jo oli Työmiehen toimittajana Ida Pasanen, A. F. Tanner ja past. Matti Lehtonen. Edelleen päätettiin, että Richard Pesola ja Matti Kurikka saavat esiintyä puhujina, jos he silloin ovat paikkakunnalla. ²¹

Michiganin valtioliitto perustettiin Ishpemingissä maalisk. 23 ja 24 päivinä 1906 pidetyn edustajakokouksen toimesta. Kokouksen puheenjohtajina olivat A. Nieminen ja J. Reijonen ja sihteereinä K. Murros ja W. Korhonen. Kesäjuhlat päätettiin pitää Marquettea heinäk. 22 p:nä, yleisen edustajakokouksen pitämistä ja kielenkääntöviraston perustamista kannatettiin. Osaantoa kunnallisiin vaalitaisteluihin painostettiin ja aatteenlevitystoimintaa päätettiin tehostaa.

Wisconsinin valtioliiton perustava kokous pidettiin Milwaukeeissa toukok. 13 p:nä 1906. Edustajia oli Superiorista A. O. Sarell, Iron Beltistä Matti Kainu, Kenoshasta O. Väntin, Milwaukeeesta J. Maunus ja K. F. Tuhkanen. Sielläkin kannatettiin yleisen järjestön ja kielenkääntöviraston perustamista.

Samoihin aikoihin alueellisen yhteistoiminnan harrastus levisi myöskin ääriilänte. Tyynenmeren rannikkovaltioissa Washingtonissa, Oregonissa ja Californiassa muodostettiin erityisiä valtiokomiteoita ja Wyomingissa, josta käytettävissämme on pöytäkirjaselostuksia, valtiojärjestön toiminta muodostui hyvin tehokkaaksi.

Ensimmäinen Wyomingin suomalaisten sosialistiosastojen valtiokonferenssi pidettiin Rock Springsissä lokak. 6 ja 7 päivinä 1907. Edustajia oli Rock Springsistä Sam Marttila, John Malo, Ivar Hiibacka, John Norbacka, Emil Sievänen, Esteri Mäki, Aino Lukkarienen, Sanni Stopsen, Maria Majaniemi ja A. Ruotsalainen; Hannasta August Aalto; Diamondvillestä Sam Lahti John Kari ja Matti Harju; Cumberlandista Edward Rajala. Kokous hyväksyi useita pää-

töksiä, joissa kannatettiin kirjallisuuden levityksen tehostamista ja luentokurssien järjestämistä, jotka seuraavana vuonna pidettiin ja joissa luennoitsijoina olivat Aku Rissanen ja Moses Hahl. Kokous kannatti raittiusaatetta ja velvoitti sosialistit kuulumaan raittiusseuroihin erikoisesti aatteen levittämisen tarkoituksessa. Edelleen päätettiin ettei sosialistien tulisi kiirehtiä uusien toimihuoneistojen — haalien, kuten me olemme tottuneet sanomaan — rakentamisessa vaan parempi olisi toimia niin, että olemassa olevat raittiusseurojen haalit tulisivat muutetuiksi yleisiksi kansan haaleiksi, joissa kaikki voisivat toimia. Porvarilliselta taholta ärjyttiin "haalien ryöstämisestä", mutta se menestyi, eikä se muodostunut ryöstöksi siellä missä raittiusseurojen jäsenistö miltei kokonaan, kuten usein tapahtui, omaksui sosialistiset aatteet ja liittyi puolueeseen.

Mainitussa kokouksessa pantiin alulle porvarillisista salaseuroista riippumattoman loukkaus- ja sairausapurengaan perustaminen ja sen tuloksena oli vuosikautia menetyksellisesti toiminut "Wyomingin valtion Suomalainen Loukkaus- ja Sairaus-Apuyhdistys", jolle hyväksyttiin uudet tarkoituksenmukaiset säännöt v. 1929.

Ensi aikoina pidettiin valtion suomalaisten osastojen yhteisiä edustajien kokouksia joka neljän kuukauden kuluttua, mutta sittemmin niitä alettiin järjestää vain kerran vuodessa. Vuoden 1916 valtiokomitean raportin mukaan liittoon kuului kuusi osastoja, joiden yhteinen jäsenmäärä oli 363, käsittäen se 60 pros niiden paikkakuntien täysi-ikäisistä suomalaisista asukkaista.²²

Paitsi tärkeitä välittäjätehtäviä puolueen valtioviraston ja suomalaisten osastojen välillä lankesi suomalaisille valtiojärjestöille monia muita tehtäviä puolueen toiminnan tunnetuksi tekemiseksi ja sen kirjallisuuden levittämiseksi. Valtiojärjestöjen toimesta julkaistiin puolueen ohjelmia ja sääntöjä suomen kielellä ja levitettiin niitä. Kun Yhdysvaltain vaalilakien mukaan kansalliset puolueet muodostuvat valtiojärjestöistä, niin viimeainittujen orgaanien toiminta on kaikissa vaiheissa ollut tärkeä ja sen vuoksi vielä myöhemmin, kielenkääntöviraston toiminnassa ollessakin, monissa valtioissa suomalaiset valtiokomiteat jatkoivat toimintaansa säännöllisesti.

Edelleen suomalaisten valtiojärjestöjen tehtävänä oli yhteyksiä ylläpitäminen suomalaisten osastojen kesken. Niiden toimesta järjestettiin yleisiä juhlia, huo'ehdittiin puoluelehtien tukemisesta, kirjallisuuden levityksestä ja puhujien ja luennoitsijoiden liikkeelle järjestämisestä. Perusteellisemman valistuksen tarpeen tyydyttämiseksi alettiin järjestää paikallisia luentokursseja. Keskivaltioissa ensimmäiset huomattavammat luentokurssit järjestettiin Hancockissa

syksyllä 1905. Ne alkoivat lokak. 29 p:nä ja kestivät kymmenen päivää. Luennoitsijoina olivat Taavi Tainio, Kaapo Murros, Alex Halonen ja A. Nieminen. Luentoaineet olivat: Sosialismin taloudelliset ja siveelliset periaatteet, Euroopan sosialistisen liikkeen historia, Amerikan sosialistisen liikkeen historia, sosialistipuolueen menettelytapa, työväen taloudellinen liike, siveellisyys- ja naiskysymys, sosialistien suhde uskontoon, raittiuskysymys ja osuustoiminta.

Ensimmäiset laajemmat luentokurssit pidettiin Idässä, Fitchburgissa, alkaen elok. 13 p:nä 1906 ja jatkuen 18 päivää. Osaanottajia oli kaikkiaan 36 ja luennoitsijoina toimivat Alex Halonen ja Moses Hahl. Edellisen luentoaineet käsittivät: Kuusi luentoa historian materialistisesta ja idealistisesta käsityksestä, kahdeksan luentoa omaisuuden kehityksestä, neljä luentoa sosialismin siveellisistä ja taloudellisista perusteista, kaksi luentoa naisten suhteesta sosialismiin, yksi luento kansallisuuskysymyksestä, viisi luentoa Euroopan sosialistisen liikkeen historiasta, neljä luentoa Amerikan sosialistisen liikkeen historiasta, yksi luento uskonnon suhteista sosialismiin, yksi luento kieltolakikysymyksestä ja kolme luentoa menettelytapakysymyksestä.

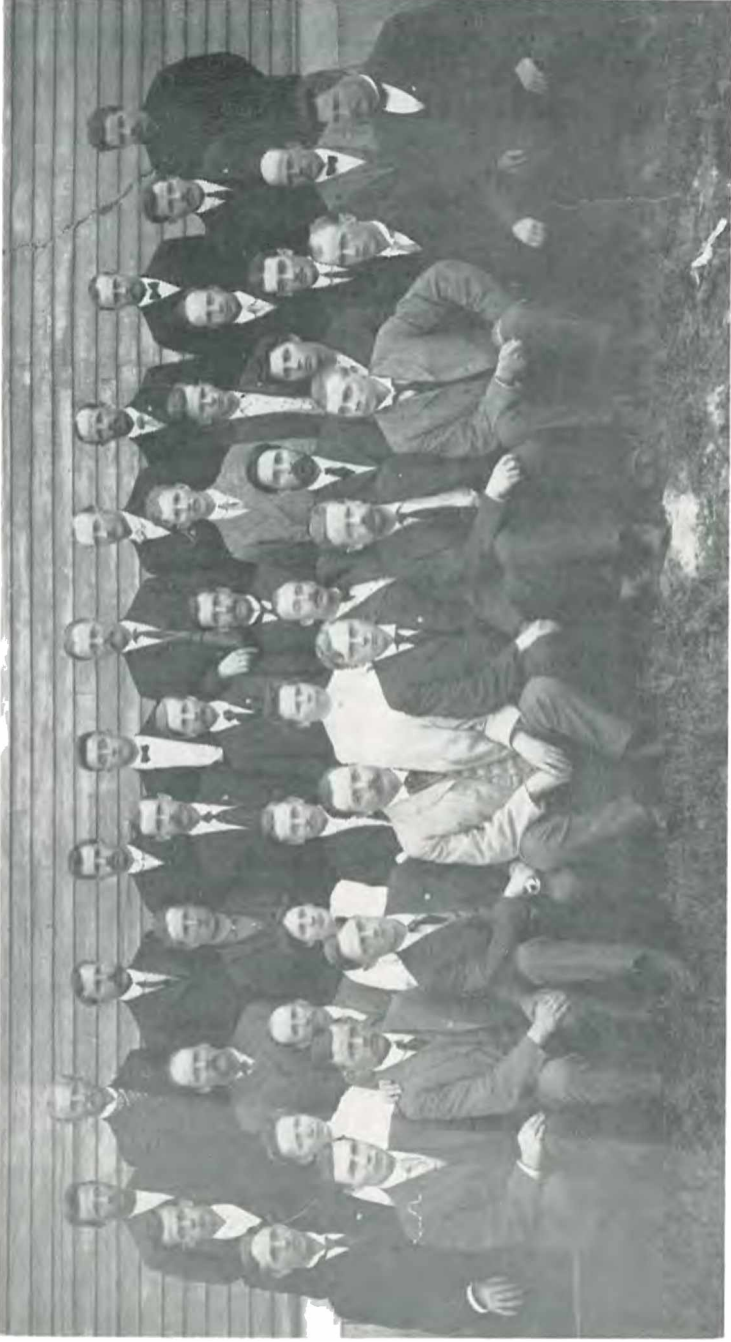
Moses Hahl esitti kaksitoista luentoa kansantaloudesta, kolme luentoa sukupuoliasioista ja kuusi luentoa sosialistipuolueen ohjelmasta. Eri aiheiden valaisemiseksi järjestettiin kyselytunteja ja oppilaat laativat itse puheita erinäisistä suhdekysymyksistä. Lausunta- ja esiintymisopetusta myöskin annettiin.²³

Noin puolitoista vuotta Clevelandin kokouksen jälkeen osoitti epävirallinen tilasto, joka käsitti noin kaksi kolmattaosaa yhdistyksistä, liikkeen toimintavoimista seuraavaa:

Sosialistiosastojen lukumäärä	50
Niiden yhteinen jäsenmäärä	2,695
Yhdistyksien tulot v. 1905	\$14,502.00
Omaisuuksien kokonaisarvo	\$11,845.00

Toisten tietojen mukaan vuoden 1906 lopussa laskettiin osastojen lukumääräksi 89 ja niissä selitettiin olevan jäseniä 7,900 vaiheilla.

Laajentuva liike ei kuitenkaan voinut tyytyä niihin rajoitettuihin järjestöllisiin siteisiin, mitä valtiojärjestöt antoivat. Syntyi myöskin hankauksia puolueen kanssa yhteyksien hoitamisessa monien eri keskusvirastojen kautta. Seuraavana askeleena oli Clevelandin neuvottelukokouksen tarkoituksen loppuun kehittämisen ja suomalaisille sosialisteille yhteisen, koko maata käsittävän järjestön muodostaminen.

Työväenyhdistysten edustajakokous Hibbingissä vuonna 1906

IV. S. S. JÄRJESTÖ JA SEN LOISTOAIKA

Yhteinen Suomalainen Sosialistijärjestö, (Finnish Socialist Federation) perustettiin Hibbingin edustajakokouksessa elok. 1—7 päivinä 1906.

Monien valtioliittojen ja paikallisosastojen kehoituksesta Hibbingin työväenyhdistys, Hedelmä, teki aloitteen yleisen edustajakokouksen koolle kutsumiseksi jo maaliskuussa. Aloite perustui lähinnä Minneapolisissa helmikuussa pidetyn Minnesotan osastojen edustajien kokouksen lausumaan toivomukseen, jossa myös kehoitettiin Hibbingin yhdistystä toimenpiteisiin yleisen kokouksen järjestämiseksi.

Hedelmän edustajakokousta valmistavaan komiteaan oli valittu Moses Hahl, Eemeli Parras, Antti Mäki, John J. Kolu, Ida Palo, Jack Rauhala ja Alex Nyman. Sihteerinä oli aluksi Moses Hahl ja hänen paikkakunnalta poistuttuaan Antti Mäki.

Kokouksen aattopäivänä oli jo monia edustajia ja vieraspaikkakuntalaisia saapunut Hibbingiin ja illalla tahdottiin antaa "esimäkuä sosialistien läsnäolosta" joukolla kiertämällä kaupunkia ja sen jälkeen alettiin puhua eräässä katujen kulmauksessa. Halonen puhui suomeksi ja "selitti vielä englanninkielisillekin asian merkitystä", kuten pöytäkirjan esipuheessa selitetään. Edelleen mainitaan, että "poliisi oli kilttinä, vaikka kokous pidettiin aivan kaupungin talon nurkalla."

Sunnuntaina elok. 5 p:nä pidettiin suuri ulkoilmajuhla, johon juhlakulkueessa, Hibbingin ja Chisholmin osastojen soittokuntien johtamana, marssittiin kaupungin läpi. Innostavaa puheenaihetta oli runsaasti: Viaporin kapina oli alkanut juuri kaksi päivää ennen kokouksen alkamista ja se kiihoitti mieliä. "Poliiseja kärkkyy ympäri juhlapaikkaa oikein tulkkien kanssa, mutta olivatpahan siivosti. Pensaikossa piileili synodalaisia ja kuuluipa sieltä toisinaan joku ihmeteltävä pölähdys", sanotaan juhlan selostuksessa. ¹

Väliaikaisen puheenjohtajan, hibbingiläisen Arvo Närhin kutsuttua kokous järjestykseen ja sen jälkeen kun valittu valtakirjain tarkastuskomitea oli saanut esityksensä valmiiksi, hyväksyttiin ilman keskustelua seuraavat läsnäolevat toverit edustajiksi ja myönnettiin heille täydelliset edustus-oikeudet: John Fallström, Negaanee, Mich ;

J. R. Tossavainen, Lead City, S. Dak.; Gust. Anttila, Trimountain, Mich.; Albert Mainio, Virginia, Minn.; Kusti Korhonen, Mass City, Mich.; Albin Vauhkonen, Ishpeming, Mich.; John Dahl, Clifford, Wis.; Frank Laine, Racine Wis.; O. V. Jacobson, Chisholm, Minn.; Vili Wilson, Eveleth, Minn.; Otto Arlund, Superior, Wis.; Olga Heinonen, Monessen, Pa.; H. Airaksinen, Philadelphia, Pa.; Hulda Anderson, Seattle, Wash.; Antti Pitkänen, Chicago, Ill.; Matti Harju, Diamondville, Wyo.; Martin Hendrickson, Berkeley, Cal., ja J. Kokko, Minneapolis, Minn.

Seuraavat edustajat, joiden valtakirjat syystä tai toisesta olivat jääneet ottamatta mukaan, hyväksyttiin lyhyemmän keskustelun jälkeen edustajiksi täydellisillä oikeuksilla: Onni Lahti, Clinton, Ind.; J. Hill, Biwabick, Minn.; Kalle Holmi, Nashwauk, Minn.; Kasper Luoma-aho, Sparta, Minn.; Peter Reiman, Butte, Mont.; V. S. Holmsten Työmiehen kustannusyhtiö; Alex Hälönen, sosialistipuolueen kansallistoimisto; Anton Järvinen, Menahga, Minn. Paitsi näitä hyväksyttiin seuraavat neljä Hibbingin edustajaa täysivaltaisiksi edustajiksi: A. Närhi, E. Parras, O. Mattson ja J. Rauhala.

Seuraavat osastot olivat lähettäneet kaksi edustajaa:
Hancock, Mich.: Kaapo Murros ja Toivo Salonen.
Cloquet, Minn.: Reino Salo ja Ida Pasanen.
Milwaukee, Wis.: Wilho Boman ja J. Maunus.
Calumet, Mich.: Oskar Mäki ja Vilho Leikas.

Heille myönnettiin täysi edustus- ja äänestysoikeus, mutta matkakuluja ei katsottu voitavan maksaa kuin yhdelle edustajalle kustakin osastosta.

Massachusettsin valtion suomal. liittohallinto oli Kaapo Murrokselle lähettänyt valtakirjan, joka lyhyemmän keskustelun jälkeen hyväksyttiin, mutta ennen tunnustetun "mies ja ääni" periaatteen mukaan ei tov. Murrokselle hyväksytty useampaa ääntä kuin muillekaan. "

Kolmantena kokouspäivänä olivat Idästä saapuneet seuraavat edustajat: M. Siiri Maynardista, Moses Hahl Quincysta ja Victor Loukola Fitchburgista ja heidät hyväksyttiin täysivaltaisiksi edustajiksi.

Kokouksen puheenjohtajiksi valittiin Kaapo Murros, Wilho Boman ja Arvo Närhi ja sihteereiksi William Wilen ja V. S. Holmsten.

Erityisellä kiinnostuksella seurattiin William Wilenin sanomalehtitietojen perusteella esittämiä selostuksia Viaporin kapinasta ja sen jälkeen kun oli ratkaistu kiista siitä "ketä kapinan johdosta

Suomalaisen sosialistijärjestön Wyomingin luentokurssit v. 1908

Yläriivi vasemmalta: Kalle Hakola, John Malo, Ivar Håbacka, Alex Nurmela, Matti Kangas, tuntematon; toinen rivi Anna Partanen, Liisa Kangas, Sandra Koski, Sanna Hakola, Sofia Nurmela; kolmas rivi Sam Marttila, Aku Rissanen, luennoitsija, Moses Hahl, luennoitsija, Matti Harju; alarivi Kalle Asikainen, Matti Wahlberg, Johan Kari ja William E. Hill.

olisi tervehdittävä" lähetettiin Suomen sosialidemokraattiselle puoluehallinnolle seuraava sähkö:

"Sosialistinen puoluehallinto, Helsinki, Finland: Suomalaisen sosialistien edustajakokous tervehtii vallankumousovereita. Pyhän vapauden puolesta liehukoon punainen lippu! — Sosialistien edustajat."

Asian johdosta hyväksyttiin myös laajempi julkilausuma:

"Me Amerikan suomalaisen sosialistiliikkeen edustajakokouksen jäsenet, kokouksessamme Hibbingissä, Minn., elokuun 1 päivänä 1906 teemme Venäjän ja Suomen vapaustaistelun johdosta tiittäväksi seuraavan:--

1. Me pidämme kaikkia sellaisia hallituksia ja järjestelmiä, jotka eivät ole kansan tahdon mukaisia eivätkä kansan vapaasti muodostamia, laittomina ja kansan vapauskäsitteille vastakkaisina. Me myös hyväksymme näiden takia syntyneet vapaustaistelut ynnä

ne keinot, joita kansan luonnollinen oikeuden tunne synnyttää kansan oikeus- ja vapauskäsitteille vastakkaisten olojen kumoamiseksi

2. Eritoten me hyväksymme Venäjän ja Suomen kansankerrostensa ynnä sotaväen tähän astisen taistelun oikeutetuksi ja edellämainittujen perusteiden kanssa sopusointuiseksi.

3. Me täten kaikella meille mahdollisella tavalla kannatamme edellämainittua taistelua ja myötätuntoisina seuraamme sen taistelua ynnä taistelujain kohtaloita".³

Clevelandin kokous oli aloittanut erilaisia katsantokantoja omaksuvien suomalaisten työväenyhdistysten sosialistipuolueeseen liittämisen. Hibbingin kokous loi suomalaisille sosialistiosastoille kiinteän siteen, perusti S. S. Järjestön, kuten nimi tavallisesti lyhennettiin ja antoi sosialistipuolueelle viitteen siitä, miten se parhaiten saattoi järjestää aatteenlevitystoimintansa vieraskielisten siirtolaisyryhmien keskuudessa. Puolueesta muodostuikin pian kirjava "kansainvälinen" kokoomus, sillä yhteen aikaan sen riveissä toimii toistakymmentä kielijärjestöä.

Kaapo Murros kirjoitti: "Hibbingin kokouksella oli kaksi päämerkitystä: Suomalaisten sosialistien keskinäisen yhteyden luominen ja suomalaisen sosialistiliikkeen käsityskannan määrittelemisen. . . . Merkittävää on, että samaan aikaan kuin suomalaisissa sosialisteissa heräsi halu saada puolueen asiat omalla kielellään esitettyä, oli sama vaatimus syntynyt muidenkin puolueeseen kuuluvien kansallisuuksien keskuudessa. Suomalaisten toiminta tässä suhteessa meni Hibbingin kokouksessa edelle kaikkia muita ja sen kokouksen päätökset aiheuttivat puolueen kansallistoimistossa aatoksen koko toimiston järjestämisestä uudelle kannalle, sellaiselle että itse kullakin kansallisuudella toimistossa olisi sihteerinsä, joka samalla toimisi tulkkina ja toimiston muiden kirjallisten töiden suorittajana".⁴

S. S. Järjestön perustaminen tapahtui seuraavalla päätöksellä:

"1. Että yleinen koko maata käsittävä kielenkääntötoimisto on asetettava toimeen suorittamaan puolueasioita koskevat käännökset;

2. Että tätä toimistoa valvomaan sekä suomalaisten yhteisiä asioita hoitamaan (toimittamaan agitaatiolehtisiä y. m.) asetetaan yleinen komitea, johon kustakin valtiosta, missä yksikin suomalainen sosialistiosasto on, valitaan yksi jäsen; lisäjäseniä saap: kukin valtio valita yhden kutakin 5 suomalaista sosialistiosastoa kohti; komitea ratkaisee asiat kirjeenvaihdon kautta.

3. Että sitäpaitsi kielenkääntäjäviraston yhteyteen asetetaan viisihenkinen toimeenpaneva komitea, joka muodostuu Wisconsinin,

Illinoisin ja Indianan valtioista valituista yleisen komitean jäsenistä, tämän takia annetaan Illinoisin valtion osastolle oikeus valita kaksi jäsentä yleiseen komiteaan, vaikka sen osastojen luku ei nousekaan vaadittuun määrään. Kielenkääntäjä on komitean sihteeri mutta vailla päätösoikeutta."

Sitäpaitsi hyväksyttiin seuraavat määräykset:

"Yhteiseen komiteaan valitsevat kunkin valtion osastot edustajansa yleisäänestyksellä.

Toimeenpaneva komitea julistaa kielenkääntäjän viran avonai-

Ylhäällä vasemmalta: John Nummivuori ja Väinö Riippa; alhaalla Oscar G. ja Hilma Bagge, Norwoodista.

Yläriivi: Vendla ja Väinö Newberg, Abingtonin osaston perustavia jäseniä; toinen rivi Lydia ja J. J. Nyländer, Brooklyn, N. Y.; kolmas rivi Elizabeth ja Herman Kortesoja, Virginia, Minn.; alariivi Ilma ja Robert Roitmaa, Brooklyn, N. Y.

seksi ja määrää virkailijan palkan ja viran täyttää ja virasta erottaa yleinen komitea.

Toimintakausi näillä virkailijoilla, lukuunottamatta kielenkääntäjää, jonka toimi on vakinainen, kestää yhden vuoden.

Toimeenpaneva komitea laatii sääntöehdotuksen yleisen komitean ja toimeenpanevan komitean sekä kielenkääntäjän toimintaa ohjaamaan; ehdotus on alistettava yleisäänestykselle.

Kielenkääntäjäviraston kulujen suorittamiseksi tulee kunkin suomalaisen osaston suorittaa pohjarahaa \$5.00 ja sitten \$1.00 kuu-kaudessa. Toimeenpanevan komitean huoleksi jää kansallis- ja valtiopuolueitten kannatuksen vaatiminen ja yleisen komitean huoleksi varojen vähentäminen tai korottaminen jos tarpeellista on."

Komitean ehdotuksesta hyväksyttiin vielä seuraavat ponnet:

"Koko maata käsittävä agitaatiotyö pidetään sosialistiosastojen järjestyttyä asianmukaisimpana. Koko maa jaetaan senvuoksi kolmeen agitaatiopiiriin joissa kussakin on toimeenpaneva komitea yleisen koko maata käsittävän komitean jäsenistöstä muodostettuna.

Länsipiiriin kuuluvat valtiot Mississippijoen länsipuolella, lukuunottamatta Black Hillsin seutuja, Keskipiiriin kuuluvat valtiot Mississippi joesta Ohion länsirajaan sekä Black Hillsin seudut ja Itäpiiriin itävaltiot Ohion alkaen.

Piirikomiteain valinta Länsi- ja Itäpiirissä jää toimeenpanevan komitean alkuunpantavaksi kummassakin piirissä asianomaisten osastojen mielipiteitten mukaan. Keskipiirissä on toimeenpaneva komitea myös piirikomiteana".³

Käytännöllisten järjestön rakentamista koskevien tehtävien ohella kokous hyväksyi monia, etenkin suhdekysymyksiä koskevia päätöksiä. Osuustoimintaliikkeen kehittämistä kannatettiin, jopa kehoitettiin osastoja tekemään aloitteita osuuskauppojen järjestämiseksi missä siihen mahdollisuuksia ilmenee; raittiutta ja kieltolakiliikettä kannatettiin, sosialistista valistustyötä naisten, nuorison ja lasten keskuudessa päätettiin tehostaa ja eheän järjestötoiminnan perusedellytyksien hyväksi painostettiin sitä käsitystä, että jäsenten ja osastojen tulee toiminnassaan noudattaa yleisiä, enemmistöllä hyväksytyjä päätöksiä.

Uskontokysymyksestä hyväksyttiin lausunto, jossa vastustetaan "kaikkia sellaisia uskontoja, jotka tavalla tai toisella vastustavat kaikkien ihmisten taloudellista tasa-arvoa ja kieltävät luokkatistelun taloudellisen tasa-arvon saavuttamiseksi", mutta sellaisen "luonnonomaisen uskonnon", joka ei mitenkään "vaikuta ihmisen

Näyttämönjohtaja

Yläriivi vasemmalta: Felix Hyske, Niilo Terho, Siiri Orjatsalo; alariivi Eero Boman, Lauri Raevaara ja Alaric Sandelin.

vapaus- tai syntyperäisiä oikeuksia ehkäisevästi”, katsotaan kuuluvan ”kunkin ihmisen omantunnon asiaksi.”

Seuraavina vuosina lakkaamatta päiväjärjestyksessä ollut ja kahdeksan vuoden kuluttua ensimmäiseen järjestöhajaannukseen johtanut kysymys: Miten sosialistien, omien periaatteidensa ja työväenliikkeen etujen parhaiten edistämiseksi, olisi suhtauduttava työväestön ammattijärjestöihin, unioihin, kuten me niitä olemme tottuneet nimittämään, oli jo esillä Hibbingin kokouksessa ja aiheutti siellä suurimman kiistan.

Asian kokoukselle esitti Työmiehen toimittaja Kaapo Murros. Hän oli Työmiehesä julkaissut laajahkon alustuksen, jossa ensinnä-

kin todettiin työväen valtiollisen ja taloudellisen taistelun yhteenkuuluvaisuus ja selitettiin "kummankin ontuvan, elleivät ne toinen toistaan kaikkialla kannata." Sen jälkeen hän osoitti ammattikuntajärjestymisen ja taistelun vanhanaikaiseksi, koska teollisuuden kehitys monilla aloilla on hävittänyt vanhanaikaiset ammatit. Tähdäten terävän arvostelunsa säilän Amerikan Työväenliiton (American Federation of Labor) vanhoillisia johtajia vastaan osoitti hän kuinka hullunkurista on se, että vanhoillisten järjestösuhteiden alaisena toinen järjestö suorastaan ajetaan särkemään toisen järjestön lakkoa. Vanhoilliset johtajat ovat "siinä määrin juopuneet kapitalistien mairitteluista, että ovat pettäneet oman luokkansa joko tietien tai tietämättään", lausui Murros ja jatkoi:

"Varsinaisena valtiaana amerikkalaisessa unioliikkeessä on n. s. Civic Federation liitto, vanhan senaattori Hanna-vainajan nerokkaita keksintöjä. Se liitto on union johtajien ja suurten kapitalistien

Berkeleyyn, Cal., sosialistiosaston näyttelijöitä v. 1912

Yläriivi vasemmalta: Oskar Tuomala, Hilma Kerman, Sanni Oksala, Antti Rantala, Ella Pulkkanen, Alex Pulkkanen, Walter Mork, Albin Leino; toinen rivi Martha Hellman, Edward Merilä, Alina Lappi, Mimmi Oksanen ja Otto Pollari.

yhteinen komitea, jonka arvokkaana tehtävänä on 'pitää työn ja kapitaalın etuja sopusoinnusa.' Ja nämä lapsiraukat, union johtajat, Gompersit, Mitchellit y.m. luulevat, tai ainakin ovat luulevinsa, että he ajavat työkansan asiaa tavan takaa istuessaan juhlapäivällisillä suurten kapitalistien kanssa ja koettaen pitää sopusoinnussa 'työn ja kapitaalın etuja'. Onko milloinkaan minkään maailman historiassa kuultu, että piiritetyn linnoituksen kenraalit ja piirittäjien kenraalit taistelun parhaillaan käydessä kokoontuisivat yhteen kummankin vihollisen yhteisiä etuja valvomaan. Se on hassunkurista ajatella."

Vallitsevien ammattijärjestöjen vanhanaikainen ja työväestö: rivejä hajanaisena pitävä järjestömuoto ja niiden työväestön itseenäistä poliittista toimintaa vastustava menettelytapa oli aina ollut sosialistien keskuudessa arvostelun alaisena. Ammattiliittojen sosialismia vieroksuva kanta oli jo Sosialistisen työväenpuolueen valta-aikoina johtanut uusien kilpailevien unioiden järjestämiseen, mutta sillä ei oltu päästy selvempää luokkataistelukantaa edustavien taivottelemiin tuloksiin. Sosialistisen työväenpuolueen yhdeksännessä kansallisessa edustajakokouksessa 1896 oli kylläntyminen vanhojen ammattijärjestöjen porvarillisuuteen johtanut Sosialistisen ammatti- ja sekatyöläisliiton, " siis "puhtaan sosialistisen uniojärjestön" muodostamiseen, mutta sen sijaan, että sen kautta olisi voitu ammattiyhdistysliikkeeseen virittää uutta radikaalisempaa henkeä, se johti kahden työväenliikkeen haarautuman väliseen "sotatilanteeseen", joka vieroitti sosialistit varsinaisen työväenliikkeen piiristä ja aiheutti katkeria sisäisiä riitoja, joiden seurauksena oli hajaannus itse Sosialistisessa työväenpuolueessa.

Vallitsevien kansallisten ammattiliittojen rinnalle uusien radikaalisempien kilpailevien järjestöjen rakentamisella, jota sosialistit täällä ovat monesti yrittäneet, on suurin piirtein katsoen saavutettu pelkästään kielteisiä tuloksia. Se kuusitoistamiljoonainen, suurien perusteollisuuksien työ- ja palkkasuhteita kontrolloiva järjestövoima, mikä nyt yhä päättävämmiin levittää myöskin poliittista vaikutustaan, on saavutettu vanhojen taloudellisten järjestöjen piirissä tapahtuneen kehityksen kautta. Tuotannollisten olojen kaikinpuolinen kehitys ja välttämätön tarve suurien perusteollisuuksien työläisten järjestämiseen, minkä Amerikan Työväenliitto, entisaikojen tyypillisenä ammattijärjestönä oli laimin lyönyt, johti v. 1935 suuren, uudenaikaisemman teollisuusjärjestön, C. I. O:n (Congress of Industrial Organizations) muodostamiseen, mikä sittemmin reipasotteisilla taisteluilla, Franklin D. Rooseveltin uudistuspolitiikan aihe-

Fitchburgin Saiman näyttämöhenkilökunta v. 1915

uttamissa suotuisemmissa oloissa, muodostui ratkaisevaksi tekijäksi maan yhteiskunnallisten olojen järjestämisessä ja synnytti uuden, innostavan mielialan koko maan työväenliikkeessä.

Mutta näitä asioita ei voitu tuntea Hibbingin kokouksessa. Paitsi entisaikojen sosialisteille tavallista ja hyvin ymmärrettävän tavan mukaista vanhoillisten ammattiunionien arvostelua, esitti Murros kaiken kannatuksen antamista Industrial Workers of World-järjestölle, jopa vaatii suomalaisia sosialisteja "kaikkialla missä mahdollisuutta on, perustamaan omat ammattikuntansa I. W. W:n viitoittamalle uralle."

Uuden sosialistisen ja teollisuusperusteittain työläisiä järjestämään pyrkivän unionismin aate oli juuri edellisenä vuotena "puhennut uuteen kukkaansa", kun Amerikan Työväenliiton johtoon kylääntyneet unionistit, Lännän Kaivosmiesten Liiton toimitsijat ja eräät sosialistisen liikkeen johtohenkilöt (m.m. Eugene V. Debs) olivat Chicagossa, kesäk. 27 p:nä pitämässään kokouksessa, 212 edustajan voimalla perustaneet yllämainitun I. W. W. liiton⁷ ja siihen olisivat monet Hibbingin kokouksen edustajat nyt olleet valmiit liittämään kohtalonsa. Tämä suurilla lupauksilla ja toiveilla muodostettu järjestö, johon heti alussa liittyi perin ristiriitaisia aineksia, hajaantui kuitenkin jo seuraavana vuotena. Ammattijärjestöihin kuuluneet paikallisjärjestöt ja Lännän Kaivosmiesten Liitto jäivät pois ja sosialistit huomattuaan poliittisen toiminnan vastustajien, ranskalaismallisen syndikalismin kannattajien saavan ylivallan voimakkaammaksi jääneessä ryhmittymässä, katsoivat myöskin tarpeelliseksi vetäytyä loitommalle ja alkoivat kallistua siihen kokemuksen parhaimmaksi osoittamaan käsitykseen, ettei sosialistien, ainakaan puolueen päätöksillä, tulekaan pyrkiä johtamaan tai määrittelemään työväen unionien ohjelmia ja toimintatapoja.

Molemmat, taloudellisiin järjestöihin suhtautumista koskevat vastakkaiset käsitykset, joista seuraavina vuosina niin ankarasti peistä taitettiin, leijailivat jo Hibbingin kokouksen yllä, eikä kummaltakaan puolelta sen jälkeisinä vuosina voitu kysymyksen aatteelliseksi pohjustaksi mitään ratkaisevasti uutta esittää. Hibbingin kokouksessa kaikki olivat valmiit yhtymään Murroksen terävään arvosteluun vallitsevien unionijärjestöjen ammattikuntapiintyneisyyden ja niiden sosialistisen liikkeen vastustamisen johdosta; kaikki olivat valmiit tuomitsemaan vanhoillisten unionijohtajien turmeltuneen porvarillisen politiikan, mutta toiset, tahtoen pysyä realististen mahdollisuuksien piirissä, kysyivät vakavasti: Miten me voimme ryhtyä varmasti määrittelemään sosialistisen liikkeen kantaa tällaisissa tär-

keissä amerikkalaisen työväenliikkeen elinkysymyksissä ja miten suomalaisille, pienenä ryhmänä, on mahdollista itse ryhtyä perustamaan uuden union, I. W. W:n osastoja?

Edelleen Alex Halonen, joka pääasiallisesti johti "yksipuolisen industrialismin" katsantokannan vastustusta kysyi: Eikö olemassa-olevia vanhoja unioita voida kehittää ja eikö niiden piirissä voida tehdä yhtä hyvin sosialistista valistustyötä kuin industrialistisissa järjestöissäkkin? "Kumpi on parempi: Vallata A. F. L. liitto sosialistiseksi, vaiko hajottaa työväen unionit perustamalla uusi I. W. W. liitto?"

Kun kokouksen enemmistö vastusti jyrkälle ja ammattiunioihin nähden selvälle vihamieliselle kannalle asettumista, niin laajojen väittelyiden ja päätösluonnoksien laatimisen jälkeen hyväksytyksi tuli seuraava kompromissipäätös:

"Amerikan suomalaiset sosialisti-osastot edustajakokouksessaan lausuvat täyden kannatuksensa työväestön ammatilliselle järjestömuodolle; katsoen erikoisesti Amerikan oloihin kokous päättää:

1. Että ne Amerikassa toimivat ammattikunnat, jotka hapuilevat porvariston kannatusta tarkoituksilleen ja kieltävät luokkataistelun, ovat työväestön eduille vastakkaisia:

2. Että ammattikuntaliike, joka on perustettu luokkataistelun pohjalle ja toimii sosialistista kasvatustyötä silmällä pitäen, on sosialistisen työväestön kannatuksen arvoinen".⁴

Järjestön perustaminen ja sen toiminta

Hibbingin kokouksessa ilmeni erimielisyyttä siitä, olisiko kielenkääntövirasto, siis järjestön keskuselin, sijoitettava Työmiehen yhteyteen vaiko puolueen kansallisen päämajan kanssa samalle paikakakunnalle? Jälkimäinen käsitys hyväksyttiin 20 äänellä 9 vastaan.

Kokouksessa tuli alulle asetetuksi myöskin kaksi järjestötoimintaan paljon vaikuttanutta kiistakysymystä: Kun oli päätetty puoluelehdiksi hyväksyä Työmies ja Raivaaja ja myöskin sovittu suunnitelmasta "lunastaa Työmies puolueen omaksi" lehdeksi, sukeutui vakava erimielisyys näille sanomalehdille asetettavasta arvojärjestyksestä. Työmiehen läheisimmät kannattajat olivat sitä mieltä, että Työmiehelle, vanhimpana lehtenä kuuluu pää-äänenkannattajan titteli ja arvoasema, mutta toiset vastustivat sitä yhtä vakavasti. Lehtien arvoasemasta sukeutunut kiista antoi "viisunikkarille" tilaisuuden laulaa:

“Työmies se Hancockis’ kukkona häärää,
valistusta huutaa, komentaa ja määrää,
sunfarati rallaa
ihan huutamalla
se Hibbingin päivillä isännyyden vei.”

Useissa edustajakokouksissa sen jälkeen keskusteltiin sanomalehtien kontrollin järjestämisestä puoluevirastojen käsiin, mutta lopullisesti ne kuitenkin jäivät osakeyhtiöille luonnollisen tavan mukaan osakkeenomistajien hoidettavaksi ja kun osastot, jotka olivat lehtien rakentamisessa suurimman työn suorittaneet, olivat osakkeenomistajia, niin tuntui asian järjestys kaikin puolin sopivimmalta. Erikoisempaa kiistaa tästä kysymyksestä ei syntynytkään, mutta sen sijaan erimielisyys lehtien arvoaseman suhteen vaikutti varsinaisten suuntariitojen ohella järjestöelämässä kaiken aikaa ja oli omiaan kärjistämään jatkuvaa tukkanuotan vetoa Työmiehen ja Raivaajan välillä, johon myöskin Toveri toisin ajoin tahtoi osallistua.

Järjestön rakentamista varten valitsi Hibbingin kokous väliaikaisen komitean, jonka lähimpänä tehtävänä oli yleisen komitean valinnan järjestäminen. Komiteaan tulivat William Wilen, V. S. Holmsten Vilho Leikas, Toivo Salonen ja Oskar Mäki. Komitean sihteeriksi tuli Wilen. Komitea kehoitti osastoja asettamaan ehdokkaita yleiseen komiteaan ja lokakuun alussa Wilen julkaisi sanomalehdissä asetettujen ehdokkaiden nimet, joita oli 44, edustaen 42 osastoa, jotka olivat toiminnassa 17 valtiossa. Joulukuun puolivälissä 1906 ilmoitettiin, että toimitetussa yleisäänestyksessä oli järjestön toimeenpanevaan komiteaan tullut valituksi Antti Pitkänen ja J. Oravainen Chicagosta, Yrjö Leso Clintonista, Ind., K. F. Tuhkanen Milwaukeeesta ja A. O. Sarell Superiorista. Samalla yleisäänestyksellä järjestön ensimmäiseksi sihteeriksi valittiin William Wilen.

Chicagossa oli myös toiminnassa paikallinen väliaikainen komitea järjestön perustamistoimenpiteiden suorittamiseksi. Komitean sihteerinä toimi Antti Pitkänen ja muiden tehtäviensä ohella tämä komitea hankki järjestölle organiseeraajan. Wilen hoiti alussa tehtäviään Hancockista käsin, mutta ennen vuoden loppua hän muutti Chicagoon ja järjestön toimeenpanevan komitean ensimmäinen kokous pidettiin puolueen päämajassa jouluk. 29 ja 30 päivinä.

Sihteeriksi Wilen erosi toimestaan 1907 ja meni Suomeen. Sihteeriksi tuli Victor Watia ja vuoden lopulla toimitetussa yleisäänes-

tyksessä tuli tpk:n valituksi Onni Lahti Clintonista, Antti Pitkänen ja Väinö Hyttinen Chicagosta, Herman Kanto ja K. F. Tuhkanen Milwaukeeesta, mutta koska viimeainittu poistui paikkakunnalta, niin hänen tilalleen tuli K. A. Niemi.

Järjestön yleisen komitean valinta tapahtui tavattoman hitaasti. Vasta vuoden 1907 lopulla saatettiin ilmoittaa vaalien tulokset, mutta silloinkin ne olivat keskeneräiset vielä New Yorkin valtiossa. Yleiseen komiteaan olivat yleisäänestyksellä tulleet valituksi: Matti Herneshuhta, John Korpi, J. G. Määttä ja K. G. Tuura Minnesotasta; Toivo Hiltunen Michiganista (kaksi muuta edustajaa täytyi valita uudessa äänestyksessä, koska ne eivät olleet saaneet sääntömääräistä enemmistöä); Matti Laitala, K. Forsman ja John Oikemus Massachusettsista; H. Nylund ja K. Lindroos Washingtonista; H. Harju ja William N. Reivo Wyomingista; Otto Palo ja A. O. Sarell Wisconsinista; John Huhta Pennsylvaniasta (toinen valittava uudessa äänestyksessä); Nels Koppala Coloradosta; J. W. Sarlund Illinoisista; Otto Ilmonen Indianasta; Peter Reiman Montanasta; Antti Winnurva Vermontista; Tom Lindgren West Virginiasta; Oscar Broman New Hampshiresta; Kalle Järvi Oregonista; J. W. Kannasto Ohioista; Hjalmar Hovi Rhode Islandista; Chas. Sandell New Jerseyä; Herman Louko ja Chas K. Bergman Californiasta; Niilo Filpus Idahosta; William Hintala South Dakotasta.⁹

Hibbingin kokous oli jo suunnitellut piirijärjestöjen muodostamista, mutta tpk:n laatimat ja yleisäänestyksellä hyväksytyt säännöt eivät kuitenkaan sisältäneet niiden muodostamiselle tarpeellisia oikeuksia ja niin piirijärjestöjen suunnittelijoiden täytyi jäädä odottamaan seuraavan edustajakokouksen päätöksiä

Clevelandin kokous oli jo auttanut sosialistisen tietoisuuden ja tarkoitusperien vakiinnuttamista, mutta Hibbingin kokous yhtenäisen suomalaisen järjestön muodostamisella antoi ennen kuulumattoman sysäyksen suomalaisten sosialistiosastojen perustamiselle. Siitä alkoi innostusta uhkuva järjestyminen ja liikkeen nousun aika. Jokaiselle paikkakunnalle, missä suomalaisia hiukankin suurempi joukko oli ja missä oli muutakin yhteistoimintaa, perustettiin myöskin sosialistiosasto. Järjestäjiä ja puhujia oli liikkeellä, sanomalehtien ja kirjallisuuden levitystä tehostettiin. Uudella innostuksella toimittiin nyt aatteenlevityksessä. Hibbingin kokouksen päätöksiä ja järjestön rakennustoimintaa selitettiin ja Suomen tapahtumista saatiin runsaasti puheenaihetta.

Alkuperäisten puhujien ja "herättäjien" ohella tuli nyt useita uusia, vasta puhujalavalle astuneita sanan selittäjiä, joista toiset ke-

Kolmen suurkaupungin osaston edustavia toimitsijoita.

Ylhäällä San Francison osaston yhteisiä kesäjuhlia järjestävä toimikunta v. 1912. Vasemmalta lukien: Taavi Helske, Jenny Nikula, Yrjö Weiling, Alli Vaara, Olavi Hartman ja keskellä ylhäällä Arthur Vaara.

Keskellä Chicagon Edistysyhdistyksen johtokunta ja valvontalautakunta v. 1930. Yläriivi vasemmalta: Emil Männistö, Carl Väänänen, Andrew Bruno, Urho Leppänen, Charles Laakso, A. Uokkola; alarivissä J. W. Sarlund, John J. Järvin, T. J. Salmenoia ja John Hurme.

Alhaalla New Yorkin Edistysyhdistyksen johtokunta v. 1917. Vasemmalta: J. Viitanen, A. Norena, O. Honkanen, Teodor Wiitala, J. Lindroos, Aug. Kannel ja W. Hedman.

hittyivät hyvinkin huomatuiksi ja palvelivat järjestöä vuosikausia. Hibbingin kokousta läheisinä seuraavina aikoina järjestön itäisillä alueilla puhujina tulivat enemmän tunnetuksi Moses Hahl, tarmokkaimpia sen ajan agitaattoreista, Alfred Hautamäki, Heikki Sarenius ja Hilda Sikanen-Sandberg, joista toiset olivat jo aikaisemminkin tunnettuja. Paikallisia puhujia oli paljon enemmän. Niistä mainittakoon Kaarl Nissilä, Victor Loukola ja Emmi Tuppurainen, joita suositeltiin puhujiksi v. 1906 Fitchburgin luentokursseilta, J. W. Meriläinen, Matti Laitala, Kaarlo Wehteri ja Emil Leino, mainittaksemme vain laajemmille piireille tunnetuksi tulleet puhujina esiintyneet.

Keskivaltioissa puhujina toimivat Wilho Boman, Ida Pasanen, Santeri Mäkelä, John E. Sala, John J. Ko'lu, Sanna Kannasto, Axel Öhrn, John Korpi, George Humon, William Risto, Eemeli Parras, Andrew Kilkkinen-Kalke ja Jack Rauhala. Länsivaltioihin ulotettiin myöskin puhujien matkat. Jo v. 1906 oli Hilda Sikanen toiminut kiertävänä agitaattorina Lännessä ja Wilho Boman teki sinne matkan 1906-1907. Lännen matkoja tekivät myöskin Jack Rauhala, joka siellä toimi toista vuotta ja Vilho Leikas, myyden kirjoja ja pitäen sosialistisia herätyspuheita. Varhaisiin puhujiin Lännen vuo-ristovaltioissa kuuluu myöskin J. R. Tossavainen. Paikallisina puhujina järjestön länsiosassa pian tulivat tunnetuksi Leo Leino, John Malo ja Taavi Helske.

Liikkeen ensimmäiset johtajat Vihtori Kosonen, Taavi Tainio, Alex Halonen, Kaapo Murros ja Santeri Mäkelä, jotka vuoteen 1908 mennessä olivat palanneet pysyväisesti Suomeen (ainoastaan Tainio myöhemmin kävi täällä), olivat kaikki tehneet pitkiäkin puhujamatkoja. Tainio, Halonen ja Murros olivat matkansa ulottaneet ääri-lännelle asti. Muitakin liikkeen toimitsijoita palasi vanhaan maahan, mutta sieltä näinä aikoina saapui entistä enemmän uusia, järjestö- ja puoluetoimintaan harjaantuneita ja kouluttuneita jäseniä ja toimitsijoita. V. 1907 saapui kaksi Suomen aktivistien puuhissakin mukana ollutta sosialidemokraattia, joilla oli marraskuun suurlakon ja Viaporin kapinan "tulisten taistelujen" kokemuksia, nimittäin Aku Rissanen ja Leo Laukki, jotka kumpikin korkeamman koulukasvatuksen saaneina saattoivat puheissaan ja kirjoituksissaan kohota tavallisia agitaattoreita korkeammalle tasolle ja jotka sittemmin niin paljon vaikuttivat liikkeemme kohtaloihin.

Mutta järjestäjien ja puhujien "päärooli" kuului kuitenkin vanhimman agitaattorin, Martti-Sedän esitettäväksi. V. 1907 Martti pääsi "leipätöihin"; hänet valittiin järjestön yleisorganiseeraajaksi.

Toimitsijoita. — Vasemmalta: Eemeli Parras, Kalle Koski Minneapolis, Minn., Martin Mattila Superior, Wis. ja Hugo Paasikivi.

Hänestä tuli siis oikein säännöllisellä palkalla toimiva "rovasti". Monet puhujamatkat oli Martti sitä ennenkin tehnyt, mutta nyt "virallisena valtuutettuna" hänen esityksensä saivat vieläkin enemmän pontta ja rohkeutta. Porvariston riveistä kuuluiikin "alituinen vonkuna" Martti-Sedän ankarien ripitysten johdosta. Suomalainen "kamasaksajoukko", kuten Martti porvarillismielisiä liikemiehiä usein nimitti, joutui usein ankaran arvostelun alaiseksi. Monesti, varsinkin lakkojen sattuessa, jolloin nämä "paremmat kansallismieliset" miltei poikkeuksetta jurrasivat työläisiä vastaan, oli Martin arvostelu paikalleen osuva, vaikka joskus tietysti tuli yli maalinkin ammutuksi. Kun muutamia vuosia järjestön perustamisen jälkeen täällä levisi "kasvissyönnin aate", niin Martti sai aiheen rökittää suomalaisia ruokatalon pitäjiä yksipuolisesta siankyljyspaistin (Pork chops) tarjoilusta ja selitti puheissaan että me tarvitsemme syödäksemme sarvipäiden eläintenkin lihaa, eikä yksinomaan "rötkivää sikaa."

Puhujien toiminta alkuaikoina ei suinkaan ollut käyskentelemistä ruusutarhassa. Suomalaiset yhdistykset kieltäytyivät vuokraamasta haaleja sosialistipuhujille ja porvarillisesti ajattelevat piirit suhtautuivat heihin tavattomalla vihamielisyydellä. Puhujien oli raivattava tiensä pilkan ja häväistyksen keskellä; heitä nimiteltiin laiskoiksi "kansan eläteiksi" samoin kuin sanomalehtien toimittajiakin. Puhujien oli itse hankittava kokouspaikka, ilmoitettava tilaisuudet ja saatu kolehti harvoin riitti matkakustannuksiin seuraavalle paikakunnalle. Usein oli turvaututtava "ripakyydillä" matkustukseen. Hyväntahtoiset toverit antoivat yösjän ja tarpeellisen ravinnon. Usein se tapahtui aatteellisesta innostuksesta, mutta joskus myöskin jälkeinpäin kuultiin nurinaa "agitaattorien elättämisen vaivoista."

Yleensä suomalainen työväki kammoksui herroja, joiksi järjestötoimitsijatkin usein luokiteltiin. Vielä myöhemmin ilmeni aiheetonta pelkoa petoksista ja esim. puhujilta vaadittiin tavattoman tarkka, monissa lehdissä julkaistava yksityiskohtainen selostus menoista ja tuloista.

Raivaajassa v. 1905, n:ssa 46 julkaisee Ida Pasanen seikkaperäisen selostuksen noin kuukauden kestäneeltä puhujamatkaltaan Minnesotan rauta-alueella. Raportti sisältää myöskin "tiliselostuksen", jonka mukaan tulot kolehdeista ja lahjoituksista olivat olleet \$61.15 ja menojen luettelossa esiintyvät seuraavat erät: Ilmoituslippuja \$1.65, rautatiekyytiin \$20.05, huonevuokra \$1.00, hevoskyytiä \$2.25, ruokaan, kirjeenvaihtoon y.m. \$6.70, perheeni hoidosta \$3.50. Menot yhteensä \$35.15; jännös \$26.00 jaettiin tasan Työmiehelle ja Raivaajalle, josta asianomaiset liikkeenhoitajat lausuvat "sulimmat kiitokset."

Puhujan matkahavannoista otamme ainoastaan Elyä koskevan pääasiallisen kohdan, josta puhuja kirjoittaa seuraavasti:

"Naisille pidin luennon erityisesti. Paljon oli naisia tilaisuuteen saapunut. Luennon loputtua sitä keskusteltiin naisten äänioikeudesta, josko sitä vaaditaan ja onko siitä mitään hyötyä. Keskusteluun otti osaa myöskin paikkakunnan pastori H. Anias. Meillä naisilla oli-kin siellä kova käsissä. Kaksi oppinutta miestä vastassa, toinen pappi, toinen tohtori. Tohtori tuntui olevan leikin kanssa tekemisissä, vaan pappi vakuutti olevansa tosissaan. Ei tuntunut olevan halukas antamaan naisille äänioikeutta, oli tietysti sitä mieltä että nainen vaietkoon seurakunnassa. Raamatun perusteella sitä koitettiin voimia kummaltakin puolelta, mutta voipa sanoa että hyvin sitä silti pärjättiin, koska papilta loppui sanat, kun eräs aatesisko, hyvin nuori vielä, kysyi tokaisi: 'Selittäkää, pastori, miksi Jumala katui tekoaan kun loi ihmisen.' Pastori ei sanonut voivansa selittää niin hätäisesti, vaan käänsi toisen kerran."

Puhujien esitykset eivät aina suinkaan olleet liiallisella tietopuolisuudella "pilattuja", eikä niissä useinkaan voitu syventyä perusteellisemmin vallitsevien yhteiskunnallisten olojen tarkkailuun. Niiden tarkoituksena ylipäänsä oli innostaa työläisiä liittymään työväenjärjestöihin ja herättää heissä luokkatuntoa. Kapitalistinen järjestelmä ja siinä vallitsevat luokkavastakohdat kuvailtiin mahdollisimman räikeillä väreillä ja yleensä oltiin kiihkeitä vallankumouksellisia.

Esitykset ja niissä käytettävät esimerkit olivat jokapäiväisestä elämästä otettuja ja sen vuoksi vaikuttavia ja mieliin painuvia. Yhä vielä mulstellaan kuinka Sanna Kannasto joskus, puhuessaan Suomen talonpoikaisväestön olosuhteista, kysyi: Mikä isäntää miellytti enemmän, piian vaiko lehmän raskaanaolo? Mehevät savolaisten kasvat ja esimerkit, joita varsinkin Tossavainen ja myöskin Boman, viljalti käyttivät, painuivat kuulijoihin kuten "terva kuivaan puuhun." Kun Tossavainen kerran esitelmöi parlamenttaarismista ja selitti kuinka työväki vihdoin pääsee kongressissa enemmistöksi, niin herät sen johdosta vetäytyvät sivuun ja sanovat toisilleen: "Mennään myö nyt pois, hyö näkkyvät ite jo tulovan!" Hyvin usein kuvailtiin pääomajärjestelmän loppurytäkkää, mikä muuten aina kuviteltiin tapahtuvan hyvin pian. Parhaimmillaan ollen Martti-Setä, onnistuneilla retoriikkansa tempuilla kuvasi kuinka vallankumouksellinen työväki ryntää Rockefellerin oville ja huutaa: Me vaadimme nyt kaiken mitä meille kuuluu! Ja hiljentäen äänensä kuiskaukseksi selitti hän multimiljoneerin vastaavan: "Miksi te ette ennen sitä sanoneet?"

Mutta Martti teki itsensä kuuluisaksi toisenkinlaisilla puhujatempuilla. Kun hän monesti puhui kaksi, jopa kolmekin tuntia ja kun sen johdosta kuulijain keskuudessa alkoi ilmetä levottomuutta ja yhden ja toisen oli poikettava asioilleen, niin Martti saattoi suutumusta teeskennelleen huudahtaa: "Tuokaa se yöastia viereenne, ettei teidän tarvitse häiritä puhetilaisuutta!" Joskus hän myöskin teki kuhertelevalla nuorisolle hyvin persoonallisia huomautuksia siitä, missä on sopiva harjoittaa suvunjatkamista, missä ei.

Hetimiten Raivaajan perustamisen jälkeen Martti kulki toistamiseen itävaltioissa. Hän puhui muiden ohella "Kiipin niemellä", josta he Tannerin kanssa olivat alkaneet. Hän itse kertoo (Muistelmia kymmenvuotisesta raivaustyöstäni, s. 81) seuraavanlaisen tapauksen Lanesvillestä:

"Eräs tovereista alkoi kantaa kolehtia ennen kuin minä olin lopettanut puheeni. Mutta silloinpas suuri osa yleisöä kävi kovin levottomaksi ja alkoi lähteä ulos. Minä silloin keskeytin kolehdin kannon ja sano'n: 'Pankaa mies ovelle, minä annan hänelle rahaa, että hän saapi antaa 25 senttiä jokaiselle, joka pyrkii ulos sen vuoksi, että pitäisi panna jonkin sentin minun kolehtiini. Sillä tämä vaalikarja on aina lottunut saamaan jotain puolueitten puhujilta ja sen tähden loukkaantuu, jos jonkun puhujan suhteen sattuu asiat olemaan toisin päin.' Tämän olisi luullut tepsivän. Mutta siitä huolimatta meni vielä joitakin ulos. Silloin olin minä pakotettu lyömään viimeisen valttini, joka oli seuraavanlainen: Pyysin hyvin kohteliaasti jotakin paikkakuntalaista ottamaan selvää kuinka monta aasinkorvaparua minä saan tilata tälle paikkakunnalle Chicagosta. Minä en sanonut ketään aasiksi, vaan he käsittivät kuitenkin, että he kai tässä aasimaisilla näyttivät. Tämän tapauksen pyytäisin sulkea lukijani huomioon esimerkkinä siitä, miksi agitaattori tulee toisinaan käyttäneeksi sitä 'raakaa kieltä.'"

Tiivistetty järjestötoiminta teki mahdolliseksi myöskin entistä laajempien juhlien järjestämisen, joita eri alueilla pidettiin varsinkin kesän aikoina. Kesäjuhlien yhteydessä pidettiin myöskin useita päiviä jatkuvia luentokursseja. Sarjaluentoja järjestettiin talven aikoina yhä useammille paikkakunnille. Hetimiten järjestön muodostamisen jälkeen laajemmat kurssit pidettiin Ashtabulassa, New Yorkissa, Quincyssa Maynardissa, Chicagossa ja länsivaltioissa Wyomingin kurssien ohella myöskin Buttessa ja Seattlessa. Luennoitsijoina olivat etupäässä Alex Halonen, Moses Hahl ja Lännellä myös Aku Rissanen.

Vuoden 1907 lopulla sai järjestö kolmannen sanomalehden, joka ennemmin perustettujen lehtien kanssa samoihin aikoihin alkoi ilmestyä päivälehtenä. Astorian sosialistiosaston aloitteesta perustettiin sinne Toveri, jonka ensimmäiseksi päätoimittajaksi tuli juuri hiljattain Suomesta saapunut Aku Rissanen ja joka toimitustyönsä ohella piti esitelmää monilla ääri­lännen paikkakunnilla. Samana vuonna alkoi Canadian puolella Port Arthurissa ilmestyä Työkansa.

Sosialistipuolue oli vuoden 1908 presidentin vaaleja varten ryhtynyt erikoisiin ponnistuksiin tarkoituksiensa ja ohjelmansa tunnetuksi tekemiseksi ja ensimmäisen kerran suomalaiset osastot ja järjestö olivat huomattavammin mukana tässä. Chicagossa pidetyssä puoluekokouksessa, jossa Debs suurilla juhlallisuuksilla esitettiin presidentin ehdokkaaksi, olivat mukana seuraavat suomalaiset edustajat: Esteri Laukki, John Välimäki ja J. G. Määttä­lä Minnesotasta. Toivo Hiltunen Michiganista, Emil Hendrickson Washingtonista ja

J. Peura Montanasta.¹⁰ Vaikuttavaksi keinoksi puolueen sanoman julistamiseksi muodostui silloin liikkeelle järjestetty "punainen juna", jolla Debs kulki yli maan ja jonka saapuminen herätti melkoista kiinnostusta kaikkialla. Suomalaiset olivat monilla paikkakunnilla "punaisen junan" vastaanottajien ja kokouksien järjestäjien joukossa. Osastojemme soittokunnat olivat johtamassa järjestettyjä kulkueita ja ilmoittamassa kokouksista, joihin suurimmilla suomalaisatutuksilla kerääntyi tuhansia kansalaisiamme. Järjestöllä oli kolme ylimääräistä vaalipuhujaa liikkeellä, varoja kerättiin "punaisen junan" kustannuksien suorittamiseksi ja lehdet julkaisivat erityisiä vaalilumeroita, joita levitettiin kymmeniä tuhansia kappaleita.

Työmies alkoi julkaista englanninkielistä viikkolehteä "Wage Slave", jota levitettiin suuret määrät. Suomalaiset levittivät myöskin innokkaasti silloin ilmestyvää mainiota propagandalehteä, jonka nimi oli "Appeal to Reason", puolueen ohjelmaa ja muuta vaalikirjallisuutta.

Suomalaiset alkoivat osallistua myöskin käytännölliseen politiikkaan, vaikka tässä suhteessa saavutuksemme eivät milloinkaan voineet kovin korkealle kohota. Jo vuodelta 1907 voidaan kuitenkin mainita, että "eri paikkakunnilla on parikymmentä suomalaisen sosialistijärjestön jäsentä ollut ehdokkaana erilaisiin kunnallisiin ja valtion virkoihin".¹¹

Osastojen seuraelämä- ja kulttuuritoiminta

Hibbingin kokousta seuraavan viidentoista vuoden aikana S. S. Järjestö suoritti suurisuuntaisen, väestömme aatteellisiin katsomuksiin ja henkisiin pyrintöihin ratkaisevasti vaikuttavan raivaustyönsä. Hyvän joukon yli kolmesataa paikallistyhdistystä perustettiin toimintahuoneistot sanomalehdet ja koulut pystytettiin.

Vain harvoissa tapauksissa voidaan työväenliikkeen piireissä todeta mitään vastaavanlaista, reipasotteista ja tuloksellista, nopeaa kehitystä. Osastot, samoin kuin niitä edelliset yhdistykset, saivat menestyksensä vipusimen siirtolaisnuorison keskinäisestä seurustelun tarpeesta ja ne muodostuivat viihtyisäksi kodiksi tuhansille. Vieläkin meidän osastoissamme on miehiä ja naisia, jotka nelisenkymmentä vuotta ovat toimineet niissä ja avoimesti he myöntävät niiden tehtävien suorituksessa askartelevansa kuten "toisessa kodissaan."

Osastojen ylläpitämä, kehittävä seuratoiminta on vetänyt nuorisomme pois paheiden pesistä ja antanut viihdyttäviä seurustelutilaisuuksia. Osastojen illanvietoista ja tanssiaisista puhuttiin pit-

kin viikkoja ja lauantain illan tullen niihin riennettiin pitkienkin matkojen takaa. Paitsi viihdyttävää seuratoimintaa osastot ovat muodostuneet sadoille ja tuhansille heimolaisillemme kehittäviksi kouluiksi, joiden tehtävissä he ovat saavuttaneet tarpeellisia tietoja ja taitoja ja joissa he ovat voineet henkistä elämäänsä virvoittaa oivalisten kulttuuriharrastusten parissa. Suomalaiset sosialistiosastot ovat olleet Amerikan suomalaisen työväestön henkisiä kasvattajia ja todellisia valistuksen ahjoja.

Tarkoituksiensa mukaisesti jokaisella paikallisosastolla on aina ollut eri tehtävien suorittamista varten toimeen asetettuja toimikuntia, joita tavallisesti on nimitetty alaosastoiksi. Näiden toimikuntien lukumäärä tietysti vaihtelee osaston jäsenmäärän suuruuden ja paikallisten tarpeiden mukaisesti, mutta suuremmissa osastoissa on toiminnassa ainakin seuraavanlaisia alaosastoja:

Ensimmäinen ja tärkein, varsinkin talousasioiden huollon kannalta, on johtokunta. Sen tehtävänä on huolehtia haalin käytöstä, palkata tarvittavat työläiset, järjestää eri toimikunnille sopivat harjoitusillat ja yleensä valvoa osaston talousasioita. Taloudellisten vaikeuksien aikoina, joita entisinä aikoina paljon koettiin, muodostui johtokuntien toiminta vaivalloiseksi ja monesti niihin kuuluneet jäsenet saivat omilla varoillaan auttaa yhdistystä, tai jotakin järjestön sanomalehtilaitosta pääsemään niiden olemassaoloa uhkaavasta pälkähästä.

Enemmän huomiota voittanut alaosasto jokaisessa suuremmissa osastossa on luonnollisesti ollut näytelmäseura. On sanottu, että jos kolme suomalaista pääsee yhteen vaikkapa Saharan erämaassa, niin ensimmäiseksi he perustavat näytelmäseuran. Parhaimpina aikoina suurimpien osastojen näytelmäseuraan kuului viitisenkymmentä jäsentä ja näytelmiä esitettiin joka pyhän aikana ja joskus vielä viikonpäivienkin iltoina. Suurimmissa osastoissa oli joskus kaksi näyttelijäryhmittymää, jolloin esitettäviä näytelmiä valmistui sitäkin useammin. Aina ei suinkaan voitu vakavaa huomiota kiinnittää näyttämövälineisiin eikä esitysten taiteelliseen tasoon. Varsinkin pienemmissä osastoissa, joissa vain harvoin oli tehtäviinsä hyvin kykeneviä johtajia ja vaativimpien roolien esittäjiä, esitysten yleinen taso usein jäi heikoksi. Suuremmissa osastoissa, ammattitaitoisten palkallisten johtajien alaisena, sen sijaan päästiin esitysten taiteellissakin arvossa verraten hyviinkin tuloksiin. Pääasia kuitenkin oli se, että näytelmiä piti saada ja niitä piti saada usein. On laskettu, että "näyttämötyön parhaimmillaan ollessa Amerikan suomalaisten työläisten yhdistystaloissa toimeenpantiin vuoden mittaan vähän

Suomalaisen sosialistiosaston järjestämä vappukulkue, Aurora, Minn., v. 1911

vaille 3,000 näytelmäiltamaa. Pääsylippuja näihin esityksiin myytiin vähän päälle tai alle 500,000." ¹²

Koko suomenkielinen näytelmäkirjallisuus on osastojen näyttelijöiden toimesta luettu ja tutkittu ja miltei kaikki seuranäyttämöille mahdolliset näytelmät ja hyvinkin vaativat operetit on esitetty. Suuremmilla osastoilla on ollut oma näyttämökirjastonsa ja järjestön keskusviraston yhteyteen perustettiin vielä laajempi kirjasto, josta näytelmiä vuokrattiin kohtuullista vuokraa vastaan. Tuhannet työläiset ovat lukemattomia iltojaan kuluttaneet näytelmien harjoituksissa ja toiset ovat jatkaneet vaativaa "taiteilijauraansa" vuosikausia. Meillä on ollut myöskin suuri joukko näytelmäseurojen johtajia. Ikäänkuin esimerkin vuoksi luettelemme tässä Fitchburgin Saiman pääasialliset näytelmien lavalle järjestäjät, joista suuri enemmistö on ollut vakinaisella palkalla toimessa: Antti Pursiainen, Ville Erickson, Ville Airola, John N. Laaksonen, Felix Hysrke, Juho Puolakka, Sakeus Juurioja, Walter Rossi, Armas Hattara, Lauri Raevaara, J. V. Kankainen, Ocar Räsänen, Heikki Pihlaja, Tyyne Valo, Aarne Orjatsalo (Alaric Arnee), Tyko Salmi, Urho Heisson, Kalle Tuikka, Lillian Erickson, Aaret Huoppi, Lauri Hällfors, Hanna Moilanen, Ilma Roitomaa, Maria Kamppuri, Martha Aho-Ensio, Eino Haavisto, Verna Piponius ja Miriam Lehto.

New Yorkin osaston näytelmäseuraa on johtanut ainakin Robert Roitomaa, Ilma Roitomaa, Ella Haanpää, Lauri Raevaara, Hanna Kunnas, Urho Hagelberg, Anton Rikkonen, Juho Puolakka, Aarne Orjatsalo, Kaarlo Nissinen, Kusti Näre, Felix Hysrke, Theodor Wiitala, Antero Suonio, Anni Mörk, Einari Erkkö, Eero Boman, Aarre Linnala, Väinö Niku-Paavola, Eino Haavisto ja Verna Piponius.

Kuten tästä näkyy ovat monet johtajat toimineet molemmilla näillä idän valtioiden huomatuimmilla näyttämöillä. Felix Hysrkeellä lienee ennätys siinä, että hän on johtajana toiminut useimmilla paikkakunnilla ja ollut tässä tehtävässä myöskin pisimmän ajan. Hysrke toimi monissa keskivaltioiden ja myöskin ääri-lännen osastoissa ja suoritti monesti vaikeita uranuurtajatehtäviä näyttämötoiminnan kehittämiseksi. Muista näyttämöjohtajista voidaan tässä luetella ainakin seuraavat:

Heikki Päätalo, Arvo Usenius, Helmi Rossi, Alex Myllynen, Hulda Myllynen, Hjalmar Nissilä, Maiju Huttunen-Mäki, Oskari Seppelin, Lauri Lemberg, Kaarlo Liljeqvist, Kaarlo Lindewall, Alaric Sandelin, Siiri Orjatsalo, Julius Kallio, Eetu Hagman, Emil Tuomisto, Lempi Kari, Veikko Antero, Vennu Vuolas, J. N. Laaksonen

Vilho E. Pitkänen, Lauri Lappi, Nestor Hieta'la, Niilo Terho, Hilja Frilund, Tom Lindgren, Pekka Hyrkäs, Roosa Lemberg, Aino Talma-Parras, Matti Lahdenperä, N. Levelius, Ossi Pylvälä, Aapo Vainio, Oskari Keskinen, Victor Koskinen, Frank Niemi, Sanni Nuorteva, Aino Eloranta, Yrjö Siro, Nels Latvala, Arthur Lindholm, Alex Pulkkanen, August Elo, T. Skarp, Alli Vaara, Sanni Pulkkanen, Naimi Raevaara, Emil Tuomi, Anni Harju, August Elo, Alli Vaara, Fanny Ojanpää, Helmi Mäkelä, Eetu Korpilahti, Sulo Sandroos, Elmer Mäkelä, E. Haikala, Toivo N. Nousio, Kalle Flinck, Yrjö Koskinen, Abel Djerf, Akseli Nielsen, Emil Leino, Martti Kantola, Frans Saari, Tahvo Ruotsalainen, Valle Johnson, Hilda Aromaa, Otto Fonsell, Hannes Siira, Linda Stowe, Oscar Yrjölä, August Blum, Bertha Rosvall, Laura Leijona, Jack Hautaluoma, Saimi Morson, Nannie Lassila, Fanny Vaden, Aaro Hyske, Jukka Kotiranta, Ivar Hiibacka, Eino Sarkkinen, J. Hurme, Helmi Ravinen, Harold Rihonen, Emil Vesa, Jallu Hamari, William Mäki, Otto Laitinen, A. Mikkonen, Hjalmar Johnson, Gust. Ahti, David Laine, Santeri Saari, Anni Hellman, Johan Ranttila, Väinö Wiljamaa, Paul Suorsa, Taneli Ellonen, Werner Tikkala, Kalle Holm, Ina Moilanen, Hannes Lindh, Arvid Johnson, Väinö Mäntylä, Kaarlo Lingström, Antti Pyhtilä, Ellen Liljeblad, Hilja Sutinen, Hanna Kivi, Frank Niemi, John Lumme ja J. A. Pohjansalo.

Luettelomme ei ole aivan täydellinen. Näiden ohella on ainakin muutamia henkilöitä, jotka ovat olleet johtamassa joidenkin yksityisten näytelmien esitystä. Näyttämötoiminnan kehittämiseksi järjestettiin monilla paikkakunnilla myöskin näyttämökurssuja, joihin osaa ottavien yhteinen lukumäärä nousi satoihin. Näiden kurssien huomatuimpana johtajana toimi Eero Boman ja hänen ohellaan myöskin Niilo Terho.

Kymmenissä osastoissamme oli toiminnassa myöskin torvisoittokunta. Suomen vakinaisen sotaväen lakkauttamisen johdosta sieltä saapui tänne monia kykeneviä armeijan soittajia ja soittokuntien johtajia, jotka täällä ryhtyivät heti soittokuntien järjestämiseen. Meidän musiikkiharrastuksiemme etumaisina uurastajina on toiminut suuri joukko miehiä ja naisia. Soittokuntien johtajien pitkästä luettelosta saamme jonkinlaisen käsityksen, kun luettelomme Maynardin soittokunta "Imatran" johtajina eri vaiheissa toimineet musiikkimiehet. "Imatran" itsenäisenä toimiessa johtivat sitä Hugo Kajander, Waldemar Eklund, A. Dalqvist, Oskari Suojanen, A. Lahonen, Yrjö Wahlström, J. Jackson, M. Mattila, J. Paavola, J. Nyman, A. Kaukola, August Miettinen-Blum, Määttä, U. Nieminen ja

Robert Warila. Soittokunnan liittyttyä sos. osasto Taiston alaosastoksi ovat sitä johtaneet Kalle Niemi, J. B. Liimatainen, Oscar Tofferi, Jacob Nyman, A. Kellosalmi, Lauri Koski, Oscar Ahola ja Leo Warila. Muista musiikkijohtajista muistetaan ainakin Charles Mattson, Antti Palen, Filemon Jacobson, Jukka Mäkirinne, Einar Erkko, Juho Koskelo, Frank Lindroos, Teppo Jalkanen, V. Frändilä, Valdemar Viitala, Matti Niemi, Arthur Autio, Väinö Warvikko, John W. Kittilä, Henry Louhi, A. Backman, Jussi Virtanen, Frank Wilen, Julius Widström, Kalle Rautio, Fred Forsman, Oscar Yrjölä, Victor Taipale, Alex Koivunen, Abeli Laitinen, Erkki Lampimäki, Bill Ahola, Chas Kleimola, Jussi Koski, Evert Lindfors, Laukola, Oskari Grönroos, Antti Tiikkainen, John Haapala, Gust Nikander, Väinö Wiljamaa, Fabian Tiuhonen, Fred Mononen, Kalle Ferin, Joo-seppi Miettinen, Aaro Haapanen, Kalle Rosendahl, Edward Johnson, Aug. Kangas, Erkki Jolikko, Emil Luomala, Toivo Oksanen, A. Ripatti, Ernest Nelson, William Naaralainen, John Forsman, Kalle Autio, Antti Virtanen, Emil Kauppinen, Urho Laakso ja Kalle Nyman. Luettelo ei ole täydellinen.

Useiden soittokuntien mukana harjoittelua varten oli toiminnassa myöskin nuoremista kokoonpantu oppilassoittokunta. Eri alueiden musiikkiharrastelijat muodostivat myöskin alueellisia musiikkiliittoja. Sellaisen perustamiseen ryhdyttiin Uuden Englannin alueella jo 1905 ja musiikkiliitto toimi menestyksellisesti monien vuosien ajan. Nyt tietääksemme Maynardin Kansanvallan Liiton osasto on ainoa paikallisyhdistys, jossa vielä soittokunta on toiminnassa.

Monissa osastoissa entisinä aikoina oli toiminnassa myöskin orkesteri. Soitannollisten harrastusten ohella meillä on aina erikoista kiintymystä tunnettu lauluun. Laulukuo-roja, mies- ja naiskuoroja, mutta enimmäkseen kuitenkin sekakuoroja perustettiin kaikille ja antautuvan harjoitustoiminnan kautta ne kehittyivät verrattain korkeita vaatimuksia vastaaviksi. Yhdessä soittokuntien kanssa ovat lauluseurat aina rikastuttaneet suurien juhlien ja myöskin osastojen illanviettojen ohjelmistoa. Musikaalisten alaosastojen järjestämät illanvietot ja konsertit, joita suuremmissa osastossa järjestettiin ainakin pari kertaa vuodessa, vetivät aina suuret joukot haaleihin.

Aatteenlevitystä ja yleistä valistustyötä järjestämässä ja johtamassa on erityinen toimikunta, joka kantaa agitaatiokomitean, tai valistustyökomitean nimeä. Tämän, samoin kuin sanomalehtien levitys- ja kirjallisuuskomitean, lainakirjastokomitean, huvitoimikunnan, järjestysvaliokunnan, ompeluseuran ja ravintolatoimikunnan tehtä-

Toimitsijoita

Yläriivi vasemmalta: Onni Sirola, Berkeley, Cal., John Mattson, Butte, Mont.; alarivi Elo Tuuri, Marquette, Mich. ja William R. Airo, Bogota, N. J.

Ivar Hllbackan perhe

Yläpuolella Yrjö Pellervo, s. 1910 ja Tarmo Kalervo s. 1912, Hanna, o. s. Mäki s. Ylihärmässä 1894. Hanna poikineen yhä asuu Rock Springs, Wyo., mutta Ivari on siirtynyt tuonen tuvulle.

vien luonne ja laatu selviää niiden nimistä. Nuorison ja lasten kasvattamista varten kaikissa suuremmissa osastoissa ja monesti pienemmissäkin oli toiminnassa nuoriso-osasto, joskus kaksijaostoisena ja ihanneliitto lapsien sunnuntaikoulun järjestämistä varten. Sunnuntaikoulu saattoi olla jakaantuneena neljäänkin eri luokkaan lapsien varttuneisuuden perusteella. Näiden alaosastojen toimesta järjestettiin illanviettoja monesti hyvinkin mukaansa tempaavalla ohjelmalla. Nuorison ja lasten kasvatusta varten järjestö huolehti oppikirjojen ja kirjallisuuden toimittamisesta ja aikoinaan, muutamina vuosina naisten lehden, Toverittaren, yhteydessä ilmestyi myöskin Lasten Lehti.

Aatteellisten ja taiteellisten harrastuksien ohella osastojen toimintapiiriin kuului myökin fyysisestä kulttuurista huolehtiminen. Kaikkialla toiminnassa olleet voimistelu- ja urheiluseurat jakaantuivat monesti eri ryhmiin niihin kuuluvien ikäluokkien perusteella. Oman ryhmänsä muodostivat myöskin naispuoliset voimistelun har-

rastajat. Fyysillisen kuntoisuuden kehityksen ohella voimistelu- ja urheiluseurat harjoittelivat myöskin esiintyäkseen suuremmissa tilaisuuksissa, varsinkin kesäjuhlissa, joissa ihastuksella saatiin katsella monien eri osastojen urheilijoiden voimaa ja tarmoa uhkuvia joukkoesityksiä. Urheilijat järjestyivät myöskin alueita käsittäviksi liitoiksi ja niiden järjestämät keskinäiset kilpailut muodostuivat aina kiinnostaviksi.

Osastojen alakomiteoihin kuului vielä yleistä esiintymistä harjoitteleva kerho, eli puhujaseura. Usein järjestettiin myöskin lausuntakursseja. Osastot ovat aina valinneet sanomalehdille kirjeenvaihtajia ja huolehtineet niiden toiminnasta. Osastoissa ilmestyi myöskin nyrkkilehti, jota luettiin illanvietoissa. Yhä nytkin Liittomme monissa osastoissa on toiminnassa kansalaistuttamiskomitea, jonka tehtävänä on auttaa suomalaisia kansalaisoikeuksien hankinnassa. Samaa tarkoitusta ovat palvelleet myöskin joissakin osastoissa toiminnassa olleet englanninkielikoulut. Entisinä aikoina joskus osastot ilmoittivat haluavansa näytelmäseuran johtajan, joka myöskin voisi antaa opetusta maankielessä. Kansalaistuttamista on avustettu myöskin asiaa koskevan kirjallisuuden levityksellä. V. 1908 Köyhälistön Nuija-julkaisussa, suomennettuna julkaistiin kokonaan vasta voimaan saatettu uusi kansalaistuttamislaki.

Kaikkien seuratoimintaa harrastavien alaosastojen ja toimikuntien keskeisimpänä tehtävänä on ollut niiden toimialaa lähemmin esittävien ohjelmallisten illanviettojen järjestäminen. Näytelmien esitysten ohella vakavat, aatteenlevitystä tarkoittavat iltamat, olivat valistustyökomiteain järjestettävänä. Huvitoimikunta taas järjesti yleisiä huvitilaisuuksia ja tanssiaisia. Musikaaliset alaosastot, voimisteluseura ja nuorten osastot myöskin olivat velvolliset järjestämään iltamia. Vähintään pari kertaa viikossa täytyi haalilla olla joku yleinen joukkotilaisuus. Iltamista ilmoitettiin aina edellisissä tilaisuuksissa, niistä julkaistiin ilmoituksia ja selostuksia myöskin sanomalehdissä — kuten yhä nytkin tehdään — ja niistä levitettiin myöskin mainoslehtisiä paikkakunnan asukkaiden keskuuteen.*)

*) Iltamien mainoslehtiset tavallisesti painettiin omien puoluelehtien kirjapainoissa. Mutta joskus niitä myöskin jouduttiin painattamaan amerikkalaisissa kirjapainoissa. Huvittavana näytteenä siitä, minkälaiseksi ne muodoltaan ja kielelliseltä asultaan saattoivat joutua vieraskielisissä kirjapainoissa, esitämme tässä seuraavan mainoslehtisen:

!!! HEI!!! KERRRAN!!! SUURTA JA REPÄISEVÄÄ!

Näin sanovat Philan, S, S, Osaston Tydöt Ja Ukot että nyt kuin kerran laitetaan ilon ja riemun juhlat, paikkakunnan suomalaisen väestön nautittavaksi niin niissä ei saa kuulua kuin naurua ja riemua.

Yleisen, toisinaan aivan kaavamaiseksi muodostuneen tavan mukaan, iltamissa piti soiton ja laulun ohella olla puhe, tavallisesti kaksikin, vähintään yksi runonlausuja, kertomuksen lukija ja huumoristinen laulaja. Usein täytyi soittokunnan ja laulukuoron esiintymisen asemasta tyytyä joko pienemmän joukon tai solistien soitto- ja lauluesityksiin. Suurinta mielenkiintoa kuitenkin herättivät huumoristiset esitykset, kuplettilaulut ja ohjelman jälkeen järjestetty tanssi. Yhteen aikaan meillä, maan eri osissa oli monia iltamaylei-

Juhlat Pitetään kaksi päiväiset. Ne tulee elemaan toukokuun 13 ja 14 pä, 1923. Aloitetaan lauantai illalla Työväen Yhtistuksen talolla Kl 8 illalla.

Ohjelmaa pitää olla paljon että roikaa, sanovat tytöt, ja laulun ja Rie-mun pitää kuulua että Raikaa seuraavan ohjelman mukaan lauantai illalla.

(ENNENKUU LUM ATTOMILLA,) PAHNA TANSSEILLA.

(Ohjelma,)

- 1) Esi marssi,
- 2) Alku soittoa (kukko orkesteri,)
- 3) Pila, puhe, Ukko,
- 4) Hänsin jukka, 2 hanurilla,
- 5) Tonavan aallot yleinen tanssi,
- 6) Russian Masurkka Ukot ja Tytöt,
- 7) Kuvaelma kana tarha, Ja pyllymäki,
- 8) Kuutamoinen valssi, ja masurka ja polkat,
- 9) Koilahkeen pelloomista, Ja vinteskoo ja sappuu,

(Väli aika)

Ritumäen Leena ja Kuumat koirat, Huuto kauppa tilaisuus, Hulinaa ja mälinää, Arpa pelejä, Ja tietoja tulevista asioista, Onnen koetus, härkä tanssia.

Kilpailu herkullisesta illallisesta, Kilpailijat Tytöt ja Ukot Pajat ja Akat.

Pyhänä kentällä 89 St Tinicum av.

Seuraavalla ohjelmalla

- 1) yleinen juoksu,
- 2) kiekot ja hyppy,
- 3) nuolet ja keihäät,
- 4) Pyssyt ja kuulat,
- 5) Runot ja Veisut,
- 6) Kupletit ja viisut,
- 7) Köyten veto ukot ja pojat,

PYHÄNÄ ILLALLA LOPETTAJAIS JUHLAT TALOLLA

Avaus sanat, ukoilta,
laulua tytöt ja ukot,
Kupletti,
Kupletti tytöiltä,

(Väli aika,)

Kappale Kokemäen kumma,

Yleinen piiri leikki,

Tulkaa läheltä ja kaukaa ja tuokaa tuttavat tullessanne Halvat sisään pääsyt.

UKOT, JA TYTÖT.

söjen naurunhermojen kutkuttajia, jotka omien tekeleittensä ohella esittivät Suomesta saatuja tunnetuimpia huumorilauluja. Parhaiten onnistuneista kupletin esittäjistä on mainittava Frank Merisuo, joka on esiintynyt Idässä ja myöskin keskivaltioissa. Hänen ohellaan tunnetuimmat huvittavien laulujen esittäjät ovat olleet:

Einari Erkkö, Felix Hyske Arthur Kylander, Lauri Lemberg, Paul Suorsa, Antti Lippo, Leo Kauppi, Nels Latvala Otto Kiiski, Tyykö Salmi, Abel Djerf, Pekka Hyrkäs, William Kultti ja Toivo Hukkanen. Näistä ainakin Einari Erkkö, New Yorkin osaston näytelmäseuran keskeisin näyttelijä, vieläkin viehättää yleisöä hauskoilla lauluillaan ja samoin William Kultti, Westminsterissä, Mass.

Järjestön laitokset ja osastojen toimihuoneistot on rakennettu ja rahoitettu yleisillä keräyksillä ja osastojen järjestämällä erilaatuilla rahankeräystoimilla. Näytelmien, iltamien ja tanssien sisäänpääsymaksujen ohella on varoja kerätty erilaisten myyjäisten ja markkinatilaisuuksien järjestämisellä. Ompeluseurojen hankkimien tavaroiden ohella on myyjäisiin järjestetty muitakin, vielä arvokkaampia tavaroita, muiden ohella autoja myytäväksi. Lännen osastoissa, joissa syksyisin ja jouluksi miehet metsistä palasivat kaupunkeihin, saatettiin onnistuneilla myyjäisillä saada useita tuhansia dollareita haalien rakennuskassaan tai muihin yhteisiin tarkoituksiin. Samoin kaikkialla, maan eri osissa sopivaan aikaan järjestetyt "markkinat" antoivat hyviä tuloksia. Suurimmat tulokset lienee saavutettu New Yorkissa, jossa eräitten vuosien auto-myyjäisten antamat tulot nousivat lähelle kymmentä tuhatta dollaria. Fitchburgin Saiman samanlaiset tulot kerran nousivat lähelle seitsemää tuhatta dollaria.¹³

Koko liikkeen historian ajan ovat eri alueilla yhteisvoimin järjestetyt kesäjuhlat muodostuneet erikoisiksi merkkitapahtumiksi. Juhlanäytelmineen, konsertteineen, puheineen ja voimistelu- ja urheiluesityksineen ne ovat muodostuneet ikäänkuin seura- ja kulttuuritoiminnan huippuesityksiksi, jotka parhaimpina aikoina New Yorkin ja Uuden Englannin alueilla vetivät moniin tuhansiin nousevan yleisöjoukon. Vielä nytkin Fitchburgissa pidettäviin vuotuisiin kesäjuhliin kerääntyy kolmisen tuhatta juhluvierasta.

Kaikilla järjestön alueilla näihin juhliin on aina varattu erikoislaatuinen ohjelma. Entisinä aikoina juhlakentille marssittiin kulkueissa, jotka joskus muodostuivat mailia pitkäksi ja joiden edessä marssi useitakin soittokuntia. Uuden Englannin aluejuhlissa on monesti esiintynyt eri osastojen soittajista muodostettu yhdistynyt soittokunta, samoin kuin yhdistynyt laulukuo-rokin, joiden esitykset

ovat uhkuneet innostusta ja mukaansa tempaavaa voimaa, vaikka sointujen puhtaus ei aina olisikaan ollut ihan täsmällistä.

Kun voimassa olevien poliittisten puolueiden ja niiden alaosastojen toimintaa koskevien lakien alaisena sosialistiosastot eivät voi olla sellaisten kiinteistöomaisuuksien omistajia, kuin esim. haalit ovat, niin oli osastojen yhteyteen perustettava laillistettu yhtiö omaisuuksien hoitamista varten. Samalla tavalla kaikki sanomalehtemme ja myöskin Työväen-Opisto on laillistettu erikoiseksi yhtiöksi. Saadaksemme selvän käsityksen minkälaiseksi virallisissa asiakirjoissa haaliyhtiöttemme toiminta ja tarkoitus määriteltiin, julkaistaan alempana Clevelandin osaston toimesta järjestetyn omistusyhtiön tarkoitusta selittävä kohta.*)

Muiden osastojen muodostamien omistusyhtiöiden laillistuttamista koskevat asiakirjat ovat suunnilleen samanlaiset Clevelandissa muodostetun yhtiön kanssa. Laillistuttamissääntöjen ohella haaliyhtiöillä on omat sivusääntönsä ja järjestön keskusvirasto varusti osastot mallisäännöllä, joiden mukaan osastojen säännöt kaikkialla

*) Ohion valtion osakeyhtiölakien mukaisesti oli Clevelandin osasto järjestänyt omistusyhtiön nimeltään "The Cuyahoga Finnish Socialist Association" ja määritellyt sen kotipaikaksi Clevelandin. Sitä seuraa yhtiön tarkoitusten määrittely seuraavasti:

Sanottu yhdistys on perustettu sosialistiliikkeen edistämiseksi, etupäässä Amerikan suomalaisten keskuudessa, rakentaa sen poliittista järjestöä, antaa tilaisuuden sosialismin perusajatusten hyväksymiseen ja harjoittamiseen sanotussa yhdistyksessä; perustaa ja ylläpitää sellaisia yhdyssiteitä, joiden kautta yleisö, erikoisesti ja ensi kädessä suomea puhuvat Amerikassa, tulee saamaan selvitystä sosialistiliikkeestä ja sen opetuksista ja mikäli tulee sanotun yhtymän toimintaan, hoitoon, johtoon, ja sisäisiin asioihin, yhdistys tulee kirjeenvaihdon, kansankokousten ja yhdistyksen toimesta pidettävien luentojen, kuin myöskin kirjojen, lentolehtisten ja aikakausjulkaisujen sekä muun kirjallisuuden kautta, mitkä tulevat painettavaksi, julkaistavaksi ja jaettavaksi yhdistyksen toimesta sekä avustuksella, levittää tietoa, yleistyttää kasvatusta, edistää taloudellista oikeutta, saavuttaa kansan teollisen itsenäistymisen ja ylläpitää yhdenvertaisuusaatetta kaikissa poliittisissa ja teollisissa elämässä sekä uskonnollisissa ja kasvatuksellisisissa laitoksissa;

rakentaa ja ylläpitää rakennusta Clevelandin kaupungissa luku- ja kirjasto huoneineen, juhlasaleineen, luentosaleineen, teatterisaleineen, voimisteluhuoneineen, ynnä muine mukavuuksineen sanotun yhdistyksen jäsenten ja yleisön käytettäväksi ja hyödyksi. Sanottu yhdistys voi toimia ja tehdä päätöksiä yhdenmukaisesti edellämainittujen tarkoituserien kanssa;

hankkia oston, lahjoitusten tahi testamenttisäädösten kautta muuta omaisuutta, kiinteää ja irtainta, kuin myöskin pitää ja käyttää näitä sanotun yhdistyksen tarkoitukseen; ja

johtaa sanottua yhdistystä kokonaisuudessaan irti uskonnollisesta ja laiskolaisuuskannasta, osakeyhtiönä ilman osuusvoittoja, jonka vuoksi ei mitään osakepapereita tai muita todistuksia osakkeiden omistamisesta tulla ulos antamaan, eikä myöskään mitään sisääntuloja liikkeen harjoittamisesta tulla jakamaan tai antamaan jäsenille voitto-osinkoina tahi millään muullakaan tavalla, mutta tulevat ne pidettäväksi ja käytettäväksi yksinomaan siihen tarkoitukseen, kuin edellä on sanottu.

Toverin johtokunta v. 1911

Yläriivi vasemmalta: Kalle Niemelä, Tom Hihnala, Santeri Nuorteva päätoimittaja, Aug. Nikula liikkeenhoitaja, Arvo Niemi; alarivi Frank Niemi, J. Siikanen, Liinus Laine ja viimeisen nimeä ei muisteta.

laadittiin. Keskusviraston toimesta osastoille järjestettiin myöskin asianmukaiset tilikirjat ja muut käytännöllisessä toiminnassa tarvittavat välineet.

Osastojen seuratoiminta teki heti alussa omien toimihuoneistojen hankinnan tarpeelliseksi ja sen vuoksi järjestön alkuaikoina haalien rakentaminen vei pääasialliset voimat ja varat. Satoja ja tuhansia palkattomia työpäiviä on kulutettu haalien rakentamiseen ja juhlakenttien puhdistamiseen. Haalien omistus ja kontrolli onkin sen vuoksi eri hajaannuksissa muodostunut henkilökohtaisia etujakin loukkaavaksi, kiusalliseksi riitakysymykseksi ja monessa tapauksessa täytyi turvautua oikeuslaitoksiin kiistan ratkaisemiseksi.

Tosin äärimmäistä jyrkkyyttä tavoittelevat ovat silloin tällöin asettuneet haalitoimintaa vastaan ja syytelleet vastustajiaan "haaliosialisteiksi", mutta sittenkin I. W. W:n ryhmittymä, samoin kuin kommunistinen liikekin yhä edelleen joutui kiinni pitämään haalitoiminnasta, koska sen kautta pidettiin joukkoja koossa, voitiin tyydyttää niiden seuraelämätarvetta ja kerätä aineellista kannatusta yleisten laitosten ja erikoisesti sanomalehtien ylläpitämiseksi.

Mutta osastojen toiminta ei suinkaan ole koskaan rajoittunut pelkkään huvi- ja taiteellisten tilaisuuksien järjestämiseen ja haali-toimintaan. Heti Hibbingin kokouksen jälkeen alkoivat osastomme kerätä aineellista kannatusta sosialistipuolueelle. Jäsenmaksujen chella puoluetarkoituksiin on kerätty kymmeniä tuhansia dollareita. Vielä suurempia summia on kerätty erinäisten huomattujen lakkojen johdosta, niissä taistelevien työläisten avustamiseksi ja työväenliikkeen toimitsijoiden puolustamiseksi silloin kuin he ovat joutuneet porvarillisen luokkaoikeuden tuomittavaksi. Suomalainen järjestö on pannut koko toimintakoneistonsa liikkeelle sellaisten suurempien työtaistelujen avustamiseksi, jotka ovat läheisesti koskeneet suomalaisia ja joissa suomalaiset ovat muodostaneet suuren joukon. Meidän haalimme ovat myöskin olleet avoinna lakkoilaisille silloin kuin he eivät ole mistään muualta suojaa ja kokoontumispaikkaa löytäneet.

Suomalaisen työväenliikkeen auttava kädenojennus valtameren toiselle puolelle ei suinkaan tullut tunnetuksi vasta toisen maailmansodan aikana, Neuvostoliiton hyökätessä Suomeen. Vaikkakin vanhan kotimaan avustamistoiminta silloin sai suurimmat mittasuhteet, sitä on kuitenkin koko liikkeemme historian ajan harjoitettu. Taisteleva Suomen työväenliike on aina täällä tunnettu läheisesti "meillekin kuuluvaksi" ja sitä on avustettu amerikkalaisilla dollareilla eri vaiheissa. Me avustimme tsaarin aikaisia Venäjän vallankumouksellisia, Belgian äänioikeustaistelijoita, Englannin lakkolaisia ja suurlakossa taistelevia tovereitamme Ruotsissa ja Norjassa, mainitaksemme vain muutamia esimerkkejä avustustoimintamme historiasta.

Sittenkin aatteellisenä ja henkisenä uudistajana osastojemme toiminnalla on ollut suurin merkitys. Lopetamme tämän lohkon F. J. Syrjälän asiaa koskevaan yhteenvetoon:

"Kun aineellinen hätä oli huutava, kun suomalainen siirtolais-työväestö raatoi huonoimmista töissä pienin palkoin ja pitkin työpäivin, kun elämän taakka painoi raskaana, oli ikävä, koti kolkko, aina vaivat ja surut huomisesta ja epävarmuus tulevaisuudesta, itsestä ja lapsista, silloin riennettiin yhdistystaloille, liityttiin jäseniksi, ryhdyttiin näytelmäseuraan, urheilu- ja voimisteluseuraan, lauluseuraan, soittokuntaan, keskustelu- ja puhujaseuraan ja muihin henkisiin itsekasvatustoimintoihin. Niistä mielet virkistyivät ja ne kasvattivat henkisesti. Uusi maailma avautui silmien eteen, valoisampi maailma. Ajatus avartui tajuamaan, että suurissa maailman oloissa pienten yksityisten yhteenliittyminen tuottaa voimaa ihmiskohta-

loitten määräämistä varten. Pieniksi ja voimattomiksi itsensä yksityisinä ihmisinä tunteneet näkivät itsensä toisessa valossa kokoon-tuneina joukoksi ja yhdistykseksi. Kun yhdistyksen kautta tiedet-tiin liityttävän laajaan kansalliseen ja kansainväliseen työväenliik-keen yhdistysketjuun ja kun nähtiin, että järjestynyt työväestö taiste-li kaikilla maailman ääriellä voitokkaita taisteluita ja näihin taiste-luarmeijoihin tiedettiin kuuluvan miljoonia, lisääntyen lisääntymis-tään, Amerikan suomalaiseen työväenliikkeeseen kilvan rientäneiden henkisessä tilassa tuli täydellinen mullistus.

Ja niin suppeassa väestöperässä kuin Amerikan suomalainen työväenliike on elänyt, tuskin löytyy laajemmalla kansa-alueella suhteellisesti samalla tarmolla ja innostuksella tehtyä henkisen itse-kasvatuksen työtä. Tuhannet ovat ne, jotka meidän työväenliik-keemme innoittamina ja sen palvelustarkoituksia varten ovat kar-tuttaneet itselleen sangen hyvän luku- ja kirjoitustaidon ja merkille-pantavan korkean tietotason yhteiskunnallisista ja valtiollisista ky-symyksistä. Tuhannet ovat koonneet henkistä rikkautta amatööri-taiteen aloilla. Voipa sanoa, että koko suomenkielinen näytelmä-kirjallisuus on tämän työn kautta levitetty Amerikan suomalaisen väestön keskuuteen. Lukemattomat ovat ne illat, jotka on kulutettu näytelmien harjoittamiseen ja niiden esitykseen jokaisella paikka-kunnalla, jolla suomalaisia jommoinenkin ryhmä asustaa. Varsin mainittavat ovat ne tulokset, joita joukoin laulu- ja soittomusiikin harjoittelun kautta on saavutettu. Tämän työn vaikutus Amerikan suomalaisen väestön henkisessä kasvattamisessa ansaitsee oman kunniaapaikkansa. Tunnumme näiden töiden vainiolta lähteneitä todellisia taiteilijakyykyjä. Nimiä voisi luetella suuren määrän.

Se kulttuurityö jonka Amerikan suomalainen työväenliike on suorittanut, on kiistämättömästi siinä määrässä suuri ja arvokas, et-tei mitkään muissa piireissä tehdyt yrittelyt tällä alalla lähimainkaan kestä vertailua. Päinvastoin kaikki vanhoilliset suomalaispiirit ovat olleet katkerasti vihamielisiäkin työväenyhdistysten kulttuurityötä kohtaan. Kun niillä ei ole ollut varaa millä pilkata tämän työn heik-kouksia, omat parhaimmatkin kun ovat yleensä olleet työväenpiirien keskitasoa alempana, ne ovat sokeasti yrittäneet iskeä vastaan, niin omin voimin kuin sangen usein vierasta virkavalta-apuakin käytel-len".¹⁴

Suomalaiset ammattijärjestötyössä ja lakkotaisteluisia

Entisten aikojen Amerikan työväenliikkeen historia kertoo tuon tuostakin sattuneista, syvän tyytymättömyyden ja kapitalististen

suuryhtymien häikäilemättömän riiston johdosta syntyneistä kärjistyneistä lakkotaisteluista. Yhtiöiden palkkaamien "järjestyksen valvojien" väkivaltaisten toimenpiteiden johdosta lakot usein muodostuivat kamalan veriseksi.

Toistakymmentä työläistä kaatui pyssyhurttien luotien lävistämänä kuuluisassa Carnegien rauta- ja terästehtaiden työläisten lakossa Homesteadissa, Pa., v. 1892. Pullmanin rautatievaunutehtaiden ja rautatietyöläisten lakossa v. 1894 "suojeluskaartit" provoisoivat rauhattomuuksia, joissa työläisiä tuli surmatuksi ja joka sitten johti satojen henkilöiden pidättämiseen ja Debsin vankilaan tuomitsemiseen. Vuosina 1892 ja 1899 kävivät Idahon valtiossa Coeur d'Alenen piirissä hopea- ja lyijykaivostyöläiset katkeria taisteluita. Työläiset pääsivät kerran aseman herroiksi ja kostivat yhtiölle kärsimiään vääryyksiä, mutta sotavoimien avulla heidät pian masennettiin ja työläisiä ammuttiin ja kidutettiin julmalla tavalla.

Kivihiilikaivosalueilla, etenkin Tennesseessä ja West Virginiassa on käyty monta katkeraa ja veristä lakkotaistelua. Hyvin kuuluisaksi tuli myöskin vuoden 1909 McKees Rockin, kuudestatoista kansallisuudesta muodostuneiden, järjestyttömiä työläisten lakko Pennsylvaniassa. Nälkärajoille työläisiä piinannut rauta- ja teräsyhtiö tuotti pyssyhurttia, jotka siekailematta alkoivat ampuu työläisiä. Coloradon kaivostyöläiset taistelivat verissä päin Standard Oil-yhtiön mielivaltaa ja terroripolitiikkaa vastaan vuosina 1903 ja 1904. Kun kaivostyöläisten olosuhteet yhä huononivat ja kun yhtiön taholta ei noudatettu valtion hyväksymiä kaivostyöläisiä edesniukan suojelevia lakea, syntyi uusi katkera taistelu v. 1914. Silloin lakkolaisia hädettiin asunnoistaan ja he olivat sen vuoksi pakoitettut perustamaan itsellensä telttakylän aavalle alankomaalle lähelle Ludlowia. Taistelun huippukohta saavutettiin huhtik. 20 p:nä, jolloin syntyneessä laukausten vaihdossa pyssyhurttien kivääri- ja konekiväärituli lakaisi koko telttakylän ja sytytti tulipalon. Kymmeniä lakkolaisia, heidän naisiaan ja lapsiaan menetti henkensä. Raaka teurastus hämmästytti koko maata ja myöskin kongressia. Asian johdosta toimitettiin monia tutkimuksia.

Myöhemmin näistä tapahtumista kertoi eräs tuomari: "Tosikertomus tapahtumasta on liian kamala julkaista . . . Eräänä tapauksena mainittakoon isä, joka meni sotilasleiriin etsimään kadonnutta poikaansa. Hän tapasi lapsensa ruumiin. Pää oli ammuttu pois ja ruumis oli puoliksi palanut. Eräs sotilas heitti sen teltan yli hänelle ja sanoi: 'Tuossa, ota se!'"

"Aidit, jotka kiiruhtivat lapsiensa avuksi, ammuttiin ja runneltiin. Nuoriakin lapsia tapettiin.

Muinaisajan barbarismi pahimmillaankaan ei ole voinut olla pahempaa kuin se, mikä tapahtui Ludlowissa".¹²

Ensimmäinen suomalaisen työväenliikkeeseen ja meikäläisten mielialoihin syvemmin vaikuttanut lakkotaistelu käytiin v. 1905 Michiganin kuparialueella Rocklandin kaivantokylässä. Sitä ennen, jo 90-luvulla oli eräitä suomalaisia ollut keskivaltioiden kaivostyöläisten ja myöskin Lännän puutavaratyöläisten työtaisteluissa mukana, mutta lukumäärämme niissä oli suhteellisesti vähäinen, eikä niillä ollut sanottavampaa vaikutusta vallitseviin mielialoihin. Toisin vaikutti Rocklandin lakko ja samoihin aikoihin vallinneet työtrettelöt Hancockissa, Quincyn kaivannossa.

Rocklandin lakko tuli yllätyksenä kuparikaivosyhtiölle. Mutta se kiirehti heti ylimääräisen poliisivoiman järjestämiseen, jotka erään kerran ahdistivat lakkolaisten kulkueen kahtapuolta olevan poliisivartion väliin ja käyttivät aseita lakkolaisten peloitukseksi. Kahakassa kuoli kaksi lakkolaista, toinen suomalainen, Ojala-nimeltään ja yksi "vartija". Sen johdosta pidätettiin summassa suuri joukko lakkolaisia ja 15 suomalaista asetettiin syytteeseen "poliisiin" murhasta. Koko syytös oli pelkkää tekopeliä, minkä todisti sekin, että kauntin sheriffi olisi heti vapauttanut kaikki pidätetyt, jos he olisivat suostuneet maksamaan hänelle \$20.00 päästä. Mutta sitä ei tehty. Sen sijaan suomalaiset järjestivät eri paikkakunnille suuria kansankokouksia, joissa pidettiin puheita Rocklandin terrorista ja hyväksyttiin jyrkkiä päätöslausemia, joissa vaadittiin pidätettyjen työläisten vapauttamista. Calumetin kansankokouksen hyväksymää päätöstä viranomaisille esittämään valittiin Kaapo Murros, Fahle Burman ja Niilo Filpus.¹⁰

Vielä vuoden 1906 elokuussa olivat pidätettyinä Aug. Huuskonen, Jack Lindgren, Aug. Nyysti ja Isak Kutula, mutta pian sen jälkeen hekin saivat vapautensa. Liberaalinen lakimies, Patrick H. O'Brien, tuli lakkolaisten puolustajaksi ja hän kykeni oikeudelle todistuksilla osoittamaan, että pyssyhurtat olivat itse ampuneet toverinsa toisella puolella tietä olevassa vartiolinjassa ja että siis kuula, jolla oli tarkoitettu lävistää jonkun lakkolaisen pää, vahingossa osuikin omaan mieheen. Suomalaisten puolustuskomitean toimesta vedottiin Washingtonissa olevaan Venäjän lähetystöön ja kehoitettiin sitä painostamaan viranomaisia todellisten murhaajien syytteeseen asettamiseksi, mutta siitä ei koitunut apua.

Nousevalle suomalaiselle työväenliikkeelle Rocklandin lakko ja

sen johdosta virinnyt oikeustaistelu antoi todellisia taistelutehtäviä. Syytettyjen puolustamiseksi kerättiin varoja ja yleinen mieliala alkoi kääntyä sosialisteille suosiolliseksi. Puhujat ja sanomalehdet saivat tavattoman kiitollista puheen ja kirjoittamisen aihetta. Siinä esitettiin veristen lakkotaistelujen historiaa ja niitä törkeitä rikoksia, mitä yhtiöiden ja viranomaisten puolesta työläisiä kohtaan oli harjoitettu Pennsylvaniassa, Coloradossa ja nyt Michiganissa. Kaikella tällä terästettiin suomalaisten työläisten luokkakäsityksiä.

Vielä syvemmin suomalaisten mielialoihin ja järjestäytymisliikkeeseen vaikutti heinäk. 27 p:nä 1907 alkanut suuri Minnesotan raudankaivajien lakko. Syyt lakon syntymiseen olivat hyvin tavalliset: Työmenetelmien tavaton kiihdyttäminen, ratsionalisointi, urakkatyöjärjestelmä ja työläisten ansioiden pienentyminen samaan aikaan kuin elintarvikkeiden hinnat kohosivat. V. 1901 muodostettu Yhdysvaltain terästrusti kaappasi Minnesotan malmirikkauksien kontrollin ja suurilla pääomilla sille tuli mahdolliseksi hyväksen käyttää teknillisiä saavutuksia ja ottaa käytäntöön höyrylapiot, jotka tekivät rautamullan nostamisen avokaivannoista mahdolliseksi.

Entisinä aikoina urakkatyöllä olivat vasta maahan saapuneet siirtolaiset, jotka trustin vilkkaan "siirtolaisliikkeen" johdosta muodostivat 65 pros. "renssin" asukkaista, ansainneet kohtalaisia palkkoja, mutta v. 1903 työnseisauksien johdosta palkat laskivat niin, että kymmentuntiselta työpäivältä maksettiin vain \$1.65 vaiheilla. "Kaivamistapa, oorin luontainen pehmeys ja täydellinen suojelulaitteiden puute teki tapaturmaiset kuolemat niin tavalliseksi, että ihmeteltiin, ellei jossakin kaivannossa yhden viikon ajalla ketään kuollut".¹⁷

Nämä olot murskasivat vasta "vanhasta maasta" tulleiden suomalaisten yhtä hyvin kuin puolalaisten ja italialaistenkin toiveet: "pian ansaita talon hinta" ja seurauksena oli kiivaita paikallisia ja hajanaisia lakkoja jo v. 1903. Trustin pyssymiehet komennettiin liikkeelle ja ampumalla miesjoukkoon ne murhasivat muutamia lakkolaisia Hibbingissä. Teko synnytti tavatonta suuttumusta, varsinkin kun raakamaisen murhan johdosta ei ketään aiottukaan asettaa syyteeseen. "Herrat tekivät kapakan takahuoneessa tapahtumasta keskenään pöytäkirjan, johon humalainen tuomari ja porttolaa pitävä poliisipäällikkö pistivät nimensä alle ja työläiset hautasivat ruumiinsa. Sillä oli juttu virallisesti kuitattu. Pastori Salovaara, haudatessaan yhtä näistä uhreista, sanoi vielä kuoleman miesten synnillisyydestä johtuneeksi".¹⁸

Varsinainen rautamullan kaivajien järjestämistyö aloitettiin ke-

sällä 1906. Industrial Workers of World-liiton sihteeri, Vincent St. John, saapui "renssille", kehoitti järjestäytymiseen ja John J. Kolu kertoo ¹⁸ että "ensimmäiseksi järjestöön liittyi John Välimäki, Erick Perttunen ja minä." Samoihin aikoihin alueelle tulivat Län- nen Kaivosmiesten Liiton järjestäjät, jotka tulivat taistelun johtajiksi. Toimintaa johti alussa liiton varapresidentti William Mahony. Hän myös lähetti alueelle kiihkeän italialaisen syndikalistin, filosofian maisterin, Teofilo Petriellan, joka tulisilla puheillaan levitti in- nostusta ja onnistui hyvin etenkin italialaisten järjestämisessä. Sit- temmin L. K. L:n toimintaa alueella tuli johtamaan George McKinze.

Useita suomalaisia otettiin L. K. L:n paikallisiksi organiseeraa- jiksi ja eräille heistä suoritettiin korvausta sen mukaan miten he on- nistuvat miehiä saamaan union jäseniksi. Union sisäänkirjoitus- maksu oli kolme dollaria ja alussa eräissä, tosin harvoissa tapauk- sissa, organiseeraaja sai sen kokonaan, tai ainakin suurimman osan siitä. Tämä oli omiaan johtamaan siihen, että järjestämisessä joh- duttiin optimistisin kuvitelmin tekemään miehille heikosti perustel- tuja lupauksia taistelun kautta "helposti saavutettavista" parannuk- sista. Järjestämis- ja varustautumistoimenpiteissä ei oltu vielä tar- peellisella valmennusasteella kun lakko yleisen tyytymättömyyden pakoittamana puhkesi. Trusti oli kylläkin jo varustautunut. Heti lakon puhjettua alkoi alueelle saapua suurkaupunkien alamaailman rikospesistä värvättyjä miehiä vaununlastittain. Noin 3 600 ylimää- räistä "järjestyksen valvojaa" vannotettiin toimeen ja kaikki pahim-

Akseli Mattson,
Quincy, Mass.

Toivo N. Nousio,
Fitchburg, Mass.

mat edesvastuuttomuudet ja rikokset suoritettiin näiden pyssyhurtti-
en toimesta. Rikkurien värväämiseen oli myöskin ryhdytty etukä-
teen. Niitä kuljetettiin vartijoiden muodostamien ketjujen läpi kai-
vantoihin, joissa höyrylapioidella alettiin lastata vaunuja ja jossa muu-
taman rikkurin avulla voitiin kymmenessä tunnissa suorittaa entis-
aikojen suurien miesjoukkojen viikkojen ja kuukausien ponnistukset.
Rikkureiksi saatiin Idän kaupunkien köyhien kortteleista haalittuja
etelä-eurooppalaisia, jotka ihmettelivät miksi miehet rettelöivät,
vaikka saivat lähes kaksi dollaria päivältä ja leipää ja lihaa enem-
män kuin he Montenegron vuorilla tai Sisilian saviluolissa olivat
osanneet uneksiakaan.

Monissa työtaisteluissa karastuneet L. K. L:n johtajat Moyce,
Haywood ja Pettibone olivat samoihin aikoihin Idahon valtion oikeu-
deudessa syytettynä kuvernööri Steunenbergin murhasta ja tämä
taistelu vei suuren määrän varoja. Koko juttu oli pelkkää tekopeliä,
jonka kautta nämä miehet, joista kukaan ei ollut murhatapahtuman
lähimaillekaan, aiottiin teloittaa pääoman omistajien kostonhimon
uhreina sen johdosta, että työläiset vuoristovaltioissa olivat järjesty-
neet ja kävivät taistelua oikeuksiensa puolustamiseksi. Kuten tun-
nettua, koko maan ja osittain koko maailman työväenliikkeen
protestien ja lakimies Clarence S. Darrowin erinomaisen tarmokkai-
den puolustustoimenpiteiden johdosta nämä miehet vapautettiin.

Mutta näiden taistelujen takia ei L. K. L:n puolesta voitu Min-
nesotan lakkolaisille hankkia tarpeellisessa määrässä lakkoavustus-
ta. Työläisten suhteellinen järjestöllinen ja aatteellinen heikkous,
porvariston ankara vastarinta, jossa suomalaiset "kamasaksat" tu-
kivat trustia ja ennen kaikkea maassa vallitseva "rahapaniikki" oli-
vat lakon murtumisen syynä, lakon jossa mukana oli tuhansia suo-
malaisia. Taistelu ei kuitenkaan jäänyt merkityksettömäksi. En-
nen kuin kahta vuotta oli lakosta kulunut, trusti "antoi" työläisille
8-tuntisen työpäivän. Porvarilliset piirit levittivät lakon johtajista
kaikenlaisia juoruja tarkoituksella saattaa työläisten järjestyminen
huonoon huutoon. Mutta lakko vaikutti päinvastaisesti. Sosialisti-
nen liike, vaikka se vielä olikin sängen nuori, kykeni jäseniensä
käytännöllisellä esiintymisellä osoittamaan etevämmyytensä työvä-
en taistelun johtamisessa. Suomalaisista lakon johtajista nousi pin-
nalle erityisesti Hibbingin kaivannoissa "kurssin suorittanut" John
Välimäki, joka sittemmin työskenteli useissa sanomalehtiemme toimi-
tuksissa ja pelkäämättömällä esiintymisellään voitti erikoista huo-
miota myöhemmin Kuparisaaren lakon yhtenä johtajana. Työväen
taloudellisten järjestöjen toimitsijana ja lakkojen johtajana Välimäki

saavutti liikkeessämme aivan erikoislaatuisen tunnustettavan aseman.

Michiganin rautakaivosalueilla oli jo aikaisempina vuosina ilmennyt järjestäytymispyrkimystä. Oli myöskin taisteltu muutamissa hajanaisissa lakoissa. Mutta vasta Minnesotan lakon jälkeen ja sen johdosta raudankaivajien järjestämisliike siellä sai todellisiin tuloksiin johtavaa pontta. Eräs paikallinen tapaus myöskin kiihdytti sitä: Syysk. 20 p:nä 1907 tapahtui Negauneessa, Ralling-yhtiön kaivannossa kamala onnettomuus. Kaivoksen pääaukon miehiä kuljettava "keitsi", nostohissi, putosi kaivantoon ja kuudestatoista miehestä kymmenen ruhjoutui kuoliaaksi ja kuusi jäi eloon saaden pahoja vammoja. Suomalaisia kuoli neljä: Matti Linna, Emil Muhonen, William Hyvärinen ja sos. osaston järjestäjä J. H. Ahola. Loukkaantuneet olivat John F. Mäki, joka sittemmin oli järjestön sihteerinä ja John Koivisto.²⁰

Alinomaiset kaivosonnettomuudet johtuivat, kuten jo on huomautettu, kaivoksien omistajien ahneudesta. Yhtiöiden välinpitämättömyys turvallisuusvälineiden suhteen perustui siihen, että niin kauan kuin siirtolaisuus tuottaa uusia työläisjoukkoja ja kun joutilaita miehiä kävelee kaivannon päällä, ei heillä ole mitään syytä kuluttaa varoja niihin. Puutavarat, "timperit", joilla miehet saattoivat rakentaa itsellensä suojaa, maksoivat rahaa, mutta "finnit" eivät maksaneet mitään. Kuolemantapauksien ja saatujen vammojen johdosta nostetut vahingonkorvausvaatimukset eivät johtaneet mihinkään tulokseen, sillä vallitsevan lainsäädännön puitteissa yhtiöiden lakimiehet aina kykenivät "todistamaan" työläiset itse syyllisiksi tapaturmiin ja puolueelliset tuomarit hyväksyivät tällaisen tulkinnan.

Mutta suomalaisen työväenliikkeen kehitys muutti tilanteen. Suomalaisten sosialistien ja unioiden järjestäjien etunenässä ollen jatkettiin oikeustaisteluja vahingonkorvauksien saamiseksi, opastettiin miehiä oikeuden käyntiin ja kun vihdoin saatiin muutamia etevä lakimiehiä (mainittavimmat Patrick H. O'Brien, George Driscoll ja Edward Legendre) johtamaan taistelua, niin v. 1907 saatiin ensimmäinen voitto. Sitä seurasi lukemattomia vahingonkorvausjuttuja kaikissa Ylä-Michiganin kaivoskaunteissa, joissa yhtiöt joutuivat loukkaantuneille työläisilleen suorittamaan korvausta. Täten työläisten järjestäytyminen ja taistelu lopulta pakotti yhtiöt työläisten suojelemiseksi varokeinojen käytäntöön ottoon ja taipumaan erikoisen vahingonkorvauslain hyväksymiseen, mikä Michiganissa tuli voimaan 1911. Kaivostyöläisten lakiperäinen suojelus- ja vahingon-

korvausliike levisi kaikkialle kaivosseuduille ja se merkitsi uutta aikaa kaivostyöläisten elämässä.

Näiden oikeustaistelujen kanssa rinnakkain jatkettiin unioiden järjestämistä. V:n 1908 alussa perustettiin L. K. L:n paikallisosastoja jokaiseen Ylä-Michiganin rautakaivoskylään. Järjestäjinä olivat etupäässä John Välimäki, Frank Aaltonen, John J. Kolu, Helmer Mikko, John H. Hietala ja Axel Kolinen. Fahle Burman oli perustettujen unioiden piirijärjestön sihteerinä ja monia muita suomalaisia oli paikallisunioiden johtotoimissa.

Työväen heräämisen ja järjestämisen puolesta pauhaavat aallot olivat vierineet myöskin Wyomingin kivihiilikämpiköille ja villinneet "sinisilmäiset" ja lainkuuliaisiksi kehutut suomalaiset niin, ettei ollut kuin haihtuvat muistot jäljellä niiltä ajoilta, jolloin nöyriä heimoisiamme, porvarilehtien ja papiston sunauksen alaisena, vauunlastittain haalittiin lakkojen rikkureiksi aina Iisalmelta asti.²¹ Jo raittiusseurojenkin piirissä alettiin paremmin käsittää meikäläisillekin kuuluvia ihmisarvon mukaisia oikeuksia ja v. 1906, Hannassa kansanjuhlien yhteydessä pidetyssä raittiusseurojen ja kansallisyhdistysten kokouksessa*) ilmaistiin selvästi työväen järjestymistä puolustava käsityskanta. Sittenmin sosialistisen liikkeen toimitsijoina tunnetuksi tulleet John Malo, Ivar Hiibacka ja monet muut olivat etunenässä vaivalloisessa hiilenkaivajien järjestämistyössä, mikä tapahtui Union Pacific-yhtiön ankarasta vastarinnasta ja terrorista huolimatta. Toukok. 1907 yhtiön julistamasta työnsulusta ja muista vainotoimenpiteistä huolimatta saatiin unio perustetuksi Rock Springsissä. Salaseurojen, Kalevala veljeys- ja sisarseuran piirissä oli tehty työtä järjestämisen hyväksi ja sosialistiosastotkin alussa toimivat salassa. Nyt veljeysseurojen piirissä oli ryhdytty voimakkaasti tukemaan järjestämistyötä päättämällä, että jäsenien on seu-

*) Pöytäkirjan, joka on tehty kahdeksannessa Wyomingin yleisessä suomalaisen kansanjuhlan yhteydessä pidetyssä edustajain kokouksessa, Hannassa kesäk. 24—26 p. 1906', 21. pykälä kuuluu näin:

"Otettiin esille uusia kysymyksiä: Ensimmäisenä oli Vuoriston Ruusu-raititiusseuran esittämä kysymys: Annetaanko lakkopetturien ottaa osaa juhlien kilpailuihin tai muuhun seurojen toimintaan? Alustaja, Manu Lahti, teki selvää kysymyksen sisällöstä ja edustamansa raittiusseura olikin jo päättänyt kieltää lakkopetturit osanotosta juhlatoimintoihin. Asiaa valaistiin monipuolisesti ja lausuttiin myöskin vakavia sanoja niistä jotka käyvät herroille kielimässä ja "sokaroimassa" toisten työmiesten päähän, heidän pois häätämisekseen. Kokous tuli siihen ponteen, että meidän on heitä halveksittava ja osoitettava heille, että me pidämme heitä lakkopettureina ja myöskin "sokareina" ja että he eivät ansaitse mitään arvoa, kun he kerran tahtovat elämänmahdollisuudet lopettaa veljiltänsä ja viedä leivän vaimojen ja lasten suusta. Tämänlaista halveksumista antakoon kunkin seuran jäsenet kaikille tämänkaltaisille".

rasta erottamisen uhalla liikeyttävä hiilenkaivajien (United Mine Workers of America) järjestöön, jonka edustajia oli saapunut paikakunnalle.

Suomalaisten työväenliikkeen kannattajien rohkea esiintymisen johti myöskin Hannassa paikallisen union osaston perustamiseen, mikä tapahtui toista mailia ulkona kylästä, eräässä ränsistyneessä kapakassa, kesäk. 8 p:nä 1907. Seuraavana päivänä keräännettiin Hannan suomalaiseen haaliin, vannottiin uskollisuutta ja muihin kansallisuuksiin kuuluviakin liittyi nyt jo mukaan. Sinne saapui myöskin yhtiön herroja aseellisten vartijoiden saattamina ja tahtoivat puhutella järjestön toimitsijoita. Hämmästyksen ei ollut vähäinen, kun parin tunnin kuluttua edustajat saapuivat herrojen kanssa pidetyistä neuvotteluista ja haalin perälle päästyään huudahtivat: "Hurratkaa pojat, yhtiö on tunnustanut union!"

"Sadoista rannoista silloin nousi voimakas hurraa, niin kuin hyväksymistään voivat osottaa vain ikuisen yön lapset, joiden pimeään ympäristöön on tuikahtanut ensimmäinen valonsäde. Vanhat, kalvokkaat, kaivannon synkissä komeroissa näivettyneet miehet hypivät ilosta kuin pikku pojat. Askeinen mieliä painava jäykkyys oli poissa, oli kuin olisi päästy raskaasta taakasta — olihan saatu ensimmäinen voitto, oli saatu kokoontumisvapaus ja oikeus järjestäytymiseen." 22

Muut kivihiilikämpiköt ja kylät, joita aseistetut vartijat olivat siihen asti union agitaattoreilta "suojelleet", tulivat nyt pian järjestöketjuun liitetyksi ja siitä alkoi Wyomingissa myöskin sosialistiosastojen perustaminen.

Suomalaisen sosialistijärjestön nousun aikoina käytiin useita tuimia lakkotaisteluita myöskin Idän tehdaslaitoksissa, erikoisesti Massachusettsin kutomoissa, joissa suomalaisia oli paljon mukana ja joilla oli oma vaikutuksensa meidän työväenliikkeeseemme. Järkyttävimmän siihen vaikutti kuitenkin Michiganin kuparinkaivajien suuri lakko, joka alkoi heinäk. 23 p:nä 1913 ja päättyi työläisten häviöön seuraavana keväänä. Sen johdosta koko järjestön voimat mobilisoitiin lakkolaisten avustamiseksi ja sen yhteydessä sattuneiden kammottavien tapauksien selostamisella muokattiin joukottain uusia jäseniä yhdistyksiimme.

Lakon syyt olivat yksinkertaiset: Calumet & Hecla-yhtymä oli yli sataanmiljoonaan nousevilla voitoillaan keskittänyt käsiinsä kilpailevien yhtiöiden kontrollin, kehittänyt teknillisiä menetelmiä ja ottanut käytäntöön urakkatyöjärjestelmän, jossa työläisten ansiot järjestelmällisesti laskivat. Suurin "agitaattori" oli kuitenkin käy-

**Lakossa olevat kuparinkaivajat mielenosoituksella jouluaaton katastrofi-
talon, Itallan haalin edustalla.**

täntöön saatettu, 150 naulan painoinen yhden miehen porakone, jonka käyttäminen näännytti parhaitakin miehiä.

Jo 1908 oli L. K. L:n toimitsijoiden, Mahonyn ja Välimäen aloitteesta perustettu union osasto Calumetiin Hancockiin, Ahmeckiin, South Rangelle ja Mass City'n, mutta niiden oli toimittava kaikessa hiljaisuudessa melkein salaisena. Suomalaiset olivat täälläkin järjestäytymisessä uran uurtajina. Mutta 1913 keväällä liike sai pakoittavista olosuhteista uutta virikettä ja mukaan liittyi myöskin englantilaisia, italialaisia ja kroatialaisia kaivosmiehiä. Lakon alkaessa järjestöön kuului yli 13,000 miestä, mutta sen kestäessä union jäsenmäärä nousi 16,000:een.

Järjestön puolesta esitettyihin vaatimuksiin vastattiin yhtiöiden taholta neuvotteluista kieltäytymisellä ja työläiset päättivät lakkoutua 7,000 äänellä ainoastaan 126 äänestäessä vastaan. Taistelu muodostui ankaraksi. Yhtiöiden toimesta salapoliisiliikkeet Ascher-yhtymä ja Waddell-Mahon-liike värväsivät suurkaupunkien alamaailman epäilyttävistä joukoista rikkureita ja pyssymiehiä, joita kuljettiin Kuparisaarelle. Apulaissheriffejä vannotettiin toimiin noin 1,600 miestä. Paikkakunnan porvarillisten voimien yhteiseksi taisteluliikkeeksi perustettiin Citizens Alliance-järjestö erikoisesti rikkurien suojelemiseksi ja Michiganin valtion kuvernööri lähetti hetimiten lakkoalueelle kansalliskaartin, joka sijoittui Calumetiin.

Aseistetut vartijat ja pyssyhurtat terrorisoivat ennen rauhalliset yhdyskunnat niin, ettei kukaan, varsinkaan iltaisin tahtonut uskaltaa olla liikkeellä. Lakkolaisten koteihin hyökkäykset, union toimitsijoiden pieksämiset ja vangitsemiset olivat päiväjärjestyksessä. South Rangen paikallisuuden sihteerin, Henry Kosken, asuntoon hyökkäsi hurttajoukko eräänä yönä ja kun kahakassa yksi pysymies sai kuolettavan kuulan ruumiiseensa, vangittiin Koski, mutta syyttömänä hänet kuitenkin täytyi vapauttaa. Elokuun puolivälissä 1913 hurtat piirittivät Seeberville kylässä sijaitsevan kroatialaisten ruokalan, alkoivat talon tulituksen, jossa kaksi lakkolaista tuli surmatuksi ja useita haavoittui.²² L. K. Lin presidenttiä, Charles Moyeria, ammuttiin päähän. ryöstettiin asunnostaan ja ajettiin pois Hancockista.

Taavi Helske,
San Francisco, Cal.

Kauhistuttavin murhenäytelmä tapahtui kuitenkin Calumetissa, italialaisten haalissa jouluaattoiltana 1913, jolloin joulujuhlan viettoon kokoontuneista lakkolaisten lapsista ja heidän äideistään suuri joukko sai surmansa. Juhlien parhaimmillaan ollessa huusi joku: "Tulipalo!" ja heti sitä seurasi kaupungin palokunnan pelottava vihellys, millä "alliance'laisia" tavallisesti kutsuttiin koolle. Seurauksena oli kamala pakokauhu. Haali oli toisessa kerroksessa ja kun käytävän sisällepäin aukenevia ovia ei syntyneessä häläkässä saatu auki, kaatuivat ensimmäiset käytävän alaosaan ovea vastaan, johon kasaantui yhä suurempia joukkoja ja joita yhä tiukemmin työnnettiin jälkimäisten taholta ylhäältäpäin, jossa ei lainkaan tiedetty oven kiinni olost. Siinä tukehtui kuoliaaksi 56 lasta ja 18 aikuista, joista puolet olivat suomalaisia. Kaikkiaan katastroofin ja sen aiheuttaminen vammojen johdosta kuoli 82 ihmistä. Seuraavana päivänä monessa lakkolaisten kodissa äiti makasi paareilla lapsiensa keskellä. Näky oli liikuttava. Syvä suru valtasi koko seutukunnan. Työlläiset kieltäytyivät yhtiön herrojen "avun" tarjouksesta uhrin hau-

tauksessa ja heidän tovereitansa tuli Ylä-Michiganin rauta-alueelta kokonainen junalasti lisäämään liki kahteenkymmeneen tuhanteen nousevaa hautajaisjoukkoa.

Toimeenpannut tutkimukset eivät koskaan selittäneet miltä taholta pakokauhun synnyttänyt huuto tuli, mutta yleiseksi käsityksi jäi, että ahnaiden työnteittäjien ja heidän likaisten apulaistensa kynnet olivat pelissä. Työmies, ilmestyen keskellä lakkoaluetta, taisteli sankarillisesti työläisten puolesta. Yllämainitun jouluaatto-katastroofin jälkeen tekaistujen syytöksiä perusteella vangittiin suuri osa Työmiehen toimihenkilöitä, mutta heidät kuitenkin vapautettiin. Erään kerran Työmies ilmestyi hyvin pienenä lehtisenä, jossa ainoastaan kehoitettiin lähettämään protesteja valtion kuvernöörille Kuparisaarella vallitsevan terrorin johdosta. Pyssymiehet suunnittelivat myöskin aseellista hyökkäystä Työmiehen ja sen toimitalon, Kansankodin hävittämiseksi, mutta saatuaan vihiä että talo oli joka puolelta hyvin varustettu eurooppalaisissa armeijoissa koulutettujen miesten toimesta, joilla myöskin oli aseet, hyökkäys jäi aikeeksi. Onneksi siten pahin verivirta tuli vältetyksi.

Tavallinen kansa, varsinkin itsenäisiin ja laestadiolaisiin seurakuntiin kuuluvat ympäristön maanviljelijät olivat lakkolaisten puolella joista ainakin kymmenen tuhatta oli suomalaista. Maanviljelijät toivat lakkolaisille runsaasti avustusta, jonka järjestämiseksi perustettiin n.s. "union kauppahuone", josta sittemmin muodostui Hancockiin suomalainen osuuskauppa. Mutta Suomi-Synodin ja sen hoitamaman Suomi-Opiston virkakunta ja kaikki pikkuporvarilliset "paremmat ihmiset" heti alussa linjautuivat yhtiöiden puolelle ja tekivät voitavansa työläisten häviölle saattamiseksi. Lakkoalueella olleita suomalaisia toimitsijoita, kuten John Välimäkeä, Helmer Mikkoa, Frank Aaltoa, Victor Branderia ja C. E. Hietalaa suomalainen "allianceväki" erikoisesti vihasi. Lakon päätyttyä keväällä 1914 kokoontui Suomalaisen Anti-Sosialisti Liiton ensimmäinen kokous Calumetissa toukok. 10 p:nä ja siinä selitettiin olevan erikoisen tärkeä "kansalaistemme ja työkansan vahingoksi toimivien sosialisti-agitaattorien paikkakunnalta pois karkoittaminen" niiden "turmiollisen toiminnan tähden".²⁴ Liitto oli huolissaan "tuhansia kansalaisiamme uhkaavan puutteen" vuoksi, kun sosialismin "villitys" on heiltä pilannut työnsaannin mahdollisuuden. Sitä seurasi Kuparisaarella täydellinen lamaannus, suomalaisia alkoi muuttaa pois, kaivantoja alettiin sulkea ja lakkolaisia vastaan käytyröineet liikemiehet saivat sulkea kauppjensa ovet.

Vielä seuraavanakin vuonna Anti-Sosialisti Liitto oli toimessa.

Silloin niiden toimesta oli Helmer Mikolle jätetty seuraavanlaatuinen karkoitusmääräys:

“Me Calumetin suomalaisen kansankokouksen valitsemana lähetystönä pyydämme ilmoittaa teille, että tämän kokouksen yksimielinen toivomus ja pyyntö on, että te poistuisitte ainaiseksi Kupariisaarelta, sillä teidän täällä olonne on suureksi vahingoksi Kupari-alueen väestön aineelliselle hyvinvoinnille. Tämän kokouksen hartain toivo on, että te poistuisitte täältä kolmen (3) päivän kuluttua.

Päivätty, Calumet, Mich., helmik. 18 p:nä 1915.

Allekirjoitukset: Gust Kauppinen, Herman V. Polvi, Fred Juopperi, Olof E. Kangas, Matti Peurasaari, August Holappa, Kalle Palosaari, Jacob Dextrom, komitea”.²⁵

Näiden taistelujen yhtäjaksoisella kertomuksella olemme nyt joutuneet ajassa useita vuosia eteenpäin niistä vaiheista, mitkä nyt käsiteltävänä ovat. Sen vuoksi nyt palaamme järjestöelämän sisäisten tapahtumien selosteluun Hibbingin kokousta seuranneina vuosina.

Työväen-Opiston perustaminen

Luonnonkauniilla paikalla kahden mailin matkan päässä West Duluthista, pienen Spirit-järven rannalla, Smithvillessä, sijaitsevat meikäläiselle työväenliikkeelle tärkeän ja paljon puheen ja väittelyn aihetta antaneen Työväen-Opiston jo vanhettuneet rakennukset, vaikkakin niitä nyt käytetään aivan toisiin tarkoituksiin kuin 40 vuotta sitten.

Kansalliskirkkokunnan liitto oli vuonna 1903 vuosikokouksessaan päättänyt perustaa oppilaitoksen, jossa voitaisiin “valmistaa opettajia kaikkiin evankelis-lutherilaisiin seurakuntiin”, koska Suomi-Opisto valmistaa niitä vain Synodin seurakunnille. Edelleen päätettiin asettaa koulu palvelemaan muidenkin käytännöllisten oppiaineiden ja ennen kaikkea englannin kielen opetusta.

Koulu aloitettiin Minneapolissa, mutta kun puuhassa olevien onnistui ostaa Smithvillestä kuusitoista rakennustonttia käsittävä maa-ala, jossa myös oli 18 huonetta käsittävä rakennus, niin sijoitettiin laitos sinne ja ristittiin se Kansan-Opistoksi. Suomesta hankittiin pastori E. W. Saranen johtajaksi ja ensimmäinen lukukausi alkoi tammik. 3 p:nä 1904. Oppilaita oli 36 ja uskonnolliset aineet olivat lukujärjestyksessä etutilalla.

Heti sen jälkeen laillistutettiin osakeyhtiö “Suomalaisen Kansan-Opiston ja teologisen seminaarin”-nimellä. Laillistuttajina olivat Peter Vuori Elystä, E. W. Saranen ja Alex Halonen Duluthista.

Osakepääomaksi määrättiin \$50,000.00, jakaantuneena yhden dollarin osakkeisiin. Opistolle kannatuksen saamiseksi alettiin osakkeiden myynti ja Halonen teki matkan ääri-lännelle asti opiston osakkeiden myyntiä ja sosialististen aatteiden levittämistä varten. Osakkeiden enemmistö joutui näin sosialistisesti ajattelevien käsiin ja uusien aatteiden "villitys" oli myöskin levinnyt oppilaskuntaan. Tämän lisäksi sen aikaiset papit eivät soveltuneet käytännöllisten tietoa-aineiden opetukseen ja sen vuoksi "paremman puutteessa" keväällä 1905 valittiin ylioppilas, K. L. Haataja opiston johtajaksi. Hän oli uusien aatteiden kannattaja ja liittyi Duluthin sos. osastoon kaksi vuotta myöhemmin.²⁶

Sosialistien pääsyä laitoksen kontrolliin auttoi vielä kansalliskirkkokunnan ja etenkin papiston keskuudessa vallinnut erimielisyys laitoksen tarkoituksista ja sen hoidosta. Vuoden 1907 yhtiön vuosikokouksessa sosialistit tulivat laitoksen johtajiksi valiten yhdeksästä johtokunnan jäsenestä viisi. Opetusohjelmaa muutettiin nyt sellaiseksi että siinä etualalla harjoitusaineiden ohella olivat yhteiskuntaoppi, historia, taloustiede, kehitysoppi ja sosialistisen liikkeen ja puolueohjelman tutkimus. Samana vuonna opiston opettajaksi tuli hetken Työmiehen toimituksessa ollut Leo Laukki. Oppilasmäärä 1907—1908 lukukautena nousi jo 70:een. Koulun nimeksi muutettiin Työväen-Opisto ja v. 1909 olivat kontrollissa tarpeelliset voimasuhteet muodostuneet sellaisiksi, että sosialistien käsissä oli \$3,400.00 arvosta osakkeita ja kansalliskirkkolaisilla ainoastaan \$800 00 arvosta.

Heti ensimmäinen edistysmielinen oppilaskunta järjestäytyi "toverikuntayhdistykseksi", joka piti säännöllisesti kokouksia ja pohti opiston sisäisiä ja myöskin järjestöä koskevia kysymyksiä. Heti myös alettiin julkaista Vallankumous-nimistä vuosijulkaisua ja sittemmin vuosineljännesjulkaisua, jonka nimenä oli Ahjo.

Laitoksen siirtymistä kansainvälisen sosialismin levityssahjoksi ei suinkaan katseltu Kansan-Opiston alkuperäisten perustajien puolesta suopein silmin. Haikeasti he myönsivät:

"Kansalliskirkkokunnalle oli Kansan-Opiston menetys raskas isku ja tavallaan se koski koko vakavahenkiseen siirtokansaamme. Koulu oli saatu hyvään alkuun, koulutalo asuttavaan kuntoon eikä velkaa ollut kuin kahdeksansataa dollaria. 'Kynä ei tahdo pysyä kädessä kun ajattelee Kansan-Opiston asemaa', kirjoittaa pastori K. E. Salonen kirkkokuntansa 25-vuotisjulkaisussa".²⁷

Hancockin edustajakokous tunnusti Työväen-Opiston järjestön laitokseksi ja sille kerättiin aineellista avustusta.

Salaliittopuuhien paljastaminen

Suomen suurlakon ja onnettoman Viaporin kapinan päätyttyä ryssäläisvallan vastustukseen innostuneet herraskaiset alkoivat kehitellä salakähmäisesti toimivia vallankumousyhdistyksiä ja väkivaltaisia keinoja suunnittelevia yhtymiä Suomen vapauden puolustamiseksi. Niihin värvättiin työväenliikkeeseen innostuneita nuoria ja niihin selitettiin sisältyvän myöskin työväenliikkeen edistämisen tarkoitus. Kun sitten Suomen taisteluissa tapahtui se käänne, ettei porvariston taholta enää tällaisille nurkkakunta-aktivisteille luovutettu varoja ja kun itseuhrautuvaisuuden siveellinen mahti alkoi hälvetä vastuksien johdosta, alkoi näiden aktivistien keskuudessa levitä rikoksellisuuteen johtava, omaksi hyödyksi järjestettävien väkivallan töiden ja rosvouksien suvaitseminen. Kun ennen oli tarkoitettu rikkailta ottaa varoja suuren vapaustaistelun hyväksi, kuten monet venäläiset vallankumousryhmät tekivät niin nyt moraalisen tarmon heikentyessä arveltiin sopivaksi ryöstää rahoja myöskin omaksi hyväksi.

Tämänlaisesta maaperästä toi siirtolaistulva tšekäläisen työväenliikkeen keskuuteen eräitä vallankumoushaaveilijoita, jotka käsittelemättä työväenliikkeen normaalisia tehtäviä ja toimintamahdollisuuksia, alkoivat täällä salakähmäisen nurkkatoimintansa joka sai suorastaan provokaattorisen luonteen, varsinkin mikäli heidän sanantuotteitaan kuljetettiin Suomeen, johon niiden levittäminen pääasiallisesti olikin tarkoitettu.

Viaporin kapinan johtajana ollut kapteeni John Kock, joka hetken aikaa oli Raivaajan toimituksessaakin, oli idealisporvarilliselta vallankumouskannaltaan lähtien innostunut tällaisiin salahankkeisiin. Hänen ja hänen kannattajiensa toimesta pidettiin Quincyssa, Mass. sos. kesäjuhlien yhteydessä heinäk. 7 p:nä 1907 kokous, jossa perustettiin "Suomen ja Venäjän vallankumouksen yhdistys". Yhdistyksen päätoimisto sijoitettiin New Yorkiin ja eri paikkakunnille päätettiin perustaa "alaosastoja toimimaan keskuskomitean määräyksien mukaan". Yhdistyksen tuli kerätä varoja "vallankumouksen edistämiseksi Suomessa ja Venäjällä" samalla kuin keskuskomitea määrättiin muodostamaan erikoinen "taistelujärjestö", jonka "taistelualueena on Suomi ja Venäjä".²⁸

Nämä säännöistä lainatut kohdat eivät kuitenkaan vielä selitä yhdistyksen puuhaajien tarkoitusta kokonaan. Sen toimesta alettiin julkaista "Köyhälistön Tahto"-nimistä pientä sanomalehteä ja sen kirjoitukset, samoin kuin täältä Suomeen lähetetyt lentolehtiset,

olivat luonteeltaan puhtaasti anarkistisia ja väkivaltaan yllyttäviä. Niissä kehoitettiin opettelemaan ampuma-aseiden käyttöä ja selitettiin: "Sammuttakaa tuskanne sankaritoilla, parempi on lyödä alas kuin huutaa alas ja oikea toiminnan mies puhuu vähän, ajattelee paljon ja lyö navakasti".

Pahinta oli, että tälle tulen kanssa leikkivälle toiminnalle koetettiin saada sosialistiosastojen suoja ja että osastoissa kierteli miehiä, jotka tsaarivastaisen vallankumousliikkeen manttelia kantaen tavoittelivat joukkojen kannatusta ja havittelivat koko järjestön kontrollinsa alaiseksi asettamista. Tämän puuhan paljastaminen jäi erikoisesti Raivaajan toimituksen tehtäväksi ja siinä F. J. Syrjälä, lehden päätoimittajana, suoritti ansiokkaan työn.

Näihin salaliittopuuhiin kuuluu vielä se, nähtävästi yksilöllisen kostonhimon kannustama katala hyökkäys Suomen sosialidemokraattisen liikkeen johtajia ja toimitsijoita vastaan, jonka J. A. Mustonen syksyllä 1908 ilmestyneellään "Salat-julki"-tekeleellään suoritti. Kirjoittaja oli Suomessa kuulunut sosialisteihin ja sen perusteella pääsi Canadassa Työkansan toimitukseen, mutta joidenkin henkilökohtaisten pettymyksiensä vuoksi hän luopui tästä liikkeestä. Sen tehtyään ryhtyi hän "paljastamaan" aktivistien salaisia puuhia tunnusti olleensa mukana aikoinaan mielenkuohua herättäneissä rosvouksia suunnittelevissa sakeissa ja itsensä monipuolisella esittämällä koetti tavoitella jonkinlaista "rosvomarttyyriuden kruunua", kuten Raivaajassa sanottiin.

Tekeleen tarkoituksena oli sotkea Suomen sosialidemokraattien johtajia ja myöskin täällä toiminnassa olevia miehiä, kuten Aku Rissanen, Vieno Severi Alanne, Wilho Boman ja J. A. Partanen joihinkin hämäriin tekoihin aktivistien toiminnan yhteydessä Suomessa, mutta suurella pauhinalla luvattu "paljastus" lusahtikin omaan mittättömyyteensä, sillä siinä ei kyetty osoittamaan näiden miesten kontolle minkäänlaista rikosta. He olivat kannattaneet Suomen itsenäisyyttä ja Venäjän vallankumousliikettä ja toimineet niiden hyväksi mutta, samoin kuin Suomen sosialidemokraattiset toimitsijat, olivat hekin heti ryhtyneet julkisesti tuomitsemaan aktivistien nimen varjossa toimeenpantuja murhia ja rosvouksia, kun sellaista tieto levisi. V. S. Alanne Työmieheissä ja Aku Rissanen Raivaajassa osoittivat Mustosen "paljastukset" pelkästään provokaattorisiksi yrityksiksi, joiden tarkoituksena oli sosialistisen liikkeen vahingoittaminen. He käsittelivät myöskin Mustosen esittämiä yksityiskohdista Suomen aikaisemmista tapahtumista ja osoittivat, etteivät puolueen edesvastuulliset toimitsijat milloinkaan suosineet tai suojelleet

minkäänlaisia vallankumousliikkeen suojissa harjoitettuja väärin-koja. Mikäli voidaan käsittää, ei kapteeni Kock myöskään milloin-kaan ollut kannatustaan antanut mustoslaisten rikollisille puuhille. Päällikkö itse oli ilmeisesti puhtaampi kuin hänen apulaisensa.

Samoihin aikoihin oli Matti Kurikan aloitteesta New Yorkissa perustettu "Suomi-Suoja"-yhdistys, jonka tarkoituksena myös oli "aseellisen vastarinnan kehittäminen Venäjän hallituksen joukkoja vastaan" ja siinä mielessä suunniteltiin ryhtyä aseiden kuljetukseen Suomeen.²⁹ Yhdistys, mihin sekaantui joitakin New Yorkin osaston jäseniäkin, suunnitteli myöskin jonkinlaisen siirtolan perustamista. Puuha haihattelevine tarkoituksineen herätti ihmettelyä, mikä pian kehittyi kammoksi, kun saatiin tietää Kurikan salaa uudestaan liittyneen sosialistipuolueeseen tarkoituksella päästä epäilyttävien puuhien levitykseen suomalaisosastojen keskuuteen. Vakaantuneet sosialistit alkoivat vaatia julkista selostusta yhtymän puuhista ja siihen se sitten hävisikin. Suomi-Suoja sai riveihinsä muutamia äskettäin Suomesta tulleita v. 1908, mutta seuraavana vuonna se hävisi näyttämöltä.

Samoin myöskin hävisi "Suomen ja Venäjän vallankumouksen yhdistys". Nämä salaliittopuhat aiheuttivat pieniä vaikeuksia, mutta niiden paljastaminen selvitti ilmapiiriä ja loi entistä paremmat edellytykset aatteellisesti selvemälle sosialistiselle liikkeelle.

Henry Askei

Kansallismaineen "puhdistajat" liikkeellä

Alusta pitäen vallinneet vihamieliset suhteet sosialistien ja heidän vastustajiensa välillä kärjistyivät alinomaa uuden liikkeen laajentumisen johdosta. Porvarillisia piirejä sapetti heidän taka-alalle joutumisensa kaikissa yhteistoiminnoissa. Heidän saarnaajansa saivat vähemmän kuulijoita ja raittiusseurat haaleineen monilla paikkakunnilla joutuivat sosialistien haltuun. Vanhoillisten keskuudessa valitettiin sosialistien aiheuttamista "kansallisista vaurioista" ja suuttumuksella katseltiin sosialistien aina suurenevia juhlia ja juhla-kulkueita. Jo 1907 Hancockin punalippujutussa, jota tuonnempana tarkemmin selostetaan, olivat kansallismaineen "puhdistajien" sormet pelissä ja tarkoituksena oli viranomaisten avulla nujertaa sosialistinen liike.

Kansan-Opiston joutuminen sosialistien haltuun oli yksi välien kärjistymisen syy. Mutta Minnesotan ja Michiganin kaivostyöläisten lakot, jotka suorastaan koskivat suomalaisen pikkuporvariston aineellisiin etuihin, raivostuttivat heitä kaikkein enimmän. Vanhoillisten mielestä lakot johtuivat pelkästään sosialistien kiihoituksesta ja kun ne hävittiin ja lakkoon osallistuneet, "mustalle listalle" asetettuina useinkin joutuivat poistumaan paikkakunnalta, niin katkeeroituivat suomalaiset porvarit asiakkaittensa menetyksen johdosta.

Kiihkeä suvaitsemattomuus ja yhteiskunnallinen valistumattomuus on suomalaisia porvaripiirejä täällä aina pitänyt vanhoillisempina kuin itse maan hallitseva luokka on. Porvarilliset sanomalehdet ovat aina esiintyneet äärimmäisen taantumuksellisina, eikä niiden toimituskunnissa vuosikymmenien aikana ole ollut kuin joku harva yhteiskunnallisten kysymyksiin selostukseen pystyvä toimittaja. Ennakkoluuloisessa tietämättömyydessä on vaatimattomakin yhteiskunnalliset uudistusliikkeet leimattu kauhistuttavaksi anarkismiksi ja nihilismiksi ja jokainen vapaampaan ajattelutapaan viittaava ele pahimmaksi jumalattomuudeksi ja kaiken pyhän häpäisemiseksi.

Vuoden 1908 alussa kansallismielisten toimesta aloitettiin "pyhä sota" sosialistien paikkakunnilta ja maasta pois karkoittamiseksi. Työnteettäjille tahdottiin julistaa uskollisuutta kansallismaineen kirkastamiseksi. Tämä juudasponsiliikkeeksi nimitetty puuha aloitettiin Evelethissä, Minn. helmik. 2 p:nä pidetyllä kansankokouksella, jossa puheenjohtajan, Frank Mattsonin ja kirjurin, J. H. Castrenin ohella komiteaan valittiin Peter Peterson, Jaakko Penttilä, John Pakka, Gust Klemola, pastori J. Wargelin, John Nelson, Matti Ander-

son-Puhakka ja Jaakko Saari, jonka tehtäväksi annettiin samanlaisen kokousten muualle järjestäminen ja niille päätösluonnosten esittäminen, joissa tuomitaan "sosialistien rettelöinti" ja saatetaan heidän toimintansa amerikkalaisen sanomalehdistön ja asianomaisten työnantajien tietoon.³⁰

Mountain Iron, Minn., kaivoskylässä, lähellä Virginiaa pidettiin samanlainen kokous maaliskuussa 1908 ja hyväksytyssä julkilausumassa sanotaan muun ohella seuraavaa:

"Me hylkäämme kaikki vallankumouksellisten vuosia tekemät hyökkäykset ja kiihottavat puheet, joilla he ovat häväisseet koko kristillisen ja valistuneen maailmankatsomuksen, sekä koettaneet tallata lokaan kodin ja seuraelämän puhtauden, siten laskien perustuksen uskonnon pilkkaamiseen ja raakuuteen. Me tuomitsemme kaikki epäisänmaalliset puheet ja käytökset ja punaisen lipun kantamisen julkisissa paikoissa, joilla toimenpiteillä lietsotaan vallankumouksellista henkeä kansan syviin riveihin ja yllytetään sitä hallitusta vastaan ja sen kautta menetetään Amerikan kansan luottamus ja kunniotus suomalaisten vakavampaa enemmistöä kohtaan".

Maaliskuussa samana vuonna pidetyssä "kansalaiskokouksessa" De Kalbissa, Ill., hyväksytyssä 150 hengen allekirjoittamassa julkilausumassa sanotaan:

"Koska sosialistinen liike Amerikassa ainakin suomalaisten keskuudessa on näyttäytynyt niin vallankumoukselliseksi, että joillakin paikkakunnilla kansallisuutemme on tullut siitä kärsimään ja meikäläisiltä on kielletty työhön pääsy, sekä joissakin tapauksissa kielletty Yhdysvaltain kansalaiseksi pääseminenkin ja koska tiedämme, että sosialismin nimessä opetetaan jumalankieltämystä ja vapaa-rakkautta, sekä koska sosialistit käyttävät puoluetoiminnassaan törkeintä yksilöitten ja muiden puolueiden sekä hallituksenkin parjaamista ja esiintymistavassaan loukkaavat tunteita ja oikeuskäsitteitä, sekä tahtovat anastella raittiusseurain ja seurakuntain omaisuutta oman aatteensa palvelukseen, niin me panemme jyrkän vastalauseen heidän menettelyään kohtaan".

Samanlaatuisia kokouksia pidettiin ainakin edellämainittujen paikkakuntien ohella vielä Sault Ste Mariessa, Mich., Calumetissa, Mich., Hancockissa, Mich., Elyssä, Minn., Hibbingissä, Minn. Sandstonessa, Minn., Red Lodgessa, Mont. ja joillakin muillakin paikkakunnilla.³¹

Maineen "puhdistajien" erikoisena tarkoituksena oli boikotin kehittäminen sosialistisia sanomalehtiä vastaan ja niiden toimittajien, samoin kuin unioiden organiseeraajien mustaaminen. Valheel-

lisiä ilmiäntoija tehtiin viranomaisille aina Washingtoniin asti tarkoituksella pakottaa viranomaisia maasta karkoittamaan "tosisuomalaisten" vihaamat henkilöt. Joillakin paikkakunnilla, kuten Calumetissa ja Hancockissa, oli järjestettyihin kansankokouksiin, siivöimisestä huolimatta, tullut myöskin sosialisteja ja niiden esiintyminen aiheutti sellaisen "häiriön", ettei ilmeisesti vähemmistöksi jääneet maineen "puhdistajat" voineetkaan julkilausumiaan säännöllisessä järjestyksessä saattaa hyväksytyksi. Mutta siitä huolimatta heidän lehtensä julkaisivat ne "kansankokouksien" päätöksinä.

Juudasponsiliike alkoi keskivaltioista, mutta se levisi myöskin Länteen ja Itään. Raivaajan levenemispöirissä eräät pastorin mantelia kantavat kielittelivät amerikkalaisille suomalaisten "anarkistisuudesta" ja Astoriassa koetettiin sosialisteja johtaa peukalopiiteihin Amerikan lipun "häväisemisestä", vaikka sellaisesta suinkaan ei ollut kysymystä. Vielä ensimmäisen maailmansodan aikana, jolloin yhtä hyvin amerikkalainen kuin ulkomaalainenkin tavallinen kansa suhtautui sotaan ja sen asettamiin velvollisuuksiin vastenmielisesti, suomalaiset porvarilliset piirit katsoivat itselleen kuuluvaksi velvollisuudeksi vääristelyjen ilmiäntojen esittämiseen I. W. W:n kannattajista ja sosialisteista tarkoituksella nostattaa omaa saksalaismielisyysyteen pohjautuvaa kansallismainettaan.

Vaikka meidän taas onkin ajassa siirryttävä kymmenisen vuotta eteenpäin, niin asiayhteyden säilyttämiseksi on merkille pantava Chicagossa lokak. 11 p:nä 1918 perustetun Suomalaisen Lojalisuusliiton aikaisempien vuosien mallin mukainen kansallismaineen kohotukseksi tarkoitettu, mutta todellisuudessa sen häväisemiseksi muodostunut toiminta. Vuotta ennen oli suomalaisten porvaripiirin toimesta myöskin alettu perustaa Lincoln Loyalty Leaguen osastoja. Tarkoituksena jälleen oli "taistella sosialistista kiihoitusta" vastaan, sillä sosialismi muka merkitsi anarkismin ja "hallitusvastaisen vallattomuuden" levittämistä.²²

Vielä niin myöhään kuin Franklin D. Rooseveltin presidentiksi tullessa Fairport Harborin eräiden "tosisuomalaisten" toimesta oli sikäläisen alkaalitehtaan konttoriin kiikutettu "punaisten luettelo" tarkoituksella saada ne työstä erotetuksi, mutta tämä tapahtui liian myöhään ja kätyrit saivat pitkän nenän. Jo 1908 aikoina, edellisen Rooseveltin aikaisen reformipuuskan johdosta ilmestyneen paljastuskirjallisuuden vaikutuksesta alkoi yleinen mielipide kääntyä säälimätöntä kiskomista harjoittavia monopoliyhtymiä vastaan ja maan valistuneissa piireissä alettiin kunnioituksella katsella työläisryhmiä.

S. S. Järjestön tolmeenpaneva komitea v. 1911

Vasemmalta lukien: S. Hautaniemi, Kaarl Helander, Victor Watia, Herman Louko, Emil Oksa, J. W. Sarlund ja Evert Savela.

jotka herkeämättä taistelivat rajatonta riistoa vastaan. Vapaamat tuulet puhaltelivat maassa. Mutta tästä eivät "tosisuomalaisten" nurkkapatriootit, jotka koettivat kukkaroaan kartuttaa joillakin juudaspenningeillä, tietäneet mitään. Yhteiskunnallisen reformiliikkeen nousu oli omalta osaltaan aiheuttamassa, ettei maineemme "puhdistajat" päässeet muuhun kuin silloin tällöin jonkun yksityisen sosialistin työstä erottamiseen ja itsensä yhä perusteellisemmin häpäisemiseen.

Hancockin edustajakokous

Suomalaisen järjestön kolmas edustajakokous pidettiin Hancockissa, Mich., elok. 23—30 päivinä 1909. Täysivaltaisiksi edustajiksi hyväksyttiin seuraavat toverit: Arvid Pitula, Mainen edustaja; Hilda Sikanen, Wilho Hedman ja John Niemelä Massachusettsin edustajat; A. Ojanen, New Hampsiren edustaja; K. G. Lindström, New Yorkin edustaja; Gust Pursi, Ohion edustaja; Axel Pekkola, Pennsylvanian edustaja; Ivari Alanko, Rhode Islandin edustaja; Kusti Erickson, Vermontin edustaja; Kaarl Helander, Illinoisin edustaja; Joel Lehtovaara, Indianan edustaja; Frank Aaltonen ja A. O. Sarell, Michiganin edustajat; John Korpi, Erick Perttunen, K. G. Tuura, Kalle Koski ja E. V. Pitkänen, Minnesotan edustajat; J. O. Olin, South Dakotan edustaja; Otto Arlund, Wisconsinin edustaja; John Kiviniemi, Arizonan edustaja; Herman Louko, Californian

edustaja; John T. Lassila, Coloradon edustaja; M. N. Hill, Idahon edustaja; Jacob Toppari, Montanan edustaja; L. Laine, Oregonin edustaja; I. O. Peurala, Washingtonin edustaja; Wm. N. Reivo, Wyomingin edustaja; Victor Watia, Suom. sos. järjestön edustaja; F. J. Syrjälä, Raivaajan edustaja; E. W. Björklund, Työmiehen edustaja ja Väinö Riippa, Toverin edustaja.

Edelleen täysivaltaisiksi edustajiksi hyväksyttiin Evert Savela Californiasta, Semmi Hautaniemi Utahista, Alfred Hautamäki Michiganista, Reino Salo Työväen-Opistosta ja veljesedustajana olevalle Työkansan toimittajalle J. W. Kannastolle päätettiin antaa puhevuorojen käyttöoikeus.

Taantumuksellisten suomalaisten juudasponsiliike oli siinä määrin järkyttänyt mieliä, että heti kokouksen alussa F. J. Syrjälän ja Toivo Hiltusen esityksestä hyväksyttiin järjestön tarkoituksia selittävä ja kansalaiskokouksien ponsilausuntojen valheita oikova seuraava julkilausuma:

”Siitä alkain kuin sosialistinen liike heräsi täkäläisen suomalaisen väestön keskuudessa, on sitä vastaan erityisesti noussut meille hyvin tunnettu suomalainen ryhmä, joka edustaa, lievästi sanoen, edistysvastaista vanhoillisuutta. Me viittaamme niihin, tämän ryhmän johdolla pidettyjen, epävapaalla tavalla johdettujen kansalaiskokousten ponsiin, joita julkaistiin sekä suomen- että englanninkielisissä lehdissä suomalaisia sosialisteja vastaan, jossa häikäilemättä leimataan suomalaiseen sosialistijärjestöön kuuluvat henkilöt m. m. anarkisteiksi, jumalankieltäjiksi ja vapaarakkauden harjoittajiksi. Vaikka me lieventävänä asianhaarana otammekin huomioon näiden kokousten toimeenpanijain ja johtajain yhteiskunnallisen kasvatuksen puutteellisuuden ja uskonnollisen suvaitsemattomuuden ja tunnemme heidän keinojensa riittämättömyyden sosialismin edistyksen katkaisemisessa, on meillä syytä sanomalehdistön kautta suomalaisen sosialistijärjestön puolesta yleisölle lyhyesti selittää kantamme edellämainittuja syytöksiä vastaan:

1:si. Me käsitämme täydellisesti anarkistien oppien ja tekojen turmiollisuuden työväenluokan kannalta. Anarkistiset opit ovat individualismista johdettujen väitteiden huippuunsa kehitettyjä johtopäätelmiä, joissa kielletään kaikki ne ehdot, joiden perusteella — ja ainoastaan niiden perusteella — voi sosialistinen yhteiskunta-järjestelmä olla olemassa ja lähes kaikki ne ehdot, joiden pohjalla menestyksellistä sosialistista taistelua kapitalismia vastaan voidaan käydä. Toiselta puolelta me kyllä käsitämme sen, että rajatonta kurjuutta työväenluokan keskuudessa synnyttävä kapitalismi johtaa epätoivoon vaivuttamiaan ihmisiä anarkismiin, synnyttää senkin kautta yhteiskunnallista sekasortoa ja vastusta sosialismin edistykselle. Enemmän kuin minkään muun yhteiskunnallisessa taistelussa esiintyvän suunnan tai puolueen edustajilla, on sosialistipuolueella ja siis siihen kuuluvalla suomalaisella sosialistijärjestölläkin syytä kieltää anarkistiset harrastukset keskuudessaan. Mutta ei selvää ja itsetietoista anarkismia ole koskaan havaittu vähänsäkään määrässä ilmenneen suom. sos. järjestön keskuudessa. Siksi emme voi sitä lukea, vaikkakin jotkut, synnyinmaassamme vallitsevasta Venäjän tyranniudesta katkerasti kärsimään joutuneet henkilöt jonkun aikaa tyrkyttivät järjestöllemme enemmän anarkismin kuin sosialismin kanssa sopusoinnussa ole-

via valtiollisia ja yhteiskunnallisia näkökantoja. Juuri siinä tuli selvästi näkyväin suomalais. järj. uskollisuus kansainvälisen sosialismin periaatteille. Se ei hetkeäkään epäillyt asettuessaan noita mainittuja, sosialismille vieraita aatteita vastaan, jotka siitä syystä ehdottomasti raukesivatkin.

Mitä tulee niihin eri paikkakunnilla sattuneisiin tapahtumiin, joissa punaisen lipun kantaminen sosialistien juhlissa ja kulkueissa on synnyttänyt anarkismikauhua, olemme sitä mieltä, että kaikissa noissa tapauksissa ovat paikalliset poliisiviranomaiset törkeästi loukanneet tämän maan peruslakien ja amerikkalaisen hallintojärjestelmän peruskäsitteitä, joiden mukaan kaikkien ihmisten tärkeimpiä oikeuksia ovat: elämä, vapaus ja onnellisuuden etsiminen, sillä me pidämme punasen lipun kaikkien ihmisten vapauden, veljeyden ja tasa-arvoisuuden tunnusmerkkinä, ja katsomme olevamme oikeutetut sitä käyttämään juhliessamme rauhallisissa tarkoituksissa.

2:si. Syytös järjestöme uskonnollis-vihollisesta kannasta, ei itse uskonnollistenkaan ihmisten piireissä ole mikään varmasti perusteltu asia. Uskonnollisen kiihkoilun vallassa toimivat eri uskokunnat heittelevät joskus syytöksiä toinen toisiaan vastaan "oikean jumalan" häväämisestä ja pilkkaamisesta. Mutta meidän järjestöme ei poliittisena puolueena ole uskonnon sisäiseen olemukseen nähden asettanut mitään määritelmää. Sen ohjelmassa on: uskonto on kunkin yksityisen asia. Niitä, joita sanotaan jumalankieltäjiksi, tavataan nykyisin kaikissa puolueissa ja järjestöissä, eivätkä suurimmat vapaa-ajattelijat ole olleet sosialisteja.

3:si. Pyydämme tämän yhteydessä myöskin huomauttaa, että sosialismi nojaa periaatteisiin, joiden pohjalla järjestyneet sosialistipuolueet pyrkivät yhteiskunnalliseen järjestelmään, jossa nykyaikaisen kapitalismin synnyttämät siveettömyysilmiöt, joita nykyään yhtenäin puhkeaa kaikissa ihmisryhmissä, häviävät, joten syytökset siitä, että järjestöme suosii vapaarakkautta ja siveettömyyttä on aiheeton ja ilkeämielisessä tarkoituksessa tehty".³³

Järjestön sihteerin, Victor Watian, toimintakertomuksen mukaan järjestössä oli 162 osastoa ja yhteinen jäsenmäärä 6.000 vaiheilla. Koko järjestön toiminta-ajalla oli keskusvirastolla ollut tuloja \$26,358.51 ja menoja \$23,561.32. Kun yleispuolueen veromerkkien välityksestä saatu palkkio, osastojen järjestöön liittymisen sisäänkirjoitusmaksu, lahjoitukset ja keräykset eivät riittäneet agitaatiotyön kustannuksiin, niin oli käytäntöön otettu erityiset "suomalaiset agitaatioveromerkit", joilla jäseniltä kerättiin viisi senttiä kuuksessa järjestötoiminnan rahoittamiseksi.

Hibbingin kokouksen järjestämä organisaattorinen rakenne oli kolmen vuoden kuluessa osoittautunut liian hölläksi ja hajanaiseksi. Yleinen komitea, johon nyt kuului 39 jäsentä, ei vuotuisena toiminta-aikanaan ollut voinut jäsenkohtaisella äänestyksellä ratkaista kuin kaksi kysymystä ja niistäkin toisesta "parillaan äänestettiin kolmatta kertaa". Yleisäänestyksiä oli menossa aivan liian paljon ja puolueutisia, selostuksia ja tiedonantoja lähetettiin lehdille niin, että niistä vuoden mittaan kertyi 600 sanomalehtipalstaa, mikä merkitsi noin tuhannen dollarin kustannuksia. Ne olivat sitäpaitsi ikävää lukemista.

Järjestörakennetta tiivistettiin nyt uusilla säännöillä. "Yhdysvaltain Suomalainen Sosialistijärjestö" hyväksyttiin nimeksi, yleinen komitea lakkautettiin, toimeenpanevaan komiteaan määrättiin kuulumaan 7 jäsentä, jotka valitaan Chicagon ympäriltä koska puolueen päämaja sijaitsee siellä ja järjestö jaettiin kolmeen piiriin, kuten jo Hibbingissä oli suunniteltu. Jokaisen piirin asioita hoitaa piiritoimikunta ja sen sihteeri. Järjestön keskusvirasto luovuttaa veromerkituloista osan piirikomiteoiden toiminnan ylläpitämiseksi.

Tarpeelliseksi oli osoittautunut myöskin järjestön ohjelmallisten ja kurinpidollisten määräysten selvittäminen. Säännöissä sanottiin heti alussa, että "järjestö toimii Yhdysvaltain sosialistipuolueen ohjelman ja peruslakien pohjalla" ja tätä määräystä tehostettiin vielä erikoisella päätöksellä, jossa muun ohella sanotaan seuraavaa:

"1:si) Missä hyvänsä koko järjestön tai sen osastojen keskuudessa huomataan kohoavan sellaisia vieraita harrastuksia, jotka eivät ole sopusoinnussa luokkataistelulle nojaavan sosialismin ja kansainvälisessä sosialismissa yleisesti hyväksytyjen, sosialidemokratian yleistä suuntaa koskevien menettelytapa-periaatteiden ja päätösten kanssa, on niihin kiinnitettävä tarmokasta huomiota, tarkoituksella estää niiden harrastusten vaikuttavuutta järjestön keskuudessa ja yleensä työväen luokassa; ja elleivät niiden harrastusten henkilökohtaiset edustajat, jos ne ovat järjestön jäseniä taivu edellään mainittujen järjestön perusteiden ja tarkoitusprien alaisina ja niiden hyväksi työskentelemään, tulee heidät ehdottomasti erottaa järjestöstä.

2:si) että järjestön agitaattorit, sanomalehtien toimittajat ja muut järjestön jäsenet ja palvelijat eivät saa esitellä omia persoonallisia mielipiteitään sosialistipuolueen periaatteiden nimessä asioista, jotka ovat sosialidemokratian yleisesti hyväksytyissä periaatteissa käsitellyt, tai asioista, joiden suhteen sosialistipuolueet eivät ole pitäneet tarpeellisenä kantaansa määrätä ja jotka siis eivät kuulu puolueen harrastusten piiriin. . .

3:si) että järjestön ja sen osastojen keskuudessa kartettakoon visusti yleisinä asioina esille ottamasta riitakysymyksiä, joilla on selvästi persoonallinen luonne. . .

Puolueen luottohenkilöitä kielletään julkisuudessa esittämästä toisistaan persoonallisia syytöksiä, joiden takana ei ole jotain sosialisti-osastoa tai puolueen virastoa".³⁴

Edelleen määrättiin, että vähemmistön tulee tyytyä enemmistön tahtoon.

Järjestön rakennuspuitteet olivat nyt saaneet lopullisen muotonsa ja se oli valmis "täysin purjein" viillättämään eteenpäin. Kä-sillä olleiden menettelytapaerimielisyyksien parhaalla tavalla ratkaisemisella luultiin voitavan vauhtia kiihdyttää, sillä silloin ei vielä voitu aavistaa, mikä kohtalokas vaara järjestölle "suuntajutuista" muodostui.

Maan sosialistisessa liikkeessä oli Hancockin kokouksen edellä kiistelty yhteiskunnallisten reformien merkityksestä sosialistisen yhteiskunnan saavuttamista tarkoittavalle taistelulle. Niitä, jotka n.s. välillisiä parannuksia ja kunnallispolitiikan kautta saavutettavissa olevien uudistusten merkitystä aliarvioivat, kutsuttiin "impossibilisteiksi", ja "oportunisteiksi" nimitettiin niitä, jotka tahtoivat käyttää hyväkseen kaikkia mahdollisuuksia pienienkin uudistusten toteuttamiseksi, koska siten voidaan lujittaa varattoman kansanosan voimia taistelua varten lopullisen päämäärän saavuttamiseksi.

"Impossibilistien" keskuudessa suuntauduttiin jyrkästi porvarillista valtiota vastaan ja puhuttiin sen murskaamisen välttämättömyydestä sen sijaan kuin heidän vastustajansa pitivät sosialistisen järjestelmän kehittymistä mahdollisena olemassa olevan valtiollisen järjestelmän puitteissa. Edelliset suuntasivat katseensa poliittisen valtio-organisation sivu, teollisuusdepartementtijärjestelmään ja tulivat sen vuoksi lähelle I. W. W:n teorioita ja eurooppalaisten anarkosyndikalistien oppeja. Kun maassa oli aikaisemmin ilmennyt anarkistisia virtauksia, jotka 80-luvulla olivat yrittäneet järjestyä puolueeksikin ja kun niiden keinotekoisesta "jyrkkyydestä" ja utopistisista haaveista hyötyi ainoastaan porvaristo, joka niiltä sai aseita työväenliikettä vastustaessaan, niin sosialistien Chicagon puoluekokous 1908 katsoi tarpeelliseksi osoittaa "mahdottomien" esitykset ja "jyrkkien haaveilut" puolueen eduille vastakkaisiksi. Yhteiskunnallinen uudistustoiminta välillisine parannuksineen tunnustettiin, mutta silti ei asetettu pelkästään käytännöllisiin reformeihin toimintansa rajoittaneiden kannalle.

Suomalaisten keskuudessa selviä "impossibilistien" kannattajia ei tiettävästi montakaan ollut. Asia kiinnitti meillä huomiota lähinnä sen vuoksi, että Työmiehen kustantaman englanninkielisen lehden, Wage Slave'in toimittajan, A. M. Stirtonin, tunnettiin suosivan tätä suuntaa ja siitä puhuttiin paheksuen.

Mutta suomalaisten keskuudessa sen sijaan käytiin navakkaa väittelyä siitä, miten olisi suhtauduttava olemassa oleviin ammattijärjestöihin. Unioihin kuulumista ja niiden toimintaa koskevat kysymykset olivat keskivaltioissa ja myöskin Lännellä käytyjen lak-

Hancockin edustajakokouksen edustajat

kojen ja koettujen häviöiden johdosta muodostuneet tärkeiksi elinkysymyksiksi. Yhä oltiin yksimielisiä unioihin kuulumisen välttämättömyydestä, A. F. L:n vanhoillisen "pääoman ja työn sopusointuun" luottavan käsityksen hylkäämisestä ja teollisuusperustettain rakentuvan järjestömuodon — industrialistien unionismin etevämyydestä. Hibbingin kokouksessa I. W. W:lle annettu erikoistunnustus kuitenkin nyt Hancockin kokouksessa selvästi kiellettiin Syy oli ilmeinen: I. W. W. ei ollut voinut kehittyä valtavaksi liikkeeksi, kuten oli kuviteltu, hajaannukset olivat siitä karkoittaneet sosialistit ja poliittista toimintaa vastustava suunta oli päässyt koko liikettä hallitsevaksi. Suomalainen järjestö hyväksyi ensinnäkin sosialistipuolueen edellisen puoluekokouksen päätöksen, jossa julistettiin kannatusta työväen taloudelliselle järjestymiselle ja taistelulle, kehoitettiin unioita toimimaan käsikädessä puolueen kanssa ja jätettiin niiden järjestömuotoa ja hallintoa koskevien seikkojen määrittely niihin kuuluvien työläisten itse päätettäväksi.

Tämän ohella, kun kiista oli siitä tunnustetaanko I. W. W:lle "erikoisarvo" industrialistisen unionismin edustajana ja luotetaanko myöskin sen "kehitysmahdollisuuteen", kokous tahtoi lähemmin vielä selittää käsityksiään seuraavalla lausunnolla:

"Me näemme, että Industrial Workers of the World-liitto ajaa samoja tarkoitusperiä Yhdysvalloissa parlamenttaaris-poliittisen toiminnan kieltämiseksi, jota suuntaa Europan maissa edustaa anarkismiin taipuva sosialismi. Näiden aatteet ovat niin läheistä sukua toisilleen että eroa on mahdoton huomata. Kumpanenkin asettaa taloudellisen järjestymisen uuden yhteiskunnan synnyttämisen välikappaleeksi ja perusteeksi, hylkien sitä menestyksellistä parlamenttaarista menettelytapaa, jonka johdolla ja pohjalla kansainvälinen sosialistipuolue on saavuttanut loistavaa menestystä, ja, joka edelleenkin poliittisella alalla näyttää tehokkaaksi välikappaleeksi valtiollisen vallan anastamiseksi työväen luokalle ja sitä tietä porvarillisen luokavallan kumoamiseksi.

Vaikka n.k. industrialinen unionismi, mikäli se tarkoittaa teolli-

Edell. siv. kuvassa henkilöt, yläriivi vasemmalta: John Niemelä, F. J. Syrjälä, Reino Salo, Martin Hendrickson, Herman Louko, Otto Arlund, K. G. Tuura, A. Ojanen, Alfred Hautamäki, Kalle Alatalo - Aine ja Kusti Erickson. Toinen rivi: Arvid Pitula, Liinus Laine, E. V. Pitkänen, Toivo Hiltunen, Kalle Koski, J. T. Lassila, Jacob Toppari, Väinö Riippa, William N. Reivo, J. O. Olin, Joel Lehtovaara, Matti Herneshuhta, Axel Pekkala, A. O. Sarell, Ivari Alanko, S. O. Muutonen ja M. N. Hill. Kolmas rivi: Erick Perttunen, Victor Watia, Evert Savela, Wilho Hedman, Frank Aaltonen, John Kiviniemi, I. O. Peurala ja John Korpi. Alarivi: E. W. Björklund, Semmi Hautaniemi, Hilda Sikanen-Sandberg, Gustaf Pursi, Kaarl Helander ja K. G. Lindström.

suusalojen kehityksen mukaista taloudellista järjestymistä, on ammatillista järjestymistä parempi, ei se yksin ole ominaista n.k. industrialiselle unionismille. Ammattiyhdistysliike yleensä on kehittymässä teollisuusalojen kehitystä vastaavalle kannalle, joten sen syyn nojalla on tarpeetonta erityisesti antaa tunnustusta industrialistiselle unionismille, tai sen periaatteelle ja sitäpaitsi, meidän, työväen poliittista puoluetta edustavana järjestönä, ei tule pyrkiä määrittämään ammattijärjestöjen toimintaa.

Tämän selityksen me annamme, kun asia erityisesti tuli esille."

Sosialistipuolueen valitseman suunnan mukaisesti suomalainen järjestö tällä päätöksellään lopullisesti hylkäsi I. W. W:n teorian ja opinkappaleet, sekä kilpailevan unionismin ja asettui kannattamaan vanhoja ammattijärjestöjä ja niiden kehittämistä uusien tuotannollisten olojen ja työväen vaatimuksien mukaisiksi luokkajärjestöiksi.

Hancockin kokouksen enemmistösuunnan johtajina olivat F. J. Syrjälä ja Toivo Hiltunen; John Välimäki, joka selvästi hylkäsi I. W. W:n teorian, mutta oletti kuitenkin sen kehittymisen mahdolliseksi, asennoitui jonkinlaiselle keskustalaiselle kannalle ja vähemmistö, joka piti sopimattomana luottaa toisen järjestön kehitysmahdollisuuteen ja kieltää se toiselta, liitti vastalauseensa pöytäkirjaan, jossa m.m. sanottiin:

"On epäviisasta tuomita I. W. W.-liittoa jo senkin vuoksi että sekin on kehittyvä liitto, jossa voi tapahtua 'suunnan muutos' milloin tahansa ja edustajakokouksen päätökset tehdään neljäksi vuodeksi. Yhtä epäviisasta olisi ollut hyväksymisen antaminen sille.

"On kiero, että edustajakokous ei uskalla antaa suoraa tunnustusta n.k. industrialisen unionismin periaatteille, vaikkakin se myöntää, että vanhoillinen ammattiyhdistysliike on kehittymässä industrialisia periaatteita vastaavalle kannalle".

Tämän "vasemmistolaisen" suunnan mielenilmaisun allekirjoittajat olivat Hilda Sikanen, John Korpi, Frank Aaltonen, John Kiviniemi ja I. O. Peurala.³³

Käytännölliseksi toimintaohjeeksi hyväksyttiin vielä lyhyt lausunto, jossa velvoitettiin ammattijärjestöissä toimivia jäseniä työskentelemään siihen suuntaan, että samojen teollisuusalojen eri järjestöjen kesken saataisiin aikaan parempi yhteistoiminta ja että tämänlaatuista toimintaa olisi kehitettävä myöskin työväen taloudellisten järjestöjen ja sosialistipuolueen toinen toistaan tukevaksi yhteistyöksi.

Vuoden 1912 Länsipiirin piirikokouksen edustajat

Ylärivi vasemmalta: J. Hannula, N. Wisti, John Malo; toinen rivi Joel Pulkkinen, Leonard Tuuri Liinus Laine, E. Tossavainen, F. Lindström; kolmas rivi Simon Arra, J. R. Peterson, Julius Leivo, Tiliie Korhonen, Kalle Mäki, J. Pola; neljäs rivi William Marttila, Annie Ryyänen, John Kiviniemi, Alma Segerroos; alarivi Leo Leino, Kasper Taipale ja Aug. Nikula.

Smithvillen edustajakokous

Järjestön neljäs, Työväen-Opiston juhlasalissa pidetty edustajakokous, kesti ennätysajan, yhdeksän päivää. Puhumista ja asioiden toinen toisilleen selittämistä tuntui olevan aivan rajaton määrä.

Kokous pidettiin kesäk. 1—5 ja 7—10 päivinä 1912. Täysivaltaisiksi edustajiksi hyväksyttiin eri piirijärjestöistä tulevat seuraavat edustajat:

Itäpiiri — Victor Annala, J. Suominen, Axel Rantanen, Kaarlo Wehteri, Adam Lehto, Wilho Hedman, Wilho Mäki, Semmi Hantaniemi, Ingrid Ketonen, Jack Ojala, John Nokari, A. Merikanto, A. H. Björn, K. G. Lindström, Wilho Boman, F. F. Broman, Olga Fast ja Uno Anderson.

Keskipiiri — John Viita, Ida Pasanen, Matti North, Herman Corby, A. F. Heiskanen, Henry Tenhunen, J. G. Määttä, J. E. Vi-

nikainen, Aug. Wesley, Aaro Koski, Geo. G. Saarinen, J. H. Fallström, Roosa Välimäki, Martin Mattila, Nestor Toivonen, J. Malm, A. J. Partanen, John J. Kolu ja Onni Lahti.

Länsipiiri — Elias Huttunen, Matti Hellman, Evert Merilä, Taavi Helske, Ivar Hiibacka, Joonas Hannula, Hellin Vitikainen, John Malo, Kasper Taipale, A. Mäki, Hilda Sandberg, Annie Ryyänen, William Marttila, William N. Reivo, Kalle Mäki ja Jack Juntunen.

Raivaajasta oli F. J. Syrjälä, Työmiehestä Leo Laukki, Toverista Santeri Nuorteva. Järjestön sihteeri J. W. Sarlund ja Työväen-Opistosta Toivo Virtanen olivat myöskin edustajina.

Puheoikeus annettiin Työkansan toimittajille Moses Hahlille ja Yrjö Mäkelälle, Työväen-Opiston johtajalle Yrjö Sirolalle, järjestön luennoitsijalle Aku Rässaselle, Toverin tal. hoitajalle Aug. Nikulalle, Työmiehen tal. hoitajalle John Nummivuorelle, Lapatossun toimittajalle K. A. Suvannolle ja keskipiirin organiseeraajalle George Humonille. Järjestön loistoajan johtaja- ja toimitsijakaarti oli nyt kokonaisuudessaan edustettuna.

Suomen kansan taistelu vapautensa puolustamiseksi ja erikoisesti köyhälistön elinetsijänsä puolesta käymä taistelu vierasta sortoa ja kotimaista porvaristoa vastaan on kaikissa vaiheissa kiinnostanut meidän liikettämme täällä. Vuoden 1910 marrask. 2 päivä oli järjestön puolesta erikoisesti pyhitetty "Suomen vapaustaistelun" tukemiseksi ja varojen keräys siihen tarkoitukseen tuotti yli kolme ja puoli tuhatta dollaria. Smithvillen kokous hyväksyi Suomen sos.-dem. puoluetöimikunnalle osotetun näin kuuluvan tervehdysannon:

“Taistelutoverit:

Amerikan Suom. Sos. Järjestön edustajat kokoontuneina neljänten edustajakokoukseensa lähettävät veljellisen tervehdöksensä Suomen taistelevalle köyhälistölle. Me siirtolaistyöläiset, jotka oloja ja mullistava kapitalismi on lähettänyt tänne suuren maailman markkinoille työvoimaamme kauppaamaan, olemme luonnollisestikin ensi kädessä kiintyneet asemaamme täällä pyrkien kaikin tarmoin täyttämään paikkamme amerikkalaisten ja muiden siirtolaistoveriryhmien taistelurintamassa tämän maan häikäilemätöntä kapitalismia vastaan. Mutta tämän ohella seuraamme me mielenkiinnolla sitä taistelua, jota Suomen toverit käyvät ja johon osanotto useille meistä on vielä tuoreena muistona.

Samalla kun yhdyimme niihin lukuisiin vastalauseisiin, joita kaikkien maiden järjestyneiden työläisten puolelta on kohotettu Suomen köyhälistön luokkataisteluvapauksien törkeitä rajoituksia ja loukkauksia vastaan, haluamme me erityisesti lausua rohkasevan tervehdyksemme teille yhä kärjistyvässä taistelussanne kapitalismin ja byrokratian yhdistynyttä hirmuvaltaa vastaan ja lupaamme edelleen toverillisen tukemme teille, milloin asiat niin vaativat ja miten voimissamme on.

Kestäköön Suomen köyhälistö taistelussa!"^{*)}

Järjestön sihteeriksi vuoden 1910 alussa tuli Herman Louko, mutta hän oli toimessa vain vuoden ajan. Häntä seurasi J. W. Saalund, joka esitti Smithvillen kokoukselle seikkaperäisen raportin järjestön jäsenistöstä ja sen toiminnasta yleensä. Edellisen vuoden lopussa oli järjestössä 217 osastoa ja niiden keskimääräinen jäsenluku oli vuoden aikana ollut 9,139. Mutta v. 1912 viiden ensimmäisen kuukauden keskimääräinen jäsenluku oli 10,925 ja osastoja huhtik. lopussa oli 225.*)

*) Järjestön keskusviraston toimesta oli erikoisilla kyselykaavakkeilla osastoilta tiedusteltu niiden toimintaa ja talousoloja koskevia asioita ja niihin oli saatu vastaus kaikilta muilta paitsi 28 osastolta. V. 1912 edustajakokouksen pöytäkirjassa (ss. 29—55) julkaistaan valtio- ja piirijärjestökohtainen tilastollinen selostus saatujen vastauksien perusteella. Selostuksen yhteenvetona voidaan todeta 189 osastossa olleen täysinmaksaneita jäseniä 8,474. Kirjoissa oli 13,667, joista naisia 3,790 ja loput miehiä.

Osastot olivat vuoden aikana pitäneet 4,433 työkokousta, 2,160 ohjelma-kokousta ja 3,290 iltama- ja huvitilaisuutta.

Agit. toimik. 86 osastossa, niissä 449 jäsentä. Kirjallisuus toimik. 126 osastossa, niissä 394 jäsentä.

Naiskomiteoita 12, jäseniä 131.

Näytelmäs. 107 osastossa, joissa 1,516 jäsentä.

Lauluseuroja 23 osastossa, joissa 409 jäsentä.

Soittokuntia 28 osastossa, joissa 385 jäsentä.

Ompeluseuroja 91 osastossa, joissa työskentelee 1,359 jäsentä.

Voimisteluseuroja 53 osastossa, jäseniä niissä 1,156 henkilöä.

Luentokursseja pidetty 59½ viikkoa, kuulijoita 4,776 henkilöä.

Englanninkielen kursseja pidetty 203 viikkoa, osanottajia 615 henkilöä.

Sunnuntaikouluja pidetty 258 viikkoa, osanottajia 421 henkilöä.

Kesäkouluja pidetty 69 viikkoa, osanottajia 159 henkilöä.

Kirjallisuutta ja sanomalehtiä levitetty ilmaiseksi \$2,464.24 arvosta, sekä myyty \$22,768.05 arvosta.

Omia kirjastoja 80 osastossa, niissä 10,121 nid.

Yleisiä kansankirjastoja 63 paikkakunnalla, joissa yhteensä 20,569 nidosta.

Lukutupia 33 osastolla, joihin on tilattu 377 sanomalehteä ja aikakausjulkaisua.

Yhteiset tulot: \$197,255.65 ja menot: \$184,128.83.

Kiinteistöä omistaa 76 osastoa, joiden yht. arvo \$318,975.11.

Puoluelehtien osakkeita:

Työmieheen \$6,515.00, Raivaajaan \$13,830.00, Toveriin \$9,570.00, Työkansaan \$655.00, Työväen Opist. osak. \$6,198.00. Muiden yhtiöiden osakkeet yhteensä \$18,575.00.

Suuntakysymyksestä aiheutuneet erimielisyydet olivat varsinkin parin edellisen vuoden ajan kuohuttaneet järjestöelämää joka puolella ja erikoisesti Raivaajan ja Työmiehen välistä polemiikkia, mikä aina oli käynnissä. Kööpenhaminan kansainvälisessä sosialistikongressissa esillä ollut kysymys militarismin ja sodan vastustamisen keinoista herätti kiintoisaa mielipiteiden vaihtoa täälläkin. Saksan sosialidemokratian keskuudessa olivat Rosa Luxemburg, Clara Zetkin ja eräät muut esittäneet huomautuksia kansainvälisen liikkeen huomatuimman teoreetikon, Karl Kautskyn, menettelytapaperiaatteita vastaan ja Anton Pannekoekin kirja "Työväenliikkeen menettelytavasta", mihin meilläkin oltiin tilaisuudessa tutustumaan, herätti melkoista huomiota. Saksan puolueen viikkolehden Neue Zeit'in palstoilla kävivät sitte Kautsky ja Pannekoek perinpohjaisen väittelyn "uudesta taktiikasta", jonka Sirola suomensi ja jul-

Osastojen irtaimen omaisuuden arvo yhteensä \$78,663.75. Koko omaisuus yhteensä \$558,201.14.

Kiinteistöistä velkaa yhteensä \$222,599.75 ja muita velkoja \$10,739.16. Velat yhteensä \$233,338.91. Puhdas omaisuus yhteensä \$330,914.55.

Suurimmat osastot S. S. järjestössä, joissa v. 1911 lopussa oli enimmänsänsinmaksaneita jäseniä olivat:

New York, yht. 344 jäsentä, Duluth, yht. 231 jäsentä, Fitchburg, Saima, yht. 222 jäsentä, Chicago n:o 1, yht. 217 jäsentä.

Järjestön yhtämittaisen kasvun osoitukseksi liitetäköön tähän vielä Työmies kymmenvuotias-julkaisusta (ss. 109—110) seuraavia tietoja:

V. 1907 osastoja vuoden lopussa 133, keskimääräinen vuotuinen jäsenluku 2,928; v. 1908 osastoja 150, jäseniä 3,960; v. 1909 osastoja 160, jäseniä 5,384; v. 1910 osastoja 173, jäseniä 7,767; v. 1911 osastoja 217, jäseniä 9,139; v. 1912 osastoja 248, jäseniä 11,535; v. 1913 osastoja 260, jäseniä 13,847.

Järjestön varainhoitotoimintaa kuvaavat seuraavat numerot:

V. 1907. Tulot suomal. agitatioveromerkeistä \$1,652.10, puolueveromerkeistä \$4,128.36; menot puol. veromerkeistä \$3,570.13. Kokonaistulot \$7,329.52 ja kokonaismenot \$6,545.45.

V. 1908. Tulot s. a. veromerkeistä \$2,375.95, puolueverom. \$4,770.45; menot puol. veromerkeistä kansallisvirastolle \$1,939.40 ja valtiovirastoille \$2,121.09. Kokonaistulot \$10,969.82 ja menot \$9,964.74.

V. 1909. Tulot s. a. veromerkeistä \$3,230.40, puolueveromerkeistä \$6,087.00; menot puolueverom. kansallisvirastolle \$2,476.10 ja valtiovirastolle \$2,862.63. Kokonaistulot \$15,645.94 ja menot \$15,208.79.

V. 1910. Tulot s. a. veromerkeistä \$4,461.35, puol. verom. \$8,332.25; menot s. a. veroista piirikomiteoille yhteensä \$862.98 ja järjestön agit. varain jako piirikomiteoille \$936.00, puol. verom. kansallisvirastolle \$3,539.50 ja valtiovirastoille \$4,135.89. Kokonaistulot \$18,836.34 ja menot \$18,824.39.

V. 1911. Tulot s. a. verom. \$5,438.50, puol. verom. \$9,469.52; menot s. a. verom. piirikomiteoille \$3,290.10, puol. verom. kansallisvirastolle \$4,604.80 ja valtiovirastoille \$4,755.55. Kokonaistulot \$20,646.46 ja menot \$19,578.56.

V. 1912. Tulot s. a. verom. \$6,651.80, puol. verom. \$12,259.06; menot s. a. verom. piirikomiteoille \$3,991.08, puol. verom. kansallisvirastolle \$5,936.95 ja valtiovirastolle \$6,322.11. Kokonaistulot \$32,736.25 ja menot \$31,993.64.

V. 1913 (neljän ensim. kuukauden ajalla). Tulot s. a. verom. \$2,769.50, puol. verom. \$5,245.55; menot s. a. verom. piirikomiteoille \$2,215.60, puol. verom. kansallisvirastolle \$2,560.70 ja valtiovirastoille \$2,648.85. Kokonaistulot \$11,424.32 ja menot \$9,575.91.

Professionaaleja, osuusliikkeen hoitaja ja työmiehiä

Ylärivi vasemmalta: Arne Halonen, Minneapolis, Minn., Arvid Mustonen, Rock, Mich., Peter Kähkönen, Portland, Ore.; alarivi Jacob Liukku, Waukegan, Ill., V. S. Alanne, Superior, Wis., John F. Mäki, Duluth, Minn. ja David Smolander, Negaunee, Mich.

kaisi "Vallankumous ja joukkoliike"-nimisenä kirjasena. Työväen-Opioston lukumiehet seurasivat tarkoin kansainvälisen liikkeen piirissä tapahtuvaa kehitystä ja väittelyitä ja selostivat niitä järjestön sanomalehdissä.

Kysymys oli lähinnä siitä, mikä merkitys ulkoparlamenttaarisille taistelukeinoille ja erikoisesti suurlakolle luokkataistelussa ja etenkin sodan vastustamisessa olisi asetettava? Pannekoekin kannattajien keskuudessa tunnettiin viettymystä "vallankumouksellista joukkotoimintaa" kohtaan, vaikka monesti jäikin tarkemmin selittämättä mitä sillä tarkoitettiin. Jokatapauksessa täälläkin, varsinkin nuoremman järjestöväen keskuudessa vallitsi sellainen tunne, että järjestelmän uudistustoiminta ja puolueen harrastama kunnallispolitiikka tuottaa tuloksia liian hitaasti Milwaukeeen sosialistit olivat kylläkin saaneet huomattavia voittoja ja Victor L. Berger oli sosia-

listien edustajana kongressissa, mutta sittenkin tunnettiin halua löytää jokin pikemmin suuria voittoja lupaava taistelun tie. Kunnallispoliittisissa askerteluissa alettiin vaania revisionismia mitä joissakin tapauksissa saattoi ilmetäkin. Eräissä eurooppalaisissa veljespuoleissa oli havaittavissa anarkosyndikalistisia suuntauksia, jotka heikensivät kansanvaltaiseen ja kehitysomaiseen parlamenttaariseen toimintaan asetettavaa luottamusta ja nostivat pinnalle epämääräisiin radikaalisiin viettymyksiin ja tunnelmiin perustuvia "suoran toiminnan" ihailijoita.

"Uuden suunnan" kannattajia ilmeni jo pari vuotta ennen Smithvillen kokousta. V. 1910 oli Työväen-Opiston opettaja K. L. Haataja yhdessä Lars Florellin kanssa Työmieheissä julkaissut "kanta"-kirjoituksen, joka voimakkaasti vivahti syndikalistiseen suuntaan. Siitä aiheutui järjestön piirissä tiukka keskustelu, jonka yhteydessä vaadittiin Duluthin osastoa, jonka jäsen ainakin Haataja oli, crottamaan hänet, mutta se kieltäytyi siitä. Samana vuonna oli Leo Laukki kirjoittanut useita "uutta suuntaa" selittäviä artikkeleja ja monissa niissä nojaututtiin sellaisiin päätelmiin, että työväen valtiollisen taistelun rinnalle ovat nyt kehittyneet industrialistiset taloudelliset järjestöt, jotka "omine laitoksineen, ilman välikäsiä" katsovat voivansa tulla toimeen. Johtopäätelmänä oli siis se otaksuma, ettei enää poliittisia järjestöjä tarvitakaan koska "industrialisteille riittää yhdet järjestöt kaikkeen taisteluun" eivätkä he "luule kaksia tarvitsevansa", kuten hänen hiukan hajanainen selityksensä kuului.

Näitä sosialististen periaatteiden kanssa ristiriitaisia käsityksiä alettiin Raivaajassa tiukasti arvostella. Päätoimittaja F. J. Syrjälä, Alex Coleman (Kolehmainen) ja sittemmin täällä lyhven ajan vierailut, Eetu Salin, johtivat Laukin "suunnan" arvostelua, joka lopulta johti siihen, että Laukki keväällä 1911 tultuaan Työmiehen päätoimittajaksi, myönsi hyväksyvänsä "koneiden särkemisenkin" taistelukeinona kapitalismia vastaan. Muun ohella hän kirjoitti:

"Taloudellisissa taistelutavoissa on viime vuosina tapahtunut tavattoman nopeasti mullistuksia, jotka kaikki viittaavat siihen, että työväestö on sillä alalla astumassa uudelle, korkeammalle kehitysteelle, on siirtymässä kumoukselliseen luokkataisteluun. Ja luokkataistelussa jota vallankumouksellinen henki elähyttää, ei työttömäin armeija, tai mikään muukaan työläisten osa voi taistella muuta kuin kapitalismia vastaan Vanhanaikaisen lakon tilalle, jossa työläiset kiltisti lähtivät työstä pois ja jättivät työvälineensä isäntiensä vapaasti käytettäväksi, astuu uudenaikainen lakko: lakko työmaalla; työläiset eivät nyt jätäkään työvälineitä, joiden avulla voivat isän-

tiään hallita, vaan koettavat pitää kiinni niistä niin kauan kuin suinkin, lopullisesti tekevät ne käyttökelvottomiksi. Astuu käytäntöön salainen ja julkinen kiusanteko, työohjeiden liian tarkka noudattaminen, raaka-aineiden ja työaseiden turmeleminen ym., ym.”⁴⁷

Sanomalehtien välille kehittyi nyt kiiwas sanasota sabotaashikysymyksestä. Siitä keskusteltiin osastoissa, vastalauseita laadittiin ja juttuun täytyi sekaantua järjestöorganien. Työmiehen johtokunta vaatii Laukkia “varovaisempaan esiintymiseen” ja v. 1911 elokuussa pidetyssä kustannusyhtiön vuosikokouksessa päätoimittaja perääntyi ja lupasi vastedes välttää sabotaashin suosittelemista. Kokous hyväksyi asiasta seuraavan päätöksen:

“Vastaukseksi kysymykseen toimituksen suhteesta ja menettelystä sabotaashi-kysymykseen nähden vastaava toimittaja Leo Laukki ilmoitti, että hänen pyrkimyksensä siinä on ollut ainoastaan selostaa sitä kysymystä sikäli kuin päivän tapahtumat ovat sen esille asettaneet ja selittää sitä kansainvälisen sosialismin, puolueemme hyväksymien periaatteiden ja luokkataistelun hengen valossa ja mukaisesti sekä myös, jos hän sitä tehdessään on varomattomuudessa tai muuten joutunut kirjoituksilleen antamaan sellaisen sävyn ja lausemuodon, että se olisi saattanut jonkun käsittämään ne ehdottomasti sabotaashin hyväksymiseksi, niin ilmoitti vastaava toimittaja, että se ei ole ollut hänen tarkoituksenaan ja tulee hän vastaisuudessa tarkemmin valvomaan, että se tulee vältetyksi.”

Smithvillen kokoukseen mennessä oli emäpuolue jo puoluekokouksen päätöksellä julistanut sabotaashin selvästi anarkistisiin menettelytapoihin kuuluvaksi ja kieltänyt jäseniltään sen suosittelemisen. Asia oli myöskin joutunut tavattoman huonoon valoon, kun samoihin aikoihin eräät A. F. L:iin kuuluvat silta- ja rakennustyöläisten union toimitsijat, jotka olivat syytteessä Los Angelesin porvarillisen sanomalehtirakennuksen räjähdyttämistä, oikeudessa tunnustivat harjoittaneensa omaisuuden tuhoamista, mikä heiltä vei järjestyneen työväestön kannatuksen. Tämän McNamara-jutun nimellä tunnetun oikeustaistelun hämmästyttävä päättyminen vei sabotaashiin liittyvän “radikalismiin” täydelliseen vararikkoon.

Kun Laukki oli perääntynyt asenteestaan niin järjestön kokouksella ei ollut muuta tehtävää kuin huomauttaa siitä, että “Työmiehen ja Raivaajan välillä käyty väittely erinäisistä periaatteellisista kysymyksistä kiihtyi kummaltakin puolelta liian yksipuoliseksi ja epätoverilliseksi, synnyttäen tarpeetonta katkeruutta ja hajaannusta jota paitse Työmies tässä väittelyssä osotti harkitsemattomuutta esiintuodessaan väitteitä kysymyksistä, joihin nähden sen olisi pitä-

nyt asettua arvostelevalle, eikä edes välillisestikään suosittelevalle kannalle."

Menettelytapaa koskevissa kysymyksissä sai "vasemmisto", joka oli sabotaashi-kysymyksessä kärsinyt tappion, voiton siinä, että Työmiestä (ennen Laukin tuloa) moitittiin porvarillisen liberaalisen asianajajan, O'Brien'in kannattamisesta Michiganin 12 piirin tuomariksi. Siinä huomattiin porvarilliseen reformismiin "vajoutumisen vaara" Uniokysymyksestä hyväksyttiin Indianapolisin puoluekokouksen päätös, jossa myöskin kiellettiin sabotaashin suosittelu ja samoin kuin aikaisemminkin sitouduttiin kannattamaan työväen taloudellista toimintaa ja taistelua, mutta jätettiin järjestöjen muoto ja toimintatapa niihin kuuluvien työläisten itse järjestettäväksi. Tämän ohella Smithvillen kokous kumosi Hancockin edustajakokouksen unioihin suhtautumista koskevan päätöksen selityksineen ja erityisesti kotoisia tarpeita varten tahtoi Indianapolisin päätökseen liittää vielä erikoisia ohjeita, joissa sanottiin m. m. seuraavaa:

"Kokous käsittäen, että työväen taloudellinen taistelu kehittyy yhä kiinteämmin järjestyneiden ja luokkatietoisimpien työläisjoukkojen luokkataisteluksi, tunnustaa teollisuusunionismin, s. o. niin kutsutun industrialismin välttämättömyyden (tarkoittamatta kuitenkaan sillä nykyään voimassa olevia taloudellisia järjestöjä, niinkuin I. W. W. liittoa y.m.) ja kehottaa järjestön jäseniä sekä unioissa että niiden ulkopuolella työskentelemään kaikella tarmollaan siihen suuntaan, että mainittu uniomuoto tulisi mahdollisimman pian todellisuudeksi.

Mutta samassa kokous myös terottaa järjestön jäsenten mieliin, että mikäli he nyt noudattaen näitä Indianapolisin konventionin päätöksiä ja tämän kokouksen selityksiä liittyvät taloudellisiin järjestöihin ja alkavat niissä toimia;

niin he varovat antamasta näiden järjestöjen, olivatpa ne sitten n.k. vanhoillisia ammattiunioita taikka n.k. industrialistisia järjestöjä johtaa itseään kannattamaan näissä järjestöissä ilmeneviä sosialismivastaisia virtauksia: erinäisiä periaatteita ja menettelytapoja, joista eritoten mainittakoon:

Toiselta puolen anarko-syndikalistinen antiparlamentarismi, poliittisen toiminnan hylkiminen ja väheksyminen, yksilöllisiin väkivaltaisuuksiin, sabotaashiin luottaminen ja turvautuminen;

toiselta puolen revisionistinen, yhteiskunnallisen vallankumouksellisen luokkapoliittikan kieltäminen ja väheksyminen, porvarillisiin reformeihin, lainsäädäntöön ja 'hyvien miehiin' luottaminen." ³⁹

Smithvillen edustajakokous antoi entistä suurempaa huomiota naisten keskuudessa tehtävälle sosialistiselle valistustyölle.

Ensinnäkin se myönsi erikoisen sosialistisen naisten lehden tarpeellisuuden tunnustamalla edellisenä vuotena Astoriassa, Toverin kustannuksella ilmestymään alkaneen Toverittaren puoluelehdeksi. Naisten sosialistisen lehden perustamishanke oli aloitettu jo Hibbingin kokouksen jälkeen. Vuoden 1909 maalisk. 30 p:nä pidettiin järjestöön kuuluvien naisten yleinen neuvottelukokous Duluthissa ja siellä "38 äänellä 7:ää vastaan kannatettiin erikoisen naisten lehden perustamista".⁴⁹ Duluthin osaston puolesta kokouksen kutsui järjestykseen Ida Pasanen, puheenjohtajana oli Maria Pulkkinen ja kirjuriina J. Laaksonen. Ponsivaliokuntaan kuuluivat Esteri Laukki, Anna Laaksonen ja John Mäki. Tämän kokouksen jälkeen naisten lehden perustamisvaatimus laajentui yleiseksi ja Toverin johtokunta ryhtyi sen julkaisemiseen sitäkin suuremmalla syyllä, kun sen odotettiin koituvan taloudelliseksi hyödyksi.

Naisten järjestämisliike voimistui lehden perustamisen kautta. Smithvillen kokouksen yhteydessä pidettiin erikoinen naisten neuvottelukokous, jossa edustajina olivat: Ida Pasanen, Roosa Välimäki, Ingrid Ketonen, Hilda Sandberg, Annie Ryyänen, Olga Fast, Hellin Vitikainen ja Hilma Ahlstedt. Sosialistipuoluetta päätettiin kehoittaa liittämään ohjelmaansa sos.-dem. naisten kansainvälisen konventionin päätöksen äitiysvakuutuksen puolustamiseksi, naisten agitaatiokomiteoiden perustamista kannatettiin ja naisia kehoitettiin innokkaammin toimimaan Toverittaren levittämiseksi. Tämänlaatuja neuvottelukokouksia päätettiin edelleen järjestää.

Piirijärjestöjen perustaminen ja niiden toiminta

Vasta Hancockin kokouksen hyväksymien sääntöjen perusteella saatettiin käytäntöön asettaa Hibbingin kokouksen suunnitelma kolmen piirijärjestön perustamiseksi. Heti vuoden 1910 alussa nämä järjestön alaorganit tulivatkin johtamaan maan eri osien käytännöllisiin tarpeisiin sovellettua aatteenlevittämis- ja valistustoimintaa. Piirijärjestöille tuli tehtäväksi järjestäjien ja puhujien liikkeellä pitäminen, luentokurssien järjestäminen, sanomalehdistön ja kirjallisuuden levityksen valvonta ja myöskin piirissä ilmestyvän puoluelehden tukeminen ja sen sisällöstä huolehtiminen. Niiden oli myös huolehdittava kurinpidollisten päätösten noudattamisesta osastojen ja järjestöjen toiminnassa. Piirijärjestöt saatettiin jakaa vielä aluejärjestöihin, joita esim. Itäpiirissä oli viisi.

Fitchburgin Salman kesäjuhlakulkue v. 1912

Piirijärjestöt pitivät tavallisesti vuotuisia edustajakokouksia ja niissä, (tai jäsenistön yleisäänestyksellä) valittiin jäsenet piirin hallitukseen — piiritoimikuntaan, joka käytännöllisten tehtävien suorittamista varten valitsi itsellensä sihteerin. Itä- ja Keskipiirissä sihteerit toimi useimmiten vakinaisella palkalla.

Piirijärjestöjen edustajakokoukset pidettiin tavallisesti piirissä ilmestyvän sanomalehden kustannusyhtiön vuosikokouksen kanssa samaan aikaan, koska siten säästettiin kuluja. Itäpiirin osastojen edustajien ensimmäinen kokous pidettiin Fitchburgissa, Mass., helmik. 28—maalisk. 1 päivinä 1910. Kokouksen edustajaluettelo on seuraavaa:

Ylä-New York, J. Luode, A. Oksanen ja H. Nurmi; Jersey City, N. J., S. Rahikka; New York, M. W. Bruun ja Maria Aho; Chester, Mass., W. P. Matson; Newport, N. H., J. Sääntti; Ashtabula Harbor, O. K. Holm; Worcester, Mass., J. Petterson; Rockland, Me., O. Masalin; Quincy, Mass. K. Wehteri ja E. Leino; Springfield, Mass. J. Noro; Cambridge, Mass. J. Oikemus; Maynard, Mass. A. Lindeman ja K. Leivo; Milford, Mass. O. Nisula; Glassport, Pa. E. Leino ja A. Lehto; Lebanon, N. H., J. A. Kangas; Cleveland, O. E. Eronen; Gardner, Mass., V. Annala; New Ipswich, N. H., A. Jalkanen; Ashtabula, O. A. Asunmaa; Lanesville, Mass. J. Newman; Monessen, Pa. O. Seppelin ja K. Somppi; Pawtucket, R. I. F. Broman; Ashburnham, Mass. H. Rahnasto; Long Cove, Me. H. Kauppinen; West Con-

cord, N. H. J. Alen; Peabody, Mass. K. Laine; Rockport, Mass. K. Lumppio; Fitchburg, Mass. W. Oksanen ja M. Laitala; Jacksonville, O. L. Äkkilä; Brooklyn, N. Y. A. Usenius ja P. Manner. ¹⁰

Tässä kokouksessa piiritoimikunnan kotipaikaksi päätettiin asettaa New York, jossa se olikin seuraavat kolme vuotta. Ensimmäisen piiritoimikunnan jäsenet oli valittu osastojen toimesta, mutta 1912 edustajakokous päätti, että valinta on toimitettava yleisäänessyksellä. Ensimmäisen piirikomitean puheenjohtajana oli H. Wiirret ja kirjurina Herman Nurmi. Hetimiten vakinaiseksi sihteeriksi valittiin M. W. Bruun. New Yorkissa oloajalla olivat piirikomiteaan kuuluneet ja sen toimintaan osallistuneet jo mainittujen ohella seuraavat toverit: Olga Fast, Hilda Oinonen, K. G. Lindström, K. Räsänen, H. Immonen, Mary Koski, J. Ranta, J. F. Siren, Anna Riipinen, Tyyni Koski, Teodor Wiitala, A. Oksanen, Wilho Hedman, J. Matikainen, F. Nyström, Pekka Halko ja M. Väkiparta.

Toinen Idän piirin edustajakokous pidettiin Fitchburgissa helmik. 16—18 päivinä 1911.

Valtakirjain tarkastajain esittäminä hyväksyttiin seuraavat edustajat: J. Salmela, Maine; J. Petterson, A. Lehto, W. Hedman, J. L. Kyyrö, E. Mellin, N. Latvala, M. Hakala, K. Leivo, J. H. Oikeumus, Massachusetts; J. Teperi, A. Merikanto, P. J. Savo, J. Malm, Pennsylvania; J. N. Kangas, H. Mäki, New Hampshire; K. Moisio, Vermont; E. Brandfors, Rhode Island; J. Ojala, E. Eronen, N. Aarnio, Ohio; J. Matikainen, New Jersey; U. Hagelberg, J. Ranta, H. Nurmi, J. F. Siren, P. Halko, New York; Connecticutista: A. Kokko ei voinut olla läsnä, vaan oli jättänyt edustusoikeutensa Anni Hedman'ille. Läsnä olivat myöskin Raivaajan edustaja A. Coleman ja piirisihteerit M. W. Bruun. ¹¹

Vuoden 1912 piirikokous pidettiin jälleen Fitchburgissa helmik. 12 ja 13 päivinä. Edustajaluettelo oli seuraava: J. Ojala, G. Pursi, Cleveland; K. Wehteri, A. Manelius, Y. Oksanen, Quincy; U. Anderson, U. Säntti, Lanesville; K. Somppi, Weirton, W. Va.; H. Vinurva, Milford, N. H.; Y. Tulin, Ashtabula, Ohio; A. Ojanen, Lebanon, N. H.; V. Annala, Gardner, Mass.; J. Jalli, Daisytown, Pa.; A. Merikanto, Glassport, Pa.; J. Huhta, O. Seppelin, Monessen, Pa.; Anni Hedman, Springfield, Mass.; J. Petterson, V. Mäki, Worcester, Mass.; H. Raatikainen, Thomaston, Me.; A. Havu, Olga Fast, New York City; Mary Koski, H. Immonen, Brooklyn, N. Y.; John Oikemus, Boston, Mass.; J. Nokari, Erie, Pa.; D. Heikkilä, F. J. Syrjälä, Fitchburg, Mass.; J. Johnson, Rockport; K. Leivo, Winooski; P. Turunen, New York City.

Täysivaltaisiksi edustajiksi hyväksyttiin myöskin piirisihteerit Bruun ja Raivaajan edustaja Coleman.

Piiritoimikunnan toimintakertomus käsitti selostuksen William Riston puhujamatkasta kesällä 1911. Hän oli valittu piirin organisaattoreaksi Keskipiirin sihteerin suosituksesta ja oli Ohion alueella ja myöskin Fitchburgissa joutunut ristiriitaan sosialidemokratialle vieraiden menettelytapaa koskevien käsitysten esittämisen johdosta. Syksyllä hänen matkansa keskeytettiin samaan aikaan, kun hän itsekin sanoutui irti toimestaan. Kuinka vaikea tehtävään soveltuviin puhujien hankinta oli, käy selville siitä, että kun lokakuussa avoimeksi julistettua puhujapaikkaa oli hakenut kahdeksan puhujaa. (J.N.Kangas, Robert Widgren, P. Leskinen, Kalle Holm, A. Usenius, Werner Niskanen, K. A. Räsänen, A. Norton), niin piirikomitea ei voinut katsoa ketään näistä "täysin kykeneväksi vakinaiseksi puhujaksi", jonka vuoksi tilapäisesti tehtävään asetettiin J. N. Kangas, mutta hänkin oli toimesta vain lyhyen ajan.¹²

Vuoden 1913 piirikokouksessa, pääasiassa järjestössä kiihtymässä olevien suuntataistelujen johdosta piiritoimikunnan kotipaikka muutettiin New Yorkista Fitchburgiin. Toimisto sijoitettiin Raivaajan toimitaloon ja toimikunnan ensimmäinen kokous pidettiin uudessa konttorissa maalisk. 15 p:nä 1913. Puheenjohtajana oli Victor Annala ja väliaikaiseksi sihteeriksi valittiin A. J. Partanen. Muut komitean jäsenet olivat: F. J. Syrjälä, Jacob Rajala, Kalle Ahti, H. Riutta, Ivar Alanko ja John Niemelä. Sihteeriksi seuraavassa kokouksessa tuli Wilho Boman, joka myöskin toimesta oli väliaikai-

Gustaf Pursi,
Cleveland, Ohio

Frank Aaltonen,
Brooklyn, N. Y.

sesti. Vakinaiseksi sihteeriksi hetimiten tuli Victor Annala, joka oli toimessa kuusi vuotta. Hänen jälkeensä lyhyen ajan väliaikaisena sihteerinä toimi Yrjö Mäkelä ja kun sitten kommunistihajaannuksen johdosta piiritoimikunnan tehtävät tulivat siirretyksi uudelleen järjestetyn S. S. Järjestön yhteyteen, niin sihteeriksi tuli William N. Reivo, joka oli toimessa 20 vuotta.

Järjestön Itäpiirin alueella pidettiin piirijärjestön sekä myöskin aluejärjestöjen edustajien kokouksia säännöllisesti jokainen vuosi ja toiminta oli sen vuoksi kiinteämpää kuin muissa piireissä. Tiukempi järjestöllinen yhteistoiminta myöskin auttoi aatteellisenkin eheyden säilymistä. Sen vuoksi järjestön ensimmäinen hajaannus vaurioitti paljon vähemmän Itäpiiriä kuin järjestön muita osia.

Keskipiirin järjestö sai organisaattoriset muotonsa Hancockissa pidetyssä osastojen edustajien kokouksessa elok. 22 ja 23 päivinä 1910. Väliaikaiseen piiritoimikuntaan valittiin A. F. Heiskanen, Virginia, Minn.; Gust Tuura, Cloquet, Minn.; Ida Pasanen, Two Harbors, Minn.; Jacob Kujala ja A. I. Näppä, Duluth, Minn.; John Korpi, Ironwood, Mich.; John Viita, Superior, Wis. Seuraavan vuoden piiritoimikuntaan tuli monia entisiä jäseniä, paitsi Duluthista siihen valittiin nyt Toivo Virtanen ja Esteri Laukki ja Ironwoodista Sämi Karjala. Vuosien 1912 ja 1913 piiritoimikuntiin uusia jäseniä kuului: Matti North, George Humon, Henry Ollikainen, Victor Merrilläinen, William Peterson, Kalle Heino, Ivar Ruohomäki, Selma Hendrickson, Einari Tossava ja John E. Carlson.

Vuoden 1914 piirikomitean muodostivat seuraavat jäsenet: Toivo Virtanen, siht., Hellin Vitikainen, A. F. Heiskanen, Väinö Westman, John E. Carlson, Herman Hermanson ja Einari Tossava.⁴¹ Piiritoimikunnan ensimmäisenä sihteerinä oli John Viita ja sittemmin usean vuoden ajan Toivo Virtanen.

Länsipiirin ensimmäinen piirikokous pidettiin Astoriassa huhtik. 21—23 päivinä 1911. Edustajina olivat: Wyoming: Aku Rissanen, Ivar Hiibacka, John Malo, Mike Nyström. Washington: Emil Hendrickson, Gust Kinnunen, Henry Askeli, Matti Pauni, J. Leivo, I. O. Peurala. Oregon: L. Laine, A. Vesa, E. Sulo-Sulkanen, California: M. E. Hellman, A. Palo, T. Helske. Montana: K. E. Grandahl. Nevada: Tom Mäki.

Esitetystä toimintakertomuksesta selvisi, että vuosi aikaisemmin olivat osastojen edustajat Toverin kustannusyhtiön vuosikokouksen yhteydessä pitäneet neuvottelukokouksen piirijärjestön perustamiseksi ja sen johdosta oli yleisäänestyksellä valittu Seattle komitean kotipaikaksi. Seattlen osasto oli väliaikaiseen piiritoimikuntaan

asettanut H. Saaren, Kasper Taipaleen P. Turtiaisen, A. Sartinin, A. Häkkisen, H. Kivarin ja I. O. Peuralan. Viimemainittu toimi sihteerinä. Sittemmin yleisäänestyksellä valittiin piirikomiteaan: Seattlestä I. O. Peurala, A. Häkkinen, A. Ryyönen ja K. Taipale; Wilkesonista Einari Salmi ja J. Lassila; Pearsonista K. Waali.

Piirin organiseeraajana oli nyt ollut Maria Raunio-Aaltonen, joka myös tuli Toverittaren ensimmäiseksi toimittajaksi. Kokouksessa kannatettiin keskinäisten sairaus- ja hautausapurengaiden perustamista ja seuraavalla päätöksellä tuomittiin elokuvien kautta harjoitettava porvarillinen propaganda:

”Koska nykyisin liikkuvien kuvien avulla harjoitetaan porvarillista työväenliikkeen vastaista agitaatiota ja suuret määrät osastojen jäseniäkin niitä katsomassa käymällä kannattaa niitä, niin kehottaa piirikokous osastojen jäseniä työskentelemään siihen suuntaan, mikäli mahdollista, että porvarillinen agitaatio, varsinkin työtaistelujen häviseminen, lakkaa jollei muuten, niin siten, että tällaisia roskakuvia esittäviä liikkeitä ei kannateta yleisön puolelta”

Vuoden 1912 Länsipiirin edustajakokous pidettiin jälleen Astoriassa huhtik. 16—18 päivinä.

Valtakirjain tarkastuskomitea ilmoitti täydellisesti valtakirjoilla varustettuna olleen seuraavat toverit: Annie Ryyönen, Tilie Kor-

Erkki Ranta,
New York, N. Y.

Ollvia Hautamäki,
New York, N. Y.

honen, Wm. Marttila, Leo Leino, K. Taipale, Leonard Tuuri ja S. Arra Washingtonin valtiosta; E. Tossavainen ja K. Mäki Montanas-
ta; J. Leivo, Alma Segerroos ja J. Kiviniemi Californiasta; J. Hannula
Wyomingista; J. Poola Utahista, L. Laine E. Wisti ja J. Malo Ore-
gonista.

Toverin päätoimittajalle, Santeri Nuortevalle, annettiin myös-
kin täydet edustajaoikeudet.¹⁵ Toimintakertomuksesta selvisi, että
piiritöimikuntaan olivat kuuluneet Tilda Lampi'a, Annie Ryynänen,
Henry Askeli, Emil Hendrickson, John Naukkari, Albin Häkkinen ja
Kasper Taipale: viimeainittu sihteerinä.

Toimihenkilöitä maan eri puolilta.

Ylärivi vasemmalta: Aku Päiviö ollessaan Raivaajan toimittajana v. 1907, Adam Lehto, Norwood, Mass. ja George Altman, Portland, Ore. Toinen rivi: Manne Juden, Ashtabula, Ohio, Jack Juntunen, Butte, Mont. ja Hjalmar Nissilä, Ashtabula, Ohio. Alarivi: Anton Jussila, Ashtabula, Ohio, Emil Aalto, Waukegan, Ill. ja Oskari Tuomaala, Berkeley, Cal.

V. JÄRJESTÖN ENSIMMÄINEN HAJAANNUS JA I. W. W.

Ne nuoret miehet ja naiset, jotka jo 1914 mennessä, vuosikymmenen aikana täällä rakensivat vaikutusvaltaisen työväenliikkeen, pystyttivät satoja yhdistystaloja ja useita sanomalehtiä, olivat tavattoman uskollisia aatteellisille kutsumuksilleen ja innostuneita työhönsä. Vaivojaan säästämättä he uhrasivat iltojaan osastojen moninaisissa tehtävissä. Mutta he olivat tavallisten ihmisten kaltaisia siinä, että he helposti nyrpistivät nenänsä henkilöille ja asioille, jotka heitä eivät miellyttäneet; ilmaisivat vastenmielisyytensä suorasukaisesti, olivat suvaitsemattomia ja riitaisia. Heitä johti syvä aatteellinen innostus, he oppivat paljon, mutta he eivät olleet enkeleitä.

Keskinäisillä ryhmätaisteluilla ja riidoilla on suomalaisten siirtolaisten keskuudessa revitty tavattoman paljon yhteistyön aikaansaannoksia. Riita alkoi jo vanhoillisissa yhdistyksissä, seurakunnissa ja raittiusseuroissa ja niistä se ikäänkuin irrottamattomana matkaeväänä siirtyi työväenyhdistyksiin ja sosialistiosastoihin.

Siirtolaisaseman perusteella on suomalaisten yhteistoimintaan vaikuttamassa ollut toinenkin kielteinen ominaisuus: he ovat vaikeasti soveltuneet kurinpidollisten säädöksiin ja hyväksytyjen toimintatapojen noudattamiseen. Irroitettuina kodistaan, omasta maaperästään ja vanhoista ahdistavista henkisistä siteistään on heidän vapaudenhalunsa usein saanut kohtuuttomia ja raivokkaita muotoja. Vanhoista sorronalaisista oloista vapautuminen on kaikissa siirtolaisissa aiheuttanut suurta itsetehostusta, joka uuden maailman vapaiden olojen piirissä johti heitä rynnistäen protestoimaan kaikkea vääryyttä vastaan ja toisaalta osoittamaan ylemmyyden tuntoa niitä kohtaan, joita on voitu katsella alemmilla rappusilla oleviksi.

Levoton kiirehtiminen, mikä muodostaa amerikkalaisen kansan psykologiassa yhden nurkkakiven, on myöskin johtanut siirtolaisia yhteisten pyrkimystensä hoitamisessa. Rajussa vapauden innostuksessa me olemme tahtoneet korjata olot mahdollisimman nopeasti. Sen vuoksi me olemme usein herkästi kuunnelleet uusia oppeja ja innostuneet radikaaliin iskusanoihin. Joskus tuntui siltä, ettei parhaalla kekseliä'syydelläkään voitu löytää hermostunutta mieli-

alaamme tyydyttäviä, kyllin iskeviä ja räikeitä voimasanoja järjestelmän tuomitsemiseksi.

Joskus taas oli havaittavissa siveellisen itsekritiikin puuskahdus: Yhdistyksissämme pauhattiin juopottelua ja siivotonta elämäntapaa vastaan, teroitettiin voimistelun ja terveydenhoidon vaatimuksia, harrastettiin kasvissyöntiä ja luonnonparannusoppeja. Syntyi todellinen liikehtiminen selkärangan venyttämiseksi ja "kuhnimiseksi". Yhteen aikaan jokaisen kunnollisen sosialistin kodissa piti manattaman siankyljyspaistia ja keittiön nurkassa olevasta pesuastiasta piti märkien jälkien johtaa toisiin huoneisiin todistukseksi siitä, että "pytyssä" oli istuttu.

Kiihkeärytymisessä elämässämme emme osanneet laskelmoida tulevan elämämme vaatimuksia, emmekä käytäätä nuoruuttamme tulevien käytännöllisten tarpeiden perusteiden laskemiseksi. Meistä tuntui kuin eläisimme vain nuoruutemme ajan, ja perhesiteet, vaikka rakastuttiin ja mentiin naimisiin, tuntuivat pelottavilta ja kahlehtivilta. Suurempaa perheenlisää koetettiin kaikin mokomin karttaa, sillä sehän sitoi äidin ja isän kehdon ääreen ja laajensi vastuuvollisuutta yli sen, mitä arveltiin voitavan kestää. Laajempien perhevelvollisuuksien huoltoon ei ollut aikaa, koska se tarvittiin tärkeämpään — maailmanparannuspuuhiin. Sitäpaitsi vapaus, joka kajasti niin erinomaiselta, tuntui antavan luvan epäsovinnainstenkin suhteiden ylläpitämiseen ja meidän agitaattoreitamme joskus syytettiin, samalla tavalla kuin entisaikojen pappejakin, luvattomasta hameiden helmoissa kiikkumisesta. Ikäänkuin omantunnon varottavana äänenä joskus puhujalavalta laukaistiin teräviä huomautuksia siitä, kuinka aineellisen vaurastumisen johdosta jäsenemme ovat antaneet palttua aatteellisille harrastuksille, järjestävät juopottelukekkereitä — mikä ensimmäisen maailmansodan jälkeen tulivat erikoisesti käyttöön — "kilpailevat uusilla, aina muhkeammilla autoilla" ja "vaihtavat akkoja".

Alusta alkaen vanhat ja vakaantuneet muodot henkisissä ja aineellisissa suhteissa tuntuivat siirtolaisista vastenmielisiltä ja ristiriitaisilta uuden vapaan maailmankatsomuksen kanssa. Eräät pyrkivät materialistisen historiankäsityksen opinkappaleita tulkitsemaan jo yksilöllisen vastuunalaisuuden höllentämiseksi persoonallisessa elämässä. Me nautimme siitä, että saimme toinen toisillemme ilmaista käsityksemme ja tunteemme sellaisina kuin tahdoimme. Nuoremille tuntui joskus omituiselta kuulla kuinka vanhemmat ja kokeenemat osaston kokouksessa väittelivät käyttäen epäystävällisiä ja loukkaavia sanoja. Osastoissa joskus aivan urheiltiin toinen toisen-

sa sättimisellä. Toverien kesken siitä ei pitänyt kenenkään loukkaantua, mutta leikin jatkaminen kuitenkin muuttui pian todeksi. Osastoissa jakaannuttiin eri ryhmiin monesti persoonallisten riitosten johdosta ja niiden peitteeksi alettiin esittää erilaisia käsityksiä työväenliikkeen menettelytavoista.

Alusta pitäen johtavat toimitsijamme joutuivat usein riitoihin toinen toistensa kanssa. Alex Halosella oli huonot välit Päiviön kanssa ja monien muiden kanssa hän joutui riitoihin. Yleisempää huomiota sai eräs Halosen puhe Virginiassa, josta osaston jäsenryhmä kuvaavalla nimimerkillä "Lurjus-konnat-porvari Co." kirjoitti lehdissä pitkän selostuksen. Halosen kerrottiin lausuneen:

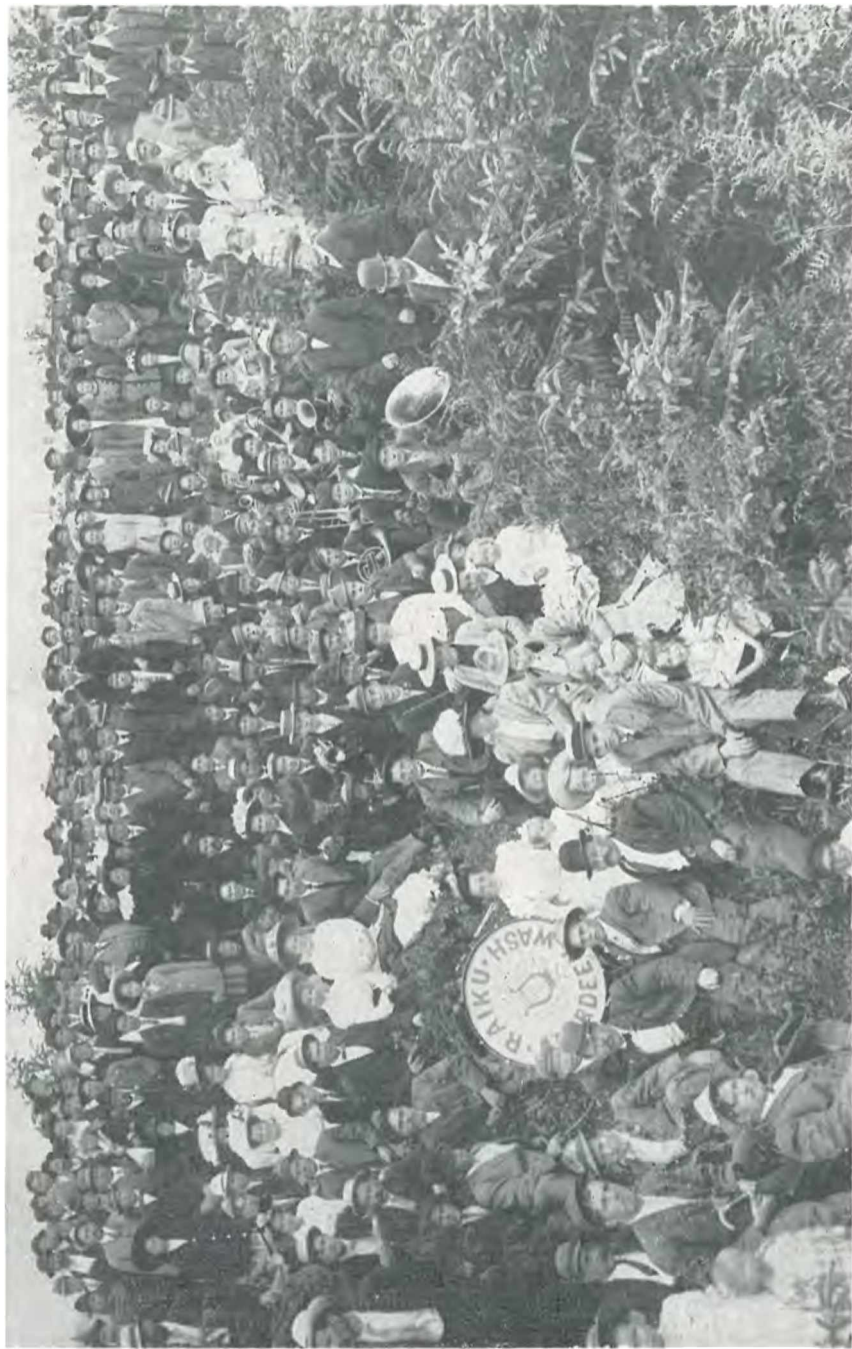
"Ensinnä on minun sanottava Virginian sosialisteille, etten tullut rauhaa rakentamaan keskuuteenne, vaan toraa ja riitaa äärimmäisyyteen asti. Olen tullut puhdistamaan tämän yhdistyksen porvarillisista konnista ja lurjuksista . . . koska tämä yhdistys on uskaltanut julistaa minut puoluepetturiksi".¹

Halosen puheen sanotaan olleen täynnä nimittely- ja solvaus-sanoja. Selostuksessa puhutaan itserakkaasta Halos-parasta ja säälitään sosialisteja, "jotka ovat antautuneet Halosen holhouksen alaiseksi".

Hibbingin kokouksen edellä Moses Hahl oli pienen ajan asunut Hibbingissä ja Hibbingin edustajakokousta valmistavassa komiteassa, johon Hahl kuului, sattuneiden erimielisyyksien johdosta John J. Kolu kirjoitti Työmieheissä Hahlista ettei hänen toimintansa siellä ollut "suurestikaan arvoa kohottavaa". Jos virginialaiset riidastaan Halosen kanssa kirjoittivat pitkästi, niin Hahl saavutti ennätyksen lyhyimmän riitakirjoituksen julkaisemisella Raivaajassa. Sen otsikona oli: "John J. Kolulle" ja kuului seuraavasti: "Ihmettelen! Kumaksun! Oudoksun!"²

Meidän suvaitsemattomuudestamme johtui lakkaamaton riitakirjoitusten ja protestien tulva sanomalehdissämme ja niitä esitettiin myöskin osastojen kokouksissa. Pelkkä erimielisyys jonkun toverin kanssa riitti protestoimisen syyksi ja usein omasta poikkeava katso-
mus selitettiin kerettillisyydeksi. Keskinäinen suvaitsemattomuus on vallinnut liikkeemme kaikissa ryhmissä jatkuvasti.

Osastot saattoivat hyväksyä paheksumislauseita toisille osastoille semmoisestakin asiasta, etteivät toiset osastot olleet paheksujien mielenmukaisesti osallistuneet puolue tehtäviin. Jos jonkin alaosaston tili- tai toimintakertomus sattui viivähtämään jonkin päivän, katsottiin tarpeelliseksi lausua paheksuminen. Huvitoimikunnassa saatettiin vihastumiseen asti kinailla siitä, minkälainen soitto järjes-

Suomalaisten sosiaalisten ulkoilmajuhla Aberdeenissa, Wash., v. 1911

tetään seuraaviin tanssiaisiin ja näytelmäseurassa saattoi syntyä vakava riita ja kuukausien tutkijakomiteoiden toiminta siitä, että näyttelijätär oli havainnut vastapelurinsa maskeerauksen olevan sopimattoman, tai varomattomasti moittinut kanssasaisarensa jalkoja liian suuriksi. Tutkijakomiteat saivat paljon työtä johtavien jäsenien toinen toisiinsa kohdistamien loukkausten selvittämisessä.

Sanomalehtien palstoja täytettiin usein henkilökohtaisten vastenmielisyyksien esiintuontiin. Toimittajia ja puhujia moitittiin mittaattomista asioista ja vihastuneessa äänilajissa puhuttiin jonkin keräyslistan tilityksen viipymisestä yli määräajan. Me elimme kuten kavaltajien pelossa. Sanomalehdissä saatettiin ilmoittaa henkilön nimi, joka oli unohtanut määräaikana palauttaa osaston lainakirjastoon lainaamansa kirjan. Me saatoimme riidellä vihastumiseen asti siitä, tuliko huvitoimikunnan kahvilasku hyväksyä sen omassa, vai ko osaston virallisessa kokouksessa ja pienien riitojen vuoksi osastoista lähti jäseniä, jotka vanhoivat, etteivät he sen ovea avaa ennen kuin se tai tämä jäsen on sieltä poistunut. Näin entisistä innoistuneista aatteen ihmisistä saattoi joskus tulla liikkeemme katkerimpia vihollisia.

Johtavien toimitsijoiden keskuudessa oli vain joitakin laajemman koulukasvatuksen saaneita ja hekään eivät jaksaneet kohota liikkeen sisäisten heikkouksien korjaamiseksi tarpeellisen järjestelmällisen ja maltillisen valistustyön johtajiksi. Levottomassa rientämisessä ja pikaisten tulosten saavuttamisen toivossa johtajatkin rajoittivat pyrkimyksensä tilapäisetujen tavoitteluun ja tahtoivat voittaa suosiota uusien, entistä "parempien" toimintatapojen esityksellä ja tulla alemmalla tietoisuuden asteella olevien joukkojen komentajiksi. Johtajat kehittyivät huomattavasti "minäkeskeisiksi", mikä muun ohella ilmenee heidän kaikista historiamme käsittelevistä kirjoitelmistaan ja mihin liittyi keskinäinen kateellisuus, jolla oli oma vahingoittava merkityksensä järjestön toimintaan yleisesti.

Näiden yleisten psykologisten tekijöiden ohella näyttelivät määrätyt poliittiset erimielisyydet järjestön ensimmäisessä hajaantumisessa johtavaa osaa. Kuten jo olemme havainneet, oli koko järjestön historian ajan kiistelty siitä, millä tavalla sosialistien tulisi järjestää suhtautumisensa erilaisiin ammattiyhdistyksiin ja mitä sosialistipuolueessa ilmenevää suuntavirtausta suomalaisten tulisi tukea. Heti I. W. W:n perustamisen jälkeen kehittyi epäpuolueessa erityinen industrialistisen unionismin siipi, joka "yhden suuren union" rakentamisvaatimuksen ohella alkoi I. W. W:ssä vallan saaneen Vincent St. Johnin ja William E. Trautmanin johtaman ryhmittymy-

män mukaisesti kallistua syndikalistiseen suuntaan, jopa asettuen "suoran toiminnan" ja sabotaashin kannattajaksi. Varjellakseen itseään joutumasta luokitelluksi anarkosyndikalistiseksi järjestöksi liitti sosialistipuolue Indianapolisin konventionissa 1912 peruslakiinsa pykälän jossa tuomittiin sabotaashin kannattaminen ja kaikki muu sosialistisille periaatteille vastakkainen "suoran toiminnan" suosiminen. Se johti William D Haywoodin erottamiseen puolueen kansalliskomiteasta ja kiihdytti "industrialistien" toimintaa puolueen virallisen kannan arvostelemiseksi. Päätös selitettiin oikeistolaisten noitajahdiksi vasemmistolaisia vastaan.

Suomalaisten keskuudessa olivat i-w-w-läiset virtaukset sanomalehtiselostuksien ohella tulleet tunnetuksi jo Minnesotan raudankaivajien lakon yhteydessä 1907. I. W. W:n edustajat olivat mukana järjestämistyön aloittamisessa ja seuraavina vuosina heidän propagandansa sai muutamia kannattajia etenkin keskivaltioissa. Duluthista käsin kuului puhetta siitä, että "selvä vallankumouksellinen" industrialistinen unionismi olisi asetettava "parlamentti-humbuukin" yläpuolelle."

Vilkas siirtolaisliike vuoden 1910 vaiheilla oli huomattavasti laajentanut ulkomaalaisten työläisten joukkoja itävaltioiden tehtaisissa ja muualla raaka-aineteollisuuksien aloilla. Kapitalistien yltyvä riisto ja orjuuttava komento johti suurien järjestymättömien työläisjoukkojen liikehtimisiin ja tiukkoihin lakkotaisteluihin 1912 ja 1913, joita johtamaan tuli niihin asti verraten huomaamattomassa asemassa pysynyt I. W. W. järjestö. Kutomotyöläisten ankarat taistelut Lawrenceassa, Patersonissa ja Little Fallsissa, kumityöläisten lakko Akronissa ja eräät muut taistelut herättivät yleistä huomiota ja vasemmistolaisten keskuudessa annettiin niille erityinen, "joukkojen vallankumouksellisuutta" osoittava merkitys. I. W. W. tuli yleisen huomion kohteeksi, se joutui porvarillisten piirien vainon alaiseksi ja työläisten keskuudessa, varsinkin ammatittomien sesonkityöläisten piirissä, se voitti entistä enemmän suosiota. Suomalaisten keskuudessa toimittiin vilkaasti I. W. W:n johtamien lakkojen avustamiseksi.

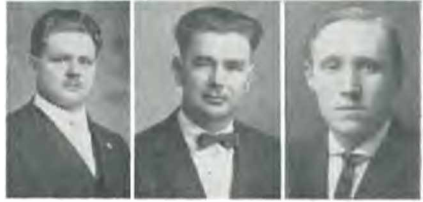
Mitään suurempaa erimielisyyttä ei olisi syntynyt pelkästään I. W. W:n johtamien lakkotaistelujen avustamisesta, eikä sen yrityksistä järjestää niitä työläisjoukkoja, joiden elinetsien suojelemisen ammattijärjestöt olivat laimin lyöneet. Mutta mitä suurempaa huomiota uusi järjestö käytännöllisellä esiintymisellään saavutti, sitä enemmän alettiin vaatia vallitsevien, sosialististen periaatteellisten ja taktillisten käsitysten uudistamista, johon liittyi puolueen ja sen

omaksumien käsitysten tiukka arvostelu. Siitä kärjistyivät erimielisyydet. Näiden uusien periaatteellisten ja taktillisten käsitysten edustajaksi muodostui erikoisesti Työväen-Opisto, jonka johtajat ja opettajat olivat jo useita vuosia esiintyneet "uuden" suunnan puolustajina.

Käytännöllisen i-w-w-läisen uniotoiminnan ohella alettiin erityinen työläisryhmien eritteleminen ja niiden arvon ja merkityksen määrittelemisen sen perusteella, mitä ne tekevät ja millä tavalla ne hankkivat elämänsä toimeentulon. Kaikki itsenäisten ammattien ja toimialojen harrastajat luokiteltiin pikkuporvareiksi ja heiltä kiellettiin se "vallankumouksellisessa toiminnassa tarvittava" tieto ja taito, mikä on ominaista vain "suureollisuuksien ammatittomille työläisjoukoille" ja joille sen perusteella kuuluu työväenliikkeen johto. "Teollisuustyöväki on vasta viime aikoina alkanut itsenäisesti liikehtiä" — mikä suurin piirtein oli totta — mutta kun siitä vedettiin se johtopäätös että

näille vasta järjestymään pyrkiville ryhmittymille olisi pitänyt luovuttaa esim. sosialistipuolueen johto ja että erimielisyydet johtuivat muka "puoluetta hallitsevien ammattilaisten ja pikkuporvarien" vanhoillisista katsomuksista, niin osuttiin harhaan ja jouduttiin vaikiintuneiden sosialististen periaatteiden hylkimiseen.

Ennen järjestöhajaannusta ei juuri kukaan ainakaan julkisesti vaatinut luopumista sosialistipuolueesta. Uusia käsityksiä esitettiin yleisen sanavapauden piirissä ja puoluetoiminnan arvostelun nimesssä. Jo Hibbingin kokouksen aikana oli Kaapo Murros, jonka sanoille annettiin huomattavaa arvoa, arvostellut sosialistipuoluetta pelkästään vaalikihoitukseen rajoittumisesta ja nyt taitettiin peistä

Teollisuusunionistisen liikkeen toimitsijoita

Ylhäällä Industrialistin toimitus v. 1924, vasemmalta: Väinö Pelto, John Korpi, William Kari ja Hell'n Vitikainen. Muita toimitsijoita, toinen rivi: George J. Humon, Antti Vitikainen ja August Wesley. Alarivi: Toivo Virtanen, Ivari Vapaa ja Fred Jaakkola.

"yksipuolista" kunnallispolitiikkaan luottavaa, opportunistista suuntaa vastaan. Vaikka alistuttiinkin Hancockin ja Smithvillen edustajakokouksien päätöksiin uniokysymyksessä, väiteltiin siitä, mitä tietä industrialistinen unionismi voittaa: tapahtuuko kehitys vanhojen ammattijärjestöjen piirissä, vaiko I. W. W:n laajentumisen kautta? Viimeksimainitulle vaadittiin "tasa-arvoisia" kehittymis- ja toimintamahdollisuuksia ja vedottiin kansalaisyhteisyyksiä vailla olevien järjestymättömien perusteellisuuden työläisten tarpeisiin ja selitettiin, kuinka työläisjoukoista teollisuussittain järjestämisen kautta voidaan kehittää "yksi suuri unio" — sellainen taloudellinen voima, joka kokonaiset tuotantoalat käsittävien halvaannuttavien lakkojen ja lopuksi suurlakon kautta kaikkein helpommin ja nopeimmin kukistaa koko kapitalistisen riistojärjestelmän. Tämänlaatuinen taloudellinen järjestyminen ja taistelu kuvastui yksinkertaisena ja selvänä ulkomaalaisille kaivoksissa, metsissä, rautateillä, elonkorjuussa ja muille sesonkitöissä toimiville liikkuville työläisille ja tehosi heihin paremmin kuin monimutkaisten, valtiollisten oikeuksien käyttöön nojautuvan poliittisen toiminnan puolustaminen. Etenkin keskivaltioissa ja maan länsiosassa industrialistisen unionismin katsantokanta levisi "joukkojen tarpeita lähemmin vastaavana" liikkeenä huomattavan laajaksi ja muodostui hajaannuksen pääasialliseksi poliittiseksi tekijäksi.

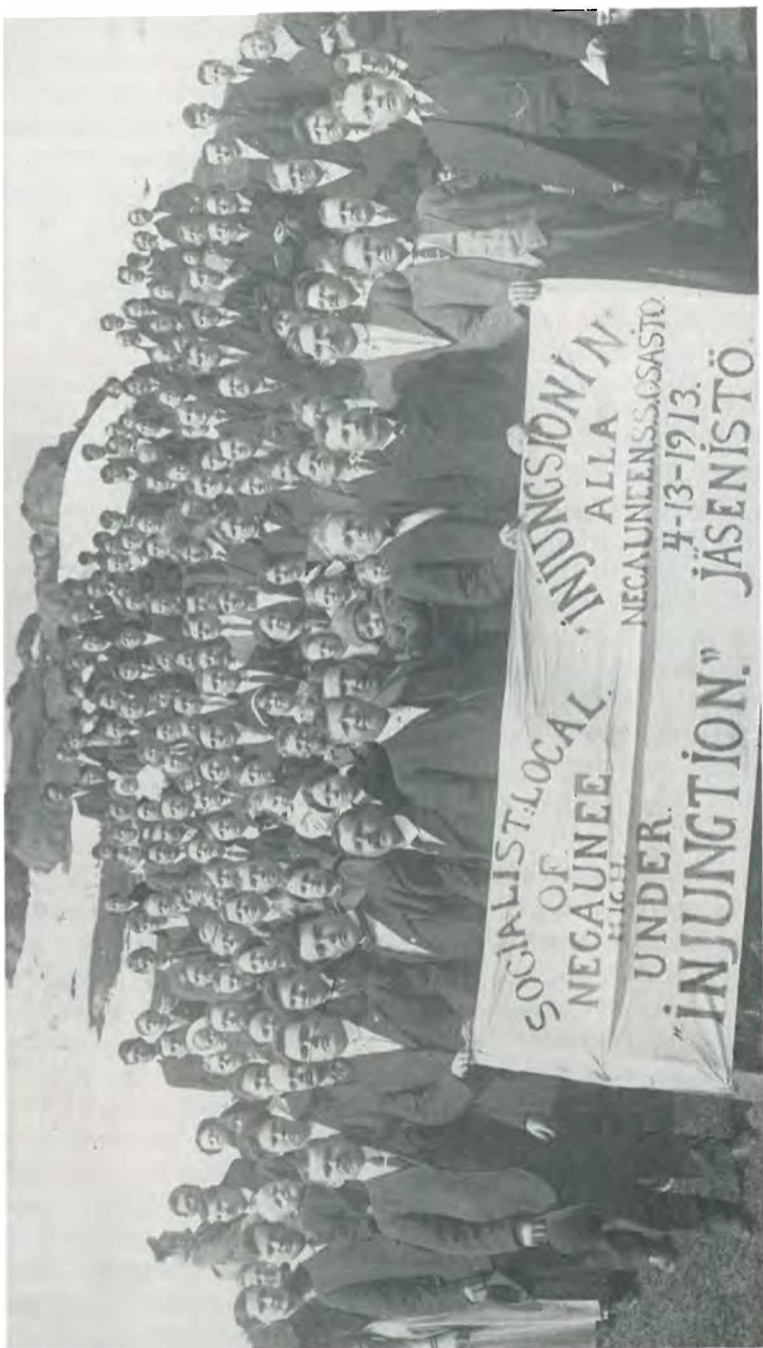
Erimielisyydet, jotka vuosien kuluessa, kaikista sovitteluyrityksistä ja järjestökokouksien päätöksistä huolimatta järjestelmällisesti kärjistyivät, olivat vuoteen 1914 mennessä johtaneet siihen, että sosialistiset periaatteet ja toimintatapaa koskevat ohjeet tulkittiin ja käsitettiin järjestön eri osissa eri tavalla. Järjestön tpk:n toimintakertomuksessa selitettiin, että "Itäpiirissä opetetaan määrätynlaista sosialismia, Keskipiirissä toisenlaista ja Länsipiirissä ehkä molempia, Itä- ja Keskipiirin sosialismia sekaisin".

Poliittisten käsityksien piiristä nousseita erimielisyyksiä kärjistyivät henkilökohtaiset riidat joista toimintamme aina on ollut tavattoman rikas. Muutamat yksityiset tapaukset tulivat riitaista mieltä erityisesti kiihoittamaan. Yksi sellainen oli Negauneen rettelö. Tämä, suorastaan hajaannusta aiheuttava ja mielen katkeruutta levittänyt juttu, alkoi näennäisesti pikku asiasta, mutta sen takaa hämmöttivät edellä kuvatut poliittiset erimielisyydet. Negauneen osastossa oli erimielisyyksiä osaston asioiden käytännöllisestä hoidosta, m. m. siitä, miten osaston huoneistossa olevaa ravintolaliikettä olisi hoidettava. Vuoden 1912 lopulla sattui sitten tapaus, joka lisäsi tulta tappuroihin: Eräässä Michiganin valtion sosialistipuolueen

yleisäänestyksessä oli osaston sihteeriltä, jona silloin oli William Risto, jäänyt valtiovirastoon lähettämättä joitakin osaston jäsenien äänestyslippuja osaksi vahingossa — kuten väitettiin — ja osaksi sen vuoksi, etteivät äänestäjät olleet niitä aikoinaan sihteerille palauttaneet, kuten myös selitettiin. Vallitsevien muiden erimielisyyksien ohella asiasta sukeutui heti tuima riita. Asiaa tutkittiin ja marrask. 16 p:nä 1912 osaston kokoukselle Frank Aaltosen puolesta esitettiin Riston syytteeseen asettamista valtiojärjestön ja osaston sääntöjen rikkomisesta. Esityksen puolesta annettiin 13 ja sitä vastaan 13 ääntä, mutta puheenjohtaja ratkaisi asian Riston puolesta ja hänen toimintansa siten tuli hyväksytyksi.⁷

Monien riitaisten kokousten ja tutkimusvaiheiden aikana osaston jäsenistö jakaantui "aaltoslaisiin" ja "ristolaisiin", jälkimäiset muodostuen enemmistöksi. Kun vähemmistö huomasi mahdottomaksi saada oikeutta enemmistöltä, vedottiin sen puolesta asia puolueen valtiovirastoon ja toimitettujen tutkimusten johdosta valtiosihteerin James Hoogerhyden erotti Negauneen osaston puolueesta sen lupakirjan kuolettamisella. Tämä tapahtui maalisk. 16 p:nä 1913 ja saman maalisk. 20 p:nä uudeksi osastoksi järjestyneiden ja valtiovirastolta lupakirjan saaneiden puolesta saatiin Marguette-kauntin piirioukeudelta laajaperusteinen väliaikainen estetuomio, (injunction), jossa erotetut leimattiin väkivallan puolustajiksi, sabotaashin kannattajiksi, sosialistipuoluetta vastaan vehkeilijöiksi ja jossa heiltä kiellettiin oikeus uudesti järjestyneen osaston toimintaan, haalilla oleskeluun ja haalin käyttöön.

Estetuomio perusteluineen tuntui räikeältä ja järjestön radikaalisessa sivustassa se herätti vastalauseiden myrskyn. Tutkijakomitea johon Keskipiirin komitea oli valtuuttanut sihteerinsä Toivo Virtasen, Työväen-Opisto opettajansa Aku Rissasen ja järjestön keskusvirasto John J. Kolun, tuomitsi estetuomion anojien toiminnan, samoin Työmies, Aku Rissasen ollessa päätoimittajana, mutta Rai-vaaja ja Itäpiirin järjestö hyväksyi sen sillä perusteella, että sen kautta Negauneen osastolle kuuluva haali ja omaisuus, joka oli rakennettu ja koottu sosialististen aatteiden edistämiseksi, tuli pidätetyksi sosialistipuolueelle uskollisen ryhmän hallussa. Estetuomion puolustajien taholta edelleen osoitettiin, että oikeuden turvan etsintä muodostui välttämättömäksi haalissa sattuneiden häiriöiden vuoksi ja uudelle osastolle toimintarauhan aikaan saamiseksi. Tämä suunta tuli hyväksytyksi myöskin Työmiehen taholta sitten kun vuoden loppupuolella V. S. Alanne valittiin sen päätoimittajaksi.

"Ison vihan" aikana Negaunessa: Oikealla, alakulmassa, etualalla William Risto.

Vuosikausiksi kiihottavaa väittelynäihettä antanut Negauneen rettelö johtui järjestössä vallitsevista poliittisista erimielisyyksistä. mutta siinä näytteli omaa osaansa myöskin johtavien henkilöiden vallanhimo ja keskinäinen kukkoilu kuten sittemmin maltillisemmin asioita harkitsevat, kummallekin puolelle kuuluneet ovat selvästi myöntäneet. Noin 160 jäsentä käsittävä osasto hajaantui kahteen sovitattomampaan ryhmään Yhteisestä haalista pois hädetyt muuttivat vuokrahuoneistoon, jatkoivat taistelua oikeuksiensa puolesta ja hajaannuksen jälkeen siirtyivät kokonaan i-w-w-läisten aatteiden ja tunnuksien kannattajiksi. Puolueelle uskollinen vähemmistö ryhmittymä (uusi osasto) toimi Työn Tempelissä, mutta entiseen mahtavuuteensa ei osasto enää milloinkaan päässyt.

Toiseksi riitajutun keskuksiksi muodostui Työväen-Opisto, jonka järjestö oli tunnustanut ja jota sen taholta rahallisesti avustettiin, mutta jonka vaikutus järjestöelämään tuntui häiritsevältä sen opettajien ja myöskin sieltä tulevien oppilaiden uusien, erityisten industrialististen käsitysten jatkuvan esittämisen ja puolueen toiminnan arvostelun vuoksi. Raivaaja johti opiston toiminnan arvostelua ja järjestön tpk. valitsi erityisen tutkijakomitean, johon muiden ohella kuului Santeri Nuorteva, toimittamaan perinpohjaisen tutkimuksen opiston toiminnasta ja sen opetusohjelmasta. Tarkoitus oli myöskin saada selvyyttä siihen, oliko tarpeellista järjestön ryhtyä aineellisesti avustamaan opistolle uuden lisärakennuksen rakentamista, kuten opiston taholta esitettiin. Mutta opiston johto asetti tutkimukselle sellaisia ehtoja, ettei tutkijakomitea voinut niihin alistua ja juttu päättyi siihen, ettei mitään tutkimusta voitu toimeenpanna.

Riitaa kärjisti myöskin Työväen-Opiston toimenpide William Riston lähettämiseksi Idän osastoihin erikoiseksi opiston edustajaksi. Kun Risto, joka niinä aikoina tunnettiin kaikkein "jyrkimmäksi", oli jo pari vuotta aikaisemmin joutunut eroamaan Itäpiirin organisaation toimesta sosialidemokratialle vieraiden käsitysten edustamisen vuoksi ja kun hän sen jälkeen Negauneen jutun yhteydessä oli tullut erotetuksi puolueesta, niin Itäpiirin komitea selitti Riston sopimattomaksi opiston asiamieheksi ja määräsi osastojen sulkemaan ovensa häneltä. Kun muutamat Ohion ja Pennsylvanian alueiden osastot ja Bronxin osasto New Yorkissa eivät piiritoimikunnan päätöstä totelleet, niin erotti se järjestöstä Ashtabulan, Warrenin, Ashtabula Harborin, Donoran Nanty Glon ja Bronxin osastot, mutta v:n 1913 järjestön toimeenpaneva komitea ei hyväksynyt erottamista. Siitä syntyi järjestön keskusviraston ja Itäpiirin välille laaja, suuntaajuttuja käsittelevä kirjeenvaihto ja väittely. Seuraavan vuo-

den järjestön tpk. kuitenkin jo hyväksyi Itäpiirin asiassa ottaman kannan ja niskottelevat osastot, Bronxin osastoa lukuunottamatta, perääntyivät asenteestaan ja niille myönnettiin jälleen järjestön osastoille kuuluvat oikeudet.

Kuten edellisestä selviää oli vuoden 1913 järjestön toimeenpaneva komitea enemmistöltään radikaalien puolelle kallistuva. Siihen kuuluivat Agatha Aalto, A. K. Pitkänen, Evert Savela, K. F. Tuhkanen, Victor Watia, John J. Kolu ja sihteerinä oli J. W. Sarlund. Mutta vuoden 1913 lopulla valituksi tullut toimeenpaneva komitea tuli enemmistöltään vastakkaisen suunnan edustajaksi. Siihen kuuluivat K. F. Tuhkanen, J. Maunus, John Martinmäki Wm. Bowers, Aug. Törnqvist ja Risto Palm. Edellinen komitea kuunteli Keski-piirin vallitsevia käsityksiä ja jälkimäinen seurasi Itäpiirissä vallitsevaa suuntaa. Taistelu jatkui entistä kiivaampana ja Chicagon osasto esitti jäsenistön yleisäänestykselle vaatimuksen tpk:n erottamisesta, mutta se tuli hyljättyksi 4,669 äänellä 2,505 vastaan. Samassa yhteydessä tulivat hyväksytyksi tpk:n päätökset Negauneen jutussa ja Itäpiirin piiritoimikunnan kurinpidolliset toimeenpiteet edellään mainittuja osastoja vastaan. Jäsenistön enemmistö oli puhunut. Radikaalinen sivusta sai pian tämän jälkeen uuden iskun, kun jäsenistön yleisäänestyksellä 3,571 äänellä 2,355 vastaan tuli hyväksytyksi järjestön kaikkien aikojen tarmokkaimman sihteerin, J. W. Sarlundin erottaminen hänen radikaaliselle ryhmälle antamansa kannatuksen vuoksi. * Sarlundin jälkeen sihteeriksi tuli J. F. Mäki.

Järjestön enemmistön kannasta ei voinut olla mitään epäilystä sen jälkeen, kun Chicagon osaston esitys tpk:n erottamiseksi oli joutunut häviölle. Mutta vuosia jatkunut riita, sen perusteella tapahtunut ryhmittäminen ja johtavien voimien itsepäisyys oli jo niin pitkällä, ettei vähemmistön keskuudessa ajateltukaan alistumista enemmistön päätöksiin. Sen sijaan kysymys tuli nyt siitä, kuka pääsee kontrolloimaan järjestön laitoksia, ennen kaikkea Työmies-lehteä, ja kuka lopullisesti voittaa puolelleen suurimmat työläisjoukot. Tässä taistelussa sivuuntuivat laajemmat periaatteelliset asiat ja yhteiskunnallisia kysymyksiä selittävät väittelyt ja tilalle astui katkera ryhmiäriita, jossa kumpikin puoli, voimasanoja säästämättä syytti toistaan tarkoitukselliseksi rettelöitsijäksi ja hajottajaksi. Salaiset kokoukset ja neuvottelut, joissa suunniteltiin keinoja esim. Työmiehen valtaamiseksi, persoonalliset "masinoimiskirjeet", kaikenlainen juonittelu ja vastapuolueen umpimähkäinen parjaus astui käytäntöön osastoissa, järjestön kokouksissa ja sanomalehdissä, josta seurauksena oli keskinäisen luottamuksen luhistuminen ja jakaantuvien ryh-

mien loitontuminen toisistaan. Enemmistöläisiä nimitettiin tavallisesti "keltaisiksi" ja vähemmistöläisiä "hajoittajiksi" siinä yleiseksi kehittyneessä henkilökohtaisessakin parjauskampanjassa. minkä kautta hävitettiin tavattoman paljon sitä kiintymystä ja luottamusta niitä liikkeemme sivistäviä saavutuksia ja arvoja kohtaan, mitä ennen yhteistyöllä oli rakennettu.

Mutta mikään ei auttanut ! Ei ollut ketään auktoriteettista johtajaa, joka ajoissa olisi huomannut jakaantumisen vaaran ja olisi voinut hillitä kiihkoa. Ei ollut ketään todellista sovittelua esittävää. Aku Rissanen koetti toisin ajoin asettua keskitielle ja vastusti radikaalisen ryhmän "villiintyneimpiä" aineksia, mutta hän ei kyennyt telkeitä asettamaan Leo Laukin, ryhmän todellisen johtajan, ehkäpä sabotaashijutun käsittelyn aikana sattuneista henkilökohtaisista loukkauksista voimaa ammentavien kiihkeiden byrokraattisten harastusten tielle, joita jo alusta pitäen olemassa ollut pieni syndikalistinen juonitteleva ryhmittymä, jonka hyväksi lopullinen hajaannus koitui, jatkuvasti tuki. Toiselta puolen Wilho Bomanin, "itäläisten keisarin" tehokkaat, mutta pisteliäät saarnat, enempiä kuin Raivaa-jan taktilliset otteetkaan eivät aina parhaalla tavalla palvelleet järjestön kokonaisuutta.

Asiat painuivat pysähtymättömänä virtana kohti putousta. Veden paine lisääntyi, osastot ja ryhmät eivät enää halunneetkaan kuunnella ja ymmärtää toinen toistaan; ne olivat päättäneet jakaantua ja muutaman kuukauden kuluttua niiden välille oli syntynyt ennakkoluulon ja vihan muuri, joka esti niitä tapaamasta toinen toistaan, tai edes kadulla tervehtimästä toisiaan.

Vuoden 1914 piirikokoukset

Jokaisessa järjestön kolmessa piirissä pidettiin v. 1914 piirijärjestön edustajakokous. Kaikissa niissä suuntariidat muodostivat pääasiallisen käsittelyaiheen ja niistä puhuttiin paljon ja syvällä innostuksella. Itäpiirin kokouksessa istuttiin 5, Keskipiirissä 8 ja Länsipiirissä 6 päivää.

Itäpiirin edustajien kokous pidettiin Fitchburgissa helmik. 17—23 päivinä. Edustajat tähän kokoukseen oli valittu äänestysalueittain, joihin piirin osastot oli jaettu. Edustajaluettelo oli seuraavaa:

1:sestä äänestysalueesta: T. Wiitala, New Yorkin yht. osastosta, F. Broman, New Yorkin yht. osastosta, P. Halko, Brooklynistä. P. Nenonen, White Plainsistä, J. Koski, Brooklynistä, F. Lahtinen, Jamaica, L. Flink, Brooklynistä.

2:sta äänestysalueesta: V. Elomäki Daisytownista, J. Miller, Monessenista.

3:nnestä äänestysalueesta: Jalmari Järvinen, Glassportista, J. Toivonen, Pittsburghista.

4:nnestä äänestysalueesta: G. Pursi, Clevelandista, J. Ojala, Clevelandista, A. Malm, Clevelandista, J. Malmi, Conneautista.

5:nnestä äänestysalueesta: S. Hautaniemi Newportista, J. N. Kangas, Troysta, A. Ojanen, Newportista.

6:nnestä äänestysalueesta: V. Annala, Gardnerista, W. Mäki, Worcesterista, H. Oikemus, Fitchburgista, J. Björklund, Worcesterista, A. J. Partanen, Fitchburgista, J. Kotiranta, Gardnerista, Juho T. Suominen, Gardnerista, Wm. Oksanen, Fitchburgista.

7:nnestä äänestysalueesta: K. Nissinen, Springfieldistä, H. Rahnasto, Ashburnhamista.

8:nnestä äänestysalueesta: J. Oikemus, Bostonista, U. Sääntti, Walthamista, A. Kajander, Bostonista.

9:nnestä äänestysalueesta: J. A. Paakkari, Quincysta, J. F. Lahti, Norwoodista, O. E. Saari, Norwoodista, K. Wehteri, Quincysta.

10:nnestä äänestysalueesta: R. Hyrkäs, Peabodysta, E. Jolikko, Rockportista.

Täysivaltaiset edustajaoikeudet annettiin myös Raivaajan edustajalle, F. J. Syrjälälle ja piirisihteeriksi Wilho Bomanille.

Puheoikeutta kokouksessa olivat työjärjestysvaliokunnalta pyytäneet: Onni Saari, K. Lindström, A. Jalkanen, A. Kannel, E. Grönlund, J. Wiitanen, A. Jokinen, J. Hakkarainen, K. Tuomela, R. Widgren, Edla Vuori, R. Märkälä ja M. Hendrickson. Työjärjestysvaliokunta ehdotti edelläoleville henkilöille puheoikeutta ja sitä myöten työskentelyoikeutta kuin kokous heitä valitsee.

Kokoukselle esitetyn piirisihteerin toimintakertomuksen mukaan piiritomikuntaan kuuluivat A. J. Partanen, J. H. Oikemus, Victor Annala, Juho T. Suominen, Joel Björklund ja E. Grönlund. Toimintakertomuksessa esitettiin katsaus järjestön sisäiseen elämään ja käynnissä oleviin suuntataisteluihin. Kokous hyväksyi laajahkon lausunnon vakiintuneiden sosialidemokraattisten käsitysten ja sosialistipuolueen omaksumien katsantokantojen puolustukseksi ja moitittiin erikoisesti Työväen-Opiston ja Keskipiirin vastuunalaisia toimitsijoita järjestön kokonaisuutta loukkaavista hajoittavista juoniteluista. Kokouksessa, jossa radikaalista sivustaa edusti ainoastaan kahdeksan edustajaa, teroitettiin erikoisesti Itäpiirin yhtenäisyyden ja sosialidemokraattisen suunnan säilyttämisen tärkeyttä ja veloitettiin enemmistölle uskollisten osastojen ja jäsenien piirivastolle

ilmoittamaan heti kaikista mahdollisista salakähmäisistä yrityksistä tämän eheyden loukkaamiseksi. Edelleen teroitettiin jäsenistön velvollisuutta ottaa osaa järjestön keskuudessa toimitettaviin yleisää-
 nestyksiin varsinkin jos kysymyksessä on väärän, syndikalistisen
 suunnan torjumiseksi tehdyt aloitteet.

Osastoissamme on laulu aina kaikunut.

Ylimpänä Fitchburgin Saiman mieskuoro v. 1919, johtajana Antti Pa-
 len. Keskellä Seattlen Workers Clubin laulukuoro v. 1926. Alimpana But-
 ten osaston naiskuoro v. 1914. Johtajana oli Kalle Paananen ja kuoron jä-
 senet olivat ylhäältä vasemmalta lukien: Lempi Jard, Maria Juntunen, Em-
 mi Simonson-Hottari, Hilma Panttila, Sanni Pesola ja Sofia Huhtala. Ala-
 rivi: Ida Riika, Ella Simonson-Eld, johtaja, Mrs. Lumme ja Hilja Penttilä.

Työväen-Opiston perinpohjaista tutkimusta vaadittiin. Taloudellisiin järjestöihin suhtautumiskysymyksessä hyväksyttiin Smith-villen edustajakokouksen päätökseen liitettiin erityinen selostus I. W. W:liitosta, jossa sanottiin, ettei kyseinen järjestö sisälly määritelmään "taloudelliset järjestöt", koska se on järjestöllisesti hällä. hajanainen ja ulkopuolella jäsenjoukkojen kontrollivallan, syndikalistisiin taistelukeinoihin luottava, epänormaalisesti toimiva ja niin ollen kykenemätön käyttämään tilaisuuksia hyväkseen pysyvän järjestön muodostamiseksi.

Tässä kokouksessa päätettiin myöskin ryhtyä osuustoiminnallisen säästöpankin perustamispuuhiin. Raivaaja Kustannusyhtiön johtokunta kehoitettiin ryhtymään toimenpiteisiin sellaisen laitoksen perustamiseksi. Sen tuloksena syntyi Työläisten Luottoyhdistys, mikä nyt on jo neljän miljoonan dollarin liike.

Toimintakertomuksessa sanottiin piirissä olevan 91 osastoa ja 4,300 jäsenmaksunsa suorittanutta jäsentä. Kokoukselle esitettiin toimintakertomuksia myöskin eri aluejärjestöjen toiminnasta. Muiden käytännöllisten järjestötehtävien ja esillä olleiden suuntariitojen ohella niissä luettiin paikallispuhujina toimivien toverien nimet. New Yorkin ja New Jersey'n alueella olivat puhujina toimineet Hilma Pöök, Lydia Flinck, Anna Riipinen, Tyyni Koski, Kristiina Maininki, P. Halko, O. Leivo, J. Ranta, M. Vaara, J. Kontinen, Richard Pesola, Aug. Kannel, A. Oksanen, Wilho Hedman, H. Nurmi, K. G. Lindström ja F. Broman.

Ohion ja Pennsylvanian alueella olivat puhujina toimineet J. Ojala, Yrjö Oksanen, J. R. Tossavainen, Rob Widgren ja J. M. Myrsky erityisesti kesäkoulujen opettajana. New Hampshiren ja Vermontin alueen tilapäispuhujina olivat olleet A. Winnurva, H. Winnurva, J. Salmela, A. Ojanen ja S. Hautaniemi. Massan alueella olivat puhujina toimineet Joel Björklund, Olga Oikemus, John Oikemus, Kaarlo Wehteri, Werner Sointu, Adam Lehto, K. A. Räsänen, J. H. Oikemus, A. E. Usenius, Anton Wallenius, J. N. Kangas, Victor Annala, Kalle Moisio, Oskar Hyytiäinen, Lempi Simonson ja Anton Jäntti.

Työväen-Opiston johtaja, Yrjö Sirola, teki laajan puhujamatkan Idän alueilla. Yksin Massan alueella hän piti 92 luentoa. Piirikomitean toimintakertomuksessa sanottiin hänen luennoineen sosialidemokraattisia käsityksiä, "sekoittavalla tavalla". Sirola kuului radikaalisen ryhmän kannattajiin, mutta hän palasi Suomeen jo muutamia kuukausia ennen varsinaisen hajaantumisen tapahtumista.

Järjestön ensimmäisen hajaannuksen tulisin edustajien kokous pidettiin Duluthissa, radikaalisen liikkeen tärkeimmässä pesäpaikassa helmik. 21—28 päivinä, 1914. Tästä kahdeksan päivää kestäneestä "suuntatalkoosta" toimitti John Viita 441 sivua käsittävän keskustelupöytäkirjan, joka sisältää tavattoman määrän alustuksia ja mietintöjä ja jossa yksin Negauneen riitajutun käsittelylle on kulutettu 140 tiheästi ladottua kirjan sivua.

Valtakirjain tarkastuksen perusteella seuraavat jäsenet nimitettiin täysivaltaisiksi edustajiksi: 1 vaalipiiri — Leo Laukki, Antti Malmi, Geo. J. Humon ja Matti Kainu Duluthista ja Ida Pasanen Two Harborsista; 2 vaalipiiri — Kalle Koski ja John E. Sala Minneapolista, Tilda Aalto Crosbystä ja Adolf Kotka Brainerdistä; 3 vaalipiiri — Väinö Wesman ja Antti Mönkkönen Hibbingistä, Jacob F. Brax ja Ivari Ruohomäki Chisholmista ja John Koski Nashwaukeesta; 4 vaalipiiri — Henry Tenhunen Aurorasta, Wm. Wiertola Biwabikista, Heikki Myllynen Mountain Ironista Gust Pitkänen Evelethistä, Vili Walin Gilbertista, Victor Kivinen, A. F. Heiskanen ja John Partanen Virginiasta; 5 vaalipiiri — Axel Öhrn ja John Huttunen Angorasta; 6 vaalipiiri — Toivo Kuitunen Wintonista ja Matti Kero Elystä; 7 vaalipiiri — Victor E. Salo Bessemeristä, Victor Toija Veronasta, Reino Salmi Ironwoodista ja Axel Kolinen Crystal Fallsista; 8 vaalipiiri — John Mäki Ishpemingistä, Elis Ahlsten ja Kalle Ahlsten Marquettesta; 9 vaalipiiri — John Marttila Mass Citystä ja William Marttila, Toivo Hiltunen ja V. S. Alanne Hancockista; 10 vaalipiiri — J. L. Kyrö ja John Hämäläinen Detroitista; 11 vaalipiiri — John J. Kolu ja Kaarl Helander Waukeganista, Tom Björn DeKalbista ja Suoma Nordman ja John Kiviniemi Chicagosta; 12 vaalipiiri — Frank Williams Superiorista ja Andrew Lauri Oulusta; 13 vaalipiiri — Nestor Aaltonen Brantwoodista, Otto Palo Racinesta ja T. E. Seger Milwaukeeesta. Piirisihteeri Toivo Virtaselle, Opiston edustajalle Aku Rissaselle ja Työmiehen edustajalle John Nummivuorelle annettiin myös täysivaltaiset edustajaoikeudet ja puheoikeus annettiin useille läsnäolleille järjestön jäsenille.

Kokouksen puheenjohtajiksi valittiin John J. Kolu ja John Kiviniemi.¹⁰

Keskipiirin piiritoimikunnan sihteerin, Toivo Virtasen, esittämästä toimintakertomuksesta selvisi, että piirissä oli 112 osastoa, joiden yhteinen jäsenluku oli keskimäärin 5,800. Puhujina ja luennoitsijoina olivat piirissä toimineet John Viita, Aku Rissanen, William Risto, George J. Humon, Axel Öhrn, John Korpi, Kalle Heino, John J. Kolu, Martin Hendrickson, Yrjö Sirola ja Leo Laukki. Kaksi

viimemainittua olivat tavallisesti puhujina kaikissa suuremmissa juhlissa ja muissa tärkeäksi katsotuissa tilaisuuksissa.

Päinvastoin kuin Itäpiirin kokous Duluthin piirikokous tuomitsi Negauneen riitajutussa järjestön enemmistön kannan ja jo mainitun tutkijakomitean raportin perusteella hyväksyi "vanhan osaston" asennoitumisen. Kokous antoi Työväen-Opistolle täydellisen tunnustuksen ja vastusti erikoistutkimuksen toimeenpanoa tarpeettomana varojen tuhlauksena. Työmiehen toimituspolitiikkaa, Alanteen päätoimittajana olon aikana, arvosteltiin ankarasti ja hyväksyttiin aikaisempi Laukin johtama toimitussuunta. Työmiehen muuttamista Duluthiin vaadittiin tiukasti, koska lehti siten toivottiin saatavan Minnesotan radikaalisten osastojen tiukemman kontrollin alaiseksi. Taloudellisiin järjestöihin suhtautumiskysymyksessä hyväksyttiin Smithvillen kokouksen kanta, mutta lisättiin siihen erityinen industrialistista unionismia puolustava kohta, jossa kehoitetaan jäsenistöä tukemaan sitä samalla kuin kielletään erityisesti I. W. W. liittoon yhtyvien vastustaminen ja "parjaaminen". I. W. W. järjestölle täten tahdottiin saada tasapuoliset oikeudet muiden taloudellisten järjestöjen rinnalla. "Kauan ei kuitenkaan kestänyt, ennen kuin nämä "tasapuoliset" oikeudet tulivat vaihdetuksi I. W. W.:lle täydellisen yksinvallan uhkavaatimukseen, mikä todisti järjestön enemmistön väitteet siitä, ettei todellisuudessa kysymys ollutkaan sosialistipuolueen rakenteellisesta arvostelusta ja parempien taistelukeinojen valinnasta sosialidemokraattisella aatepohjalla, vaan kaiken valtiollisen järjestäytymisen ja taistelun hylkäämisestä ja i-w-w:läisen poliittisvastaisen, syndikalistisen filosofian omaksumisesta.

Järjestöriidan merkeissä pidettiin myöskin Länsipiirin edustajien ylimääräinen kokous Astoriassa huhtik. 23--27 ja toukok. 2 päivinä 1914. Kokouksessa oli edustajia seuraavasti: Washingtonista Kalle Aita, Joonas Hannula, William Heino, Otto Viitala, K. M. Palo, Albert Heikkilä, Antti Mäki, Anshelm Nurmi, Antti Korhonen ja F. Lindström; Californiasta Kalle Hellman, Fred Sundman, Alma Segerroos, Herman Joutsen ja Wäinö Mäki; Wyomingista Sam Marttila, Toivo Paavola ja K. K. Hakola; Montanasta Alarik Johnson, Paavo Kuitunen ja Fred Jaakkola; Idahosta Henry Miittinen; Utahista J. Poola; Nevadasta Armas Laukka; Oregonista John Malo ja Kalle Niemelä. Piirisihteerille, I. O. Peuralalle, Toverin päätoimittajalle, Eemeli Parrakselle ja tal. hoitajalle, Aug. Nikulalle annettiin myöskin täydet edustajaoikeudet.¹²

Piirikomitean kotipaikkana oli ollut Portland, Ore. ja komiteaan olivat kuuluneet D. Kuokka, Chas. Haglund, E. M. Heimo ja

Liinus Laine Portlandista; Henry Lepistö Astoriasta; Chas. Johnson Woodlandista ja Leonard Larson Brush Prairiestä. Puhujina piirissä olivat kulkeneet George J. Humon Hilda Sandberg, T. Heino, Aug. Wesley, Julius Hyrskymurto ja Työväen-Opiston kiertävänä asioitsijana J. E. Viinikainen. Toverin päätoimittajina olleet Santeri Nuorteva, Eemeli Parras ja John Viita tekivät useita puhujamatkoja, joista varsinkin ensinmainittu tuli hyvin suosituksi.

Kokoukselle esitetyn Liinus Laineen laatiman toimintakertomuksen mukaan Länsipiirissä oli silloin 67 osastoa, joiden yhteinen jäsenmäärä oli kolmen ja puolen tuhannen vaiheilla.

Länsipiirissä olivat järjestön sisäiset rettelöt piirikokouksen aikana paljon rauhoittuneet siitä, mitä ne olivat olleet edellisinä vuosina. Santeri Nuorteva tuli suoraan Forssan yhteiskoulun opettajan toimesta Toverin päätoimittajaksi keväällä 1911. Hän pysähtyi Työväen-Opistossa matkallaan ja ensi aikoina hän omaksui opiston intellektuaalisten opettajien esittämiä radikaalisia käsityksiä ja puhui niiden puolesta, mutta Smithvillen edustajakokouksessa hän muutti käsityksensä ja tuli erääksi voimakkaimmaksi "itäläisen" suunnan puolustajaksi. Oltuaan parisen vuotta Toverissa erosi hän ja hetken aikaa, ennen Fitchburgiin, Säkenien toimittajaksi siirtymistään, toimi hän A. F. Liin kuuluvan "International Union of Shingle Weavers, Sawmill Workers and Woodsmen"-järjestön organiseraajana.

Lännen puutavarateollisuustyöläisten järjestäminen oli niinä aikoina vasta alussa ja yhtiöt toimivat kaikella tarmolla kaiken järjestäytymisen estämiseksi. Nuortevan järjestämistoiminta joutui samanlaisen vainon alaiseksi kuin kaikki muutkin yritykset metsämiesten järjestämiseksi. Eräällä v. 1913 organiserausmatkallaan Californiassa Nuorteva joutui yhtiöiden agenttien vainoa pakenemaan Fort Braggista. Mutta järjestäytymisliike kuitenkin menestyi. Näinä aikoina myöskin I. W. W. ryhtyi toimenpiteisiin Lännen puutavaratyöläisten järjestämiseksi ja niiden taistelujen johtamiseksi. Siihen kuuluvia järjestöjä perustettiin, sen propagandatoimintaa laajennettiin ja niiden toimesta syntyi tiukkoja lakkoja varsinkin Washingtonin valtiossa.

Näistä liikkeistä rohkaistuneena suunnitteli suomalaisen järjestön radikaalinen vähemmistö Toverin kaappausta tarkoituksiensa palvelukseen. Sitä varten valittiin John Viita, Duluthista Toverin päätoimittajaksi Nuortevan jälkeen. Piirikomitea, joka oli radikaalien käsissä, hankki alueille radikaalisia puhujia ja Nuortevan toiminta ja hänen kannattamansa "Shingle Weaver"-järjestö asetettiin

Nashvauk, Minn., työväenyhdistyksen näyttelijät esittämässä näytelmää, Volgan venemiehet, v. 1926.

ankaran parjauksen alaiseksi ja valheellisesti selitettiin se kokonaan porvarien järjestöksi. Mutta Wyomingin suomalaisen osastojen neuvottelukokouksen esityksestä Viita tuli Toverin osakkeenomistajien yleisäänestyksellä erotetuksi toimestaan ja tilalle tuli järjestön enemmistön suunnan kannattaja, Eemeli Parras. Kyseessä olevan ylimääräisen piirikokouksen tehtäväksi jäi näin ollen ainoastaan lopullisen hyväksymisen antaminen enemmistösuunnan kannatukselle, mikä tehtiin tavallisesti noin neljän tai viiden äänen enemmistöllä. Miltei jokaisesta kokouksesta esillä olleesta kysymyksestä tuli pöytäkirjaan molempien enemmistön ja vähemmistön käsityksiä tulkitseva päätöslausunto.

Hajaannusta kohden kulkevassa järjestössä oli sen edellä hyvän joukon toistakymmentä tuhatta jäsentä. Vuoden 1914 edustajakokoukselle esitetyn selostuksen mukaan oli piirittäinen jäsentilaston yhteenveto v. 1912 lopulla seuraava:

Itäpiiri: 12 eri valtiossa 81 osastoa, 3,615 täysinmaksanutta jäsentä.

Keskiapiiri: 7 eri valtiossa 106 osastoa, 4,482 täysinmaksanutta jäsentä.

Länsipiiri: 10 eri valtiossa 61 osastoa, 3,438 täysinmaksanutta jäsentä.

Koko järjestö: 29 eri valtiossa 248 osastoa, 11,535 täysinmaksanutta jäsentä.

Vuoden 1913 lopussa toiminnassa olleiden osastojen luku oli 260 ja niiden keskimääräinen täysinmaksaneiden jäsenten luku veromerkkimyynnin mukaan oli kaikkiaan 12,659.¹³

Samalle edustajakokoukselle järjestön uusi sihteeri, J. F. Mäki esitti yleiskatsauksen vuoden 1914 10 ensimmäisen kuukauden jäsentilasto-oloihin. Sen mukaan ostettujen veromerkkien perusteella järjestön jäsenmäärä oli kuukausittain vaihdellut 9,800 ja 17,300 välillä. Osastojen lukumäärä lokakuun lopulla oli ollut 229.¹⁴

Hajaannus Työmiehen yhtiökokouksessa

Taistelu, mikä lopullisesti oli siirtynyt järjestön ja sen laitosten kontrollikysymykseksi, johti lopulliseen hajaannukseen Hancockissa pidetyssä Työmies Kustannusyhtiön ylimääräisessä osakkeenomistajien kokouksessa toukok. 23—27 päivinä 1914. Ylimääräistä yhtiökokousta oli radikaalien puolelta vaadittu tarkoituksella saada aikaan ratkaisu siitä, voidaanko lehti asettaa heidän palvelukseensa.

Kokousta varten oli molemmin puolin asianmukaisesti varustau-

duttu. Järjestön enemmistön käsitykset olivat tpk:n erottamisäänestyksessä selviytyneet radikaalivastaisiksi. Samoin oli hävitty Työmiehen päätoimittajan vaalissa, jossa V. S. Alanne voitti John Viidan. Vielä uudestaan radikaalit olivat kärsineet tappion Alanteen erottamisäänestyksessä, jossa hänen paikallaan pysyttämisen puolesta annettiin 1,812 osakekohtaista ja 2,377 jäsenkohtaista ääntä ja vastaan 930 osake- ja 1,241 jäsenkohtaista ääntä. "Mutta valtaa tavoittelevat vasemmistolaiset olivat edellisessä lehden yhtiökokouksessa olleet enemmistönä ja todenmukaisesti heitä kannatti keski-valtioissa olevien järjestön jäsenten enemmistö. Täten heistä tuntui luonnolliselta saada Työmies omien tarkoituksiensa palvelukseen, vaikka heitä vastassa olikin järjestön enemmistön tahto.

Kiivaassa taistelussa Alanteen ja Hiltusen johtamaa lehden toimitustapaa vastaan vaikeutettiin Työmiehen taloudellista asemaa. Sen jäsenistöltä ottamista lainoista, joiden yhteissumma nousi kahdeksaantoistatuhanteen dollariin, sanottiin yksitoistatuhatta ylös ja muutenkin asetettiin aineellisen kannatuksen ehdoksi "uusien aatteiden" edistämistä tarkoittavia vaatimuksia. Ylimääräisen yhtiökokouksen edellä olivat piirijärjestön asioitsijat toimineet varojen keräämiseksi ja varojen lupauksien hankkimiseksi Työmiehen osakkeiden ostamista varten, jos semmoinen tarpeelliseksi osottautuisi lehden taloudellisen aseman tukemiseksi ja ennen kaikkea sen kontrollin radikaaliselle ryhmälle saamiseksi. Mutta kun ei oltu varmoja, mihin toimenpiteisiin vastapuolue tässä suhteessa oli ryhtynyt, niin suurempaan osakkeiden ostoon ei radikaalien puolelta katsottu voitavan ryhtyä ennen kokousta, koska oli olemassa se vaara, että Työmiehen taloudellista asemaa olisi täten tullut lujitetuksi "keltaisten" hyväksi.

Järjestön enemmistön tarkoituksia tarmokkaimmin edustava Raivaaja Kustannusyhtiön johtokunta olikin tullut aineellisessa ja aatteellisessa puristuksessa olevan Työmiehen samaa mieltä olevan johdon avuksi. "Raivaaja pelasti Työmiehen alkuperäisen tarkoituksensa palvelukseen ottamalla nimiinsä \$20,000.00 yhtiön pääomaa, joka sitten myöhemmin vähä kerrallaan myytiin sosialistiosastoille".¹⁶ Myöhemmin Raivaajan toimesta järjestettiin Työmiehelle uusia lainoja ja muutenkin jatkuvasti avustettiin sitä.

Ilmoitus tästä osakekaupasta vaikutti muutenkin sähköiseen kokoukseen räjähtävän pommin tavoin. Radikaalien taholta kauppa julistettiin laittomaksi, johtokunnan ilkeäksi juoneksi keskivaltioiden jäsenjoukkoja vastaan ja lehden anastamiseksi sen perustajilta ja kannattajilta. Pitkän, suuntariidan kaikkia yksityiskohtia käsitte-

levän, väittelyn jälkeen asia asetettiin äänestykselle ja johtokunnan menettely tuli hyväksytyksi 1.343 osakeäänellä 1.086 vastaan. Tässä äänestyksessä, kuten oli sovittu, ei käytetty Raivaajan aikasemmin ostamia osakkeita, joita oli 200, eikä myöskään riidanalaisena olevia 2.000 osaketta. Tämä ratkaisi kiistan. Radikaaliseen sivustaan kuuluva edustajisto poistui kokouksesta, piti oman ryhmäkokouksensa, jossa laadittiin ja hyväksyttiin laajahko ultimaatumiluontoinen lausunto jossa vaadittiin johtokunnan eroamista, Raivaajan kanssa tehdyn osakekaupan peruuttamista. Alanteen ja Hiltusen erottamista, lehden muuttamista Duluthiin ja takeita siitä, että lehti asetetaan radikaalien tarkoitusten palvelukseen. Vaatimuksen, mikä sanottulle yhtiökokoukselle esitettiin

Rivimiehiä ja "silmäntekeviä"

Yläriivi vasemmalta: Kust William Toppari, Matti Tenhunen, John Tarkkainen, Superior, Wis.; toinen rivi John Lahti, Svensen, Ore., Brooklyn osaston perustava jäsen, Julius Hyrskymurto, Berkeley, Cal., Henry Koski, Superior, Wis.; alariivi Otto Björninen, Kalle Heino, John Kiviniemi ja Emil Pulkkinen.

toukok. 23 p:nä 1914. olivat allekirjoittaneet seuraavat edustajat:

Axel Öhrn, Ida Rautiola, Leo Mattson, Elis Ahlsten, Kaarlo Okanen, John Leino, Lillie Hendrickson, Otto Riihelä, Theodore Lepplä, Sanfrid Seitäniemi, Leo Laukki, Reino Salmi, Henry Ollikainen, E. Sulo-Sulkanen, Victor Rajala, John Korpi, Sulo Rantanen, Emil Puhakka, Martin Hendrickson, H. Hermanson, Sem Saniniemi, Aurora Snell, John Helin, K. Tuomi, Toivo Virtanen, Jukka Salminen, William Marttila, Jacob Väisänen, Hilma Ahlsted, Victor Brander, John Kiviniemi, A. F. Heiskanen, J. E. Viinikainen, Antti Mönkkönen, Wilho Huuskonen, Oscar Kultalahti, Alex Piippo, Väinö Wesman, Fred Rautiola, Nestor Toivonen ja Oscar Corgan.

Hylättyään esitetyt vaatimukset kokous asetti toimeen erityisen valiokunnan, johon kuuluivat A. O. Sarell, Wilho Boman, K. G. Lindström, J. Maunus, Moses Hahl, K. A. Teittinen ja Toivo Hiltunen laatimaan jäsenistölle osoitettua selostusta Työmiehen asemasta ja kokouksen menosta. Siinä selitettiin riitakysymyksiä luonnetta

ja painostettiin Työmiehen säilyttämistä sosialidemokraattisten aatteiden palveluksessa. Tämän enemmistölausunnon valiokunnan jäsenien ohella allekirjoituksellaan hyväksyivät seuraavat edustajat, joista noin parisenkymmentä oli Työmiehen henkilökuntaan tai heidän perheisiinsä kuuluvaa: J.B. Lantto, Andrew Kalke, K.O. Saaristo, John Kärkkäinen, Frank Aaltonen, Aug. Kettunen, K. F. Tuhkanen, John G. Tuira, John Nummivuori, Victor Toija, Jacob Vainionpää, John Marttila, Evert Järvi, J. W. Meriläinen, Axel Kolinen, John Suominen, Victor Sola, Joseph Merilä, Jos. Väänänen, Joel Finnilä, Alex A. Kantola, E. W. Björklund, Edwin Rasi, Kössi Kulo, Martin Mattila, C. E. Hietala, Arthur Vuorela, Lauri Lappi, Wm Vehvilä, Theo. Varmanen, Beeda Nummivuori, Katri Hiltunen, John Mäki, Gustaf Pursi, E. V. Latvala, Kalle Tähtelä, Herman Louko, Victor Annala, Aug. Tornqvist, V. S. Alanne, Kaisa Alanne, K. Hj. Lönnholm, Arne A. Kokko, Jacob Toppari ja J. B. Wirkkula.¹⁷

Edelleen kokous, joka vähemmistön lopullisen poistumisen jälkeen saattoi rauhallisesti jatkaa työtään, päätti käytännöllisistä toimenpiteistä lehden aseman lujittamiseksi. Vuosia haudottu suunnitelma lehden muuttamiseksi Duluthiin keskeytettiin ja johtokuntaa kehoitettiin tutkimaan lehden muuttomahdollisuuksia Superioriin, mikä sitten saman vuoden syksynä tapahtuikin.

Sosialistin perustaminen ja sen muuttuminen Industrialistiksi

Työmiehen yhtiökokouksesta poistunut ryhmä oli jo Hancockissa pitämässään kokouksessa toukok. 24 p:nä päättänyt ryhtyä uuden lehden perustamispuuhiin, vaikka siihen ei osastoilta oltu saatu minkäänlaisia valtuuksia. Uuden lehden perustaminen katsottiin välttämättömäksi, koska oli menetetty kaikki mahdollisuudet saada Työmies radikaalien kontrolloitavaksi. Jo ylempänä mainittujen radikaalisen ryhmän edustajien toimesta julkaistiin kaksi laajaa lentolehtistä jäsenistölle tilanteen selittämiseksi ja uudelle lehdelle maaperän valmistamiseksi samalla kun kunkin osaston edustajat jo sähkösanomilla Hancockista edustettavilleen ilmoittivat kokouksessa tapahtuneesta hajaannuksesta. Näissä lentolehtisissä painostettiin pääasiallisesti sitä, että Työmies oli "kaapattu" keskivaltioiden työläisiltä "rikollisen vesiosakekaupan" kautta ja että sen vuoksi uuden lehden perustaminen oli tullut välttämättömäksi.

"Työmies vallattu kannattajajoukoltaan; julkeata, ennen kuulumatonta keinottelua käytetty", oli ensimmäisen lentolehtisen otsik-

kona ja sen jälkeen selitettiin: "Menetimme Työmiehen, perustimme Sosialistin! Oletteko mukanaamme?"

Heti edustajien palattua Hancockista alettiin Duluthissa uuden lehden julkaisemispuuhiin, joka jo Hancockin kokouksessa oli ristitty Sosialistiksi. Kustannusyhtiö, "The Socialist Publishing Co." muodostettiin ja perustavaan johtokuntaan valittiin seuraavat henkilöt: A. F. Heiskanen Virginiasta, Väinö Wesman Hibbingistä, Axel Öhrn Angorasta, J. E. Viinikainen Evelethistä Ivar Ruohomäki Chisholmista, Mart'n Hendrickson ja J. G. Helin Duluthista. Näiden ohella yhtiön laillistuttajina olivat myöskin Leo Laukki ja Otto Lahtinen. Uuden lehden päätoimittajaksi valittiin Axel Öhrn; apu-toimittajaksi tulivat Työmiehestä eronneet Matti Kangas, Leo Mattson ja E. Sulo-Sulkanen. Frank Westerlund valittiin myöskin toimitukseen, mutta kun hän ryhtyi lehdelle ilmoitusten hankkijaksi, tuli hänen tilalleen William Risto. Sisäisten erimielisyyksien vuoksi Risto joutui pian eroamaan ja sen jälkeen toimituskuntaan tuli Onni Saari. Taloudenhoitajaksi tuli Victor Watia.

Sosialistin näyttenumero ilmestyi kesäk. 4 p:nä 1914 ja vakinaisesti, heti päivälehtenä, se alkoi ilmestyä kesäk. 11 p:nä. Näyttenumerossa julkaistiin koko etusivun täyttävä, pääasiallisesti Laukin laatima periaatteellinen ohjelmajulistus, joka ensinnäkin korosti sitä kuinka uusi lehti säilytetään "joukkojen välittömän kontrollin alaisena" ja kuinka siinä kiinni pidetään ehdottomasta sanavapaudesta. Periaatteellisessa suhteessa selitetään teollisuustyöväestön erikoista johtavaa merkitystä, julistetaan kannatusta industrialistille unionismille, mutta samalla puolustetaan "valtiollisen toiminnan välttämättömyyttä." Siinä sanotaan: . . . "tämä lehti on ehdottomasti sosialistisen valtiollisen luokkataistelun kannalla, vaatién sen hyväksymistä kaikilta, joille se kannatuksensa antaa. Tämä sen tähden, että tämä lehti käsittää työväen taistelun kapitalismia vastaan välttämättömästi olevan paitsi taloudellisen, myös valtiollisen, yht'aikaa kumpaakin, toisin ajoin ja toisissa suhteissa taloudellinen ollen välttämättömämpi ja tehokkaampi, toisin ajoin ja toisissa suhteissa taas päinvastoin valtiollinen."

Keskipiirin piiritoimikunta julisti uuden lehden viralliseksi äänenkannattajakseen ja sen käytettävissä olevat puhujavoimat pantiin liikkeelle joukkojen kokoamiseksi ja kannatuksen hankkimiseksi uudelle tulokkaalle. Kesäk. 21 p:nä vietettiin Evelethissä tuhansia käsittävä kesäjuhla. Monien soittokuntien johtamassa juhla-kuulussa, minkä edessä valtakunnan lipun ohella liehui punainen lippu

marssittiin läpi kaupungin juhlakentälle. Pääohjelmanumerona oli Leo Laukin voimakas puhe.

Taistelua käytiin nyt kannattajajoukoista. Kesäk. 17 p:nä julisti järjestön toimeenpaneva komitea Sosialistin järjestön ulkopuolella olevaksi lehdeksi; siltä kiellettiin kannatus ja osastoissa alettiin tehdä päätöksiä, joissa erottamisen uhalla kiellettiin sen levittäminen. Sosialistia alettiin yleisesti nimittää "hajoituslehdeksi", jopa "rikkurituotteeksi." Samalla tpk. pidätti Keskipiirille tulevat verosuudet ja Työväen-Opistolle kerätyt varat. Se aiheutti Sosialistin puolelta kiivaita vastalauseita ja voimasanoilla höystettyjä hyökkäyksiä "keltaisia masinamestareita" vastaan.¹⁹

Butten ja Duluthin osastot olivat ensimmäiset, jotka julistivat kannattavansa uutta lehteä. Edellinen päätti Työmiehelle Duluthiin talonrakentamista varten keräämänsä tuhannen dollaria luovuttaa Sosialistille osakkeita vastaan ja Duluthin osasto päätti samoja osakkeita ostaa kahdentuhannen dollarin arvosta. Syysk. 24 p:nä ilmoitettiin lehden kannattajiksi liittyneiden osastojen lukumääräksi 55 ja ne olivat seuraavat:

Butte, Mont.; Duluth, Minn.; Hibbing, Minn.; Virginia, Minn.; Aurora, Minn.; Negaunee, Mich. (vanha); Biwabik, Minn.; Chicago, Ill.; Bonner, Mont.; Enaville, Idaho; Keewatin Minn.; Two Harbors, Minn.; Kinney, Minn.; Embarras, Minn.; Crosby, Minn.; Seattle, Wash.; Ballard, Wash.; Hamilton, Mont.; Daggett, Mich.; Maple Ridge, Mich.; Squaw Creek, Mich.; Eureka, Cal.; Bassett Town, Minn.; Ashtabula, Ohio; Calumet, Minn.; Spokane, Wash.; Crystal Falls, Mich.; Washburn, Wis.; Thompson, Minn.; Winton, Minn.; Mount Iron, Minn.; Bessemer, Mich.; Ashtabula Harbor, Ohio; Portland, Ore.; Corbin, Minn.; Red Lodge, Mont.; Marshfield, Ore.; Clinton Town, Minn.; Wakefield, Mich.; Bronx, N. Y.; Toimi, Minn.; Mesaba, Minn.; Lowell, Ariz.; Aberdeen, Wash.; Marquette, Mich.; Isabella, Minn.; Leopold Minn.; Ely, Minn.; Brainerd, Minn.; Larson, Ida.; Stockett, Mont.; Menahga, Minn. ja Pike, Minn.

Vaikka monet näistä osastoista olivat pieniä ja vasta hiljattain perustettuja edustivat ne kuitenkin huomattavaa osaa järjestön jäsenistöstä Keski- ja Länsipiirissä. Täydellisimmän kannatuksen uusi lehti sai Minnesotan valtiossa, jossa Minneapolisin osaston ohella järjestön kannalle jäi vain pieni ryhmä Virginiassa, Hibbingissä ja Duluthissa.

Sosialistin kustannusyhtiön ensimmäinen vuosikokous pidettiin Duluthissa heinäk. 13 ja 14 p:nä. Liikkeen johtokuntaan tulivat valituksi Antti Mönkkönen, Ivar Ruohomäki, Nestor Toivonen, A.

Turunen, J. G. Helin, H. Hermanson, Victor Salo Duluthista ja Victor E. Salo Bessemeristä. Virginian osaston edustaja. O. Akola esitti keskusteltavaksi kysymyksen, millä ehdolla sovinto "keltaisten" kanssa pidettäisi mahdollisena? Laukki esitti asiasta laveasanaisten päätöslausunnon jossa sovintoa olisi kannatettu täydellisestä radikaalien ehdoilla, mutta kokous hylkäsi senkin. Seuraavana kesänä asia tuli jälleen esille sosialistipuolueen kansalliskomitean sovintoesityksien johdosta, mutta silloin radikaalisen ryhmän keskuudessa se tuli hyljättyksi 185 äänellä 153 vastaan. Tavattoman laimea äänestykseen osaanotto osoitti, ettei asialla ollut minkäänlaista vetovoimaa.

Hajaannuksen jälkeen vallitseva suunta ei suinkaan pyrkinyt sovintoon, vaan päinvastoin riidan kärjistämiseen, mikä merkitsi juovan syventämistä järjestön ja siitä eronneiden välille. "Keltaisesta" järjestöstä piti päästä mahdollisimman kauas ja uusia jyrkempiä periaatteita piti esiin loihdittamaan muka "joukkojen vallankumouksellisten" tarpeiden tyydyttämiseksi. Tässä ei suinkaan voitu pysähtyä tutkiskelemaan yhteiskunnallisen elämän lakeja, eikä läheskään aina tarkistamaan väitteiden todenperäisyyttä. Teoreettisten tutkielmien johtopäätelmät tulivat usein sivuutetuksi kiihottavien ja riitaa kärjistävien voima- ja nimityssanojen vuolaassa tulvehtimisessä.

Kuten jo on mainittu, sisälsi radikaalinen ryhmittymä alusta pitäen kaksi erilaista aatteellista katsantokantaa. Alussa huomattavana enemmistönä olivat n.s. poliittiset radikaalit, jotka tahtoivat pitää kiinni sosialistipuolueesta ja valtiollisesta toiminnasta; hyväksyivät industrialistisen unionismin, kannattivat toimintaa sen hyväksi mutta eivät hyväksyneet I. W. W:tä sellaisenaan ja vastustivat siinä ilmeneviä syndikalistisia piirteitä järjestön enemmistön kanssa samalla tavalla. Sosialistin ensimmäinen toimituskunta kuului tämän suunnan kannattajiin. Mutta mitä enemmän aikaa hajaannuksesta kului, sitä enemmän alettiin selvien i-w-w-läisten, "jyrkkien", puolesta vaatia "uusien askeleiden ottoa radikalismissa" ja Butten osaston taholta vaadittiin suorastaan "keltaisten lellipojista" muodostetun toimituksen erottamista.

Pääasiallisesti Butten ja Duluthin osastojen vaatimusten mukainen suunnan "jyrkentäminen" saatiinkin aikaan ylimääräisessä yhtiökokouksessa lokak. 25 p:nä 1915, jolloin ensimmäiset toimittajat "vanhoillisina" tulivat syrjäytetyiksi ja Leo Laukki valittiin päätoimittajaksi. Laukki oli siihen asti pysytellyt poliittisen toiminnan kannattajien puolella, jopa kirjoittanut hyökkäyksiä yksipuolisia

i-w-w:läisiä vastaan, mutta nyt hän oli muuttanut kantansa ja antoi kannatuksensa "puhtaille industrialisteille", jotka olivat jo pitemmän ajan harjoittaneet hajoittavaa juonittelua ryhmän keskuudessa. Laukin apulaisiksi toimitukseen tuli nyt Fred Jaakkola, Taavi Heino ja muita "luotettuja" industrialisteja.

Tämä merkitsi lehden periaatteellisen ohjelman rukkauksen alkua. Uusi kolmetoista-osainen ohjelma laadittiin keväällä 1916 ja syksyllä toimitetussa yleisäänestyksessä siitä tuli kumotuksi yhdeksän kohtaa eli kaikki ne kohdat, joissa jollakin tavalla tunnustettiin poliittisen toiminnan tarpeellisuus. Tällä äänestyksellä saavutettiin ratkaisu: Poliittinen toiminta ja sen puolesta puhuminen tuli nyt kerta kaikkiaan tuomituksi! Valtion tilalle selitettiin tulevan teollisuusdepartementteihin jakaantuva yhteiskunta. Ja seuraavassa vaiheessa, keväällä 1917 julistettiin I. W. W:n v. 1908 hyväksymä periaatejulistus lehden ohjelmaksi.*)

Mutta jo tätä ennen oli lehden nimi muutettu Teollisuustyöläiseksi, koska sen katsottiin paremmin vastaavan uuden suunnan tarkoituksia. Virikettä nimen muuttamiseen oli myöskin saatu Idästä, jossa oli alulle pantu vaikkakin epäonnistunut hanke "Idän Teolli-

*)

I. W. W:N PERIAATEJULISTUS

Työväenluokalla ja työnantajaluokalla ei ole mitään yhteistä. Mitään rauhaa ei voi olla niin kauan kun nälkää ja puutetta on olemassa miljoonilla työläisillä ja niillä harvoilla, jotka muodostavat työnantajaluokan, on kaikki elämän hyvyydet.

Näiden kahden luokan välillä täytyy taistelun jatkaa siihen saakka kunnes maailman työläiset järjestyvät luokkana, ottavat haltuunsa maan ja tuotantolaitokset ja poistavat palkkajärjestelmän.

Me huomaamme, että teollisuuksien johdon keskittyminen yhä harvempiin ja harvempiin käsiin tekee ammattiunionit kykenemättömiksi pitämään puoliansa työnantajain luokan alati kasvavaa valtaa vastaan. Ammattiunionit pittää yllä sellaista asiantilaa, joka sallii yhtä työläisjoukkoa käyttävän toista työläisjoukkoa vastaan samassa teollisuudessa, siten auttaen toinen toisensa häviöön saattamista palkkataistelussa. Tämän lisäksi ammattiunionit auttavat työnantajain luokkaa johtamaan työläisiä siihen harhaluuloon, että työväenluokalla ja työnantajaluokalla on yhteisiä etuja.

Tämä asiantila voidaan muuttaa ja työväenluokan edut säilyttää ainoastaan siten muodostetun järjestön avulla, jonka kaikki jäsenet yhdellä teollisuusalalla, tai kaikilla aloilla, jos välttämätöntä, lakkaavat työstä milloin lakko tai työnsulku on julistettu jossakin järjestön osassa, siten tehden loukkauksen yhtä vastaan loukkaukseksi kaikkia vastaan.

Vanhoillisen mielilauseen, "Tyydyttävä päiväpalkka tyydyttävästä päivätyöstä", asemasta meidän on kirjoitettava lippuumme vallankumoukselliset tunnussanat: "Palkkajärjestelmän poistaminen.

Työväenluokan historiallinen tehtävä on kapitalismin kukistaminen. Tuotannon armeija on järjestettävä ei ainoastaan jokapäiväistä taistelua varten kapitalisteja vastaan, vaan myöskin jatkamaan tuotantoa, sitten kun kapitalismi on kukistettu. Järjestymällä teollisuusuksittain me muodostamme uutta yhteiskuntarakennetta vanhan kuoren sisälle. (Industrialisti, heinäk. 31 p., 1947).

suustyöläisen" perustamiseksi. Ikäänkuin joululahjana Teollisuus-työläisen ensimmäinen numero ilmestyi jouluk. 20 p:nä 1916. Kustannusyhtiö jäi entiselleen. Muutoksen suurin merkitys oli siinä, että I. W. W:liitto sai nyt itsellensä suomalaisen äänenkannattajan, kuten Teollisuus-työläisen ensimmäisessä numerossa selitettiin.

Seuraava nimenmuutos johtui monien oikeus- ja vahingonkorvausjuttujen aiheuttamista vaikeuksista Teollisuus-työläistä kustantavalle yhtiölle. Teollisuus-työläinen ja sitä kustantavan yhtiön toiminta lakkautettiin ja järjestettiin uusi yhtiö, The Workers Socialist Publishing Co., joka alkoi julkaista uutena lehtenä Industrialistia. Sen ensimmäinen numero ilmestyi maalisk. 19 p:nä 1917, ensin viikkolehtenä, mutta jo huhtik. 7 p:nä se alkoi ilmestyä päivälehtenä. Viime vuosina lehti on ilmestynyt viisi kertaa viikossa. Industrialistia kustantavan yhtiön kontrolli järjestettiin heti alussa I. W. W:n kuuluvien jäsenien ja niiden muodostamien yhdistyksien käsiin ja jo mainittua I. W. W. periaatejulistusta on säännöllisesti julkaistu lehdessä takeeksi siitä, että lehti pysyy horjumattomasti tämän liikkeen palveluksessa. "Puhtaan proletarisen luokkatunnon" säilyttämiseksi ensi aikoina toimittajat määrättiin aina vuoden toimitustyön jälkeen palaamaan "teollisuuden palvelukseen", mutta sittemmin tätä sääntöä on olosuhteiden pakosta jouduttu lieventämään. Lehdelle ei ole milloinkaan yritettykään hankkia omaa kirjapainokoneistoa, vaan se on jatkuvasti painettu vuokrapainoissa.

Ryhmän enemmistön asennoituminen poliittista toimintaa vastustavalle, pelkästään I. W. W:n kannalle, ajoi "poliittiset radikaalit" pois kaikista sen toimista ja monia niistä (m. m. Aku Rissanen) jo 1916 palasivat sosialistijärjestön riveihin ja toiset jäivät pois kaikesta toiminnasta. Industrialistia kannattavien paikallisjärjestöjen toimintatavoissa tapahtuivat myöskin vastaavanlaiset muutokset. Ne lakkasivat olemasta sosialistiosastoja ja niistä muodostettiin I. W. W:n rekryyttiunioita, yleisiä i-w-w:läisiä työväenyhdistyksiä, tai pelkästään vain lehden kannatusrenkaita.

Teollisuus-työläisen ja sittemmin Industrialistin toimituskuntaan jo mainittujen ohella ovat kuuluneet ainakin seuraavat henkilöt, joista monet ovat tehtävässä olleet vain lyhyen ajan: John Viita, Olga Laukki, Antti Vitikainen, Hellin Vitikainen, Topias Kekkonen, Paul Miller, Aug. Wesley, Robert Gilbert, Gust Aakula, Henry Rahko, Manu Porre, William Kari, John Korpi, Jukka Toivari, Peter Merta, Konstant Kiiikka, Väinö Wesman, George J. Humon, Ivar Vapaa, Väinö Pelto, William Rein, Jack Mäki, Ernest Sjöman, Ernest Petäjä, Walfrid Jokinen, Abe Wuori, Yrjö Koskinen, Kalle Laito.

Charles Mackie ja William Kari. Liikkeenhoitajina on ollut jo mainitun Watian ohella Ed. Lehtinen, A. G. Helin, A. A. Toivonen, Frank Piltonen, Herbert Kuhnelius, Arvi Kainulainen, Lauri Lemberg, Onni Laine, William Kari ja Wesley Kniivilä.

Industrialistin toimesta on säännöllisesti vuosittain julkaistu Industrialistin joulua ja Työläisten taskukalenteria.

Työvään-Opistosta I. W. W:n oppilaitos

Suuntariidoissa keskeisintä osaa näytellyt Työvään-Opisto joutui järjestöhajaannuksessa radikaalien käsiin Sen jälkeen kun kaikki käytännöllinen yhteistoiminta opiston ja järjestön kanssa jo oli katkennut, päätti opistoyhtiön vuosikokous kesäk. 4—6 päivinä 1914 virallisesti katkaista kaikki suhteensa järjestöön. Päätös, jolla muodollisesti tunnustettiin opiston johtajan ja johtokunnan toiminta, hyväksyttiin 13.527 äänellä (joiden sanottiin edustavan 81 osastoa ja yhdistystä) 8.768 ääntä (65 osastoa) vastaan.¹⁹

Hajaannuksen edellisinä vuosina opiston toiminta oli loistavimmillaan. Opiston uusi ajanmukainen rakennus, johon voitiin sovittaa 64 oppilasta, valmistui syksyllä 1913 ja jo mainitun vuoden kevätlukukaudella oppilaiden lukumäärä nousi 130 vaiheille. Vv. 1913—14 syys- ja kevätlukukaudella oppilaiden lukumäärä oli säännöllisesti 120 vaiheilla. V. 1912 opistolle perustettiin kirjeenvaihtokoulu joka neljänä ensimmäisenä vuotena antoi opetusta 850 oppilaalle. Kir-

Työvään-Opiston johtokunta v. 1916.

Ylärivi vasemmalta: Nestor Toivonen, Gust Puolakka, John Karlström, L. K. Haataja, Henry Tenhunen, Topias Kekkonen, Matti Kainu, Hjalmar Leander; alarivi istumassa: Otto Hagman, Otto Lahtinen, Toivo Virtanen ja John Viita.

Työväen-Opiston opettajat talvella 1915—1916.

Yläriivi vasemmalta: A. A. Toivonen, Kirsti Maininki, Nicholas Visti, John Kärkkäinen; alariivi: Aku Rissanen, John Viita ja August Wesley.

jeenvaihtokoulun pääasiallisina johtajina alussa toimivat Aku Rissanen ja John Viita.

Opetustoimintaan hyvin kykenevien koulumiesten, Laukin, Sirolan ja Rissanen toiminta-aikana, hajaannuksen edellä, opiston opetusohjelmaa laajennettiin yhteiskunnallisten tietoaaineiden (historia, valtiooppi, taloustiede, kehitysoppi) ohella myöskin monipuolisia käytännöllisiä aineita käsittäväksi. Kielten opetuksen ohella kehitettiin erityinen kauppaosasto, jossa suomen- ja englanninkielellä opetettiin kaikkia alaan kuuluvia aineita. Yhteiskunnallisten aineiden opetus oli jaettu kolmeen tietokurssiin, joissa määrätyistä aineista tentin suorittaminen oli pakollinen. Erikoisesti kiinnytettiin myöskin työväenliikkeen taktillisiin kysymyksiin ja määrätyillä taktiikkatunneilla tutkittiin eri kysymyksiä, kuten esim.: Mitä on sosialismi, mitä ymmärretään luokkataistelulla mitä on syndikalismi, mitä on ammattiunionismi, jne.?

Lopullisessa yhteenvedossa vastattiin kysymykseen "mitä on sosialismi" vuoden 1913 kevätlukukauden taktiikkatunneilla seuraavasti:

"Sosialismiksi kutsutaan uudenajan teollisuustyöväestön vallankumouksellista kohoamista yhteiskunnassa määrääväksi tekijäksi, suurtuotannon ja jaon välineiden hallinnon ja palkkaorjuuden lopet-

tamisen kautta, tapahtuen se yhteiskunta-taloudellisen kehityksen pakosta ja sen kautta." Tähän verrattiin Morris Hillquitin määritelmä: "Sosialismi on nykyisten yhteiskunnallisten olojen arvostelua, edistysteoria, yhteiskunnallisen järjestelmän ihanne ja kansajoukkojen käytännöllinen liike." Viimemainittu määritelmä luonnollisesti selitettiin paikkansapitämättömäksi ja ontoksi. Monissa muissa tapauksissa tehtiin "uutta suuntaa" kannustavia huomautuksia ja vastaväitteitä hyväksytyihin sosialistisen teorian esittäjien väitteisiin ja määritelmiin.

Varsinkin taktillisia kysymyksiä käsittelevissä aineissa oli Laukilla pyrkimys tulkita yhteiskunnallisia asioita suoraviivaisesti, mekaanisesti, jossa otaksuttiin teollisuuden kehityksen ilman muuta johtavan "teollisuusyhteiskuntaan." Yhteiskunnallisen kehityksen tarkistelussa ei tullut riittävällä tavalla huomioiduksi ihmisten henkisten ja aineellisten pyrkimysten yhtenäisyys, mistä johtui opetuksen valistuksellisen arvon mataloituminen.

Siitä huolimatta opiston merkitys Amerikan suomalaisen työväenliikkeen piiriin kuuluvien miesten ja naisten kehittämiseksi on ollut huomattava. Kahdenkymmenenviiden vuoden aikana on opisto yli kahdelle tuhannelle nuorelle miehelle ja naiselle antanut sellaista tietopuolista ja käytännöllistä opetusta, joka kaikille ihmisille on tarpeellista ja jota vaille he olivat nuorempana jääneet. Se etteivät "yliopistosta" tulleet aina voineet hyödyllisellä tavalla suhtautua osastojen ja järjestön toimintaan, missä riittävä mieli usein vallitsi ylivoittoisena, ei suinkaan ollut yksin opiston syy.

Hajaannuksen jälkeen opistosta muodostui pääasiallisesti I. W. W:n teorioiden ja menettelytapojen selittämisen laitos. Siitä muodostui maan "ainoa i-w-w:läinen koulu." Opettajia otettiin tämän järjestön piiristä ja suomenkielinen, varsinkin tietoaineiden opetus-taso alkoi ilmeisesti laskea. Opettajiksi tuli opiston omia kasvatteja, joista useimmat olivat kehityksessään jääneet tavalliselle keskin-kertaiselle tasolle. Käytännöllisten aineiden, kuten kielten ja kirjanpidon opetusta kuitenkin jatkettiin ja sittemmin niiden opetuksesta tulivat huolehtimaan amerikkalaisissa kouluissa tutkintoja suorittaneet, joten opisto tässä suhteessa edelleen vastasi sille asetettuja vaatimuksia.

Leo Laukin vaikutus opiston toimintaan on ollut ehdottomasti voimakkain. Hän toimi yhtämittaisesti opettajana ja johtajana kymmenen vuotta, vuodesta 1907 alkaen. Rissanen ja Sirolan ohella opettajina ovat olleet ainakin seuraavat: K. L. Haataja, George J. Humon, John Viita, John Suoja, Antti Vitikainen, Hellin

Vitikainen, Ivar Vapaa, Aug. Angervo, Kirsti Maininki Yrjö Koskinen, John Korpi, Henry Jonston, John Kangas, Alex Sevo, H. Kärkäinen, August Wesley, Konstant Kiikka, Roosa Knuutti Leo Kummu, Otto W. Oksanen, Taisto Luoma, Ida Kauppi, Nikolai Wisti, A. A. Toivonen, John B. Olli ja John Kiviniemi. Tämän lisäksi on opistolla ollut lukuisia englannin kielisiä opettajia.

Opiston taloudenhoitajina ovat toimineet K. L. Haataja, Reino Salo, Mattson Otto Lahtinen, Topias Kekkonen, Antti Vitikainen, Erland Hyttinen ja mahdollisesti joitakin muita.

Opisto lopetti toimintansa 1940 ja 1944 tehdyllä sopimuksella sen rakennukset vuokrattiin hallitukselle asuntotarkoituksia varten.²⁰

Butten rettelöt

I. W. W:n johtamat järjestymättömien työläisten ankarat taistelut, joissa sen toimitsijat osoittivat päättäväisyyttä ja uhrautuvaisuutta, voittivat hajaannuksen edellä suomalaisten radikaalisten työläisten yleistä suosiota. Tuntuvimmin kuitenkin tuli suomalaista I. W. W:n liikettä edistämään ja siihen liittyvän fanatismiin kohottamista auttamaan se taistelu, minkä tuloksena Lännen Kaivosmiesten Liiton osasto Buttessa tuli hajoitetuksi.

Kaivostyöläisten kiivaitten taistelujen johtajana tunnetuksi tullut radikaalinen L. K. L. oli perustettu Buttessa 1893. Se oli aikaisemmin ollut sosialistisen vaikutuksen alainen ja eräässä konventi-onissaan se hyväksyi sosialistipuolueen valtiolliseksi edustajakseen. Sittemmin se luopui siitä ja oli mukana perustamassa I. W. W:n järjestöä, mutta kuului siihen vain vuoden ajan. Se antoi kuitenkin I. W. W:lle kaksi huomattua johtajaa — Vincent St. Johnin ja William D. Haywoodin. Voittoisten taistelujen kautta se oli järjestänyt Butten kuparinkaivajat. Siellä vallitsi suljettu "union työpaikka"-järjestelmä ja palkat olivat yleensä paremmat kuin monilla muilla kaivosalueilla.

Buttessa oli myöskin kehittynyt sosialistinen liike. Sosialistisen liikkeen yleisessä nousuaallokossa sosialistit voittivat Milwaukeeen ohella myöskin Buttessa v. 1911 ja puolueen edustaja, Lewis J. Duncan, tuli kaupungin pormestariksi.

Voimistuvan työväenliikkeen tukahduttamiseksi alettiin yhdistyneiden porvarillisten voimien taholta Anaconda Mining yhtiön johdolla erikoinen sosialististen työläisten vaino, mihin liittyi demokraattisten politikoitsijoiden pyrkimys voittaa takaisin kaupungin hallitusvirat. Monia suomalaisiakin sosialisteja erotettiin työpaikoista ja asetettiin mustalle listalle. Tämä tapahtui kesällä 1912

ja syksyllä yhtiö otti käytäntöön erikoisen "rustling-card"-systemin, jolla siivilöitiin työläisiä niiden katsomuksien ja lojaalisuuden perusteella. Järjestösolidaarisuuden piti sitoa L. K. L. paikallisosaston yhteisesti puolustamaan vainonalaiseksi joutuneita sosialistisia jäseniään ja vastustamaan työläisten siivilöimistä. Mutta niin ei tapahtunut. Paikallisuuden johtavat voimat asettuivat "poliittisen puolueettomuuden" kannalle joka merkitsi paremminkin sosialistien tuomitsemista kuin niiden puolustamista.

Tämä paikallisjärjestön asennoituminen tuli tuomitukseksi suomalaisjärjestön Smithvillen edustajakokouksessa jossa Butten tilanteesta keskusteltiin. Samalla kuitenkin varoitettiin ettei työläisten tulisi antaa kannatustaan malttamattomille toimenpiteille, eikä millään tavalla olisi ryhdyttävä L. K. L. hajottamiseen.²¹

Mutta tämänlaatuiset varoitukset eivät merkinneet mitään Butten "kumpujen reunoilla", jossa vielä elettiin "lännen villin kurssin" mainingeissa, vaikka ne nyt olivatkin jo laskeneet siitä, mitä ne viisikymmentä vuotta aikaisemmin olivat olleet. Paikallisjärjestön keskuudessa kehittyi tyytymättömyyttä viroissa olevia johtajia vastaan sen vuoksi, etteivät ne tehokkaammin vastustaneet yhtiön sortotoimenpiteitä. Ensin huhuina ja kuiskauksina syyteltiin johtajia varojen tuhlauksesta ja väärinkäytöstä, yhtiön apureina olemisesta, pamppuvallan harjoittamisesta ja virkailijain vaaleissa harjoitetuista oletetuista — joskus myös todellisista — petoksista. Kuiskutellut muuttuivat pian julkisiksi. Lisääntyneet avustuskasut ja verot, joita järjestön oli kannettava monien lakkojen (Lead, S. D., Bingham, Utah ja Porcupine, Canada) avustamiseksi laajensivat arvostelua ja tyytymättömyyttä. Yhdeksän kuukautta kestänyt Kupariisaaren lakko maksoi L. K. L.:lle \$800,000.00 ja kun järjestössä oli vain noin 30,000 jäsentä, täytyi jäsenistöä huomattavasti rasittaa ylimääräisten veroitusten ja päiväpalkkojen suorituksilla.²²

Butten paikallisuuden virkailijoiden asioiden hoidossa todennäköisesti oli paljonkin arvostelun aihetta. Viroissa oli uusia, työväenliikkeen toimintaan tottumattomia, porvarillisen katsomuksen omaksuvia, jotka eivät lainkaan parhaalla tavalla voineet kehittävästi suhtautua niihin alkeellisella kehitysasteella oleviin uusiin työläisryhmiin, jotka nyt nauttivat union suomista eduista, mutta jotka eivät lainkaan tietäneet minkäläisten taistelujen kautta ne oli saavutettu. Uusien tulokkaiden keskuudessa virisi sellainenkin mieliala, ettei Butten kaivannoissa työväenunionia tarvita lainkaan ja tähän tietysti kiilautuivat yhtiön kierot agentit, jotka tekivät kaikkensa rettelöiden kehittämiseksi.

Buttessa suuren rähinän aikana.

Tästä maaperästä kehittyi Buttessa uuden kilpailevan unionismin aate ja sitä tulivat I. W. W:n edustajat käyttämään hyväkseen. Tyytymättömyys vanhan union toimintaan ajoi joukkoja uuden union puolustajiksi. Jo aikaisemmin oli Butteen perustettu I. W. W:n "kasvatusklubi" ja William D. Haywood kirjoitti voimakkaita artikkeleja L. K. L:n "mädännäisyydestä" ja siitä kuinka yhtiön virkailijat kontrolloivat entisen paikallisunion virkailijoiden vaalit ja määräävät työsopimukset.²⁹

Kesäkuussa 1914 kapinallisuus Butten paikallisjärjestössä puhkesi ilmiliikkiin. L. K. L:n osaston kukistamiseksi muodostettiin uusi "väliaikainen järjestämiskomitea", jäsenmaksujen suorituksesta kieltäydyttiin ja kapinallisten yleisiä kokouksia alettiin järjestää. Niissä vallitsi i-w-w:läinen suunta ylinnä Ratkaiseva katastroofi-mainen loppunäytös tapahtui sitte kesäk. 13 p:nä. L. K. L:n presidentti, Charles Moyer, oli union haaliin kutsunut erityisen neuvottelukokouksen tarkoituksella sovittaa erimielisyyksiä ja saada aikaan rauhallinen ja normaalin asioiden käsittely järjestössä. Kun kokoushuoneeseen ei laskettu muita kuin täysin jäsenmaksunsa suorittaneita union jäseniä ja kun uhkaavasti liikehtivä väkijoukko alkoi rynnätä toisessa kerroksessa olevaan kokoushuoneeseen ja kun järjestysmiehet eivät tungettelihoita voineet estää, niin turvauduttiin

haalissa olevien taholta ampuma-aseiden käyttöön. Väkijoukkoon ammutut muutamat laukaukset surmasivat yhden ja haavoittivat kah-
ta miestä.

Mitä osaa kupariyhtiön palkkaamat agentit täten syntyneen kahakan järjestämiseksi näyttelivät, on mahdoton sanoa. Mutta kai-
ken todennäköisyyden mukaan niiden sormet olivat pelissä.

Laukaukset synnyttivät raivokkaan kostonhalun ja seurauksena
oli paikallisunion kokoushuoneiston dynamiitilla räjähdyttäminen,
joka särki erään nurkan rakennuksesta ja pahanlaisesti vaurioitti ra-
kennuksen etupuolta. Suomalaisilla ei liene ollut räjähdysten toi-
meenpanemisessa mitään osaa.

Sitä seurasi tavaton kiihko, suuria joukkokokouksia pidettiin
niissä julistettiin ankaria syytöksiä, kahakoita sattui, koko kaupunki
näytti joutuvan sekasortoon. Kaupunki julistettiin sotalain alaiseksi
ja kansalliskaarti kutsuttiin paikalle järjestyksen palauttamiseksi.

Kapinalliset kaivostyöläiset valtasivat union keskusviraston,
jossa käytiin ankaraa tappelua. Union varat ryöstettiin ja kassa-
kaappi räjähdytettiin dynamiitilla. Uusi unio perustettiin noin 2 000
jäsenellä ja se liittyi heti I. W. W:n.²⁴

Uuden paikallisjärjestön nimeksi tuli "The Butte Mine Workers
Union" ja heinäk. 7 päivään mennessä siihen sanottiin jo liittyneen
neljä tuhatta jäsentä, kuten Sosialistin kirjeenvaihtajat lehdelle ilmoiti-
vat. Ja lokakuussa Haywoodin mukaan siihen oli liittynyt 8,500
jäsentä.²⁵

Mutta sodan päätyttyä ja kuparimarkkinoiden ehdyttyä ryh-
dyttiin yhtiöiden puolesta voimatoimenpiteisiin uuden, i-w-w:laisen
union murskaamiseksi, missä käytettiin juuri samanlaisia keinoja
kuin aikaisemmankin järjestön hävittämisessä. Sen jälkeen Butten
kaivostyöläiset liittyivät C. I. O. järjestöön.

Suomalaisten mieliä kiihoitti erikoisesti eräs sivutapaus: suoma-
laisen sos. osaston jäsenen Erik Lantalan henkensä menetys, mikä
tapahtui heinäk. 3 p:nä 1914. Lantala oli, kuten osaston tutkijako-
mitean, johon kuului kaksi Butten kuuluisaa "jyrkkää", Fred Jaak-
kola ja Jack Juntunen, julkaisema reportti²⁶ osoitti, päihtyneessä ti-
lassa mennyt kaupungin pormestarin, Lewis J. Duncanin konttoriin
hyökännyt hänen kimppuunsa ja puukottanut häntä, jolloin pormes-
tari itsepuolustukseksensä joutui ampumaan Lantalan.

Butten mellakat johtuivat kaivosyhtiöiden järjestövastaisista
juonista, vanhoillisten uniojohtajien etupolitiikoinnista ja taitamatto-
muudesta järjestön asioiden hoidossa sekä työläisten kyvyttömyy-
destä saattaa jäsenistön oikeuksiin perustuva demokratia käytän-

töön paikallisjärjestön hallinnossa ja i-w-w:läisten organiseeraajien kiihkeästä toiminnasta "vanhoillisten" unioiden hajoittamiseksi. Näitä surullisia tapahtumia, joissa I. W. W. voitti, käytettiin suomalaisten i-w-w:läisten toimesta hyökkäävinä propaganda-aseina "parlamenttaarisen narttuilun" ja sosialistisen liikkeen vastustamiseksi. "Todellisten" industrialistien silmät olivat tähdätyt Butteen ja sieltä saatiin esimerkkejä "suoran toiminnan" merkillisestä voimasta ja voitoista. Mutta täten saadut voitot eivät kestäneet kauan.

Lakot, vainot ja vangitsemiset

Toinen huomattava I. W. W:n nimikilven suojissa käyty taistelu, Minnesotan raudankaivajien lakko v. 1916, häviöstä huolimatta vaikutti elvyttävästi suomalaiseen i-w-w:läiseen liikkeeseen.

Urakkatyöjärjestelmän alaisena poljetut palkat ja kaivostyöläisten puutteelliset olot ajoivat nyt, kuten yhdeksän vuotta aikaisemmin, työläiset taistelun tielle. Lakkolaisten pääjoukko muodostui nyt italialaisista, unkarilaisista ja kroateista joista monet yhdeksän vuotta aikaisemmin olivat alueelle tulleet lakonrikkureina. Suomalalaisten yhdistystaloissa pidettiin kokouksia ja heti lakon alettua Aurorassa, kesäk. 2 p:nä, pyydettiin I. W. W:n päämajasta järjestäjiä, joita saapuikin. Vasta taistelun alkaessa ryhdyttiin laajempaan toimintaan järjestön rakentamiseksi. Lakko levisi kesäk. puolivälitienoilla koko aluetta käsittäväksi.

Työläisten kohtuullisiin vaatimuksiin vastattiin terästrustin puolesta "järjestysvoimien" organiseerauksella ja pysyihurttien alueelle kuljettamisella. Trusti sai tehokasta apua kylien ja kaupunkien virkakunnilta ja yleensä seudun porvarillisilta piireiltä. Lakkolaisten kulkueet estettiin, kokouksia hajoitettiin, lakon johtajia pidätettiin ja useita lakkovahteja ammuttiin kuoliaaksi. Heikosti järjestyneisiin työläisiin kohdistetun yleisen terrorin vaikutuksesta lakko lopetettiin syysk. 20 p:nä. Minnesotan, samoin kuin muidenkin hävittyjen lakkojen johdosta "uuden unionismin" teoreetikot myöhemmin valittivat sitä, ettei lakkoa ajoissa "siirretty työmaalle." Minnesotan raudankaivajien lakko "olisi voitu lopettaa jo paria kuukautta aikaisemmin ja siten viedä lakosta työmaalle voimakkaampi taisteluhenki." ²⁷

Lännän vuoristo- ja rannikkovaltioissa tuli I. W. W. myöskin järjestymättömien kaivostyöläisten ja puutavarateollisuustyöläisten kiivaiden ja paljon huomiota voittaneiden taistelujen johtajaksi. Taistelujen sarja alkoi Minnesotan lakon kanssa samoihin aikoihin. V. 1917 Bisbeen, Ariz., kuparinkaivajien lakon yhteydessä kah-

teentuhanteen nouseva pyssyhurtista muodostettu armeija kaappasi suuren kapinalliseksi julistetun lakkolaisjoukon kiinni ja kuljetti sen kauas asumattomalle aavikolle ja jätti sinne ilman ruokaa ja juomaa. Raakamainen teko kiinnitti hallituspiirienkin huomiota, mutta ketään ei asetettu syytteeseen.

Ensimmäinen suurempi puutavaratyöläisten lakko taisteltiin Lännellä 1912. Esim Grays Harborin alueella 15:sta suuresta sahalaitoksesta 13 oli lakossa. Nälkäpalkat ajoivat työläiset liikkeelle. Siellä myöskin turvauduttiin lakontehneiden työläisten karkoittamiseen. Lakon kestänyä muutaman viikon ajoivat "järjestyksen valvojat" lakkolaisjoukon umpinaiisiin tavaravaunuihin, joiden ovet suljettiin. Vaunujen sivulle oli suurilla kirjaimilla merkitty: "Three cars of Cattle to Kansas City." Raymondissa oli tehty samalla tavalla. Murta siellä lakkolaisia kannattavien kreikkalaisten puolesta oli asia esitetty Kreikan konsulille Seattlessa ja seurauksena oli korkeampien viranomaisten sekaantuminen asiaan, vaunujen pysäyttäminen ja lakkolaisten vapauttaminen. Nämä taistelut kuitenkin hävitettiin.

Toinen suuri lakkoliike Lännen saha- ja metsäkämpiköillä alkoi 1917. Käynnissä oleva sota teki puutavaran saannin välttämättömäksi ja kun kaikkinaisen tuotantotoiminta joutui halvaannustilaan, niin yhtiöt eivät voineet muuta kuin suostua työläisten hyvin kohtuullisiin vaatimuksiin. Ne eivät kuitenkaan alistuneet suoranaisesti I. W. W:n tahtoon, vaan Portlandissa perustettiin yhtiöiden oma järjestö. Loyal Legion of Loggers & Lumbermen-nimellä, jonka kautta työläisille annettiin 8-tuntinen työpäivä, kohotettiin palkkaa, laitettiin kämpille pesupaikat ja varustettiin miehille vuodevaatteet, mikä nyt huomattiin kaikin puolin "terveelliseksi." Näin työläisten alkuperäiset vaatimukset tulivat hyväksytyiksi.²⁴

Työläiset riemuitsivat voitostaan sillä perin puutteellisiin ja kurjiin oloihin oli saatu välttämättömiä korjauksia. Vaikka I. W. W. rynnäkkötaktiikkansa mukaisella toiminnallaan ei kyennytkään rakentamaan pysyviä järjestöjä, voitti se kuitenkin laajojen taisteluista hyötyvien työläisjoukkojen suosion samaan aikaan kuin porvaristo raivosi sitä vastaan. Raakamaiset verityöt — Frank Littlen murha Buttessa, Centralian verilöyly ja seitsemän i-w-w:läisen ampuminen Everettissä — painuivat unohtumattomina työläisten mieliin. Länsirannikon lakkojen yhteydessä järjestivät i-w-w:läiset suuria mielenosoitus- ja protestiliikkeitä erikoisesti puhevapaustaitelujen nimellä ja monissa tapauksissa jouduttiin yhteenottoihin poliisin kanssa.

Puutavaraparonien terrori.

Aberdeenin, Wash., lakossa olevat sahamyllytyöläiset v. 1923, I. W. W:n järjestäjän, McKayn hautajaisissa. McKay kaatui pyssyhurttien kuulan lävistämänä. Etualalla kaksi suomalaista tyttöä, Miss Taskia ja Ellen Järvinen.

Ensimmäisen maailmansodan aikainen, isänmaallisesta innostuksesta kehkeytynyt hysteerinen raivo lankesi erityisen raskaana I. W. W:n ja sosialisteihin kuuluviin työläisiin, jotka yleensä olivat sotavastaisella kannalla. Isänmaalliseen "uhrautuvan" vaippaan kääriytyen Lännen puutavaraparonit organisoivat kirkot, koulut ja sanomalehdet "epälojaalisia" ja "rikksellisiä" i-w-w:läisiä vastaan. Koululapsia peloitettiin "tuplajuula'silla" ja niiden järjestäjiä otettiin kiinni, rääkättiin ja murhattiin.

Sodan vastustamisen innostuksessa Industrialisti julkaisi rohkeita uutisia katsomuksiansa esittämiseksi. V. 1918 lehden Duluthin uutisosastossa oli seuraava uutinen:

"Ne slackerien (värväyksestä vitkastelijat) iltamat, joista jo monesti on kerrottu, pidetään Workers Oopperalla sunnuntaina ja maanantaina 6 ja 7 p:nä. Sunnuntaina on ohjelmallinen näytösiltama ja maanantaina tanssit. . . . Tulot näistä iltamista käytetään stackerien hyväksi ja avustamiseksi sillä tavalla kuin he itse päättävät" 29

Sodan vastustajina kuljeskelevia työläisiä, joita yleensä pidettiin i-w-w:läisinä, sullottiin vankiloihin kaikkialla. Mutta erikoisen raskaana iskuna I. W. W:lle tuli sen kaikkien johtavien toimitsijoi-

den joukkovangitseminen v. 1917. josta sukeutui 166-jutun nimellä tunnettu oikeustaistelu, joka alkoi Chicagon piirioikeudessa, tuomari Landisin edessä, huhtik. 2 p:nä 1918. Suuri todistusaineisto esitettiin hallituksen väitteiden perusteluiksi, että syytetyt olivat sodan vastustajia, laillisen järjestelmän kukistajia, sabotaashin kannattajia ja omaisuuden hävittäjiä. Muiden ohella Industrialistista esitettiin monia käännöksiä. Elok. 17 p:nä lautakuntaoikeus antoi päätöksen: "Syylliset" ja tuomari langetti pitkiä vankilatuomioita tuomituille. Vajaa kuukautta myöhemmin sosialistipuolueen johtaja, Eugene V. Debs, julistettiin syylliseksi vakoilulain rikkomiseen Clevelandin oikeudessa.

166-jutussa oli suomalaisia Charles Jacobson, Fred Jaakkola, Leo Laukki, Frank Westerlund ja William Tanner. Näiden ja satojen muiden vangittujen i-w-w:läisten puolustamiseksi järjestettiin erikoinen "luokkasotavankien puolustusliitto" ja järjestön ja sen yhdistysten toiminta muodostui miltei yksinomaan varojen keräämiseksi näihin puolustustaisteluihin.

Leo Laukki, joka Venäjän vallankumouksen tapahduttua inostui siihen ja julistautui sen kannattajaksi, mikä olikin hyvin ymmärrettävä, koska hän oli tsaariarmeijan luutnanttina alunperin liittynyt sosialistiseen ja vallankumoukselliseen liikkeeseen Venäjällä, käytti takausta vastaan saamaansa tilapäistä vapautta hyväkseen ja karkasi Venäjälle, jättäen takaajansa hyvittämättä. Fred Jaakkola seurasi Laukkia Venäjällä Laukki oli hetken aikaa Suomen kommunistipuolueen sihteerinä, kominternin asioitsijana ja Lenin-graadin vähemmistökansallisuuksien yliopistossa opettajana. Suurien puhdistuksien aikana hän katosi siellä tuntemattomalla tavalla jäljettämiin.

Nämä viimeiset vaiheet veivät Laukilta sen auktoriteettisen luottamuksen, jota hän oli nauttinut vuosia suomalaisten i-w-w:läisten johtajana.

Minnesotan syndikalistivastaisen lain perusteella v. 1919 pidätettiin myöskin Industrialistin liikkeenhoitaja, A. A. Toivonen ja toimittajat Topias Kekkonen ja George J. Humon. Liikkeenhoitaja vapautettiin, koska häntä ei voitu selittää vastuunalaiseksi lehden kirjoituksista, joissa oli harkitsemattomasti viitailtu kuinka työläisten valtaan päästyä "porvareita keitetään kiehuvaassa vedessä" ³⁰, mutta toimittajat tuomittiin tuhannen dollarin sakkoon. New Yorkissa samoin v. 1919 tuomittiin kaksi suomalaista I. W. W:n toimittajaa, Carl Päivio ja Gusti Alonen useiksi vuosiksi vankilaan "Luokkataistelu"-nimisen julkaisun "vaaralliseksi" selitettyjen kirjoitusten

vuoksi. Toisen i-w-w:läisen julkaisun, "Tie Vapauteen"-kustantajien väitettiin toimineen Päiviön ja Alosen ilmiantajina.³¹

Vanhat, innokkaat i-w-w:läiset valittavat nyt liikkeensä "porvarillistumista", mikä johtuu jäsenien aineellisten elinehtojen muuttumisesta ja taloudellisesta vaurastumisesta. Kaupunkitalojen ja maatilojen omistajina on jouduttu mukaantumaan poliittiseenkin toimintaan ja "puhdas" proletaarinen, taloudellinen taistelutapa on jäänyt pelkästään teoreettiseksi haaveeksi. I. W. W.:liikkeen nousukauden fanaattinen luottamus yhteen ainoaan taistelutapaan, siihen perustuva suvaitsemattomuus ja kaikkien muiden ankara "porvarien käytyreiksi" tuomitseminen, alkaa nyt olla sammunut ja palanut hiillos on paikotellen jälkeensä jättänyt kaikkeen kylläntymisen ja pettymyksistä katkeroituneen mielialan.

Nousukaudessaan i-w-w:läinen liike oli paljon enemmän kuin pelkästään työväen taloudellisen taistelutavan korostamista. Se oli propagandalla paisutettua uskoa, joka sai voimansa vallankumouksellisesta innostuksesta ja yksipuolisesta yhteiskunnallisten olojen selityksestä. Siihen sisältyi oma, kaikkia muita halveksiva elämänymmärrys, oma runollisuus ja itsenäinen, teollisuustyöväestön tarpeiden mukainen "kulttuuri." *)

Sen vuoksi kommunismi ei i-w-w:läisten keskuudessa voinut saada suurta jalansijaa. Vaikka Laukki v. 1919 ilmestyneessä teoksessaan "Venäjän vallankumous bolshevismi ja soviettitasavalta" lennokkaalla tavallaan koetti Venäjän vallankumouksellisten toimintaa samanlaistuttaa I. W. W:n toimintatapojen kanssa ja selittää niiden, ainakin joissakin tapauksissa "omaksuneen I. W. W:n periaatteet",³² niin sittenkään hän ei saanut kuin joitakin harvoja seuraajia. Helposti I. W. W. vältti kommunistien perustaman pu-

*) "Yhdestä suuresta uniosta" runoiltiin, laulettiin, siitä puhuttiin illanvietoissa ja I. W. W. sovellutettiin elämän kaikkiin suhteisiin. Tammik. 4 p:n, v. 1918, Industrialistissa julkaistaan Jeromen, Ariz., pojilta seuraavanlainen ilmoitus:

"Tytöt kapinalliset, kirjoittakaa pojille vallankumouksellisille. Uusi vuosi tuo tullessaan uudet taistelutavat ja uudet suunnitelmat paremmat, uudet ajatukset pirteämmät, uuden innon elolle, uuden kaipauksen kumman, oman osatoverin kaipauksen soman — joka yhdessä surut surisi, yhdessä ilot iloitsisi, yhdessä rinnalla taistelisi, intoa mieheen lisäisi, tarmoa terästäisi taistellessa riveissä maailman teollisuustyöläisten, joukossa

yhden suuren union.

Näillä lemменkuiskauksilla me Jeromen, Ariz., kaksikymmentäkaksi kumouksellista hoopomainaria kuiskailimme teille, tytöt, kapinalliset, tarkoituksella, että te meidän joukostamme omanne ottaisitte, osatoverin itsellenne valltseisitte ja yhdessä hänen kanssaan sitten elon taivalta kulkisitte raivaten tietä

teolliseen yhteiskuntaan."

naisen taloudellisen internationaalin taholta tulleet kosiskelut ja jäsenistön yleisäänestyksellä hyljättiin kommunistinen internationaali 1.658 äänellä 602 vastaan.³³

Vasta ilmeisten ja tarpeellisten taloudellisten etujen saavuttamiseksi suomalaiset i-w-w:läiset asettuivat osuustoimintaliikkeen kannattajiksi, Superiorin Keskusosuuskunnan selviytyttyä kommunistien holhouksen alaisuudesta 1930 jälkeen. Siihen asti osuustoimintakin oli heidän mielestään ollut pelkkää porvarillista napartelua.

Vaikka I. W. W. käytännöllisenä työväenjärjestönä oli jo 20-luvulla menettänyt vaikutusvaltansa miltei kokonaan, ei sen kannattajien puolesta lainkaan suosiollisesti suhtauduttu uuteen, teollisuusunionismin amerikkalaiselle maaperälle todella juurruttaneeseen C. I. O:n. Nämä alkuperäiset industrialistisen unionismin puolustajat olivat siinä määrin sokaistuneet I. W. W:n piirustuksiin ja kaavoihin katselemisella, etteivät tunteneet miljoonaisten joukkojen järjestymistä ja liukehtimistä todellisen teollisuusunionismin voittoon saattamiseksi. Jääden kiusaantuneeksi, omiin dogmeihinsa piintyneeksi lahkokunnaksi i-w-w:läiset, jotka näkivät, ettei C. I. O. ollut syntynyt heidän piirustuksiensa mukaisella tavalla, selittivät senkin "taantumuksellisten politiikkujen" talutusnuorassa kulkevaksi ja johtopäätöksensä julistivat ettei C. I. O:n muodostamista voida pitää "edistysaskeleena amerikkalaisessa työväenliikkeessä."³⁴ Tästä Industrialistinkin yhä noudattamasta "virallisesta" suunnasta on luopunut vain pieni vähemmistö.

Voimistelukurssit Superiorissa v. 1920. Leo Snell johtajana.

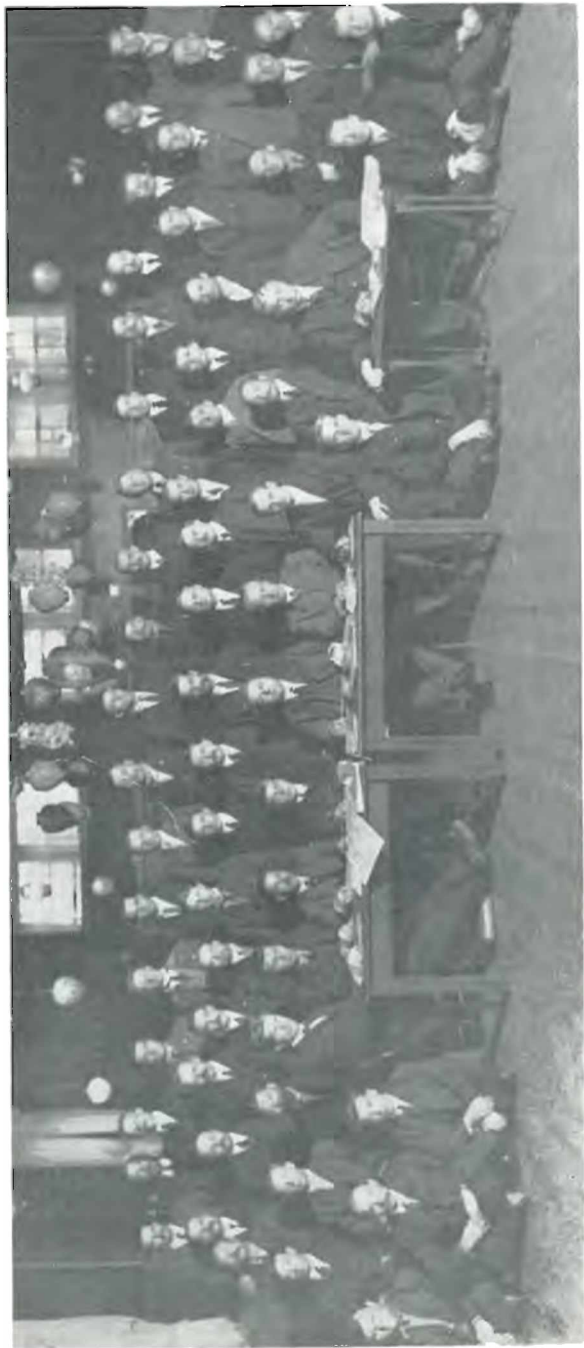
VI. JÄRJESTÖ SOTA-AJAN AALLOKOSSA JA UUSI HAJAANNUS

Myrsky, mikä keskinäisten, toisinaan hyvinkin rumilta kuulostavien nimitysten ja syytösten pauhinalla oli järjestön keskuudessa raivonnut parin vuoden ajan, ei tauonnut uuden lehden perustamisella ja "yksikätisten tuplajuulaisten" eroamisella "keltaisesta kuonasta", vaan se jatkui vuosia. Keskivaltioissa sosialistipuolueelle uskollisten osastojen lukumäärä väheni huomattavasti ja länsivaltioissa myöskin i-w-w:läinen liike voitti lujan jalansijan. Monille paikkakunnille yhden yhdistyksen asemasta syntyi nyt kaksi yhdistystä -- usein raittiusseura oli vielä kolmantena -- jotka järjestivät samansuuntaisen haalitoiminnan ja kävivät kilpailua yleisön kannatuksesta. Itäpiirissäkin, joka hajaannuksesta verraten vähän kärsi, monille paikkakunnille syntyi i-w-w:läinen ryhmittymä, joka joidenkin vuosien aikana koetti vakiintuneiden sosialistiosastojen rinnalla voittaa edes hiukan kannatusta uudelle liikkeelle.

Järjestön menetykset jäsenmäärässä eivät kuitenkaan olleet tavattoman suuret. Siitä erosi ja erotettiin noin kolmisentuhatta jäsentä silloin kuin siinä oli noin kaksitoista ja puoli tuhatta jäsentä. Hajaannusta seuraavana vuonna jäsenmäärä oli kahdeksan ja puolen tuhannen vaiheilla ja viisi vuotta hajaannuksen jälkeen se lähenteli jälleen yhtätoista tuhatta.

Vaikka "radikaalisen rähjäyksen" johdosta järjestön jäsenmäärä tilapäisesti laskikin, ei se supistanut suomalaiseseen työväenliikkeen kuuluvien kokonaislukumäärää, päinvastoin se lisäsi sitä. Hajaannus ei siis heikentänyt voimia jäsenien menettämisen kautta. Menetykset olivat toista laatua.

Vuosien keskinäisellä taistelulla menetettiin tavaton määrä keskinäistä solidaarisuutta ja luottamusta, sitä moraalista yhteistuntoa, joka työväenliikkeen edistämiseksi olisi tarpeellista. Hajaannuksen kautta revittiin niitä psykologisia siteitä, mitkä siihen asti olivat meidät tehneet vahvoiksi voittamaan kaikki vaikeudet. Siitä alkoi uusi aikakausi: Epäilyksen, nurjan mielen ja pettymyksen vaihe, jolloin voitiin ryhtyä merkitsemään menetyksiä ja häviöitä entisten jatkuvien voittojen asemasta.

S. S. Järjestön edustajakokous Chicagossa vuonna 1914.

Kokouksen virkailijat pöytien ääressä vasemmalta: Arvid Nelson, Eemeli Parras, Axel Kolinen, F. J. Syrjälä, Wilho Boman ja Ivar Hiibacka. Pöytien välissä lattialla istumassa Matti Tenhunen ja oikeanpuoleisen pöydän takana Toivo Hiltunen.

Hajaannuksen lopulliseen tilintekoon kokoontui S. S. Järjestö neljänteen edustajakokoukseensa Chicagoon, marrask. 22—jouluk. 1 päivinä 1914. Vaikka kokouksessa istuttiin ennätysmäärä, kymmenen päivää, ei siellä voitu muuta kuin todeta tapahtuneet menetykset ja sovelluttaa järjestön toiminta uuden tilanteen mukaiseksi.

Kokouksen täysivaltaisiksi edustajiksi hyväksyttiin seuraavat henkilöt:

Keskipiiristä — Vilho Keskinen, Kalle Koski, Edward Peterson, Axel Kolinen, Victor Makey, Matti Tenhunen, Oscar Kuoppala, Moses Hahl, V. S. Alanne, Evert Järvi, Kaarl Helander, K. F. Tuhkanen, Wm. Peterson, M. Pääkkönen ja Kalle Sulander.

Länsipiiristä — Emil Kainu, Jacob Lindqvist, Arvid Nelson, Leo Leino, Wm. Heino, Joonas Hannula, August Nikula, John Malo, John Falls, Kaarlo Hellman, Yrjö Welling, J. J. Nylander, Iivar Hiibacka, A. T. Olson ja Oscar Heikkinen.

Itäpiiristä — Wilho Hedman, F. F. Broman, Herman Nurmi, T. Wiitala, Wm. Naaralainen, John Malmi, J. Ojala, O. Seppelin, A. Malm, Gust Pursi, Antti Ojanen, Victor Viitala, Erick Jolikko, Onni E. Saari, Otto Saarinen, J. F. Särkinen, Victor Mäki, Kalle Nissinen, Anton Jäntti, S. Nuorteva, J. Suominen, Victor Annala, Wilho Boman ja D. Heikkilä.¹

Toimittaja F. J. Syrjälä edusti Raivaajaa ja Eemeli Parras Toveria. Kokouksesta toimitti sihteerinä ollut Eemeli Parras 313 sivua käsittävän keskustelupöytäkirjan.

Radikaalista ryhmää kokouksessa edustivat Leo Laukki, Axel Öhrn, Kalle Holm, Otto Lahtinen, Matti Wick, John Kiviniemi ja J. W. Sarlund, joiden vaikutus rajoittui muutamiin esityksiin ja erikoisesti Laukin puheeseen, jossa hän esitti "toisen puolen" käsiteltävänä olevista riitakysymyksistä. Jo aikaisemmin oli molemmin puolin riitakysymyksistä tehty selvää sosialistipuolueen kansallistoimeenpanevalle komitealle, joka oli asettanut tutkijakomitean toimeen suomalaisten riitojen selvittämiseksi. Tämä komitea jatkoi työtään vielä Chicagon edustajakokouksen yhteydessä, kuulusteli kummankin riitapuolen edustajia ja lopuksi antoi päätöksensä. Jo ennestään oli selvä että päätöksessä tuli järjestön enemmistön toiminta ja omaksuma suunta täydellisesti hyväksytyksi.²

Järjestön sihteerin, J. F. Mäen, reportti edustajakokoukselle käsitelteli pääasiallisesti jo tunnettuja riitoja ja niiden historiaa. Toimeenpanevan komitean toimenpiteet Työväen-Opiston verojen pidättämiseksi ja uuden lehden perustajien järjestöstä erottamiseksi olivat lokakuun loppuun päättyneissä jäsenistön yleisäänestyksissä

tulleet hyväksytyiksi. Ensin mainitun päätöksen puolesta oli annettu 3,202 ääntä ja vastaan 1,947 ja jälkimmäisen puolesta 3,530 ääntä ja vastaan 2,130.³

Samalla kuin kokous hyväksyi laajahkon lausunnon liikkeen keskuudessa käynnissä olevasta hajoitustoiminnasta, se tahtoi lujittaa kurinpidollisia toimenpiteitä radikaaleja ja erikoisesti uuden lehden perustajia ja sen kannattajia vastaan. Hyväksytyssä lausunnossa asetettiin Sosialisti järjestön boikotin alaiseksi ja käytännöllisiksi toimintaohjeiksi sitä vastaan hyväksyttiin lähinnä seuraavat toimenpiteet:

1. Suomalaisia sosialistiosastoja kehoitettakoon olemaan tiiläämättä sanottua lehteä samalla tavalla kuin unionit neuvovat jäseniään menettelemään skääppituotteiden suhteen.

2. Suomalaisen järjestön jäsenet ja osastot täten kielletään toimimasta sanotun lehden asiamiehinä, kirjeenvaihtajina ja avustajina, tällainen toiminta ollen vahingollista puolueen eduille; ja jäsenet, jotka rikkovat tätä päätöstä vastaan ovat suomalaisesta järjestöstä erottamisen alaiset

3. Suomalaisen järjestön jäsen, joka osaston kokouksessa, iltamissa tahi missä tahansa muualla edustaa sanotun lehden hajottavia periaatteita suomalaista järjestöä ja sosialistipuoluetta koskevissa asioissa, täten edistäen lehden suunnitelmaa suomalaisen järjestön ja sosialistipuolueen vahingoittamiseksi, asetetaan kurinpitotoimenpiteiden alaiseksi suomalaisen järjestön kurinpitosäädösten mukaisesti."⁴

Edelleen päätettiin vielä, ettei uutta lehteä hyväksytä järjestön lehdeksi siinäkään tapauksessa vaikka se muuttaisi suuntansa sosialistipuolueen vaatimuksien mukaiseksi, koska järjestöllä on ennestään riittävä määrä sanomalehtiä. Myöskin vahvistettiin jo yleisäänestyksellä hyväksytty päätös uuden lehden toimitsijoiden järjestöstä erottamiseksi kahden vuoden ajaksi.

Käytännöllisessä aatteenlevittämistoiminnassa ei hajaannus aiheuttanut järjestössä mitään muutoksia. Piirijärjestöjen poistamista tarkoittaviin esityksiin Chicagon edustajakokous vastasi kielteisesti. Luentokursseja päätettiin järjestää ja luennoitsijoita ja puhujia järjestettiin liikkeelle samalla tavalla kuin ennenkin. Suomen sos.-dem. puolueelle edustajakokous lähetti veljellisen tervehdyssähkeen.

Kolmea sanomalehteä kustantavien yhtiöiden yhdistämistä vaadittiin jälleen, mutta kun se käytännöllisistä syistä osoittautui mahdottomaksi, hyväksyttiin lehtiliikkeen taloudenhoitajien, John Suomisen, Matti Tenhusen ja Aug. Nikulan yhteinen suunnitelma, jolla

täydennettiin jo olemassa olevia keskinäisiä sopimuksia kirjojen ja tilapäisjulkaisujen yhteisestä julkaisemisesta ja kirjakauppojen ja toimitustenkin toiminnan yhteisestä paremmin keskitetystä toiminnasta.

Järjestön ja osastojen toimihenkilöitä.

Ylärivi vasemmalta: Selma Jokela-McCone, Alina ja John O. Korpi, Worcester, Mass.; alarivi: Frans F. Broman, ennen New Yorkissa, N. Y., Lauri Jokinen, Maynard, Mass. ja Eino Sarkkinen, Fairport, Ohio.

Piirijärjestöt ja niiden toiminta

Chicagon "tilintekokokouksen" jälkeisinä vuosina piirijärjestöjen edustajakokouksia pidettiin säännöllisesti vain Itäpiirissä, jossa järjestötoiminta yleensä oli vakiintuneimpaa. Järjestön muissa osissa nämä kokoukset korvattiin sanomalehtien kustannusyhtiöiden vuosikokouksien yhteydessä pidetyillä konferensseilla.

Länsipiirissä pidettiin sentään huhtikuussa v. 1916 neljä päivää kestänyt kokous, jossa piirisihteerinä toiminut Julius Hyrskymurto esitti selostuksen hajaannuksen vaikutuksista ja uusien osastojen perustamisesta eronneiden tilalle Piirin puhujina ja luennoitsijoina olivat toimineet Sefa Lepistö, Eemeli Parras, John Malo, A. T. Olson, Tyyni Koski, William N. Reivo ja Henry Askeli sekä Erland Upari Toverin asioitsijana.

Sosialistipuolueen kannalla oleva Keskipiirin järjestö hajaannuksen jälkeen muodostettiin järjestön tpk:n alotteesta uudestaan Hancockissa, jossa osasto valitsi väliaikaiseen piiritoimikuntaan seuraavat jäsenet: Toivo Hiltunen, Moses Hahl, J. W. Meriläinen, A. Sundström ja Ida Kauppi. Negauneesta siihen valittiin E. Ahlson ja Ishpemingistä O. Kuoppala. Komitea kokoontui ensimmäisen kerran syysk. 11 p:nä 1914 ja väliaik. sihteeriksi valittiin Moses Hahl. Piiritoimikunta ryhtyi heti tilannetta selittävään agitaatio-toimintaan järjestön ja sen laitoksien lujittamiseksi. Piiritoimikunnan järjestäminä puhujina toimivat Alfred Hautamäki, J. R. Tossavainen, R. Widgren, Anna Riipinen, Sefa Lepistö ja muina yleisinä puhujina olivat myöskin Andrew Kalke, Frank Aaltonen ja Moses Hahl.

Työmiehen Superioriin muuton jälkeen piiritoimikunta järjestön tpk:n luvalla muutettiin sinne. Komiteaan valittiin Superiorin osastosta Albin Ukkonen ja A. Nissinen; Ironwoodista Jalo Ahola; Minneapolista Kalle Koski ja Hancockista siirtyneet olivat Ida Kauppi, Toivo Hiltunen ja Moses Hahl. Hahl toimi edelleen sihteerinä, tosin lyhyen ajan. Sen jälkeen on sihteerinä toiminut useita henkilöitä, joista voidaan mainita ainakin Fred Koski August Kuusisto, J. F. Siren ja v. 1919, jolloin edustajakokouksen päätöksen perusteella piirijärjestöt lakkautettiin, viimeisenä sihteerinä muutaman kuukauden ajan oli Elis Sulkanen.

Tavanmukaisen sosialistisen valistustoiminnan ohella näinä aikoina Keskipiirissä yleinen harrastus alkoi kääntyä osuustoimintaliikkeen alalle. Suomalaisen maaseutusasutuksen nopea lisääntyminen teki tarpeelliseksi osuustoiminnallisen yhteistoiminnan kehittämisen. Monien vuosien tauon jälkeen järjesti piiritoimikunta järjestön keskusviraston avulla kuitenkin poliittisen valistuksen syventämiseksi kaksi kuukautta kestävä t luentokurssit Superioriin kevä-talvella 1919. Työmiehen päätoimittaja, Eemeli Parras, luennoi materialistisesta historiankäsityksestä ja menettelytapakysymyksistä; William Marttila osuustoiminnasta; V. S. Alanne valtio-opista ja Yhdysvaltain hallitusjärjestelmän rakenteesta ja Elis Sulkanen, joka toimi kurssien johtajana, luennoi Yhdysvaltain historiasta, sosialismin teoriasta ja sosialistisen liikkeen historiasta.

Kursseilla, jossa osanottajia oli 50 vaiheilla, annettiin ohjausta myöskin lausunnassa ja esiintymisessä. Näillä kursseilla oli poikkeuksellista se että käytännössä oli tavallisissa kouluissa vallitseva tenttisysteemi, jonka kautta oppilaat velvoitettiin kirjallisesti vastamaan esitettyihin kysymyksiin.

Itäpiirissä osastojen edustajien kokoukset pidettiin tavallisesti Raivaaja Kustannusyhtiön vuosikokouksien yhteydessä helmikuun aikana. Alkuvuosina piirisihteerinä toimi Wilho Boman ja vuodesta 1914 lähtien Victor Annala. Näiden ohella näinä vuosina piiritoimikuntaan, jonka kotipaikkana oli Fitchburg, kuului seuraavia tovereita, joista monet olivat toimessa useita vuosia: A. J. Partanen, J. H. Oikemus, W. Mäki, E. Grönlund, Juho T. Suominen, Santeri Nuorteva, D. Heikkilä Wm. Oksanen, A. Teittinen, J. Kauppala, K. Vanhala, Yrjö Halonen, C. J. Pitkänen, K. G. Lindström, A. Liikkainen, N. Hamilton, A. Merikanto, K. Ellonen, Siimes P. Salminen ja J. Kempainen.

Piiritoimikunnan toimesta Fitchburgissa järjestettiin keväällä 1914 neljä viikkoa kestäneet luentokurssit, joihin osallistui 34 oppilasta. Luennoitsijoina toimivat F. J. Syrjälä J. R. Tossavainen, Wilho Boman ja Santeri Nuorteva. Suomen kielen lausunnan opettajana toimi Jukka Kotiranta ja kirjanpidon opettajana A. J. Partanen. Asianajaja Alfred Anderson, piti kuusi luentoa vahingonkorvauslainsäädännöstä. "

V. 1915 marras- ja jouluk aikana järjestettiin Fitchburgiin viisi ja puoli viikkoa kestäneet luentokurssit, joihin osallistui 31 oppilasta, joista 19 oli saanut stipendin Massan aluekomitealta. Kurssien johtajana toimi Santeri Nuorteva ja hän luennoi imperialismista ja Yhdysvaltain työväenliikkeen historiasta. Victor Annala luennoi kunnallissosialismista ja Yhdysvaltain hallitusmuodosta. F. J. Syrjälä Amerikan suomal. työväenliikkeen vaiheista, Wilho Boman sosialismin historiasta ja menettelytapakysymyksistä, Yrjö Mäkelä Yhdysvaltain työväenlainsäädännöstä ja eri valtioiden tapaturmavakuutus-, nais- ja lapsityötä koskevista laeista ja Yrjö Halonen Yhdysvaltain historiasta ja kehitysoipista. Jukka Kotiranta ja A. J. Partanen antoivat ohjausta lausunnassa ja kirjanpidossa. "

Olga Long,
New York, N. Y.

Piirikokouksessa sen jälkeen päätettiin perusteellisempi valistustyö jättää kiertävien luennoitsijoiden ja osastoissa perustettavien kerhojen ja puhujaseurojen huoleksi. Vasta v. 1919 pidettiin seuraavat luentokurssit edellisen vuoden piirikokouksen päätöksen mukaisesti. Kurssit pidettiin jälleen Fitchburgissa, luennoitsijoina olivat Nuorteva, Hahl, Boman ja Annala ja vakinaisia oppilaita oli 24. Samana vuotena pidettiin luentokurssit myöskin Clevelandissa.

Piiritoimikunnan puolesta ilmoitettiin Suomen puoluelehdissä haluttavan puhujaa ja luennoitsijaa ja niin v. 1914 saatiin Taavi Täinö järjestön palvelukseen. Hän toimi puhujana ja luennoitsijana Itäpiirin alueen ohella myöskin Keskipiirissä parin vuoden ajan. Jo mainittujen luennoitsijoiden ja puhujien ohella Itäpiirin alueilla puhujina toimivat Werner Niskanen, Sefa Lepistö, K. Kopila Eemeli Parras, R. Widgren, Sanna Kannasto, Alfred Hautamäki, J. H. Oikemus ja Toverin edustajana Henry Askeli piti puheita suurimmissa osastoissa. Piirissä tekivät puhujamatkan myöskin Frank Aaltonen ja Andrew Kalke, keräten avustusta Kuparisaaren lakkolaisille.

Paikallispuhujina näinä aikoina toimivat seuraavat toverit: New Yorkin alueella — Wilho Hedman, F. Broman, H. Nurmi, A. Kananel, Y. Welling, Pekka Halko H. Höök, K. G. Lindström, M. Koski, J. Wahtero, I. Muurahainen, Oscar Laivo, Hilja Kuokkanen ja K. Nissinen; Ohion alueella — Hilda Salmi, Aug. Koponen, N. Wiitikka, Gustaf Pursi, W. Ojala, A. Malm, H. Ahlbom, C. R. Stone, J. Kuittinen, Kalle Holm, P. Heino, A. Paananen, Walter Palmgren, P. Keto, Maria Stone, A. H. Björn, John Karhu, Brita Typpö, Otto Hallen, Kaarlo Kalke ja Walter Nurminen; Vermontin ja New Hampshiren alueella — A. Ojanen, S. Hautaniemi, J. Salmela, Matti Kokko, J. H. Kanervo, A. Alhoniemi, S. Ranta ja F. Niinivaara; Massan alueella — A. E. Usenius, A. Jokinen, Adam Lehto, Werner Sointu, A. Wallenius, Oscar Hyytiäinen, Anton Jäntti, Lempi Simonson, W. Mäki, Joel Björklund, Kaarlo Wehteri.

Juho Herman Oikemus,
Gardner, Mass.

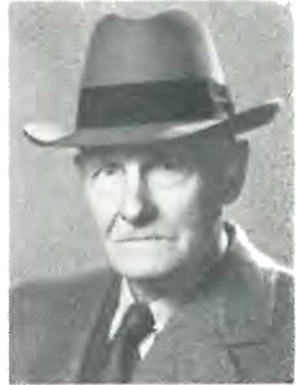
Mandi Wilson-Askeli, Ingrid Ketonen, Lauri Brusila, J. A. Rivers ja A. T. Olson

Vuoden 1916 piirikokouksen päätöksellä kehoitettiin Säkenien toimitusta suomentamaan Algernon Lee'n, New Yorkin sosialistien opistoa, Rand-koulua varten laatima esitelmäsarja, joka sisälsi 36 luentoa yhteiskuntaopista. Päätöksen käytäntöönpano antoi jäsenistölle oivallisen itseopiskeluohjeen.

Sota-ajan vainot ja ahdistukset

Heti järjestöhajaannuksen jälkeen puhkesi ensimmäinen maailmansota, joka kietoi kansat kauhistuttavaan verileikkiin, kohotti ennen tuntemattoman isänmaallisuuskiihkon, raateli eri maiden sosialistien väliset veljeyssiteet ja hävitti kansainvälisen järjestömmen. Sosialistiset puolueet, jotka Kööpenhaminan kansainvälisen kongressin päätöksen mukaisesti juuri valmistautuivat Wienin kongressiin, jossa piti lähemmin sovittaman militarismi- ja sotavasta sesta taistelutaktiikasta, murskaantuivat suurvaltojen sotakoneistojen vyöryntään. Puolueiden väliset yhteydet katkesivat, rivit hajaantuivat ja monissa maissa suuri osa sosialisteja jopa enemmistö heistä, sekaantui isänmaalliseen humuun, antautui puolustussodan kannattajana hallituksiensa puolustajaksi ajatellen siten voivansa estää työväenjärjestöt täydelliseltä tuholta. Toiset taas pitivät kiinni sosialistisista rauhanomaisista käsityksistä, arvostelivat "sotasosialisteja" ja koettivat toimia rauhanliikkeen hyväksi mikäli se lainkaan näissä sekasortoisissa oloissa mahdollista oli.

Näihin perääntymättömiin sodan vastustajiin kuuluivat Amerikan suomalaiset sosialistit, sekä s-s-järjestöläiset, että i-w-w:läiset, vaikka tapahtunut hajaannus ja ryhmäriita johti niitä tässäkin asiassa sättimään toinen toistaan. Heti sodan puhjettua Sosialisti asettui sitä vastustavalle kannalle, samoin teki Työmies ja Raivaaja. Asiallista erimielisyyttä ilmeni ainoastaan siinä, miten oli arvosteltava Saksan sosialidemokratian enemmistön myönteistä sotaan suhtautumista, josta johtuikin itsenäisen sosialistipuolueen perustaminen Saksassa.

Verner Niskanen,
Maynard, Mass.

S. S. Järjestön sotaan suhtautumisen virallinen kannanmerkintä tapahtui ensimmäisen kerran Itäpiirin edustajien kokouksessa v. 1916.

Uurastajia taiteen työsaralla.

Yläriivi vasemmalta: Antti Palen, Fitchburg, Mass., Sanni Nuorteva, Alex Pulkkanen, Berkeley, Cal., Toini Niemi-Piri, Astoria, Ore.; toinen rivi Sanni Pulkkanen, Berkeley, Cal., Lauri Lemberg, Duluth, Minn., Maissi Heikkinen ja Ernest V. Pitkänen, Virginia, Minn.

Santeri Nuortevan esityksestä kokous keskusteli käynnissä olevan maailmansodan tarkoituksista ja Yhdysvaltain politiikasta arvostelevassa äänilajissa. Hyväksytyssä päätöslausunnossa tuomitaan Yhdysvaltain hallituksen varustautuminen, jonka takana ilmeisesti ovat . . . "asetehtailijoiden, terästrustin ja rahakapitalistien synkät yritykset niittää suunnattomia voittoja kansan kustannuksella ja sodan vaaran uhalla." Päätöslauselma selittää hallituksen siirtyneen "samanlaisen imperialistisen riistämispolitiikan tielle, joka on ajanut Euroopan valtiot veriseen ja kansoja hävittävään sotaan."

Kokous kehoitti seuraavien aikojen valistustyössä erikoisesti terottamaan taistelua militaristista propagandaa ja salaista diplomaattia vastaan. Koko suomalainen työväenliike oli sotaa ja militarismia vastustavalla kannalla ja valmis tukemaan kaikkia niitä jotka tarkoittivat maan pysyttämistä poissa sodasta.

Pitkän ajan sodan puhkeamisen jälkeen Yhdysvaltain kansan yleinen mielipide pysytteli traditionaalisessa "isolationismissa." Täällä ei haluttu sekaantua eurooppalaisten sotiin. Kansalla ei ol-

lut mitään mielenkiintoa Sarajevon tapahtumia kohtaan, eikä täällä ymmärretty miksi yhden kruununprinssin murhan johdosta pitää kokonaisten asiaankuulumattomien valtakuntien lähteä sotaan. Täällä oli kylläkin afäärimiehiä ja finanssiyhtymiä, jotka alusta pitäen tarkoittivat lyödä mynttiä kansojen kärsimyksistä, mutta nekin epäilivät antautua riskiin, mikä sisältyi jomman kumman sotapuolen aktiiviseen kannatukseen. Hiljoikseen kuitenkin aloiteltiin sotaan johdettava toiminta. Ulkomaalaisella propagandalla kyllästyttiin maan niin, että omien tiluksiensa ulkopuolisesta maailmasta hyvin vähän tietävä länteläinen karjankasvattaja ja kansasilainen farmari saattoi muutamassa hetkessä muuttua kiihkeäksi Englannin tai Saksan puolustajaksi. Seurasi merkillinen poliittinen ja psykologinen käymistila. Kansana meitä oli loukattu, meidän postiamme oli hävitetty, kansalaisiamme surmattu, laivojamme upotettu, satamiamme piirretty ja muutamassa yössä meistä tuli vanhojen siirtolaisviettiemme ja vaistojemme kiihoittamina todellisia suurvaltopolitiikan arpapelin heittäjiä ja varustautumisen kannattajia "eurooppalaisten tyranniin" vielä kerran hävittämiseksi.

Tämä muutos tuntui myöskin sosialistipuolueessa. Sen riveistä lähti muutamia "sileiden hanskikkaiden käsiä", joista sotakihoittajat saivat hyviä propagandisteja. Painostusta kovennettiin puoluetta ja sen johtavia orgaaneja kohtaan. Seurauksena oli vaatimus pelin selvittämiseksi. Sitä varten kutsuttiin koolle ylimääräinen puoluekonventioni. Se kokoontui St. Louis'issa huhtik. 7 p:nä 1917. S. S. Järjestöä tässä kokouksessa edusti Santeri Nuorteva, mutta siellä oli useita muitakin suomalaisia edustajia. Massachusettsin valtiojärjestön edustajisto käsitti kolme suomalaista nimittäin F. J. Syrjälän, Yrjö Mäkelän ja Victor Annalan ja siellä oli järjestön siht. Henry Askeli, Työmiehestä Eemeli Parras ja Toverista William N. Reivo.

Hetki oli historiallinen! Juuri edellisenä päivänä oli kongressi julistanut sodan Saksaa vastaan. Konventionin kaksisataa lukuinen edustajisto otti tehtävänsä vakavalta kannalta. Puheenjohtajaksi valittu liikkeen arvovaltainen johtaja, Morris Hillquit, piti tilannetta käsittelevän, laajasisältöisen sotavastaisen puheen. Hän lausui: "Toverit! Meidän edessämme ovat synkät päivät. Älkäämme väheksykö niitä vaaroja ja vainoja, joiden eteen saatamme joutua. Mutta älkäämme myös olko epätoivoisia. Sosialismin kulku voittoa kohti kulkee aina kärsimysten kautta ja meidän täytyy ne ottaa vastaan lujalla ja lannistumattomalla taisteluhengellä."

Vakavan tilanteen mukaisesti konventioni teki historiallista työtä! Hillquitin esittämällä päätöslauselmalla se asetti maan sosi-

alistipuolueen sota vastustavien veljespuolueiden ja niiden vähemmistöjen kanssa samalle linjalle! Konventioni hyväksyi sotavastaisen ohjelman ja osoitti kapitalistisen järjestelmän kukistamisen välttämättömäksi pysyvän rauhan saavuttamiseksi.

Päätös raivostutti porvarillisia piirejä. Jingoistiset sanomalehdet selittivät sosialistit maanpettureiksi ja päätöstä käytettiin lukuisissa oikeusjutuissa sosialisteja vastaan. St. Louisin konventionin rohkea lausunto, johon viimeisinä vuosikymmeninä monet valistuneet historioitsijat ovat viitanneet todellisena ja rohkeana rauhan tunnustäjänä, liitettiin myös kongressin pöytäkirjoihin varoitukseksi kaikille sodan vastustajille.

Yhdysvaltain sotaan liittymistä seurasi hysteerinen propaganda ulkomaalaisia ja kaikkia sodan vastustajia vastaan. Kongressi hyväksyi laajasisältöisen vakoilulain vihollisen agenttien puhdistamiseksi, mutta sitä käytettiin miltei yksinomaan sosialisteja ja i-w-w-läisiä vastaan. Sosialistisilta sanomalehdiltä riistettiin postioikeuksia, toisia pidätettiin kokonaan ja ulkomaalaiset lehdet joutuivat kovakouraisen sensuurin alaiseksi. Niiden piti kaikista poliittisluontoisista kirjoituksista etukäteen jättää hallitusvirkeilijöille täydelliset englanninkieliset käännökset, mikä aiheutti tavattomia vaikeuksia.

Puolueen kuukautiset tiedonantolehdet pidätettiin, posti nuuskittiin virastoissa tehtiin tarkastuksia ja löydettyä kirjallisuutta takavarikoitiin ja poltettiin. Monissa suomalaisissa yhdistystaloissa toimitettiin tarkastuksia ja takavarikoitiin kirjallisuutta ja joskus myöskin "vaaralliseksi" havaittuja näyttämövälineitä. New Yorkin ja Brooklynin osastojen taloihin tehtiin kaksi hyökkäystä. Suomalaisien haalien iltamatilaisuuksiin tunkeuduttiin ja satoihin nousevat ihmisjoukot tarkastettiin sotakarkkoilijoiden etsinnässä.

Kuten jo on mainittu puolueen johtaja, Eugene V. Debs, tuomittiin kymmeneksi vuodeksi vankilaan vakoilulain perusteella Clevelandissa syysk. 12 p:nä 1918. Sodan vastustajina vangittiin myöskin puoluesihteerit Adolph Germer ja hänen ohellaan seuraavat huomattavat sosialistisen liikkeen toimitsijat: Kate R. O'Hare, William Kruse, Victor L. Berger, Louis Engdahl, Irwin St. J. Tucker, A. Shiplacoff, Stanley J. Clark, Emil Herman, Frederick Krafft ja A. Wagenknecht.⁹

Myöskin suomalaisen järjestön toimitsijat ja sen laitokset joutuivat vainon alaiseksi. Astorian suomalaisten pikkuporvarillisten piirien "kristillismielinen" sisu, joka Suomen valkoisten punomasta aina Columbian jokisuulle asti ulottuvasta juonesta oli saanut voi-

maa, kohdistettiin nyt sota-ajan isänmaallisen hysterian alaisena Toveria ja sen toimitsijoita kohtaan tarkoituksella sulkea lehden ja Astorian sos. osaston talon ovet.

Näiden "tosisuomalaisten" kätyriä usuttamana pidettiin Toverin päätoimittaja, William N. Reivo, liikkeenhoitaja A. J. Partanen, johtokunnan esimies, Frank Niemi ja sen sihteeri, Jack Kuivala marrask. 9 p:nä 1918. Kaksi viimeainittua kuitenkin heti vapautettiin, mutta Reivo ja Partanen tuomittiin kahdeksi vuodeksi vankilaan oikeudenkäynnin jälkeen, mikä alkoi Portlandin piirioikeudessa, tuomari Wolvertonin edessä huhtik. 28 p:nä 1919 ja kesti parisen viikkoa. Tuomiota kuitenkin sittemmin lyhennettiin noin puolella.

Erikoisella innostuksella oli tutkittu Toverin liikettä. Sen kirjakaupasta "löydettiin" aikoja sitten kustannettu "Sota—Minkä-

Yläriivi vasemmalta: Emil Hendrickson, oli hiilenkaivajien järjestäjänä Washingtonin valtiossa; A. F. Heiskanen, osuustoimintamies keskivaltioissa ja Yrjö Sirola. Keskirivi: Kalle Filppula, Marquette, Mich.; Väinö Arniokoski, Berkeley, Cal. ja Jack Steel, Ironwood, Mich. Alarivi: K. O. Saaristo, Negaunee, Mich.; Jacob Erving, Winlock, Wash., ja Matti Mäki, Aberdeen, Wash.

Yläriivi vasemmalta: Matti Mäki, New Ipswich, N. H., Eino Raevaara, New York; alarivi John ja Judith Aro, Ashtabula, Ohio.

tähden"-teos, mutta sillä ei ollut mitään tekemistä käynnissä olevan sodan kanssa. Syyttäjät joutuivat oikeudessa perääntymään syytekirjelmän tärkeimmästä kohdasta, jossa pidätettyjä syytettiin "saliittoutumisesta maa- ja meriväen kapinan aikaansaamiseksi", kuten alkuperäinen syytös juhlallisesti kuului. Eräät muutkin syytekirjelmän kohdat jouduttiin oikeudessa todistamattomina hylkäämään.

Toverin toimitsijat tulivat tuomituksi pelkästään poliittisista syistä. Tuomio johtui syytettyjen sosialistisesta vakaumuksesta ja siitä, että Toverissa oli julkaistu St. Louisin konventionin mukaisia rauhaa puolustavia kirjoituksia, loukattu laivarakennusyhtiötä puolustamalla niiden työläisiä, selostettu keisarillisen Saksan valtausjoukkojen turvissa Suomen valkoisten tekemiä hirmutöitä, mikä suomalaisia valkoisia kamasaksoja erikoisesti suututti ja puhuttu sympaattisesti Venäjän vallankumouksen kulusta. Nämä seikat aiheuttivat tuomion. Partanen vapautui McNeil-saaren vankilasta aikaisemmin ehdonalaisena, mutta Reivo palveli kahden vuoden tuomiosta 10 kuukautta ja 16 päivää ja pääsi ehdottomaan vapauteen tammik. 27 p:nä 1921.º

Vainotoimenpiteet kohdistuivat myöskin Raivaajaan, vaikka se niistä pääsi paljon helpommalla kuin Toveri. Liikkeen vihollisten ilmiantojen ja kielittelyjen perusteella toimitti hallituksen salainen poliisi Raivaajassa perinpohjaisen, useita päiviä kestävä kotitarkastuksen, heinä- ja elok. rajoilla v. 1918 jolla pyrittiin lehden postioikeuksien kieltämiseen. Mutta kun ei mitään sosialistisesta kirjallisuudesta poikkeavaa tavatonta löydetty, niin Raivaaja jätettiin rauhaan ja liike sai jatkaa toimintaansa.

Sodan aikainen hysteerinen innostus johti myöskin alamaailman malliin toimivia känkejä liikkeelle jotka "sadan prosentin patriottisuuttaan" levittivät terva- ja höyhenvoiteluillaan. Monilla paikkakunnilla aivan viattomat työväenliikkeeseen kuuluvat ja siihen kuulumattomatkin henkilöt joutuivat kiduttajien uhreiksi.

Suomalaisten keskuudessa erikoista huomiota herätti Duluthissa, Minn., sattunut tapaus, jossa mihinkään radikaaliseen toimintaan osallistumaton työmies, Olli Kinkkonen, joutui tällaisten "vapauden ritarien" uhriksi. Kinkkonen oli syysk. 18 p:nä, 1918, kaupungin kansalaistuttamisvirastolle jättänyt kansalaisoikeuksien hakemisanomuksen, n.s. "ensimmäiset paperit" siinä käsityksessä, että hän siten vapautuu sotapalveluksesta. Seuraavan päivän iltana ilmestyi Kinkkosen asuman majatalon edustalle salaperäinen miesjoukko, joka vaati Kinkkosta, joka jo oli mennyt levolle mukaansa viedäkseen hänet muka kuulusteluun kansalaispaperien anomuksen

johdosta. Kaupungin amerikkalaiselle päivälehdelle tulleen salape-
räisen puhelintiedon mukaan tämä känki kidutti Kinkkosta voitele-
malla hänet tervalla ja höyhenillä ja vasta lokak. 2 p:nä ilmoitettiin,
että Kinkkosen ruumis oli löydetty hirtettynä kaupungin itäisessä
osassa sijaitsevasta Lester-puistosta. Kiduttajia ja murhaajia ei saa-
tu kiinni ja huhujen mukaan eräät virkailijat, jotka olivat yrittäneet
lähemmin tutkia asiaa, olivat ylempiltään saaneet kehoituksen koko
jutun unohtamiseen.

Sota-ajan vainotoimenpiteet kohdistuivat erityisen raskaana ul-
komaalaisia vastaan. Kotitarkastuksien ja vangitsemisien ohella
alkoi vierasmaalaisten, epälojaaleiksi epäiltyjen maasta karkoitus,
joka sitten kommunistisen liikkeen synnyttyä, prokuraattori Palme-
rin aikana vuosina 1920 ja 1921 sai tavattoman laajat mittasuhteet.
Erityisiä ulkomaalaisten jahteja järjestettiin, suuria karkoitettavia
joukkoja kuljetettiin erikoisjunilla ja sitä varten varatuilla valtameri-
laivoilla pois maasta. Sillä tavalla tarkoitettiin suojella laillinen
järjestelmä eurooppalaisten vallankumousliikkeiden tartunnalta.

Suhtautuminen Suomen kansalaisotaan ja Venäjän vallankumoukseen

Suuri Venäjän vallankumous, maaliskuussa 1917, vaikutti so-
dan raatelemaan ja sorrosta kärsivään ihmiskuntaan kuten konsa-
naan salaman tulinen ja vapauttava isku. Sosialistit iloitsivat ja rie-
muitsivat Euroopan taantumuksellisten voimien pahimman rintava-
rustuksen, Venäjän tsaarismin kukistumisesta. Suuret toiveet oli-
vat toteutuneet suurenmoisella tavalla.

Sosialistipuolueen rakastettu johtaja, Eugene V. Debs, puhui
helähtävillä sanoilla sielunsa tulisella voimalla "pimeyden maan
loistavasta ylösnousemuksesta", jossa vuosisataisen sorron ja vää-
ryyden voimien asemasta nyt on astunut valtaan "vapauden juma-
latar", joka saa "sydämemme pulppuamaan ja sielumme värähtä-
mään."

Saavuttiin lokakuuhun. Tapahtui bolshevikien vallankaappaus
ja sitä seurasi tunnelmallisessa sympatiassa vaikeita ristiriitoja; jou-
duttiin tutkimukseen velvoittavan kysymysmerkin eteen Bolshevi-
kien puolesta saapui kehoittavia ja vaikuttavia kirjeitä ja kirjoituk-
sia, mutta Toisen Internationaalin suurin teoreettinen johtaja, Karl
Kautsky, alkoi esittää epäilyksiä ja vastaväitteitä. Perustuslaki-
konventionin hajoitus, työmies- ja sotilasneuvostojen asettaminen
vallankaappauksessa onnistuneiden bolshevikien käsiin, käytäntöön
asetettu yhden ryhmän diktatuuri ja muiden sosialististen järjestö-

New Yorkin osaston näytelmäseura v. 1916.

Yläriivi vasemmalta: K. Rissanen, Saimi Mäki, Charles Kay, nimi tuntematon, Emil Nelson, Naimi Tuomikoski, Juho Puolakka, H. Saarinen, Otto Laitinen ja Hilma Jutila. Toinen rivi: Jaakko Laakso, Eino Raevaara, Helmi Puolakka, Oskari Honkanen, Aaro Hyrskö ja Anni Kivilahhti. Alarivi: Leo Manner, Elsie Manner, Matti Simppainen ja John Muillo.

jen ja niihin kuuluvien vaino johti epäilijät bolshevikien toiminnan ja vallankumoustaktiikan tiukoiksi arvostelijoiksi ja vastustajiksi.

Mutta kaikki tämä häipyi, ainakin hetkeksi, siihen tavattomaan sielulliseen jännittyneisyyteen minkä Suomen kansalaissota meidän keskuudessamme synnytti. Liikkeemme oli jokaisessa vaiheessa hellästi hoitanut niitä henkisiä ja aatteellisia siteitä, mitä meillä oli vanhaan kotimaahan ja erikoisesti sen työväenliikkeeseen. Jokainen Suomen työväen voitto on aina meitä innostuttanut ja jokainen häviö masentanut mieltämme.

Jännityksellä seuratun Suomen kansalaissodan päättyminen työläisten häviöön ja sitä seurannut kamala terrori aiheutti meidän keskuudessamme järkyttävän surullisen mielen. Kokonaiset iltamayleisöt herkistyivät kyyneliin puhujien käsitellessä sisällissodan vaiheita ja kiristävä, tuskainen kostonhimo raateli mieliä, kun kuultiin kertomuksia valkoisten terroriteoista ja vankien kidutuksesta sodan jälkeen.

Poliittisessa suhteessa Suomen köyhälistökapinan kukistaminen selvensi tilannetta sikäli, että sen kautta sanomalehtemme tulivat entistä tiukemmin linjoitetuksi Suomen porvaristoa ja myöskin Saksan imperialismia vastaan, jolle Suomen hallitsevat ryhmittymät olivat antautuneet ja jotka myöhemmin keisarin edustajien kanssa vehkeilivät kuninkaan hankkimiseksi Suomelle. Suomen kysymys tuli meitä lähelle myöskin sen vuoksi, että lyhytaikaisen Kullervo Mannerin vallankumoushallituksen ulkoasiainhoitaja, Yrjö Sirola, nimitti helmik. 1918 täällä toiminnassa olevan, yhden liikkeemme suosituksen johtajan, Santeri Nuortevan Suomen edustajaksi Yhdysvaltoihin siinä toivossa, että vastikään bolshevikien suostumuksella itsenäisyytensä saavuttanut Suomi pian saisi suurien kansakuntien tunnustuksen.

Nuortevan nimitys Suomen "lähettilääksi" otettiin suosiollisesti vastaan. Hän oli yhdessä Yrjö Halosen kanssa Säkenissä ja Rai-vaajan palstoilla julkaissut innostavia kirjoituksia Venäjän vallankumouksesta ja hänen lennokas esiintymisensä herätti huomiota maan hallituspiireissäkin varsinkin kun hän sai tilaisuuden osottaa kuinka Suomen porvaristo oli kohtalonsa liittänyt Saksaan, jonka kukistamisen välttämättömyys oli kaikkien amerikkalaisten mielessä. Nuorteva kirjoitti hekkuvia kirjoituksia amerikkalaisille, niitä julkaistiin arvovaltaisissa julkaisuissa ja lentolehtisinä ja hän voitti suosiota Washingtonissa, kesällä 1918, tekemällään esityksellä, että täältä koottaisiin erityinen suomalainen legiona, joka kuljetettaisiin

Pohjois-Venäjän kautta taistelemaan saksalaisia vastaan, vaikka tuuman toteuttamisesta ei voinut tulla mitään.

Mannerin hallituksen kukistuminen katkaisi Nuortevalta diplomaattisen uran Suomen "ministerinä", joka alusta pitäen oli hyvin kiusallinen tehtävä. Mutta hän jatkoi vallankumousdiplomatiaansa suomalaisten sosialistien avulla ja siirtyi sitten Leninin hallituksen tiedonanto- ja kauppaviraston palvelukseen ja yhdessä Ludvig Martensin kanssa laski perusteet neuvostovallan kauppatoimistolle New Yorkissa, jonka kautta seuraavina vuosina ja vuosikymmeninä Neuvostoliitto on saanut tavattoman paljon niitä amerikkalaisia teollisuuden tuotteita, joita venäläisten taloudellisten olojen kehittämiseksi on tarvittu. Nuortevan toimesta perustettiin New Yorkissa myöskin erikoinen toimisto Neuvosto-Karjalan kaupan kehittämistä varten ja yleensä teknillisen avun hankkimiseksi Venäjän puoleisille karjalaisille, joille luvattiin antaa täydellinen itsenäisyys. Toimiston hoitajaksi tuli sitten Yrjö Halonen ja hänen apulaisenaan olivat J. A. Hayes ja Aaro Hyske. Parin vuoden kuluttua toimisto kuitenkin tarkoituksettomana suljettiin ja vaikkakin joitakin suomalaisia jo silloin tahtoi siirtyä Karjalaan "sosialistisen yhteiskunnan rakentamiseen", varsinainen Karjalakuume alkoi vasta 30-luvun alussa, jolloin täältä kommunistien viekoittelemina siirtyi ainakin parituhatta työläistä, jotka siellä ovat kurjuuteen menehtyneet. Vuoden 1921 vaiheilla New Yorkista lähetettiin joukko suomalaisia työläisiä myöskin Kuzbasiin, Siperiaan, kaivostöihin. He katosivat pian jäljettömiin, joitakin tosin pääsi palaamaan Amerikkaan.

Bolshevikien diplomaattisena edustajana Nuorteva lähti Canadian kautta Englantiin v. 1920. Englannissa hallituksen etsivät pidättivät hänet ja lopuksi tämä hyväntahtoinen, kaikille ystävällinen, suuri idealisti, paremmin haaveilija kuin vallankumousmies, sai sen kunnian, että hänet brittiläisellä sotalaivalla kuljetettiin Venäjälle. Nuorteva sai jättää viimeiset jäähyväiset ei ainoastaan Amerikalle, vaan koko länsimaailmalle. Venäjälle päästyään hän joutui tekemisiin eräiden entisten vastustajiensa kanssa. Nuorteva oli paljastanut amerikkalaisen kommunistijohtajan, Louis C. Frainan, urkkijaksi ja myöskin näinä aikoina Neuvostoliittoon karannut, Leo Laukki, alkoi syyttää häntä tšekäläisten vanhojen unioriitojen vuoksi. Nuorteva oli vastustanut I. W. W. liittoa, jota Laukki puolusti. Nuorteva oli hetken aikaa pidätettynäkin, josta tšekäläiset kommunisteiksi kääntyneet i-w-w:läiset erikoisesti iloitsivat, mutta hän sai pian kuitenkin vapautensa, jopa niitti tunnustusta uusien isäntiensä parissa. Nuorteva sai uudelta "isänmaaltaan" sen lahjan, että sai

Detrotin työväenyhdistyksen näytelmäseura v. 1919, ylhäällä, ja saman yhdistyksen laulukuoro v. 1920.

kuolla luonnollisella tavalla, mikä on tullut vain harvojen sinne siirtyneiden suomalaisten osalle.

Sota-ajan poikkeukselliset olot asettivat järjestötoiminnalle monenlaisia vaikeuksia. Voidakseen löytää parhaat suhtautumistavat erilaisiin tilanteisiin oli järjestön johdon toimesta järjestetty toimistijoiden konferenssi Chicagoon huhtik. 15 p:nä 1917. Toveria edusti päätoimittaja William N. Reivo, Työmiestä päätoimittaja Eemeli Parras ja Raivaajaa päätoimittaja F. J. Syrjälä. Jokaisesta piirijärjestöstä oli myöskin edustaja. Länsipiiristä K. Niemelä, Keskipiiristä Aug. Kuusisto ja Itäpiiristä Victor Annala. Järjestön sihteerin Henry Askelin ohella tpk:sta oli läsnä P. Ahti ja Kaarl Helander.

Läsnä oli myöskin Santeri Nuorteva. Samanlainen konferenssi pidettiin jouluk. 1918 jossa erikoisesti keskusteltavana oli suhteiden järjestäminen Venäjän ja Suomen kysymyksiin ja myöskin se, mitä voitaisiin tehdä Suomen maahan lyödyn työväenliikkeen avustamiseksi?

Jo aikaisemmin. Nuortevan työväenhallituksen "ministeriksi" nimittämisen jälkeen, oli Itäpiirin toimikunta järjestön keskuksen kehoituksesta valinnut viisihenkisen "Suomen työväenhallituksen tiedonantotoimiston" avustamaan Nuortevan toimintaa. Sitten tältä laitosta nimitettiin vain "Nuortevan toimistoksi" ja sen tarkoituksena oli selittää amerikkalaisille Suomen työväenhallituksen pyrkimyksiä ja mikäli mahdollista auttaa elintarpeiden hankintaa Suomelle. Tähän "valvontakomiteaan", jonka toiminta-aika kesti vuoden 1918 toukokuusta syyskuun loppuun, valittiin järjestön tsk:n ohjeiden mukaan Raivaajan toimituksesta F. J. Syrjä ja Yrjö Haloren, Itäpiirin toimikunnasta Victor Annala, Brooklynin osastosta Pekka Halko ja New Yorkin osastosta Teodor Wiitala. ¹⁰

Jo helmikuussa 1918 oli järjestön tsk:n kehoituksesta osastoissa aiettu varojen keräys "Suomen nälänhätäisten" hyväksi, kuten päätöksessä sanottiin ja samalla kehoitettiin eri paikkakunnilla alettujen avunkeräystoimenpiteiden yhdistämiseen, mikä sitten tapahtuikin. Täten osastoista kerättiin noin viisituhatta dollaria, joka summa keskusviraston toimesta lähetettiin Suomen ammattijärjestön kautta puutteenalaisille jaettavaksi. "Nuortevan toimiston" tarkoituksia varten kerättiin järjestön piiristä noin kahdeksantuhatta dollaria. V. 1918 heinäkuussa päätti järjestön tsk. ryhtyä erikoisen rahaston keräykseen kansalaissodan hävittämän Suomen "työväenliikkeen uudelleenrakentamiseksi" kuten päätös kuului. Tämä keräys tuli tunnetuksi "miljoonanmarkan keräyksenä" ja sitä varten osastoissa muodostettiin erikoisia klubeja määrätyn summan kokoonsaamiseksi. Toimenpide sai kaikkien hyväksymisen ja siihen ryhdyttiin tavallista suuremmalla innostuksella.

Hajaannus puolueessa, sovitteluyritykset ja Chicagon toinen edustajakokous

Lokakuun vallankumousta ja Kommunistisen Internationaalin perustamista seuranneesta kansainvälisen työväenliikkeen kahtiajakaantumisesta saatiin meidän keskuudessamme ensimmäiset merkit Työmiehen ja Raivaajan välisestä polemiikista. Nyt samoin kuten monta kertaa aikaisemminkin, Työmies tahtoi palvella työ-

läisjoukkojen radikaalisia tunnelmia ja liittyi päätoimittajansa Eemeli Parraksen johdolla "periaatteellisesti" kannattamaan bolshevikien toimintaa ja taktiikkaa, koska se merkitsee valtiollisen vallan siirtoa ja yhteiskunnallisen vallankumouksen alkamista.

Raivaaja sen sijaan päätoimittajansa F. J. Syrjälän johdolla tahtoi soveltua Internationaalin johtajien virallisen suunnan mukaiseen pidättäväisyyteen ja laskelmoi Venäjän vallankumouksen taloudellisia ja yhteiskunnallisia rajoituksia, mikä merkitsi sen tulisen innostuksen kahlehtimista, minkä onnistunut vallankumous oli työläisjoukoissa synnyttänyt.

Työmiehessä jatkettiin Raivaajan arvostelua siitä, ettei sen suhtautuminen Venäjän vallankumoukseen osoita riittävää innostusta ja lämpöä. Osastot alkoivat myöskin Raivaajan arvostelun. Itäpiirin kokouksen edellä, vuoden 1919 alussa, oli Ohion aluekokouksessa moitittu Raivaajaa "revisionistisesta suhtautumisesta vallankumousliikkeisiin" ja piirikokouksessa 16 äänellä 5 vastaan hyväksyttiin lausunto, jossa sanotaan "Raivaajan toimituksen viime vuoden ajalla selostelleen ja arvostelleen Euroopan vallankumousliikkeitä revisionistiseen suuntaan nojautuvan katsantokannan mukaan" ja sen vuoksi annettiin muistutus toimitukselle.¹¹

Piirikokouksen arvosteluihin esittämässä vastauksessaan Syrjälä julistautui ehdottomasti Kautskyn seuraajaksi ja kautskylaisen suunnan kannattajaksi Venäjän vallankumouksen merkityksen arvioinnissa. Kun Venäjän takapajuiset olot eivät siellä vielä ole tehneet mahdolliseksi vapaasti toimivia köyhälistöpuolueita ja niiden parlamentaarista toimintaa, ja kun maasta puuttuvat taloudelliset ja poliittiset edellytykset sosialistisen yhteiskunnan rakentamiselle niin seurauksena täytyy olla tavattomia vaikeuksia, eivätkä sen vuoksi siellä suoritetut taistelut ja kumoukset voi kelvata sosialisteille esimerkiksi muissa maissa. Erikoisesti Syrjälä korosti bolshevikien virheitä siinä, että he teoreettisestikin hylkäävät parlamentaarisen kansanvallan periaatteet ja asettavat luottamuksensa yksinomaa diktatuuriin. Kaikella tällä ei ole mitään tekemistä revisionismien kanssa, selitti puhuja.¹²

Toiselta puolen ei paljoakaan syvennytty siihen, oliko Venäjällä mahdollisuuksia siirtyä sosialistiseen yhteiskuntaan kehittyneen kapitalistisen yhteiskuntajärjestelmän ja sen poliittisten muotojen sivuuttamisella? Vaikka kukaan vakavasti ajatteleva ei voinutkaan vaatia bolshevikien taktiikan ja toimintatavan tänne siirtämistä, niin kuitenkin tahdottiin sympaattisessa vallankumouksen kannatuksessa mennä pitemmälle kuin teoreettisesti ehdottomasti oikeassa olevat

kautskylaiset olisivat sallineet. Riita kehittyi sitten käytännöllisiin muotoihin: siihen, mikä on oleva meidän suhteemme venäläisten perustamaan Kommunistiseen Internationaaliin?

Erimielisyyksien tuoksinnassa ja sanomalehtien välisen polemikin yhä kärjistyessä järjestön jäsenistön yleisäänestyksellä tuli hyväksytyksi Aberdeenin osaston esitys, jonka mukaan Raivaajan johtokuntaa kehoitettiin toimestaan pidättämään päätoimittaja Syrjälän, joka sen johdosta luopuikin tehtävästä ja hänen tilalleen tuli Yrjö Mäkelä. Mutta Syrjälä silti jatkoi työtään lehden toimitussivulla käynnissä olevien erimielisyyksien selittämiseksi ja kautskyläisen kannan puolustamiseksi.

Järjestöllisessä suhteessa hajaannustilanne siirtyi suomal. järjestöön emäpuolueessa tapahtuneista selkkauksista. Lokakuun vallankumouksen innoittamana oli sosialistipuolueessa syntynyt erikoinen "vasemman siiven" liike, joka lietsoi tyytymättömyyttä puolueen johtoa vastaan. Se ryhtyi järjestämään omia itsenäisiä paikallisjärjestöjä otti käytäntöön omat jäsenkorttinsa, peri jäsenmaksuja ja perusti itselleen omia sanomalehtiä. Tämä selvästi puolueen kokonaisuutta loukkaava toiminta johti siihen, että puolueen toimeenpaneva komitea erotti puolueesta seitsemän kielijärjestöä, pääasiassa slaavilaisia, joiden keskuudessa vallankumouksellinen innostus oli huomattavin. Niiden jäsenjoukoissa vallitsi kiihkeä halu päästä Venäjälle nauttimaan kumouksen hedelmistä. Eräät heistä myönsivät julkisesti tarkoituksenaan olevan sosialistipuolueen hajoittamisen.¹³

Samalla puolueesta erotettiin myöskin Michiganin ja Massachusettsin valtiojärjestöt ja vasemmistolaisen toiminnan johdosta asiat olivat hyvin rempallaan New Yorkin ja Ohion valtiojärjestöissä. Tilanteen selvittämiseksi kokoontui sosialistipuolueen kansalliskonventioni Chicagoon elok. 30 p:nä 1919. Järjestön edustajaksi tähän konventiooniin valittiin Yrjö Halonen.

Samaan aikaan virallisen puoluekokouksen kanssa kokoontui Chicagossa kaksi muuta puolueesta lohkaistun ryhmän kokousta. Puolueesta erotettujen slaavilaisten kielijärjestöjen johdolla oli muodostettu uusi kommunistipuolue (Communist Party), joka nyt myöskin kokoontui Chicagossa. Sen kanssa kaikki yhteistoiminta osoitautui mahdottomaksi. Samaan aikaan oli Chicagoon kokoontunut "vasemman siiven" edustajia, joilla jo oli oma toimeenpaneva komiteansa ja kun sosialistipuolueen johdon taholta ei suostuttu heidän vaatimuksiinsa, perustivat he kommunistisen työväenpuolueen (Communist Labor Party). Nämä kaksi kommunistista puoluetta

jatkoivat toimintansa siihen asti kuin Kommunistisen Internationaalin johto toukok. 1921 pakotti ne yhdistymään.

Puolueen johdon taholta oli sosialistipuolueen virallinen konventioni alunpitäen järjestetty sitä silmällä pitäen, että molemmat kommunistiset ryhmät lopullisesti eroavat ja lähtevät omille teilleen. Kapinoivien valtiojärjestöjen ja vasemmistolaisten kielijärjestöjen erottaminen hyväksyttiin. Internationaalikysymyksessä puolueen johto oli valmis, huolimatta toiseen suuntaan kallistuvista viettymyksistään, julistamaan eroamista Toisesta Internationaalista ja kannattamaan Moskovan kansainvälistä koska se on "uhkana maailman imperialisteille". Mutta kokouksessa oli myöskin vasemmisto ja sen esitys, että "puolue asettuu kannattamaan kolmatta Internationaalia" sillä ehdolla, että me "pidätämme itsellemme oikeuden toimia niiden menettelytapojen mukaan mitkä mielestämme parhaiten soveltuvat maan oloihin", tuli yleisäänestyksellä suurella enemmistöllä hyväksytyksi.

Chicagon konventionin vähemmistökannan hyväksytyksi tultua lähetti puolueen kansallistoimeenpaneva komitea tehdyn päätöksen ja muodollisen jäsenhakemuksen K. I:n toimeenpanevalle komitealle. Siihen ei saatu vastausta, sillä K. I:n johtajisto, kuten tiedetään, oli alusta pitäen sillä kannalla, että se hylkää riveistään ei ainoastaan kaikki oikeistolaisiksi, vaan myöskin keskusta- ja vasemmistolaisiksi luokitellut sosialistiset työväenpuolueet. Toukokuussa 1920 kokoontui puoluekokous New Yorkissa ja siellä uudistettiin K. I:n pyrkivä päätös sillä perusteella ettei siihen pääsemisen ehdoksi aseteta sellaisten opinkappaleitten, kuten "köyhälistön diktatuuri neuvostovallan muodossa"-tunnustamista. Päätös hyväksyttiin jälleen yleisäänestyksellä.

Elokuussa 1920 kokoontui K. I:n toinen kongressi ja kun sen hyväksymät 21 pääsyehto tulivat tunnetuksi, käsitti sosialistipuolue heti ettei sen liittyminen K. I:n ole mahdollinen. Sitäpaitsi samana syksynä annettiin Moskovasta puoluejohdolle tieto, että K. I. hylkää sosialistipuolueen kokonaan. Koko puolue selitettiin pikkuporvarilliseksi opportunistiseksi liikkeeksi.

Sosialistipuolue lähetti ainoastaan havaintojen tekijän sosialististen keskustapuolueiden järjestämään Bernin konferenssiin, eikä puolue virallisesti ottanut osaa myöskään Wienin konferenssiin sosialidemokraattisen kansainvälisen järjestön uudelleen muodostamiseksi. Detroitin konventionissa kesäk. v. 1921 puolue päätti pysyä erossa kaikista kansainvälisistä järjestöistä.¹¹

Puoluehajaannuksen aiheuttama tilanne, minkä johdosta monet

suomalaiset osastot olivat tarkoittamattaan joutuneet puolueesta eroon ja järjestössä vallitsevat erimielisyydet Moskovan kansainväliseen suhtautumisessa, teki tarpeelliseksi edustajakokouksen koolle kutsumisen. Järjestön viides edustajakokous kokoontui jälleen Chicagossa lokak. 25—marrask. 3 päivinä 1919. Saapuvilla olivat seuraavat edustajat:

Itäpiiristä — F. Heiskala, Osc. Lindroos, Pekka Ahti, G. Pursi, John Karhu, F. Broman, Aug. Kuusisto, P. Halko August Kannel, P. Manner, V. Annala, Juho T. Suominen, J. Peterson, A. Merikanto, F. Kuusisto, W. Syrjälä, O. E. Saari, Otto Kortelainen ja K. Elloinen.

Keskipiiristä — Henry Ollikainen Osc. Wilson, J. F. Mäki, Elis Sulkanen, Chas. Wirta, J. M. Ahola, E. Hannula, Wm. Wiita, A. Hannula, L. Tuuri, P. Juvonen ja F. Burman.

Länsipiiristä — Emil Kainu, Toivo Paavola, A. Pääkkönen, Leo Leino, Armas Lucas A. J. Partanen ja P. Kähkönen.

Raivaajan toimituskuntaa edusti F. J. Syrjälä, Työmiehen Eemeli Parras ja Toverin William N. Reivo.¹³

Järjestön sihteeri, Henry Askeli, joka oli J. F. Mäen erottua 1917 tullut virkaan, toimintakertomuksessaan osoitti järjestön jäsenmäärän jatkuvasti lisääntyneen edellisen hajaantumisen jälkeen. Alimmillaan se oli ollut 1915, jolloin järjestössä oli 228 osastoa ja 8,859 jäsentä. V. 1918 oli osastojen lukumäärä 236 ja jäseniä 10,669. Vuoden 1919 kuuden ensim. kuukauden jäsenluku oli keskimäärin 10,884.

Vuoden 1919 toimeenpanevaan komiteaan kuuluivat K. F. Tuhkanen, Heikki Halme Wm. Bowers, Aug. Törnqvist, F. Laurila, A. F. Mäki ja Emmi Hyttinen. Järjestön rahallinen liikevaihto oli toimintakertomuksen mukaan huomattavasti lisääntynyt näinä vuosina. Järjestön tulot olivat v. 1915 pyörein luvuin olleet \$22,400.00, v. 1918 ne olivat \$67,900.00. Erinäisten lakkotaistelujen avustamiseksi oli neljän vuoden aikana kerätty noin \$2,000.00. Suomen elintarveolojen huojentamiseksi yli \$9,000.00, monia tuhansia oli kerätty Sacco-Vanzettin ja monien muiden "luokkasotavankien" puolustusrahastoon. Neljän ja puolen vuoden aikana oli suomal. järjestö, joka puolueen kahdestatoista kielijärjestöstä oli huomattavasti suurin, puolueen kansallisivirastolle veromerkeistä tilittänyt \$22 600.00 ja erinäisten keräysten ja lahjoitusten tuloksena oli puolueelle luovutettu vielä \$9,000.00.

Huomattavasti suurin tuloerä keskusvirastolle oli koitunut miljoonanmarkan keräyksestä Suomen työväenliikkeen uudelleenraken-

tamisen avuksi. Edustajakokoukseen mennessä keräys oli tuottanut jo lähes \$40,000.00. Kun oli olemassa ilmeistä erimielisyyttä siitä, mille laitokselle Suomessa kerätyt varat lähetetään, päätti Chicagon kokous, jossa vasemmistolla oli yhden äänen enemmistö, asiasta seuraavaa:

”Suomen työväenliikkeen uudelleen rakentamista varten kerätty miljoonanmarkan rahasto luovutetaan sellaiselle vasemmistopuolueelle Suomessa, joka hyväksyy selvän luokkataistelukannan ja pysyy erossa kaikesta kompromissipolitiikasta porvariston kanssa. Jos vasemmistolaiset saavat enemmistön seuraavassa Suomen sosialidemokraattisen puolueen edustajakokouksessa, on toimeenpanevan komitean lähetettävä rahat heti edustajakokouksen päätyttyä Suomeen tälle puolueelle.

Siinä tapauksessa, että Suomen sosialidemokraattisessa puolueessa tapahtuu hajaannus, jonka seurauksena syntyy uusi marxilaisille luokkataisteluperiaatteille perustuva puolue, jolla on Suomen työväenluokan kannatus puolellaan, on toimeenpanevan komitean lähetettävä miljoonanmarkan rahasto tämän puolueen käytettäväksi.

Samalla kokous antaa oikeuden toimeenpanevalle komitealle luovuttaa miljoonanmarkan rahastosta \$5,000.00 Suomen Tiedonantotoimistolle poliittisten pakolaisten avustamista varten.

Edelleen kokous kehoittaa toimeenpanevaa komiteaa ja s. s. osastojakin tarmokkaasti jatkamaan miljoonanmarkan keräystä aina siihen asti, kunnes rahasto on saatu täyteen määräänsä kerätyksi.”¹⁰

Edellisen hajaannuksen aiheuttamien menetyksien johdosta oli järjestön keskuudessa kaiken riitaisen mielen ja ”kuuman ilman” ohella kuitenkin hyvin kehittynyt se mieliala, että uusi hajaannus olisi vältettävä jos se suinkin olisi mahdollista. Molemmat ryhmittymät pyrkivät vakavasti välttämään hajaannusta järjestössä, vaikka se puolueessa olikin jo tapahtunut. Itäpiirin edustajisto tahtoi

Yläriivi vasemmalta: Edi Järvi, Ironwood, Mich., Anna Heikkinen-Hedman, New York, N. Y., M. E. Hellman, Fort Bragg, Cal.; alariivi: K. F. Tuhkanen ja Aug. Törnqvist, järjestön tpk. monivuotiset jäsenet ja John J. Kolu.

järjestön kokonaisuuden säilyttämistä sosialistipuolueeseen edelleen kuulumisen kautta, mutta myönsi siihen kuulumisen oikeuden puolueesta erossakin oleville osastoille. Länsi- ja Keskipiirin edustajisto tahtoi pitää kiinni järjestön kokonaisuudesta silläkin ehdolla, että se joutuisi eroon sosialistipuolueesta.

Kokouksessa valittiin erityinen valiokunta, johon itäläiset asettivat Syrjälän ja Annalan, keskivaltiolaiset Parraksen ja Sulkasen ja länteläiset Reivon ja Pääkkösen, jonka tehtäväksi annettiin etsiä sovinnollista ratkaisua erimielisyyksille. Kun siinä epäonnistuttiin, esitti valiokunta kaksiosaisen lausunnon.

Itäpiirin edustajien esitys oli:

"Että S. S. Järjestö pysyy sosialistipuolueessa, mutta myöntää oikeuden kuulua järjestöön semmoisiakin osastoja, jotka eivät kuulu mihinkään poliittiseen puolueeseen, mutta tunnustavat marxilaiset luokkataisteluperiaatteet.

Itäpiirin ryhmä hyväksyy kokonaisuudessaan kolmannen Internationalin ja vaatii itäpiirin osastoja toimimaan niin, että sosialistipuolueen puolueohjelma kaikissa luokkataistelun perusasioissa hyväksyy selvät marxilaisen sosialismin periaatteet."

Keski- ja Länsipiirin esitys sisälsi seuraavaa:

"1) Me kaikin puolin jokaisessa suhteessa tiukasti puolustamme s. s. järjestön kokonaisuutta ja asetamme tämän kokonaisuuden yläpuolelle niiden suhteiden, joilla me tähän asti olemme olleet Amerikan sosialistipuolueeseen ja Amerikan sosialistiseen liikkeeseen yhdistettyinä:

2) Tämän takia me kannatamme sellaista suomalaista järjestömuotoa, joka muodostuu osastoista, joiden jäsenet yksityisinä henkilöinä saavat kuulua tai olla kuulumatta mihin hyvänsä sosialistipuolueen hajaantumisen kautta syntyneistä puolueista;

3) Edelleen päätetään että me kieltäydymme kaikenlaisista kompromisseista, jotka perustuvat sellaisille periaatteille, että johonkin määrättyyn puolueeseen kuuluville osastoille tai yksityisille jäsenille annettaisiin etuoikeuksia suomalaisen järjestön toiminnan tai omaisuuden määräämiseen tai hoitamiseen nähden." 17

Edellisen päätöslauselman puolesta annettiin 20 ja jälkimmäisen 21 ääntä. Edustajakokous päätti edelleen, että nämä esitykset asetetaan yleisäänestykselle lopullisesti ratkaistavaksi ja että siihen asti on pidettävä voimassa vanhat säännöt ja vallitseva toimintatapa. Toimeen asetettiin myöskin sääntökomitea, jonka tehtäväksi annettiin perusteiden esittäminen sille järjestömuodolle mikä yleisäänestyksellä tulee hyväksytyksi.

Chicagon edustajakokous päätti lopettaa piirijärjestöt, koska siten luultiin autettavan järjestön eheänä säilyttämistä ja keskusviraston yhteyteen perustettiin erityinen valistamis- ja järjestämistyöstä huolehtiva agitaativirasto, minkä hoitajaksi tuli vasemmistosuunnan tarmokkain edustaja, hiljattain Raivaajan toimituksesta eronnut, Wilho Boman.

Vasemmistolaisten hämmästykseksi Itäpiirin edustajien esittämä päätöslausunto tulikin jäsenistön yleisäänestyksellä hyväksytyksi, mikä merkitsi siteiden säilyttämistä sosialistipuolueen kanssa. Sosialistipuolueessa edelleen pysymisen kannalla olevat olivat seivillä siitä, mitä he vaativat ja heidän rintamansa oli yhtenäinen. Sen sijaan vasemmiston keskuudessa vallitsi eriäviä mielipiteitä siitä, mitä itsenäisen järjestön perustaminen poliittisesti tulisi merkitsemään. Tämä hajanaisuus ja myöskin itäläisten esitykseen sisältyvä kolmannen Internationaalin kannattaminen, vaikutti äänestyksen tuloksiin.

Mutta Chicagon kokous jätti järjestön keskusviraston vasemmistolaisten käsiin. Järjestön sihteeri, toimeenpanevan komitean enemmistö ja agitaativiraston hoitaja olivat uuden suunnan puolestajia. Boman teki puhujamatkoja ja organisoi voimia järjestön erottamiseksi sosialistipuolueesta, koska tämä ei kelvannut K. I:n. Hänelle tuli avuksi hiukan salaperäisillä valtuuksilla "merentakaisien toverien lähettinä" maahan saapunut Anna Leppänen (Suomessa tunnettu Hanna Malmi), joka erinäisissä konferensseissa vaikutti erittäin lumoavasti niihin, jotka halusivat "voittamisen taidon" oppia bolshevikeilta. Työmies oli jo aikaisemmin selvästi asettunut vasemmiston kannalle, samoin sen ympärillä olevat laitokset Keskusosuuskunta, mikä juuri oli nopeasti laajentumassa ja sivulehti pilalehti Lapatosu ja Peltö ja Koti-lehti.

Toverin päätoimittajaksi oli William N. Reivon vankilaan joutumisen jälkeen tullut sosialistipuolueen kannalla oleva John Välimäki, mutta hän ei menestynyt toimessa hyvin ja hän halusi vapautua siitä. Järjestöjohdon käskystä ja Välimäen kehoituksesta Elis Sulkanen tuli keväällä 1920 Toverin toimittajaksi sen jälkeen, kun hän oli siihen valittu lehtiyhtiön osakkeiden omistajien yleisäänestyksellä. Tämä muutos merkitsi Työmiehen omaksuman kannan asettamista myöskin Toverin toimitusohjeeksi. Vaikka liittyminen K. I:n 21 ehdon alaisena oli suorastaan mahdotonta, kallistuttiin kuitenkin sen esittämien tunnuksien ja ohjelmien yleiseen hyväksymiseen, mikä merkitsi haparoivien askeleiden ottoa kommunistista liikkettä kohden.

Täten kaksi järjestön päivälehteä sivulehtineen — Toverin mukana myös Toveritar — Suomen ja Venäjän vallankumouksellisten taistelujen innoittamana, niiden levenemisalueilla vallitsevan kiistattoman enemmistöahdon mukaisesti, ilman mitään suurempia taisteluita, tulivat kommunististen käsityksien ja oppien puolustajiksi, vaikka niillä suinkaan ei ollut selvää käsitystä siitä mitä leniniläinen kommunismi alusta pitäen tarkoitti. Vielä vähemmän kennelläkään saattoi olla aavistustakaan siitä, minkälaiseksi hirvittäväksi despotismiksi se sittemmin kehittyi.

Ainoastaan Raivaaja ja Itäpiirin järjestöorganit jäivät sosialistipuolueen kannalle. Vuosi 1920 kului "välien selvittämisessä"; kaikkialla oli kysymys Kommunistisen Internationaalin puolustamisesta, tai sitä vastaan asettumisesta. Puolustajia suosivat eräät tilanteen suomat edut: sosialistipuolue oli hajaantunut, sen jäsenmäärä oli vuoden kuluessa laskenut neljäänkymmeneen tuhanteen, josta suomal. kielijärjestö muodosti lähes kolmannenosan, sen vaikutusvalta oli mennyt ja yleensä "vanha työväenliike" käsitettiin sortuneen sodan jalkoihin. Voimakkaasti puhuttiin Saksan sosialidemokratian vararikosta ja noskelaisten "petoksista." Kansajoukot kaipasivat uutta. Toisin kuin jokapäiväiseen elämään, politiikkaan ja kansalaistoimintaan kiinni kasvaneet varsinaiset maan asukkaat, siirtolaiset saattoivat työväenliikkeensä rakentaa vain pääasialliseksi propagandaliikkeeksi, jolla oli ainoastaan heikkoja kiinnostavia käytännölliseen elämään. Propagandaliikkeenä sen menestymisen vaatii puoleensa vetävien innostavien ohjelmien ja tunnussanojen käyttöä. Jos kiihoitukseen soveltuvia tunnuksia ei löytynyt lähympäristöstä täytyi niitä etsiä muista maista, Euroopasta tai Aasiasta. Bolshevikien voitto antoi oikean Betlehemin tähden, joka lumosi mielet ja lupasi täyttää äärimmäisetkin toivomukset.

Länsi- ja keskivaltioissa uudessa hajaannuksessa vaikuttivat myöskin edellisen hajaannuksen jättämät psykologiset syyt. Mikä tahansa oli I. W. W:n julistamien periaatteiden arvo, se oli kuitenkin ankarilla taisteluilla ja myöskin voitoilla kyennyt kehittämään omalaatuisen radikaalisuuden kompleksin, jolla sosialistiosastojen jäseniä oli vuosia isketty. Sen vuoksi sosialistiosastojen jäsenistä tuntui nyt erinomaiselta päästä suoran toiminnan kannattajille osottamaan kuinka poliittinen puolue, poliittisella toiminnalla oli Venäjällä saanut suuren voiton. Vastavallankumouksellisiksi leimatut pääsivät "tuplajuulaisille" riitakavereilleen näyttämään pitkää neerää. Tämä sama seikka toisaalta työnsi i-w-w:läisiä loitommalle

kommunisteista. Se ylistetty suomalainen sisu vaikuttaa moneen, omituiseenkin suuntaan.

Sosialistipuolueessa pysymisen puolustajilla ei ollut mitään tällaisia tunnuseikkoja puolellaan. Saksan sosialidemokratian enemmistön sotapolitiikka oli yleensä tullut tuomituksi ja itse Kautsky kannatti itsenäisiä sosialisteja, jotka eivät kuitenkaan, kaikista bolshevikien kosiskeluista huolimatta, liittyneet niihin. Euroopan yhteiskunnallinen elämä oli rempallaan, työväenluokkien asema kurja ja vallankumouksellinen tahto usein voitti maltillisen harkinnan ja tutkimuksen yhteiskunnallisen vallankumouksen suoritukseen soveltuvista keinoista. Sosialistipuolue ja sen seuraajat, jotka alunperin olivat oikeassa hyljätessään venäläisten menettelytavat kokonaan tänne soveltumattomina, eivät kuitenkaan voineet hillitä sitä idealistista innostusta ja uusien toimintatapojen etsimishalua, minkä suuret taistelut olivat herättäneet.

Järjestöhajaannus ja Waukeganin edustajakokous

S. S. Järjestön kuudes ja viimeinen edustajakokous pidettiin Waukeganissa, Ill. alkaen jouluk. 25 p:nä 1920 ja kestäen seitsemän päivää. Uusien vaaliipiirijärjestelmien käytäntöön otto ja jäsenmäärän vähentyminen oli nyt supistanut edustajien lukumäärää huomattavasti entisestä. Itäpiiristä oli edustajina Victor Annala, A. E. Usenius, Kaarlo Wehteri, Hjalmar Tissari, Alfred Torppa Pekka Halko, Aug. Kannel, Antti Rasp, Peter Juvonen, John Miller, Toivo Vuorela ja G. J. Aho; Keskipiiristä Aaro Hyske Toivo Hannula, V. S. Alanne ja John Hill ja Länsipiiristä Saul Warpunen ja John Oravainen. Täydet edustajaoikeudet annettiin myöskin sanomalehtien päätoimittajille, jotka olivat Yrjö Mäkelä Raivaajasta, Yrjö Halonen Työmiehestä ja Elis Sulkanen Toverista. Lukuisia järjestötoimitsijoita, kuten Wilho Boman, Matti Tenhunen, Fahle Burman oli mukana ja heille annettiin puhe- ja esitysoikeus.

Sihteeri Askelin toimintakertomus osoitti järjestössä olevan 205 osastoa joiden yhteinen jäsenmäärä todennäköisesti oli 10,000 vaiheilla. Vuoden aikana oli osastoissa pidetty 1,057 puhetta ja esitelmää ja kuuntelijoiden lukumäärä oli yli 11,000. Osastojen toimesta oli levitetty kirjallisuutta \$25,000.00 arvosta. Osastojen talojen ja muiden kiinteiden omaisuuksien arvoksi laskettiin \$722,000.00 ja irtaimistojen arvoksi \$137,000.00. Omaisuuksia vastaan oli velkoja \$326,000.00, joten osastojen puhdas omaisuus oli \$611,000.00 vaiheilla.¹⁴

Jacob Mäenpää,
Conneaut, Ohio

M. W. Bruun,
New York, N. Y.

Evert Ekonen,
Conneaut, Ohio

Alex Norena,
New York, N. Y.

Waukeganin kokouksella oli yksi ainoa tarkoitus ja päämäärä: ylivoimaisella enemmistöllä se päätti erota sosialistipuolueesta, jonka selitettiin vajonneen opportunistiseen politikointiin. Ainoastaan Massan alueen edustajat, Annala, Usenius, Torppa, Wehteri, Tissari ja Raivaajan edustaja Mäkelä, äänestivät vastaan ja he esittivät myöskin vastalauseensa enemmistön päätöstä vastaan.

Esittämässään vastalauseessa vähemmistö painosti sitä, ettei kokouksella ole laillista oikeutta päättää järjestön puoluesuhteista koska osastot sääntöperäisesti kuuluvat puolueeseen kaunti- ja valtiojärjestöjen kautta ja kielijärjestöt muodostuvat näin puolueeseen kuuluvista osastoista. Osastojen tulee siis itse kohdaltaan päättää suhteistaan puolueeseen, kuten ne sittemmin tekivätkin. Äänestyksen jälkeen vähemmistö ei enää osallistunut kokouksen toimintaan.

Waukeganin kokouksen asennoitumista saatettiin molemmin puolin jo etukäteen pitää varmana. Hajaannus, mikä nyt lopullisesti tapahtui kysymyksen ympärillä, jatketaanko sosialistipuolueeseen kuulumista vaiko ei, vei puolueen ulkopuolelle entisen Keskipiirin osastot miltei kokonaan, suuren enemmistön Länsipiiristä ja laajentui myöskin Itäpiirin alueille, jotka ensimmäisestä hajaannuksesta olivat selviytyneet melkoisen ehein nahoin. Jo ennen Waukeganin kokousta oli hajaannus tapahtunut Massan alueen aluekokouksessa Worcesterissa ja järjestön itsenäisyydellä oli vahva kannatus ollut myöskin New Yorkin aluekokouksessa.

Riidanalaisena olleesta miljoonanmarkkan keräyksestä esitti sihteeri Askeli Waukeganin kokoukselle selostuksen, jonka mukaan keräys oli tuottanut \$57,772.56, josta oli Suomeen lähetetty \$55,423.-08 keräyskuluihin mennyt \$529 48 ja vielä oli Suomeen lähettämättä \$1,830.00. Edelleen sihteeri esitti Suomen sosialistisen työväenpuolueen kuitin siitä, että se oli S. S. J:n toimeenpanevalta komitealta vastaan ottanut "yksi miljoona markkaa." Kuitti oli päivätty Helsingissä marrask. 10 p:nä 1920 ja sen olivat allekirjoittaneet Osk. Rantanen, Arvo Tuominen, Otto Tanner ja Emil Tuomi.¹⁹ Mutta järjestön vasemmistojhdon toimintaa ei sosialistipuolueen kannalla olevien puolesta tässä asiassa milloinkaan hyväksytty ja sen johdosta monet osastot jo loppuaikoina pidättivät tarkoitukseen keräämiään varoja ja lähettivät niitä Suomen sosialidemokraattisen puolueen järjestöille, joille he alunperin vaativat koko summan lähettämistä, sen sijaan, että järjestön vasemmistöjohto lähetti varat Suomen vasemmistolaisille, kuten Chicagon edustajakokouksen pääöslausunto edellytti.

Waukeganin kokouksen enemmistöllä ei ollut mitään tarkoitus-

ta liittää järjestöä tai sen osastoja kumpaankaan olemassa olevaan kommunistiseen puolueeseen. Näinä aikoina kylläkin alettiin joitakin yksityisiä värväillä jompaan kumpaan näistä puolueista, mutta harvat liittyivät. Aikaisemmin oli eräillä paikkakunnilla ilmennyt halua liittyä kommunistisiin liikkeisiin, mutta eräät vangitsemiset ja prokuraattori Palmerin kommunisteihin kohdistamat ankarat vaino- toimenpiteet, jotka ajoivat kommunistipuolueet maanalaisiksi laimensivat nämä halut. Suomalaisilla, joilla oli ainoastaan julkiseen toimintaan soveltuvia osastoja ja laitoksia hoidettavana, oli mahdotonta liittää kohtalooan maanalaisiin puolueisiin, eikä sitä myöskään käsitetty periaatteellisesti tarpeelliseksi.

Tarkoituksena oli vain vapauttaa järjestö sosialistipuolueen "opportunistisesta" politiikasta ja päästä vapaasti seuraamaan olojen kehitystä kommunistiselle liikkeelle sympaattisessa mielessä. Tämä tarkoitus johti järjestön agitaatiota ja sen yleistä toimintaa. Järjestön itsenäisyyttä tuntui puolustavan vielä se käytännöllinen etu, että siten voidaan "omaksi hyväksi" käyttää nekin varat mitkä olivat menneet puolueelle. Järjestö muodostettiin itsenäiseksi ja tarkoituksille oli kuvaavaa, että se tahtoi pitää entisen nimensä ja hyväksyä sosialistipuolueille tavanomaisen ohjelman, jossa sentään erikoisella innolla painostettiin marxilaisen vallankumouksellisen sosialismin hyväksymistä ja toisen Internationaalin tuomitsemista. Varovaisuusyyt johtivat uudesta internationaalista ohjelmaan liit-

Isack Rantala,
Detroit, Mich.

William Marttila,
Moosup, Conn.

tämään ainoastaan, että itsenäinen järjestö "tunnustaa K. I:n siksi, joka yhdistää kaikkien maitten vallankumoukselliset proletaarit ja sen periaatteet niiksi . . . johtopäätöksiksi, jotka perustuvat selvään historialliseen kokemukseen ja tähän astisten yhteiskunnallisten vallankumousliikkeiden opetuksiin."

Ohjelman arvostelun yhteydessä Raivaaja huomautti että sen puolestaan olisi valmis K. I:lle tämänlaisen tunnustuksen antamiseen.²⁰

S. S. Järjestön itsenäiseksi julistaminen merkitsi kuitenkin suomalaisen kommunistisen liikkeen aloittamista, vaikka järjestö, sittemmin usein tapahtuneista nimen vaihdoksista huolimatta, ei ole koskaan voinut esiintyä tällä nimellä. Vuoden 1914 hajaannukseen päättyi Hibbingin kokouksessa perustetun S. S. Järjestön nuoruusinnostuksen ja nousun aika ja Waukeganin kokous merkitsi sen viimeisen vaiheen päättymistä, sen lopettamista. Täkäläinen työväenliike on siitä asti ollut jakaantuneena kolmeen osaan: alusta pitäen toiminnassa ollut sosialidemokraattinen ryhmittymä järjestyi heti uudeksi järjestöksi ja olemassa olevan I. W. W. liikkeen ohelle tuli nyt itsenäinen järjestö, kommunistinen liike.

Itsenäisten ja sos. puoluetta kannattavien välinen riita siirtyi Waukeganin kokouksen jälkeen aluejärjestöihin ja osastoihin, joissa se sai erittäin katkerat ja henkilökohtaista vastenmielisyyttä ja vihaa synnyttävät muodot sen vuoksi, että aatteellisiin erimielisyyksiin liittyi kysymys siitä, kenelle kuuluvat yhteisesti kootut omaisuudet ja kuka pääsee kontrolloimaan olemassa olevia järjestölaitoksia. Waukeganin kokous oli päättänyt, että osastojen itse tuli suorittaa valintansa itsenäiseksi julistetun järjestön ja sosialistipuolueen välillä. Maaliskuun ensimmäinen päivä ilmoitettiin siksi rajaksi, johon mennessä osastojen oli tehtävä valintansa.

Keskivaltioiden ja Lännän osastot miltei yksimielisesti valitsivat itsenäisen järjestön, mutta Idän valtioissa alkoi järjestöstä eroamisliike niin, että maalisk. 3 p:n Raivaajassa julkaistu eronneiden luettelo käsitti 60 osastoa. Mutta vain harvoissa osastoissa puolueessa säilyminen hyväksyttiin yksimielisesti. Kaikissa suuremmissa osastoissa tapahtui hajaannus. Puolueeseen kuuluvan osaston rinnalle syntyi itsenäisen järjestön osasto New Yorkissa, Fitchburgissa, Gardnerissa, Maynardissa, Worcesterissa, Quincyssa, Clevelandissa ja Brooklynin osasto meni miltei kokonaan itsenäisille.

Osastoissa tapahtuneet hajaannukset johtivat kiivaisiin taisteluihin, joissa ei useinkaan nimityksiä ja voimasanoja säästetty siitä,

kumpi ryhmä lopuksi voittaa puolelleen jäsenistön enemmistön, koska sillä oli oma merkityksensä osaston omaisuuden ja haalin omistusoikeuden ratkaisussa. Uusia jäseniä hankittiin ja erilaista vehkeilyä harjoitettiin enemmistön puolelleen voittamiseksi. Tässä kärjistyivät suhteet muutamilla paikkakunnilla sellaisiksi että oli turvaututtava järjestyksen valvojiin toimintarauhan säilyttämiseksi ja oikeuslaitoksiin omaisuuskysymyksiä ratkaisemiseksi.

Omaisuuksien kontrollia koskevissa taisteluissa oli sosialistipuolueen kannalla olevilla se etu, että siihen astiset päätökset ja säännöt, joiden alaisena omaisuudet oli koottu, edelleen tukivat heidän kontrollivaltaansa. Tämän sääntöperäisen tarkoituksen ohella ratkaisuun vaikutti myöskin kunkin osaston jäsenistön ja johtokunnan enemmistön asennoituminen ja toimitsijoiden ripeät otteet. Yleensä Idän suurimmissa osastoissa, Brooklyniä lukuunottamatta, toimihuoneistot jäivät sos. puolueen järjestölle.

Yhteisesti rakennettuja yhdistystaloja olisi hajaannuksen jälkeenkin yhteisesti voitu käyttää iltoja vuorottelemalla, mutta se olisi vaatinut suurempaa suvaitsevaisuutta kuin meillä yleensä oli. Vasemmistolaiset eivät tahtoneet hengittää samaa ilmaa "noskelaisten" kanssa ja puolueen kannattajat eivät tahtoneet toimia samojen seiniä sisällä "tuholaisten", tai itsenäisten "hiippakuntalaisten" kanssa.

Hajaannukseen johtavat aatteelliset erimielisyydet liittyivät Venäjän vallankumouksen jälkeiseen kansainväliseen työväenliikkeen jakaantumiseen, mutta meillä näihin liittyi vielä omia kotoisia tekijöitä. Henkilökohtaisten vastenmielisyyksien ohella kehittyi kahden rinnakkoin toimivan yhdistyksen — ja monella paikkakunnalla i-w-w:läinen ryhmä oli vielä kolmantena — välille ankara kilpailu siitä, kuka voi järjestää paremmin yleisöön menevän näytelmän, puoleensa vetävämmän iltaman ja tanssiaiset. Joukkojen tunnelmallisia tarpeita tyydyttäen näyteltiin kilpaa Suomen luokkasotaa kuvaavia näytelmiä: Moses Hahlin "Punakaartilaisia", Niilo Terhon "Barrikaadeilla" ja kolmantena kilpakentällä oli vielä Mikael Rutasen "Hehkuva tulivuori." Amerikkalaiset monesti ihmettelivät "finnien" haalista kuuluvaa pyssynpauketta ja kummastellen katselivat, kun näyttelijämme lähtivät naapuripaikkakunnalle näytelmää esittämään, varustaen pari kuorma-autollista näyttämövälineitä ja pysynkrapoja joita näytelmien esityksessä piti käyttää niin, että monesti haalit täyttyivät sytytysnallien savusta. Kaikki me tahdoimme osoittaa "vallankumouksellista" tarkoitustamme. Kilpailijat oli voitettava jos ei muun, niin kiusan vuoksi. Jokainen ryhmä piti aat-

teellisena holtittomuuden osoituksena ja suorastaan rikoksena pistäytymistä "vihollisten" haalissa, tai seurustelua niiden kanssa.

Tuimin taistelu syntyi kuitenkin Raivaajan kontrollioikeudesta. Itsenäisen järjestön johtajisto, jäsenenemmistön tarkoituksen mukaisesti oli sitä mieltä, että Raivaaja, huolimatta siitä, että se aina oli johdonmukaisesti esiintynyt sosialistipuolueen puolustajana, myöskin asetetaan itsenäisen järjestön tarkoitusten palvelukseen. Sitä varten oli ryhdytty kaikkiin tarkoituksenmukaisiin toimenpiteisiin edustajien lähettämiseksi Raivaaja Kustannusyhtiön vuosikokoukseen, joka pidettiin maalisk. alussa 1921. Molemmiin puolin oli varustauduttu ratkaisevaa ottelua varten. Pahin pulma syntyi siitä, että monissa lehtiyhtiön osakkeita omistavissa osastoissa tapahtuneen hajaannuksen johdosta oli epäselvänä, millä riitapuolella oli todellinen enemmistö ja sen vuoksi saatettiin riidanalaiseksi asettaa osastojen omistamien osakkeiden edustusoikeus. Tästä asiasta syntyi taistelu joka kesti kolme päivää. Totuus oli kuitenkin se, että vaikka itsenäisillä olikin järjestön jäsenenemmistön kannatus, niin sosialistipuolueen kannattajilla oli Raivaaja Kustannusyhtiön osakkeiden selvä enemmistö, mitkä oikeutetusti kuuluivat niille edustajille, joiden osastojen enemmistö oli puolueen kannalla.

Tämä tosiseikka ratkaisi taistelun, jossa puhuttiin ja huudettiin tavallista lujemmin ja jossa molempien ryhmittymien lainopillisten neuvonantajien vaatimuksesta täytyi turvautua järjestyksen valvojen paikalle kutsumiseen kiihkeiden välikohtausten välttämiseksi. Vasemmistolaisten taholta suunniteltiin vielä oikeusjutun kautta

Oscar Tofferi, Maynard, Mass.

Kaarlo Wehteri, Quincy, Mass.

yrittää vallata Raivaajaa, mutta oikeudenkäynnille ei löytynyt asi-
allisia perusteita. Taistelu ratkesi siis siten, että Raivaaja laitoksi-
neen jäi sosialistipuolueeseen edelleen kuuluvan ryhmittymän hal-
tuun.

Entisiä toimitsijoitane.

Vasemmalta lukien ylärivissä: Väinö Mänty-
lä, Pekka Nenonen, K. A. Suvanto; alarivissä:
Theodore Mäki, Toivo Vuorela, Maiju Nurmi ja
Otto Arlund.

Sosialistipuolueen suomalaisen järjestön uudesta järjestäminen

Jo Waukeganin kokouksessa, jolle puolueen kansallissihteeri Otto Branstetter esitti vetoamuksensa, olivat puolueelle uskolliseksi jääneet edustajat hänen kanssaan sopineet alustavista toimenpiteistä sosialistipuolueeseen jäävien osastojen uudelleen järjestöön liittämiseksi. Puoluesihteeri lähetti suomalaisille osastoille kirjeen, jossa hän kehoitti niitä tekemään valintansa puolueen ja itsenäisen järjestön välillä ja samalla kehoitti Fitchburgin, Gardnerin, Maynardin Quincyn ja Newportin osastoja valitsemaan suomalaisen kielijärjestön uudelleenjärjestämiskomitean. Kirjelmässä neuvottiin suomalaisia osastoja toistaiseksi lunastamaan veromerkit kaunti- ja valtiójärjestöjen päämajasta ja päätöksestään ilmoittamaan puolueor- gaaneille ja ylempänä mainittujen osastojen valitsemalle komitealle.

Komitea, johon ylempänä mainituista osastoista tuli valituksi Victor Annala, Matti Walkonen, Ida Jokinen, Kaarlo Wehteri ja Antti Ojanen, kokoontui Fitchburgissa tammik. 19 p:nä ja valitsi sihteerikseen Yrjö Mäkelän. Heti ryhdyttiin toimenpiteisiin puolue-

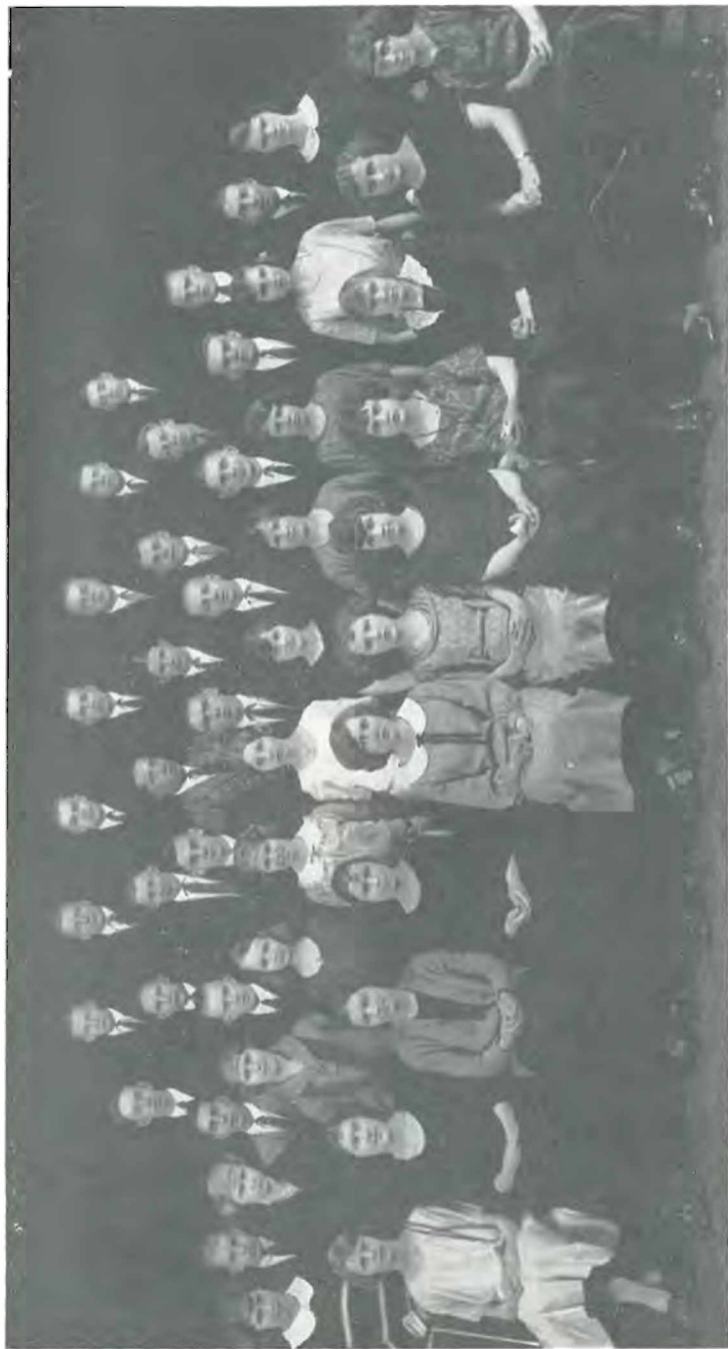
eelle uskollisena pysyvien osastojen järjestöön liittämiseksi. Puolueen kannan puolustamiseksi ja Waukeganissa hyväksytyyn suunnan vastustamiseksi lähetettiin liikkeelle puhujia ja asiasta kirjoitettiin jatkuvasti. Matti Holm, Werner Niskanen, Moses Hahl ja Aug. Kuusisto tekivät puhujamatkoja eri alueille ja tilapäispuheita pitivät Victor Annala, F. J. Syrjälä, A. E. Usenius John Välimäki, Yrjö Mäkelä, A. T. Olson ja J. A. Rivers

Järjestävän komitean kutsumana kokoontui suomalaisen sos. järjestön uudestijärjestämiskokous Fitchburgissa elok. 13—15 päivinä 1921. Osastojen yleisäänestyksellä oli kokoukseen valittu seuraavat edustajat: Uuden Englannin alueelta — F. J. Syrjälä, Kaarlo Wehteri Moses Hahl, O. Fonsell, Hjalmar Tissari ja C. J. Pitkänen; New Yorkin alueelta — August Kuusisto, Wilho Hedman ja Emil lisakka-Nelson ja Ohion ja Pennsylvanian alueelta — William Ojala ja William Naaralainen. Täysivaltaiset edustajaoikeudet annettiin myös väliaikaiselle sihteerille, Yrjö Mäkelälle.

Mäkelä esitti kokoukselle selostuksen järjestävän komitean toiminnasta ja raporttinsa sosialistipuolueen Detroitin konventionista, joka oli pidetty hiukan aikaisemmin ja jossa hän oli ollut järjestävän komitean edustajana. Väliaikaisen sihteerin toimintakertomuksesta selvisi, että entisellä Itäpiirin alueella oli sosialistipuolueessa "onnistuttu säilyttämään 46 suomalaista osastoa kokonaisena (tarkoittaa että niiden enemmistö jäi puolueeseen ja vähemmistö lienee jäänyt syrjään), 17 osastoa, joissa enemmistö oli mennyt suomalaisten kansallis-kommunistien mukaan, järjestettiin uudelleen ja komitean toimesta on perustettu kolme uutta osastoa."²¹ Näiden osastojen yhteiseksi jäsenmääräksi ilmoitettiin 3,288.

Uudestaan järjestetyn järjestön nimeksi hyväksyttiin Yhdysvaltain Sosialistipuolueen Suomalainen Järjestö, lyhennettynä Y. S. S. Järjestö, mutta käytännössä sitä kuitenkin vakiintuneen tavan mukaan nimitettiin vain S. S. Järjestöksi. Muutamien vuosien ajan oli siis olemassa kaksi samannimistä järjestöä, sillä itsenäiseksi jääneet säilyttivät vanhan nimen useita vuosia. Asiallisesti Fitchburgin kokous aloitti uuden järjestön, vaikka perustava kokous onkin merkitty järjestön seitsemänneksi edustajakokoukseksi. Mikäli vanhan järjestön traditioiden seuraamisesta on kysymys, sille lähinnä kuuluikin niiden perintöoikeus, koska se edelleen kuului sosialistipuolueeseen, josta kommunistiselle suunnalle lähteneet erosivat.

Fitchburgin edustajakokous hyväksyi laajan lausunnon siitä, miksi suomalaisten yhä tulisi säilyttää uskollisuutensa sosialistipuoluetta kohtaan ja moitti itsenäisen järjestön toimitsijoita salakava-

Fitchburgin suomalaisien nuorten sosialistiosasto v. 1923, joka kuului sosialistipuolueen nuorisoliittoon.

lien keinojen käytöstä järjestön erottamiseksi puolueesta. Järjestölle, jonka toiminta-alue nyt rajoittui pääasiallisesti entiselle Itäpiirin alueelle, hyväksyttiin uudet olosuhteisiin soveltuvat säännöt ja järjestön toiminta-alue jaettiin kolmeen aluejärjestöön. Massan aluejärjestö, jonka toimeenpanevan komitean enemmistö ja sihteeri varoineen oli joutunut "tuholaisille," järjestettiin uudestaan. Samalla tavalla uudelleen toimintaan autettiin suomalaisen sosialistisen voimistelu- ja urheiluliiton, jossa tapahtui täydellinen hajaannus ja myöskin musiikkiliiton, jonka eheyttä hajaannus vain hiukan loukkasi.

Uudelleen oli kommunistihajaannuksen johdosta järjestettävä myöskin sosialistipuolueen nuorisoliiton (Young People's Socialist League) mallin mukaisesti järjestetyt nuoriso-osastot ja nuorisoliitto. Sen jälkeen nuorison toiminta saikin entistä laajemmat mittasuhteet ja nuoriso-osastojen toiminta kukoisti useiden vuosien ajan.

Uuden alun tämä toiminta sai Massachusettsin huomatuimpien paikkakuntien — Fitchburg, Gardner, Maynard, Chester, Springfield, Quincy — nuoriso-osastojen järjestämästä konferenssista joka pidettiin Fitchburgissa huhtik. 16—17 päivinä 1921. Konferenssissa olivat seuraavat edustajat: Vieno Raatikainen, Uno Lahtinen, Evelyn Kantola, Toivo Tikkala, Aarne J. Parker, Emil Saari, Ossian Lander, Wilma Oikemus, Rauha Walkonen, Fanny Puranen, Lempi Adamson Tyne Walkonen, Alice Hekkala ja S. Anderson.

Sitä seurasi nuorisoliikkeen järjestämistyön elpyminen New Yorkissa ja muuallakin itävaltioissa. Yhteinen, kaikkia itäisiä valtioita käsittävä, piirikokous pidettiin New Yorkissa joulunpyhinä 1921 ja siellä päätettiin liittyä sosialistipuolueeseen ja sen nuorisoliittoon. Näitä yhteyksiä sen jälkeen yhä vahvistettiin. Samalla päätettiin muodostaa itävaltioiden Nuoriso-osastojen Liitto.

Seuraavien vuosien aikana pidettiin useita eri valtioiden ja liiton kokouksia järjestämistyön tehostamiseksi. Nuoriso-osastot ryhtyivät myöskin varhaisnuorison kasvatustoimintaan ja ihanneliittotyöhön. Niiden piirissä tuli käytäntöön englanninkielinen toiminta.

Massan nuorisoliiton ensimmäiseen valtiokomiteaan kuuluivat Toivo Tikkala Fitchburgista, Aili Lindfors Maynardista, Emil Suomala Springfieldistä ja Väinö Hakola Chesteristä. Ensimmäisenä sihteerinä toimi Aarne J. Parker. Sittemmin Parker tuli itävaltioiden liiton sihteeriksi ja valtiojärjestön sihteeriksi tuli Sävele Syrjälä, joka toimi useita vuosia monissa valtiojärjestön ja liiton tehtävissä. Jäsenmäärä Massan valtioliitossa nousi useihin satoihin, mutta 30-luvun alussa raivonnut yleinen taloudellinen puristus ja pula hävitti nuorisoliiton toiminnan.²²

Y. S. S. Järjestön ensimmäiseen tpk:n valittiin Kaarlo Wehteri, Matti Walkonen, Antti Ojanen, Ida Jokinen ja Victor Annala. Viimemainittu toimi väliaik. sihteerinä, kunnes helmikuussa 1922 sihteeriksi tuli William N. Reivo, joka oli toimessa maaliskuun loppuun 1942. Vuoden 1921 lopulla toimitetussa yleisäänestyksessä tuli järjestön tpk:n valituksi William Oksanen, K. G. Lindström, Jalo Kauppinen, Hjalmar Teittinen, Lauri Jokinen, Alfred Torppa ja C. J. Pitkänen.

Vuonna 1922 järjestöön kuuluivat seuraavilla paikkakunnilla toimivat osastot: Uuden Englannin alue — Ashby, Lunenburg, New Ipswich, Milford, Fitzwilliam Troy, West Concord, Newport, Chester, Vt., Ludlow, Proctor, Graniteville, Andover, Gardner, Fitchburg, Worcester, West Fitchburg, Clinton, Chester, Mass., Springfield, Maynard, Hubbardston, Lowell, Norwood, Abington, East Boston, Hingham, Sandwich, West Wareham, Quincy, Peabody, Lanesville, Rockport, Union, West Paris, Pawtucket ja Canterbury; New Yorkin alue — Bridgeport, Port Chester, Brooklyn, New York, Jersey City, Marines Harbor, Bogota, Newark, Philadelphia, Baltimore ja Van Etten; Ohion alue — Buffalo, Conneaut, Fairport Ashtabula, Cleveland, Warren, Pittsburgh, Daisytown, Martins Ferry, Grand Rapids, Chicago ja Kenosha.²⁸

Sihteerin raportin mukaan näissä 61 osastossa oli v. 1922 noin 2.450 jäsentä ja seuraavana vuonna se oli kohonnut 2.700:aan. Kymmenen vuoden kuluessa järjestön osastojen lukumäärä oli laskenut 53:een ja sen keskimääräinen jäsenluku viidentoista vuoden ajan pysytteli kahden ja puolen tuhannen vaiheilla.

Seuraavina vuosina järjestön edustajakokoukset pidettiin joka toinen vuosi Raivaaja Kustannusyhtiön vuosikokouksien yhteydessä. Suomalaisille tavanomaisella sitkeydellä järjestö jatkoi sosialistista aatteenlevitystoimintaansa, vaikka tulokset eivät enää voineet olla niin suuret kuin aikaisempina vuosina. Erikoisiksi merkkitilaisuuksiksi muodostuivat eri alueilla säännöllisesti järjestetyt kesäjuhlat, joihin aina on varattu hyvä ohjelma ja jotka ovat puoleensa vetäneet suuria työläisjoukkoja.

Järjestön entisten puhujavoimien avuksi tuli v. 1922 Raivaajan toimitukseen liittynyt Oskari Tokoi, josta Suomen sosialidemokraattisen liikkeen yhtenä johtomiehenä ja eduskuntatoimitsijana oli tänne etukäteen kantautunut myönteinen kaiku ja joka etevänä puhujana aina voittaa kuulijakuntiansa suosion. Tokoi oli jo Muurmanilta käsin selväksi tehnyt bolshevikeja vastustavan kantansa ja täällä hän jatkoi Suomen työväenliikkeen — johon hän erikoisesti

Oskari Tokoi

aina on ollut kiintynyt — kansalaissodan traagillisten tapahtumain, sen seurausten ja myös Venäjän vallankumousliikkeen selostusta kansanvaltaista sosialidemokratiaa puolustavassa hengessä. Järjestön aatteellista asennetta tukivat myöskin Suomesta saapuneet vierailijat, sellaiset tunnetut työväenliikkeen johtohenkilöt kuten Väinö Tanner, Miina Sillanpää, Matti Paasivuori ja Yrjö Räisänen, jotka kommunistihajaannusta seuraavina vuosina täällä tekivät puhujamatkoja ja joista ensinmainittu sai huomattavaa tunnustusta. Kolmikymmenluvun lo-

pulla Suomesta saapui Eero A. Pulli, joka järjestön palveluksessa teki laajoja, hyvin onnistuneita puhujamatkoja

Mutta maan sosialistipuolue ei enää 1919 hajaannuksen jälkeen päässyt entiseen toimintakuntoonsa, päinvastoin uudet, Euroopan vallankumousliikkeiden aiheuttamat suuntariidat tulivat jälleen raatelemaan sen heikontuneita rivejä. Puolueen intellektuaalisen johtajan, Norman Thomasin, avustuksella olivat eräät aatteellisesti ristiriitaiset ja sekavat kommunistiseen väkivallan ideologiaan kalliituneet ainekset saaneet eräissä puoluejärjestöissä sellaisen jalsijan, että ne kykenivät vakaantuneen sosialidemokraattisen katsantokannan horjuttamiseen jo Milwaukeeessa v. 1932 pidetyssä puoluekokouksessa. Järjestyen erikoisesti "militanttiseksi" ryhmäkset ne valtasivat enemmistön Detroitin puoluekonventionissa 1934 ja heidän sanelemaan puolueelle tuli sekava, väkivaltaisiin taistelutapoihin viittaava ja oloihin soveltumaton vaaliohjelma. Suomalaisten edustajina tässä kokouksessa olivat järjestön sihteeri William N. Reivo ja päätoimittaja Yrjö Mäkelä. Lopullinen puoluehajaannus, jonka johdosta suomalaiset vetäytyivät itsenäisyyteen, tapahtui Clevelandin puoluekokouksessa 1936. Tässä kokouksessa Raivaajaa, järjestöä ja suomalaisia osastoja edustivat William N. Reivo, Henry Puranen ja John Suominen.

Puolueen "vanhan kaartin" mukana oli suomalaisen järjestön edustajakokous, Fitchburgissa, helmik. 22—24 päivinä 1935 liittynyt

vaatimaan sopimattoman puolueohjelman korjaamista. Kokous valitsi Reivon, Mäkelän ja Tokoin laatimaan puoluejohdolle kirjelmän, jossa sitä kehoitettiin tarkistamaan Detroitin ohjelmaa, koska se vakavasti loukkaa sosialidemokraattisia katsomuksia ja menettelytapoja. Tähän ja monilta muilta tahoilta tullessiin pyyntöihin militanttien käsissä oleva puoluejohto vastasi erottamalla puolueesta New Yorkin valtiojärjestön, jonka mukana useita suomalaisia osastoja joutui pois ja jota seurasi Pennsylvanian ja Connecticutin valtiojärjestöjen eroaminen. Puolueen merkitsevimmän, New Yorkin valtiojärjestön, mukana puolueesta jäi pois valtion jäsenenemmistö ja eronneiden haltuun jäi puolueen viikkolehti, New Leader ja maan ainoa sosialistinen oppilaitos Rand-koulu. Eronneet, vanha hillquitilainen ryhmittymä (Algernon Lee, James Oneal, Louis Waldman, Julius Gerber, August Claessens ym.) muodostivat uuden järjestön sosialidemokraattisen toimintansa jatkamiseksi. Uuden järjestön nimeksi tuli Social Democratic Federation.

Vuoden 1935 edustajakokouksen antamien ohjeiden mukaan, joiden tarkoituksena oli järjestön eheyden säilyttäminen, järjestön tpk. seurasi tilanteen kehittymistä puoluekriisin johdosta ja kutsui Uuden Englannin ja New Yorkin alueiden yhteisen neuvottelukokouksen lähemmin päättämään suomal. osastojen asennoitumisesta. Kokous pidettiin Fitchburgissa helmik. 23 p:nä 1936 ja siellä alettiin jo selvästi käsittää, ettei puolueessa vallitseva suuntautuminen voi johtaa mihinkään suomalaisten toivomiin korjauksiin ja että kaiken varalta on valmistauduttava toimenpiteisiin "jotka saattavat käydä tarpeelliseksi järjestön pitämiseksi yhtenäisenä ja niiden ainesten yhteydessä, jotka kannattavat kansanvaltaisen sosialismin käsitteitä diktatuuriin ja väkivaltaan tähtääviä pyrkimyksiä vastaan", kuten pöytäkirjassa sanotaan. Edelleen samaa periaatteellista tinkimättömyyttä ja järjestön eheyden säilyttämistä painostettiin myöhemmin v. 1936 pidetyssä U. E. aluekokouksessa. Vaikka järjestö julisti valmiuttaan yhteistyöhön kaikkien sosialidemokraattisten järjestöjen kanssa ja kehoitti jäsenistöä tukemaan sellaisia liikkeitä, ei kuitenkaan pidetty tarkoituksenmukaisena liittymistä S. D. F:iin koska sekin oli entiseen puolueeseen verrattuna pieni ja rajoittui päävoimiltaan New Yorkin valtioon.

Sen sijaan osastojen itsenäiseksi vetäytymisen ajatus voitti jalsansijaa. Vuoden 1936 aikana miltei kaikki osastot olivat jo joutuneet puolueesta eroon, tai olivat ne itse jääneet pois, koska ei tunnettu mitään halua olla mukana epäilyttäviin tuloksiin johtavassa suuntariidassa. Ratkaiseva ote suoritettiin sitten järjestön edusta-

Ainutlaatuinen meikäläisten työläisurheilijoiden vierailu Suomessa.

Suomen Työväen Urheiluliiton toimesta kehoitettiin Idän sosialistien Voimistelu- ja Urheiluseurojen Liittoa lähettämään edustajansa yllämainitun Suomen liiton toiseen liittojuhlaan, joka pidettiin Helsingissä kesällä 1934. Idän Voimistelu- ja Urheiluseurojen Liiton puolesta järjestettiin kuusi miestä käsittävä seurue matkalle, joka Helsingin juhlien ohella esiintyi Suomessa monilla muilla paikkakunnilla järjestetyissä kisoissa.

Vierailijat esiintyivät kuvassamme, ylärivissä vasemmalta: Bruno Forsberg, Cunard-laivalinjan asioitsija; Leimo Parhiala, Gardnerista; Pentti Heikkilä ja Andrew Haapanen, New Yorkista; Aimo Teittinen, Gardnerista ja Frans Kerttula, Fitchburgista, joka samaan aikaan matkusti Suomeen. Istumassa: Konrad Moisio ja Eino A. Tofferi, Fitchburgista. Vierailevan seurueen järjestäjänä toimi Eino A. Tofferi.

jakokouksessa. Fitchburgissa, helmik. 21—22 päivinä 1937. Pöytäkirjan mukaan edustajia oli seuraavasti: U. E. alueelta — Ole Kuittila, Erik Jolikko, William Aho, Emil Pitkänen, John Miller, Olga Frändilä, Wilho Mackey, Henry Puranen, Wille Salmi, Lauri Hallfors, August Lake, Jalo Kauppinen, Kalle Ahola, Kalle Leivo, Aliina Korpi ja Toivo Iltanen; N. Y. alueelta — Wilho Hedman, Emil Nelson, August A. Edwards ja J. J. Nylander; Ohion alueelta — Aug. Koponen ja J. V. Sirola.

Kokous päätti, että koska sosialistipuolueen "hajaantumisen tähden maan radikaalinen valtiollinen työväenliike on kokonaan hajallaan, eikä mitään voimakasta valtiollista työväenliikettä vielä ole olemassa niin S. S. Järjestön edustajakokous . . . päättää jäädä itsenäiseksi", kuten pöytäkirjassa sanotaan. Järjestön toimeenpanevaa komiteaa kehoitettiin edelleen seuraamaan sosialidemokraat-

tisen liikkeen kehittymistä ja suhtautumaan siihen suosiollisesti ja avunannolla. Seuraavan kolmen vuoden ajan suomalaiset osastot olivat täysin itsenäisiä, mutta ne jatkoivat toimintaansa entisten totuttujen tapojen mukaan

Suomalaisten keskuudessa verraten voimakkaaksi kehittynyt kommunistinen liike asetti sos. järjestölle erikoiseksi velvollisuudeksi tämän liikkeen väärin aatteiden ja sopimattomien pyrkimysten selittämisen. Tämä muodosti myöskin erään tärkeimmän vaatimuksen Raivaajan toimituspolitiikassa. Yhdessä Raivaaja Kustannus-yhtiön kanssa järjestö julkaisi sarjan lentokirjasia, joissa eittämättömien tosiseikkojen valossa osoitettiin kommunistipuolueen viheliäisyys ja petollisuus. Ensimmäinen, laajoja piirejä tyrmistyttävä paljastus siitä, kuinka salapoliisit olivat olleet kommunistisen liikkeen johtotoimissa, otsikolla "Katsaus kommunistisen liikkeen kulissien taakse", julkaistiin jo v. 1927. Sitä seurasi "Kommunistista lakonjohtoa"-niminen kirjanen, joka osoitti New Yorkin "turkkurien lakkokassan tileistä puuttuvan kuitteja yli puolesta miljoonasta dollarista." "Karjalan reissun tehnyt" kirjoitti 32-sivuisen lentokirjassaan traagillisista kokemuksistaan siellä ja sitä levitettiin v. 1934. Pari vuotta sen jälkeen järjestö kustansi 64-sivua käsittävän kirjassaan kommunistien yhteisrintamataktiikan ja siihen sisältyvien petoksien paljastamiseksi ja v. 1942 julkaistu kirjanen kantaa otsikkoa "Ääniä bolshevismien kulissien takaa", mikä lähemmin selittää Neuvostoliiton raakamaisia "puhdistustalkoita."

Samalla kuin suomalainen vasemmistolainen liike Moskovasta johdetulla juonittelulla asetettiin entistä täydellisemmin kommunistisen seikkailupolitiikan palvelukseen, sai sosialistijärjestö realistiin tosiseikkoihin perustuvalla toiminnallaan laajentuvaa kannatusta ja uusia voittoja. Puolueesta eroamisen jälkeen oli kuitenkin osastojen välille saatava uusi kiinteämpi side ja se saatiin v. 1940 jolloin Amerikan Suomalainen Kansanvallan Liitto perustettiin.

VII. AMERIKAN SUOMALAINEN KANSANVALLAN LIITTO

Vaikka sosialistipuolueeseen kuuluvat suomalaiset 30-luvun puolivälin puolueriidoissa yleensä kannattivat hillquitilaisten perustamaa Social Democratic Federationia, ei osastoissamme ilmennyt erikoista mielenkiintoa uutta suuntataistelua kohtaan, eikä myöskään halua liittyä mihinkään puoluehajaannuksesta muodostuneeseen ryhmään. Alinomaiset suuntariidat olivat kyllästyttäneet suomalaisia.

Suomalaisten keskuudessa oltiin selvillä siitä, että Amerikassa, jossa menestymiseksi vaaditaan suuria ja repäiseviä otteita, ei pienillä, keskenään taistelevilla sosialistisilla ryhmillä voi olla suurtakaan vaikutusta maan työväenluokan toimintaan. Sitäpaitsi Yhdysvaltain ja osittain myöskin Canadan työväenliikkeen historia osoittaa, ettei mikään keskinäisiin suuntariitoihin surkastunut sosialistinen puolue ole useimpien hajaannuksien jälkeen voinut kohota entiseen asemaansa. Ne ovat hävinneet näyttämöltä ja niiden tilalle on astunut uudestijärjestetty puolue. Viidentoista viimeisen vuoden kokemus osoittaa nyt näiden historiallisten kokemusten pitävän paikkansa myöskin sosialistipuolueen kohdalta. Se on kaikista laajentumisyrityksistään huolimatta pysynyt heikkona, vain muutamiiin valtioihin rajoittuvana propagandaliikkeenä, jossa yhä käydään keskinäistä taistelua parhaista menettelytavoista ja jonka rinnalla käytännöllinen työväenliike, ammattijärjestöjen alkuun asetamana ja kehittämänä on astunut jättiläisaskelin eteenpäin.

Edeltäjiensä kanssa samalla tavalla sosialistipuolue suureksi osaksi perustui siirtolaistyöläisiin ja imi aatteellisia ja käytännöllisiä vaikutteita Saksan sosialistisesta liikkeestä saksalaisten siirtolaisten välityksellä. Jo viime vuosisadan 70-luvulla tieteellisen sosialismin suurimpien opettajien antamat neuvot siitä, että amerikkalaisten sosialististen tulisi kiintyä oman maansa omalaatuisiin oloihin, opetella ennen kaikkea käytännölliseen työhön ja varttua teoreettiseen kypsytyteen käytännön ja mahdollisten virheittenkin kautta, ovat täällä jääneet huomioimatta ja sen sijaan on sosialististen käsitysten levityksessä turvauduttu pääasiallisesti propagandatoimintaan ja varmoihin periaatteellisiin kaavoihin sidottujen opinkappaleiden

tunnetuksi tekemiseen. Käytännöllinen kokemus näyttää nyt vahvistavan niiden teoreetikkojen käsitykset, jotka jo kauan aikaa sitten tulivat siihen johtopäätökseen, että amerikkalaisen työväenliikkeen kehitys tapahtuu paremmin käytännöllisen anglosaksilaisen kuin Euroopan mannermaiden dogmaattisen mallin mukaisesti.

Kolmisenkymmentä vuotta sosialistipuolueeseen kuuluvien suomalaisten eroaminen siitä aiheutti monenlaatuista käytännöllisiä ongelmia. Periaatteellisessa suhteessa heidän mielessään kangastelivat maan seuraavan valtiollisen työväenliikkeen airueet, jotka lupasivat laajoja joukkoja kokoavan, käytännölliseen elämään ja politiikkaan lujasti vaikuttavan työväenpuolueen syntymisen. Parempi on jäädä itsenäisenä odottamaan vaikutusvaltaista työväenluokan poliittista liikettä, joka nousee taloudellisesti järjestyneiden miljoonisten joukkojen vaatimuksesta, kuin roikkua mukana jossakin opinkappaleista ja menettelytavoista alinomaan riitelevässä sosialistisessa ryhmittymässä, jonka ääni ja vaikutus ei tunnu niissä työläisjoukoissa, joille menestyksellinen työväen poliittinen taistelu vain voi rakentua. Näin ajatellen suomalaiset osastot jäivät itsenäisiksi.

Suomalaiset sosialistit eivät kuitenkaan jääneet kädet ristissä odottamaan työväenpuolueen syntymistä. Käsittäen, että itsenäisen poliittisen toiminnan ohella sosialistien täytyy voittaa puolelleen myöskin työväenjoukkojen siveelliset katsomukset, oli itsenäiseksi jääneiden osastojen jatkettava sellaista seura- ja kulttuuritoimintaa, mikä siihenkin asti oli ollut niiden pääasiallinen tehtävä. Työväenjoukkojen siveellisen tahdon ja kulttuurin syventäminen oli nyt yhtä välttämätöntä kuin aikaisemminkin — laajempaa historiallista taustaa vasten katsoen vielä tärkeämpää, kuin jonkin poliittisen puolueen rahallinen avustaminen, jota me pääasiallisesti olimme harrastaneet — ja sen vuoksi oli kiiruhdettava uuden tilanteeseen soveltuvan yhdyssiteen rakentamiseen. Uusien kiinteämpien järjestösuhteiden kehittämiseen velvoitti myöskin hiljattain alkanut suursota ja erikoisesti Neuvostoliiton hyökkäys Suomeen, jonka heti käsitettiin velvoittavan meitä vanhan kotimaan avustamistoimintaan.

Uuden järjestön rakentaminen oli sitäkin helpompaa kuin vanhan, puolueeseen kuuluneen järjestön keskusvirasto yhä oli toiminnassa ja paikallisille osastoille yleistä suuntaa osoittamassa. Jatkuu yhteistoiminnalle virallisen muodon antamiseksi kutsui entisen järjestön toimeenpaneva komitea osastojen edustajat neuvottelukokoukseen Raivaajan vuosikokouksen kanssa samaan aikaan, tällä 1940. Kokous pidettiin Fitchburgissa maalisk. 3—4 p:nä. Osastot olivat kokoukseen lähettäneet seuraavat edustajat:

Entisiä ja nykyisiä toimitsijoitamme.

Yläriivi vasemmalta: Mikko Lyvtikäinen, New York, N. Y., Hjalmar Tissari, Gardner, Mass., J. W. Meriläinen, Astoria, Ore. ja Otto I. Collanus, Santa Monica, Cal. Alarivi: Matti Herneshuhta, Kaministiquia, Ont., Canada, Väinö Tirri, Quincy, Mass., Frank Westerlund, Duluth, Minn. ja Anton Jäntti, Maynard, Mass.

Abingtonista William Aho; Ashbystä Laina Louhi ja Hanna Pätäri; Bostonista Emil Pitkänen ja Anna Nyman; Canterburysta John Miller, Hanna Miller ja Gust Nurmi; Fitchburgista Einari Pehu, Frans Relander, Frank Luukkala, Oscar Perko ja Siimes P. Salminen; Gardnerista Hjalmar Tissari ja Hjalmar Teittinen; Maynardista Werner Niskanen, M. N. Autio ja Alfred Torppa; Milfordista Matti Kokko; Norwoodista William Aho ja Aino Aho; Newportista August Saarnijoki ja Wilho Mackey; New Ipswichistä Matti Mäki Saima Mäki ja Väinö Mäki; Peabodysta Swante Lilja ja Väinö Wiljamaa; Quincysta Hjalmar Sakki, William Luukkonen, Toivo Nousio ja Akseli Mattson; Rockportista Erick Jolikko; Worcesterista C. J. Pitkänen ja John Korpi; New Yorkista Elis Sulkanen, Mikko Lyytikäinen ja Erkki Ranta; Port Chesterista August Edwards. New Yorkin aluejärjestöä edusti Wilho Hedman ja J. J. Nylander ja Ohion aluejärjestöä August Koponen. Järjestön toimeenpanevaa komiteaa edusti Matti Laitala ja Raivaajan toimitusta Yrjö Mäkelä.

Keskusviraston puolesta esitti sen sihteeri William N. Reivo kokoukselle laajan selostuksen vallitsevasta tilanteesta ja suomalaisten osastojen asemasta juuri alkaneen maailmansodan olosuhteissa, joka kaikkialla oli nostanut esille kysymyksen kahden vastakkaisen yhteiskunnallisen opin: kansanvallan, vaiko diktatuurin kannattamisesta. Kansanvaltaisen maailmankatsomuksen ja yhteiskunnallisen järjestelmän puolustaminen oli nyt, diktaattorien aloittaman kauhean sodan johdosta tullut kaikkialla elintärkeäksi kysymykseksi ja meidän, samaten kuin kaikkien muidenkin sivistyskansojen, on tehtävä valintamme. Kun meiltä amerikkalaisen sosialistisen liikkeen hajannaisuuden vuoksi oli kadonnut mahdollisuus hyödyttää amerikkalaista puoluetta siihen kuulumisella, niin piti alustaja tarkoituksenmukaisena järjestön uusille, itsenäisille perusteille asettamista ja sille uuden nimen antamista. Edelleen alustaja viittasi siihen, että koska anglosaksilaisissa maissa sosialistinen liike on parhaiten menestynyt työväenpuolueen-nimen suojissa, sopi meidänkin itsenäiselle järjestöllemme lähimmin painostettavaksi vain suomalaisten työläisten yhdistäminen ja keskinäisen kulttuuritoiminnan ylläpitäminen. Sen ohella tulee meidän erikoisella korostuksella tähdentää kansanvallan puolustamista.

Laajan keskustelun jälkeen hyväksyttiin itsenäisen järjestön perustaminen ja sille annettiin nimeksi Amerikan Suomalainen Kansanvallan Liitto. Asia päätettiin 34 äänellä 6 vastaan. Vastaan äänestäjät olivat edelleen sosialistipuolueessa pysyttäytymisen kannalla. ¹

Liitolle hyväksyttiin säännöt ja periaatteellinen ohjelmajulistus. Ohjelma painostaa kaiken sortovallan ja diktatuurin vastustamisen välttämättömyyttä ja osoittaa fascistisen, natsilaisen ja bolshevikin diktatuuriopin yhtä turmiolliseksi ihmiskunnalle. Valtiollisen yhdenvertaisuuden ja kansanvallan ohella vaaditaan demokratian ulottamista myöskin kansakuntien taloudelliseen elämään, jonka kautta työtätekevien luokkien suurille enemmistöille voidaan hankkia mahdollisuudet aineelliseen hyvinvointiin. Edelleen ohjelmassa kehoitetaan Suomen avustukseen ja esitetään tšekäläisen väestön yhteistoimintaa varsinkin seura- ja kulttuuritoiminnan laajentamiseksi. Samalla kuin ohjelmassa puolustetaan työväenluokan valtiollista ja taloudellista yhteistoimintaa, jätetään jäsenille vapaat kädet kannatuksensa antamiseen edistysmielisille liikkeille ja ehdokkaille, kunhan ne vain esiintyvät vilpittöminä kansanvallan puolustajina.

Liiton käytännöllinen toiminta jatkui entisen järjestön tapaan. Säännöissä jaetaan liitto kolmeen alueeseen — Uuden Englannin

Kansanvallan Liiton Ohion alueen liittotoimikunta v. 1946.

Yläriivi vasemmalta: Eino Sarkkinen, Isaac Autio ja sihteeri Gustaf Pursi; alarivi August Koponen ja William Kauppi.

alue, New Yorkin alue ja Ohion alue. Näillä alueliitoilla on oma, paikallisia asioita hoitava liittotoimikuntansa ja sihteerinsä. New Yorkin alueen sihteerinä on ollut ja yhä on Wilho Hedman ja Ohion aluesihteerinä Gustaf Pursi. Liiton perustamisen aikana suunniteltiin sen toimintapiirin laajentamista yli maan ja siinä tarkoituksessa vedottiin kaikkia muita aatesuuntia kannattaviin, paitsi ei kommunisteihin ja siirtolaistyöväestön yhteisiin tehtäviin vedoten kehoitettiin entisaikojen ryhmäriitojen jättämien ennakkoluulojen hautaukseen ja voimien yhdistämiseen. Diktatuuria vastaan kohdistuva taistelu ja vanhan kotimaan avustaminen käsitettiin kaikille yhteiseksi asiaksi. Tässä, keskinäisten taistelujen hajoittamien voimien kokoamistarkoituksessa liiton liittotoimikunta yhdessä Raivaaja Kustannusyhtiön johtokunnan kanssa v. 1940 oston kautta hankki haltuunsa kontrolloivan määrän lähes 40 vuotta ilmestyneen duluthilaisen porvarillisen Päivälehdän osakkeita ja lehden toimituspolitiikka järjestettiin kansanvaltaista edistysmielisyyttä palvelemaan. Raivaajan ohella liiton katsantokantoja edusti nyt myöskin Päivälehtiuksen vuoden ajan. Jatkuvat taloudelliset vaikeudet ja lehden tuot-

tama tappio lopuksi pakottivat Raivaajan johtokunnan luopumaan Duluthin "haaraliikkeen" kannatuksesta, mikä johti Päivälehdien lopettamiseen lokakuussa v. 1948.

Alusta pitäen on liitto erikoisella tarmolla osallistunut sotien tarpeelliseksi tekemään Suomen avustustoimintaan. Monina vuosina osastojen ja koko liiton pääasialliset toimintavoimat olivat kiinnitetyt tähän työhön. Liiton hallituksen monivuotinen jäsen ja pari vuotta sen väliaikaisena sihteerinä toiminut Oskari Tokoi, joka aina on erikoisella kiinnostuksella seurannut Suomen tapahtumia, on ollut kehittämässä yhteisen avustusjärjestön, Help Finland, Inc. toimintaa, mikä erään amerikkalaisen avustusjärjestön avulla on saanut aikaan luotettavan järjestyksen avustuksen keräyksessä ja sen lähetyksessä. Liiton puhujat ovat esiintyneet sadoissa avunkeräystilaisuuksissa, joissa pääasiallisesti on elostettu Suomen asioita ja Tokoi, joka suurimman määrän näistä puheista on pitänyt, teki vaimonsa kanssa yli maan ulottuvan matkan avustustoiminnan tehostamiseksi.

Suurenmoiset saavutukset avustustyössä, jotka monilla paikkakunnilla rahassa laskien nousevat moniin tuhansiin dollareihin, ovat kuitenkin olleet mahdolliset sen kautta, että siihen ovat osallistuneet laajat joukot. Kymmenet ja sadat jäsenemme ovat monia vuosia yhtämittaisesti toimineet komiteoissa, illanviettojen ja juhlien järjestämisessä, luovuttaneet yhteiseen kassaan lahjoituksia ja lähettäneet yksityispaketteja Suomeen varoistaan, jotka he itse nyt jo vanhuuden päivien joutuessa varmasti olisivat tarvinneet.

Avunkeräyksen ohella on liitto sanomalehtikirjoitusten avulla ja kirjallisuuden levityksellä koettanut amerikkalaisille piireille selostaa Suomen asemaa ja erikoisesti sille saneltujen raskaiden rauhannehtojen merkitystä. Keväällä 1947 laadittiin laajahko Suomen tilannetta selostava kirjelmä, josta kopio lähetettiin Yhdysvaltain hallituksen viranomaisille, miltei kaikille kongressin edustajille ja noin kolmelle sadalle sanomalehdelle. V. 1948 liiton edustajakokouksen hyväksymä julkilausuma Suomen asiasta julkaistiin monissa amerikkalaisissa sanomalehdissä ja Yhdysvaltain senaatissa se herätti sellaisen huomion, että se liitettiin kongressin pöytäkirjaan.² Erikoiskomitean toimittamaa teosta, "Suomen ulkopolitiikka toisen maailmansodan aikana", on levitetty runsaasti ja mikä tärkeintä, tästä teoksesta saatiin professori, John H. Wuorinen toimittamaan englannin kielinen käännös: "Finland and World War II", jota on levitetty yleisiin kirjastoihin ja myöskin yleisön käyttöön huomattavasti.

Amerikan Suomalaisen Kansanvallan Liiton liittotoimikunta v. 1950.

Ylärivissä vasemmalta: Elis Sulkanen, Akseli Mattson, William N. Revo, Toivo N. Nousio, Alfred Torppa; alarivissä Otto Louhi, Victor Annala, Yrjö Mäkelä ja Nikolai Hallila.

tava määrä. Monia muita lentokirjasia on levitetty Suomen koviin kohtaloiden täällä tunnetuksi tekemiseksi.

Sodan aikana liiton osastot ja toimitsijat osallistuivat myöskin kotirintaman lujittamistoimintaan ja Punaisen Ristin työhön. Mutta kaikista tehtävien ja toiminnan laajentamisyrytyksistä ja erilaisia käsityksiä omaksuvien järjestöjen ja ryhmittymien lähentelystä huolimatta, ei mitään suurempaa Amerikan suomalaisten työläisjoukkojen yhteenliittymistä näyttänyt tapahtuvan. Liiton vaikutusvalta kylläkin lisääntyi, eri piireissä mielellään kuunneltiin liiton puhujia ja meidän esityksiämme kannatettiin, mutta esim. Päivälehdessä levemisalueella ei saatu järjestetyksi yhtään liittoon yhtyvää paikallisosastoa. Talvisodan aikana oli havaittavissa porvarillisten piirien vihamielisyyden lauhtumista, jopa saattoi kuulla tunnustuksia Suomen kansalaissodan aikaisten punaisten hautojen siunaamalla kunnioituksesta, joka palveli välttämätöntä kansakunnan voimien yhdistämistä, mutta se oli tilapäinen tuulahdus. Täkäläiset porvarilliset piirit jotka aina ovat olleet erikoisen suvaitsemattomia ja yhteiskunnallisista asioista tietämättömiä, saivat kaikesta avustustyötä koskevasta yhteisymmärryksestä huolimatta pian "näkönsä" ja havaitsivat Kansanvallan liiton saman sosialistisen liikkeen edustajaksi, jota he aina olivat vihanneet. I-w-w:läiset piirit pysyttelivät yhä sulkeutuneessa ryhmäkuntaisuudessaan ja osuustoimintaväki ei katsonut voivansa liittää tehtäviinsä mitään, joka saatetta-

siin luokitella poliittiseksi asennoitumiseksi jonkin yleisen tarkoituk-
sen edistämiseksi.

Liitto jäi siis pelkästään entisten sosialistiosastojen keskeiseksi järjestöksi. Niihin kylläkin liittyi uusia jäseniä, mutta mitään huomattavampaa kansanvaellusta ei meille päin tapahtunut. Siitä seurauksena oli määrätynlainen reago liiton vakaantuneiden sosialidemokraattisten jäsenien keskuudessa. Se ilmeni siinä, että vuoden 1946 edustajakokouksessa hyväksyttiin käytännöllisiä tehtäviä lähemmin määrittelevä julkilausuma, jossa osoitettiin että "vanhoillisten ylläpitämä edistysmielisten ylimielinen halveksuminen . . . on muodostunut edistyksen esteeksi ja asettaa suurimman vaikeuden siirtolaisväestömme voimien yhdistämiselle." Edustajakokous totesi, ettei liiton sovinnollisiin yhteistoimintatarjouksiin oltu muiden ryhmien keskuudessa tartuttu ja niin ollen katsottiin tilanteen vaatimuksen mukaiseksi paremmin tyydyttää selvempää sosialidemokraattista esiintymistä vaativia piirejä.

Liitolle hyväksyttiin uusi ohjelma, jossa entistä selvemmin asutetaan luokkataistelun kannalle ja kehoitetaan työläisiä ja maanviljelijöitä järjestymään olosuhteittensa parantamiseksi. Liiton järjestölliset perusteet pysyivät samana ja nytkin se tahtoi erikoisesti korostaa kansanvallan puolesta käytävää taistelua. Ohjelmassa sanotaan:

"Liitto sitoutuu jatkuvasti toimimaan demokratian puolustamiseksi kaikkia erilaatuisia diktaattorisia ja totaliteettisiä oppeja ja käsityksiä vastaan, joiden leveneminen on ollut välittömänä syynä suurimpiin yhteiskunnallisiin onnettomuuksiin — sotiin! Liitto harjoittaa jatkuvaa valistustoimintaa demokraattisten käsityksien ja ihanteiden selväksi tekemiseksi. Se käsittää tärkeimmät siviilivapaudet kuten puhe-, paino- ja kokoontumisvapauden, sekä myöskin järjestymis- ja uskonnon vapauden kuuluvaksi demokraattisen yhteiskuntajärjestelmän perusteisiin ja tahtoo kansanjoukoille osoittaa kaikkien näiden suojelemisen ja puolustamisen välttämättömyyttä, mikä on mahdollista vain järjestäytymisen ja tarkoituksenmukaisen yhteiskunnallisen valistustyön kautta. Edelleen liitto tahtoo kannattajiensa mieliin teroittaa sitä historiallista tosiasiaa, että kansanvalta ja siihen kuuluvat sivistyselämälle ja sen edistymiselle välttämättömät oikeudet ja vapaudet on saatu pitkäaikaisen taistelun tuloksena ja niiden säilyttäminen on taattu ainoastaan nykyisen sukupolven valppaan ja itsetietoisien toiminnan kautta."

Edelleen ohjelma muiden yhteiskunnallisten vaatimusten ohella kehoittaa suomalaisia kiinteämpään yhteistoimintaan, mikä monilla

suuremmilla suomalaisasutusseuduilla jo kunnallispoliittisten kysymystenkin edistämiseksi olisi tarpeellista.

Vuoden 1948 edustajakokouksessa hyväksytyssä julkilausunnassa käsitellään myöskin yhteiskunnallisen uudistustoiminnan välttämättömyyttä. Järjestöllisen historiansa, tarkoituksiensa ja ohjelmallisten julisteittensa kautta liiton asennoituminen sosialidemokraattiselle aatteelliselle kannalle on selvä. Se on sosialistinen propagandajärjestö. Se haluaa olla valmis liittymään maan varsinaiseen sosialidemokraattiseen liikkeeseen tai työväenpuolueeseen heti kun sellainen saa vaikuttavien työväenjoukkojen kannatuksen ja muodostuu todelliseksi valtiolliseksi tekijäksi täällä.

Perustavassa kokouksessa v. 1940 liiton asioiden hoito jäi entisen järjestön toimeenpanevalle komitealle. Vuoden 1941 edustajakokouksessa hyväksyttiin liitolle säännöt ja liittotoimikuntaan valittiin Fitchburgista Oskari Tokoi ja Lauri Moilanen, Gardnerista Victor Annala, Worcesterista Toivo Iltanen, Quincysta Toivo N. Nousio, Ashbysta Matti Laitala ja Maynardista Werner Niskanen. Useimmat näistä ovat olleet toimessaan useita vuosia. Heidän ohellaan liittotoimikuntaan seuraavina vuosina kuuluivat Alina Korpi, Hjalmar Tissari John Kanen ja eräitä muita lyhyemmän ajan. Vuoden 1950 edustajakokouksessa toimikuntaan tulivat valituksi Toivo N. Nousio ja William N. Reivo Fitchburgista, Victor Annala Gardnerista, Otto Louhi Ashbysta, Alfred Torppa Maynardista, Akseli Mattson Quincysta ja Nikolai Hallila Worcesterista.

Vuonna 1940 tuli liiton sihteeriksi edellisen järjestön monivuotinen sihteeri, William N. Reivo. Kun hän v. 1942 siirtyi hallituksen sotaviraston tiedonantotoimiston palvelukseen toimi väliaikaisena sihteerinä Raivaajan toimituskuntaan kuulunut Oskari Tokoi ja syksyllä v. 1944 toimeen valittiin nykyinen sihteeri

Vaikka liittoon kuuluu enään vain 32 osastoa, joista yksi — Berkeleyyn osasto — sijaitsee kaukana Tyynenmeren rannalla ja noin puolitoistatuhatta jäsentä, kykenee se kuitenkin Raivaajan avulla ylläpitämään aattelevitystoimintaa ja valistustyötä, joilla on erikoista kantavuutta sen vuoksi, että niissä perustaudutaan kestäviin sosialidemokraattisiin oppeihin ja nykyaikaisiin yhteiskuntaelämän tutkimusten tuloksiin. Liitolla on huomattava vaikutus Amerikan suomalaisten henkisiin rientoihin sen vuoksi, että se on ainoa ryhmä joka vapautuneena kaikista tilapäisilmioiden kohottamista "ismeistä" ja harhakuvista vetoaa realistisiin oloihin ja toi-

mii normaalisen työväenliikkeen yleisten menettelytapojen mukaisesti.

Liiton toiminta-aikana, samoin kuin ennenkin, on meillä ollut mieluinen tilaisuus vastaanottaa Suomi-vieraita, viime vuosina oikeastaan enemmän kuin ennen. Professorit Heikki Waris, Antero Rinne ja V. A. Heiskanen esiintyivät meidänkin tilaisuuksissamme, sos.-dem. ministerit Uno Takki ja Aarre Simonen käväisivät tervehdyksien tuonnilla. Arvid Hautamäki piti luentoja useammassa osastossamme, samoin Martti Larni. Suomen sosialidemokraattien nuoremman polven kaksi lujaa miestä, Unto Varjonen ja Väinö Leskinen, voittivat suurinta huomiota ja saivat jakamatonta tunnustusta esityksillään. Ensi kerran liikkeemme historiassa Suomen puoluesihteri oli läsnä liittomme edustajakokouksessa v. 1950. Sydämmellisellä kiitollisuudella kokous otti vastaan puoluesiht. Leskisen tervehdykset ja hänen voimakkaat puheensa herättivät kunnioitusta ja luottamusta sosialidemokratian voittoon.

Liiton jäsenistö alkaa nyt olla vanhaa väkeä. Vanha polvi, joka toiminnallaan on luonut historiamme, tuntee nyt levon tarvetta ja sen vuoksi osastojemme käytännöllinen huvitoiminta pakostakin heikkenee. Vuosikymmeniä ahertaneet työn murahaisemme, jotka ovat kunnialla ansainneet hopeiset hapsensa tuntevat hiljaista tyydytystä siitä, että liikkeemme kansainvälisessä laajuudessaan, sodista ja kaikista vastuksista huolimatta, on niin suunnattomasti voimistunut ja edistynyt. Meidän harvenevia rivejämme innostaa Englannin, Suomen, muiden Skandinavian maiden ja kaikkien toveriemme saavutukset, joita me emme osanneet kuvitella näkevämme silloin kun Hibbingin kokouksessa S. S. Järjestön perusteita asetettiin.

Poismenevinä me toivomme, että perillisemme, seuraava ameriikkalaistunut polvi, joka on saanut paremman koulutuksen ja omaa suuremmat tiedot, voi omilta perusteiltaan eteenpäin kiiruhtaa sosialismin viestiä nopeammin ja kaikista harha-asteleista ja virheistä vapaammin kuin me olemme voineet tehdä.

VIII. KOMMUNISTINEN LIIKE

Kommunistinen liike alkoi Amerikassa hämmästyttävän pitkälle menevien romanttisten vallankumoushaaveiden alaisena. Kaikkia perusteita vailla olevia "tilanneselostuksia" esitettiin ja hassunkurisella hartaudella istuttiin maanalaisten puolueryhmien kokouksissa, joissa Leninin nimen mainitseminen sykähdytti sydämiä ja syvennyttiin kahden kommunistisen ryhmittymän aseellista kapinaa koskeviin erimielisyyksiin. Mystillisessä hiljaisuudessa, melkeinpä uskonnollisessa hurmiotilassa, ihailtiin kaikkea mikä tuli Venäjältä ja sinne päästäkseen monet slaavilaisiin kuuluvat liittyivätkin kommunistipuolueeseen. Monien toiveet toteutuivatkin, kun Palmerin "punaisten jahdin" seurauksena erikoinen karkoitettujen "neuvostoarkki" lähti New Yorkin satamasta viemään kommunisteja "luvattuun" maahan.

Waukeganin kokouksessa itsenäisen järjestön perustajat eivät kuuluneet näihin. Järjestön keskuudessa tyydyttiin kommunistisen liikkeen sympatiaan ja yleisiin, tarkemmin määrittelemättömiin "vasemmisto-sosialistisiin" katsantokantoihin. Totunnaisten tapojensa mukaan suomalaiset tahtoivat pitää kiinni jäsenistön tahtoon perustuvista kontrolloioikeuksista ja kansanvaltaisista menettelytavoista. Järjestön keskuudessa vastustettiin vakavasti maanalaista "leikitelyä" ja siitä tehtiin valituksia Moskovaan asti. Sen keskuudessa suhtauduttiin ylenkatseellisesti joidenkin työväenliikkeen toiminnasta kokonaan ulkopuolella olleiden seikkailijoiden — joita ensimmäiset suomalaiset kommunisteihin liittyneet yleensä olivat — salaperäisiä "puoluekanavia" myöten lähettämiin dekriitteihin. Suomen kielinen Kommunisti-julkaisu, joka ilmestyi muutamia kertoja, oli myöskin "vasemmisto-lapsentautisten" käsissä, jotka puhuivat "kaduille menosta" ja joiden toimesta eräs vappu jo oli määrätty vallankumouksen toteuttamisen päiväksi, mutta sattunut sade tuli vielä pelastamaan kapitalistisen järjestelmän. Näiden hassahtavien seikkailijoiden "tunnukset" herättivät kuitenkin mielenkiintoa niissä I. W. W:n piireistä kommunistiseen liikkeeseen tulleissa, jotka vanhoja kalavelkoja suorittaakseen, vaativat "keltaisen" suomalaisen järjestön hajoittamista pois pikaisen vallankumouksen tieltä. Vaa-

timukselleen he saivat tukea kommunistipuolueen päätöksestä kieli-järjestöjen hävittämiseksi.

Chicagossa oleva järjestön johto ja sen vakaantuneet toimitsijat pitivät näitä "äkkijyrkkien" vaatimuksia ohimenevinä hourailuina. Tarkoituksena oli järjestön säilyttäminen ja sen voimistuttaminen. Sen vuoksi heti kun Raivaajan menetys tuli selväksi, ryhdyttiin toimenpiteisiin vasemmistolaisen lehden perustamiseksi Itään. Vaikka Ohion alueella arveltiinkin Työmiehellä tultavan toimeen ja vaikka Idän rannikoillakin epäiltiin hankkeen koituvan ylen suureksi taloudelliseksi rasitukseksi, niin järjestön tpk:n tiedusteluun oli kuitenkin 25 suurinta Idän osastoa vastannut myönteisesti. Siitä rohkaistuneena tpk. päätti huhtik. 17 p:nä 1921 ryhtyä uuden lehden perustamiseen. Perustava kokous pidettiin New Yorkissa saman kuukauden 30 p:nä ja toukok. 25 p:nä ilmestyi Eteenpäin ensimmäinen numero New Yorkissa. Ennen lehden ilmestymistä oli sille hankittu toista tuhatta tilaajaa.

Lehden päätoimittajaksi haluttiin Yrjö Halonen, mutta kun hän oli sitoutunut aikaisemmin perustetun Karjalan toimiston palvelukseen, niin järjestön johdon puolesta tehtävään määrättiin Elis Sulkanen, jonka tuotapikaa oli toimeen saavuttava Astoriasta. Apu-toimittajiksi valittiin Onni Saari, Väinö Wesman, Anna Leppänen ja Toivo Rantanen. Liikkeenhoitajaksi tuli Walter Nurminen ja hänelle hyödylliseksi apulaiseksi Hugo Paasikivi.

Taloudellisten vaikeuksien vuoksi päätti v. 1922 järjestön edustajakokous muuttaa lehden Worcesteriin. Ja niin "Karjalan hallituksen omistamalla isolla trokilla, joka oli vuokrattu muuttoa varten", tuotiin Eteenpäin kampeet Worcesteriin, jossa lehden ensimmäinen numero painettiin huhtik. 13 p:nä 1922, William Marttilan tarmokkaan toiminnan tuloksena hankituilla omilla kirjapainokoneilla. Uusi yhtiö perustettiin, Marttila tuli liikkeenhoitajaksi, jossa toimessa hän oli vuoteen 1928 asti. Ensimmäiseen johtokuntaan kuuluivat Jacob Peterson, Victor E. Salo, John Mäki, Charles Vuori, Henry Hack, Oscar Kähärä, John E. Mäntylä ja Paul Marjamäki. Sittemmin johtokuntaan kuuluivat myöskin Emil Elo, John Hakala, Kalle Leivonen ja Oscar Suvanto.

Worcesterissa liikkeelle vuokrattiin huoneisto 54 Belmont kaudulta ja sittemmin talo, johon voitiin rakentaa toinen kerros osastolle sopivaksi toimintahuoneistoksi, ostettiin \$60,000 kauppahinnalla. "Pohjajoukkojen" puolesta vaadittiin lehden noudattamaan aina ehdotonta sanavapautta ja niin erään kirjeenvahhtajan, pastori Lillbackan käytöstä koskeva kirjoitus oli vahingossa, päätoimitta-

jan tietämättä päässyt lehteen. Se aiheutti vahingonkorvausjutun ja poikkeuksellisen suuren, \$15,000.00 sakkotuomion. Kuluineen juttu vei paljon enemmän. Tarmokkaalla toiminnalla ja kannattajajoukon jatkuvalla uhrautumisella liike kuitenkin vaurastui. Vajaan viiden vuoden kirjamyynnit tukkuhintojen mukaan nousivat 54 tuhanteen dollariin ja kun tulot ilmoituksista ja tilauksista v. 1922 olivat pyörein luvuin \$42,000.00, niin v. 1926 ne olivat kohonneet \$58 000.00:een.²

Keväällä 1925 Sulkasen erottua toimituksesta tuli lehden päätoimittajaksi Henry Puro ja kun hän hetimiten siirtyi järjestön "bolsheiseerauksen" johtajaksi Chicagoon, tuli päätoimittajaksi Taavi Heino. Hänen jälkeensä on tässä toimessa ollut ainakin Axel Öhrn, Richard Pesola, K. E. Heikkinen ja G. M. Wästilä. Näiden ohella ovat eri aikoina lehden toimituskuntaan kuuluneet seuraavat henkilöt: Arne Halonen, Aaro Hyrske, Anna Kauppinen, L. Drockila, Eero Boman, William Lahtinen, Matti Viitala, Aarre Linnala, Onni Kaartinen Väinö Pelto, U. Mäki, Carl Päiviö, Hjalmar Sankari, Leo Mattson, Toivo Vuorela, William Janhonen, Fanny Pesonen, Kalle Rissanen, Rudy Kaartinen, Helen Kruth, A. N. Koskela ja Helmi Mattson. Liikkeenhoitajana, jo mainittujen ohella ovat toimineet: Bernhard Wirkkula, Fahle Burman, Aarne Mynttinen Hugo Paasikivi, K. E. Heikkinen, Oscar Luttio, Toivo Vuorela, Richard Björnbacka ja Dick Heikkinen.³

Eteenpäin toimesta on aikoinaan ilmestynyt useita sivujulkaisuja, joista mainittavimmat ovat: Vappu, Työläisten taskukalenteri, Työmiehen joulu, Punainen kalenteri, Työn joulu ja "kommunistinen teoreettinen kuukausilehti" Viesti.

Kun järjestön päämaja muutettiin Chicagosta New Yorkiin, muutettiin myöskin Eteenpäin takaisin New Yorkiin, jossa sen ensimmäinen numero ilmestyi toukok. 10 p:nä 1931. Lehti ilmestyi sen jälkeen Yonkersissa "American Finnish Publishers, Inc."-yhtiön toimesta. Keväällä 1950 ilmoitettiin, että lehti tulee liitettäväksi Työmiehen yhteyteen ja että Superiorissa alkaa ilmestyä yhdistynyt 'Työmies—Eteenpäin-lehti entisen kahden lehden asemasta.' Eteenpäin viimeinen numero ilmestyi Yonkersissa elok. 18 p:nä 1950.

Mutta meidän on palattava ajassa takaisin suomalaisen kommunistisen liikkeen alkuvaiheisiin. Kun lapsellinen pikaisen neuvostovallan perustamisen toivo täällä ja siihen liittyvä salainen vehkeily osoittautui Kommunistisen Internationaalin johtajienkin mielestä "vasemmistoharhaksi", niin saatettiin perustaa julkinen kom-

munistinen järjestö, American Labor Alliance, keväällä 1921. Useita vasemmistolaisia joukkojärjestöjä oli mukana sen perustamisessa. Jatkuviin ryhmiitöihin, julkisen liikkeen puolustajien ja "maalalaisten" väliseen taisteluun sekaantui K. I:n johto jatkuvasti ja sen ohjeiden mukaan konventionissa jouluk. 24—26 päivinä, 1921, New Yorkissa, perustettiin Workers Party of America, joka kaksi vuotta myöhemmin, kun maalalainen kommunistipuolue lopetettiin, tuli ainoaksi K. I:n puolueeksi Yhdysvalloissa. Puolueen nimi muutettiin sittemmin Workers (Communist) Partyksi ja suomalaisten keskuudessa sitä nimitettiin tavallisesti vain Workerspuolueeksi, joskus myöskin työläisten puolueeksi.

Tämä puolue alkoi nyt laajan "joukkotoiminnan" kommunistisen vaikutuksen levittämiseksi amerikkalaisiin työväenjärjestöihin. Perustettiin Ammattiunionien valistusliitto (Trade Union Educational League) ja tehostettiin toimintaa farmer-laborpuolueliikkeen laajentamiseksi.

Suomalainen järjestö liittyi Workerspuolueeseen tyytyväisenä siitä, että K. I:n avulla oli aikaan saatu julkinen ja oloihin paremmin soveltuva toimintamuoto. Samalla kuin järjestö otti käytäntöön puolueen jäsenkortit ja veromerkit se v. 1922 edustajakokouksessaan yhä säilytti entisen S. S. Järjestö-nimensä ja sääntömääräisillä tarkoituksillaan sitoutui "sosialistisen valistustyön" jatkamiseen Amerikan suomalaisten keskuudessa. Järjestö jaettiin 11 alueeseen ja sen aatteellisille tarkoituksille oli kuvaavaa että se tahtoi pysyä loitolla kommunistisen liikkeen sisäisistä ryhmiidoista ja juonittelusta, joista se aina on ollut tavattoman rikas. Uuteen asenteseensa järjestö oli suurin piirtein tyytyväinen, mutta kommunistisen liikkeen johtajisto ei ollut. Demokraattisille traditioilleen uskollisena pysynyt suomalainen liike luokiteltiin oikeistolaiseksi ja niiden "bolhevisoimiseksi" tarvittiin useampia järjestövaihtoksia, toinen toistaan sekavammassa järjestyksessä seuranneita "linjan" muutoksia, sekä yhä uusia typerryttävään uskollisuuteen velvoittavia paimenkirjeitä K. I:n johtajien "viisauden sarvesta."

Alunperin K. I:n "teesit" perustuivat sellaiseen "demokraattiseen sentralismiin", että Moskovan päämaja on eri maiden puolueiden ehdoton hallitsija ja puoluejohdon välityksellä myöskin sen apujärjestöt kuuluvat samojen isäntien vallan alaisuuteen. "Keskitetyn johdon" lujittamiseksi päätti K. I:n laajennettu toimeenpaneva komitea toukok. 1925, että kommunistiset puolueet on uudelleenjärjestettävä niin, että niiden perusyksiköiksi tulevat eri kansallisuuksien ja rotujen yhteiset katu- ja työpaikkasolut. Sopusoinnussa tämän

kanssa päätti Workerspuolueen konventioni elok. 21 p:nä 1925 hajoittaa riveihinsä kuuluvat kielijärjestöt ja määräsi niihin kuuluvista osastoista muodostamaan yleisiä työväenyhdistyksiä eli klubeja, joita johtamaan tulivat puolueeseen solujen kautta kuuluvat jäsenet erikoisten puoluefraktioiden kautta.

Puolueen päätöksessä sanottiin: "Kommunistit muodostavat kommunistisia fraktioita visseissä järjestöissä ja orgaaneissa, sellaisissa kuten ammattiunionit, tehdassolut työttömien järjestöt, osuuskunnat, sivistys-, kulttuuri-, urheilu- ja muissa työväenluokan järjestöissä..." ja tulee fraktioiden näissä järjestöissä toimia kommunistisen puolueen määräysvallan alaisena, puolueen hyväksi ja johtaa näitä seuraamaan kommunistista linjaa.⁵ Nämä puolueen joukkoliikkeisiin syövyttämät kontrollilaitokset, fraktiot, liitettiin eri kansallisuuksien keskuudessa yhteisen johdon, "Fraction Bureauin" alaiseksi. Laitosta vastasi järjestön päämajan yhteyteen perustettu Workerspuolueen Suomal. Toimisto, jonka nyt tuli esiintyä suomalaisyhdystysten kaitsijana ja kommunistisen "linjan" vartijana. Sen sihteeriksi tuli puoluetta hallitsevan, Ruthenbergin ryhmittymän ja siis "korkeimpien piirien" suosion voittanut Henry Puro.

Kaikkea epäkansanvaltaisuutta ja salakähmäistä kontrolloimisista kohtaan luontaista vastenmielisyyttä tuntevien suomalaisten soluihin ajamiseksi tarvittiin kuitenkin paljon enemmän kuin pelkät ylemmän johdon päätökset. Järjestön jäsenillä oli syvä, tunneomainen kiintymys Suomen työväestön taisteluihin ja Venäjän vallankumoukseen ja siihen vedoten saattoi K. I:n auktoriteettisena edustajana, kesällä 1925 maahan saapunut Yrjö Sirola taivuttaa suomalaiset hyväksymään puolueen uudelleenjärjestämisen. Entisenä Työväen-Opiston opettajana Sirolalla oli täällä henkilökohtaisia ystäviä ja tunnettuna Suomen työväen ja kumousliikkeen yhtenä johtajana hän, huolimatta ristiriidoistaan ja sisäisistä epäilyksistään stalinilaista komentoa kohtaan, joita hän joillekin ystävilleen yksityiskeskusteluissa paljasti, onnistuneesti johti järjestön Chicagon edustajakokouksen marrask. 28—jouluk. 3 päivinä 1925 hyväksymään järjestön hajoituksen ja uuden suunnan mukaisen kontrollipolitiikan. Juhlallisella julistuksella edustajakokous, jokaisen 31 edustajan allekirjoituksella⁶ lupasi "parantaa tapansa", välttää pyrkimystä poispäin "kommunistisesta maailmanpuolueesta" ja "paremmin uskovansa" K. I:n johtoon, joka selitettiin "bolshevisoimisen" ensimmäiseksi ehdoksi.

Kiitollisena saamastaan ripityksestä järjestön kokous lähetti tervehdyksensä K. I:n tpk:lle ja Suomen kommunistipuolueelle.

Suomalaisen Työväenjärjestön perustavan edustajakokouksen edustajat, Chicagossa, tammik. 24—26 päivinä, v. 1927.

Suomalaisen Työväenjärjestön perustaminen.

Puolueen piirissä jatkui kuitenkin kriisi. Kysymyksessä oli uudelleenjärjestämisen ohella rivien puhdistus trotskilaisista joista hiljattain oli kehittynyt omalaatuinen "vaara" ja ennen kaikkea lorelaisista. (Ludwig Lore, saksalaisen päivälehdessä New Yorker Volkszeitungin toimittaja) joiden väitettynä kannattajina erotettiin eräitä Työmiehen toimittajia ja muita järjestön toimitsijoita kaikista tehtävistä. Suomalaiset sittenkin toimivat puolueen hyväksi, pääasiallisesti varojen keräyksessä. Puolueen englanninkielisen päivälehdessä perustamiseksi kerättiin suomalaisilta noin \$25,000 00, mutta suomalaiset eivät liittyneet uudestijärjestetyn puolueen "kansainvälisiin" soluihin. Järjestön yli seitsemästä tuhannesta jäsenestä vain vajaa kaksituhatta laskettiin liittyneen soluihin. Sen vuoksi puolueen suomalainen fraktiotoimisto sai tehtäväkseen ryhtyä toimenpiteisiin uuden suomalaisen joukkojärjestön muodostamiseksi, jonka kautta suuremmat joukot säilytettäisiin kommunistisen liikkeen tukijoina. Siihen ryhdyttiin kaikella varovaisuudella. "epäiltävien" vaikutuksen syrjäyttämiseksi.

Järjestöllä oli Illinoisin lakien mukaan laillistettu "Finnish Socialist Federation"-niminen omaisuusyhtiö, joka oli ehdottomasti "luotettujen" kontrollissa. Tälle yhtiölle kehoitti suomalaiset toimisto nyt osastoja lähettämään hallussaan olevat lehtiyhtiöiden osakkeet, joten niiden kontrolli "aina pysyisi varmoissa käsissä." H. Puron osastoille lähettämässä kiertokirjeessä tammik. 4 p:nä 1926 ja kuu-kautta myöhemmin yksityisille "luotetuille" lähetetyssä kirjeessä, selitettiin osakkeiden luovutus "varokeinoksi", ettei missään tapauksessa osakkeet joutuisi "puoluetta vastustavien" käsiin. Samalla paikalliset fraktiot saivat tiukat ohjeet "luotettujen" edustajien valitsemiseksi siihen yleensä sairaalloisen vehkeilyn ilmapiirissä pidettyyn edustajakokoukseen, mikä kokoontui jälleen Chicagossa tammik. 24—26 päivinä 1927.

Idän alueilta edustajina olivat Taavi Heino, John Hill, William Janhonen, N. Ylijoki, Theo. Mäki, Hjalmar Sjöman, Oscar Wilson. Väinö Mäntylä, Theo. Gilberg Väinö Finberg, V. Leppänen ja V. Ahola; keskivaltioista John Orasmaa, O. E. Toivonen, Herman Kortesoja, Paul Voimala, Helmi Rönkkönen, John Kokko, Emil Jun-tunen, John Kiiskilä, John Rukkila ja Jack Steele; vuoristovaltioista ja länneltä Leonard Luoto, J. Hannula ja Tyyne Hyrskymurto. Kes-kustoimiston jäsenet, lehtien edustajat ja veljesedustajat olivat seuraavat: Henry Puro Fahle Burman, F. A. Mäki, J. B. Wirkkula.

John Karhu, Matti Wick, Elis Sulkanen ja Oscar Corgan. Työmiestä edusti päätoimit. K. E. Heikkinen ja liikkeenhoit. Matti Tenhunen, Eteenpäitä liikkeenhoit. William Marttila, Toveria liikkeenhoit. John Oravainen, pilalehti Punikkia (ent. Lapatossu) toimittaja K. A. Suvanto ja Canadian järjestön veljesedustajana oli sen siht. J. V. Ahlqvist. Naisjaostoja edusti Alice Wirta ja Maissi Heikkinen ja näyttämöliittoa Maiju Huttunen-Mäki.⁸ Mukana oli vielä monia muita asian harrastajia ja järjestötoimitsijoita.

Tässä kokouksessa, johon saatiin Kuusisen, Sirolan ja Manneerin allekirjoittama tervehdyssähke Suomen kom. puolueelta, perustettiin uusi, Yhdysvaltain Suomalainen Työväenjärjestö, joka järjestöllisessä suhteessa ja toimintatapojensa puolesta oli entisen järjestön kaltainen, mutta kuitenkin sillä erotuksella että sen kontrollivalta alunperin annettiin suomalais. puoluetoimiston kautta puolueen johdolle. Tarmokkailla toimenpiteillä siihen saatiin hetimiten kuutisentuhatta jäsentä, mutta jäsenistön "luokkajako", jolloin toisten enemmän tai vähemmän salaperäisillä keinoilla piti toisia, epäluottamuksen alaisia pitää "oikealla linjalla", herätti heti alustapitäen vastenmielisyyttä. Asian nurinkuruisuus ilmeni siinä, että samoissa tehtävissä vuosia olleet ja samalla tavalla ansioituneet tulivat nyt jaetuksi toiset fraktioiden kautta johtajiksi ja toiset johdettaviksi. Tässä johtamisessa tarvittavan "taidon" oppivat ensimmäiseksi tavallisesti innostuneimmat hihkujat, joiden ansiot rajoittuivat "ylempien" johtajien asiattomaan nuoleskeluun.

Suomalaisten tottumattomuus tällaiseen peliin johti joskus hyvinkin koomillisiin tapauksiin. Fraktiokokouksen määräämä "johtaja" joutui yhdistyksen kokouksessa joskus naurunalaiseksi, kun hän kaikessa viattomuudessaan tuli paljastaneeksi, miten hänen oli käsketty sanoa. Tällaisen kaksinkertaisuuden alaisena toiset joutuivat liiallisen taakan kantoon ja toisilta ryöstettiin kaikki vallankäyttöön kuuluvat oikeudet. Järjestön elämä muodostui valheelliseksi teeskentelyksi. Äärimmäisyyteen asti paisutettuja ja suorastaan valheellisia raportteja esitettiin puolueen saavutuksista. Toiminta muodostui asiattomilla tunnuksilla ja aina uusilla iskulauseilla pröystäilyksi, sanomalehdet hengettömiksi ja yhden ainoan ulkoapitun läksyn väsyttäväksi kertaamiseksi. Röyhkeä byrokratismi turmeli kaiken!

Julkinen taistelu tätä vastaan aloitettiin New Yorkin osastossa v. 1928. Järjestön edustajakokousta varten hyväksyttiin alustus, jossa maltillisesti mutta silti itse kommunistisen kontrollipolitiikan ytimiin käyväällä tavalla, vaadittiin kaiken fraktiotoiminnan lopetta-

mista työväenjärjestön piirissä. Alustuksen laatijat olivat selvillä lausuntonsa merkityksestä ja siitä alkoikin järjestöä raateleva myrsky. Puolueen johto puuttui juttuun ja yleinen suomalaisten rivien "puhdistus" alkoi. Jouluk. alussa 1928 New Yorkissa julistettiin puolueesta erotetuksi Kalle Salo, Victor Berg, Charles Morson ja Elis Sulkanen. Samoihin aikoihin erotettiin Henry Askeli.⁹ Oppositio laajentui nyt nopeasti ja kun kysymyksessä oli kommunistisen liikkeen despoottiset perusteet, joista "ylijohto" ei lainkaan voinut tinkiä, täytyi jatkaa rivien siivilöintiä. Detroitin edustajakokoukselle maalisk. 17—19 päivinä 1929 esitetty proskriptioluettelo käsitti yllämainittujen ohella seuraavat eri paikkakunnilla olevat järjestötoimitsijat: Wilho Boman, Arne Halonen, Aaro Hyske, Walter Nurminen, O. E. Toivonen, Yrjö Laitinen, John Hill ja Axel Öhrn. Näiden "silmäntekevien" erottamisesta tahdottiin tehdä erikoinen numero mutta erotukset ja eroamiset eivät rajoittuneet näihin.

New Yorkin osastosta erotettiin monia muita jäseniä ja yhteen aikaan oppositio muodosti 300 jäsentä käsittävän osaston enemmistön. Osastosta pois jääneet 97 jäsentä muodostivat tilapäisen, taistelua jatkavan oppositior ryhmän, jonka toimesta levitettiin kommunistisen liikkeen epäkansanvaltaisia menetelmiä ja alusta pitäen suomalaisia tympäisevää valheellista ja petoksellista politiikkaa selettäviä lentolehtisiä useita tuhansia kappaleita yli maan. Myöskin puhujia lähetettiin liikkeelle.

Opposition levenemisen johdosta puolue ja järjestö kärsivät kuitenkin suurimmat menetykset Superiorissa, Wis., jossa paikallisen yhdistyksen ohella puolueen vaikutusvallan ulkopuolelle jäi koko keskivaltioiden osuustoimintaliikkeen tukkukeskus, Superiorin Keskusosuuskunta.

Keskusosuuskunta oli nopeasti laajentuvan osuustoimintaliikkeen mukana vaurastunut suurliikkeeksi Työmiehen ja sen vasemmistolaisten aatteiden yhteydessä. Työmiehen toimitsijat, Matti Tenhunen ja William Marttila ja heidän mukanaan Henry V. Nurmi, Virginiasta, olivat uranuurtajia Keskusosuuskunnan muodostamisessa. Kun sitä tukenut Työmiehen kustantama Pelto ja Kotilehti lakkautettiin, alettiin Työmieheessä julkaista erikoista viikoittaista osuustoimintasivua samalla kuin lehti yleensä edisti osuustoimintaliikettä.

Kommunistihajaannuksessa Keskusosuuskunta jäi seuraamaan Työmiehen "linjaa" ja kommunistisen liikkeen sympatiassa mentiin niin pitkälle, että eräänä vuonna omaleima kahvikannuihin liitettiin

bolshevikkien sirpin ja vasaran vaakuna. Mutta bolshevisoimis-
kiihkoon joutunut puolue ei voinut tyytyä sellaiseen yleiseen ideo-
logiseen kannatukseen, minkä se osuusliikkeiden tukkuliikkeeltä sai.
sen täytyi siltäkin kohdalta vaatia "linjan" tiukentamista. Puolue
tarvitsi myöskin varoja ja Keskusosuuskunta, sympaattisena laitok-
sena, käsitettiin velvolliseksi niitä antamaan. Varojen kiristys yh-
dessä aatteellisen "uudestijärjestämisen" ohella johtikin sitten va-
kavaan kriisiin.

Puoluejohtajien, Max Bedachtin, William Z. Fosterin ja suc-
mal, puoluejohtajien, Henry Puron, allekirjoittamalla kir-
jeellä, heinäk. 25 p:nä 1929, vaadittiin Keskusosuuskunnalta puolue-
elle viidentuhannen dollarin lainaa, ja Puro kirjoitti jälleen elok. 10
p:nä Keskusosuuskunnan kommunistiselle fraktiolle, johon kuului
laitoksen johtavia henkilöitä että sen tulisi toimia siten, että Am-
mattiunionien Valistusliitto saisi Keskusosuuskunnalta ja sitä "lä-
heisiltä osuusliikkeiltä" tuhannen dollaria. "Puolue mielestäni oikeu-
tetusti painostaa, että keskivaltioiden osuuskuntain olisi myös osal-
taan alettava auttaa puoluetta rahallisesti. Ja tekisi hyvin huonon
vaikutuksen jos te nyt kieltäytyisitte. Täten toivon, että fraktio
ottaa asian hyvin valmistettuna esiin asianomaisissa orgaaneissa.
Itse tiedätte parhaiten miten kirjanpidolliset merkinnät järjestät-
te."¹⁰ Muitakin vaatimuksia varojen saamiseksi tehtiin.

Näihin vaatimuksiin ei suostuttu. Puoluejohto tunsu auktori-
teettinsä loukatuksi, vaikka fraktio alussa pitikin vaatimukset sa-
lassa. Keskusosuuskunta selitettiin "oikeistovaaran" pahimmaksi
pesäkkeeksi ja Superioriin, jossa oli pelättävissä myöskin Työmie-
hen joutuminen oppositiolle, kohdistettiin ankara taistelu kaikkea
"luopuruutta" vastaan. Sinne koottiin miehiä ja todellinen ryntäys
järjestettiin oikean "linjan" puolesta. Marrask. 25 p:nä 1929, iltä-
yöstä, tunkeutui joukko miehiä Työmiehen kirjapainoon ja poltti
suurimman osan siellä painettavana olevan, Keskusosuuskunnan
englanninkiel. lehden, "Pyramid Builderin" painoksesta. Tämän-
laatuinen väkivaltainen reuhaaminen johti Keskusosuuskunnan lo-
pullisesti eroon Työmiehestä. Se tuli sitäkin välttämättömämmäksi,
kun monien epäröimisien jälkeen Työmiehen johtokunta julistuksel-
laan marrask. 28 p:nä 1929 lopullisesti asettui K. I:n ja puolueen
kontrollivaatimusten kannalle. Johtokunnan lausunnon allekirjoit-
tajina olivat Paul Voimala, Wilfred Keskinen, Gust Williams, Hi-
larius Lepistö, Matti Tenhunen, Peter Juvonen, Alex Kantola, Ed-
win Rasi, K. A. Suvanto ja Taavi Heino. Välien katkaisu johti
Keskusosuuskunnan julkaisemaan omaa lehteään, joka ensin jouluk.

Työmiehen johtokunta v. 1929.

Yläriivi vasemmalta: Eskel Rönn, Antti Kotikangas, Ivari Viita, John Tarkiainen ja Paul Voimala. Alariivi: Alex Kantola, Hjalmar Davidson, Hilarius Lepistö ja Edward Rasi.

12 päivästä alkaen, ilmestyi Keskusosuuskunnan Tiedonantajan-nimellä. Sitä seurasi viikkolehden perustaminen, se alkoi ilmestyä tammik. 9 p:nä 1930 Työväen Osuustoimintalehden-nimellä. Sen toimittajaksi tuli Työmiehen monivuotinen toimittaja, Henry Koski.

Käynnissä olevassa taistelussa Superiorin paikallinen työväenyhdistys linjautui Keskusosuuskunnan kannalle ja kun se ei työväenjärjestön tpk:n määräyksestä suostunut erottamaan "pahimpia oikeistolaisia", (Yrjö Halonen, Eskel Rönn, Kalle Aine, Toivo Merisalo, John Tarkiainen ja Charles Kääriäinen) niin erotettiin yhdistys järjestöstä. Yrjö Halonen, jonka harteille Keskusosuuskunnan valistustyöosaston johtajana, kansanvaltaisen hallintopolitiikan puolustamistaistelun raskain taakka lankesi, julistettiin puolueesta eroitetuksi "oikean linjan" vastustamisen ja myöskin sen vuoksi, että hän "ylläpiti organisatioyhteyksiä Sulkasen ja muiden reformistien kanssa."¹¹ Samalla jouluk. alussa 1929 erotetuksi julistettiin myöskin John Tarkiainen ja Victor Sola ja toisia määrättiin tutkittavaksi. V. S. Alanne, A. J. Hayes ja miltei koko Työmiehen ja Keskusosuuskunnan "vanha kaarti", Matti Tenhusta ja Oscar Corgania lukuunottamatta, tuli näissä "puhdistuksissa" sivuun työnnettyksi ja uudet, K. I:lle uskolliset toimitsijat tulivat Työmiehen hoitajiksi.

Suomalaisiin kiinni iskeytyneen "oikeistovaaran" hävittämiseksi piti itse K. I:n lähettää tänne useita määräyksiä ja paimenkirjeitä. Ensimmäinen pitkäkökirjelmä saatiin puoluekonventionia varten

keväällä 1929 ja toinen, kaksi sanomalehtisivua käsittävä, seikka-peräisiä ohjeita sisältävä avoin kirjelmä, joka oli osoitettu "Amerikan kommunistipuolueen keskuskomitealle puolueen suomalaisia jäseniä varten", saatiin vuoden alussa 1930. Muun ohella siinä selitettiin, että Matti Tenhunen ja Henry Puro on "kutsuttu näitä riitoja selittämään poliitsihteeristölle." ¹² Monia muita ohjeita ja määräyksiä saatiin Moskovasta, mutta juuri mainittu kirjelmä laski varsinaisen perustan sille tavattomalla demagogialla höystetylle taistelulle, mikä nyt alkoi Keskusosuuskuntaa ja yleensä kaikkia oppositiolaisia vastaan.

Liikkeemme sisäisissä riidoissa oli siihenkin asti runsaasti käytetty nimitys- ja voimasanoja eri mieltä olevien loukkaamiseksi, mutta kommunistinen liike kehitti erikoislaatuisen vastustajien henkilökohtaisen häväisemistaktiikan, mikä perustui siihen Leninin neuvoon, että vastustajien kukistamiseksi ovat kaikki keinot luvalaisia. Työväenjärjestön oppositio ensinnäkin luokiteltiin muutamiin yksityisten toimitsijoiden aikaansaamaksi, pauhattiin tavottomasti "haloslaisista" ja yksityisten henkilöiden maineen murhauksen ohella puoluejohdon toimesta lähetettiin liikkeelle kängstereitä oppositiolaisten kokouksien hajoittamiseksi, jopa turvauduttiin väkivaltaankin Moskovian tahdolle painostuksen koventamiseksi

Puoluejohdon vaatimuksien tarmokkaimpien puolustajien joukosta joutui William Marttila hetimiten Keskusosuuskunnan taistelun tauottua "luopioitten" joukkoon. K. A. Suvanto, joka liikkeemme monissa käänteissä on toimittamaan pilalehtiä ja myöskin Työmiehen ja Eteenpäin palstoja erikoisella innostuksella käyttänyt eri mieltä olevien henkilöiden häväisemiseen joutui eroon muutamia vuosia myöhemmin. Monien epäröimisien jälkeen Matti Tenhunen taipui puoluepamppujen tahtoon, mutta todennäköisesti hän ei milloinkaan voittanut K. I:n johtajien luottamusta. Hänet määrättiin erinäisiin tehtäviin Neuvostoliitossa ja Suomessa. Karjalan suurissa puhdistuksissa hänet vihdoin likvidoitiin Corganin ja monien satojen muiden suomalaisten kanssa samalla tavalla.

Oppositioilaisten henkilökohtaisella parjauksella ja vain muutamien yksilöiden kerrallaan erottamisella onnistui puoluejohto sikäli, etteivät oppositiolaiset voineet järjestää mitään laajempaa yhteistoimintaa, ei edes yleistä komiteaa yhteisen esiintymisensä tueksi. Ensimmäiseksi erotetut joutuivat niidenkin parjattavaksi, jotka jo olivat erotettavien listalla ja jotka myöhemmin erotettiin. Tämä menestyi sitäkin paremmin kun Superiorin Keskusosuuskunnan puolustajien keskuudessa eli voimakkaana sellainen harhakäsitys,

että he ovat taistelussa vain muutamia vääriä määräyksiä jakelevia puoluejohtajia vastaan, joita ei muka Moskova tue sen jälkeen kuin heidän käytännöllisiin kokemuksiin perustuvat käsityksensä saada ylemmille johtajille selväksi. Samalla tavalla kuin ennen Suomessa kuviteltiin, että "hyvä" keisari kyllä korjaa pahojen virkaherrojen virheet, kunhan keisarille saadaan selväksi todelliset olot, kuvittelivat monet superiorilaisetkin nyt ylempiin vetoamalla voivansa korjata kominternin väärän "linjan." Kokemuksiensa perusteella ei New Yorkin oppositiolla yleensä ollut mitään tällaisia kuvitelmia ja kun se siis tuli manatuksi alimpaan kattilaan "uskottomuutensa" vuoksi, niin Superiorin työväenyhdistyskään ei tahtonut olla missään tekemisissä sen kanssa, ettei se vain olisi joutunut saman kirouksen alaiseksi.

Itse lopputulokseen tämä erilainen "tilanteen arviointi" ei suurestikaan vaikuttanut. Suomalaisen järjestön bolshevisoiminen mikä aloitettiin puolueen soluperustalle järjestämisellä v. 1925, saatettiin v. 1930 lopulliseen päätökseen. Se merkitsi sosialidemokratiasta perittyjen kansanvaltaisten ja jäsenistön kontrollioikeuksiin perustuvien toimintatapojen hylkäämistä, niihin luottavien "puhdistamista" ja kaiken vallan luovuttamista K. I:n ylimmälle johdolle, kuten sen päätöslauselmissa jo aikaisemmin oli määrätty. Vanhempi ja vakaantuneempi, työväenliikkeen normaaliiseen toimintaan tottuneempi jäsenistö suomalaisessa järjestössä jäi nyt pois ja sijalle astui uusia toimitsijoita ja jäsenjoukkoja, joilla enimmäkseen ei ollut juuri mitään kokemusta työväenliikkeestä. Mitä heikommat heidän kokemuksensa ja tietonsa olivat, sitä paremmin he mukaantuivat Neuvostoliiton ulkopoliittisiin valloitusarkoituksiin sidotun kommunistisen virkavallan aatteellisiin kahleisiin

Työväenjärjestön myöhäisemmät vaiheet ja sen hävittäminen

Supistuneen kannatusjoukkonsa kokoamiseksi määräsi puoluejohto syksyllä 1930 järjestäjänsä perustamaan oman, "Työläisten ja farmarien osuustoiminnallisen yhteisliiton" (Workers and Farmers' Co-operative Unity Alliance). Se koetti kehittää oman tukku-liikkeensä ja hajoiittaa Keskusosuuskunnan. Se julkaisi kiukkuisen kirjasen trotskilaisuudesta, jossa selitettiin kuinka Trotski oli aina ollut eri mieltä Leninin kanssa ja kuinka tämä "kelvoton heittiö" nyt oli ryhtynyt terroritekoihin, jonka vuoksi tšekäläinen osuustoimintaliike olisi pikaisesti organisoitava tänne tuppautuvaa trotskilaisuuden vaaraa vastaan. Mutta tällaiseen "valistustoimintaan"

Vasemmistolliikkeen johtohenkilöitä.

Vasemmalta lukien ylärivissä: Leo Mattson, Carl Päiviö; alarivissä John Kliskilä, K. E. Heikkinen ja E. J. Sinisalo.

määräysten mukaisilla toimenpiteillä he johtivat nyt koko liikkeen asettamista uusille, bolshevisoiduille raiteille. Puolueen "kasvoja" ei saanut salata, sen tunnuksat piti kohottaa kaikkien näkyville. Työmiehessä, etusivun otsikon yläpuolella, painettiin suurilla kirjaimilla: "Työläismiehet ja -naiset, liittykää kommunistipuolueen jäsenyyteen!"¹³

Järjestön puhujina ja muina puolueen luottamusta nauttivina johtavina toimitsijoina näinä aikoina olivat Henry Puro, K. E. Heikkinen, Taavi Heino, Matti Wick, Arne Mynttinen, Ida Rovio ja Theo. Mäki. Nuorisoa alettiin järjestää. Tarmokkaalla toiminnalla ryhdyttiin, etenkin keskivaltioissa, järjestämään naisia erikoisiin naisten klubeihin, tai naisjaostoihin, joiden kautta naiset vedettiin puolueen kannattajiksi. Naisjaostojen sihteerinä ja johtavana toimitsijana oli muiden ohella Evi Suvanto. Toveritar muutettiin Astoriasta keskivaltioihin ja parin nimenmuutoksen jälkeen se ristittiin Naisten Viiriksi. Sen huomatuimpana toimittajana on ollut Emma Mattila. Näinä aikoina myöskin New York Mills:ssä, Minn., ilmestyvän porvarillisen lehden, Uuden Kotimaan, omistavan yhtiön osake-enemmistö oli joutunut kommunistien haltuun, mikä johti lehden toimituspolitiikan vaihdokseen ja sen siirtymiseen puolueen "ryntäyksien" kannattajaksi joukkoliikkeiden kontrolloimiseksi.

uusi tukkuyritys pian hävisi voimatta vanhoista osuusliikkeistä pelastaa "linjalle" muita kuin seuraavat osuusliikkeet: Mass, Mich; Ironwood, Mich.; Phelps, Wis; Newberry, Mich.; Clifford, Wis.; Markham, Minn.; Cook, Minn.; Kewatin, Minn. ja Virginian meijerin.

Järjestön jäsenjoukkojen menetyksen johdosta alettiin erikoisella bolshevikkisellä kurssilla uusien yhdistyksien perustamiseen ja uusien jäsenien hankkimiseen entisiin yhdistyksiin. Moskovan pääjohtolta saatiin tarpeellista apua. Sieltä saapui tänne Kullervo Manner ja hänen mukanaan naislähetti, jota nimettiin A. Mortoniksi, K. I:n

Rohkaistakseen kannattajiaan alkoi Työmies julkaista luetteloa sille kannatuksensa antaneista yhdistyksistä. Tammik. 15 p:nä 1930 julkaistu luettelo käsitti 118 yhdistystä ja helmik. 8 p:nä mennessä niiden lukumäärä oli kohonnut 170:een. Kommunistisessa liikkeessä tavanomaisen saavutuksien lioittelun ohella alettiin kannattajoukon laajentamiseksi n.s. "paperijärjestöjen" perustaminen. Kuvaavana esimerkkinä mainittakoon suomalaisasutukseltaan pieni maaseutupaikkakunta, Clifford, Wis. josta Työmiehen erikoisessa Neuvostoliiton 15-vuotisjuhlanumerossa " julkaistu onnentoivotus-ilmoitus sisälsi seuraavien järjestöyksikköjen nimet:

"Työläisten klubi, United Farmers League, Young Pioneers, Young Communist League, kommunistipuolueen "unitit", Labor Sports Union, proletaarisen luokkataistelun kannalla oleva osuustoiminnallinen juustotehdas ja osuuskauppa." Lehden samassa numerossa oli Embarrasista, Minn., toiselta pieneltä maalaispaikkakunnalta, kuusi kommunistista "unittia" onnea toivottamassa. Ne olivat: "Työläisnaisten klubi suomal. työväenyhdistys, Young Communist League, Young Pioneers, United Farmers League ja kommunistipuolueen "unitit." *)

Eri nimillä varustetut paikalliset yhdistykset ja komiteat ohjat-

*) Työmieheissä tammik. 15 p:nä, 1930, ja helmik. 8 p:nä jatkettu luettelo lehden asennoitumisen hyväksyjistä käsittää nuoris- ja naisten järjestöjen ohella osuusliikkeiden toimikuntien, joskus myös johtokuntien, jäsenkokouksien ja ennen kaikkea puolueyksikköjen ja työväenyhdistyksiensä lausuntoja. Alempana luetellaan ne paikkakunnat, joista näitä uskollisuuden tunnustuksia oli saatu, mutta luettelossa ei voida lähemmin merkitä kuinka monta protestia Keskusosuuskunta kuitakin paikkakunnalta sai ja minkälainen "unitti" sen kulloinkin lähetti:

Michigan — Ironwood, Newberry, Negaunee, Hancock, Detroit, Mass City, Bruce Crossing, Sault Ste Marie, Eben Junction, Sokerisaari, Ishpeming, Paynesville, Houghton, Eben, Aura, Rudyard, Ewen, Herman, Chassel, Pontiac, Grand Rapids, Munising ja Toivola; Minnesota — Cherry, Duluth, New York Mills, Sturgeon Town, Sax, Zim, Cook, Chisholm, Palisade, Minneapolis, Alanko, Dunbar, Ely, Orr, Menahga ja Buhl; Wisconsin — Superior, Phelps, Hurley, Owen, Marengo, Iron River, Brantwood, Milwaukee, Red Granite ja Van Buskirk; Illinois — Chicago, Waukegan, West Frankfort ja Rockford; Ohio — Ashtabula, Cleveland, Warren ja Fairport; New York — Inwood, Jamaica, Brooklyn, Port Chester, New Rochelle, New York ja Buffalo; Massachusetts — Worcester, Gardner, Norwood, Peabody, Quincy, Lanesville ja Amesbury; New Hampshire — Wilton, Enfield ja West Concord; Pennsylvania — Glassport, Pittsburgh, New Castle ja Monessen; California — Berkeley, San Francisco ja Eureka; Astoria, Ore.; Seattle, Wash.; Indiana Harbor, Ind.; Belden, N. D.; Frederic, S. D.; Baltimore, Md.; Newark, N. J.; Springfield, Vt.

Voimakkaita päätöslauselmia kaikkia puolueen vastustajia vastaan hyväksyivät kaikkien alueiden aluetoimikunnat, erinäiset konferenssit ja naisjaostojen keskuksot ja niiden sihteeristöt. Helmik. 8 p:nä numerossaan Työmies selitti saaneensa kaikkiaan 170 Keskusosuuskuntaa ja sen kannattajia vastaan esitettyä protestilausuntoa.

tiin puoluejohdon ja sen suomalaisten edustajien toimesta laatimaan protesteja kaikkia oppositiolaisia vastaan samalla kuin puolueen fraktiotoimintaa tiivistettiin epäluotettujen syrjäyttämällä kaikista tehtävistä. Kerskuen saavutuksistaan työväenjärjestön johtajisto raportoi Brooklynissä, N. Y. marrask. lopulla 1932 pidetylle edustajakokoukselle, että järjestössä silloin oli 251 yhdistystä ja 9,232 jäsentä. Työläisnaisten klubeja ilmoitettiin olevan 186 ja niissä 2,464 jäsentä. Järjestö lienee silloin ollut kehityksensä huipussa, mutta sittenkin yllämainittuihin numeroihin sisältyy kommunisteille tavanomaista liioittelua. Mainittuun edustajakokoukseen oli hankittu 53 varsinaista ja 22 veljesedustajaa. Kokouksen johto, puolueessa vallitsevan tavan mukaan, järjestettiin viisihenkisen presidiumin käsiin, johon valittiin Hans Johnson, Carl Päiviö, Matti Wick, Siiri Anderson ja Karl Rautio. Järjestön tpk:n valittiin seuraavat 21 jäsentä, joista seitsemän ensimmäintä tulivat varsinaiseen ja toiset laajennettuun komiteaan: Arne Mynttinen, Henry Puro, Hans Johnson, Matti Viitala, Antti Rasp, Matti Wick, Robert Salmen, Torsti Nurmi, T. Wiinikka, Henry Ahlgren, Karl Rautio, Paavo Halttunen, Alex Viita, Carl Päiviö, Julius Ranta, David Lind, Alex Nybergh, Thomas Powers, Hilma Mäkelä, U. Pulkkinen ja Dagmar Sulonen.¹²

Bolshevisoidun järjestön keskuudessa aloitettiin 30-luvun alussa kiihkeä agitaatio Karjalan siirtolaisliikkeen hyväksi. Yleisenä tunnuksena oli "sosialistisen isänmaan" rakennustoiminnan avustaminen. Lapsellisessa uskossa monet luulivat siellä kohtaavansa suotuisimmat olot vanhuutensa päivien vietolle ja matkustivat Neuvostoliittoon. Kiroten kapitalistisen järjestelmän he myivät talonsa ja omaisuutensa ja kierojen puolueagenttien viettelemänä tekivät suuria lahjoituksia puoluetarkoituksiin ja lähtivät Karjalaan, jossa heitä kohtasi onneton pettymys, kurjuus ja ennenaikainen kuolema. Joissakin täältä lähteneissä laivoissa matkusti yli meren nelisensataa matkustajaa ja kaikkiaan suomalaisia sinne siirtyi arvion mukaan hyvän joukon yli kaksituhatta ihmistä.

Karjalaan siirtyminen muodostui kohtalokkaaksi koko liikkeelle sen vuoksi, että se ensinnäkin vei suuren osan innokkaimmista toimitsijoista ja koettujen pettymyksiensä johdosta kasvatti sinne petoksellisilla lupauksilla joukkoja värvänneitä johtajia vastaan sellaisen katkeruuden, ettei asiasta julkisuudessa voida vielääkään mitään puhua. Uhkauksilla on koetettu vaimentaa sieltä harvojen takaisin päässeiden ääntä. Mitään selvyyttä ei ole koskaan yritettykään antaa Karjalassa raakamaisten komissaarien uhriksi joutueiden suomalaisten kohtalosta.

Seuraava "suuri tilaisuus" tuli suomalaisille niin kuin muidenkin kansallisuuksien kommunisteille silloin kun he tehtäväkseen saivat Stalinin ja Hitlerin liiton puolustamisen. Yön kuluessa kommunisteista, jotka olivat muka olleet kiivaimpia natsien vastustajia, tuli niiden puolustajia. Suomalaisille tässä yhteydessä koitui vielä suurempi "onni"; he saivat tilaisuuden osoittaa "sydämellistä suosiotaan" Neuvostoliiton sodalle Suomea vastaan ja "rakkaimpien" tervehdyksiensä lähettämiseen Kuusisen Terijoen hallitukselle.*)

Hitlerin kanssa solmitun liiton ja Neuvostoliiton hyökkäyssotien innokas puolustaminen osoitti Amerikan suomalaisen kommunistisen liikkeen täydellisesti menettäneen aatteellisen ja poliittisen itsenäisyytensä. Muiden maiden kommunistipuolueiden tavoin se oli tullut täydellisesti alistetuksi venäläisen suurvaltapolitiikan sotavankkurien vetoon. Siitä oli muodostunut Kremlin johtajien käs-kynalainen "viidennen kolonnan" liike, jonka aatteettomuudelle on kuvaava, että sen piirissä pidetään tätä asennetta suurenmoisena saavutuksena, vaikka he julkisesti kieltävät kuuluvansa kommunisteihin, jopa syvästi loukkaantuvat tästä nimityksestä.

Järjestöllisessä suhteessa tässä liikkeessä tapahtui uusi vaihdos

*) Tervehdys- ja onnentoivotussanomia Terijoen hallitukselle hyväksyttiin järjestön ja sille sympaattisten yhtymien ja "joukkokokouksen" puolesta usella paikkakunnilla samalla kuin riemullisesti juhlittiin Neuvostoliiton hyökkäyksen johdosta Suomeen. Tässä julkaistaan New Yorkissa hyväksytty tervehdys sellaisena kuin se on painettu Eteenpäin n:ssä jouluk. 5 p:nä 1939:

"Suomalaiset työläiset tervehtivät Suomen kansanhallitusta

New York, N. Y. — Viime perjantaina pidetyssä kokouksessa, New Yorkin Työn Temppelellä, missä S. T. Järjestön sihteeri toveri Onni Kaartinen antoi selostuksen Suomen tilanteesta, hyväksyttiin kokouksen ehdottamana tervehdyssanomien lähettäminen Suomen Kansan Hallitukselle, jonka muodostamisesta oli juuri vähää ennen saatu tieto, ja jonka johdossa on tunnettu Suomen taistelevan työväenliikkeen johtaja, O. W. Kuusinen. Tervehdyskirjelmä on seuraava:

O. W. Kuusinen,
Terijoki, Suomi.

Edustava joukko New Yorkin suomalaisia työläisiä lähettää hallituksenne kautta Suomen kansalle tuliset tervehdyksensä. Me tervehdimme suurella ilolla hallituksenne julistusta suuriarvoisena historiallisena asiakirjana, joka viitoittaa Suomen kansalle uuden ja valoisamman tulevaisuuden, liittämällä karjalaiset heimoveljemme yhteen meidän suomalaisten veljemme kanssa, sekä järjestämällä ystävälliset suhteet ensimmäisen sosialistisen valtion, Neuvostoliiton kanssa.

Me olemme varmat, että Amerikan-suomalaisten suuret joukot tulevat liittymään näihin tervehdyksiimme, ja me toivomme että Suomen kansa tulee nopeasti vapautumaan nykyisten vallanpitäjänsä ja sortajainsa ikeen alaisuudesta, jotka ovat toimineet imperialististen isäntäinensä palveluksessa, Suomen kansan parhaita etuja vastaan.

"Kokouksen puolesta, T. N. VUORELA."

v. 1941. Silloin suomalaisen työväenjärjestön käytännöllinen muoto osoittautui aikansa eläneeksi, se hajoitettiin ja sen paikallisyhdistykset liitettiin amerikkalaiseen International Workers Order-järjestöön, joka toimii "veljellisenä apuyhdistyksenä" ja keskinäisenä vakuutusjärjestönä. Edelleen järjestön tarkoituksena on selitetty "edistysmielisen valistus- ja kulttuuritoiminnan ylläpitäminen", työläisten yhteisen solidaarisuuden ja paremman yhteiskunnallisen turvallisuuden edistäminen.

I. W. O:n toimeenpanevan komitean puolesta sen sihteeri Max Bedacht, kääntyi kirjeellisesti S. T. Järjestön toimeenpanevan komitean puoleen tammik. 1941, esittäen yhteenliittymistä,¹⁰ mikä sitten jo aikaisemmin käytyjen neuvottelujen perusteella hyväksyttiin järjestön edustajakokouksessa, New Yorkissa, toukok. 31 p:nä 1941. Järjestön paikallisyhdistykset liittyivät I. W. O:iin, niitä alettiin kutsua "lodgeiksi" ja ne erotetaan toinen toisistaan järjestysnumeroilla.

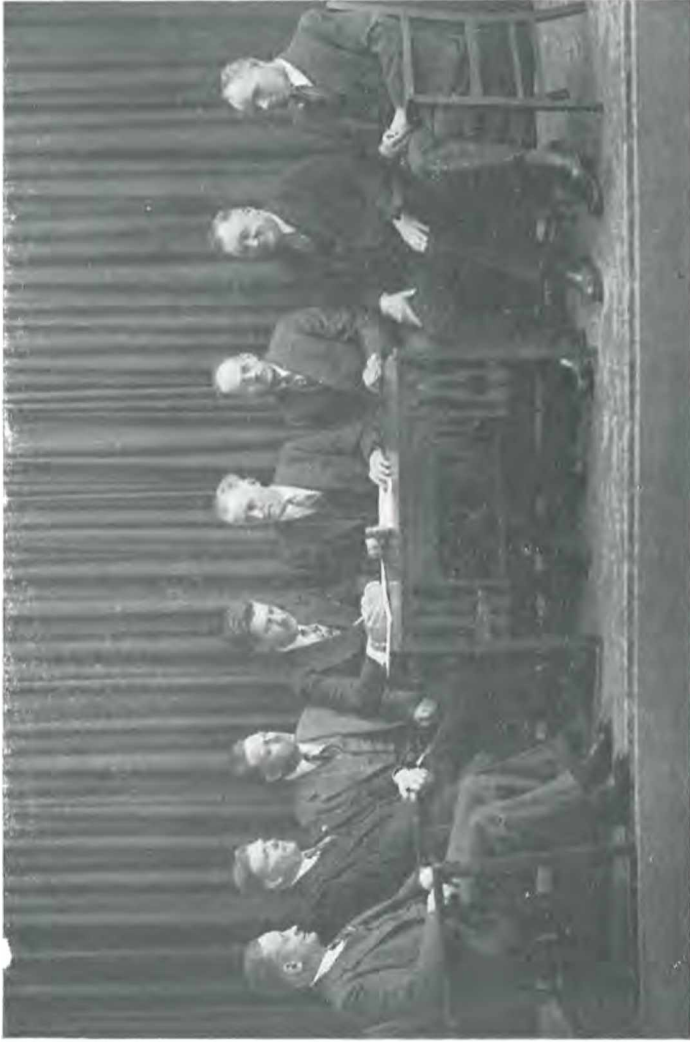
Näistä "lodgeista" muodostuneen suomalaisen jaoston, eli järjestön nimenä on Amerikan Suomalaisen Keskinäisen Avun Järjestö. Se pitää edustajakokouksia, joissa valitaan toimeenpaneva komitea, joka taas pitää yllä keskusvirastoa sihteerineen. Siinä on kahdenlaisia jäseniä, sellaisia joille vakuutusjärjestön sääntöjen mukaan ei voida henkivakuutusta antaa ja jotka sen vuoksi luokitellaan kannatusjäseniksi ja sellaisia, jotka nauttivat tavallisesti pienen ja halpahintaisen henkivakuutuksen eduista ja joita nimitetään vakuutusjäseniksi.

Sanomalehdistö ja yleensä kaikki asioita seuraavat luokittelevat I. W. O:n erikoisesti siirtolaistyöläisiä varten perustetuksi kommunistipuolueen fronttijärjestöksi. Siihen kuuluvien vieraskielisten jaostojen suhtautuminen yleisiin kysymyksiin on aina prikulleen kommunistisen "linjan" mukainen. Sen suomalainen jaosto koettaa toimia kiinteässä yhteistoiminnassa Suomen kommunistien kanssa ja eräitä sen toimitsijoita on tehnyt rohkaisevia toivoretkiä Suomeen. Suomen avustustoiminta on heidän käsissään lähinnä palvelut kommunistisen propagandan tarpeita Suomessa ja myöskin täällä.

Kesäkuussa 1947 New Yorkissa pidetyssä I. W. O:n suomalaisen jaoston edustajakokouksessa tuli tpk:aan valituksi seuraavat henkilöt: G. M. Wästilä, Carl Päiviö, Alex Nyberg, Torsti Nurmi, Richard Björnbacka, Eino Kujanpää, Emma Tuominen, Roy Linna ja Hanna Keskelä. Laajennettuun tpk:aan valittiin Leo Mattson, Alfred Tiala, Hugo Paasikivi, Helen Kruth, William Ruhanen, V.

Ylinen ja Toivo Vuorela. Sihteeriksi tuli edelleen Carl Päiviö joka siinä toimessa on ollut useita vuosia.¹⁷

Viimeisten vuosien aikana näiden "lodgien" toiminta on surkastunut hyvin heikoksi. Toisen maailmansodan aikana, jolloin Yhdysvaltain puolesta tuettiin Neuvostoliittoa kaikin tavoin, kommunistinen liike saattoi nauttia edullisista tilanteista, mutta nyttemmin suurvaltojen välien kärjistymisen johdosta venäläinen kommunismi on joutunut huonoon huutoon ja niihin kuuluvat katsovat parhaaksi toimia kaikessa hiljaisuudessa jonkin vieraan nimen suojassa. Suomalaisten keskuudessa väestön vanheneminen, kommunistisen liikkeen yleinen epäonnistuminen ja suunnattomat, mieliä katkeroitavat pettymykset, joita on koettu esim. Karjalaan siirtymisessä, myöskin supistavat kannatusta tältä liikkeeltä.

Fitchburgin osuuskaupan, United Co-op. Societyn johtokunta v. 1945.

Vasemmalta: Jonas Koskela, John Aijälä, Andrew Linna, Tauno Välimäki, Henry Puranen, Silmes P. Salminen, Oscar Ukkola ja Arvo Mandelin, liikkeenhoitaja.

IX. OSUUSTOIMINTA

Sosialistisen valistustyön hedelmöittämästä maaperästä on versonut myöskin Amerikan suomalaisten osuustoimintaliike, mikä monilla seuduilla parin viimeisen vuosikymmenen aikana on muodostunut pääasialliseksi yhteistoimintamuodoksi. Poliittisen ja taloudellisen järjestäytymisen rinnalle meidän puhujamme ja luennoitsijamme heti alusta pitäen asettivat työväenliikkeen "kolmannen haaran", osuustoiminnan ja kehoittivat tukemaan sitä. S. S. Järjestön edustajakokouksissa hyväksyttiin päätöslauselmia osuusliikkeiden kehittämiseksi, jopa kehoitettiin järjestön jäseniä ryhtymään käytännöllisiin toimenpiteisiin osuuskauppojen perustamiseksi, missä siihen mahdollisuuksia ilmenee. Sanomalehtemme ovat aina esiintyneet myöskin osuustoimintaväen äänenkannattajina ja ne on velvoitettu siihen.

Osuustoimintaliikkeen aatteellinen heräte oli sosialismin mukana saatu jo vanhasta kotimaasta. Monilla suuremmilla suomalaisasutusseuduilla sosialistiosastot pelkästään aatteellisesta innostuksesta ryhtyivät osuustoiminnallisten yritysten rakentamiseen. Maan oloihin ja kieleen perehtymättöminä laskettiin osuuskaupan perustamisen kautta nopeimmin päästävän nauttimaan työväenliikkeen käytännöllisestä hyödyistä.

Tässä suhteessa sosialistisessa valistustyössä esitettyjen opinkappaleiden käytäntöön asettamiselle ilmaantui myöskin tiukkoja tarpeita. Suomalaisten maaseuduille siirtyminen ja heidän maalaisyhdyskuntiansa laajentuminen teki suorastaan välttämättömäksi yhteistoiminnasta turvan etsimisen yksityisiä liikkeenharjoittajia vastaan jotka tarpeiden hankinnassa ja tuotteiden välityksessä harjoittivat tavatonta kiskomista. Talouselämässä sattuneet lamaannus- ja pulakaudet ajoivat työttömyydestä kärsiviä työläisiä yhteistoimintaan ostoksiensa järjestämiseksi. Lukuisissa lakkotaiseluissa, varsinkin luoteisissa keskivaltioissa, suomalaiset työläiset tulivat pakotetuiksi aloittamaan osuusliikkeen sen vuoksi, että työnantajayhtiöitä sympatisoivat yksityiset kauppiaat kielsivät lakontehneiltä luoton, jopa joskus kieltäytyivät kokonaan heille tavaran myynnistä.

Tärkeänä käytännöllisenä syynä oman kaupan perustamiseen oli myöskin se, että suomalaiset vastenmielisesti menivät vieraskieli-

seen kauppaan, koska heille oli kielellisiä vaikeuksia tavaran valinnassa. Myöskin suomalaiset pikkuporvariipiirit olivat itsensä tehneet edistysmielisten työläisten vihaamiksi, joten sekin kiihotti osuuskaupan perustamiseen.

Meikäläisten osuustoimintaliikkeellä on siis selvä työväenliikkeeseen juureutuva peruste ja se sai levenemisvoimansa sosialistisen liikkeen voimistumisen kera sosialistisesta luokkataisteluun perustuvasta agitaatiosta.

On vaikea tarkalleen määritellä, missä ensimmäinen suomalaisen perustama osuusliike on syntynyt. Jo ennen vuosisatamme taitetta turvautuivat Astorian kalastajat osuustoiminnalliseen yhteistyöhön oman kalansäiliöimislaitoksensa kehittämiseksi, vaikka siitä sittemmin muodostuikin osakeyhtiö. Hetimiten Rockportin sosialistiosasto "Myrskyn" perustamisen jälkeen Uuden Englannin tehdaskylissä asuvat suomalaiset edistysmieliset harrastaa osuustoimintaliikettä. New Yorkissa ja Brooklynissä syntyi vuoden 1915 jälkeen yli kaksikymmentä osuustoiminnallista asuntotaloa, joiden ostoarvo oli hyvän joukon yli kolme miljoonaa dollaria Brooklynin osuusleipomo ravintoloinen ja ruokatarvakauppoineen syntyi myöskin sosialistisen liikkeen nousukautena.

Monilla Ohion paikkakunnilla ovat suomalaiset perustaneet osuusliikkeitä, mutta paljon laajemmaksi on liike muodostunut luoteisissa keskivaltioissa. Menahgan, Minn., maanviljelyskylän suomalaisten perustama osuusliike v. 1903 mainitaan ensimmäisenä niillä seuduilla. Kaivostyöläisten lakot, Minnesotassa v. 1907 ja myöhemmin Michiganissa, johtivat lakkolaiset osuustoiminnallisten yhdistyksien perustamiseen tarpeittensa hankkimiseksi. Länsivaltioissakin on useita suomalaisten alkamia osuusliikkeitä, kuten muhkea, ajanmukainen kauppa Berkeleyssä, Cal. ja suuri, amerikkalaiseen yhdistykseen kuuluva siipikarjan hoitajien osuustoiminnallinen tarvikkeiden hankinta- ja tuotteiden myyntilaitos Winlockissa, Wash.

Osuustoimintaliikkeen nopea laajentuminen alkoi ensimmäisen maailmansodan aikana ja sen jälkeen. Paitsi kuluttajia palvelevia osuuskauppoja, joita suomalaiset ovat perustaneet ainakin puolitoistasataa ja joiden keskuudessa nyt on useita miljoonaliikkeitä, ovat suomalaiset aloittaneet huomattavia maataloustuottajien, erilaisia kulutustarpeita valmistavia ja monenlaatuista palvelusta välittäviä osuuskuntia.

Jo v. 1929 arveltiin Amerikan suomalaisten hallussa olevan 200 osuuskuntaa, joiden jäsenluku nousi hyvinkin 30 000:een. Niiden

silloiseksi vuotuiseksi liikevaihdoksi arvioitiin viisi miljoonaa dollaria. Niiden kautta ovat kuluttajat ja myöskin tuottajina toimivat pientilalliset säästäneet suuret määrät dollareita.

Osuusliikkeiden hyödyllisyyttä ei kuitenkaan voida mitata yksin dollareissa. Osuusliikkeidemme kehittämässä on yleisesti seurattu rochdalelaista suuntaa, johon liittyy kansanvaltainen liikkeen hoito, yhteiskunnallisen elämän uudistamisen tarkoitus ja valistustyön harjoittamisen velvollisuus. Aatteellista puolta tehosti vielä perustajien ja pääasiallisten kannattajien sosialistinen innostus. Nyt, kun olosuhteiden muutoksien ja toisen polven remmeihin astumisen johdosta tämä aatteellinen puoli on heikentynyt, tai vaihtunut enemmän käytännöllistä liiketoiminnan laajentamista tarkoittavaksi, saattaa usein kuulla vanhaan polveen kuuluvien valituksia agitaatiotoiminnan heikentymisestä. Mutta sittenkin nämä liikkeet, jotka nyt, paremmin kuin ennen kykenevät kilpailemaan yksityisliikkeiden kanssa, yhä ovat laajempaan tietoisuuteen ja valistukseen johtavia laitoksia, jotka armentavat voimansa varattoman väestön yhteiskunnallisista pyrkimyksistä ja yhteenliittymisestä. Osuusliikkeitä velvoittaa aatteelliseen valistustyöhön erikoisesti myöskin porvariston taholta tuleva vastarinta. Meidän keskuudessamme osuusliikkeet pitävät yllä myöskin paikallista seura- ja kulttuuritoimintaa erilaisten tilaisuuksien ja juhlien järjestämisellä. Myöskin lasten ja nuorison mukaan vetämiseksi kiinnitetään jatkuvasti huomiota. Osuusliikkeille kuuluu tunnustus myöskin siitä yleisestä avusta mitä niiden taholta yhteisten yritystemme, kuten esim. sanomalehtienme ylläpitämiseksi ilmoituksien kautta on luovutettu.

Osuustoiminta Uuden Englannin alueella

Fitchburgin suomalaisten perustamasta kolmesta suuresta osuusliikkeestä on osuuskauppa kaikkein vanhin. Kun jätetään huomioon ottamatta v. 1900 perustettu "yhteisostorengas", jonka tarkoituksena oli "koota kuluttajat mielipiteisiin katsomatta" ja v. 1905 perustettu yhtiökauppa "Pellervo", joissa molemmissa Juhani Laakso oli isännöitsijänä ja jotka elivät lyhyen ajan, varsinaiseksi osuuskaupan uranuurtajaliikkeeksi jää helmik. 14 p:nä 1906 perustettu "Aitasta"-osuuskauppa. Kaupungin valtakadulta ostettiin ruotsalainen ruokatavarakauppa ja sen varastot muutettiin Elmkadun varrelle, missä nyt sijaitsee B. F. Brown-korkeakoulu. Puuhassa etumaisina olivat Pekka Lahti, Victor Haataja, Matti Laitala, Vilho Tikkala, Kalle Rajala, D. Fiskali ja Heikki Puolakka. Kaupan liikkeenhoitajana oli Alfred Hautamäki.²

Fitchburgin maanviljelijöiden keskusliikkeen, United Co-op. Farmers, Inc., johtokunta v. 1938.

Yläriivi vasemmalta: William Anttila, nuorempi, Leo Mäkelä ja William Anttila, vanhempi. Alarivi: Otto Louhi, Edward Eronen, Leo Järkko, Otto Weisman, Waino Permaa, liikkeenhoitaja, Otto Sutela, Yrjö Lehto ja Antton Luostari.

"Aitta"-liike eli kolmisen vuotta. Sosialistisen liikkeen West Fitchburgin suomalaisten kannattajien toimesta perustettiin kaupungin länsiosaan pysyväiseksi jäänyt osuuskauppa helmik. 26 p:nä 1910. David Kurki oli kokouksen puheenjohtajana ja Jacob Koutonen kirjurina. Liikkeelle sääntöjä valmistavaan komiteaan valittiin puheenjohtajan ja kirjurin ohella Aaro Keto, Kalle Nortunen ja Mikko Laakso.

Seuraava kokous pidettiin maalisk. 6 p:nä ja liikkeen nimeksi hyväksyttiin nyt "Into Grocery Company", mistä johtuu, että osuuskauppaa vanhemman väestön keskuudessa yhäkin nimitetään Innoksi, vaikka tästä nimestä on aikoja sitten luovuttu. Tässä kokouksessa valittiin liikkeen johtokuntaan David Kurki Andrew Kallinen, Kalle Nortunen, Mikko Laakso, Aaro Keto, Wille Muhonen, Kalle Mäntylä, Thomas Matson ja Jacob Järvi. Ashburnham-kadun varrella sijaitseva "Unity Hall"-rakennus vuokrattiin ja toukok. lopulla kauppa avattiin John J. Syrjälän toimiessa liikkeenhoitajana. Seuraavan vuoden alussa jäsenkokouksessa liikkeen todettiin tuotaneen viidensadan dollarin tappion. Tyytymättömyyden johdosta liikkeenhoitaja erosi ja hänen tilalleen tuli liikeyalalla kokemusta omaava Alexander Lahonen, Maynardista. Hän oli toimessa vuoden ajan ja häntä seurasi Matti Mattila keväällä 1912.

Sosialistiosasto Saima ja Raivaaja-lehti alkoivat esittää osuuskaupan perustamista myöskin lähemmäksi keskikaupunkia, varsinaiseen suomalaisastutuksen keskukseen. Seurauksena oli Innon haarakaupan perustaminen no. 9 Rollstonekadulle, jossa liike aloitettiin elok. 9 p:nä 1912. Tämä sivuliike paisui kuitenkin pian johtavaksi ja kun rakennukset osoittautuivat ahtaiksi, aloitettiin toimenpiteet oman huoneiston hankkimiseksi. Uusi kolmikerroksinen tiilirakennus, jonka rakentamispuuhiin jo 1916 ryhdyttiin valmistui valtakadun varrelle, "Upper Common'ille" — suomalaisten nimitämälle Kuusamolle — v. 1918 ja vihittiin tarkoitukseensa maalisk. 5 p:nä. Liikkeenhoitajana Rollstone-kaupassa oli lähes kaksi vuotta toiminut Wille Salmi ja v. 1915 liikkeenhoitajaksi tuli Kustaa E. Grandahl, jonka toimiaikana liike huomattavasti laajentui. Häntä seurasi Arvo Mandelin v. 1936 joka oli toimessa 11 vuotta. Hänen jälkeensä liikkeen oma kasvatti, Väinö Aalto, tuli liikkeenhoitajaksi.

Rollstonekadulta liikkeen muuttaminen kaupungin valtakadulle, jossa se saattoi menestyksellisesti palvella eri puolilla asuvia asiakkaitaan, merkitsi osuuskaupan kehityksen esteiden voittamista. Kaupan myynnit, jotka 1917 olivat vain \$144,000.00 kohosivat

uudessa kaupassa heti ensimmäisenä vuotena \$246 000.00:een. Osuuskaupalle, jonka nimenä vuodesta 1921 asti on ollut United Co-operative Society of Fitchburg, minkä se peri n.s. "miljoonaliikkeeltä" viidentoista tuhannen dollarin laskun mukana, tuli pian viisi haarakauppaa, leipomo, meijeri, kivihiilen- ja öljynvälityslaitos ja sen myynnit kohosivat vuosi vuodelta, saavuttaen miljoonan merkin v. 1948.

Menneinä vuosina ja vuosikymmeninä ovat osuuskaupan johtokuntaan pitempiä aikoja kuuluneet Charles E. Bovellan, Henry Puranen, Siimes P. Salminen, David Kurki J. Gustav Laakso, Edward Järvi, A. J. Partanen, John Aijälä, Jack Mäki, Jacob Koutonen, Hilja Mäkelä, Joonas Koskela, Kenneth Pohlmann ja Jacob Järvi. Viime vuosien aikana on Fitchburgin osuuskauppa, kuten meikäläisten osuusliikkeet yleensä, siirtynyt nuoremman polven hoidon alaisuuteen. Tässä maassa suomalaisista vanhemmista syntyneet muodostavat johtokunnan ja vastuullisten toimitsijoiden enemmistön ja liikkeen sisäisessä toiminnassa on käytännössä englannin kieli. Keväällä 1950 rakennettiin liikkeelle uusi tilava kaksikerroksinen lisärakennus, ajanmukainen leipomo ja järjestettiin kauppa uudenikäisten vaatimusten mukaiseksi "Super Market'iksi."³ Fitchburgin osuuskaupan omaisuudet nousevat nyt jo neljänsataantuhanteen dollariin.

Toinen osuustoiminnallinen suurliike Fitchburgissa on United Co-operative Farmers, Inc., farmarien osuustoiminnallinen keskusliike, kuten sitä tavallisesti nimitetään, jonka omaisuudet arvioidaan nousevan lähelle yhdeksääsataatuhatta dollaria.

Fitchburgin lähetyville, noin 20 mailin ympyrään on viimeisten vuosikymmenien aikana kehittynyt suomalaisasutus, joka yhteen aikaan arvion mukaan käsitti noin tuhannen taloutta. Heti alusta pitäen maalesiirtyneiden keskuudessa alkoi kehittyä osuustoiminnallista liikettä välttämättömien tarpeiden hankkimiseksi ja myöskin kasvatettavien mustikoiden ja siipikarjatuotteiden markkinoimiseksi. Paikallisten farmariyhdistysten keskuudessa havaittiin pian tarpeelliseksi yhteisen keskusliikkeen rakentaminen ja se pantiin alulle New Ipswichin farmariyhdistyksen koolle kutsumassa, Pyrintölä-haalissa pidetyssä kokouksessa, marrask. 19—20 p:nä 1927. New Ipswichin paikallisyhdistystä edustivat Hjalmar Vuori, Lauri Inki, Carl Blomfeldt ja Harry Nelson; Ashburnhamin paikallisyhdistystä edustivat Emanuel Tiitto ja Lauri Boman; Hubbardstonin yhdistystä Victor Laiho ja Frank Mackie ja Westminsterin yhdistystä Otto A. Leino ja Väinö Sillanpää.

Raivaaja ja silloin Worcesterissa ilmestynvä Eteenpäin kannattivat keskusliikkeen perustamista ja niiden toimitsijat, päätoimittaja Syrjälä Raivaajasta ja liikkeenhoitaja Marttila Eteenpäistä, olivat usein farmarien kokouksissa puhujina. Marttila valittiin liikkeen laillistamiskomiteaan ja hän suoritti siinä huomattavan tehtävän keskusliikkeen edessä olevien alkuvaikeuksien voittamiseksi. Helmik. 1929 keskusliike sai lupakirjan ja sen pääomaksi laillistettiin \$50,000.00 jaettuna sadan dollarin osakkeisiin, joita paikalliset yhdistykset ostivat ja siten tulivat keskusliikkeen kontrolloijiksi. Laillistetun yhdistyksen ensimmäinen vuosikokous pidettiin Westminsterissä huhtik. 14 p:nä 1928. Liikkeen ensimmäiseen varsinaiseen johtokuntaan tässä kokouksessa valittiin Matti Mäki, Harry Nelson, Antti Hämäläinen, Werner Mäyränen, Lauri Boman, Uno Tirronen, Lauri Inki Herman Winn ja John Lindquist. Sihteeriksi valittiin Werner Mäyränen ja rahastonhoitajaksi Otto A. Leino, joka myös tuli ensimmäiseksi liikkeenhoitajaksi, jota tehtävää hän hoiti sivutoimena.

Ensimmäiseen vuosikokoukseen mennessä oli kaksi uutta paikallisyhdistystä, Troyn, N. H. ja Townsendin, Mass. farmarijärjestöt tulleet mukaan. Sitten paikallisyhdistyksiä syntyi seuraaville paikkakunnille: Ashby, Mass., Fitchburg, Mass., Templeton, Mass., Lunenburg, Mass., Danielson, Conn. ja Rockland, Me. Fitchburgissa sijaitseva Tri-City Dairymen's Co-operative Association, maanviljelijöiden osuustoiminnallinen meijerilaitos kuuluu myöskin keskusliikkeeseen. Vuoden 1950 alussa siihen kuului 13 paikallisyhdistystä joiden jäsenmäärä käsitti noin 1,600 farmariperhettä. Vuoden 1949 liikevaihto lähenteli viittä miljoonaa dollaria.

Ensimmäisenä varsinaisena keskusliikkeen liikkeenhoitajana oli Frank Aaltonen vuosina 1929—1931. Hänen jälkeensä Wäinö Pernaa oli toimessa 11 vuotta ja häntä seurasi Arno J. Hangas, joka yhä on toimessaan. Pernaa ja Hangas ovat molemmat yliopistokoulutuksen saaneita. Liikkeen johtokunnassa on toiminut lukuisia paikallisyhdistysten edustajia. Johtokunnan jäsenien tehtävänä on esittää omille osastoilleen tarkat selostukset keskusliiton toiminnasta ja ottaa niiltä ohjeita yhteisen laitoksen hoitamiseksi. Johtokunnan puheenjohtajina ovat toimineet ainakin Oskari Mäki, Werner Sulin, Axel Tuomi, Leo Jarkko, John Ojanen, Otto Louhi, Evert Wainonen, Otto A. Leino, John Koski, Frank Koski, Herman Winn ja Matti Mäki. Vuoden 1950 vuosikokouksessa valittuun johtokuntaan kuuluvat: Wilho Toristoja, Elmer Rasi, Otto Pussinen, Toivo Wainonen, Weikko Mackie, Eino Liloiva, Emil

Koivula, Richard Hakkila, John Brook, Axel Teittinen, John Williamson, John Heimo ja George Engman.⁴

Uusi ajanmukainen, kuusikerroksinen, mekaanisesti hoidettava ja noin kolmesataatuhatta dollaria maksanut viljamyly vihittiin tarkoitukseensa erikoisjuhlilla elok. 5 p:nä 1950.

Kolmas Fitchburgin merkitsevä osuusliike on v. 1914 perustettu Työläisten Luottoyhdistys (Workers Credit Union), jonka konttori on Raivaajan toimitalossa ja jota, huolimatta siitä, että se on täydellisesti itsenäinen laitos, kansan keskuudessa usein nimitetään Raivaajan pankiksi.

Tämän, nyt yli neljän miljoonan dollarin liikkeen, perustajana oli Raivaajan johtokunta ja sen liikkeenhoitaja John Suominen. Raivaaja, samoin kuin kaikki meikäläiset sanomalehdet, kärsi alkuvuosina kroonillisesta rahapulasta. Sen vuoksi Raivaajan oli turvaututtava jäsenistöltä lainojen ottoon, joita enemmän saatiin New Yorkista, jossa oli suuri osasto ja laaja lehden kannattajajoukko. Vuonna 1914 nämä lainat kohosivat 50,000:een dollariin. Kun rahaa täten oli kertynyt enemmän kuin Raivaaja tarvitsi, syntyi ajatus "oikean pankin" perustamisesta ja Suominen määrättiin tutkimaan valtion luottoyhdistyslakeja ja pankin perustamisen mahdollisuuksia. Hän oli aikaisemmin suorittanut erään kirjeenvaihtokoulun kurssin pankkiasioista päästäkseen selville "miten rahaa tehdään toisten ihmisten rahoilla" ja vasta laaditun valtion luottoyhdistyslain — laatuun ensimmäinen koko maassa — mukaisesti "oman pankin" perustaminen osoittautui verraten helpoksi asiaksi. Ei tarvinnut muuta kuin alkaa!⁵

Ensimmäisinä sijoittajina olivat Raivaajan johtokunnan jäsenet, jotka siihen sijoittivat viisi dollaria jokainen. Siten karttui laitokselle ensimmäinen \$35.00 pääoma. Itäpiirin osastojen edustajien kokous v. 1914 hyväksyi luottoyhdistyksen perustamisen ja seuraavan vuoden piirikokouksessa ilmoitettiin talletuksien yhteissummaksi \$25,000.00. Yhdistyksen luotto kasvoi ja ensimmäisten kahden vuoden aikana talletukset nousivat 140,000 dollariin. Yksityiset osastojen ja järjestöjen toimihenkilöt ottivat Luottoyhdistyksestä lainoja ja avustivat siten saamalla rahoillaan osastojen talojen rakennuspuuhia ja muita järjestölaitoksia, kuten esim. Työmies-lehteä, joka i-w-w:läisen hajaannuksen johdosta oli joutunut pulaan. Sijoituksen suurin erä on kuitenkin mennyt kiinnelainoihin, joiden järjestämisellä Luottoyhdistys on tehnyt suuria palveluksia monille kansalaisillemme, joilla varsinkin alkuaikoina oli vaikeuksia lainan saamisessa amerikkalaisilta rahalaitoksilta. Nykyisin kiinnelainojen koko-

Työläisten Luottoyhdistyksen johtokunta v. 1950.

Yläriivi vasemmalta: William Koski, Andrew Route, Lauri J. Rajala, J. Gustav Laakso, Uno Aho, K. E. Savolainen; alariivi Eino A. Tofferi, John Heikkinen, Elis Sulkanen sihteeri, Oskari Tokoi presidentti, William N. Reivo rahastonhoitaja ja Siimes P. Salminen.

naismäärä ylittää kaksi ja puoli miljoonaa dollaria. Vuoden 1950 tilanneselostuksen mukaan Luottoyhdistyksen jäsenluku oli yli kolme ja puoli tuhatta. Saman raportin mukaan liikkeen kokonaisverrat olivat tasaluvuin \$4 146,000.00, joista omia varoja oli yli puoli miljoonaa dollaria.

Yhdistyksen rahastonhoitajana alusta pitäen kuolemaansa asti v. 1948, oli liikkeen varsinainen kehittäjä John Suominen. Lyhyen välikauden, vv. 1922—1923, rahastonhoitajana oli Henry Puranen. V. 1948 rahastonhoitajan toimeen tuli nykyinen, William N. Reivo. Liikkeen ensimmäisenä presidenttinä toimi F. J. Syrjälä, sittemmin Yrjö Mäkelä ja viime aikoina tätä virkaa on hoitanut Oskari Tokoi. Vanhimpia ja useampia vuosia johtokunnassa palvelevista voidaan muistaa ainakin seuraavat nimet: Werner Tikkala, J. H. Oikemus, A. J. Partanen, Yrjö Halonen, K. G. Lindström, Victor Annala, D. Heikkilä, William Oksanen, Wille Salmi, Siimes P. Salminen, John Erkkilä, J. Gustav Laakso, William Koski, Eino A. Tofferi, Lauri Rajala, John Heikkinen, K. E. Savolainen, Andrew Route, Frans Kerttula ja Uno Aho.

Eräiden epäonnistuneiden alkuyritysten jälkeen Maynardin edistysmielisen väestön rakentama osuuskauppa, United Co-operative Society of Maynard, jolla nimellä liike vuodesta 1922 asti on tunnettu ja jolla nyt on neljän myymälän ohella leipomo meijeri.

viljan-, kivihiilen ja öljynvälityslaitokset, perustettiin 167 jäsenellä ja \$1,600.00 pääomalla v. 1906 Kaleva Co-operative Association-nimellä.

Tämä osuuskauppa, mikä on tullut hyvin tunnetuksi ja on jo pitkän ajan ollut johtava ruokatavarakauppa kaupungissa, avattiin tammik. 1907. Ensimmäisenä liikkeenhoitajana oli Matti Hekkala ja häntä avusti johtokunta, johon kuuluivat Väinö Keto, Pekka Pekkala ja John A. Riihiluoma. V. 1908 valittuun täysilukuisen johtokuntaan kuuluivat John A. Riihiluoma, David Heikkilä Väinö Hekkala, Hannes Lahti, Alfred Torppa, Paavo Suorsa, Karl W. Laine, Robert Siimes ja kirjurina Oscar Gröndahl V. 1912 ostettiin kaupungin Mainkadun varrelta \$16 000.00 kauppahinnalla rakennus, johon kauppa sijoitettiin. Sitä on sitten laajennettu uusien rakennuksien rakentamisella ja vanhan rakennuksen korjaamisella useita kertoja. Tuloksena onkin ollut ajanmukainen suurmyymälä, joka siisteydellään ja hyvällä järjestyksellään on kiinnittänyt kaikkien kansalaispörien huomiota. Eräistä kouluista ja muista osuustoimintaliikkeeseen kiintyneistä tutkijapiireistä on järjestetty erikoisia lähetystöjä Maynardin osuusliikettä tarkastamaan ja ihailemaan.

Liikkeen kehityksessä ensimmäiset kymmenen vuotta olivat vaikeimpia. Jatkuvan valistustyön avulla liike alkoi paremmin me-

Maynardin osuusliikkeen johtokunta v. 1949.

Ylärivi vasemmalta: Waino W. Parker, John Kuivala, Ruben A. Aromaa, Jorma Osmo, Osmo Sulkala; alarivi Anton A. Anderson, Elmer W. Salenius, Charles W. Mänty, presidentti, Arvo N. Rivers, liikkeenhoitaja ja Eino Palmer.

nestyä vuoden 1916 vaiheilla. Silloin saatiin liikkeenhoitajaksi osuustoimintaliikkeessä ansioitunut Waldemar Niemelä ja v. 1924 olivat myynnit kohonneet jo \$340,000.00:een. Puolen miljoonan merkki saavutettiin v 1940 ja nykyisin sen liikevaihto nousee miljoonaan kolmeensataantuhanteen dollariin. Nykyisin liikkeen jäsenluku on 2,600 ja toiminta-aikanaan se on ostopalautuksina asiakkailleen luovuttanut noin \$400,000.00.

Vuonna 1932 tuli Maynardin osuuskaupan liikkeenhoitajaksi Arvo N. Rivers, joka jo Michiganissa oli ollut vastaavanlaisessa tehtävässä. Kokeneena ja laajakatseisena osuustoimintamiehenä hän on ratkaisevalla tavalla vaikuttanut siihen, että liike nyt on mainittava Amerikan suomalaisten ensimmäisten joukossa. Ensimmäisistä liikkeenhoitajista on Hekkanen ohella mainittava vielä Otto Fonsell, Adolph Wirkkula, M. H. Nyström, Tyyne Keto, Adolph Suikkonen, John Oravainen ja Jacob Laurila. Näiden vuosikymmenien aikana on liikkeen johtokuntaan kuulunut parisen sataa osuusliikkeen jäsentä, mutta vanhimpina ja pitkäaikaisimpina johtokunnan jäseninä voidaan mainita ainakin John Helander, Mikko Hiipakka, Hjalmar Linden, Charles W. Mänty Otto Fonsell, Alfred Torppa ja August Salenius. Liikkeen menestyksestä saadaan ennen kaikkea kiittää satoja työläisiä, jotka uskollisella uurastuksellaan ovat sen nykyiseen suuruuteensa rakentaneet "

Fitchburgin naapuripaikkakunnilla, Gardnerissa ja Worcesterissa eivät osuusliikkeet, monista yrityksistä huolimatta ole menestyneet niin hyvin kuin Fitchburgissa ja Maynardissa. Kummallakin paikkakunnalla nykyisin silti on suomalaisten perustama osuuskauppa. Maynardin liike pitää sivumyymälää Worcesterissa ja Fitchburgin osuuskaupalla on haaraliike Gardnerissa ja myöskin New Hampshiren puolella, Milfordissa. Quincyn osuuskauppa, Turva Co-operative Store, perustettiin 1904 ja neljä vuotta myöhemmin se järjesti haaraliikkeen Norwoodiin josta sittemmin kehittyi itsenäinen liike. Quincyn osuuskaupan perustajilla oli laitoksen pääomaksi sijoitettavia varoja vain kolmesataa dollaria ja kymmenen ensimmäistä vuotta oli sielläkin edistys hyvin hidasta. Mutta kymmenen vuoden kuluttua vuosittaiset myynnit kohosivat jo \$60,000.00:een. Muutamia vuosia sitten Quincyn osuusliike sai uuden, ajanmukaisen huoneiston, joka uusine välineineen ja uudenaikaisine palvelusmenetelmineen on kehittänyt siitä paikallisen suurliikkeen.

Quincyn osuusliikkeen pitempiaikaisena liikkeenhoitajana oli Jacob Eko. Muista varhaisaikojen liikkeenhoitajista mainittakoon A. Skogberg, H. W. Aspegren, Jacob Niemi, F. Saarinen, Unto

Björnholm, Victor Snell ja W. Frändilä. Liikkeen uudelleenjärjestämistoiminnassa suoritti liikkeenhoitajana ollut Frank Aaltonen ansiokkaan työn. Hänen jälkeensä liikkeenhoitajaksi tuli Kaarlo Lindewall ja häntä seurasi nykyinen Frank Johnson. Ensimmäisinä liikkeenhoitajina Norwoodissa olivat N. Nielsen, Matti Hekkala ja menestyksellisin O. G. Bagge. Quincyn osuuskaupan varhaisemmista ja pitkäaikaisemmista johtokunnan jäsenistä mainittakoon J. Matson, A. Heikkilä, O. Jaakkola, Niilo Jokinen, Adam Laitinen, H. Risku, M. W. Holma, M. Mäki, Kaarlo Wehteri ja Toivo N. Nousio. Kahden viimeksimainitun ohella liikkeen presidentteinä alkuaikoina on ollut A. Hänninen, G. Leino, J. W. Meriläinen ja O. Saarinen; sihteereinä Antti Jolma, Victor Jokinen, Akseli Walberg, Leonard Tuomisto, E. Walasaari, F. J. Särkinen, M. Walling, Väinö Tirri ja Toivo N. Nousio.

Heti alussa pyrkivät suomalaisten perustamat osuusliikkeet kehittämään yhteistoimintaa niiden ostovoiman keskittämiseksi ja valistustyön harjoittamiseksi. Uuden Englannin alueen osuuskauppojen edustajien ensimmäinen yhteinen kokous pidettiin Maynardissa kesäk. 4 p:nä 1911 ja siinä perustettiin Idän Suomalaisten Osuustoimintaliitto. Hallitusneuvostoon valittiin Matti Hekkala ja Alfred Torppa Maynardista, J. H. Oikemus Gardnerista, David Kurki Fitchburgista ja Kaarlo Wehteri Quincysta. Tarkoituksena oli yhteisen ostotoiminnan kehittäminen, mutta kun seuraavana vuonna perustettiin yhteinen tukkuliike, niin liiton tehtäväksi jäi vain valistustyön ylläpitäminen. Liiton toimesta ulotettiin yhteistoimintaa muillekin alueille, koko sos. järjestön keskuuteen ja tuloksena oli suomalaisten osuustoimintaliikkeiden yhteinen neuvottelukokous Waukeganissa v. 1914. Useita keskivaltioiden osuusliikkeiden edustajia oli mukana ja tässä kokouksessa perustettiin Amerikan Suomalaisten Osuusliikkeiden Liitto. Liiton pääkonttori sijoitettiin Waukeganiin ja sen sihteeriksi tuli tunnettu sos. toimihenkilö, Kaarl Helander. Liiton tarkoituksena oli lähinnä valistustyön harjoittaminen ja sos. järjestössä juuri tapahtuneen hajaannuksen johdosta sosialististen käsityksien puolustaminen. Liiton yhtenä johtavana toimihenkilönä oli Wilho Boman.

Kun sitten v. 1918 amerikkalaisten osuustoimintatienraivaajien toimesta pidettiin ensimmäinen yleinen osuustoimintaväen kongressi Springfieldissä, Mass., mikä johti kansallisen osuustukkuliikkeen perustamiseen, niin liittyivät Idän suomal. osuusliikkeet Bostoniin perustetun yhdistyneen tukkuliikkeen kannattajiksi. Tämä johti suomal. osuusliikkeiden uuteen keskittämiseen, mikä alulle pantiin

Allstonin sos. osaston huoneistossa pidetyssä, seitsemän Uuden Englannin suomalaisen osuusliikkeen edustajien kokouksessa heinä-
 näk. 13 p:nä 1919.

Paikalliset liikkeet yhdistettiin nyt yhteisen liikkeen hallinnon
 alaiseksi. Yhdistyneen liikkeen nimeksi tuli Yhdistyneet Osuus-
 liikkeet (United Co-operative Society), mutta paremmin se tuli tun-
 netuksi "miljoonaliikkeen"-nimellä. Liikkeen ensimmäiseen johto-

Arno J. Hansas,
 Fitchburg, Mass.

Sävele Syrjälä,
 Boston, Mass.

Arvo N. Rivers,
 Maynard, Mass.

Kustaa E. Grandahl

Charles W. Mänty,
 Maynard, Mass.

kuntaan valittiin Fitchburgista John Suominen sihteeriksi ja Wilho Boman presidentiksi, Maynardista Alfred Torppa ja Otto Fonsell, Gardnerista Juho T. Suominen ja C. Lehto, Worcesterista M. Korpi, Norwoodista J. F. Lahti ja V. Syrjälä, Peabodysta Kalle Bruce ja Quincysta Otto Saarinen. Rahastonhoitajaksi valittiin Adolph Wirkkula ja liikkeenhoitajaksi Waldemar Niemelä Toimeen asetetun valistustyökomitean sihteeriksi tuli William Marttila.

“Miljoonaliikkeeseen” liittyi 14 osuuskauppamyymälää, 4 maitoliikettä 4 ruokalaa ja 2 leipomoa. Sen jäsenmäärä oli noin 2,500. Mutta tämä liike ei menestynyt. Pahimmaksi haitaksi osoittautui ylhäältäpäin keskitetyn johdon käytäntöön asettaminen, mikä ei soveltunut paikallisten liikkeiden hoitotapoihin. Siitä seurauksena oli keskinäistä harmoniaa loukkaavia ristiriitoja. Tilannetta pahensi vielä se, että heikommassa asemassa olevat osuusliikkeet pyrkivät keskusliiton välityksellä hyörymään voimakkaimmista, mikä herätti mustasukkaisuutta varsinkin kun käynnissä olevan sosialistisen liikkeen hajaannuksen johdosta osuusliikkeidenkin johtavien toimitsijoiden keskuudessa esiintyi jyrkkiä mielipide-eroavaisuuksia. “Miljoonaliikkeen” keskitetty koneisto osoittautui liian raskaaksi, eikä se kyennyt tarkoituksenmukaisesti huomioimaan paikallisliikkeiden tarpeita.

Liike hajaantui ja siihen liittyneet vapautettiin, mutta niiden täytyi suorittaa huomattavia yhdistyneen liikkeen jälkeensä jättämiä laskuja. Yhteiseltä liikkeeltä paikallisliikkeet velkojen ohella perivät sen nimen, mikä sitten paikkakunnan nimen siihen liittämällä, yleisesti tuli käytäntöön.

Osuustoiminnallisten keskusliikkeiden perustamisessa siitä asti onkin nojaututtu sellaiseen järjestelyyn, että paikallisliikkeet omistavat ja kontrolloivat keskusliikkeen mikä Fitchburgin farmarien Keskusliikkeen ja Superiorin Keskusosuuskunnan kokemuksen perusteella on osoittautunut käytännölliseksi.

Superiorin Keskusosuuskunta

Osuustoimintaliikkeen vilkas kehitys maan luoteisvaltioissa maaseutupaikkakunnilla asuvien suomalaisten keskuudessa johti myöskin voimien keskittämisyrkimyksiin. Selittäen kuinka pienet osuusliikkeet yksinäisinä ovat kykenemättömät kilpailemaan suurliikkeiden kanssa ja kuinka työtä ja energiaa voidaan säästää ja palvelustoimintaa tehostaa liikkeiden keskittämisen kautta, perusti Superiorissa heinäk 29—30 päivinä 1917 kokoontunut osuusliikkeiden edustajien kokous keskusliikkeen, joka elok. 31 p:nä laillis-

tettiin Co-operative Central Exchange-nimellä. Vuonna 1931 nimeksi tuli Central Co-operative Wholesale ja v. 1940 säännöissä sen suomenkieliseksi vastineeksi määrättiin Keskusosuuskunta.

Perustavassa kokouksessa, jossa myöskin päätettiin perustaa yhteinen leipomo, olivat läsnä seuraavat paikallisten osuusliikkeiden edustajat: Minnesota — John Koski Nashwaukesta, John Partanen ja John Niemi Cloquetista, Frank Saari ja Hj. Kaikkonen Petrellistä, Reino Salo Knife Fallsista, William Ahola Fairbanksista. Wisconsinista — A. E. Lindroos Cliffordista, Abel Mäkey Maple'ista, Adolph Wirkkula ja H. Lepistö Iron Riveristä, Oscar C. Boss Marengosta, Matti Tenhunen ja Antti Nissinen Superiorista. Michiganista — Johan Nummivuori, Oscar Komula ja John Okkonen Hancockista, Richard Wirtanen ja Alfred Kaartinen Ironwoodista, Jacob Vainionpää Mass Citystä, Otto Lahtinen Rockista, Elis Freeman Marquettesta, Aku Rissanen ja Kalle A. Nurmi Negauneesta. John Wierikko Amasasta, Matti Kokkonen Rudyardista; Illinoisista — Kaarl Helander ja E. E. Torppa Waukeganista. Amerikan Suomal. Osuustoimintaliittoa edusti sen sihteeri Helander.

Perustava kokous valitsi väliaikaisen johtokunnan johon tulivat Otto Arlund, Antti Nissinen, Matti Tenhunen, John Niemi, John Partanen, A. Wirkkula ja H. Lepistö. Liikkeenhoitajaksi valittiin Johan Nummivuori." Seuraavan vuoden alkuun päästessä Keskusosuuskuntaan oli liittynyt 15 jäsenliikettä.

Liikkeen ensimmäinen varsinainen vuosikokous pidettiin helmik. 9—10 päivinä 1918 Superiorissa. Edustettuna oli 12 osuusliikettä, joiden yhteinen jäsenmäärä oli 2,966 ja joiden vuotuinen liikevaihto nousi \$774,177.00:iin, seuraavien edustajien kautta: Theodor Leppälä, Abel Mäki, Chas. Paaso, John Niemi, John Partanen, Adolph Wirkkula, Henry Koski, John Taipale, Matti Jaakkola, John Wentelä, Matti Tenhunen, Antti Nissinen, Alex Kolinen, H. B. Snellman, Kaarl Helander, Jacob Vainionpää, Alf. Töyrylä, Hj. Levola ja William Marttila.

Keskusosuuskunta perustettiin paikallisten osuusliikkeiden yhteiseksi siteeksi ja palveluvälineeksi. Paikalliset liikkeet kontrolloivat keskuksen toimintaa. Säännöllisesti pidettäviin vuosikokouksiin paikalliset jäsenliikkeet valitsevat edustajansa, joilla v. 1940 hyväksytyjen sääntöjen mukaan on "yksi ääni jokaista sen omistamaa Keskusosuuskunnan osuutta ja niitä vastaavaa jäsenosuuskunnan omaa 50 jäsentä ja sen suurempaa osaa kohti." "

Yhteisen keskusliikkeen perustajilla oli tarkoituksena kehittää siitä myöskin maanviljelijöiden tuotteet kaupunkilaisille välittävä

Superiorin Keskusosuuskunnan ensimmäinen vuosikokous v. 1918.

Yliäri vi vasemmalta: Wm. Ahola, John Niemi, Kaarl Helander, Hjalmar Levola, Jacob Vainionpää, H. V. Nurmi, Abel Mäki, Sam R. Ala ja Henry Koski. Toinen rivi: Antti Nissinen, H. B. Snellman, Axel Kolinen, John Wentela, Chas Paaso, Alf. Töyrylä, Matti Jaakkola ja P. W. Väänänen. Alarivi: Adolph Wirkkula, Theodor Leppää, John Nummi, Wm. Marttila, Matti Tenhunen, John Taipale, John Partanen ja Gust Tuura.

laitos, mutta myöhäisempi kokemus pakotti toiminnan tämän puolen rajoittamaan verraten vähäiseksi. Käytäntö johti Keskusosuuskunnan laajentumiseen kuluttajien etuja palvelevien tavaroiden kaupan niiden valmistuksen, kauppojen hoidon ja valistustyön keskittämisen kautta. Liikkeen kehitys tapahtui tasaisesti Työmiehen omaksumien vasemmistososialististen katsantokantojen suojissa, kunnes vuonna 1930 suomalaisen työväenjärjestön ja sille sympaattisten laitosten bolshevisoimiskiihkoissa Keskusosuuskunta tuli kokonaan työnetyksi itsenäiselle aatteelliselle asenteelle ja vapautui K. I:n tiukenevista kontrollioitteista.

Huolimatta siitä, että v. 1929 Keskusosuuskunnan vuosikokous oli hyväksynyt "ystävällisten suhteiden" säilyttämisen muiden luokkataistelujärjestöjen kanssa ja vaatinut palveluksessaan olevilta myötätuntoista suhtautumista "aikamme valtaviin kumousliikkeisiin",¹⁰ vuoden 1930 vuosikokous 228 äänellä 51 vastaan hyväksyi johtokunnan enemmistön kannan mahdottomaksi osoittautuneen kommunistipuolueen kontrollipyrkimyksiä vastaan. Puolueen kontrollitavoitteet murskaantuivat tällä päätöksellä ja sitä täydennettiin vielä erottamalla puolueen kannalle asettuneet johtokunnan jäsenet, Matti Tenhunen, Oscar Corgan ja Jacob Vainionpää. Erottaminen tapahtui 167 äänellä 89 vastaan.¹¹ Vaikka vuosien 1929 ja 1930 liikkeen johtajisto ja johtokunta poliittisessa asennoitumisessaan — josta he yleensä tarkoittivat pysyä erossa — välttelivät selvän kannan ottoa, epäilivät ja horjuivat kommunistisen johdon ja sen opposition välillä ja vaikka Moskovan päämajasta saapui useita varoittavia paimenkirjeitä*) niin sittenkin käytännölliset sei-

*) Keskusosuuskunnan vuosikokoukselle, huhtik. 21—23 p:nä 1930 oli saapunut langaton tervehdyssanoma Kommunistisen Internationaalisen osuustoimintaosastolta, jossa anottiin m. m. seuraavaa:

"Keskusosuuskunta on myönnettävästi kehittynyt nykyiseen laajuuteensa . . . ylläpitämällä mitä läheisintä solidaarisuutta vallankumouksellisen työväenliikkeen kanssa Yhdysvalloissa ja kautta maailman . . . Edustajien alkeellisimpana velvollisuutena on kukistaa Yrjö Halosen ja kumppanien linja", ja edelleen kehoitettiin: "Ottakaa Keskusosuuskunnan johto Halosen käsistä ja pankaa se luotettavien, proletarisen luokkapoliittikan puolesta taisteleviin käsiin."

Suomen kommunistipuolueen keskuskomitealta Moskovasta oli myös saapunut sähke, jossa samanlaisella demagogialla koetettiin mieliä kiihottaa Halosta vastaan. Siinä sanottiin: "Ken tahtoo mennä Halosen mukana pois, hän menköön. Halosen livertelyt, että hän muka on vieläkin luokkataistelun michiä, eivät ole penninkään arvoiset. Vielä kauniimpia olivat aikanaan Alanteen tuhannet liverrykset, mutta niissä ei ole ollut yhtään sanaa totta, joka olisi pysyvästi kutiaan pitänyt." Edelleen kysyttiin: "Kannattaako teidän Halosen takia päästää Keskusosuuskunta auttamattoman hajaannuksen tielle?" Ja tähän "suurpoliittiseen" kysymykseen he vastasivat: "Ei missään tapauksessa kannata!"

kat, osuusliikkeiden yleinen etu ja vallan pidättäminen niiden varojen hoitoon pakottivat johtajiston selvään ratkaisuun, mikä merkitsi kontrollivallan säilyttämistä sen oikeille omistajille, jäsenliikkeille ja niiden jäsenille.

Torjuttuaan kommunistipuolueen kontrollipyrkimykset, tahtoi Keskusosuuskunta kuitenkin säilyttää proletaarisen luokkataisteluluonteensa. V. 1930 vuosikokouksen päätöslauselmassa, jossa käsitellään suhteita muihin liikkeisiin, selitetään, että liikkeen tulee "suhtautua täydellä myötätunnolla tinkimättömän luokkataisteluperiaatteen kannalla oleviin työläisten veljesjärjestöihin, olkootpa ne sitte poliittisia tai taloudellisia ja antaa mahdollisuuksien mukaan taloudellista tukea ja kaikella tavalla niiden kanssa toimia sopuolosuhteissa, pitäen aina silmällä työväenluokan kokonaisuutta ja kapitalismin kukistamisen jouduttamista".¹² Seuraavan vuoden vuosikokous hyväksyi samansuuntaisen ohjelman.

Poliittisiin liikkeisiin suhtautumisesta ja liikkeen kontrollista johtuneen riidan ratkaisun jälkeen on Keskusosuuskunta asettunut yhä selvemmin ja yksinomaisemmin kuluttajien käytännöllisten etujen palvelukseen ja yleisen määritelmän mukaan, puolueettomalle kannalle suhtautumisessa poliittisiin liikkeisiin. Lainaten prof. Gideä selittää Keskusosuuskunnan monivuotinen aatteellinen johtaja, V. S. Alanne osuusliikkeen tarkoitusta seuraavalla tavalla:

"Vaikkakin ko-operativistit tunnustavat, että ansio osuustoimintaliikkeen alkuunpanosta kuuluu työväestölle ja että osuustoimintaliike alituisesti ammentaa uutta voimaa ja uutta elämää juuri työväenluokasta, niin he väittävät, että osuustoiminta sittenkin todellisuudessa on kuluttajaliikettä eikä työväenliikettä." Edelleen hän

Näihin peräti naiviin "tervehdyksiin" vastasi vuosikokous seuraavasti:
"Kolmannen kansainvälisen toimeenpanevalle komitealle, Moskovaan,
Kalliit toverit:

Kiittäen tervehdyssähkeestäne, joka luettiin Keskusosuuskunnan kolmannelletoista vuosikokoukselle, kokous pyytää siihen vastata, että liikkeessämme on olemassa yksitoistamiehinen johtokunta, jonka ohjauksen ja vastuun alaisena Halonen on toiminut. Johtokunnan työ on saanut kokouksen hyväksymisen. Samalla kokous pyytää ilmoittaa, että se erotti Tenhosen, Corganin ja Vainionpään johtokunnasta, koska nämä toverit eivät tuomitse Työmiehen boikottia Keskusosuuskuntaa vastaan. Työmies horjuttaa osuusväen ostuskollisuutta. Vaadimme Työmiehen heti lopettamaan Keskusosuuskunnan boikotteerauksen ja häpäisemisen." — Keskusosuuskunnan Vuosikirja 1930.

Jo syksyllä 1929 oli Moskovasta saapunut avoin kirje osotettuna Keskusosuuskunnan, Työmies kustannusyhtiön ja kommunistipuolueen yhdeksännen piirin jäsenille (julk. Työmiehessä marrask. 20 p:nä) jossa selitettiin "vallankumouksellisten työläisten" vaativan, että K. I:n johtajisto harjoittaa "kontrollia jäseniensä yli myöskin osuuskunnissa", samoin kuin kaikissa muissakin joukkojärjestöissä.

selittää, ettei "ko-operatismi tule olemaan köyhälistöliikettä (se on puhtaasti työväenliikettä) eikä se perusta työväestön ehdotonta ylivaltaa yhteiskunnassa tai valtiossa." ¹³

Tarkoituksia määrittelevän ohjelman vaihdoksen kanssa samoihin aikoihin alkoi keskivaltioiden o s u s toimintaliikkeessä tuntua uuden, nousevan polven vaikutus. Vanhan siirtolaispolven rivien harveneminen asetti johtotehtävät tässä maassa koulutuksensa saaneiden, suomalaisista vanhemmista syntyneiden nuorten käsiin ja 30-luvun puolivälistä asti on liikkeen johtopiireissä käytännössä ollut englannin kieli. Keskusosuuskunnalla on nyt ensimmäinen amerikkalainen liikkeenhoitaja, joka tuli toimeensa vuoden 1949 alussa. Pääasialliset liikkeenhoitajat Nummivuoden jälkeen

ovat olleet A. J. Hayes, H. V. Nurmi ja Eskel Rönn Rönn samoin kuin Hayeskin oli koulutuksensa saanut tässä maassa. Pitkän ajan alkuperäiset osuuskaupat olivat suomalaisten perustamia ja heidän vaikutuksensa oli johtava, mutta viidentoista viimeisen vuoden aikana järjestetyt uudet liikkeet ovat miltei kokonaan amerikkalaisia ja niiden hallitsevat kaupat ovat nyt jo enemmistönä.

Kulutustarpeiden hankinnan ohella on Keskusosuuskunta yhteistoiminnassa amerikkalaisten keskusliikkeiden kanssa siirtynyt tuotannolliselle alalle, josta etenkin öljyn tuotannon ja kuljetuksen kautta saatava hyöty muodostuu huomattavaksi. Meijerit, makkara-tehtaat, leipomot, hautaustoimistot, autokorjaamot, vakuutusliikkeet ja monet muut toiminnan alat ovat monilla paikkakunnilla kokonaan osuustoiminnallisesti hoidettuja ja tämä liike on yhä laajentumassa. Miltei jokaisen suuremman osuusliikkeen yhteydessä on oma pankki, luottoyhdistys.

Ensimmäisinä vuosina Keskusosuuskunnan kehitys oli hidasta.

Keskusosuuskunnan ja järjestön toimihenkilöitä.

Ylhäällä vasemmalta: Helen Hayes, Superior, Wis. ja hänen veljensä A. J. Hayes; alhaalla John K. Kaattari, Palo Alto, Cal. ja John E. Sala, Minneapolis, Minn.

Liikkeen myyntien rahallisen arvon mitassa päästiin miljoonaan dollariin vasta yhdeksän vuoden kuluttua. Siitä asti onkin tapahtunut huikkea kehitystä. Viiden miljoonan merkki saavutettiin v. 1942 ja viisi vuotta myöhemmin myyntien yhteissummaksi merkittiin 11 ja puoli miljoonaa dollaria vuodessa. Liikkeen omat varat, mitkä v. 1918 olivat \$6 351.00 kohosivat sataantuhanteen kymmenessä vuodessa ja v. 1948 ne olivat \$1,828,247.00. Keskusosuuskunnan kaikkien varojen nettosumma nousi tällöin hiukan yli kolmen ja puolen miljoonan dollarin. Keskusosuuskunnan palveluksesta hyötyy 250 paikallista jäsen- ja muuta yhdistystä. Sen jäsenliikkeiden lukumäärä on 211, jotka käsittävät noin 90,000 jäsentä ja nousevat niiden vuotuiset myynnit viiteenkymmeneen miljoonaan dollariin. "

Henry Victor Nurmi

Kaksi ja puoli vuotta perustamisensa jälkeen Keskusosuuskunta järjesti pääkonttoriinsa erityisen neuvontaosaston, eli valistustyötä johtavan viraston. Heti järjestettiin myöskin jäsenkauppojen kirjanpitoa ohjaava tilintarkastusosasto. Kehitettiin erikoinen osuukaupoille hyvin soveltuva kirjanpitosysteemi, joka nimettiin "Nurmi-systeemiksi" esittäjänsä H. V. Nurmen mukaan. Valistustyöjaoston hoitajana useita vuosiä toimi Yrjö Halonen. Siinä tehtävässä on ollut myöskin A. J. Hayes ja monien muiden tehtäviensä ohella V. S. Alanne. Nyt valistustyön johdossa on toisen polven suomalainen, tarmokas E. A. Whitney.

Englannin- ja suomen kielisen viikkolehden ohella on Keskusosuuskunta omassa kirjapainossaan julkaissut suuren määrän kirjallisuutta. Puheita ja esitelmää pidetään jatkuvasti. V. 1928 vuosikokoukselle esitetyn selostuksen mukaan puhujina olivat pääasiallisesti olleet Yrjö Halonen, Eskel Rönn, Oscar Corgan, Henry Koski, A. J. Hayes, J. J. Pölkky, Matti Tenhunen, K. A. Nurmi, H. V. Nurmi, W. Harju ja A. F. Heiskanen. Osuustoiminnallista opetusta annetaan myöskin kirjeenvaihtokoulun ja ennen kaikkea jatkuvasti

Superiorin Keskusuuskunnan johtokunta v. 1936.

Yläriivi vasemmalta: Henry Henrickson, John Partanen, Arvid Järvi, Matti Niemi, Victor Klemolin, Charles Siljapää, John Taipale; alariivi: Ivar Williams, Eino Jokinen, John Mäki, Matti Myllykangas, Matti Heikkinen, Eer. Saarela, Henry Koski, Wm. Liimatainen ja Otto Lahtinen.

järjestettävien osuustoimintakurssien kautta. Opetustoimen johtajana on pääasiallisesti ollut V. S. Alanne. Aatteellisessa kasvatustyössä ovat naisten paikalliset komiteat ja kiltat näytelleet tärkeää roolia etenkin vuodesta 1930 asti. Kiltajärjestöjen ja paikallisten osastojen toiminta, mikä nyttemmin myöskin on suureksi osaksi amerikkalaistunut, on muodostunut monipuoliseksi ja laajaksi. Niiden huollon alaisena on nuorison ja lasten kasvatustoiminta kesäleirien ja kurssien järjestäminen sekä kehittävän huvitoiminnan ylläpitäminen.

Kiltajärjestön huomattuna toimitsijana ja sihteerinä on ollut Helen Hayes ja hänen jälkeensä Esther Benson, Ida Laurie ja Maiju Nurmi. V. 1939 kiltajärjestöön kuului 70 naisten osuustoiminnallista paikallisyhdistystä ja niiden jäsenmäärä oli noin 1.700.

Keskusosuuskunnan jäsenliikkeet

Saadaksemme yleisen käsityksen keskivaltioiden osuusliikkeiden voimasta julkaisemme tässä Keskusosuuskuntaan vuonna 1938, jolloin amerikkalaistuminen ei vielä ollut murtanut suomalaisten johtavaa asemaa näissä liikkeissä, kuuluvista paikallisiikkeistä luettelon.¹⁵ Tilasto ei joka suhteessa ole ehdottomasti tarkka. Paikallisiikkeiden perustamisvuodeksi on tavallisesti merkitty niiden laillistamisvuosi ja niiden myyntiä koskevissa tilastoissa ei ole huomioon otettu niitä poikkeuksia, jotka koskevat varainhoitovuotta, kun kuitenkin pääasiallisesti on kysymys kalenterivuoden myynneistä. Tilastojen yhteenvedossa osoitetaan, että silloin Keskusosuuskunnan jäsenliikkeiden lukumäärä oli 118 ja niissä hiukan yli 40.000 jäsentä. Näistä jäsenliikkeistä oli osuuskauppoja 85, tuotantoyhdistyksiä 7, ostorenkaita 11, öljy-yhdistyksiä 7, meijereitä 5, ruokataloja 2 ja säästöpankkeja 1.

Osuusliikkeen nimi	Perust. vuosi	Liitt. Keskus- osuusk.	Jäsen- määrä 1938	Myynti
				1938
Cloquet Co-operative Society, Cloquet, Minn.	1910	1917	2883	\$1,023,867
Co-operative Trading Co., Waukegan, Ill.	1911	1919	2905	778,149
Range Co-operative Federation, Virginia, Minn.	1933	1937		573,297
Arrowhead Co-op. Cr'm'y Ass'n, Duluth, Minn.	1925	1936	795	378,684
Rock Co-operative Co., Rock, Mich.	1913	1925	720	297,483
Farmers Co-op. Sampo, Menahga, Minn.	1904	1929	879	278,508
Isanti Co. Co-op Ass'n., Cambridge, Minn.	1923	1935	1677	273,191
Soo Co-op. Merc. Ass'n., Sault Ste. Marie, Mich	1913	1937	385	296,036
Co-operative Trading Ass'n, Brooklyn, N. Y.	1917	1924	2810	251,996
Peoples Co-operative Society, Superior, Wis.	1915	1918	1157	243,525
Floodwood Co-op. Ass'n, Floodwood, Minn.	1925	1926	652	242,106

Osuusliikkeen nimi	Pe- vuosi	Litt. Keskus- osuusk.	Jäsen- määrä 1938	Myynnit 1938
Pelkie Co-op. Society, Inc., Pelkie, Mich.	1917	1928	415	240,927
Kettle River Co-op. Creamery Ass'n., Kettle River, Minn.	1923	1938	289	240,262
Trico Co-op. Oil Ass'n, Cloquet, Minn.	1929	1931		234,381
Farmers Co-op. Trading Co., Hancock, Mich.	1915	1918	1360	232,397
Sebeka Co-operative Co., Sebeka, Minn.	1919	1930	243	223,103
Farmers' Co-op. Exchange, Deer River, Minn.	1934	1936	309	198,920
Virginia Co-operative Society, Virginia, Minn.	1909	1925	1146	198,840
Trenary Farmers' Co-op. Store, Trenary, Mich.	1919	1921	482	196,763
Settlers' Co-operative Trading Co., Bruce Crossing, Mich.	1919	1919	503	160,047
Webster Co-op. Creamery, Webster, Wis.		1936	150	159,031
Elanto Co-operative Co., Nashwauk, Minn.	1913	1917	891	155,912
Orr Farmers' Co-op. Trading Co., Orr, Minn.	1919	1919	613	153,565
Ely Co-operative Ass'n, Ely, Minn.	1926	1926	401	147,317
Delta Milk Producers Ass'n, Escanaba, Mich.	1921	1932	325	141,032
Co-op. Services, Inc., Maple, Wis.	1928	1931		139,652
CAP Co-op. Oil Ass'n, Kettle River, Minn.	1929	1931		136,621
Workers Co-op. Society, Marquette, Mich.	1917	1926	349	133,715
Consumers' Co-operative Co., Hibbing	1920	1920	442	124,748
Spooner Co-op. Ass'n, Spooner, Minn.	1921	1232	88	122,339
Northern Farmers' Co-op. Society, Cook, Minn.	1920	1920	400	117,353
Embarrass Co-op. Ass'n., Embarrass, Minn.	1909	1919	532	115,787
Farmers' Co-operative Co., Cromwell, Minn.	1917	1922	415	111,556
HOB Co-op. Oil Ass'n, Bruce Crossing, Mich.	1932	1935		109,193
Farmers' Co-operative Merc. Ass'n, Kettle River, Minn.	1913	1922	432	100,213
Cherry Farmers' Co-op. Ass'n, Iron, Minn.	1919	1923	396	93,820
Northern Lakes Co-op. Oil Ass'n, Hayward, Wis.	1932	1938	550	91,428
Rudyard Co-operative Co., Rudyard, Mich.	1913	1926	268	89,988
National Co-operative Co., Ironwood, Mich.	1913	1918	211	88,683
Brantwood Co-op. Supply Co., Brantwood, Wis.	1906	1923	263	88,247
Farmers' Co-op. Merc. Ass'n, Iron River, Wis.	1914	1917	471	88,060
Moose Lake Co-op. Ass'n, Moose Lake Minn.	1920	1928	284	87,498
Brule Co-operative Ass'n, Brule, Wis.	1920	1926	311	84,200
Lawler Farmers' Co-op. Ass'n, Lawler, Minn.	1919	1919	423	81,967
Farmers' Co-operative Co., Princeton, Minn.		1938	478	81,127
Two Harbors Co-op. Co., Two Harbors, Minn.	1917	1930	206	78,221
Palo Co-operative Ass'n., Aurora, Minn.	1931	1932	294	76,853
Barnum Farmers' Co-op. Co., Barnum, Minn.	1919	1936	302	76,489
Biwabik Co-op. Merc. Ass'n, Biwabick, Minn.	1907	1928	182	72,705
Wawina Co-operative Society, Wawina, Minn.	1920	1924	352	72,486
Amasa Co-operative Society, Amasa, Mich.	1917	1919	139	67,237
Crosby Workers' Co-op. Ass'n, Crosby, Minn.	1919	1928	465	64,956
Maple Farmers' Co-op. Ass'n, Maple, Wis.	1914	1918	301	64,586
Northland Co-op. Federation, Inc., Rock, Mich.	1931	1935		63,737
Prentice Co-operative Sup. Co., Prentice, Wis.	1921	1932	204	61,229
Grygla Co-operative Co., Grygla, Minn.		1938	285	60,752
Finland Co-operative Co., Finland, Minn.	1913	1925	137	58,613
Aurora Co-operative Ass'n, Aurora, Minn.	1914	1929	267	56,265
Equity Co-operative Ass'n, Ashland, Wis.	1928	1931	210	54,831
Zim Co-operative Ass'n, Zim, Minn.	1916	1921	110	52,602
Farmers' Co-op. Trading Co., East Lake, Minn.	1916	1928	215	52,452
Farmers' Co-operative Co., Wright, Minn.	1919	1926	162	51,151
Farmers' Co-operative Ass'n, Herman, Mich.	1918	1919	269	50,947
Toivola Co-op. Society, Meadowlands, Minn.	1914	1918	133	50,643
Watton Co-operative Store, Watton, Mich.	1921	1921	178	46,988
Ontonagon Co-op. Society, Ontonago, Mich.	1931	1932	126	46,447

Osuusliikkeen nimi	Per- vuosi	Liit. Keskus- osuusk.	Jäsen- määrä 1938	Myynnit 1938
Iron Co-op. Oil Ass'n, Hurley, Wis.	1930	1936		46,268
Van Buskirk Co-operative Co., Hurley, Wis.	1920	1927	156	44,001
Farmers' Exchange, Duluth, Minn.	1919	1931	443	43,876
Wentworth Farmers' Co-operative Association, Wentworth, Wisconsin	1919	1920	156	43,479
Wakefield Co-op. Ass'n, Wakefield, Mich.	1917	1929	132	41,509
Farmers' Store Ass'n, Brimson, Minn.	1913	1937	195	41,473
Newberry Co-op. Ass'n, Newberry, Mich.	1919	1919	111	40,578
Rusk Co., Cons. Co-op. Ass'n., Ladysmith, Wis.	1935	1937	129	39,708
Republic Farmers' Co-op. Ass'n, Republic, Mich.	1919	1930	206	39,450
Palisade Co-op. Society, Palisade, Minn.	1918	1936	165	38,356
Brookston Farmers' Co-op. Trading Co., Brookston, Minn.	1914	1924	160	38,211
Pike-Sandy Co-op. Ass'n, Florenton, Minn.	1934	1935	197	36,635
Norway Co-op. Ass'n, Norway, Mich.	1935	1935	87	30,790
Farmers' Co-op. Co., Squaw Lake, Minn.	1918	1923	161	30,723
North Hurley Co-op. Ass'n, N. Hurley, Wis.	1930	1930	142	30,338
Marengo Co-op. Society, Marengo, Wis.	1916	1920	276	28,766
Farmers' Co-op. Society, Little Swan, Minn.	1913	1919	134	28,104
River Valley Co-op. Ass'n Oklee, Minn.	1931	1936	175	24,667
Denham Co-op. Ass'n, Denham, Minn.	1932	1932	110	24,390
Iron Belt Co-op. Ass'n, Iron Belt, Wis.	1922	1922	105	21,482
People's Co-op. Store, Inc., Thief River Falls	1919	1938	119	20,950
Toimi Co-operative Co., Brimson, Minn.	1932	1932	81	20,508
Farmers' Co-op. Store, Middle River, Minn.		1938	96	15,970
Saxon Cons. Co-op. Ass'n, Saxon, Minn.	1933	1938	45	11,758
Wadena Co-op. Creamery Ass'n, Wadena, Minn.		1938	150	117,133
Plummer Co-op. Store, Plummer, Minn.	1927	1938	63	4,040
Brunswick Co-op. Merc. Ass'n, Mora, Minn.	1936	1933	109	31,164
Duluth Cons. Co-op. Society, Duluth, Minn.	1936	1938	289	27,848
Chisholm Workers' & Farmers' Co-op Ass'n, Chisholm, Minn.	1927	1927		
Clifford Co-op. Ass'n, Clifford, Wis.	1914	1925	136	
Cook Co-op. Ass'n, Cook, Minn.	1922	1922	438	
Co-operative Cons., Inc. Minneapolis, Minn.	1935	1936	157	
Drummond Co-operative Club, Drummond, Mich.		1918		
Eben Farmers' Co-op. Store Co., Eben, Mich.	1915	1925		
Finlayson Co-op. Society, Finlayson, Minn.		1931	120	
Finnish Co-operative Club, Belden, N. D.		1920		
Frederick Co-op. Merc. Co., Frederick, S. D.	1918	1929	93	
Hutter Farmers' Threshing & Co-op. Ass'n, Gilbert, Minn.	1919	1919		
Int'l Work. People's Co-op. Ass'n, Gilbert, Minn.	1916	1926	453	
Kintyre Cons. Co-op. Ass'n, Braddock, N. D.	1928	1930	27	
Marcell Co-operative Ass'n, Marcell, Minn.	1919	1920		
Markham Co-op. Ass'n, Makinen, Minn.	1926	1926	216	
Mass Co-op. Co., Mass City, Mich.	1913	1919	1077	
Palmer Co-operative Ass'n, Palmer, Mich.	1921	1923		
People's Voice Co-op. Pub. Co., New York Mills, Minn.	1919	1925		
Phelps Co-op. Society, Phelps, Wis.		1921	140	
Strawberry Lake Co-op. Society, Richwood		1927		
Tarmo Co., Superior, Wis.	1917	1924	258	
Toverila Co., Duluth, Minn.	1912	1930		
Workers' Co-op of New Ontario, Timmins, Ont.	1927	1928		
Workers' Mutual Savings Bank, Superior, Wis.	1917	1926	66	

Minnesota Federation of Finnish Civic Clubs, johtokunta v. 1948.

Ylärivi vasemmalta: Iver Francis, Eveleth; Axel Niskanen, Kinney; Emil Johnson, Chisholm; Arthur Jokinen, Virginia; James Isackson, Hibbing. Alarivi: Alma Rähko, Mountain Iron; Herman Kortesoja, Virginia; Anton Lankanen, Kinney; Matt Jaasko, Chisholm. Kuvasta jäänyt pois Saima Korpi, Mountain Ironista.

Minnesotan suomalaisten kansalaisyhdistys

Yleistä merkitystä on myöskin sillä kunnallispoliittisella toiminnalla, mitä suomalaisten toimesta on Minnesotan rauta-alueella harjoitettu viimeisinä vuosikymmeninä sekä kunnallisasioiden hoidon että myöskin suomalaisten elinkeino-olojen helpottamiseksi. Vaikka i-w-w:läinen virtaus mikä Minnesotassa yleensä on ollut voimakas, halveksien suhtautui kunnalliseenkin toimintaan, niin v. 1929 alkanut pulakausi ja siitä johtunut työttömyys, mitä pahensi vielä monilla paikkakunnilla malmisuonien ehtyminen, pakotti kuitenkin vanhemmallakin puolella ikää olevia suomalaisia kansalaistumaan voidakseen vaikuttaa tie-, koulu- ja verotusoloihin, sekä ennen kaikkea elinkeino-olojen uudistamiseen työllisyysolojen parantamiseksi.

Valtion ja kuntien hallinto-oloihin vaikuttamiseksi ja suomalaisten virkoihin valitsemiseksi perustettiin 20-luvulla edistysmielisten suomalaisten toimesta kansalaisyhdistyksiä Mesabi-alueen pääasiallisille paikkakunnille. Ensimmäinen yhdistys perustettiin Virginiassa American-Finnish Civic Club-nimellä. Pysyväiseksi jäivät myöskin Evelethin, Mountain Ironin, Kinneyn, Chisholmin ja Hibbingin klubit.

Paikallisten yhdistysten yhteiseksi keskussiteeksi perustettiin v. 1934 Minnesota Federation of Finnish Civic Clubs-järjestö, joka laillistettiin valtion yhdistyslakien mukaisesti. Innokkaimpia toimitsijoita Virginian klubissa 40-luvun lopulla olivat Herman Kortesoja, Oscar Wessman, Väinö Sulin, Arthur Jokinen, Emil Waara, Otto Heikkinen, Verner Lake ja Jack Luoto. Viimemainittu on edistysmielisellä ohjelmalla hyödyllisesti toiminut kaupungin valtuustossa toistakymmentä vuotta.

Innokkaimpina toimitsijoina Evelethissä voidaan mainita Iver Francis, Ed. Saaristo, Tyko Hytonen Antti Maikkula ja John Aho; Mountain Ironissa John Otava, Emil ja Alma Rahko, Carl Otava ja John Anderson; Kinneyssä Axel Niskanen, Anton Lankanen, William Romback, Jack Hill ja Victor Nylund; Chisholmissa Matt. Jaasko, Emil Johnson, John Merilä, Tobias Piispa ja John Hill; Hibbingissä James Isaacson Henry Kojola ja Frank Linjanen.¹⁰

Nämä yhdistykset ovat osallistuneet myöskin Suomen avustustoimintaan, ne vaikuttavat seuratoimintaan elvyttävästi ja järjestävät yhteisiä juhlia.

Väinö Aalto,
Fitchburgin osuusliikkeen
liikkeenhoitaja

X. SANOMALEHDET JA KIRJALLISUUS

Siirtolaisten olosuhteista johtuva innostus yhdistysten ja yhteistoiminnan järjestämisessä on meitä myöskin johtanut julkisen sanan välikappaleiden perustamisessa. Suomalaisten siirtolaisten laskeaan täällä aloittaneen kolme ja puoli sataa aikakausi- ja sanomalehtiyritystä.¹ Monien tuotapikaa ja heikoille talousperusteille rakennettujen yritysten ikä on ollut lyhyt, mutta perustetut työväenlehdet sitten kun sosialistinen liike oli saanut järjestyneet muodot, ovat menestyneet verraten hyvin ja toiset, kuten esim. Raivaaja, ovat vuosikymmenien aikana varttuneet vakavaraisiksi liikkeiksi.

Erikoisasemansa vuoksi meidän sanomalehtemme ovat aina eronneet varsinaisista kansallisista työväenlehdistä täällä ja myöskin muissa maissa. Alkuaikoina lehtemme sisälsivät suhteellisen suuren määrän Suomen uutisia ja aina silloin kun Suomi on ollut kireiden poliittisten taistelujen kenttänä, vieraan sortajan kouristuksessa ja vihollisen hyökkäyksen alaisena, ovat lehtemme ilmentäneet erikoista kiintymystä vanhaan kotimaahan. Järjestötoiminnan alkuaikoina ja sosialistipuolueeseen liityttäessä annettiin lehtiemme etusivuillakin tilaa puolueasioiden käsittelylle ja järjestö- ja puoluevirkailijoiden selostuksille. Enemmän lehtien tilaa kuitenkin veivät n. s. kansankirjeet, joiden julkaiseminen aina on ollut tärkeää jo pelkästään lehtien levikin kannaltakin. Näissä eri paikkakuntien kirjeissä on selostettu osastojen toimintaa ja annettu suomalaisten yleisistä ja yhteisistä riennoista ja kokemuksista toisilla paikkakunnilla asuville tarpeelliset tiedot. Näiden kirjeiden julkaisemisella sanomalehtemme ovat muodostuneet siirtolaisväestön yhteiseksi yhdistäväksi siteeksi.

Meidän sanomalehtiemme palstoilta ovat aina kuvastuneet siirtolaisväestömme eri ajankohtien käsitykset ja tarpeet. Vasta maahan saapuneet niiden kautta ilmaisivat vanhan kotimaan ikävää Nuorina ollen sanomalehtien kautta etsittiin sopivaa aviopuolisoa ja sitä varten niissä julkaistiin huomattava määrä kaihoa ja kaipautta uhkuvia ilmoituksia.*) Yhdistysten järjestämisen ja toimin-

*) Erityisen kuuluisaksi naimailmoitusten julkaisemisesta tulivat Siirtolainen ja New Yorkin Uutiset. Mutta näitä ilmoituksia julkaistiin myöskin sosialistisissa lehdissä. Eräässä vuoden 1906 (jouluk. 13 p:n) Raivaaja-

tahuoneistojen rakennuskauden aikana kirjoitettiin niistä sanomalehtiin. Suuntariitojen aikoina lehdet omistettiin periaatteita ja menettelytapoja käsitteleville, usein pitkille ja väsyttävälle kirjoituksille. Usein me olemme myöskin lehtiemme palstoilta, kuten peilistä, saaneet katsella omia heikkouksiamme, jotka niistä ovat loistaneet protesti- ja riitakirjoitusten muodossa.

Erittäin näppäriä, varsinkin alkuaikoina, oltiin tarttumaan porvarilehtien huomautuksiin ja kannanottoihin, mikä usein tehtiin pistelevällä tavalla. Kun huomioon ottaa tšekäläisten porvarillisten sanomalehtien vanhoillisuuden ja läpi koko niiden historian uhkuvan vihamielisyyden työväenliikettä kohtaan, ei voi ihmetellä vaikka sosialistien vastaväitteisiin sisältyikin hyvänlainen annos suolaa ja pippuria.

Alusta pitäen on myöskin huomiota kiinnitetty yleisiin tapahumiin sekä maan varsinaisen elämän, politiikan ja työväen taistelujen seuraamiseen. Liikkeen vaurastuessa tätä puolta lehtien toimittamisessa alettiin yhä enemmän painostaa ja sitä seurasi myöskin suurempien kielitaidollisten vaatimusten asettaminen toimittajille. Suomesta saatiin vain harvoja kouluttuneita toimittajia ja yhteen aikaan levisi melko yleiseksi se käsitys, ettei toimittajia kannata Suomesta hankkiakaan, koska laskettiin kestävän vuosia ennen kuin sieltä tulleet perehtyvät maan oloihin riittävästi voidakseen niitä selostaa sanomalehdissä. Täällä oli siis itse kasvatettava toimittajia ja liikkeen loistoaikoina, innostuksen korkeimmillaan ollessa yrittäjiä tähän vaikeaan ja aina huonosti palkattuun tehtävään oli

jan numerossa julkaistiin kuusi aviokumppania etsivien ilmoitusta, joista poimimme tähän kaksi:

“Tahdotteko naiset naimalaa? niin ilmoittakaa meille. Meitä on kaksi miestä, joilla kyllä on ennenkin ollut muijat, mutta tahdomme uusia. Siis ainoastaan rohkeasieluiset naiset voivat meistä toverin saada. Ominaisuuksia vaaditaan: ‘Ottavan’ lemmytyltä tunteellisuus ja jonkin verran kirjailijakykyä. ‘Hiljaisen’ morsiamelta vaaditaan vakavaa hiljaista luonnetta ja kykyä hallita hyvin yksi mies. Vastausta pyydetään osoitteella Box 408, Fitchburg, Mass., nimimerkillä Ottava ja Hiljainen. Kirjeissä on ilmoitettava oikea nimi.”

Toinen ilmoitus:

“Hei, naiset huomatkaa! Nuoret naiset sinisilmät, Suomen suloimpyet, vilpittöntä rakkautta, sykkäilevät sydämet Ottakaa nyt huomioonne tämä meidän ilmoitus ja piirtäkääte puolestanne meille sama vastaus. Meitä olis täällä kolme, Suomen poikaa pontevaa, jotka kaipaa itsellensä ilon ja surun jakajaa. Synodalais-naikkosille rukkaset me annamme, sosialistinaikkosille kihlat kohta kannamme. Valokuva kirjeen myötä olis oikein toivottu, vaan kirje ilman kuvaakin on täydellisest’ suosittu. Tanssisalin taamiloilta turhan vaivan kiellämme, kehityksen ystäviltä sievän leikin myönnämme. Nimemme ja osoitteemme tässä teille annamme ja kirjeistänne vastaukset heti kohta laitamme. S. Vapaus, E. Veljeys, J. Tasaarvoisuus L. Box 321, Butte, Mont.”

Yhteiskunnan vapaus
vuonna 1877 vapautti
Yhdessä Euroopassa

TYÖMIES

1912
Kokouksen puolesta
on kukaan vapautti
on kukaan vapautti

Varapresidentti
silloin lausui
Kansainvälinen
työväen liiga
California ei
ain parantunut
Belgian hallitus
on alkanut
pakota laisuu

Ruotsissa on maanmiehen tilat
suomenlaista läänivaltakunnan
suhteessa kansainvälinen vapautti

RAIVAAJA

Itävalta on aivan vakaampi
kuin kaikki muutkin Euroopan
maat. Sen sijaan on kukaan vapautti

TYÖMIEHILÄIT
KUTETTUJA
VUOKRATA
VUOKRATA

KOMIUKSELLESET
SUOMEN
148 KOKOON

LAISUUS
VUOKRATA
VUOKRATA

LAISUUS
VUOKRATA
VUOKRATA

LAISUUS
VUOKRATA
VUOKRATA

LAISUUS
VUOKRATA
VUOKRATA

LAISUUS
VUOKRATA
VUOKRATA

Yhteiskunnan vapaus
vuonna 1877 vapautti
Yhdessä Euroopassa

TOVERI

1912
Kokouksen puolesta
on kukaan vapautti
on kukaan vapautti

Yhteiskunnan vapaus
vuonna 1877 vapautti
Yhdessä Euroopassa

TYÖKANSAN

Stalinin puolesta
on kukaan vapautti

Stalinin puolesta
on kukaan vapautti

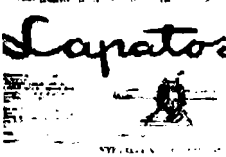
Stalinin puolesta
on kukaan vapautti

Stalinin puolesta
on kukaan vapautti

Stalinin puolesta
on kukaan vapautti

Stalinin puolesta
on kukaan vapautti

Stalinin puolesta
on kukaan vapautti

AMERIKAN SUOMALAISTEN SOSIALISTINEN SANOMALEHDISTÖ.

Amerikan suomalainen työväenlehdistö vuosina 1912 ja 1913

aivan kylliksi. Monia kymmeniä toimittajia on täällä kasvatettu siirtolaispojista, joiden koulukasvatus on rajoittunut kansakouluun. Parhaimpina aikoinaan Työväen-Opisto oli toimittajien kasvatuksessa huomattavaksi avuksi, mutta suurimmaksi osaksi ovat toimitajat, samoin kuin puhujatkin, hankkineet tehtävissään välttämättömät tiedot ja taidot itseopiskelun kautta.

Henkisten työntekijäin palkkaolot ovat meidän laitoksissamme aina olleet kehnot. Sanomalehtiliikkeiden teknillisillä osastoilla työskentelevien ammattilaisten palkka on yleensä ollut korkeampi kuin toimittajien, vaikka heillä silti on ollut usein kadehtijoita. Kirjoittajat ja puhujat ovat toimineet sen henkisen kiintymyksen ja innostuksen voimalla, mistä liikkeemme yleensä saa kiittää olemassaoloaan ja mikä on johtanut sadat ja tuhannet miehet ja naiset uhraamaan iltojaan ja vapaahetkiään liikkeemme hyväksi. Alkuaikoina kaikissa sanomalehtiliikkeissämme palkan suoritus oli epäsäännöllistä jatkuvan rahapulana vuoksi ja monesti maksupäivinä saatiin tyytyä muutaman kahvikupin hintaan, vaikka koko viikon tili olisi ollut tarpeellista saada. Syrjälä kertoo kuvaavan esimerkin Raivaajan rahapulasta vuodelta 1908. Hänen piti mennä Worcesterin vappujuhille puhujaksi ja pyysi liikkeenhoitajalta 30 senttiä matkalipun ostamista varten, mutta kun sitä ei ollut ja kun molemmat olivat pennittömiä, niin ei "auttanut muu kuin kääntyminen panttilaiajan puoleen." "

Sosialististen sanomalehtien hoito ja myöskin niiden sisältö on aina ollut tiukasti jäsenistön itse johdettavissa ja määrättävissä, samoin kuin toimitsijain toiminta yleensä. Liike on aina ollut kansanvaltainen ja proletaariluontoinen. Sanomalehtien sisältö on laajan kirjeenvaihtajajoukon kollektiivisen toiminnan tulos ja joskus on voimakkaana vallinnut se käsitys, ettei toimittajalla saisi olla rajoittamattomia oikeuksia avustajien kirjoitusten korjaamisessa. Lehtemme ovat pääasiallisesti olleet propagandalehtiä ja niitä on toimitettu niitä hallitsevien ryhmien vaatimusten mukaisesti. Viimeisen parinkymmenen vuoden ajan on Raivaajan toimittamisessa kuitenkin nojaututtu laajemmille perusteille ja lehdestä onkin sen vuoksi kehittynyt yleinen kansan lehti, samalla kuin se johdonmukaisesti pitää kiinni sosialidemokratian aatteellisista tarkoituksista.

Erikoisena vaikeutena meikäläisten lehtien toimittamisessa on se, että kaikki yleiset asiat on otettava englannin kielisistä lähteistä ja suomennostyö joudutaan tavallisesti suorittamaan kiireellä. Kun avustajajoukon oikeinkirjoitustaito ei ole kehuttava ja kun yleinen kielenkäyttö Amerikan suomalaisten keskuudessa on saanut oma-

laatuisen, murteellisen ja englannin kielisten sanojen mukaannuttamismuodon, n.s. fingliskan, niin voi käsittää miksi sanomalehdissämme ei ole hyvin voitu täyttää kielenkäytön ja muita teknillisiä vaatimuksia, eikä seurata suomen kielen kehitystä. Tässä suhteessa lehtemme ovat jääneet heikonpuoleisiksi, mutta Amerikan suomalaiset silti aina ymmärtävät mitä niissä tarkoitetaan sanoa.

Työmies

Worcesterissa ilmestyessään oli Työmies saanut ainoastaan hiukan yli kuusisataa tilaajaa ja sen muutto Hancockiin toimitettiin parempien toimeentulomahdollisuuksien toivossa. Lehden ensimmäinen numero ilmestyi Hancockissa elok. 16 p:nä 1904. Vuoteen 1907 asti sitä julkaistiin viikkolehtenä, mutta silloin se laajennettiin kolmesti viikossa ilmestyväksi ja sen tilaajamäärä oli kohonnut 5.000:een.

Ensimmäisenä päätoimittajana Hancockissakin oli Vihtori Kosonen ja liikkeenhoitajaksi valittiin kirjaltaja J. A. Harpet. Ensimmäiseen johtokuntaan kuuluivat Päivälehden päätoimittaja N. J. Ahlman, Richard Bäckman, Oscar E. Tanner, Isac Lundberg, A. Nieminen ja Jacob A. Toppari. Sosialistipuolueen ohjelmasta ja periaatteista kiinnipitävän Kososen vallitseva suunta johti Ahlmanin ja häntä seuraavien "kansallismielisten" haaveilijoiden eroon johtokunnasta ja he ryhtyivät entistä julkisemmin vastustamaan Työmiestä ja "leipäsosialisteja" yleensä. Ennen vuoden loppua saatiin tehdä tuttavuutta Suomen perustuslaillisten lehtien ja tšekäläisten Päivälehden ja Siirtolaisen toimituskunnissa työskennelleen Kaapo Murroksen kanssa, joka Siirtolaisesta lähtiessään oli selittänyt "vanhoista traditioneista" luopumisen välttämättömyyttä ja joka terävänä kynämiehenä saattoi vaikuttavasti "paljastaa porvari-prominenttien vehkeilyt", jotka hän hyvin tunsu. Murros toi mukanaan Työmiehelle useita satoja tilaajia Siirtolaiselta.² Menestyksellisesti Murros hoiti Työmiehen peräsintä kaksi vuotta, jolla ajalla liike järjestelmällisesti vaurastui.

Syksyllä 1906 Murros lähti luentomatalle länsivaltioihin ja palattuaan sieltä matkusti hän takaisin Suomeen. Hänen poistumiseensa vaikutti sekin, että tri O. H. Sorsen oli Murrosta ja Työmiestä vastaan voittanut vahingonkorvausjutun erään kirjoituksen johdosta, jossa lääkäriä oli moitittu kykenemättömyydestä ja huolimattomuudesta erään työläispotilaan hoitamisessa. Tuomiota ei mil-

loinkaan peritty, mutta syyttäjälle oli jäänyt oikeus milloin tahansa asettaa vastaaja vankeudella suorittamaan annettua tuomiota.

Murroksen ohella sosialistipuolueen suunnan tukijaksi tuli toimitukseen Alex Halonen. Yhdessä he alkoivat seurata amerikkalaisen työväenliikkeen kehitystä ja siten, vaikka heistä kumpikaan ei kauan ollut toimituksessa, laskivat Työmiehen toimituspolitiikalle ja myöskin järjestön rakentamiselle yleiset sosialistiset puitteet. Seuraavaksi liikkeenhoitajaksi tuli nuori, kykenevä V. S. Holmsten, joka kuitenkin kaikkien suureksi suruksi kuoli vuoden 1907 alussa. Hänen jälkeensä hetken aikaa liikkeenhoitajana oli Toivo Hiltunen. Jo ennen sitä oli Hiltunen ollut lehden toimittajana ja konttoripuolelta hän jälleen siirtyi toimitukseen, jossa hän työskenteli monta vuotta. Liikkeenhoitajaksi Hiltusta seurasi Paavo Sirviö ja lokakuussa, 1907, toimeen saatiin Suomen Liikemiesten Kauppaopistossa opiskellut, aatteellisesti innostunut ja tehtävänsä kykenevä Johan Nummivuori. Jo ennen Nummivuoren tuloa oli liikkeen kehitys saanut luottamusta vahvistavan varman suunnan. Vuoden 1905 alussa liikkeellä oli kaikkein omaisuuksien yli velkaa lähelle kaksisataa dollaria, mutta puolentoista vuoden kuluttua sen puhtaan omaisuuden arvo oli jo \$6,589.60. '

Toukokuussa 1905 saatiin Työmiehelle ensimmäinen latomakone ja liike muutettiin Franklin kadun "kellarista", jonne se ensin sijoitettiin, Matt Fredin uuteen taloon kaupungin läntiseen osaan. Viisi vuotta sen jälkeen liike muutettiin uuteen, ajanmukaiseen Kansankoti-yhtiön omistamiin, sosialistiosaston toimintahuoneiston yhteydessä oleviin rakennuksiin, jonne tällöin sijoitettiin uusi erikoiskeräyksellä hankittu painokone, oikea "pikatykki", joka tuli tarpeelliseksi, kun Työmies laajennettiin päivälehdiksi maalisk. 1 p:nä 1911. Lehden vakinainen tilaajamäärä oli silloin 10,000 vaiheilla.

Rocklandin lakko ja sen johdosta syntyneet oikeusjutut, Minnesotan raudankaivajien lakko, Hancockin punalippujuttu Moyer-Haywood-Pettibonen oikeustaistelu ja monet muut taistelut ja tapahtumat antoivat Työmiehelle loppumattoman ainehiston vallitsevien olojen ja järjestelmän arvosteluun. Siihen käytiinkin käsiksi nuoruuden hehkuvalle innostuksella. Luonnollisesti Työmies joutui porvarillisten piirien silmätikuksi jo senkin vuoksi, että se rohkeni asettaa oikeudessa syytettyjen työläisten ja työväenjärjestöjen toimitsijoiden puolustajaksi. V. 1907 Työmies tuomittiin maksamaan Sam Junttilalle \$175.00 "kunnianhyvitystä" sen johdosta, että se oli selittänyt kantajan myyvän osakkeita Goldfieldissä, Nev., sellaiseen kaivantoon, jota ei ollut olemassakaan. Niinä aikoina suomalaiset

pikkuporvarilliset keinottelijat keplottelivat herkkäuskoisilta varoja erilaisten kaivosyhtiöiden osakkeiden myynnillä ja meikäläiset sanomalehdet esiintyivät näiden, sekä myöskin omia kukkaroetujaan palvelevien maa-agenttien arvostelijoina.

Porvariston punomien juonien vastaisessa taistelussa Työmies varttui ja vahvistui sekä taloudellisesti että poliittisesti. Yhä suuremmat työläisjoukot liittyivät sen kannattajiksi. Huomattava ansio Työmiehen alkuaikojen kohtaloiden ohjauksesta kuuluu Matt Fredille, Richard Bäckmannille, E. W. Björklundille, Gust Frilundille ja Wm. Liisanantille, jotka kuuluivat johtokuntaan ja muutenkin innokkaasti toimivat lehden hyväksi. V. 1907 huhtikuussa tuli lehden päätoimittajaksi juuri Suomesta saapunut Aku Rissanen, joka oli jo Suomessa ollut sosialististen lehtien toimittajana. Hän oli ensimmäinen osakkeenomistajien yleisäänestyksellä valittu toimittaja. Yksi suuntautunut syntyikin siitä, tulisiko kaikki toimittajat aina valita yleisäänestyksellä, jota "kansanvallan" nimessä vaadittiin, mutta joka käytännössä osottautui hankalaksi. Kouluttuneena eturivin miehenä Rissanen otettiin vastaan tyytyväisyydellä, mutta hän ei ollut tehtävässä kauan. Jo saman vuoden syksyllä Rissanen meni Astoriaan Toverin päätoimittajaksi ja Leo Laukki, joka samana keväänä oli Suomesta saapunut ja myöskin hetken aikaa Työmiehen toimituksessa työskennellyt, meni samana syksynä Työväen-Opioston opettajaksi V. S. Alanne oli hetken aikaa päätoimittajana v. 1908 ja hänen jälkeensä toimeen tuli John Välimäki, joka hoiti tehtävää kevääseen 1911, jolloin hän ryhtyi kokonaan Lännen Kaivosmiesten Liiton järjestämistyöhön.

Työläisomaisella kurssilla ja "pohjajoukkojen" vaatimusten tarkalla huomioinnilla Välimäki toimitti lehteä radikaaliseen suuntaan ja toimitus omaksuikin "jätkä-staapin" nimen kunniaitittelikseen. Suuntaerimielisyydet, varsinkin suhtautumisessa ammattiyhdistysliikkeeseen ilmenivät jo selvästi ja Hiltunen, joka esiintyi maltillisen ja käytännöllisen suuntauksen vartijana, kyllääntyneenä kirjoitti Välimäen radikalismista: "Kaikki typeryydet, mitä esitettiin 'joukkojen' nimessä, saivat sijansa lehdessä ja toimitus parhaansa mukaan kiihoitti noita muka tähän saakka tukahdutettuja 'nousevia kykyjä' nyt toimintaan. Ja kyllä ne touhusivatkin. Silloin oli kaikenlaisilla tuulihatuuilla mainio tilaisuus, paperikoria pelkäämättä, esittää melkein kuinka hullunkurisia 'suuntia', 'kantoja' ja 'oppeja' tahansa."⁵

Tarkoittamattaan Välimäki joutui tienraivaajaksi Leo Laukille, joka hänen jälkeensä tuli lehden päätoimittajaksi, jolloin varsina-

sen uuden, industrialistisen suuntauksen perusteet tulivat hänen ja Lars Florellin toimesta ensi kerran yleistä huomiota herättäen esitetyksi. Laukki oli toimessa vuoden ajan. Väittely Raivaajan kanssa industrialistisesta unionismista ja sabotaashin käytön soveltuvuudesta luokkataistelussa kärjisti suuntariidat ja loi pohjan järjestön ensimmäiselle hajaannukselle, jossa Välimäki esiintyi laukkilaisen suunnan ankarana vastustajana. Laukin jälkeen Työmiehen toimitussuuntaa pyrittiin hillitsemään. Päätoimittajaksi tuli väliaikaisesti A. O. Sarell ja häntä seurasi keväällä 1913 Aku Rissanen uudestaan Hajaannuksen aiheuttamien myrskyjen ajan päätoimittajana oli V. S. Alanne, joka osakkeenomistajien yleisäänestyksellä oli voittanut radikaalien ehdokkaan, John Viidan.

Sekä päätoimittajat että koko Työmiehen toimituskunta vaihtelivat sangen usein. Ennen vuoden 1914 hajaannusta jo mainittujen ohella toimituskunnassa työskentelivät pääasiassa lyhyitä aikoja, ainakin seuraavat henkilöt: A. F. Lappi, Einari Teräs, E. V. Latvala, Jukka Salminen, Richard Pesola Sakarias Kankaanpää, Väinö Korhonen, John Korpi, Eemeli Parras, Matti Kangas, E. Sulo-Sulkanen, Leo Mattson, Alex Sevo ja J. W. Meriläinen. Kuparisaaressa lakon syttyessä v. 1913 oli Työmiehen toimituskunnassa yhdeksän miestä, mikä on suurin määrä mitä minkään meikäläisen lehden toimituksessa koskaan on ollut. Koko liikkeen henkilökunnan lukumäärä, kun lehden kantopojatkin otetaan huomioon, nousi niinä aikoina 70 henkeen. Työmies olikin niinä aikoina suurlehti. Sen tilaajamäärä kohosi kuuteentoistatuhanteen. Hajaannuksen aikana erinäisiä vaikeuksia koitui juuri siitä, millä tavalla suurliike voitiin supistaa pienempiin ja kustannuksia säästäviin puitteisiin.

Työmiehellä oli paikallisia haarakonttoreita Duluthissa, Virginiassa Ironwoodissa ja Ishpemingissä. Suurinta liikettä tehtiin Duluthin konttorissa ja sen hoitajina olivat Henry Puranen, Otto Arlund ja Kaarlo Lindewall. Työmiehen Superioriin muuton jälkeen oli hetken aikaa haarakonttori myöskin Hancockissa. Syksyllä 1911 perustettiin kaksi kertaa kuukaudessa ilmestyvää pilalehti Lapatossu ja sen toimittajaksi tuli K. A. Suvanto. Kun hän seuraavana kesänä siirtyi Canadaan, tuli Lapatossun toimittajaksi Jukka Salminen. Pilalehden piirustajaksi saatiin Suomesta taiteilija T. K. Sallinen. Pilalehti menestyi hyvin, mutta siitä koitui myöskin vastuksia. Erään epäsideelliseksi selitetyn pilakuvan johdosta postihallituksen puolesta nostettiin oikeusjuttu, jossa kustannusyhtiö tuomittiin tuhannen dollarin sakkoon ja toimittaja Salminen ja liikkeenhoitaja Nummivuori 60 päiväksi vankeuteen ja suorittamaan

sata dollaria sakkoa. He alkoivat palveluksensa Marquette-kauntin vankilassa maalisk. 20 p:nä 1914." Suvanto palasi Canadasta kuitenkin pian ja tuli entiseen toimeensa pilalehden toimittajaksi. Sen nimi muutettiin sittemmin Punikiksi ja tiukennetun "linjakomennon" aikana se vähää ennen kuolemaansa ristittiin Kansanhuumoriksi.

Maaliskuussa 1913 alkoi Työmies-yhtiö julkaista Peltö ja Koti-maatalouslehteä, joka edisti myöskin osuustoimintaliikettä. Sen toimittajaksi tuli William Marttila, joka pari vuotta aikaisemmin oli mainitun lehden perustanut lännellä ja joka nyt siirtyi Työmiehen haltuun. Hajaannuksen aikana lyhyen ajan lehteä toimittivat John Koski ja Matti Laitala, mutta 1916 Marttila tuli uudestaan lehden toimittajaksi. Peltö ja Koti lakkautettiin 1921, jolloin Työmiehen torstain numeroissa alettiin julkaista erikoista osuustoimintasivua.

Järjestön ensimmäinen hajaannus asetti Työmiehen kovaan koettelemukseen. Kannattajien menetystä pahensi vielä hävitty Kuparisaaren lakko, mutta sittenkin löytyi tarmokkaita miehiä ja naisia, jotka monien vaikeuksien keskellä ryhtyivät liikkeen uudelleenrakentamiseen Superiorissa jonne se 1914 yhtiön vuosikokouksen päätöksen mukaan muutettiin ja jossa lehden ensimmäinen numero ilmestyi lokak. 10 p:nä 1914. Muuttokomitean muodostivat Otto Arlund Duluthista, Wm. Peterson ja Wm. Lunden Superiorista ja Moses Hahl ja E. V. Latvala Hancockista. Liikkeen henkilökuntaa supistettiin ja liikkeenhoitajaksi tuli Matti Tenhunen, joka oli toimessa vuoteen 1927 ja jolle henkilökohtaisesti kuuluu suuri ansio Työmiehen uudelleenrakentamisesta. Apua saatiin myöskin Raivaajasta, josta muun ohella järjestettiin lainoja Työmiehelle.

Vaikeiden olojen keskellä, uskollisen kannattajajoukon avulla saatiin Työmies jälleen jaloilleen. Vuoden 1914 liiketappio, mikä nousi yli kahdentoista tuhannen dollarin, vaihtui seuraavana vuonna viiden tuhannen dollarin voitoksi.⁷ Silloin ilmoitettiin Työmiehellä olevan 12,000. Peltö ja Koti-lehdellä ja Lapatossulla kummallakin 5,000 tilaajaa. Viisi vuotta sen jälkeen Työmiehellä oli Superiorissa oma, kolmikerroksinen tiilitalo parannettu kirjapainokoneisto ja suurennetut varastot — kaikki velattomana!

Työmiehen Hancockissa olevaan viimeiseen johtokuntaan oli valittu Matti Tenhunen, C. E. Hietala, Wm. Hänninen, Frank Peterson, Martin Mattila, A. A. Kantola, J. B. Lantto, Matti Laitala ja Oskari Mäki. Ensimmäinen johtokunta Superiorissa muodostui Hancockista sinne muuttaneista (Lantto, Kantola, Laitala ja Mattila) ja n. s. laajennetun johtokunnan jäsenistä johon kuuluivat Vik-

tor Klemolin, J. G. Määttä Cloquetista, Kalle Koski Minneapolista, sekä William Peterson ja Väinö Finberg Superiorista.⁸

Superiorissa lehden ensimmäiseksi päätoimittajaksi tuli Moses Hahl ja häntä seurasivat Eemeli Parras ja Henry Koski. Sen sijaan kuin Hahl piti kiinni sosialistipuolueen virallisesta suunnasta, kallistui lehti Parraksen johdon alaisena Venäjän vallankumouksen jälkeen vasemmistosuunnalle ja tuli kommunistisen liikkeen äänenkannattajaksi. Työväenjärjestön oppositiokaan ei v:n 1930 taisteluissa voinut pelastaa Työmiestä traditionaalisten kansanvaltaisten aatteiden palvelukseen, vaan kehittyi siitä yhä täydellisempi venäläisen diktatuuriopin puolustaja.

Tiukennetun kommunistisen komennon alaisena ovat Työmiehen toimituksen johtajina olleet ainakin Taavi Heino, Henry Puro, K. E. Heikkinen, Matti Viitala ja Leo Mattson. Toimituskunnan jäsenistö on kestokievarin asukkaiden tavoin vaihdellut Superiorissakin. Siihen ovat kuuluneet ainakin seuraavat henkilöt: Kalle Tähtelä, Yrjö Laitinen, Henry Askeli, Kalle Rissanen, Kalle Aine, A. J. Hayes, Jukka Salminen, W. Riihinen, Arvo Usenius, Yrjö Mäkelä, Jalmari Nukkala, Edward Turunen, Wilho Boman, H. Sankari, G. M. Wästilä, Alfred Tiala, Karl Pajunen, Maj-Lis Miettinen ja Onni Kaartinen. Tenhusen jälkeen liikkeenhoitajina ovat olleet Oscar Corgan, Theo. Mäki, William Marttila, Otto Wallin, Paul Voimala, John Hautala, Hugo Paasikivi ja Ernest Koski. Lehden johtokuntaan on sen ilmestymisaikana kuulunut satoja henkilöitä. V. 1943 johtokuntaan, jolloin lehti täytti 40-ikävuotensa kuuluivat Gust. Kaatiala, Arvo A. Suomela, Hilda Oja, Vilho Koivisto, Oscar Johnson, Jacob Vainionpää, G. M. Wästilä, Matti Viitala ja Hugo Paasikivi.⁹

Vuosikymmenien aikana Työmiehen toimesta on julkaistu useita aikakausjulkaisuja, joiden elinikä ei kuitenkaan ole ollut pitkäaikainen. Tärkeimmät niistä ovat Köyhälistön Nuija, Työmiehen Joulu, Työväen Kalenteri, Vappu, Punainen Juhannus, Soihtu, Uudenajan Soihtu ja Luokkataistelijain Asevarasto. Monia näitä julkaisuja kustannettiin yhteisesti eri lehtiyhtiöiden keskinäisen sopimuksen perusteella.

Keväällä 1950 molemmat "uuden demokratian" kannalla olevat lehdet, Eteenpäin ja Työmies yhdistettiin ja uuden tulokkaan ensimmäinen numero nimeltään, Työmies-Eteenpäin, ilmestyi Superiorissa elok. 21 p:nä 1950.

Työmiehen, samoin kuin muidenkin meikäläisten sanomalehtien, rakentamiseen ja ylläpitämiseen ovat ratkaisevasti vaikuttaneet

ne sadat ystävät ja asiamiehet, jotka vaivojaan säästämättä ja nurkumatta ovat jatkuvasti toimineet lehden ja sen kustantaman kirjallisuuden levittämiseksi eri paikkakunnilla. Työmiehellä on aina ollut suuri asiamiesarmeija. Seuraava luettelo käsittää vain tärkeimmät ja pitempiä aikoja toimineet Työmiehen asioitsijat.

Worcesterissa ollessa v. 1903 julkaistiin Työmiehessä seuraava asiamiesluettelo:

California — Fort Bragg: J. Leivo, A. Sipilä; Rocklin: H. Hutander; San Francisco: K. Rinne, E. Savela, O. Niemi.

Illinois — Chicago: A. Wesa; Waukegan: W. Heinonen, Fr. Solin. Indiana — Valparaiso: A. Halonen.

Massachusetts — Allston: J. Koskela; Fitchburg: K. Ikola, A. Lempinen, V. Loukola, W. Nurminen, A. Pursiainen, O. W. Penttinen, J. Rautiokangas; Gardner: D. Oinonen, E. Moisio; Lanesville: D. Laurila, O. Hyytiäinen, S. Ruotsalainen; Maynard: A. Savola; Norwood: K. Virtanen; Peabody: J. Asikainen; Quincy: J. Hakola, A. Jalkanen, J. W. Meriläinen; Rockport: V. Mattson, J. Ranta; South Ashburnham: E. Freeman; South Carver: J. A. Suojanen.

Michigan — Bessemer: Ch. Lepistö; Calumet: J. Toppari, W. F. Lisanantti, O. Forström; Hancock: A. Kaulio, A. Nieminen, Ironwood: K. Järvinen, T. W. Leppälä; Kearsarge: M. Hill; Mass City: Ch. Peterson; Painesville: G. W. Toppari; Trimountain: R. Bäckman.

Minnesota — Cloquet: K. Tuura; Duluth: A. Ukkonen, M. Huhta, M. Heino, G. Saxell, E. Sampson; Eveleth: J. O. Mäkinen, M. O. Mäkinen; Hibbing: E. Gröndahl, Y. Mäki, A. Nyman; Minneapolis: J. Kokko, A. Närhi, J. E. Savolainen; Sandstone: J. Eskola, F. Lappi; Virginia: E. Mehtonen, S. R. Mäki.

Missouri — St. Louis: J. Juopo.

Montana — Stockett: J. Mäki.

New Hampshire — Fitzwilliam Depot: M. Lehto; Marlboro: H. Winnurva.

New Jersey — Jersey City: Katri Annonen, G. Hämälä (Henricson).

New York — Brooklyn: V. Hall, E. Liimatainen, J. Riihimäki, S. Salonen, A. Swan, M. Piirainen; New Rochelle: J. Erikson (Puuperä); New York: W. Hedman, H. Kähärä, K. G. Lindström.

Ohio — Ashtabula Harbor: P. J. Honkanen; Cleveland: K. E. Savolainen; Columbus: J. Wainio; Conneaut Harbor: A. Wirtamo.

Oregon — Albert: H. Hovi; Astoria: M. Haikarainen; Portland: M. Hendrickson (matkustaa lännen valtioissa); St. Johns: K. Wuori. Pennsylvania—East Pittsburgh: A. Pekkola; Glassport: G. Rinden, Monessen: W. Alftan; Roscoe: K. Oberg.

Rhode Island — Providence: G. Hirvi.

Washington — Carbonado: V. Mäki; Hoquiam: A. Adams; Seattle: K. Taipale, K. J. Brusin, H. Syrjälä.

Wisconsin — Kenosha: A. Wirtanen; Milwaukee: W. Boman; Superior: A. Bäck, J. Landen.

Canada — British Columbia, Ladysmith: P. Hakulin.

N. W. T. — Canmore Alta: M. Helson; Ontario, Port Arthur: K. Nyman; Toronto: V. S. Holmsten, F. J. Syrjälä.

Kymmenvuotisjulkaisussa, Hancockissa, 1913, jatketaan edelleen luetteloja myöhempiä aikoina toiminnassa olleista uskollisimmista asiamiehistä: Aino Knuuti, Hancock, Mich.; Sanni Selkämaa, Port Arthur, Ont.; K. G. Tuura, Cloquet, Minn.; Edw. Wierikko, Marquette, Mich.; Rob. Widgren, Idän valtioissa; Geo. Altman, Portland, Ore.; Matti Tenhunen, Negaunee, Mich.; Oscar Mäki, Calumet, Mich.; Karl Helander, Waukegan, Ill.; Elis Naasko, Hancock, Mich.; Wm. Hänni-

nen, Hancock, Mich.; Jos. Väänänen, eri paikoissa, yksi innokkaimmista; J. Nuopponen, Ely, Minn.; Ivar Hiilbacka, Rook Springs, Wyo.; Gust Pursi, Cleveland, Ohio; Axel Pekkola, Cleveland, Ohio; Theo. Kauppila, eri paikoissa; Wm. Bowers, Chicago, Ill.; Herman Mäkelä, Chicago, Ill.; Nathan Saukko, Cromwell, Minn.; John Lundberg, Mohawk, Mich.; Evert Järvi, Mohawk, Mich.; Matti North, Hibbing, Minn.; Alb. Sorri, Stockett, Mont.; Herman Lahti, Copper Cliff, Ont.; I. O. Peurala, West Berkeley, Calif.; Axel Öhrn, eri paikoissa; Matti Mäki, Amasa, Mich.; Sam Samuelson, Glassport, Pa.; Sam Mäki, Biwabik, Minn.; Elias Huttunen, Tonopah, Nevada; Henry Söderberg, Chicago, Ill.; Henry Auvinen, Bonner, Mont.; Reino Salmi, kiertävänä: Väinö Wesman, kiertävänä; Alex Ojala, Minneapolis, Minn.; J. F. Mäki, Negaunee, Mich.; A. Taimi, Stockett, Mont.; Alex Alexson, Gwinn, Mich.; Sanfrid Seitaniemi, South Range, Mich.; A. I. Näppä, Duluth, Minn.; Mike Rossi, Stockett, Mont.; O. Palo, Racine, Wis.; Jacob Poola, Bingham Canyon, Utah; J. Ojala, Cleveland, Ohio; Adam Saari, Crosby, Minn.; Ida Pasanen, Two Harbors, Minn.; Richard Aronen, Detroit, Mich.; Henry Mikkonen, Chassell, Mich.; Victor Stenholm, Red Lodge, Mont.; Wm. Walton, eri paikoissa; Toivo Kuitunen, Winton, Minn.; Leo Korhonen, Cloquet, Minn.; Wm. Wallin, Gilbert, Minn.; Antton Anttila, Biwabik, Minn.; Eric Kautiainen, Stambaugh, Mich.; John Lindros, Detroit, Mich.; Theo. Varmanen, Kearsarge, Mich.; Jacob Lindquist, Red Lodge, Mont.; V.P. Mattson, Thomaston, Me.; Kalle Seppänen, Eureka, Calif.; John Mattila, Sointula, B. C.; Kalle Koski, Minneapolis, Minn.; John Pajuranta, Horsecreec, S. D.; Kalle Sillanpää, Calumet, Mich.; Victor Tenhunen, eri paikoissa; Henry Laine, Fort Wm. Ont.; John Kärkkäinen, Brainard, Minn.; J. E. Joutsen, Negaunee, Mich.; Ivar Mäki, Virginia, Minn.; Emil Virman, Duluth, Minn.; Leo Korhonen, Cloquet, Minn.; John Koski, Nashwauk, Minn.; August Alatalo, Biwabik, Minn.; Tom Björn, DeKalb, Ill.; J. E. Bonntinen, Copper Cliff, Ont.; Jacob Eld, Butte, Mont.; Armas Hellen, Joliet, Ill.; A. F. Heiskanen, Virginia, Minn.; Gust. Hannula, Crosby, Minn.; Anton Ihander, Dragget, Mich.; Hiskias Johnson, Hoquiam, Wash.; Eli Kivistö, Minneapolis, Minn.; A. Kanerva, Waukegan, Ill.; Mike Kärki, Toimi, Minn.; K. Keinonen, Waukegan, Ill.; Axel Kolinen, Crystal Falls, Mich.; Arvid Lehtonen, Aurora, Minn.; Henry Lepänen, Ishpeming, Mich.; Oscar Lindgren, Roundup, Mont.; Mikko Laakso, Nashwauk, Minn.; Frank Mäki, Hanna, Wyo.; Henry Myllynen, Mt. Iron, Minn.; Matti Mulari, Butte, Mont.; T. L. Noponen, Youngstown, Ohio; John Nokari, Erie, Pa.; Peter Nyy, Bowey, Minn.; Alex Nieminen, Victor, Colo.; Henry Puranen, Duluth, Minn.; John Partanen, Hanna, Wyo.; Abram Pekkola, McCall, Ida.; Matti Riihimäki, Creon Hill, B. C.; H. B. Snellman, Bessemer, Mich.; John Saari, Butte, Mont.; Yrjö Tankka, Clarksburg, W. Va.; Aino Uotila, Wickes, Mont.; Jacob Wäisänen, Calumet, Mich.; John Vatilo, Sandstone, Minn.; Emil Wäisänen, Toronto, Ont.

Kirjallisuuskomiteoista olivat paraiten ja innokkaimmin toimineet Chicagon, Ill., Waukeganin, Ill., W. Berkeleyyn, Cal., Aberdeenin, Wash.; Scatlen, Wash. ja Clevelandin, Ohio, S. S. Osastojen kirjallisuuskomiteat.

Raivaaja

Kuten jo työväenliikkeemme varhaisempia vaiheita käsittelevässä luvussa mainittiin, näki Raivaaja ensimmäisen kerran päivänvalon tamnik. 31 p:nä 1905. Puutteellisilla välineillä, vieraiden omistamassa kirjapainossa lehden latominen aiheutti hankaluuksia joiden vuoksi lehdelle oli heti hankittava oma kirjapaino. Oman

koneiston hankintaan oli ryhdyttävä kaikenlaisten epäilysten ja vaikeuksien keskellä. Toista kuukautta Raivaajan ilmestymisen jälkeen pidetyssä Massan työväenyhdistysten edustajain kokouksessa yhä ilmaistiin epäilystä uutta yritystä kohtaan, puhuttiin Työmiehen ja Raivaajan "yhdistämisestä" ja porvarilliset piirit punoivat juoniaan uuden tulokkaan päin menoksi.

Vannoutuneiden sosialistisen liikkeen vastustajien tarkoitusten mukaan fitchburgilainen kauppias ja Pohjan Tähdän omistaja, A. Heisson, ensin vaati oikeuden kautta Raivaajalta \$10,000.00 korvausta Pohjan Tähdän osoiteluettelon muka varastamisesta ja toisen kerran uudestaan \$10,000.00 hänen liikkeensä vahingoittamisesta. Kantaja pääsikin niin pitkälle, että Raivaajaa kustantavan yhtiön varakkaimpien osakkeenomistajien talot ja omaisuudet registeröitiin vahingonkorvaussuorituksen takeeksi, mutta oikeudenkäynnissä kävi kuitenkin niin, että Heissonin kanteet perusteettomina tulivat hyläytyiksi. Lopuksi kantaja olisi tyytynyt yhden dollarin hyvitykseen, mutta sitäkään ei maksettu ja juttu raukesi aiheettomana.

Uuden lehden perustajat ja kannattajat olivat ahkerasti toimessa. Varojen ja tilauksien kerääminen oli kaikkialla lähipaikkakunnilla käynnissä. Kokouksia, keskustelua ja väittelyä — paljon oli touhua Raivaajan perustamisen aikana. Lehden perustamista innokkaasti puolustanut ja sen ensimmäinen toimittaja, Taavi Tainio kirjoitti näistä alkukamppailuista: "Se oli ehkä jännittäväntä aikaa elämässäni, enkä koskaan ole tehnyt työtä sellaisella reippaudella, innolla ja elämän halulla kuin näissä vaikeissa oloissa Raivaajan ensimmäisenä vuotena kahdentoista dollarin viikkopalkalla, vaimoni ollessa piikana Lempisen ruokalassa".¹⁰ Vähitellen alkuvaikeuksista päästiin, kannatus laajentui ja puolentoista vuoden kuluttua saatiin liike lisääntyvine kirjapainokalustoineen muuttaa Mainkadun no. 451:een, entisen tehdasrakennuksen yläkertaan, pois Pohjan Tähdän naapurihuoneistosta, jossa alussa oltiin. Syksyllä 1906 päätettiin lehti laajentaa kolme kertaa viikossa ilmestyväksi, mutta koneiden viipymisen vuoksi laajennus tapahtui vasta helmik. 1907. Vappuna, 1910 Raivaaja alkoi ilmestyä päivälehtenä ja on se vielä nytkin laajin ja ainoa kuusi kertaa viikossa ilmestyvä lehti Amerikan suomalaisten keskuudessa.

Taavi Tainio, joka uudelle lehdelle antoi vakavan sosialidemokraattisen perustan, lähti keväällä 1905 ääriolanteen ulottuvalle puhujamatkalle Raivaajan levittämiseksi ja hänen tilalleen toimittajaksi tuli huomattavimpana työläisrunoilijanamme tunnetuksi tullut Aku Päiviö. Hän itse kertoo tulleensa toimeen "suoraan sooriojalta".¹¹

Lehden kautta Päiviö antoi suuren määrän herätteitä työväestömme järjestämiseksi ja hän olikin toimessa yhtämittäisesti viitisen vuotta. Palattuaan puhujamatkalta Tainio lähti Suomeen. Sieltä hänen avullaan koetettiin saada Seth Heikkilä Raivaajan toimittajaksi, mutta käytyromisten takia hän ei päässyt maahan.

Vuonna 1906 piti Suomalainen Sosialistinen Kustannusyhtiö kaksi osakkeenomistajien kokousta. Varsinainen vuosikokous pidettiin helmik. 24 p:nä ja siinä valittiin ensimmäisen johtokunnan tilalle, johon olivat kuuluneet Matti Laitala, Viktor Loukola ja W. Markkanen, Laitala uudestaan ja uusina jäseninä Paavo Siren, A. Nyman ja Hjalmar Selin.¹² Toisessa, ylimääräisessä, osakkeenomistajien kokouksessa syysk. 29 p:nä valittiin päätoimittajaksi A. B. Mäkelä ja aputoimittajiksi Alex Halonen ja Aku Päiviö. Lehden tilaajamäärä oli silloin 4 300.

A. B. Mäkelä tuli toimittajaksi suoraan Malkosaarelta majakamestarin toimesta, jossa hän oli tottunut avaran maailman ja meren ihailuun. Hänelle tuli pian ikävä ja syksyllä 1907 hän lähti Suomeen.*) Halonen, joka oli hetimiten Mäkelän tultua eronnut toimituksesta, palasi myöskin Suomeen. Mäkelän jälkeen päätoimittajaksi tuli Viaporin kapinan johtaja, kapteeni John Kock, mutta hänen salaliittolaisvehkeilyihin osallistumisensa ja sosialidemokratialle vieraat pyrkimyksensä, joita hän kylläkin lehdessä ollessaan koetti salata, aiheuttivat liikkeen, joka ajoi Kockin pois toimituksesta oltuaan siinä vain seitsemän viikkoa. Näinä aikoina Raivaajan toimituskuntaan lyhyitä aikoja kuuluivat myöskin Alex Ollikkala-Sevo, Elof Kristianson ja Moses Hahl, joka myöskin Hijoppi Roti-

*) Varhaisempien aikojen Suomen vallitsevien piirien siirtolaisiin ja sosialistisen liikkeen toimihenkilöihin suhtautumista osottaa Turun Sanomien omistama "tervehdyskirjoitus" Mäkelälle hänen Suomeen saapessaan. Turun Sanomien kirjoituksen otsikkona oli "Rosvopäällikkö" ja siitä on tärkeimmät kohdat lainattu Raivaajaan syysk. 21 p:nä numeroon, 1907. Selosteltuaan ensin kuinka Suomi on vilun arka ja kuinka Amerikka on lämmin maa, mutta sittenkin sinne etuilemaan lähteneet palaavat takaisin, jatkaa lehti:

"Sinne menivät Pohjanmaan talontyttäret ja renkipojat sulassa sovinnossa, sinne purjehtivat Kurikan Matit, Tainion Tatut y.m. makasiinimiehet ja portinvahdit. Etsikkoaikansa siellä oltuaan ja työtaakan alla hikoiltuaan palaavat he takaisin Suomeen laiskottelemaan.

Sinne lännen kultaan, edistyksen ja humbuukin maahan matkusti myös kansalaisemme Kaapro Jääskeläinen, eli paremmalla nimellä kutsuttuna A. B. Mäkelä. Aikakirjat eivät kerro kokosiko Aku Mäkelä Amerikassa paljon kultia ja hopeita, mutta humbuuki ja kuona ainakin tarttui hänen liepeisiinsä suurissa annoksissa."

Turun Sanomien erikoinen sapenpurkaus johtui kaiketi siitä, että Mäkelä oli liittynyt Turun Sosialisti-lehden toimitukseen ja esitellyt siinä porvariston ryöstöpolitiikan tukahduttamista.

Raivaajan henkilökunta v. 1912.

laisen-nimellä lopulla vuotta 1905 toimitti jonkin aikaa pilalehteä nimeltään Velosuu.

Lehden toimitusoloihin saatiin toivottua vakiintuneisuutta vasta marrask. lopulla 1907, jolloin lehden lukijoille kirjoituksiensa kautta tunnetuksi tullut F. J. Syrjälä vihdoinkin saatiin "hyppäämään alas räätälinpöydältä" Torontossa, jossa hän silloin asui ja tulemaan Raivaajan päätoimittajaksi. Syrjälä oli toimessa lähes kaksi vuotta ja kun hän erosi, oli Leo Laukki hetken aikaa päätoimittajana ja hänen jälkeensä J. W. Meriläinen. Kesäkuussa 1911 Meriläinen luopui toimesta ja F. J. Syrjälä valittiin uudestaan päätoimittajaksi, jossa hän, lukuunottamatta vuosia 1919—1924, jolloin Yrjö Mäkelä hoiti tehtävää, oli kuolemaansa asti vuoteen 1931. Syrjälän kuoleman jälkeen lehden vastaavaksi toimittajaksi tuli jälleen Mäkelä, joka edelleen on tässä toimessa.

Jo mainittujen ohella pitempiä aikoja Raivaajan toimituskuntaan ovat kuuluneet Alex Coleman, A. E. Usenius, Wilho Boman, Lauri Moilanen, John H. Karvonen, Henry Puranen, Oskari Tokoi ja Jukka Kotiranta. Lyhyempiä aikoja siihen ovat kuuluneet John Välimäki, kolme eri kertaa, Aku Rissanen, Eemeli Parras, Onni

Saari, Selma Jokela, Werner Sointu, Eetu Salin, Santeri Nuorteva, Jukka Mäkirinne Matti Laitala, Yrjö Halonen, Urho Hagelberg, Jack Kangas, William N. Reivo ja nykyiset toimittajat Toivo N. Nousio, Eero Boman ja Jallu Honkonen. Wilho Hedman on ollut toimittajana Raivaajan New Yorkin konttorissa vuodesta 1912 asti.

Alkuvuosina Raivaajan liikkeenhoitajat vaihtuivat usein. Ensimmäisenä tässä tehtävässä oli V. Haataja, häntä seurasivat Hj. Hillman, John H. Karvonen, A. Svan ja v. 1911 toimeen astui John Suominen, joka menestyksellisesti hoiti tehtävää 36 vuotta, kuolemaansa asti v. 1948. Hänen jälkeensä liikkeenhoitajaksi valittiin toimituskuntaan kuulunut William N. Reivo ja v. 1950 alussa toimeen tuli myöskin pitemmän ajan toimituskuntaan kuulunut Henry Puranen. Pitempiaikaisista liikkeen konttorityöläisistä muistetaan ainakin Teuvo Jalkanen, Jussi Horton, Martta Suominen Antti Linnanmäki, Hugo Varjola, Aini Mäki-Valley, K. G. Lindström, Paavo Pajunen, Victor Rissanen, J. V. Kannasto, J. A. Partanen, Eero Bovellan ja Lauri Hällfors. Kaksi viimeämainittua ovat yhä toimeensa. Päiviön v. 1907 laatiman Raivaajan historiaa koskevan selostuksen mukaan teknillisellä puolella silloin työskentelivät F. Juusten A. V. Lehtonen, K. E. Savolainen, Miida Voutilainen, K. Jahkonen, V. Heikkinen, Frans Kerttula, E. Rasi, Arvi Raatikainen, Arthur Hallfors ja Fiina Liljeqvist. Aivan näihin aikoihin asti ovat Raivaajan latomossa työskennelleet Hallfors, Liljeqvist ja Kerttula. Pitkäaikaisia Raivaajan kirjapainotyöläisiä ovat olleet myöskin Edward Tiitto, Matti Tiitto, Charles Mattson, Anton Lyyra, Paavo

Raivaajan johtokunta v. 1950.

Ylärivi vasemmalta: Juho Herman Oikemus, David Kurki, Yrjö Mäkelä, John O. Korpi, J. Gustav Laakso; alarivissä William Aho, Elis Sulkanen, Siimes P. Salminen, Henry Puranen ja Victor Annala.

Henry ja Naemi Puranen

Nurmi ja Andrew Route, joista kaksi viimemainittua yhä on liikkeen palveluksessa.

Alkuaikojen taloudellisia vaikeuksia tuli vuoden 1908 paniikki erikoisesti kärjistämään. Työttöminä ollen eivät työläiset voineet omaa liikettään tarpeellisessa määrässä tukea. Niinä aikoina osastot vasta liittyivätkin tiukemmin tukemaan Raivaajaa. New Yorkin osasto oli ensimmäinen, joka sijoitti yritykseen varoja osakkeita vastaan ja sieltä saatiin myöskin lainoja. New Yorkissa ja muu-

allakin järjestettiin päiväpalkkakeräyksiä ja myöskin iltamia lehden hyväksi. Yksityiset tilasivat lehteä etukäteen joskus kymmeneksikin vuodeksi. Täten osastojen ja järjestöorganien tiukemmin Raivaajan tukijoiksi liittyminen ja uudesti järjestetty, tehokas kirjallisuuden levittäminen laajensi liikevaihtoa, joka jo v. 1910 tilinpäätöksen mukaan jätti puolentoistatuhannen dollarin voiton. Lehteä kustantavan yhtiön osakkeita myytiin yksityisille ja ennen kaikkea osastot alkoivat niitä yleisemmin ostaa. Tämän toiminnan tuloksena liikkeen pääomavarat, mitkä yhtiön laillistamisen aikana olivat vain kaksikymmentä kahdeksan dollaria, olivat viidessä vuodessa kohonneet seitsemääntoista tuhanteen ja myöhemmin viiteenkymmeneen tuhanteen dollariin. Raivaajan tilaus- ja ilmoitustulot, jotka v. 1905 olivat \$4,472.00 kohosivat kymmenen vuoden kuluttua \$39,661.00:een. Jo v. 1914 saattoi Raivaaja laskea omien varojensa yhteissumaksi \$146,000.00. Kaikki sitoumukset ja velat on aikoja sitten suoritettu ja nykyisin kohtuullisen arvion mukaan Raivaajan puhtaiden omaisuuksien arvo lähentelee kahtasataa tuhatta dollaria.¹³

Kaikkien sosialististen sanomalehtien alkuaikaiseen historiaan kuuluu kiista niiden ilmestymispaikasta. Työmies muutettiin Idästä keskivaltioihin ja uudestaan Hancockista Superioriin ja Toverin muuttamista haviteltiin vuosikausia. Raivaajan kohdalta muuttokysymys astui päiväjärjestykseen 1910. Silloin yhtiön vuosikokous keskusteli lehden muuttamisesta New Yorkiin tai "jonnekin muualle" ja sitä varten kehoitettiin Fitchburgin ja New Yorkin

osastoja valitsemaan erikoisen komitean, jonka tehtäväksi annettaisiin tutkia lehtiliikkeen muuton edellytyksiä ja siitä koituvia kustannuksia. Vuoden ajan lehden muuttokysymys oli tiukan keskustelun alaisena, kunnes sitten vuoden 1911 "dramaattisessa" yhtiökokouksessa, joka kesti seitsemän päivää ja kaksi yötä ja jossa "monet muut sisäiset jupakat katkeroittivat mieliä puolelta ja toiselta", lopullisesti päätettiin lehti jättää Fitchburgiin. Päätös oikeutti myöskin oman talon hankinnan ja kun kaupungin keskustasta, siisteimmältä paikalta, Wallace avenuen varrelta, postikonttorin ja oikeustalon vierestä onnistuttiin sopivilla ehdoilla saamaan talo, niin johtokunta vahvisti kaupan toukok. 22 p:nä 1911.

Tämän nelikerroksisen upean tiilitalon oli Fitchburgin Atleettiklubi rakennuttanut 1895 ja oli se valmistuessaan "Massan valtioon hienoin ja lujin urheilutalo." Talo oli tullut maksamaan \$48,000.00. Urheiluseura oli joutunut menettämään sen pankille, jolta Raivaaja osti sen \$16,000.00 kauppahinnalla. Kun oli saatu oma talo alettiin laajentaa kirjapainokoneistoa, joka pian saatiinkin tarpeenmukaiseen kuntoon.

Oman toimitalon hankinnan aikana liikkeen johtokuntaan päätoimittaja Syrjälän ja liikkeenhoitaja Suomisen ohella kuuluivat P. W. Lahti, Alex Rantanen, John Horton, D. Heikkilä, V. Tikkala, K. E. Savolainen, Wm. Markkanen, William Oksanen ja Hulda Jääskeläinen.

Järjestöelämän nousun aikoina Raivaajalle perustettiin haarakonttoreja useille paikkakunnille. Sellainen järjestettiin New Yorkiin, Brooklyniin, Quincyyn, Ashtabulaan ja Monesseniin. Kun haarakonttorit eivät kuitenkaan menestyneet taloudellisesti hyvin, ne lopetettiin kaikkialta muualta paitsi New Yorkista, jossa Raivaajalla yhä on sivukonttori New Yorkin osaston toimihuoneistossa.

Sen sijaan kuin Työmiehessä järjestöelämän loistoaikanakin usein kuohahti pinnalle ammatittomien ja sesonkitöissä olevien työläisten tunteita vastaava hillitsemätön radikalismi, joka ei tahtonut tyytyä hyväkittyjen sosialististen periaatteiden ja taktillisten näkökantojen asettamiin rajoituksiin, Raivaaja, Syrjälän johdon alaisena, piti aina kiinni sovituista virallisista puolueperiaatteista ja ohjelmista. Työmies esiintyi kiihottajana ja Raivaaja hillitsijänä. Työmies riskeerasi uusien näkökantojen ja taistelutunnuksien etsimisellä ja esittämisellä, joka usein johti sanavallankumoukselliseen reistailuun. Raivaajalle riitti sosialistipuolueen käytännöllinen toiminta ja maltillinen, pitempien aikojen taakse suunnattu periaatteellinen valistustyö, jonka harjoittamisen edellytyksiä samoin kuin järjestö-

Raivaajan henkilökunta v. 1950.

Ylärivi vasemmalta: Fabian Raatikainen, Jallu Honkonen, William Davidson, Reino Mäkinen, Lauri Hällfors ja Bernhard Autula. Toinen rivi: Pentti Laine, Eero Boman, Helen Mäkinen, Gertrude Joyner, George Stone ja Henry Puranen. Alarivi: Eero Bovellan, K. E. Savolainen, Yrjö Mäkelä, Andrew Route, Arthur Hallfors ja Väinö Soini. Kuvasta ovat poissa: Paavo Nurmi, Aarre Nuojua, Risto Rimey, Bernhart Mandell, Toivo N. Nousio, Edward Saikkonen, John Hill ja lehden postituksen avustajat ja kantopojat.

eheyttäkin loukkasi tunneradikalismin pohjalta noussut virvatuli. Sen vuoksi Raivaaja niin tiukasti esiintyi keskivaltioiden radikalismia ja taas kommunistista villitystä vastaan. Raivaaja sai tarkoituksenmukaista tukea tässä eheän järjestöllisen siteen yhdistämistä voimakkaista Idän osastoista, joissa oli suhteellisesti paljon ammattitaitoisia työläisiä, jotka jo Suomessa olivat kouluttuneet toimimaan työväenliikkeen riveissä. Johdonmukaisen sosialidemokraattisen suunnan jatkaminen loi Raivaajalle taloudellisenkin menestymisen ehdot ja kun v. 1926 sen kilpailijana esiintynyt Pohjan Tähti ostettiin jäi Raivaaja ainoaksi suomenkieliseksi lehdeksi Uuden Englannin valtioissa. Kun sen jälkeen lehteä "kansanomaistettiin" julkaisemalla myöskin seurakuntien, raittiusseurojen ja muidenkin yhdistyksien uutisia niin aina näihin aikoihin asti on Raivaajan asema lujittunut.

Jo v. 1905 alettiin Raivaajan toimesta julkaista vuosijulkaisua Raivaajan Työvainiolta ja Työväen Kalenteria. Suurimman osan ajastaan kalenteri ilmestyi kustannusliikkeiden yhteisenä julkaisuna. mutta painettiin useimmiten Raivaajassa. Muutamina vuosina sivujulkaisuna ilmestyi myöskin Tietokirja suomalaisille työläisille.

Kun alussa Työmiehen kustannuksella ilmestynyt sosialistinen

aikakausjulkaisu, Soihdu, lopetettiin, niin v. 1907 alettiin Raivaajan toimesta julkaista kuukausijulkaisua, jolle nimeksi annettiin Säkeniä. Julkaisun ensimmäisessä numerossa sen tarkoitusta luonnehditaan seuraavasti:

”Ihmissydän on pohjaton kauneudenkaihon ahjo, josta vuoroin surun kirpeät, kaihon kalpeat ja ilon hulmahtelevat säkenet ilmoille pyrkivät. . . . Onellinen se, joka voi syyttäviä säkeniä lähettää elämän kylmään rumuuteen. . . . Nämä Säkenet on aijottu sellaisiksi syyttäviksi ja lämmön luojiksi.”

Julkaisua alettiin kustantaa kaunokirjallisuuden tarpeen tyydyttämiseksi ja kaikki Raivaajan toimittajat merkittiin sen toimittajiksi. Sittemmin Säkenien erikoisena toimittajana olivat muiden ohella Eetu Salin, Santeri Nuorteva ja Yrjö Halonen. V. 1921 kuukausijulkaisun nimeksi vaihdettiin Nykyaika. Samalla se laajennettiin kahdesti kuussa ilmestyväksi. Nykyaika ilmestyi viisitoista vuotta ja sen toimittajina ovat olleet William N. Reivo, Moses Hahl ja Oskari Tokoi.

Raivaajan samoin kuin muidenkin järjestön vanhempien sanomalehtien asiamiesarmeija on ollut laaja. Siihen on kuulunut satoja uskollisia uurastajia. Vuonna 1905, huhtik. 13 p:n Raivaajan numerossa julkaistaan seuraava luettelo silloin toimessa olevista lehdien tilausten hankkijoista:

Gardner, Mass — Onni Suuronen ja Henry Aarnio; Eveleth, Minn. — Wili Wilson; Cleveland, Ohio — K. E. Savolainen, M. Hahl, Gust Lehtinen; Chicago, Ill. — Wilho Boman; New York, N. Y. — John Rapp, K. G. Lindström, O. Petroman, G. Salminen, P. Lappi ja G. Rautio; Vancouver, B. C., Canada — Jaakko Rämö; Minneapolis, Minn. — Aku Päiviö; Rockport, Mass. — Heikki Hakala; Worcester, Mass. — C. A. Teräs ja W. Salmi; Port Arthur, Ont. — Karl Nyman; Maynard, Mass. — M. Siiri; Menahga, Minn. — Anton Järvinen; Roscoe, Pa. — Alexander Pennala; Philadelphia, Pa. — O. Wilson; Cloquet, Minn. — G. Tuura ja Peter Kärkkäinen; Virginia, Minn. — J. Flander; Brooklyn, N. Y. — F. Harkko ja Alex Ekholm; Salem, Mass. — Elin Penttilä; Toronto, Ont. — J. W. Ahlqvist ja Aleksi Kulho; Ironwood, Mich. — Arthur Hinberg; De Kalb, Ill. — J. A. Lassinantti; Hanna, Wyo. — K. Mäki ja J. Linna; Buhl, Minn. — H. Schalin; E. Cambridge, Mass. — J. H. Oikemus; Allston, Mass. — Jacob Koskela; Hibbing, Minn. — J. Rauha; Glassport, Pa. — A. Merikanto; Quincy, Mass. — J. W. Meriläinen, J. Ahonen ja Emil Leino; Lead City, S. D. — Kalle Koski; Norwood, Mass. — K. Wirtanen; Waukegan, Ill. — Jalmari Kyröläinen; Aberdeen, Wash. — Gust Kinnunen ja John Kiviniemi; Rock Springs, Wyo. — Aug. Koivisto ja John Wilson; Biwabik, Minn. — Kalle Sippola; McKinley, Minn. — J. H. Vanha-aho; Ashtabula, Ohio — L. Pietilä ja Mr. Aarnio; Conneaut, Ohio — John Tusa; Leadville, Colo. — M. Sarasto; Calumet, Mich. — Vilho Leikas; Painesdale, Mich. — Frans Korpela; Hoquiam, Wash. — Abel Adams; Portland, Ore. — Abraham Routtu; Seattle, Wash. — John Mattila; Finlayson, Minn. — I. Kettula; Tacoma, Wash. — A. Blomqvist; Butte, Mont. — Sakari Märsy; Hancock, Mich. — Anton Jäntti; Milwaukee,

kee, Wis. — K. F. Tuhkanen; Jersey City, N. J. — J. G. Hämälä; Pearson, Wash. — Henry Syrjälä.

Raivaaja kymmenen vuotta-julkaisu vuodelta 1915 sisältää uuden seuraavan luettelon silloin toiminnassa olleista asiamiehistä:

F. Broman, Matti Väinölä, Aino Foudila New Yorkissa, Fanny Pajunen ja L. Laine Weirtonissa, A. Jalkanen New Ipswichissä, G. A. Salmi yleinen, M. W. Holma, Kaarlo Wehteri ja Otto Saarinen Quincyssa, Jalmari Järvinen Glassportissa, Herman Korpi, Joel Björklund, Frank Sillanpää ja J. Vänskä Worcesterissa, Heikki Halme Chicagossa, John Viitanen Los Angelesissa, Emil Koivu Granitevillessä, M. Laakso ja J. Tikkanen Gloucesterissa, Arthur Pasila Fitzwilliamsissa, Albin Mackie Fall Riverissä, Geo. Altman Portlandissa, Ore., Jalo Kauppinen, Chas. Lehto, Onni Suuronen ja Emil Jaakkola Gardnerissa, Gustaf Pursi ja C. R. Stone Clevelandissa, Pekka Halko Brooklynissä, Matti Walkonen Winchendonissa, Antti Hackman ja A. Liukkonen So. Ashburnhamissa, Pekka Nenonen White Plainsissa, Matti Mikkonen Barresissa, J. Walters Fayette Cityssä, A. Jokinen, Lauri Brusila, Kalle Tuomela, Walde Heininen ja Otto Mäki Fitchburgissa, Robert Siimes ja Lauri Jokinen Maynardissa, R. Kortelainen Huntingtonissa, Henry Roos Long Covessa, Niilo Hill Akronissa, J. Varjo Pittsburghissa, A. Pääkkönen Wiltonissa, John Hendrickson Rockportissa, Mc., A. Jussila Ashtabula Harborissa, W. Pasanen Sandwichissa, Ivar Hella Proctorissa ja Esa Hasu Milfordissa.

Raivaajan levittäjät "Kiipin niemellä" v. 1949.

Yläriivi vasemmalta: John Mäki ja Gustaf Nurmi; alariivi Joones Tikkanen, Mary Pulka ja William Johnson.

Toveri

Keski- ja itävaltioissa suomalaisen sosialistisen lehden ilmestyminen herätti oman äänenkannattajan kaipuun myöskin länsivaltioissa ja erikoisesti voimakkaassa Astorian osastossa. Jo parin vuoden ajan oli asia ollut keskustelun alaisena ja huolimatta siitä, että Californiassa, erityisemmin San Franciscon osastossa ja myöskin Wyomingissa vastustettiin astorialaisten lehtipuuhiä, koska he arvelivat tultavan toimeen Työmiehen avulla ja tahtoivat säästää osastoja liiallisista taloudellisista rasituksista, Astorian osasto päätti helmik. 27 p:nä 1907 ryhtyä oman lehden perustamispuuhiin. Aietta toteuttamaan valittiin kolmihenkinen komitea, johon tulivat tri Heikki Koljonen, Onni Jurva ja Väinö Riippa.

Tri Koljonen, joka useita vuosia kuului Toverin johtokuntaan oli uuden lehden kehittämisessä tärkeä tekijä ja monesti häneltä saaduilla lainoilla onnistuttiin pahimmat karhut ovelta karkoittamaan. Sittemmin tri Koljonen harjoitti lääkärin tointa eri paikkakunnilla ja kauimman aikaa Sudburyssä, Ont., josta hän on palannut Suomeen.

Kun komitean toimittamien tutkimusten jälkeen hankkeelle oli yleisäänestyksellä saatu Länsipiirin osastojen enemmistön kannatus, laillistettiin yhtiö The Western Workmens Co-operative Publishing Companyn nimellä heinäk. 24 p:nä viiden tuhannen dollarin pääomalla jaettuna 10 dollarin osakkeisiin. Osakkeita alettiin sen jälkeen myydä ja marrask. 10 päivään päättyneessä äänestyksessä osakkeenomistajat hyväksyivät säännöt ja vakinaiseen johtokuntaan seuraavat jäsenet: Tri Heikki Koljonen, John Jylhä, Kalle Järvi, Oscar Joensuu, Frank Niemi, John S. Erickson, Antti Lahdenperä, Kalle Heikkilä, John Kuivala, John Huttula ja varajäseniksi Fiina Rietala, Ilmari Paldanius, Väinö Pernu ja Kaarlo Kuusi.

Monet vaikeudet oli kuitenkin voitettava ennen kuin lehden ensimmäinen numero, joka Alfred Vainion esityksestä ristittiin Toveriksi, näki päivän valon. Entisen Aika-lehden latoja, F. J. Björk, saatiin mukaan ja hän lähetettiin Portlandiin ostamaan kirjapainotarpeita ja koneita. Hän saikin niitä, mutta palattuuan hän otti ylimääräisen juhlaloman, nähtävästi onnistumisensa johdosta ja lauleli mielisäveltään "Oi Malkosaari, Sointula" sillä aikaa kun olisi kirjapainoa ollut kuntoon laitettava. Apteekkari George Gratcheff jätti "pillerin pyörittelyn", opetteli latojaksi ja hänestä tulikin sellainen ammattimies, että myöhemmin toimituksessa ollessaan hän suomen- taen latoi kirjoja suoraan englannin kielestä, mitä tietääksemme ei

kukaan muu ole täällä tehnyt. Monien muiden mukana Gratcheff on tietämättömällä tavalla kadonnut Karjalassa, jonne hänkin suurin toivein matkusti.

Lännen Uutisten kirjapainosta saatiin yksi ammattitaitoinen laitoja ja niin Toverin ensimmäinen numero ilmestyi jouluk. 7 p:nä 1907. Lehti ilmestyi kaksi kertaa viikossa, sittemmin kolmasti ja 1912 se muutettiin päivälehdiksi.

Toverin ensimmäisenä päätoimittajana oli Aku Rissanen ja liikkeenhoitajana Väinö Riippa. Rissanen poistuttua tuli Riippa päätoimittajaksi. Taloudenhoitajaksi valittiin Jack Kuivala, joka toimesta oli lyhyen ajan. Häntä seurasi A. J. Fors ja keväällä 1909 toimeen tuli Kalle Järvi. Kun Riippa matkusti Suomeen 1909, päätoimittajaksi valittiin A. Lohiluoto (Alfred Lähde), mutta kun hän epäsosialistisine pyrkimyksineen herätti paheksumista ja joutui eroamaan, tuli Rissanen toisen kerran lehden päätoimittajaksi v. 1910. Häntä seurasi v. 1911 päätoimittajaksi Santeri Nuorteva, joka toimeen tuli suoraan Suomesta. Koulumiehenä, lennokkaana puhujana ja kirjoittajana Nuorteva voitti suosiota ja seuraavat vuodet muodostuivatkin Toverin kehityksessä reippaaksi eteenpäin menoksi.

Varsinkin ensimmäisten vuosien Toverin historia on erikoisen rikas sisäisistä erimielisyyksistä ja riidoista. Eräitä toimittajia arvosteltiin liiallisesta lasien kallistelemisesta. Yhteen aikaan tavattiin ivallisesti puhua Toverin vuotuisista "kotipyypeistä", mutta vakavampi rettelö sattui 1912, jolloin pikkuseikoista alkanut erimielisyys liikkeenhoitajan ja kirjapainotyöläisten välillä johti lakkoon, johon "keskinäisen solidaarisuuden" perusteella tuli vedetyksi kolme henkilöä toimituksesta ja eräitä muitakin liikkeen työläisiä. Kirjaltajien ammattijärjestö myöhemmin selitti lakon epäoikeutetuksi ja osastot ja järjestö tuomitsivat sen.

Vuoden 1914 hajaannus, jonka ensimmäisinä maininkeina radikaalien puolelle kallistuva John Viita, joka Nuortevan jälkeen oli tullut lehden päätoimittajaksi, erotettiin toimestaan, luonnollisesti vaikeutti Toverin kehitystä sen kannattajajoukon kahtia jakamisella. Mutta "perinpohjaisesti" suuntauttua käsittelevän yhtiökokouksen, huhtik. 25—toukok. 1 p:vien 1914 päätöksellä 1.119 osakekohtaisella äänellä 400 ääntä vastaan lehti pidätettiin S. S. Järjestön enemmistön omaksumalla suunnalla. Päätoimittajana näinä taistelun vuosina oli Eemeli Parras. Hänen jälkeensä toimeen tuli William N. Reivo.

Vuoden 1914 yhtiökokouksen edustajaluettelo sietää tulla liitetyksi historiaan, sillä se käsittää länsivaltioiden suomalaisen sosia-

listisen liikkeen sen aikaiset "silmäntekevät" melkoisen perusteellisesti. Mukana oli toimihenkilöitä keskivaltioistakin. Pöytäkirjan mukaan kokouksessa edustettuna oli 48 sosialistiosastoa, 1 veljeysseura, 1 raittiusseura, 43 yksityistä osakkeen omistajaa edustajan kautta ja 38 yksityistä osakkeen omistajaa edustaen itseään. Edustajien nimiluettelo on seuraava:

K. K. Hakola, Sam Marttila, T. Paavola, A. Laukka, W. Mäki, F. Sundman, H. Joutsen, Alma Segerroos, Kalle Hellman, A. Johnson, P. Kaartinen, Fred Jaakkola, H. Miettinen, A. N. Koskela, F. Lindström, A. Mäki, H. Sandberg, A. Korhonen, K. A. Nurmi, E. Malinen, I. O. Peurala, K. M. Palo, John Malo, Wm. Heino, K. Mäki, A. Thompson, A. Heikkilä, K. Aita, E. Sampson, Lyydi Korvola, Linus Laine, J. Laitinen, Tros Drift, Julius Hyrskymurto, John Anttila, John Mattila, Oscar Laito, J. Poola, Santeri Nuorteva, John Viita, A. Carlson, T. Kööpikkä, George Altman, Frank Niemi, Ivar Vapaa, Aino Nikula, Adolph Salmi ja J. Reinikka.

Edellisten edustajien ohella oli kokouksessa läsnä yksityisiä osakkeenomistajia seuraavasti: J. P. Laurin, John Jylhä, A. Töyrä, John Erickson, K. Heikkilä, Andrew Langila, K. Toivonen, Eemil Hendrickson, K. Kiikka, O. Viitala, Oscar Hellonen, Mary Hihnala, M. Perä, Toini Niemi, A. Lundström, J. Pitkänen, A. Juntti, A. F. Vesa, Aivo Niemi, Aug. Wesley, Edward Toivonen, M. E. Heino, E. Ek, M. Lammi, O. Männistö, K. Rautio, F. Seaborg ja D. Flannula.

Sen jälkeen kuin vuosikautia vireillä ollut kysymys Toverin muuttamisesta joko Portlandiin tai Seattleen raukesi ja lehdelle ostettiin oma talo Astoriassa ja kun 1914 suuntariidoista oli selviydytty, alkoi Toveri jälleen aineellisesti vaurastua. V. 1915 sen tilaajamäärä oli neljän tuhannen vaiheilla ja kaksi vuotta myöhemmin sen puhtaiden omaisuuksien arvoksi ilmoitettiin kuusikymmentätuhatta dollaria.¹⁴ Tätä kehitystä ei kyennyt järkyttämään sekään katala vaino, mikä sodan aikaisen isänmaallisuushysterian suojissa Toveria ja sen toimitsijoita vastaan kohdistettiin. Liikkeen ja sen toimitsijoiden puolustuksesta koituvat kulut tulivat suoritetuksi ylimääräisten keräysten kautta. Länteläiset kiintyivät entistä lujemmin oman äänenkannattajansa ympärille sen jouduttua luokkavihollisen maalitauluksi.

Kuten jo aikaisemmin on tullut mainituksi, asettui Toveri kommunistihajaannuksessa vasemmiston kannalle. Ensimmäiset vuodet sujuivat kohtalaisesti, mutta kommunistisen liikkeen uudelleenjärjestely ja sitä seurannut bolshevisoimiskuuri koski Länttä yhtä kipeäs-

t. kuin itsenäisen työväenjärjestön muitakin osia. Toveriin tuli taitamattomia, vasta "herätyksen" saaneita intoilijoita, jotka sensuurilla tukahduttivat järjestön jäsenien mielipiteiltä ilmaisumahdollisuudet, ja siitä seurasi kannatuksen heikkeneminen. Lehti alkoi tuottaa huomattavia tappioita. Kun samoihin aikoihin Karjalankuume levisi bolshevisoidun järjestön keskuudessa ja suomalais-karjalaiseen "neuvostotasavaltaan" selitettiin tarvittavan kirjapainokoneita, niin järjestön johdon toimesta Toveri "yhdistettiin" Työmieheen ja sen koneet lähetettiin Karjalaan. Toverin lopettamispäätös tehtiin Clevelandin suomal. fraktiokokouksessa 1931 ja se pantiin heti käytäntöön.

Toverin lopettamiseen vaikutti myöskin samana vuonna tapahtunut sen toimitsijoiden pidättäminen. Hallituksen puolesta määrättiin maasta karkoittamista varten pidätettäväksi Eemeli Parras joka silloin toistamiseen oli Toverin päätoimittajana, aputoimittaja Väinö Finberg, liikkeenhoitaja John Oravainen ja kolme muuta liikkeen työläistä. Pidätetyistä viisi valitsi karkoitusalueeseen Neuvostoliiton ja yksi Suomen. Saatujen tietojen mukaan Parras on henkensä heittänyt jossakin pakkotyöleirillä kammottavien olosuhteiden alaisena, samoin Oravainen.

Toveria kustantavan yhtiön nimeksi oli jo aikaisemmin muutettu Pacific Development Society ja se oli kannattajiltaan juuri ennen Toverin lopettamista ottanut huomattavan määrän lainoja. Ylemmän johdon järjestelyjen mukaan Toverin koneet ja kirjapainovälineet siirrettiin erityiselle luottamusmiehelle (Trustee), joka ne sitten toimitti pois maasta siten, ettei lainaajilla ollut mitään mahdollisuutta niiden pidättämiseen. Kuinka paljon lainaajat menettivät tässä pelissä, ei ole ilmoitettu. Se vain tiedetään, että tässä seikkailussa kommunistijohtajiin uskovat työläiset menettivät monia tuhansia dollareita.

Toisen maailmansodan aikana levisi Astoriassa sellainen huhu-puheisiin perustuva tieto, ettei Toverin koneita vietykään Karjalaan, vaan ne sijoitettiin Leningradissa Pravdan kirjapainoon, jossa niitä on käytetty niiden suomenkielisten propagandalehtien painattamiseen, joita venäläiset sodan aikana levittivät Suomeen kansan vastustuskyvyn herpaannuttamiseksi. Kun lentokirjasten tekstiä on verrattu entisaikojen Toverin tekstiin, niin kirjaimet tuntuvat olevan samanlaiset.

Jo mainittujen toimittajien ohella, ovat Toverin toimituskuntaan eri aikoina kuuluneet ainakin seuraavat henkilöt: Antero Ahde, Simon Arra, Henry Lepistö, Sulo Syvänen, I. O. Peurala, John Malo.

Konstant Kiika, Andrew Kalke, Kalle Hakola, Adolph Salmi, K. E. Heikkinen, J. N. Koskela, A. B. Mäkelä, Alex Sevo, Elis Sulkanen, Lauri Moilanen, Leo Leino, Toivo Johnson ja Edward Turunen. Liikkeenhoitajista on vielä mainitsematta William Marttila, Aug. Nikula, John Mäki, J. A. Partanen ja Fahle Burman.

Heti alusta pitäen alettiin Toverin toimesta julkaista vuosijulkaisuja Sorretun Kevät ja Vapautta Kohti. Myöhemmin julkaistiin myöskin Vappua.

Ensimmäisen kymmenen vuoden aikana Toverin pääasiallinen asiamiesverkosto käsitti seuraavat henkilöt: Astoria — Katri Niemelä, Thos. Drift, N. Oja, Chas. Rova, E. Takkinen, J. Tilu, Olli Laine, Kalle Bellman; San Francisco — U. Lind, J. Y. Hopeavaara ja O. Hartman; Berkeley — V. Jalo ja H. Joutsen; Eureka — Nestor Williams; Fort Bragg — F. Mäkelä ja Gust. ja Mandi Fräki; Noyo, Cal. — A. Newman; Los Angeles — A. Palo; Pendleton — J. Falls; Portland — Peter Kähkönen, J. Sjölund ja Ida Frilander; Tacoma — J. W. Allin; Aderdeen — J. Miettinen ja E. Virta; Hoquiam — E. Mäki, H. Sand ja H. Paavila; Kirkland — Leo Leino; Rochester, Wash. — J. O. Salo; Renton — Emil Hendrickson; Svensen — A. Laakso ja A. V. Virta; Winlock — F. Matson; Seattle — J. Hannula; Juanita — Carl Norman; Wilkeson — L. Niemelä ja Wm. Heino; Raymond — W. Manninen ja Elis Kari; Mt. Solo — O. Lammi; Bingham — J. Johnson; Tonopah — S. Luopa; Mullan — A. Lantto; Enaville — Aug. Mäki; Leadville — H. Kettunen; Butte — V. Salmi ja J. Sakki; Stockett — A. Taimi; Sand Coulee — A. Arola; Cleveland — A. Sinkko; Hanna — T. Paavola; Cumberland — V. Ojala; Burke, Ida. — J. T. Lassila; Chase River, B. C. — M. Koivu; Vancouver, B. C. — H. Mäkinen. Luettelo ei ole täydellinen. — (Toveri kymmenvuotias, muistojulkaisu, s. 65, Astoria, Ore., 1917).

Toveritar

"Ensimmäisenä huomattuna sosialismin tiedollisena edustajana suomalaisten työläisnaisten joukossa tässä maassa on mainittava Hulda Anderson. Vuosina 1902—1903, ollessaan Malkosaarella, hänen jo mainitaan esittäneen ajatuksia naisten lehden tarpeellisuudesta".¹⁷

Kuten edellä jo on kerrottu toimi Ida Pasanen puhujana jo 1905 ja häntä seurasi Sanna Kallio-Kannasto ja Hilda Sikanen-Sandberg. Molemmat he tekivät pitkiä puhujamatkoja, perustivat osastoja ja järjestivät miehiä ja naisia niihin. Hibbingin kokouksessa oli kolme naisedustajaa, nimittäin Ida Pasanen Minnesotasta, Hulda Anderson Washingtonista ja Olga Heinonen Pennsylvaniasta. Varsinainen päätös naisten lehden perustamisesta tehtiin ensimmäiseksi Duluthissa v. 1909 pidetyssä naisten neuvottelukokouksessa, josta jo edellä on lähemmin kerrottu.

Kun sitten Toverin kustannusyhtiön vuosikokous v. 1911 päätti ryhtyä julkaisemaan naisten lehteä, jos sille etukäteen saadaan kol-

metuhatta tilaajaa, niin alkoi "taistelu" siitä tarvitsevatko naiset erikoista lehteä ja eikö se johtaisi naisia "karsinoitumiseen" ja siten synnyttäisi "sotaa miesten ja naisten välille"? Erikoisesti Raivaajan Simo (Syrjälä) ja koko järjestön itäinen osa, vaikka täällä oli suhteellisesti enemmän naisia kuin länsivaltioissa, pysytteli kylmänä naisten lehtihankkeelle. Yleisesti naiset kuitenkin innostuivat asiaan ja kun tilauksia uudelle lehdelle näytti rutosti kerääntyvän, niin Toverin johtokunnan päätöksen mukaan uuden lehden, Toverittaren, ensimmäinen numero ilmestyi heinäk. 11 p:nä 1911. Ennen elokuun loppua oli sille kertynyt kolmetuhatta tilaajaa, joista Itäpiirin osalle tuli vain 200 kappaletta.

Toverittaren kymmenvuotisjulkaisussa naiset vielä muistelevat sitä taistelua, mitä heidän oli käytävä niitä miehiä vastaan, jotka julkisilla ja salakähmäisillä keinoilla aikoivat estää naisten lehden perustamisen. Vaikka he eivät tahdokaan vanhoja kaivella muistavat he kuitenkin sen, kuinka Jukka Salmisen toimittamassa, hetken aikaa Hancockissa ilmestyneessä pilalehdessä, Amerikan Matti, oli naisten touhuja isketty oikein "olan takaa" ja kuinka he oikeastaan voittivat sen vuoksi, että lehdestä aiottiin Toverille saada semmoinen "käenpiika", kannattava sivulehti, mikä Säkenet oli Rai-vaajalle ja Lapatossu Työmiehelle.¹⁸

Smithvillen edustajakokous tunnusti Toverittaren puoluelehdeksi ja ensimmäisen vuoden aikana sen tilaajamäärä kohosi viiteen tuhanteen. Lehti alkoi voittaa suosiota myöskin Itäpiirissä, jossa Erland Upari v. 1913 oli kiertomatalla levittäen pääasiallisesti Toveritarta. Tyyni Koski-Hyrskymurto lähti itärannikolta ja kulki yli mantereen Toverittaren edustajana. Matkalla häneltä kului puolitoista vuotta. Järjestön ensimmäinen hajaannus loukkasi Toverittaren kehitystä ja alensi sen tilaajamäärää. Sen johdosta jo suunniteltiin lehden lopettamista, mutta kun hajaannuksen melskeistä päästiin, alkoivat naiset entistä pontevammin toimia lehtensä hyväksi ja niin Toverittarella laskettiin sen kymmenvuotissyntymäpäivänä olevan kymmentuhatta tilaajaa.

Toverittaren ensimmäinen toimittaja oli Maiju Raunio, joka hiljattain oli Suomesta tullut ja siellä jo kouluttunut sosialistisen liikkeen tehtäviin. Hän oli jo ollut sanomalehden toimitustyössä, eduskunnassa ja muissa puolue tehtävissä. Raunio tuli Toverittaren toimittajaksi Länsipiirin puhujan toimesta, jossa hän oli ollut kuusi kuukautta, saaden yleistä suosiota. Mutta hän ei ehtinyt uutta lehteä toimittaa kuin kahdeksan numeroa, kun äkillinen kuolema ryösti

hänet Toverin henkilökunnan ja koko Astorian osaston jäsenistön suureksi suruksi.

Toverittaren toimittajat vaihtuivat usein ja joskus sattui ettei lehdellä ollut lainkaan toimittajaa. Sellaisina aikoina lehden ilmestyminen oli mahdollista Toverin toimittajien aisoihin astumisen kautta. Usein sen sisältö aiheuttikin arvosteluja, mutta sosialistisesti valistuneet naiset sentään pitivät puoliaan ja hiljoikseen sen sisältö saatiin tilaajia ja kannattajajoukkoja paremmin tyydyttäväksi.

Raunion jälkeen seuraava Toverittaren toimittaja oli Hellin Vitikainen. Häntä seurasi Hilda Sikanen, Lydia Korvola-Gratcheff, Selma Jokela-McCone, joka oli ollut Raivaajan toimituksessa, Anna Leppänen, Anna Kokko-Järvi, Esteri Laukki, Maiju Nurmi ja Helmi Mattson.

Kun lehti Toverin mukana tuli kommunististen aatteiden edustajaksi, joutui se 1930 bolshevisoimiskuurin aikana menettämään entisen nimensä ja traditionsa ja lehdestä muodostettiin kominternin linjan mukainen propagandalehti naisosastojen ja naisten klubien aatteellista kaitsemista varten. Sen nimeksi tuli Naisten Viiri. Tässä uudessa vaiheessa sen toimittajana on ollut useita henkilöitä. Huomattavin niistä lienee ollut Emma Mattila.

Toveritar kymmenvuotias-julkaisu käsittää joukon nimiä, jotka lehden alkuvuosina toimivat sen kirjeenvaihtajina, asioitsijoina ja levittäjinä. Julkaisuun ei kuitenkaan ole saatu läheskään kaikkia niiden satojen naisten nimiä, jotka lehden levittämiseksi toimivat, mutta jo mainittujen toimittajien ja organiseeraajien ohella mainittakoon tässä seuraavat henkilöt: Sofia Braski, Ida Salo, Betty Ahonen, Jenny Trast, Maria Niemi, Ida Niemelä, Rauha Granholm, Olga Long, Hilma Lander, Hilma Nylund, Aino Astren, Hilja Long, Maija Johnson, Senja Kaarnainen, Esteri Rasi, Aino Husa, Hilda Niemi, Sandra Long, Selma Loukola, Maissi Heikkinen, Hilda Oinonen, Alina Jämsä, Olga Fast-Laukki, Lydia Hovi, Hilja Salo, Annie Mäkinen, Mary North, Annie Ruissalo ja Sanni Sevo.

Toverittarella oli aikoinaan myöskin omat sivujulkaisunsa, Lasten Kevät ja Lasten Joulu joita julkaistiin tosin vain muutamina vuosina.

Kirjallisuus

Amerikan suomalaisen työväenliikkeen kauneimman piirteen muodostaa se innostus, millä täällä vuosikymmenien aikana on toimitettu sanomalehtien ja kirjallisuuden levittämiseksi. Heti alusta pitäen jokainen työväenyhdistys ja sosialistiosasto käsitti sanomaleh-

Entisiä ja nykyisiä toimitsijoita.

Ylhäällä vasemmalta: Yrjö Halonen, Palo Alto, Cal.; Andrew Kalke, Duluth, Minn.; alhaalla Akseli Nielsen, Quincy, Mass. ja William Aho, Norwood, Mass.

tien ja kirjallisuuden levityksen tärkeimmäksi, tai oikeastaan pyhimmäksi tehtäväkseen. Sitä varten jokaisessa osastossa on toimeen valittu erityinen toimikunta, joka tavallisesti on toiminnastaan ollut vastuuvollinen osastolle ja jonka toimintaa on osaston puolesta jatkuvasti valvottu.

Sanomalehtiä kustantavien yhtiöiden taloudellinen etu on myöskin vaatinut huolenpitoa paikallisten lehtiasioitsijoiden ja kirjallisuuden levittäjien toiminnasta ja sen vuoksi niiden vuosikokouksissa, samoin kuin kaikissa järjestökokouksissa tälle asialle on aina lainattu huomiotta ja osastojen toimintavollisuus

suuksia tässä suhteessa teroitettu.

Entisinä aikoina, jolloin aatteellinen innostus ja opinhalu yleensä leijaili korkealla, oli yhteiskunnallisia kysymyksiä käsittelevällä kirjallisuudella hyvä menekki. Niitä ostettiin ja luettiin. Niitä hankittiin myöskin osastojen perustamiin lainakirjastoihin, jollainen oli miltei jokaisella paikkakunnalla. Vielä suuremmassa määrässä levitettiin ajanvietteeksi hyödyllistä kaunokirjallisuutta, jota suoraan ahmimalla haluttiin saada. Yleensä meidän liikkeemme taholta on levitetty arvokasta kirjallisuutta. Sen sijaan kuin porvarillisten yhdistysten ja niiden sanomalehtien toimesta kaupiteltiin erilaisia unikirjoja ja muita merkillisiä kertomuksia kuten esim. "Ihmeellinen näky", "Uusia kummitusjuttuja" ja "Suuri salaisuus oppia veltämään puoleensa joka miehen rakkauden".¹⁹ ja muita yhtä ihmeellisillä nimillä varustettuja kirjasia, on työväen sanomalehtiliikkeiden keskuudessa aina arvostelun kautta siivilöity pois ilmeinen roska levitettäväksi asetetusta kirjallisuudesta.

Oman kustannustoiminnan ohella ovat sanomalehtiyhtiömme hankkineet suuret määrät kirjallisuutta Suomesta, josta sitä entisinä, liikkeemme parhaimpina toimintavuosina tilattiin kymmenien tuhansien dollarien arvosta vuosittain. Kohtuullisen arvion mukaan kolmen päivälehdten, Raivaajan, Työmiehen ja Toverin toimesta

parhaimpina aikoina välitettiin itse kustannettuja ja Suomesta tuotettuja kirjoja ainakin seitsemänkymmenen tuhannen dollarin arvosta vuositain. Raivaajan vuotuiset kirjamyynnit vilkkaimpina aikoina nousivat yli kahdenkymmenenviiden tuhannen dollarin. Tapahtuneet järjestöhajaannuksetkaan eivät tätä vuolasta ja taloudellisestikin hyödyllistä liikettä lopettaneet, vaan ainoastaan muuttivat levitettävän kirjallisuuden laatua.

Jo ennen kuin järjestön kontrolloimien sanomalehtiyhtiöiden toimesta oli kirjallisuuden levitys saatu tarkoituksenmukaiseen kuntoon, olivat eräät yksityiset perustaneet menestyksellisesti toimivia kirjanvälitysliikkeitä. Yhteiskunnallista ja sosialistista kirjallisuutta ensimmäiseksi huomattavammin levitti Vilho Leikas, joka sitä varten perusti pienen yhtiön Lauriumissa Mich., lähelle Calumetia. Leikas kulki ympäri maata, piti sosialistisia herätyspuheita ja levitti kirjallisuutta. Hän myöskin kustansi joitakin kirjoja, joista huomatuimmat olivat Walter T. Millsin Yhteiskunnallinen taloustiede ja Clarence S. Darrowin, Raivaajassa v. 1908 painettu Syytön. Darrowin teos sisältää kuuluisan asianajajan lennokkaan, todistusvoimaisen ja muotokauniin puheen kuuluisassa Idahon valtion oikeusjutussa, jossa L. K. L. virkailijoita syytettiin henkirikoksesta, mutta jotka jouduttiin vapauttamaan. Darrowista puheen ollen huomautettakoon, että hänen toinen yhteiskunnallisia oloja, erikoisesti rikkollisuuden syitä käsittelevä jännittävä ja suuren levikin saanut kirjansa, Silmä silmästä, kustannettiin samoihin aikoihin Työmiehen toimesta.

Varhaisimpina aikoina levitettävä kirjallisuus käsitti usein virallisen kirkon uskonnon ja sen julistajien arvostelua. Työväenliike sai täällä ensimmäisiltä agitaattoreilta uskonnollisvastaisen leiman ja sitä tehosti papiston kiihkeä sosialismin vastustus. Täkäläisen työväenliikkeen kehitykseen sisältyi alusta pitäen voimakas henkisen vapauden vaatimus, mikä johtui siitä sorrosta, mitä maalliset ja kirkolliset ruhtinaat olivat ylläpitäneet. Tämänlaatuiset orjuussiteet tahdottiin pikaisesti rynnistäen katkaista.

Olosuhteille kuvaavaa oli, että v. 1900 ilmestynyt Amerikan Työmies ilmoituksissaan kaupitteli kahta kirjaa: englantilaisen jurnaluusoppineen F. W. Farrarin teosta, Biblia, sen arvo ja uskottavuus, sekä ranskalaisen oppineen Camille Flammarionin, tähtitieteellistä teosta, Urania, jotka molemmat ovat uskontovastaisia.

Sittemmin tuli yleiseksi Robert Ingersollin esitelmien ja kirjasten painattaminen ja levittäminen. Ingersoll-kirjallisuuden levitykseen ja lukemiseen innostuttiin tavallista enemmän ja alkeellinen

käsityskanta kuvitteli sen välittömästi kuuluvan sosialismiin. Tämän kirjallisuuden menekille kuvaavaa oli, että yksi New Yorkin osaston tarmokas kirjallisuusasioitsija, F. Broman, yhtenä ainoana päivänä New Yorkissa myi 140 kappaletta Ingersollin Perkelettä.

Runsas Ingersoll-kirjallisuuden levitys antoi vastustajille vettä myllyyn sosialistisen liikkeen leimaamiseksi uskonnon viholliseksi, vaikka puolue ja myöskin järjestö virallisesti julisti omantunnon ja uskonnon vapautta. Jos joissakin piireissä oli väärin käsitetty sosialismin tarkoittavan vain uskonnollisen vapauden julistusta, niin pian kuitenkin kirjallisuutemme kykeni antamaan selvän ja todellisen selityksen liikkeemme luonteesta ja tarkoituksista. Jo 1905 Taavi Tainio julkaisi eräitä sosialismin periaatteita käsitteleviä kirjasia ja silloin myöskin sanomalehtemme saattoivat suositella asiamiesten levitettäväksi seuraavanlaisia arvokkaita ja liikkeemme aatteellista sisältöä selittäviä teoksia:

Karl Kautskyn Erfurtin ohjelmaa, Werner Sombartin Sosialismi ja sosialistinen liike 19:llä vuosisadalla Robert Blatchfordin Iloinen Englanti. N. R. af Ursinin toimittamaa Tulevaisuutta kohti ja Työväenkysymyksiä I—V., Wilhelm Liebknechtin Hyökkäystä ja puolustusta, A. W. Rickerin Jesuksen taloudellinen politiikka ja Kautskyn y m. toimittamaa Sosialismin historiaa I osa. Vuonna 1907 saatettiin suositella jo paljon suurempaa kirjavaliota, jossa mukana oli täällä kirjoitettuja ja kustannettuja teoksia, kuten Moses Hahlin Uudempi kansantalous, Alex Halosen Sosialismin perusteet ja Historian materialistinen käsitys ja omaisuuden kehitys, Aku Päivönn runoteos Ovella ja Maxim Gorkijin kiintoisa kirja Äiti.

Vuonna 1909 sanomalehtiemme kirjakaupoissa oli saatavana entistä suurempi valikoima omien liikkeiden kustantamia ja ennen kaikkea Suomesta yhä runsaammin tuotettuja kirjoja. Erikoisesti silloin oli kaupattavana Marxin ja Engelsin Kommunistinen manifesti, A. M. Simonsin Luokkataistelut Amerikassa Peter Krapotkinin Taistelu leivästä, Edward Bellamyn Yhdenvertaisuus, Hilja Pärssisen Kysymyksiä sosialidemokratian alalta, monia jo mainittuja, ennen kaikkea Darrowin teoksia ja Työväen laulukirjaa. Näiden ohella levitettävänä oli kymmeniä 10 ja 25 sentin kirjasia, jotka käsitelivät erinäisiä yhteiskunnallisia kysymyksiä ja vielä suurempi määrä lentokirjasia, joita osastot ostivat jakaakseen paikkakuntien sa suomalaisten keskuuteen.²⁰

Kuten jo on mainittu, liittyi kolme päivälehteä kustantavaa yhtiötä yhteistoimintaan kirjojen kustantamiseksi ja Suomesta tuottamiseksi. Toimeen oli asetettu yhteinen arvostelulautakunta ja liik-

keiden kesken sovittiin jokaisen osalle tulevasta myyntiosuudesta. Tässä yhteistoiminnassa tai itsenäisenä ollen on Raivaajan toimesta ilmestynyt ainakin seuraavat huomatuimmat teokset: Morris Hill-quitin Sosialismi teoriana ja käytännössä ja Yhdysvaltain sosialismin historia, Marxin Arvo, hinta ja voitto, Engelsin Sosialismin kehitys haaveesta tieteeksi, Kautskyn Tie valtaan ja Korkeat elinkustannukset, Ludvig Bychnerin Voima ja aine, Leo Laukin Suuret orjastaistelut, John Spargonin Syndikalismi, teollisuusunionismi ja sosialismi, Jack Londonin Rautakorko ja Polttava päivänpalo, August Strinbergin Palvelusnaisen poika, Upton Sinclairin Vuorikaupunki, Reginald W. Kauffmanin Orjalassa, John McMahonin Työläiset ja laiskurit, Santeri Nuortevan Englantilais-suomalainen sanakirja, N. R. af Ursinin Proletaariaatteita, James Onealin Yhdysvaltain valtiolliset puolueet, F. J. Syrjälän Historia-aiheita Amerikan suomalaisesta työväenliikkeestä, Moses Hahlin Kehitysoopin aakkoset, Maansa hylkimiä, Juttuja y.m., K. A. Suvannon Kommunistit Hitlerin ystävinä ja vihollisina, Arne Halosen ja Elis Sulkasen Kominertnin vararikko, Sulkasen Pysyvä rauha tai ihmiskunnan tuho, George C. Cookin Kuilu, erikoiskomitean toimittama Suomen ulkopolitiikka toisen maailmansodan aikana, Naisten kodin keittokirja ja Kalevala. Näiden ohella on 45 vuoden aikana julkaistu suuri määrä pienempiä kirjasia.

Työmiehen toimesta varhaisempina aikoina ilmestyneistä kirjoista huomatuimmat ovat: V. S. Alanteen Suomalais-englantilainen sanakirja (kustannusliikkeidemme suurin yritys), A. Bogdanoffin Lyhyt taloustieteen oppikirja, ennemmin Suomessa julkaistu Kautskyn Kristinuskon alkuperä, N. R. af Ursinin Tulevaisuutta kohti, B. Whiten Natsaretin kirvesmies, Arthur M. Lewisin Kymmenen sokeaa johtajaa, A. M. Simonsin Luokkataistelut Amerikassa ja Amerikkalainen maanviljelijä, Marxin ja Engelsin Kommunistinen manifesti, kaksi painosta, Karl Kautskyn ja Anton Pannekoekin väittelystä toimitettu kirja Joukkoliike ja vallankumous, Allan E. Bensonin Mitä sosialismi todella on, George Brandesin Jeesus-taru, kirjaksi laitettu Rand-koulun valmistama luentosarja Oppikurssi sosialismista, Työn kaksiteräinen miekka, mikä selittää sosialisti-puolueen ja ammattijärjestöjen keskusliiton tarkoituksia ja toimintatapoja. Työmiehen toimesta on julkaistu useita liikkeen historiaa käsitteleviä julkaisuja ja suuri määrä muita kirjoja ja kirjasia.

Toverin kustannuksella ilmestyneet huomatuimmat teokset ovat James Onealin Työn orjat, Scott Nearingin Amerikan suurvalta, Joseph M. Pattersonin Rikasten pikku veli, Ernest Untermanın

Wm. Luukkonen ja Frank Heiskala

Luukkonen kuuluu Quincyn osastoon ja toimii vakinaisena Raivaajan ilmoitusasioitsijana. Heiskanen kuuluu Warrenin osaston edustaviin veteraanitoimitsijoihin.

clairin Sadan prosentin patriootti. Monia muita pienempiä, varsinkin I. W. W:n ja industrialistisen unionismin periaatteita ja toimintatapoja selostavia kirjasia on mainitun lehden toimesta myöskin julkaistu.

Nuorison ja lasten sosialistista kasvatustyötä varten on julkaistu useita kirjoja. Tärkeimmät niistä ovat John Spargon kirjoittama ja Maiju Nurmen suomentama Sosialistinen lukukirja lapsille, Hilja Liinamaa-Pärssisen Lasten lukukirja, Anton Huotarin Ihanneliittotyön opas ja A. B. Mäkelän Aakkosia sosialistien lapsille.

Työväenliikkeen eri ryhmien ja järjestöjen toimesta on aina pyritty hetken tarkoituksiin soveltuvan kirjallisuuden kustantamiseen ja levittämiseen. Osuustoimintaliikkeen tarkoitukseksi ovat paikalliset osuusliikkeet ja ennen kaikkea Superiorin Keskusosuuskunta julkaisseet huomattavan määrän kirjallisuutta. Viimemainitun liikkeen toimesta tärkeimmät suomenkieliset teokset ovat V. S. Alanteen Kuluttajaosustoiminnan perusteet ja Yrjö Halosen Taistelu osuustoimintarintamalla.

Kommunistisen liikkeen toimesta on luonnollisesti julkaistu etupäässä suomalaisten ja venäläisten kommunistijohtajien, kuten Kuusisen, Sirolan, Leninin, Stalinin, Bucharinin, Slnovjevin ja Losowskyn tuotteita. Monia näistä kirjasista on painettu Neuvostoliitossa. Täällä on heidän toimestaan monien muiden ohella julkaistu William Z. Fosterin kommunistista ammattiyhdistyspolitiikkaa koskeva kirja. Suomen kansalaissotaa koskevia novelleja ja kertomuksia on

Maailman vallankumoukset, Robert Hunterin Työväestö politiikassa, Aku Päiviön Sara Kivistö, Reginald W. Kauffmanin Harhapoluilla, George Kirkpatrickin Sota — minkä tähden, Emile Zolan Hiilenkaivajat ja lukuisa joukko muita kirjoja.

Industrialistin kirjan kustannustoiminta on ollut vähäisempää. Huomatuimmat sen kustannustuotteet ovat Leo Laukin Teolliseen yhteiskuntaan ja Venäjän vallankumous, bolshevismi ja soviettitasavalta, George Humonin Uusi yhteiskunta ja sen rakentajat ja Upton Sin-

julkaistu useampia. Tärkeimmät niistä lienevät Lauri Luodon Kamaran sankarit ja Ikuiset uhritulet. Kaunokirjallisuuden alaan kuuluvat myöskin Feodor Gladkovin Sementti ja Jallu Rissasen Muuttolintuja.

Kaksikymmenluvun alussa itsenäisen järjestön aloitteesta yhteistoiminnassa Työmiehen, Eteenpäin ja Toverin kanssa julkaistiin tavallisten propagandakirjojen ohella muutamia yleisiä tietoja esittäviä teoksia. Niihin kuuluu ennen kaikkea William Marttilan Maataloudellinen käsikirja, Marxin Saksan kumoustaistelut 1848 ja Talusmaantiede. Näiden ohella ovat kommunistisia tarkoituksia palvelevat kustannusliikkeet julkaisseet suuren määrän kotoisten kynäilijöiden ja muiden maiden kommunistijohtajien ja heidän seuraajiensa kirjoja ja kirjasia aatteellisten tarkoitustensa selittämiseksi.

Oma kustannustoiminta ei kuitenkaan ole milloinkaan riittänyt kirjamarkkinoinmiseen, mikä loistovuosina kohosi useihin kymmeneen tuhansiin dollariin. Kirjojen tuontia Suomesta oli laajennettava. Sieltä saatiin laajojen yleistä historiaa käsittelevien teosten ohella sellaisia kuten Väinö Voinmaan Sosialidemokratian vuosisataa, Venäjän vallankumousliikkeen historiaa, Englannin ammattiyhdistysliikkeen historiaa, Pariisin veripäivät (kommuunin historiaa), luonnontieteitä käsitteleviä ja Suomea ja sen kansaa selostavia suuria moniosaisia teoksia. Suomesta saatiin myöskin Isoa Tietosanakirjaa, jota toimintamme parhaimpina aikoina myytiin huomattava määrä.

Sosialistisen valistustyön kannalta erittäin suosittuja olivat Kautskyn, Engelsin, Marxin Vandervelden, Bebelin, Bernsteinin, Plechanovin, Pannekoekin, Brantingin ja monien muiden yhteiskunnallisia kysymyksiä käsittelevien kirjoittajien teokset. Miltei kaikkia Kautskyn kirjoja on täällä levitetty suuret määrät. Suomen työväenliikettä koskeva kirjallisuus on aina ollut hyvässä kurssissa. Suurin menekki luonnollisesti on ollut kaunokirjallisuudella. Vieraista kielistä suomennettujen romaanien ohella oikeita "best seller'iä" ovat olleet Suomen maalaiselämää kuvaavat kertomukset ja niihin perustuvat romaanit. Sellaiset kuin Ilmari Kiannon Pyhä viha ja Punainen viiva, Ilmari Rantamalan ja myöskin Eino Leinon teokset olivat yhteen aikaan kovasti kysytyjä.

Meillä on myöskin oma kirjallisuutemme, jota lukuisa kynäilijä- ja kirjailijajoukko yhteen aikaan vilkkaalla tuotannolla kartutti ja jota on levitetty runsaat määrät.

Liikkeemme taisteluasenteesta johtuen on kaikenlainainen henkinen toimintamme ja valistustyömme ensi kädessä ollut propagan-

daa, omien käsityksiemme puolustamista ja muiden mielipiteiden muokkausta tiettyyn suuntaan. Kirjallisuutemme yleinen tendenssi on yhteiskunnalliselta pohjalta julistanut taistelua vallitsevaa järjestelmää vastaan.

Yhteiskunnallinen elämä on niin yksinomaisesti muodostanut kynäilijöittemme toiminta-alan, ettei meillä ole ollut ketään, joka olisi yrittänyt esim. luonnonkuvauksien esittämiseen kaunokirjallisuuden alalla. Vallitsevien olojen piiristä ovat kynäilijämme usein valinneet siirtolaistyöläisten oloja ja asemaa kuvaavia aiheita. Mieluisana aiheena on ollut myöskin Suomen asioiden ja tapahtumien esittäminen sellaisina kuin ne ovat siirtolaisten mieliä järkyttäneet. Suomea pahoin kohtelevat tapaukset ovat koskeneet kovasti ja sen vuoksi esim. kansalaissota synnytti täällä kokonaisen kirjallisuuden, jossa suorasanaisesti ja runoin valitettiin Suomen työväenluokan kohtaloa.

Aivan oikein on huomautettu siitä, ettei kirjallisuutemme yleensä ole kirjallisessa ja taiteellisessa suhteessa voinut kohota ensimmäisen luokan asteelle. Kynäilijämme ovat saaneet heikot pohjatiedot ja he ovat muun työnsä ohella henkensä hedelmillä ainoastaan koettaneet innostaa kansatovereitaan kulttuuriharrastuksiemme tehostamiseen. Innostusta kyllä on ollut ja sitä koetettiin myöskin kehittää esim. kirjoituskilpailujen järjestämisellä. Kertomukset ja kuvaukset, joita on julkaistu sanomalehdissämme ja aikakausjulkaisuissamme, ovat usein tyyliltään ja muodoltaan jääneet alkeellisiksi, mutta ne ovat syvän tunnelmallisuuden ohella uhkuneet vakavaa pyrkimystä työväestön henkisen elämän kehittämiseksi.

Selvää on siis ettei meidän kynäilijöittemme käsissä käytännöllisiä tapahtumia ja jokapäiväistä elämää ole voitu juoksuttaa sellaisen "henkisen siivilän" läpi, jonka kautta kuvaukset olisivat tulleet kohotetuksi sellaiselle taiteelliselle tasolle, joka loukkaamatta ihmisten yksilöllisiä henkisiä ominaisuuksia ja elämäkäsitystä, tunkeutuisi heidän sielunsa pohjimmaisiiin virtauksiin ja vetäisi heidät jokapäiväisyyden arkisista askarteluista korkeampiin henkisiin, jalostavien harrastuksien piiriin. Sellainen todellinen kaunokirjallisuus meiltä puuttuu.

Meidän runoutemme ja proosamme on suurimmaksi osaksi tapahtumia, henkilöitä, kärsimyksiä ja taistelua kuvaavaa, eikä niitä suinkaan ole kyetty verhoamaan taiteellisesti vaikuttaviin hienoihin muotoihin, mutta pelkkinä elämäkuvauksina niillä on oma arvonsa. Runoilijoistamme ehdottomasti ensimmäinen on Aku Päiviö. Hän on julkaissut kymmenkunta runoteosta, joista huomatuimmat

ovat Ajan laulu, Hornin orjat, Kuohuvat virrat ja Ovella. Päiviö on kirjoittanut lukemattomia runoja järjestöjuhlia varten ja niitä on paljon lausuttu osastojen illanvietoissa. Varsinkin Päiviön parhaimpina tuotantoaikoina hänen runonsa olivat muodollisesti kauniita, niistä uhkui terve proletaarinen henki ja niihin sisältyi taiteellistakin vetovoimaa.

Jo ennen Päiviön runoja Alex Halonen julkaisi pienen runokirjan ja Santeri Mäkelä kirjoitti paljon runoja julkaisuihimme. Heidän ohellaan huomatuimmat runoilijamme ovat olleet Moses Hahl, Felix Hysrke, Mikael Rutanen, Kalle Toivola, Toivo N. Nousio, Konstant Kiiikka Paul Suorsa, Viktor Loukola, William Lahtinen, Emeli Rautiainen ja Mikko Uotinen. Julkaisuissamme ja sanomalehdissämme on julkaistu satojen henkilöiden kirjoittamia runoja.

Näytelmien kirjoittajien lukumäärä nousee myöskin moniin kymmeneen. Huomatuimmat niistä ovat Felix Hysrke, Moses Hahl, Lauri Lemberg ja Anna Stein. Hysrke, joka toimi johtajana monilla näyttämöillä, mukaili ja suomensi englannin- ja ruotsinkielestä lukuisia näytelmiä ja sovitti niitä täkäläisiin oloihin. Lemberg myöskin kohotti tuotantoaan mukaellen suomentamalla englannin kieltä näytelmiä ja niiden ohella on hän itse kirjoittanut useita pääasiallisesti huvinäytelmiä. Hahlin tuotanto on ollut omaperäinen. Taistellen vallitsevia vanhoillisia käsityksiä vastaan Hahl usein valitsi porvarillisen moraalin ja siveellisyysteeskentelyn hyökkäyksenä kohteeksi, jossa hän joskus meni liiallisuuksiin. Näytelmiä ovat kirjoittaneet myöskin Eemeli Parras, Niilo Terho, Mikael Rutanen ja monet muut. Parras kirjoitti myöskin runoja ja kaunokirjallisia teoksia. Näyttämölle sovitus- ja dramatiseeraustöitä ovat suorittaneet Kaarlo Nissinen, John Puolakka ja Toivo N. Nousio. Operettien säveltäjinä ovat tunnetuksi tulleet Frank Lindroos ja Lauri Koski. Antti Palen toimi vuosia musiikin sovitus- ja sävellystehtävissä. Sillä alalla tunnetuksi tulivat myöskin Kalle Rautio, Antti Virtanen, William Stein, Werner A. Birch ja John Doyle.

Kirjallisuutemme on kauttaaltaan vakavahenkistä, mutta huumoriakaan ei ole kokonaan unohdettu. A. B. Mäkelä varsinaisella ja kirjailijanimellään, Kaapro Jääskeläinen, kirjoitti useita hupaisia kertomuskokoelmia ja Moses Hahl jatkoi hänen uraansa. Hahlin kirjallinen tuotanto on monipuolisin ja laajin. Pistävällä satiirilla hän asetti kansallismaineen "puhdistajat" naurunalaiseen asemaan ja hän onnistui verraten hyvin siirtolaistyöläisen elämän ja vaikeuksien kuvaamisessa. Tässä suhteessa hänen teoksensa Maansa hylkimiä lienee paras. Novellien ja näytelmien ohella Hahl har-

joitti myöskin yhteiskunnallisten olojen tutkimusta ja kirjoitti niistä.

Jo aikaisemmin Suomessa kynäilijänä tunnetuksi tullut Kalle Rissanen, omalaatuisen satiirin edustajana, on täällä julkaissut useita teoksia. Varhaisempina aikoina hänen yhteiskunnallisia oloja ja ihmisluonteita käsittelevät kertomuksensa olivat miellyttäviä, mutta sittemmin hänen tuotantoon tuli häiritsemään eräänlainen taiteellinen keikarimaisuus, mihin liittyi vielä politikoiminen leniniläisen "linjan" mukaan, joka runteli hänen kirjallisen tuotantonsa arvon.

Matti Herneshuhta, Helmi Mattson, William Risto, Evert Savela, Arvo Lindewall ja monet muut ovat kantaneet kortensa kirjallisuutemme kekkoon. Oman paremman tyyliensä ja kieliasunsa vuoksi kouluttuneen ja uudemman ajan erikoiseen luokkaan kuuluvat E. A. Pullin tuotteet, joita täällä on julkaistu ja joiden ohella on levitetty hänen Suomessa painattamiaan novelleja. Hänen raportaashi-mallinen kirjansa Sota Pohjan perillä, mikä ilmestyi talvisodan aikana, muodostui ajankohtaisuutensakin vuoksi kiinnostavaksi ja sai suuren menekin.

Väestön vanhenemisen ja toimintamme heikkenemisen johdosta on kirjallisuuden kustantaminen ja levittäminen jatkuvasti vähentynyt. Vanhemmankin väestön keskuudessa on myöskin maan kieleen perehtyminen tehnyt osittain mahdolliseksi englannin kielisen kirjallisuuden käytön. Mahdollisuus englannin kielisen laajan ja monipuolisen kirjallisuuden käyttöön avartaa suunnattomassa määrässä siirtolaisväestön henkisen askartelun alaa ja auttaa heitä paremmin tutustumaan siihen maahan ja kansaan, jonka jäsenenä he ovat, joka heille, suurin piirtein katsoen, on antanut tyydyttävän elämän ja joka heille monivaiheisen jännittävän kamppailunsa jälkeänsä suo viimeisen lepopaikan.

Ensimmäiset luentokurssit Fitchburgissa, v. 1906

XI. PAIKALLISOSASTOT

Suomalaisen työväenliikkeen toimesta on Yhdysvalloissa perustettu yli kolme ja puoli sataa paikallista yhdistystä. Tässä esitetty luettelo käsittää täsmälleen 357 paikkakuntaa, jossa yhdistys tai osasto on ollut toiminnassa. Mutta kun huomioon otetaan, että eri tehtäviä varten ja erilaisten suuntien edustajiksi samoille paikkakunnille on perustettu kaksi, kolme, tai vieläkin useampia yhdistyksiä, niin nousee paikallisten yhdistysten lukumäärä todellisudessa paljon suuremmaksi. Valtaisa enemmistö näistä 357 paikallisyhdistyksestä on syntynyt sosialistijärjestön vaikutuksesta, vaikkakin monet niistä sittemmin ovat omaksuneet jonkin muun työväenliikkeen suunnan. Sosialistijärjestön paikallisosastojen lukumäärä oli korkeimmillaan vuoden 1913 lopussa, jolloin niitä oli toiminnassa 260. Järjestön jäsenmäärä oli silloin myöskin korkeimmillaan, nousten se yli kahdentoista ja puolen tuhannen.

Järjestön ensimmäisen hajaannuksen jälkeen radikaalisen ryhmän toimesta perustettiin useita uusia paikallisyhdistyksiä ja samoin tehtiin kommunistihajaannuksen jälkeen vasemmistolaisten toimesta. Suuri määrä pienemmistä paikallisyhdistyksistä on kuitenkin ollut toiminnassa vain lyhyen ajan. Työsuhteiden takia jäseniksi liittyneiden paikkakunnalta pois muuttaminen ja aatteelliset erimielisyydet ovat olleet tavallisimpia paikallisosastojen toiminnan sammuttamisen syytä.

Elinvoimaisempien paikallisten sosialistiosastojen lukumäärä oli pitkän ajan vielä ensimmäisen hajaannuksen jälkeenkin puolentoistasadan vaiheilla. Koko järjestön loistoajan ja kauan sen jälkeenkin oli New Yorkin osasto johtavana jäsenmääränsä ja monipuolisen vireän toimintansa puolesta. Toisena manttaaliosastona Idässä on aina ollut Fitchburgin Saima, joka nyt jo monta vuotta on jäsenmääränsä puolesta voittanut New Yorkin, vaikka sen seuraelämä- ja kulttuuritoiminta onkin viime vuosina ollut heikompa. Jäsenmääränsä puolesta harppasi itsenäiseen järjestöön liittynyt Detroitin osasto 20-luvun alussa edelle kaikkia muita paitsi New Yorkin osastoa kommunistihajaannuksen edellä, mutta se ei voinut säilyttää etumatkaansa kuin lyhyen ajan. Suurimmat osastot keski-valtioissa ovat olleet Chicagossa ja Duluthissa ja Länellä ensimmä-

mäiseen suuruusluokkaan voidaan asettaa oikeastaan vain Astorian osasto.

Mainittua "kuutta suurta" on seurannut koko joukko toiseen suuruusluokkaan kuuluvia, vilkkaasti toimineita ja järjestöelämään kiinteästi vaikuttaneita, voimakkaita sosialistiosastoja. Idässä sellaisia ovat olleet Brooklynin, Quincyn, Worcesterin, Gardnerin, Maynardin ja Clevelandin osastot. Näillä kaikilla paikkakunnilla yhä nytkin on toiminnassa Kansanvallan Liiton osasto. Keskivaltioissa näihin keskisuuriin aikoinaan kuuluivat Hancockin, Ishpe-
mingin, Negauneen, Marquetten, Ironwoodin, Waukeganin, Superiorin, Cloquetin, Virginian, Chisholmin, Hibbingin ja Minneapolisin osastot. Lännen valtioissa tähän luokkaan kuuluivat Butten, Rock Springsin, Hannan, Portlandin, Seattlen, Aberdeenin, San Franciscon ja Berkeleyyn osastot.

Näiden ohella kuului järjestöön monia kymmeniä pienempiä, mutta silti toimintaansa ja tehtävänsä hyvin vakiintunutta osastoa, joilla useimmilla on ollut omat toimintahuoneistonsa ja joissa puolue toiminnan ohella on ylläpidetty säännöllistä seura- ja kulttuuri-toimintaa. Kaikkien näiden paikallisosastojen ja -yhdistysten historian seikkaperäinen käsittely ei ole mahdollista tämän teoksen puitteissa. Suurin piirtein niiden historian ulkonaiset muodot, sisäiset pyrkimykset ja tarkoitukset ovatkin olleet samanlaiset. Suurin osa osastoista perustettiin Hibbingin ja Smithvillen edustajakokouksien välisenä aikana ja niiden syntyminen syyt ja toiminnan tarkoitukset ovat jo edellisissä luvuissa tulleet selitetyksi.

Rajoitettu tila sallii meidän ainoastaan suurimpien ja merkittävimpien paikallisosastojen historian yleisten tapausten ja niihin vaikuttaneiden henkilöiden mainitsemisen. Jokaiselta alueelta koetaan luetteloon liittää kuitenkin kaikki toiminnassa olleet osastot.

New Yorkin alue

NEW YORK. — Samalla tavalla kuin New York mannermaan porttina on vastaanottanut suurimman osan tänne tulvehtivista siirtolaisjoukoista, on New Yorkin suomalaisten sosialistien lähes puolitoista sataatuhatta dollaria maksanut kivipalatsi, Työväentalo, yli 30 vuoden ajan ollut Suomesta tänne virranneen yhteiskunnallisen valistuksen, taide- ja kulttuuriharrastusten porttina. Tämä ainoa kunnollinen Suur-New Yorkin suomalaisten seuratoimintakeskus on ensimmäisenä vastaanottanut sadat ja tuhannet tänne siirtyneet, tai tilapäiskäynnillä olleet suomalaiset erinäiset työ-

väenliikkeen ja kulttuuriharrastusten edustajat ja tämän avaran talon näyttämöltä he ovat saaneet esittää ensimmäiset tervehdyksensä Amerikan suomalaisille.

Laaja suomalainen asutus ja vanhasta kotimaasta jatkuvasti saatu apu on auttanut New Yorkin osaston toimintaa ja tehnyt Työväentalosta todellisen seura- ja kulttuuritoiminnan keskuksen. Siellä on pidetty enemmän illanviettoja ja esitetty enemmän näytelmiä kuin missään muualla Amerikan suomalaisten keskuudessa ja siellä yhä pidetään toimessa palkallinen näyttämönjohtaja. Kaikkinaisen muun toiminnan ohella on Työväentalossa koottu enemmän avustusta Suomen puutteenalaisille kuin missään muussa laitoksessa meidän keskuudessamme.

Musikki- ja näyttämötaiteen edustajia.

Ylhäällä vasemmalta: Aarre Linnala ja William Sten-Stein; alhaalla Einari Erkkö ja Alarie Arnes-Orrjatsalo.

New Yorkissa samoin kuin muuallakin suomalaiset siirtolaiset aloittivat yhteistoimintansa vanhoillisten ja uskonnollisten yhdistysten perustamisella. Edellisissä luvuissa on jo käsitelty Brooklynin Imatran perustamista ja sen kehitystä. Sitä seurasi viime vuosisadan 90-luvun puolivälissä erinäisten uskonnollismielisten yhdistysten ja raittiusseurojen perustaminen. Brooklynin puolelle perustettiin raittiusseura Aamunkoitto ja siitä erimielisyyksien vuoksi erosivat Oras-seuran perustajat. Viimemainittu taas jakaantui vanhoillisiin ja edistysmielisiin, joista viimemainitut perustivat Manhattanin puolelle Tähti-raittiusseuran.

Vuosisadan vaihde merkitsi uudistusmielisten katsantokantojen voittoa New Yorkin suomalaisten yhdistyselämässä. Alex Halonen saapui maahan v. 1899 ja New Yorkin "yläkaupungille", Harleemiin perustettiin Aura-yhdistys sosialismiksi luokiteltuine käsityksineen. Jo ennen sitä oli Harlemissa toiminut Imatra n:o 2 ja Tähti-seura oli myöskin joutunut edistysmielisten käsitysten levityskentäksi.

Kansanvallan Liiton New Yorkin osaston ja Manhattanin Suomalaisen Työläisten Edistysyhdistyksen johtokunnat, vuodelta 1949.

Yläriivi: Otto Tikkanen, Alex Norena, Heikki Laine, Emil Hellman ja Victor Berg. Toinen rivi: Adolph Salmi, Simon Moilanen, Sandra Puranen, Siiri Kanerva, Fanny Tiltti, Ray (Reino) Hedman ja Erkki Ranta. Alarivi: Mikko William Bruun, Mikko Lyytikäinen, Wilho Hedman ja Helmi Moilanen.

Tähden sekakuoron johtajaksi saapui Suomesta Jussi Paananen v. 1902, saaden aikaan tuntuva menestystä kuoron toiminnassa, mutta kallistuen ajan uusien virtausten kannattajaksi hän myötävaikutti liikkeeseen, joka johti kuoron eroamiseen raittiusseurasta. Eri tahoilta kerääntyi vanhoillisuuteen tyytymättömiä voimia ja ne järjestyivät ja perustivat uuden yhdistyksen. Täten nykyisen Kansanvallan Liiton New Yorkin osaston alkuperäinen "kantaisä" perustettiin syysk. 17 p:nä 1903, erään kapakan takahuoneessa pidetyssä kokouksessa 216 East 41 katu. Uudelle yhdistykselle esitettiin erinäisiä tarkoituksia, mutta 20 äänellä 7 vastaan se luokiteltiin työväenyhdistykseksi.

Saapuvilla oli 34 henkilöä, joista seuraavat 27 heti liittyi jäseneksi uuteen yhdistykseen: Asarias Pulliainen, Ida Miettinen, K. Ahonen, Adolf Schultz, Anni Muro, John Matinge, Jussi Paananen, A. Karttunen, K. G. Lindström, Juho Noro, Taavi Soininen, Ellen Dahlberg, Ilma Ahonen-Roitomaa, Maria Matinge, Emmi Hyden, Hilja Malinen, Fiina Välimäki, Fanny Nyman, Maria Pentinmäki, Oscar Ranta, M. Piirainen, K. V. Ahonen, John Steckman, Robert

Roitomaa, Wilho Hedman, Olga Muro-Nissinen ja F. Broman. Seuraava kokous pidettiin syysk. 27 p:nä, jossa saapuvilla oli 140 henkeä. Yhdistykseen liittyivät seuraavat uudet jäsenet: Alma Bärlund, A. Lappalainen, I. Lappalainen, Elsa Rintala, Henrika Pulkkinen, F. Pulkkinen, K. Lindfors, M. Lintunen, E. Tuomi. J. Manner, O. Hartikainen, H. Hedman, A'ex Kolehmainen, O. Kurikka, Sanni Ilkka Sofia Kumara, Ida Kattelus, Hilja Ahonen, Amanda Saari, Hanna Lindewall, Olga Malinen, Ida Tarsanen ja K. Williams. Tässä kokouksessa päätettiin liittyä Imatra-liittoon ja yhdistyksen nimeksi tuli Työväenyhdistys Imatra n:o 15.

Kauan ei kuitenkaan tultu toimeen Imatra-liitossa, sillä Brooklynin puolella toimiva Imatra n:o 1 vaatii itsellensä isäntävaltaa, jota ei sille tahdottu antaa, varsinkaan kun sen johtajisto yhä selvemmin alkoi tukea vanhoillisia voimia, jotka uuden työväenyhdistyksen aikoivat nujertaa kilpailevien yhdistysten perustamisella. Vanhoillisten toimesta perustettiin itsenäinen mieskuoro, nuorisoseura ja kurikkalaisuutta edistävä työväenseuraksi nimitetty "Urho", mutta kaikki ne hävisivät näyttämöltä ja uusi työväenyhdistys varttui ja vahvistui. Varsinainen välien rikkoutuminen Imatra n:o 15 ja n:o 1 välillä tapahtui v. 1905 sen johdosta, kun Imatra 1:seile kaapattiin eri seurojen yhteistoiminnalla hankitut varat ja tonttima, jolle piti rakennettaman "Siirtolais- ja Kansankoti"-yhdistykselle oma talo.

Kurikkalaisuuden vastustaminen lujitti työväenliikkeeseen perustuvia sosialistisia käsityksiä ja huolimatta siitä, että Imatran piirissä käytävien taistelujen johdosta yhdistyksen jäsenmäärä oli laskenut, päätettiin tammik. 15 p:nä 1905 kokouksessa, joka pidettiin 12 East 8 kadulla, viidellätoista äänellä yhtä vastaan liittyä Amerikan sosialistipuolueeseen, joka New Yorkissa silloin tunnettiin nimellä Social Democratic Party. Imatra heitettiin syrjään ja yhdistyksen nimeksi tuli nyt "New Yorkin sosialidemokraattisen puolueen suomalainen osasto, kuuluva 14:een vaalipiiriin."

Samoihin aikoihin sosialistien välit kärjistyivät Imatran johtomiesten kanssa myöskin Brooklynin puolella ja seurauksena oli suomalaisen sosialistiosaston perustaminen sielläkin.

New Yorkin yhdistyksen muodostaminen sosialistiosastoksi merkitsi aatteellista ja järjestöllistä voittoa sosialidemokraattiselle liikkeelle. Ennen vuosiluvun vaihdetta oli sosialistiosaston — sittemmin sitä nimitettiin alakaupungin osastoksi — jäsenmäärä kohonnut 66:een, Raivaajaa alettiin tukea, järjestötoimintaan osallistuttiin ja ensimmäisille luentokursseille Fitchburgiin lähetettiin nel-

New Yorkin Työväentalon näyttämöhenkilökunta v. 1950.

Ylärivi vasemmalta: Hugo Nordlund, Joonas Saaristo, Niilo Koponen, Toivo Jundelin, Arne Koski ja Armas Wal-
lenius. Toinen rivi: Ilmari Hautala-Hanley, Aune Koponen, Einar Salmi, Sally Salmi, Aira Ailio-Hedman, Lempi
Holm, Erik Elo, Aili Nordlund, Selma Gren ja Ray Hedman. Alarivi: Einar Erkkö, Victor Raita, Huida Jaatinen-Oh-
man, Richard Siren, Anni Keinänen, Saimi Laurila-Newland, Oskari Honkanen ja Hilja Siren.

jä jäsentä. Syksyllä 1907 osasto vuokrasi laajemman huoneiston 219 East 30 kadulta jolle nimeksi annettiin Juttutupa. Se oli ensimmäinen joka ilta osaston käytettävissä oleva huoneisto ja se veti joukkoja puoleensa, mutta iltainia varten se oli liian pieni ja näytelmien esitykseen kokonaan soveltumaton.

Bobrikoffilaisvainot ja yleinen valtiollinen levottomuus Suomessa ajoivat näinä vuosina yhä suurempia suomalaisjoukkoja valtameren tälle puolelle. Mukana tuli työväenliikkeen toimitsijoita ja aktiivistien riveissä olleita innostuneita vapaustaistelijoina. Osaston rajoitetut toimintamahdollisuudet eivät voineet tyydyttää laajentuvan joukon yltyvää toimintainnostusta, millä tahdottiin työväenliikettä edistää. Suomalainen asutus oli laajentunut yläkaupungilla, Harlemissa ja samalla kuin vaadittiin suuremman ja ajanmukaisemman toimintahuoneiston hankkimista, esitettiin toiminnan siirtämistä yläkaupungille. Siitä syntyneeseen erimielisyyteen liittyi henkilöksymyksiä ja ammattikuntaristiriitoja. Yläkaupungille muuttoa vaativat alkoivat alakaupungin osastossa nähdä erikoista räätälien ammattikuntapiintyneisyyttä. Syntyi "räätälikauhu", jota kräjistivät henkilökohtaiset vastenmielisyydentunteet ja seurauksena oli eräiden jäsenien eroaminen, jotka sitten muodostivat kantajoukon uudelle osastolle, joka perustettiin syysk. 22 p:nä 1907.

Uusi osasto perustettiin talossa 110 East 125 katu, sen nimeksi tuli "Ylä-New Yorkin suomalainen sosialistiosasto" ja se liittyi heti puolueeseen. Perustavassa kokouksessa siihen liittyivät seuraavat 22 henkilöä: P. Holden, K. Kahila, Maria Koski, B. Koskinen, Fiina Käkälä, Hilma Käkälä, Olga Käkälä, Ellen Käkälä, O. Koistinen, Mary Lindqvist, Roosaa Lindqvist, U. Lehtonen, F. Majorin, F. Magnuson, Fred Nyström, J. F. Siren, J. Tyyskä, Ida Tyyskä, Gustaf Tolska, W. Westerlund, Jaakko Viitanen ja M. Haakana.

Alakaupungin osasto toimi hetken aikaa makkarakaupan yläkerrassa n:ssä 607—2 avenue ja yläkaupungin osasto talossa 112 East 127 katu. Molemmilla osastoilla oli oma kokous- ja toimihuoneistonsa ja molemmat kuuluivat samaan sosialistipuolueeseen ja myöskin suomalaiseen järjestöön. Keskinäisestä kilpailusta huolimatta molemmat toimivat samojen aatteellisten tarkoitusten hyväksi; ne ottivat osaa yhteisten juhlien järjestämiseen, avustivat Raivaajaa ja olivat lehden yhtiökokouksessa v. 1911 vaatimassa sen muuttamista New Yorkiin.

Nämä yhteiset tehtävät lähensivät kahden osaston toimitsijoita ja kun eräitä pahimpia riitapukareita oli poistunut, saatettiin alkaa neuvottelut osastojen yhdistämiseksi. Yläkaupungin osasto keskus-

New Yorkin osaston näyttelytöitä ja toimitsijoita.

Ylhäällä vasemmalta: Väinö Niku-Paavola ja Eino Suisto; alhaalla Ernest Kanervo ja Viktor A. Warpula.

teli ensimmäisen kerran yhdistymisestä maalisk. 5 p:nä 1911 ja 36 äänellä, ilman vastaääniä, se hyväksyttiin "periaatteessa." Tarkoitusta edistävään komiteaan valittiin Teodor Wiitala, J. F. Siren ja K. Peterson. Saman maalisk. 12 p:nä alakaupungin osasto hyväksyi yhdistämistarjouksen 53 äänellä 3 vastaan ja samalla hyväksyttiin uuden yhdistyneen osaston toimintapaikaksi Harlemi, eli 125 kadun seutu. Yhdistämiskomiteaan valittiin F. Broman, Victor Raita ja J. V. Sirola.

Täten valitut komiteat koontuivat useita kertoja ja kun yhdistyksen nimikysymyksestä vihdoin oli päästy sovintoon, pidettiin uuden yhteisen yhdistyksen ensimmäinen virallinen ko-

kous huhtik. 11 p:nä, jossa muiden yhdistymistä koskevien toimenpiteiden ohella uudeksi nimeksi hyväksyttiin "New Yorkin yhdistyneet suomalaiset sosialistiosastot." Uuteen johtokuntaan, "kokoomushallitukseen", valittiin J.W. Merilä, Olga Long, Alex Wiren, A. Mäki, Jaakko Viitanen, Alex Norena, Olga Fast-Laukki, Robert Märkälä-Maine ja Antti Kaila. Osastojen yhdistyessä oli alakaupungin osastossa 140 ja yläkaupungin osastossa 148 jäsentä. Seuraavan vuoden kuluessa nousi yhdistyneen osaston jäsenmäärä 320:een. Yläkaupungin osasto oli vuokrannut huoneiston 125 kadun ja Madison avenuen kulmasta, joka korjauksien jälkeen vastasi osaston tarpeita ja jossa myöskin voitiin esittää näytelmiä. Tähän "Madison haalina" tunnettuun huoneistoon sopi 500 ihmistä ja osasto toimi siinä useita vuosia.

Vaikka osaston pääasialliset jäsenjoukot nyt olivatkin yhteisessä, sovinnollisessa ja nuorille ominaisessa innostuneessa toiminnassa, löysivät erinäiset "johtajat" kuitenkin erimielisyyksien syitä. "Luokkataistelua" räätäleitä vastaan jatkettiin ja seurauksena oli, että vähemmistöksi jääneet, pääasiallisesti Henry Salmen ja Alex Oksasen johdolla, erosivat ja perustivat uuden osaston kauemmaksi

yläkaupungille, Bronxin puolelle, v. 1912. Tällöin myöskin alkoivat järjestön ensimmäisen hajaannuksen johtavat syyt ilmetä ja Bronxin osasto, pysyteltään jonkin aikaa sosialistipuolueen mukana, kallistui i-w-w:läisen suunnan kannattajaksi ja tuli muiden radikaalien mukana erotetuksi S. S. Järjestöstä.¹ Bronxin osasto eli vain muutaman vuoden ja sen jälkeen teollisuusunionistisen liikkeen edustajat järjestivät viidennelle avenuelle, lähelle osaston taloa, Tarmo-nimisen ravintolaliikkeen, joka tunnettiin "poikatalona" ja jonka toisessa kerroksessa pidettiin kokouksia ja valistustilaisuuksia useiden vuosien ajan.

Yhdistynyt sosialistiosasto varttui ja vahvistui jatkuvasti. V. 1917 sen jäsenmäärä oli kohonnut viiteen sataan, ollen se silloin järjestön suurin osasto. Juuri silloin myöskin osasto pääsi oman kodin, kuuluisaksi tulleen Työväentalon haltijaksi. Vuosia oli etsitty sopivaa kotia ja nyt se saatiin Harlemista, viidennen avenuen ja 127 kadun kulmuksesta \$110,000.00 kauppahinnalla. Kalusto ja korjaukset tulivat maksamaan \$36,000.00.

Uuden toimitalon ostamista ja omistamista varten muodostettiin yhdistys — Manhattanin Suomalaisten Edistysyhdistys (Finnish Workers Educational Association of Manhattan) — joka laillistettiin valtion yhdistyslakien mukaisesti. Laillistajina ja siis yhdistyksen perustajina olivat seuraavat osaston jäsenet: Teodor Wiitala, Wilho Hedman, Jaakko Viitanen, Alex Norena, Hjalmar Muurahainen, Olga Long ja M. W. Bruun. Talo siirtyi osastolle toukok. 1 p:nä 1917 ja viralliset avajaisjuhlat pidettiin syysk. 28 p:nä. Siitä asti, lukuunottamatta pientä keskeytystä tulipalon takia syksyllä 1930, on Työväentalo ollut New Yorkin suomalaisten seuraelämän ja valistustoiminnan keskuksena. Siellä ovat kokoontuneet myöskin amerikkalaiset. Kolme kertaa on sosialistipuolueen kansalliskonventioni kokoontunut tässä talossa ja siellä nimitettiin Eugene V. Debs Yhdysvaltain presidentin ehdokkaaksi silloin, kun hän sotahysterisen raivon aikana istui vankilassa rauhan asian puolustamisesta.

Pyöreissä luvuissa tämä Amerikan suomalaisten mahtavin toimitalo on tullut maksamaan \$150,000.00. Kiinteistölainat alussa olivat yli satatuhatta dollaria. Tätä kirjoittaessa ne on suoritettu niin, että jäljellä on ainoastaan joitakin tuhansia dollareita. Velka voidaan suorittaa mikä hetki tahansa. Tämän ohella ovat New Yorkin suomalaiset sosialistit keränneet suuria summia yleiseen aatteenlevitykseen, puolue toimintaan ja puoluelehtien tuottamien tappioiden peitteeksi.

New Yorkin osaston sekakuoro vuonna 1948; johtaja J. Nestor Mäki.

Kommunistihajaannus aiheutti New Yorkissa tiukan taistelun Työväentalon omistuksesta ja kontrollista. Jo vuonna 1920 oli osaston jäsenmäärä huomattavasti lisääntynyt, mikä suureksi osaksi johtui Venäjän vallankumouksen aiheuttamasta innostuksesta ja sitä lähimmin kannattamaan ryhtyneiden halusta voittaa puolelleen jäsenistön enemmistö. Vuoden 1921 alussa oli jäsenmäärä yli kahdeksansadan ja ratkaisevan äänestyksen tapahtuessa huhtik. 3 p:nä sanottiin osastossa olevan 914 jäsentä. Kun mainitun päivän kokouksen enemmistö äänestyksellä päätti erota sosialistipuolueesta, niin taloyhdistyksen virkailijoiden puolesta ilmoitettiin heti että voimassa olevan taloyhdistyksen ja osaston välisen sopimuksen mukaan puolueesta eronneet ovat menettäneet oikeutensa kokoontua talossa, koska se sääntöjen mukaan kuuluu sosialistipuolueeseen kuuluvan osaston toimintapaikaksi. Seurauksena oli kiihkeitä väitelyitä, jotka usein päättyivät yleiseen rähinään. Eronneiden puolesta järjestettiin boikotti taloa vastaan ja ryhdyttiin oikeudenkäyntiin talon kontrollin voittamiseksi. Taloyhdistyksen puolesta turvaututtiin virallisen järjestysvoiman paikalle hankkimiseen rähinän ja rauhattomuuden lopettamiseksi.

Taistelu päättyi siten, että talo, joka säännöllä oli sidottu sosialistipuolueen osaston toimintapaikaksi jäi sille. Asianajajansa neuvon mukaan vasemmistolaiset peruuttivat oikeusjutun ja perustivat uuden, itsenäiseen järjestöön liittyvän osaston. Hajaannuksen jälkeisinä vuosina Työväentalon kannatus oli heikompa ja sen jäsenmäärä laski, mutta sen vakinainen kannattajajoukko oli kuitenkin riittävän suuri pitämään toiminnan vireillä. Sittemmin kommunistisen liikkeen laskusuunnan kanssa Työväentalon toiminta vilkastui ja laajentui. Sen avarat suojat ja kehittävät kulttuuritilaisuudet ovat vetäneet puoleensa yhä suuremmat suomalaiset työläisjoukot.

Kuluneiden vuosikymmenien aikana on New Yorkin osaston laajaan toimintaan osallistunut satoja, jopa tuhansia henkilöitä. Entisaikojen johtohenkilöistä on etutilalle asetettava Teodor Wiitala, joka horjumattomana puoluemiehenä ja monipuolisena toimitsijana voitti yleistä tunnustusta. Wilho Hedman on nyt Kansanvallan Liittoon kuuluvan osaston ainoa alkuperäisen osaston perustava jäsen. Hän on toiminut Liiton aluesihteerinä ja Raivaajan uutisten kirjoittajana useita vuosikymmeniä. Mikko Lyytikäinen on monia vuosia toiminut Työväentalossa sijaitsevan Raivaajan konttorin hoitajana ja on hän myöskin aina kiinteästi osallistunut osaston tehtäviin.

Liikkeen uranuurtajista ja osastojen perustavista jäsenistä mo-

net toimivat pitkiä aikoja ja vuosien vierieissä uusia nimiä on liittynyt toimitsijoiden joukkoon. Eri lähteiden mukaan jo mainittujen henkilöiden ohella voidaan luetella ainakin seuraavat henkilöt, jotka eri aikoina ovat kantaneet kortensa New Yorkin osaston yhteistoiminnan kekoon ja joista monet ovat yhä vieläkin remmissä, joskin toiset jo aikoja sitten ovat siirtyneet tuonen tuville:

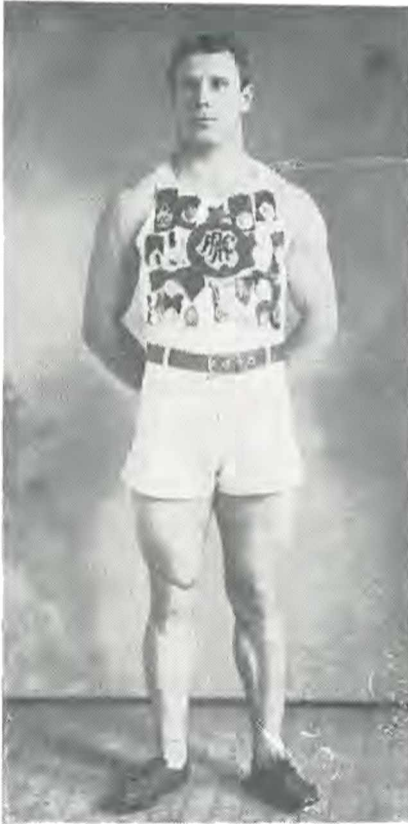
J. F. Lahti, John Virolainen, Emil Bloom, Otto West, Jacob Kujala, Oscar Honkanen, J. Lindroos, Aug. Kannel, Edla Vuori, Aug. Martikainen, Ina Mustonen, Hanna Koskinen, Andrew Kangas, K. A. Muro, Ida Kujala, Otto Laitinen, Gustaf Tolska, Einar ja Salli Salmi, Alex ja Emmi Terho, Väinö ja Ida Heimo, John ja Hanna Hellas, Jaakko ja Hulda Finni, John ja Anna Erickson, Albert ja Lilja Niemi, Emil ja Aili Oikari Erkki ja Elma Ranta, Erkki ja Anna Elo, Justus ja Hilja Niemi, Antti ja Selma Kaila, Richard ja Hilja Siren, Oscar ja Mandi Laivo, Hilma Kallinen, Alma Aho, Mary Aho, Pekka Pulkkanen, Erkki Rahikka, Ida Thulin, Adolph Salmi, Ernest Kanervo, Alex ja Hilda Rantanen, John A. Auer, Emil Nelson, Heikki Kauppinen, Pekka Aartola, Kalle Salo, Matti Pulkka ja Anni Kivilahti. Monet sadat muut ovat toimineet tässä suuressa osastossa mutta kaikkien nimiä ei tässä voida luetella.

Parhaimpana toiminta-aikana osastolla oli useita lauluseuroja. Niiden ensimmäisenä johtajana oli Jussi Paananen ja hänen jälkeensä huomatuimmat kuoron johtajat ovat olleet Rale Clay, Juho Koskelo, erittäin menestyksellinen, Nina Blomqvist, Antero Suonio, Sointu Syrjälä, Alex Mala, Hannes Saari, J. Nestor Mäki y. m. Näyttämönjohtajista on mainittu jo neljännessä luvussa. Pitkän ajan osastolla oli myöskin toiminnassa mainehikas orkesteri, jossa pääasiallisina soittajina olivat William Stein ja Juho Koskelo kumpikin eteviiä musiikkimiehiä. Voimistelu- ja uheiluseura "Vesa" toini ripeästi monia vuosia, ja sitä nyt taas viritellään toimintaan.

Työväentalon avarat suojat on järjestetty viihdyttävää seurustelun tarvetta silmällä pitäen. Alimmaisessa kerroksessa on avara biljardisali, toisessa kerroksessa Raivaajan konttorin, kokoushuoneiden, "Vesan" salin ja talonhoitajan asunnon ohella on kirjastohuone, jossa on suuri, tuhansia niteitä käsittävä lainakirjasto ja kolmannessa kerroksessa on laaja ravintolasali ja siihen kuuluva keittiö. Ravintolan hoitajan ohella talon vakinaisella palkkalistalla on toistakymmentä henkilöä. Viimeisten vuosikymmenien aikana ravintolahoitajina ovat olleet Theodor Leppänen, Otto Kortelainen, Kusti Tamminen, Antti Kinnunen ja nykyinen Simo Moilanen. Var-

sinainen juhlasali käsittää talon ylimmäisen kerroksen näyttämöineen.

Sosialistisen liikkeen voimistumisen mukana kehittyi erilaisia yhteistoimintamuotoja New Yorkin suomalaisten keskuuteen. Laajan palvelusväestön tarpeiden tyydyttämiseksi perustettiin v. 1908 Naisten Osuuskoti, palvelijattarien yhteiseksi kodiksi. Osuuskodin ensimmäiseen johtokuntaan varajäsenineen kuuluivat Ida Sievä, Mary Aho, Mimmi Väisänen, Liisa Karhu, Sandra Luoma, Elli Mustonen, Karolina Suhonen, Pirkko Mustonen, Ida Lappalainen, Emma Väänänen Edla Vuori ja Olga Long. Viimeksimainittu toimi kodin ensimmäisenä johtajattarena. Koti joutui vasemmistoliikkeen haltuun 20-luvun alussa, menetti alkuperäisen merkityksensä ja pian sen jälkeen sen toiminta päättyi.

Aikansa "mestareita".
Otto Gren, New York, N. Y.

Neljänkymmenen vuoden yhteistoiminnan tuloksena on New Yorkin edistysmielisten työläisten toimesta rakennettu kymmeniä yhteisesti hoidettuja osuustaloja, joiden kautta suomalaisten asunto-oloja on tuntuvasti parannettu. Osuustaloiksi on ostettu asuntorakennuksia Manhattanin ja Bronxin puolelta, jossa viimeksimainitussa vieläkin on olemassa Varma Co-operative Homes, Inc., jonka kaksi rakennusta sisältävät 106 perheasuntoa. Brooklynin puolella on ajanmukaisia suuria osuustaloja yli 20. Ensimmäinen suomalaisten perustama osuustalo, Alku I. valmistui 1916 ja Alku II. 1917.

Suomalaiset sosialistit ovat myöskin lähelle New Yorkia, Fiskilliin, N. Y., yhteisesti ostamalleen 300 eekkerin alueelle rakentaneet viitisenkymmentä kesäasuntoa, joista useimmat nyt kuitenkin ovat ajanmukaisia asuntotaloja, joissa voidaan asua ympäri vuoden. Täällä new-

yorkilaisten huvila-alueella, "Lomalassa", pidetään jatkuvasti kesän aikana juhlia ja seutu on muodostunut osakkaille ja heidän ystävilleen viehättäväksi kesälomapaikaksi.

*

Vuoden 1921 hajaannuksen jälkeen vasemmistoryhmittymä sijoittui naisten osuuskotiin, "Turvaan", joka sijaitsi lähellä Työväentaloa, viidennen avenuen ja 126 kadun kulmauksessa. Siellä pidettiin kokoukset, puhetilaisuudet ja luentokurssit. Siellä myös harjoiteltiin laulut ja näytelmät ja niiden esittämistä varten vuokrattiin suurempia haaleja lähiympäristöltä.

Vasemmistoryhmän toiminta oli erittäin vilkasta ja mukaan liittyi uusia jäseniä. New Yorkissa vallitsi niinä aikoina rakennuskiikko ja sinne virtasi suomalaisia keskivaltioista. Suurkaupungin alueella arveltiin niinä aikoina olevan noin 25,000 suomalaista. Luojassa luottamuksessa työväenjoukkojen toimintakykyyn ja Venäjän vallankumouksen esiin loihtimaan innostukseen ryhdyttiin New Yorkissa laajoihin toimenpiteisiin uuden haalin rakentamiseksi. Varojen keräyksessä kotiapulaisväestö sijoitti yritykseen kymmeniä tuhansia dollareja ja uusi nelikerroksinen, mahtava tiilitalo valmistui tontille 15 West 126 katu v. 1923. Talon rakennuskustannukset kohosivat yli kolmensadan tuhannen dollarin.

Perustetun itsenäiseen järjestöön liittyneen, vasemmisto-osaston toimintajoukko oli alussa monilukuinen ja se toimi innostuneesti. Sitä lisämään tuli vielä Eteenpäin-lehden henkilökunta, joka vuoden ajan oli New Yorkissa ennen lehden muuttamista Worcesteriin. Alkuaikojen vasemmistoliikkeen innokkaimpia toimihenkilöitä New Yorkissa ja Brooklynissä olivat Ivar Anttila, Wilho ja Anni Brander, Walter Nurminen, Aug Kannel, Matti Pulkka, Regina Hyrkäs, Väinö Väinölä, Liisa Suominen-Kosola, Anna Kivilahti August Korhonen, Martha Virtanen, Topias Ruippo, Adolph Wirkkula, Otto Aarnio, Matti Piirainen, John Helve, Tahvo Salomaa, Pekka Halko, Julius Ranta, Antti Rasp, Theodor Mäki, Hjalmar Sjöman Väinö Mäntylä ja Hugo Paasikivi.

Vasemmisto-osaston uusi talo ristittiin Työntempeliksi ja se sijaitsi niin lähellä entistä Työväentaloa, että niiden perimmäiset nurkat miltei koskettivat toisiinsa. Uusi talo koetettiin järjestää kaikin puolin seuratoimintaan soveltuvaksi. Alakertaan rakennettiin sauna uima-altaineen ja niiden toisella puolella oli biljardisali. Kadun tasalla oleva kerros oli järjestetty kokoushuoneille, kirja-kaupalle ja suurelle ravintolasalille keittiöineen. Toisessa kerrok-

New Yorkin vasemmisto-osaston näytelmäseura v. 1921

nessä oli juhlasali, jonka lattia tavallisten teatterien mukaisesti oli rakennettu kaltevaksi. Yläkerrassa oli tanssitali.

Työväentalo ja Työntempeli luonnollisesti heti alusta pitäen joutuivat tiukkaan kilpailuun kannattajajoukon puolelleen voittamisesta. Alussa, radikaalisille liikkeille tavanomaisen innostuksen vallitessa, vasemmisto-osasto oli pari tai kolme vuotta voiton puolella. Sen jäsenmäärä lisääntyi, nousten parhaimpina aikoina jo yli viidensadan. Uuden haalin näyttämöllä toimittiin vilkkaasti. Näytelmäseuran johtajina toimivat Lauri Lappi, Alarik Sandelin, Eetu Hagman, Aarre Linnala ja Väinö Niku-Paavola. Niin kauan kuin osaston johto pysyi kansanvaltaisiin toimintatapoihin luottavien ja yhdistystoimintaan tottuneiden suomalaisten käsissä, osastossa säilyi yhtenäisyys ja uuden talon aiheuttamista aineellisista sitoumuksista selviydettiin, mutta kaikessa tapahtui jyrkkä muutos heti, kun kommunistisen puolueen taholta ryhdyttiin bolshevisoimaan järjestöä ja sen osastoja ja suomalaisille, jotka olivat kommunistiseen liikkeeseen tulleet "ominen eväineen", alettiin kuljettaa diktaattorisia menettelytapoja. Jäsenistön tahtoon perustuva vastuunalainen politiikka ja taloudenhoito sai väistyä ja sijalle tuli puolueen, kunkin aikaisen "linjan" vaatimuksen mukainen byrokraattinen komennuspolitiikka. Se johti jäsenjoukkojen luottamuksen menetykseen ja hajaannukseen, josta kommunistista liikettä selostavassa luvussa jo on tehty selvää.

New Yorkin osastossa tapahtuneen hajaannuksen johdosta enemmistö vanhoista, kansanvaltaiseen työväenliikkeeseen tottu-

neista jäsenistä jäi pois ja tilalle astuivat uudet, vähemmän kokee-
neet, mutta kommunistisen johtajiston politiikalle uskolliset voimat.
Niiden käsiin jäi osasto ja Finnish Progressive Society, joksi talo-
yhtiö oli nimitetty. Oikuttelevien puoluejohtajien tarpeita tyydyt-
tävien seikkailijoiden vaikeuksia talon asioiden hoidossa tuli vielä
pahentamaan liikepula ja suomalaisten joukoittainen poistuminen
New Yorkista. Raskaan velkataakan pakoittamana talo jouduttiin
lopuksi luovuttamaan pankille ja suomalaiset joutuivat lähtemään
siitä v. 1943.

Jo useita vuosia oli lainaajien puolesta vaadittu talon asioiden
järjestämistä taloudellisesti terveemmille ja lainaajien edut huomi-
oon ottaville perusteille. V. 1938 olisivat lainaajat ottaneet talon
haltuunsa ja valinneet johtokunnan, mutta vaatimus ei saanut enem-
mistön kannatusta. Jäsenien ja kannattajien antamat "toverilainat"
järjestettiin sitten eri aikoina maksettaviksi lankeaviksi bondeiksi,
joiden yhteissumma nousi yli puolentoistasadan tuhannen dollarin.
Mutta laitoksen johto pysyi edelleen puoluevaatimuksia kuuntele-
vien ja niiden hyväksi toimivien poliitikkojen käsissä, jotka eivät
parhaalla tavalla huolehtineet bondien omistajien, siis lainaajien
eduista. Esimerkkinä voidaan mainita, että taloyhtiön johtokun-
nan jäsenet eivät v. 1941 edustaneet näistä bondeista muuta kuin
noin puolitoistatuhatta dollaria käsittävän summan.

Vuonna 1941 suurin lainaaja oli eräs yksityinen henkilö, jonka
hallussa oli näitä bondeja \$7,607.16 nimellisarvosta. Toiseksi suu-
rin velkoja oli Brooklynin taloyhtiö, jonka nimessä oli bondeja yli
seitsemän ja puolen tuhannen dollarin arvosta. Pari muuta yksityis-
tä omistivat, toinen kuuden ja puolen ja toinen yli viidentuhannen
dollarin bondit. Tuhat dollaria tai sitä enemmän sijoittaneiden lai-
naajien lukumäärä oli 34, yhden sadan ja tuhannen dollarin välillä
julkaistujen bondien omistajien lukumäärä oli 193 ja sadan dollarin
tai sitä vähemmän summan lainaajia oli 80. Bondivelkoja oli v.
1941 kaikkiaan 307 ja bondivelkojen yhteissumma oli \$160,077.31.
Luotettavalta taholta saatujen tietojen mukaan ei taloyhtiö enää v.
1941 jälkeen voinut näitä bondeja lunastaa, joten lainaajien menettä-
mien varojen yhteissumma on siis \$160,077.31. Kommunistien Kar-
jala-huijauksen ohella tämä summa on suurin, mitä suomalaiset työ-
läiset ovat joutuneet menettämään kelvottoman asioiden hoidon ja
sen sokean luottamuksen takia, minkä he olivat kommunistisen liik-
keen johtajiin asettaneet.

Haalin menetyksen jälkeen New Yorkin suomalainen I. W. O:n
"Lodge 3,801 Turva" on toiminut virolaisten omistamassa haalissa

Lexington avenuella, lähellä 125 katua. Sen toiminta on kuitenkin heikkoa ja sen voimat ovat jatkuvasti heikentymässä.

BROOKLYN, N. Y. — Sosialistipuolueeseen liittynyt suomalainen osasto perustettiin Brooklynissä, N. Y., marrask. 10 p:nä 1905. Neljä vuotta myöhemmin osasto liittyi S. S. Järjestöön. Perustavassa kokouksessa siihen liittyi 29 jäsentä, joista muistetaan ainakin Pekka Halko ja Victor Vainio.

Viiden ensimmäisen vuoden ajan osasto toimi vuokrahuoneistoissa. Kaksi eri kertaa vuokrattiin pieni liikehuoneisto toimintapaikaksi, kaksi kertaa "olttiin kapakkahaalissa", kerran hevostallin päällä ja joskus oltiin ilman majapaikkaa kokonaan. Alkuaikoina iltamia pidettiin tavallisesti 39:nellä kadulla sijaitsevassa Standardhaalissa."

V. 1909 ryhdyttiin toimenpiteisiin oman toimihuoneiston saamiseksi. Omaisuuksien ostamista varten järjestettiin Brooklynin Suomalainen Sosialisti-Klubi ja tonttimaan talon rakentamista varten ostettiin helmik. 4 p:nä. Rakennuskomiteaan kuuluivat Julius Ranta, Victor Vainio, Mikko Pehkonen, John Lahti ja Eetu Korpilahti. Syksyllä alettiin rakennustöihin ja talo, joka tuli maksamaan \$23,000.00, valmistui keväällä 1910. Avajaisjuhlat pidettiin vappuna ja juhlanäytäntönä esitettiin "Suurpäivien aattona." Ohjaajana toimi Eetu Korpilahti.

Klubin ensimmäiseen johtokuntaan kuuluivat David Carlsen, Evert Liimatainen, John Lahti, John Lehtonen, Wille Niemi, Kalle Salmi ja Fred Lehtonen.* Haalin valmistuttua toiminta oli erittäin vilkasta. Brooklynissä oli noin 60 soittajaa käsittävä soittokunta ja laulukuoroon kuului 50 henkilöä. Ensimmäiset laulun ja soiton johtajat olivat Matti Suomi ja Waldemar Eklund.

Vuoden 1921 hajaannuksessa Brooklynin osaston suuri enemmistö valitsi vasemmistolaisen suunnan ja talo jäi heidän haltuunsa. Sen jälkeen osaston järjestölliset yhteydet ovat vaihdelleet muiden vasemmisto-osastojen kanssa samalla tavalla ja on siellä nyttemmin toiminut I. W. O:n lodge. Kommunistihajaannuksessa paikkakunnalle jäi pieni sosialidemokraattinen ryhmä, joka uudestaan järjesti sosialistiosaston toiminnan. Se kuuluu nyt Kansanvallan Liittoon. Osaston toimivimpia jäseniä ovat J. J. ja Lydia Nylander ja Oton Kortelainen.

PORT CHESTER, N. Y. — Nykyisin Kansanvallan Liittoon kuuluva Port Chesterin osasto perustettiin Karl Liimataisen asun-

Kansanvallan Liiton Port Chesterin osaston johtokunta v. 1949

Ylärivi vasemmalta: Toivo Warpula, Jussi Markkanen, Eine Saari; alarivi David Heikkilä, Violet Mäki, Emil Markkanen ja Anselm Pylkham.

rolla elok. 17 p:nä 1916 23 jäsenellä. Heti päätettiin liittyä suomalaiseseen järjestöön ja sosialistipuolueeseen. Ensimmäiseen johtokuntaan valittiin seuraavat seitsemän jäsentä: Pekka Manner, Hilja Elomaa, August Pekkonen Armas Koski, Karl Liimatainen, Toivo Jääskeläinen ja Hilma Wirta. Huvitoimikuntaan valittiin Juho Käärnä, Ilma Koski, Adele Kyllönen, Ida Sivonen, Martha Metso, Karl Liimatainen, Hilma Liimatainen, Matti Lähde ja August Ranta.

Kolmisen vuotta osasto tunnettiin Greenwichin osaston nimellä ja siihen yhä kuuluu jäseniä Connecticutin valtioon kuuluvan Greenwichin puolelta. Valtioiden raja leikkaa Port Chesterin kah-tia ja osaston monivuotinen toimihuoneisto, New Lebanon haali, sijaitsi Connecticutin puolella. Osasto on aina toiminut ahkerasti valistustilaisuuksien järjestämiseksi ja aatteenlevittämiseksi. Huvit- ja seuratoiminta ei ole voinut kehittyä kovin suureksi, sillä jäsenet ja osaston kannattajat käyvät tavallisesti New Yorkin Työväentalon suuremmissa näytelmäesityksissä ja muissa tilaisuuksissa.⁵

Liikkeemme viettäessä 40-vuotisjuhliaan v. 1946 kuului Port Chesterin osaston johtokuntaan Emil Markkanen, David Heikkilä, John Karna, Andy Pylkham, Elli Ek, Gus. Ek ja Karl Salminen. Näiden ohella innokkaimpia toimitsijoita ovat olleet Mandi Markkanen, Aliina Koski, Violet Mäki, Arvid Nurmi, Lauri Leiviskä, Gertrude Saari, Lydia Heikkilä, Ida Karna, Ilma Koski, Lempi Kal-

lio, Anna Lampi, Mary Hill, Ida Macklin Eino Saari. Robert Lampi ja Axel Hill.

BOGOTA, N. J. — New Jersey puolella, vastapäätä New Yorkia, sijaitsevilla kylillä asuu satoja suomalaisia, jotka enimmäkseen ovat leipänsä ansainneet "nikkaroimalla." Bogotan ja Teaneckin ympärillä oli yhteen aikaan toistakymmentä suomalaista rakennusurakoitsijaa, joista eräänkin sanotaan rakentaneen 700 asuintaloa.

Sosialistiosasto, josta kehittyi vieläkin toiminnassa oleva Kansanvallan Liiton paikallisosasto perustettiin joulun pyhinä v. 1913. Perustava kokous pidettiin Oscar Ansteenin asunnolla ja puheenjohtajana oli New Yorkin aluekomitean silloinen sihteeri, F. Broman ja sihteerinä Väinö Marsell. Osastoon liittyi heti 22 jäsentä ja kahdessa seuraavassa kokouksessa saatiin 16 uutta jäsentä.

Monet vuodet osasto saattoi iltama- ja toimipaikkanaan pitää Bogotan Central-avenuen palokunnan taloa, johon rakennettiin pieni näyttämö ja jossa esitettiin suuriakin näytelmiä innostuksen korkeimmillaan ollessa. Voimistelu- ja urheilurientojen edistämistä auttoi lahjoitetulle maalle oman urheilukentän perustaminen. Kunnostautuneista urheilumiehistä mainittakoon erikoisesti John Pukki, Walfrid Tikkanen, Kaarlo Virta ja Vihtori Ranta.

Aatteellisen valistustoiminnan aloilla on Bogotassa monien muiden ohella toiminut Matti Holm. John Salo toimi osaston perustaman nuorisoseuran harjoituksien ohjaajana. Entisaikojen osaston toimitsijoista muistetaan ainakin Gust. Williams, Frank Williams, Kaarlo Virta, Laila Koskinen, Vihtori Ranta, Aapo Saarinen Matti Saari ja William R. Airo. Viime vuosien ja nykyisiä toimitsijoita monien muiden ohella ovat Onni ja Lahja Koskinen, Väinö W. ja Mimmi Wainio, John ja Hilma Pukki, Saimi Airo ja Maiju Lehto.

SPENCER, N. Y. — New Yorkin valtion yläosaan, Spencerin ja Van Ettenin seuduille on kolmenkymmenen viimeisen vuoden aikana sijoittunut arviolta noin 800 suomalaista asukasta joiden keskuuteen perustettiin sosialistiosasto hetimiten ensimmäisen maailmansodan jälkeen. Mutta v. 1920 esiin puhjennut kommunistinen liike vei sen mukanaan ja sosialidemokraattinen osasto perustettiin uudestaan marrask. 1922. Se liittyi heti puolueeseen ja suomal. järjestöön. Perustava kokous pidettiin John Huhdan maatilalla, Van Ettenissä ja perustavia jäseniä olivat John ja Jenny Huhta, Mr. ja Mrs. Antti Jameson, Mr. ja Mrs. August Halme, Mr. ja Mrs. Toivo

Uotila ja Mr. ja Mrs. Oskar Heinonen. Näiden perustavien jäsenien chella, joista monet jo ovat manalan majoille siirtyneet, ovat osaston toimintaan innokkaimmin ottaneet osaa: August Halme, Matti ja Aliina Aho, Heikki ja Maria Laine Emil ja Aino Anderson ja William Janhonen.

V. 1950 osaston johtokuntaan kuuluivat August Halme, Antton Lehto, Emil Anderson, Aino Anderson, Matti Aho, Heikki Laine ja tilintarkastajiksi oli valittu Sami Lehto ja Leena Lehto. Raivaajan uutistenkirjoittajaksi valittiin Alina Aho.

Parhaimmillaan osastoon, mikä nyt kuuluu Kansanvallan Liittoon, kuului 24 jäsentä ja se on kokouksiaan pitänyt tavallisesti farmiasunnoilla ja suurempia tilaisuuksia varten on vuokrattu Spencerin kouluhuoneistoja.

Van Ettenissä toiminnassa olevalla I. W. O:n "lodgella" on käytettävissä oma huoneisto. Heidän vaikutuksensa tuntuu myöskin Spencerin osuusliikkeessä. "Edistysmielisiksi" itseään nimittävien vasemmistolaisten toiminta on siellä ollut toisin ajoin hyvin voimakasta ja kiihkeää. V. 1931 heidän taholtaan järjestetty lasten kesäleiri ärsytti eräitä vanhoillisia ja suvaitsemattomuutensa puolesta huonossa huudossa olevia "patriotismien" nimessä riehuvia amerikkalaisia järjestöjä siinä määrin että ne sekaantuivat leirin komentoon ja siellä harjoitettavaan opetusohjelmaan, mikä tuotti lapsille ja myöskin lasten vanhemmille ikävänluontoisia selkkauksia. "Linjan" vartioitsijat Spencerissä ovat tulleet tunnetuksi siitä, että kaikki kommunistisen pamppuvallan suurimpien johtajien toimenpiteet aina saavat heidän siunauksensa.

NORTH EAST, MD. — Marylandin ja Delawaren valtioiden yhteiselle rajaseudulle on suomalaisten siipikarjanhoitajien lukumäärä viime vuosien aikana suuresti lisääntynyt. Sinne perustettiin Kansanvallan Liiton osasto huhtik. 1946, ollen sen keskuksena North East, Md. Perustettaessa siihen liittyi 12 jäsentä.

Osaston perustajina ja sen huomatuimpina toimitsijoina on mainittava Topias ja Anna Aro, Jack ja Helmi Karppinen, Ed ja Gladys Tuominen, Otto ja Matilda Wigren Lahja Laitinen, Aino Nelson ja Victor Jarva.

JERSEY CITY, N. J. — Vastapäätä New Yorkia, Hudsonjoen rannalla sijaitsevassa Jersey Cityssä perustettiin suomal. sosialistiosasto uudenvuoden valvojisissa 1906. Ensimmäinen virallinen kokous pidettiin tammik. 28 p:nä ja liittyttiin sosialistipuolueeseen

sekä suomalais. järjestöön heti kun se oli perustettu. Ensimmäinen ilianvietto pidettiin helmik. 17 p:nä Eagles-haalissa, 25 Newark ave.

Ensimmäinen maailmansota tuotti paikkakunnalle, jossa rakennus- ja tokkatyöt olivat vilkkaat, uusia suomalaisia asukkaita ja osaston jäsenmäärä, mikä sitä ennen oli ollut 70 vaiheilla kohosi 237:ään. Tästä rohkaistuneena perustettiin omaisuusyhtiö, kerättiin varoja ja rakennettiin osastolle oma haali 131 Winfield avenulle. Talon avajaisjuhlat pidettiin syyskuussa 1918.

Uuden talon valmistuminen merkitsi osaston toiminnassa kiihkeä edistystä. Kaikki tavanmukaiset alaosastot toimivat vilkkaasti. William Naaralainen, osaston monivuotinen innokas toimitsija toimi soitto-kunnan johtajana ja nuorten musiikkiopettajana. Näyttämön johtajista huomatuimmat olivat Juho Puolakka, A. Mikkonen, Ilma Roitoma, Otto Laitinen, Nanni Lassila ja W. Koskinen.

Osaston toiminnassa jouduttiin vaikeuksien eteen 20-luvun lopulla yleisen pula-ajan ja suomalaisten paikkakunnalta poismuuton johdosta. Parhaalla tahdollakaan ei voitu raskaita, haalin ylläpidosta koituvia sitoumuksia täyttää ja niin se jouduttiin kiinteistölainasta luovuttamaan pankille v. 1936. Kauan sen jälkeen ei enää voitu osastoakaan säilyttää, mutta sosialidemokraattiset yhteisötoimintaharrastukset ovat kuitenkin paikkakunnalla eläneet. Raivaajan uskollisena levittäjänä ja asioitsijana on vuosia toiminut Hanna Hamal, lehden yhtä uskollisena kirjeenvaihtajana on jatkuvasti toiminut ja yhä toimii Martha Naaralainen.

PHILADELPHIA, Pa. — Tässä William Pennin perustamassa "veljellisen rakkauden" kaupungissa toimi aikaisempina vuosina vilkas suomalainen sosialistiosasto. Alkuaan se oli perustettu New Jersey'n puolella, Camdenissa, v. 1905, mutta elpyi huomattavasti vasta vuoden 1915 jälkeen, jolloin osaston toimintapaikaksi tuli Philadelphia. Pöytäkirjojen mukaan osaston ensimmäisinä puheenjohtajina ovat olleet Henry Valkeapää ja John Joki ja kirjureina Theo. Westen ja Henry Reijonen.

Ensimmäisen maailmansodan aikoina ja sen jälkeen suomalaisten lisääntymisen johdosta tapahtunut toiminnan vilkastuminen rohkaisi osastoa toimenpiteisiin oman toimihuoneiston hankkimiseksi. Vuoden 1920 alussa ostettiin talo yhdeksän ja puolen tuhannen dollarin kauppahinnalla, mutta korjaukset tulivat maksamaan viisitoistatuhatta dollaria. Kun heti sen jälkeen tapahtui haajaannus suomalaisessa työväenliikkeessä, työolot paikkakunnalla

huonontuivat ja suomalaisia muutti pois, niin taloyhtiö joutui vaikeuksiin haalin ylläpitämisessä. Osaston jouduttua lopettamaan toimintansa v. 1940, ei haaliyhtiö enää, kaikista ponnisteluistaan huolimatta voinut hoitaa siitä koituvia kustannuksia ja niin se lopuksi jouduttiin myymään olosuhteissa, jotka aiheuttivat lainaajille noin kymmentuhannen dollarin menetyksen.

Parhaillaan ollen Philadelphian osastoon kuului 120 jäsentä, joista voidaan muistitietojen mukaan tässä luetella ainakin seuraavat: Topias ja Anna Aro, Jack ja Helmi Karppinen Kusti ja Aino Nenonen, Harry ja Ida Mankonen, Einar ja Siiri Jokinen, Otto ja Matilda Wigren, Akseli ja Helmi Wayman, Edwin ja Hilda Allen, Otto ja Elina Tuomisto, Oskari ja Amanda Aalto, Väinö ja Hilja Kyyhkynen, Jack ja Ida Nurmi, Väinö ja Elli Wilen, Walter ja Elsie Nybom, John ja Helmi Fisk, Ida ja Heikki Johnson, Willam ja Aino Kauppi, Oskari Aaltonen, Otto Halonen, John Hovi ja Werner ja Maria Lehtinen. *

BALTIMORE, Md. — Baltimoren suomalaisen työväenliikkeen aloittajat olivat karkoitettuja terästehtaiden ja peltimyllyjen työläisiä. Ensimmäisen maailmansodan aikana valtavaksi muodostunut rauta- ja terästeollisuus Pittsburghin ympäristöllä veti puoleensa suomalaista työvoimaa, jossa heimolaisemme alkaneen järjestäytymisliikkeen keskellä monasti joutuivat taistelujen kärkeen ja sen vuoksi yhtiöiden vainon alaiseksi. Woodlawn'issa, Pa., eräs vanhempi suomalainen työläinen, Aaltonen-nimeltään, tervattiin ja höyhennettiin yhtiön tehtaassa ja lopuksi v. 1917 suomalaiset sosialistit karkoitettiin kokonaan Woodlawnista. Sodan aikaista hysteriaa hyväkseen käyttäen yhtiön hurtat hyökkäsivät suomal. osaston haaliin Weirtonissa, W. Va., rikkoivat huonekaluja, ryöstivät kirjaston ja vangitsivat osaston jäseniä. Iisakki Kaikkonen kuoli hurttien pahoinpitelyyn johdosta.

Nämä olot aiheuttivat suomalaisten pois muuton erinäisiltä Pennsylvanian ja Ohion paikkakunnilta. Järjestäytymisliikkeen vuoksi mustalle listalle joutuneita työläisiä tuli Baltimoreen. Nämä työläiset aloittivat sosialistisen liikkeen Baltimoren suomalaisten keskuudessa jo 1918 mutta vasta kaksi vuotta myöhemmin perustettiin Baltimoren Suomalaisten Edistysyhdistys, joka hankki haalin ja joka kommunistihajaannuksessa jätti sosialistipuolueen ja suomal. järjestön. Nykyään siellä toimii I. W. O:n paikallinen osasto.

Sittemmin, vuosina 1922—1928 paikkakunnalla toimi, vaikkakin vähäisillä voimilla suomalainen sosialistiosasto, mutta toimihuo-

neiston puutteen ja kannatuksen heikkouden vuoksi sen oli lopetettava toimintansa. Raivaajan levityksestä siellä on pääasiallisesti huolehtinut Wm. Kylmälä, joka oli entisen osaston innokas toimitsija. Alkuperäisen suomalaisen sosialistisen yhdistyksen perustajista, jotka miltei kaikki olivat peltimyllytyöläisiä, on suurin osa jo siirtynyt tuonen tuville. Kunnan päivätyön suorittaneista tovereista muistettakoon Oskari Kuronen, Aku Mattson, Oskari Lindroos, Jack Herttua, Wilho Ollila, Emil Niskanen, Vihtori Wuorinen, Jack Lilbakka, Kalle Bloom ja Weirtonin hurttien murhaama Iisakki Kaikkonen lepää myöskin Baltimoren haudassa. ”

Edellämainittujen ohella on New Yorkin alueella suomalaisia sosialistiosastoja ollut toiminnassa seuraavilla paikkakunnilla:

New York — Albany, Bronx, Buffalo, Bridgeport, New Rochelle, Rochester, Staten Island, Jamaica, Schenectady, Scotia ja White Plains.

New Jersey — Bergensfield, Englewood, Morristown ja Newark.

Pienet osastot ovat lyhyen ajan olleet toiminnassa myöskin Wilmingtonissa, Del., Bristolissa Pa ja Jacksonvillessä, Fla.

Sylvia Aarnio, laulajatar,
New York, N. Y.

Miriam Lehto, näyttelijätär,
Fitchburg, Mass.

Fitchburgin Saiman voimistelu- ja urheiluseura "Reipas" v. 1912. Keskellä johtaja Walter Nurminen.

Uuden Englannin alue

FITCHBURG, Mass. — Alkuperäistä työväenliikettä käsittelevässä luvussa on jo tehty selvää Fitchburgin Saiman perustamisesta ja sen alkuaikojen toimintatavoista. Paikkakunnan ensimmäisiä sosialisteja ovat olleet Arvid Rautakangas ja Oskari Viita, mutta heidän vaikutuksensa Saiman toimintaan oli vähäinen. Saima kehittyi kurikkalaisesta "ihanteellisuudesta" ja porvarillisesta reformismista hiljoikseen yleisen sosialistisen liikkeen aatteellisen selviintymisen mukana. Saimalaisten keskuudessa puuhattiin Työmiehen perustamiseksi Worcesterissa, sen keskuudessa lausuttiin Raivaajan syntysanat ja se lähetti Taavi Tainion edustajakseen Clevelandissa pidettyyn työväenyhdistysten edustajien kokoukseen, jossa päätettiin liittyä sosialistipuolueeseen. Tämän päätöksen mukaan Saimasta muodostuikin sosialistiosasto ja se liittyi puolueeseen 1905, jossa se uskollisena pysyttäytyi vuoteen 1936 asti, jolloin puolueessa tapahtuneen hajaannuksen johdosta kaikki suomalaiset osastot erosivat siitä. V. 1940 Saiman edustajat olivat perustamassa Kansanvallan Liittoa, johon se nyt kuuluu, muodostaen sen suurimman osaston.

Oman toimihuoneiston hankkimistarkoituksessa laillistettiin Saima valtion yhdistyslakien mukaisesti. Asianomaisesta valtion virastosta annettiin yhdistykselle, jonka virallisena nimenä yhä on Finnish Labor Society Saima of Fitchburg, lupakirja tammik. 27 p:nä 1900. Yhdistyksen laillistamisesta päättäneen kokouksen puheenjohtajana oli John K. Mantela, joka tuli yhdistyksen presidentiksi ja sihteerinä oli John Eskola. Heidän kanssaan laillistamisanomuksen allekirjoittivat johtokunnan jäsenet John Annala, Matti Longsjo, Peter Lahti ja Waldemar Nieminen sekä seuraavat muut yhdistyksen jäsenet: John J. Koski, Mary Koski, Jaakko Jääskelä, Jaakko Koski, John Myllykangas, John Laakso, G. W. Siipola, Minnie Lillback, Jacob Rajala, Gustaf Lammi ja Jacob J. Rajala.

Alusta pitäen Saima sai vanhoillisten puolesta karsaita katseita ja tiukkaa vastarintaa. Edistysmielisten ja vanhoillisten välit yleensä olivat sangen kireät. Siitä huolimatta yleisen kokoontumispaikan tarve johti eri yhdistykset yhteistoimintaan, jonka tuloksena oli sittemmin Mechanic kadun kirkkona tunnetuksi tullut kokoushuone. Saima osallistui sen rakentamiseen yhdessä seurakunnan ja A a m u n k o i t t o -raittiusseuran kanssa. Saiman varoja kiinnitettiin rakennukseen lähes kaksituhatta dollaria, mutta kun se oli valmis, haihtui yhteistoiminnan innostuspuuska ja vanhoillisten toi-

mesta alettiin jälleen vainota Saimaa ja sen jäsenistöä. Kokouksia ja illanviettoja koetettiin sovitella vuoroilloiksi, mutta mitä suurempaa kannatusta Saiman kokoukset saivat, sitä voimakkaammaksi kehittyi kateus ja lopuksi ryhdyttiin voimatoimenpitein häätämään saimalaisia yhteisestä rakennuksesta.

Hetimiten vuosisadan taitteen jälkeen saapui Matti Kurikka Fitchburgiin. Täällä, samoin kuin muuallakin, hänen lennokkaat kansallis-utopistiset esityksensä vaikuttivat tehokkaasti "hienompiin" ihmisiin, jotka "sivistyneellä" ohjelmallaan tarjoutuivat liittymään Saimaan sillä ehdolla, että sieltä erotetaan eräitä vanhoja, pahimpia "leipäsosialisteja." Kun siihen ei suostuttu, perustivat kurikkalaiset Sarastus-nimisen työväenyhdistyksen, mutta sen elinikä rajottui vajaan vuoteen.

Kun Saima oli tullut pakotetuksi poistumaan Mechanickadun kirkkohaalista, vaikka sille siitä oikeutetusti kuului kolmasosa, kääntyi se silloin toiminnassa olleen Toivo-nuorisoseuran, itsenäisen näytelmäseuran, voimisteluseuran ja raittiusseuran puoleen esittäen jälleen yhteisen toimihuoneiston rakentamista. Vaikka raittiusseura hylkäsi esityksen, muut yhdistykset suostuivat neuvotteluihin, joista tuloksena oli yhteisen Kansallisseuran perustaminen. Sen ensimmäinen kokous pidettiin Mechanickadun haalissa helmik. 7 p:nä 1904.

Vanhoilliset riemastuivat kun Saiman nimi ja sen itsenäinen esiintyminen hetkeksi poistui ja he luulivat Saiman ja sen sosialististen aatteiden hukkuvan tähän "yhteisrintamaan." Toisin kuitenkin kävi! Kun yhteistoiminta Kansallisseuran nimellä päättyi syysk. 18 p:nä, sen jälkeen kun sen nimissä oli pidetty 19 kokousta ja Saiman nimi jälleen tuli käytäntöön, huomattiin, että yhteistoiminta olikin muodostunut tulokselliseksi apajan vedoksi Saiman ja sosialistisen liikkeen hyväksi. Vanhoilliset alkoivatkin sen jälkeen pitää kansallisseuran perustamista sosialistien viekkana juonena, joka heitä entistä enemmän suututti, varsinkin kun Saiman jäsenmäärä oli sen johdosta huomattavasti lisääntynyt.

Kansallisseuran nimessä yhteisestä toiminnasta koitui saimalaisille sekin hyöty, että he sen turvissa jälleen pääsivät Mechanickadun kirkkohaaliin. Yhteistoiminnan päätyttyä saimalaiset jatkoivat omien tilaisuuksiensa järjestämistä tähän yhteiseen huoneistoon, mutta sitä eivät vanhoilliset taaskaan suvainneet. Seurasi häätö. Kun muu ei auttanut, lukitsivat vanhoilliset haalin ovet, mutta saimalaiset murtautuivat sisään ja pitivät ilmoittamansa juhlat. Sisään murtautumisen johdosta heissonilaisten puolesta manattiin

Saiman johtokunta ja yksityisiä toimitsijoita käräjille vuoden 1905 alussa vastamaan Taavi Tainion "kiroilemisesta" ja "seurakuntaa yleensä vahingoittavasta" puheesta. William Markkanen ja Jacob Rajala "liian paljosta sosialistisista mielipiteistään" ja Ville Erickson "haalien sisälle murtautumisesta."

Oikeudessa kuitenkin kanteet aiheettomina hylättiin ja kun selväsi tuli, millä tavalla haali oli eri yhdistysten yhteistoiminnalla rakennettu, niin syyttäjät saivat havaita joutuneensa syytetyn penkille. Oikeus tunnusti Saimalle kolmanneksen kirkon omaisuudesta, kuten alkuperäiset asiakirjat osoittivat.¹⁰ Mutta vaikka vanhoilliset olivatkin täten joutuneet noloon asemaan, jatkoivat ne suvaitsematonta häätöpolitiikkaansa, mistä seurauksena oli "luokkataistelun" jatkuminen paikkakunnalla. Tainio kertoo muistelmissaan "miten seurakunta aikoi tappaa Saiman häätämällä sen yhteisestä kirkkokennuksesta, miten sitten seurakunnan enemmistön muututtua työväestölle suosiolliseksi häätöpäätös kerran peruutettiin ja miten taas seurakunnan "pomot salaisessa kokouksessaan ilman muuta erottivat seurakunnasta kaikki työväenyhdistyksen jäsenet ja ystävät"; miten sitten ikkunasta mentiin sisälle ja ovet avattiin, miten vettä laskettiin lattialle tarkoituksella estää sosialistien juhlat ja miten "kristilliset" seurakuntahulikaanit eräänä yönä joukolla ja puukkojen kanssa hyökkäsivät kirjaltaja Oskari Mattsonin ja T. Tainion kimppuun. Mutta kaikki juonet osoittautuivat turhiksi! Saima yhä nousi ja voimistui!

Puoli kuukautta Raivaajan ensimmäisen numeron ilmestymisen jälkeen Saima vietti kymmenettä vuosijuhlaansa. Siinä teroitettiin mieliin erikoisesti oman äänenkannattajan tukemista. Lehden asiotsijoina niinä aikoina Fitchburgissa toimivat Pekka Lahti, Hjalmar Kamppuri, A. Tikkanen, Victor Loukola, J. Elo, A. Hendrickson, A. Heller, Aug. Mela, Jussi Rantanen, Roosa Tofferi, Sanni Rönn ja Hulda Jääskeläinen.

Saiman näyttämötoiminta aloitettiin jo v. 1902. Talvikauteen esitettiin pienessä haalissa Mainkadun varrella Yökausi lahdella. Mustalainen ja kuusi muuta näytelmää. Huolimatta huoneistovaikeuksista yhdistyksen seuratoiminta laajentui vuosi vuodelta. Vuoden 1905 aikana Saima järjesti seuraavat juhlat ja näytelmätilaisuudet:

Heti vuoden alussa esitettiin Mechanickadun haalissa, jossa mainittuna vuonna jälleen saatiin järjestää useita tilaisuuksia, näytelmä Tuukkalan tappelu, hiukan myöhemmin Tukkijoella, jota seurasi Savon sydämessä, Purimossa, Kotiintulo (gardnerilaisten vie-

railu), Pohjalla, Kauppaneuvoksen härkä ja Kylänheittiö. Ensimmäinen ulkoilmajuhla oli kaupungin vesijärven luona olevalla kentällä toukok. 14 p:nä ja sen jälkeen esitettiin näytelmät: John Wilhelm, Kihlaus ja Jeppe Niilonpoika.

Kesäkauden toiminta jatkui sitten seuraavassa järjestyksessä:

Kenttäjuhla vesijärven kentällä kesäkuun 25 päivänä, kenttäjuhla Coggs Hall puistossa heinäkuun 9 päivänä, kenttäjuhla vesijärven metsässä heinäkuun 30 päivänä, iltama Cushing haalissa elokuun 5 päivänä ja kenttäjuhla seuraavana päivänä, iltama ja kenttäjuhla jälleen seuraavassa viikonjämässä, iltama rakennusrahaston hyväksi syyskuun 16 päivänä Cushing haalissa, näytelmä Papin perhe Mechanickadun haalissa syyskuun 23 päivänä. Murtovarkaus lokakuun 28 päivänä Mechanickadun haalissa, iltama Mechanickhaalissa joulukuun 2 päivänä, myyjäiset joulukuun 21, 22 ja 23 päivinä isossa Cushing-haalissa ja tanssiaiset samassa haalissa joulukuun 31 päivänä.¹²

Vuosi 1905 on Saiman historiassa muodostunut merkitseväksi myöskin sen vuoksi, että silloin pitempiaikaisten suunnitelmien mukaisesti päätettiin ryhtyä oman talon rakennuspuuhiin. Erimielisyyttä oli siitä, minne toimitalo olisi rakennettava. Rollstonekadun puolella asuvat vaativat haalia Foster- ja Leighton-katujen kulmaukseen ja Mechanickadun puoleiset asukkaat vaativat sitä Elmkadulle. Kummallakin puolella rakennustontti oli saatavissa miltei samoilla ehdoilla. Asian ratkaisuperusteeksi valittiin näiden eri puoluelaiisten rakennusrahastoon sijoittamien summien suuruus ja sen perusteella lopullisessa äänestyksessä Rollstonekadun puolella asuvat voittivat 1,786 dollariäänellä 1,515 vastaan ja tonttimaan kaupat solmittiin elok. 22 p:nä.

Haalin piirustukset saatiin J. Kasuriselta, Bostonista, William Koski oli rakennustöiden johtajana ja taidemaalaukset valmisti Oskar Manninen-Maine myöskin Bostonista. Talon avajaisjuhlat vietettiin marrask. 10 ja 11 päivinä 1906. Kumpanakin päivänä oli haali pakaten täynnä juhlavieraita, joita paljon oli saapunut muilta paikkakunnilta. Ohjelmassa esiintyi soittokunta, laulukuoro ja kuvaelmien ohella puheita pitivät Matti Laitala, Viktor Loukola, J. H. Oikemus, Emil Laitinen ja juhlapuhujana oli Alex Halonen.

Oman talon valmistuminen luonnollisesti merkitsi Saiman toiminnan kaikin puolista laajentumista ja virkistymistä. Pari vuotta sen jälkeen jäsenmäärä nousi kolmeensataan ja parhaimmillaan ollessa oli Saimassa kuusisataa jäsentä. Talon valmistumista seurannut viisitoista vuotta muodostaa Saiman historiassa toimintarikkaim-

Neljäkymmentä vuotta toiminnassa ollut Fitchburgin työväenyhdistys Saiman sekakuoro vuonna 1943.

Yläriivi vasemmalta: Frans Kerttula, Frans Relander, Eero Bovellan, Eino Roiko, Victor Oinonen, Tenho Suomala, Fabian Raatikainen, Risto Hokanen, Frank Luokkala, Jacob Merilä ja Kalle Tuikka. Toinen rivi: Mary Roiko, Emma Newman, Lydia Hilden, Olga Merilä, Aino Lystilä, Jaakko Huhtala, Hilda Lehonen, Hilda Ritala, Laura Tuikka, Maria Kamppuri ja Hilda Hesselgren. Alarivi: Fanny Huhtala, Martha Lammi, Elma Suomala, Lillian Erickson, Saimi Erkkilä, Aino Bovellan, Lyyli E. Laakso, Helmi Syrjäjä, Fiina Karvonen, Edith Koski ja Fanny Roiko. Istumassa johtaja John E. Kallio.

man ja loistavimman edistyksen ajan. Pietarissa kouluttuneen näytelmäseuran johtajan, Antti Pursiaisen, johdon alaisena näytelmäseura järjestyi säännöllisesti harjoittelevaksi ja toimivaksi alaosastoksi ja häntä seurasi yhtä kyvykäs ja tarmokkaasti toimiva Ville Erickson. Edellä järjestön loistoaikaa koskevassa luvussa, on lähemmin lueteltu Saiman näyttämönjohtajat. Saiman näyttämöllä ovat vierailleet myöskin kaikki Amerikan matkoja tehneet Suomea tunnetuimmat näyttelijät, kuten Kirsti Suonio, Elli Tompuri, Väinö Sola ja monet muut tunnetut taiteilijat. Näyttelijöillä usein oli osapeteltavana kahdesta ja kolmestakin näytelmästä. Jokaisen pyhän aikana esitettiin näytelmiä. Uusi suurempi näytelmä, joka saattoi olla murhe- tai huvinäytelmä tai operetti esitettiin vähintään jokaisen kahden viikon kuluttua ja vuoden mittaan Saimassa esitettiin nelisenkymmentä uutta näytelmää.

Musikaaliset alaosastot toimivat yhtä ripeästi näytelmäseuran kanssa. Soittokunta perustettiin jo varhain ja sen johtajista parhaiten muistetaan Antti Palen ja Charles E. Mattson. Viimemainittu johti soittokuntaa ainakin 25 vuotta pyytämättä mitään palkkseen. Usein toiminnassa oli myöskin oppilassoittokunta ja orkesteri. Alkuvuosina järjestettiin mieskuoro "Sävel" ja ajoittain harjoitteli myöskin nuorten kuoro. Saiman sekakuoro, joka neljänkymmenen vuoden ajan yhtämittäisellä toiminnallaan kynti syvän vaon ei ainoastaan Saiman, vaan kaikkien Fitchburgin ja ympäristön suomalaisten musikaaliseen kulttuuritoimintaan, lopetti toimintansa vasta joitakin vuosia sitten. Sen paikan otti nelisen vuotta sitten järjestetty Nuoren Saiman sekakuoro, jonka johtajana toimii U. John Perä ja hänen vaimonsa Laila Perä. Viimemainittu on näinä vuosina yleisesti toiminut Saiman musiikkiopettajana ja konserttien säestäjänä.

Vanhan Saiman sekakuoro, mihin parhaimpina aikoina kuului kuutisenkymmentä miestä ja naista, on esiintynyt lukuisissa juhlissa ja se antoi konsertin tavallisesti syksyisin ja keväisin. Kuoron johtajista mainittavimmat ovat olleet Jauhiainen, Wirtanen, Wille Airola, Vihtori Haataja, Antti Itkonen, Victor Frändilä, Teppo Jalkanen, Antti Palen, Jukka Mäkirinne, Sakeus Juuri-Oja, Anna Collander, Sointu Syrjälä, Laura Tuikka ja John E. Kallio. Kuoron vieraina solisteina, tai oman konsertin antaneina, on Fitchburgissa vierailleet kokonainen joukko suomalaisia musiikkitaiteilijoita. Niistä voidaan mainita ainakin Väinö Sola, Pasi Jääskeläinen, Hanna Granfelt, Tauno ja Arvida Hannikainen, Alfred Tanner, Aapo Similä, Kerttu Vanne ja Lea Piltti. Monia muita suomalaisia taiteilijoita on konsertoinut Saiman talossa.

Vuoteen 1932 voimistelu- ja urheiluseura "Reipas" toimi Saiman alaosastona. Sen itsenäistyminen silloin merkitsi sitä, että se hoitaa itse talous- ja raha-asiansa, mutta silti on mukana alueen suurien kesäjuhlien ohjelmien esityksessä ja edustaa liikkeemme fyysisillisen kulttuurin puolta samalla tavalla kuin ennenkin. Saiman piirissä alettiin nuorison- ja lasten kasvatustoiminta jo sangen varhain. Varsinainen ihanneliitto perustettiin v. 1911 ja seitsemän vuoden kuluttua siinä oli 250 jäsentä. Ihanneliiton ohjaajista ja opettajista mainittavimmat ovat F. J. Syrjälä Selma Loukola, David Heikkilä, A. E. Usenius, Einar Kokkinen, Hilda Järvinen, Maria Wikstedt ja Kalle Tuomela.

Monipuolisen seuratoiminnan ohella on Saima, varsinkin sen jälkeen kun se liittyi sosialistipuolueeseen, ylläpitänyt aatteen leviystoimintaa, osallistunut puolueen ja työväen taloudellisten järjestöjen taisteluihin. Paikallisissa kutomotyö'äisten taisteluissa Saima oli mukana kaikilla voimillaan. Se on myöskin avustanut ja tukenut omaa äänenkannattajaansa, Raivaajaa ja muita järjestön laitoksia. Vanhojen asiakirjojen mukaan Saimalle valittiin varsinainen valistustyökomitea ensimmäisen kerran lokak. 14 p:nä 1906 pidetyssä kokouksessa. Toimikuntaan valittiin tällöin Emil Laitinen, Ida Siimonson, John Asikainen, Alex ja Hilda Rantanen. Sitä täydennettiin seuraavan kuukauden alussa pidetyssä kokouksessa lisäämällä siihen Moses Hahl, A. Skytt, Ida Pollari ja Olivia Hautamäki.

Saiman puisto, jossa edelleen vietetään alueen ja koko maan suomalaisen työväenliikkeen merkitsevimpiä ja suurimpia kesäjuhlia, ostettiin noin kahden ja puolen tuhannen dollarin kauppahinnalla v. 1912. Kentästä oli silloin vain pieni osa puhdistettu ja kentän reunassa oli kaksi vähäpätöistä rakennusta, joista toisesta korjaamalla saatiin ravintolahuoneisto. Puistoa on sen jälkeen vuosi vuodelta laajennettu ja raivattu pääasiallisesti jäsenistön vapaalla talkootyöllä. Sinne on rakennettu myöskin avara paviljonki, jossa on esitetty näytelmiäkin, mutta pääasiallisesti sitä käytetään kesän aikoina tanssien järjestämiseksi. Pari vuotta sitten puisto luovutettiin Nuoren Saiman hoidettavaksi.

Talous- ja raha-asioiden kannaltakin katsoen Saima on harjoittanut suurta liikettä. Parikymmentä viimeistä vuotta yhdistyksen rahastonhoitajana ollut — ja yhä toimessa oleva — Henry Puranen on kuljettanut kirjoissaan päätilien kokonaissummaa vuodesta 1927 alkaen ja kirjat osoittavat, että vv. 1927—1945 yhdistyksellä on ollut rahatulvoja \$190,778.47, josta summasta näyttämön tuloja on ollut \$38,237.33. "Olettaa voidaan, että edellisenä kahtenakymmenenä

Fitchburgin työväenyhdistys Saiman johtokunnan, valistustyökomitean ja ravintolatoimikunnan jäsenet v. 1950.

Yläriivi vasemmalta: Kalle Wikstedt, Eero Bovellan, Jacob Pesonen, Lyyli E. Laakso, Lauri Hällfors, David Kurki ja Henry Puranen. Keskimäinen rivi: Siimes P. Salminen, J. Gustav Laakso, Maria Kamppuri, Ida Uskela, Eero Boman ja Elias Lamini. Alarivi: Emma Newman, Mary Pumpula, Sofia Pirttinen, John Heikkinen, Tyyne Hällfors ja Aino Bovellan.

vuotena, siis vv. 1907—1926, tulot olivat suuremmat kuin jo mainittuna jälkimmäisenä 20-vuotiskautena.”¹³ Saiman omaisuudet ovat olleet velattomia jo useita vuosia ja yhdistyksen kirjojen mukaan sen omaisuuksien arvo oli neljä vuotta sitten \$38,917.96.

Saiman monipuolisiin käytännöllisiin tehtäviin on viidenkymmenen vuoden aikana osallistunut monia satoja henkilöitä. Monet heistä ovat jatkuvasti olleet remmeissä vuosikausia, jopa vuosikymmeniä. Saiman toimitsijajoukkoa on suuresti lisännyt Raivaajan henkilökunta, jonka keskuudesta Saima on aina saanut kykeneviä ja aktiivisia erilaisten tehtävien suorittajia. Vielä nytkin vanhoista veteraaneista Saiman tehtäviin osallistuu huomattava joukko, vaikka jätämmekin Raivaajan henkilökuntaan kuuluvat perheineen pois luettelosta, koska heidän nimensä julkaistaan toisessa paikassa. Vanhimpina Saiman toimitsijoina voidaan nyt mainita ainakin seuraava: Elizabeth Rajala, jota toveripiireissä usein nimitetään ”Saiman äidiksi”, Maria Kamppuri, Maria Pumpula, Sofia Pirttinen, Emma Newman Sixtus Wisti, Kalle Wikstedt, Einar Pehu, Jenny Mattson, David Kurki, Wille Salmi, Siimes P. Salminen, Jack Pesonen, J. Gustav ja Lyyli E. Laakso, Santeri ja Alma Lappi, August ja Aliina Höglund, Anna Autula, Matti ja Edith Koski, Mary Roiko,

Hjalmar ja Fanny Roiko, Eino ja Ida Tiikkala, Antti ja Lydia Linna, Elias ja Martha Lammi, Anton ja Emma Lamminen.

Niistä sadoista entisistä Saiman jäsenistä, jotka ovat siirtyneet manalan majoille, muuttaneet muille paikkakunnille, tai muuten jääneet sivuun voidaan ainakin muistaa seuraavat ansioituneimmat toimitsijat: Matti Laitala, Victor Annala, David Heikkilä, Mikko Lyytikäinen, Richard Siren, Hilda Järvinen, Syyne Alanko, Antti Lempinen, Pekka Lahti, Santeri Heinonen, John Asikainen, Frans ja Arvida Relander, William ja Aino Markkanen, Axel Rantanen, Matti Nivel, Anna Vuori, Wilho ja Anna Väisänen, Aaro Jalkanen, Fiina Karvonen, Maria Holmberg, Pekka Tuppurainen, Jacob Koski, Emil Holland Yrjö Lönnqvist, Jenny Nikula, Urho Heisson, John Fors, John Görts, Oskari Perko, Hilma Perä, August Kostian, Aug. ja Maria Luoma, Elina Honkanen, Alvari Järvenpää, Aug. ja Aino Koivu, Risto Honkanen, Victor Nylund, Werner Tikkala, Emil Hangas, Toivo Tikkala ja William Oksanen.

Näyttämön toimitsijoista on pysyväisimmin yleisön mieleen jäänyt seuraavat nimet: Aino Syrjälä, Saimi Laurila-Newland, Sanni Nuorteva, Lillian Erickson, Kalle ja Laura Tuikka, J. Kotiranta, Kalle Koivumäki, Aliina Viinikainen, John ja Rauha Brandt, Emmi

Lillian Erickson,

Kalle Tuikka,

Fitchburgin Saiman näyttelijöitä ja näyttämönjohtajia.

Airola, Jack Linde Mida Heikkinen, Laila Räsänen, Emil Palomäki, Eino ja Irja Moisio, Eero Soini, Martha Virtanen, Nannie Lassila, Edith Halonen, Bertha Pottala, Sarah Parker, Emil Vaaramaa, Sarah Vaaramaa, Ensi Kankainen, Hulda Frändilä Arne Parker, Erkki Kääntä Nestor Minkkinen, Vilma Silander, Sandra Pelander, Urho Hagelberg, Saima Erkkilä, Tyyne Huhtanen ja Vallu Laine.

*

Fitchburgin S. S. Osasto Saima, jolla nimellä yhdistys järjestötoiminnan mahtavuuden aikana tunnettiin, on aina jäsenistönsä enemmistön tahdon mukaisesti seurannut Raivaajan omaksumaa sosialidemokraattista suuntaa. Järjestöhajaannukset eivät sen vuoksi ole suurestikaan järkyttäneet yhdistyksen elinvoimia.

Vuoden 1914 hajaannuksessa Saimasta erosi vain muutamia jäseniä jotka sittemmin, etupäässä Industrialistin avustamistarkoituksessa, rakensivat Ashbyn johtavan tien varrelle pienen haalin, jota nimitettiin "Laurel-puistoksi" ja jossa varsinkin kesäiseen aikaan järjestettiin tanssiaisia Talo valmistui v. 1925 ja sen tuhosi tulipalo v. 1934. Varsinainen I. W. W:n toiminta ei paikkakunnalla milloinkaan voittanut suurta jalansijaa.

Mutta vuoden 1920 aikoina levisi Fitchburgissakin voimakkaaksi kommunistinen vasemmistoliike johon Saimasta liittyi hiukan yli 40 jäsentä ja johon parhaimpina aikana kuului 350 jäsentä. Suuria kansankokouksia järjestettiin ja innostavia puheita pidettiin Venäjän vallankumouksen aiheuttamien tunnelmien levittämiseksi.

Itsenäiseen suomalaiseen järjestöön liittynyt yhdistys toimi vuokrahuoneistoissa: Mainkadun varrella Suomi-haalissa, Moose-haalissa, raittiusseuran talossa ja "Klubi"-haalissa, n:o 9 Prichard kadulla. Sen toimesta kehitettiin tavanmukaista seuratoimintaa, esitettiin näytelmiä, järjestettiin iltamia ja kehitettiin musikaalistenkin alaosastojen, varsinkin laulukuoron toimintaa. Myöskin naisten ja miesten voimisteluseura oli toiminnassa. Näyttämötoiminnassa johtavina ja inokkaimpina olivat John Brandt, Urho Salo ja Evi Antikainen. Laulukuoron johtajina olivat Antti Palen, Ivari Hohentahl ja Immonen.

Eteenpäin Worcesteriin muuttamisen jälkeen järjestettiin sille haarakonttori Fitchburgiin. Myöskin perustettiin vasemmistolaisille "oma" osuuskauppa. Sen liikkeenhoitajina olivat Eino Sinisalo Victor Lahti ja Kalle Nurmi. Kauppaa ei kuitenkaan saatu menestymään ja parin vuoden kokeilun jälkeen sen varastot myytiin "Innolle."

Kommunistisen liikkeen sisäisten kriisien ja hajaannuksien johdosta kyseellinen paikallisosasto, joka alussa vei Saimalta huomattavan määrän kannattajia, menetti suuren osan jäsenistöstään ja kykynsä ylläpitää seuratoimintaa. Siitä kehittyi eri vaiheissa uudesti järjestetyn liikkeen korkeimman johdon tahdon mukainen propagandalaitos, joka sittemmin liitettiin I. W. O:n ja jonka toiminta vuosikausia jo on rajoittunut perheissä pidettäviin kokouksiin ja heidän äänenkannattajiensa hyväksi järjestettyjen haastevyöryjen hoitelemiseen.

WORCESTER, Mass. — Syksyllä v. 1903 toimitettujen laskelemien mukaan oli Worcesterissa 1,306 suomalaista. Seurakuntien ja raittiusseurojen toiminta oli vilkasta ja niiden ohella oli kaksi laulukuoroa ja voimisteluseura. Keväällä 1903 perustettiin myöskin työväenyhdistys, joka liittyi Imatra-liittoon ja sai järjestysnumrokseen 16.

Työväenyhdistys syntyi Idän Liitoksi nimitetyn edistysmielisen raittiusseuran piirissä tapahtuneesta mielipiteiden radikalisoitumisesta. Idän Liittoon kuuluva raittiusseura oli muodostunut niistä vapaamielisemmistä raittiusaatteen kannattajista, jotka jo 1896 olivat eronneet Synodan kirkon aatteellisen huollon alaisena olevasta vanhoillisesta Sovittaja-raittiusseurasta. Samalla kuin kahden raittiusseuran välinen kinastelu jatkui, saivat työväenliikkeen tunnetut esitaistelijat A. F. Tanner, Martin Hendrickson ja myöskin Matti Kurikka Worcesterissa yhä enemmän seuraajia, joiden joukossa ensimmäisinä on mainittava Vilho Mäki, lahjakas ja monipuolinen toimitsija, ja hänen ohellaan Pekka Heikkilä, Kaarlo Teräs, Anton Jäntti ja Jack Peterson

Työväenyhdistyksen syntymistä, sosialistisen toiminnan laajentumista ja Työmiehen perustamista ei katseltu suopein silmin edistysmielisenkään raittiusseuran keskuudessa. Heti työväenyhdistyksen perustamisen jälkeen kiellettiin sosialisteilta raittiusseuran huoneiston käyttö, mutta kuusi kuukautta myöhemmin kielto jälleen peruutettiin. Taistelut siirtyivät sen jälkeen lähinnä Imatra-liiton piiriin, jossa kysymyksessä oli kansallisten "ihannesosialistien" ja "leipäsosialistien" välinen erilainen suuntautuminen. Se johti paikallisen Imatra-yhdistyksen lopettamiseen keväällä 1905. Viimeinen kokous oli huhtik. 9 p:nä.

Sosialistisen liikkeen uranuurtajat eivät kuitenkaan jääneet laakereilleen lepäämään. Vaikka Työmiehen Hancockiin muutto ja vaikeudet toimihuoneiston hankinnassa lannistivatkin eräiden mie-

Kansanvallan Liiton Worcesterin osaston johtokunta v. 1950.

Ylärivi vasemmalta: George O. Sandholm, John Anton Hakala, Aaro Ylitalo; alarivi Carl Robert Carlson, Aki Leijona, Arvi Nuorimo ja John Liukkonen.

liä uutta innostusta synnytti Raivaajan perustaminen ja Kososen sekä Tainion esitelmät. Jo kolmisen vuotta jatkettu kylvä alkoi kantaa hedelmiä: Worcesterin varsinaisen sosialistiosaston perustaminen tapahtui jouluk. 16 p:nä 1905. Se liittyi heti sosialistipuolueeseen ja suomal. järjestöön. Muutamassa viikossa sen jäsenmäärä nousi 70:een. ¹² Osaston alkuajkojen innokkaimmat toimihenkilöt jo mainittujen ohella olivat: Hjalmar Kyröläinen, August Luomanni, Arthur Kajander, Mr. ja Mrs. Herman Alho, Maria Sarja, Maria Kukkonen, Gust Erickson, Charles Stenberg, Matti Krook ja John O. Korpi.

Osaston perustaminen ja sen jatkuva voimistuminen luonnollisesti vaaransi edistysmielisenkin raittusseuran aatteellista johtoasemaa. Sen asema tuntui uhanalaiselta myöskin sen vuoksi, että sosialistien keskuudessa yhä eli yhteisesti käytetyn haalin valtaamisajatus, mikä tuntui sitäkin luonnollisemmalta, kun haalin pääasialliset rakentajat nyt toimivat osastossa. Epäilystä ja kammoa täynnä oleviin yhdistysten keskinäisiin suhteisiin tuli vuoden 1906 kuluessa vaikuttamaan eräs käytännöllinen seikka: raittiusseuran peräti sotkuisten tilien tarkastus, joka tuli sosialistien, John Korven ja Hjalmar Kyröläisen tehtäväksi ja josta syntyneeseen kiistaan liittyi aikakauden johtava poliittinen kysymys siitä, mihin aatteelliseen suun-

taan raittiusseuran toiminta olisi johdettava? Idän Liiton vanhoillinen aines päätti nyt ryhtyä toimenpiteisiin sosialistien haalista karkoittamiseksi ja kun Sovittaja-seurasta saatiin noin 50 jäsentä auttamaan, niin päätökseksi tuli ettei haalissa enää suvaita uuden "jumalattoman" aatteen edustajia, eikä toimintaa heidän hyväkseen. Siis asti raittiusseuraan kuuluneet sosialistit jättivät seuran ja osasto vuokrasi itselleen Mechanickadun haalin toimintapaikakseen. Tämän aikakuden uusista osastoon liittyneistä jäsenistä ovat mainittavimmat Gust Ahti, Albert Skytt Arvo Opas, Matti Mattila, Isack Nordling, John Grönlund, Herman Rivinoja, Antti Duhva ja erikoisella toimintatarmolla varustettu Emmi Grönlund. Viimeksimainittun esityksestä Felix Hysrke, Turusta, valittiin näytelmäseuran johtajaksi ja hänen jälkeensä tointa hoiti Gust Ahti.

Viiden vuoden kuluttua, eli v. 1910 osaston toimesta ostettiin ruotsalaisten vanha kirkko Mulberrykadulta \$8,000.00 kauppahinnalla, josta korjauksien jälkeen saatiin sopiva toimihuoneisto. Muutto uuteen kotiin tapahtui syksyllä 1910. Osastossa oli silloin 130 jäsentä.

Ne kymmenen vuotta mitkä Worcesterin osasto toimi Mulberrykadun haalissa, muodostavat sen toiminnassa loistavimman ajan. Kaikki tavanmukaiset alaosastot olivat parhaassa toimintavireessä. Lauluseuraa johti Antti Palen, Teppo Jalkanen, Uuno Virtanen ja Hjalmar Mattila. Näytelmäseura toimi menestyksellisimmin Urho Hagelbergin aikana. Puhein ja kirjoituksin osastoa edustivat monet innostuneet ja kykenevät miehet, joista entisten lisäksi on mainittava Anselm Merikanto, C. J. Pitkänen ja Joel Björklund. V. 1916 osaston kautta hankittiin osastolle sopiva kesäjuhlapaikka kaupungin laitapuolelta kauniin järven rannalta. Kenttä, jossa nytkin vielä Worcesterin Kansanvallan Liiton osasto kesäkaudet toimii, nimitettiin Mölyläksi vaikka sen virallinen nimi on Hemlock Beach.

Kommunistihajaannuksen edellä v. 1920 osaston johtokuntaan kuuluivat F. Tuunanen, John O. Korpi, J. Rautio, K. Vanhala, V. Salminen, E. Kari, M. Mattila, J. Niemelä ja K. Ahti. Hajaannus aiheutti Worcesterin sosialistiosastolle tavallista suurempia vaikeuksia sen vuoksi, että vasemmistolaiset joita kannatti huomattavan suuri joukko, saivat tilapäisesti haltuunsa osaston toimihuoneiston, kesätoimintapaikan, Mölylän, ja aikaisemmin yhteisvoimin rakennetut osuusliikkeet. Omaisuuksien kontrollioikeudesta kehittyi pitkä ja vaivalloinen oikeustaistelu, jossa osasto lopulta voitti ja sai haltuunsa omaisuudet, jotka oli koottu ja rakennettu sosialistipuolueen nimissä ja sen tarkoituksien edistämiseksi, mutta taistelussa me-

netettiin paljon voimia ja varoja. Kommunistisen ryhmän toimintaa tuli tukemaan Eteenpäin muutto Worcesteriin v. 1922, joka toi paikalliselle osastolle lisää toimintavoimia. Heidän toimestaan rakennettiin myöskin Belmont-haali, jossa tavanmukainen seuratoiminta muutaman vuoden ajan oli vilkkaassa käynnissä. Näytelmäseura, varsinkin Julius Kallion johdon alaisena, esitti usein suuria näytelmiä, joilla vierailtiin muillakin paikkakunnilla. Kyseellisen ryhmän toiminta alkoi heikentyä heti kun Eteenpäin muutettiin takaisin New Yorkkiin. Nykyisin heidän toimintansa Worcesterissa, samoin kuin muuallakin, tapahtuu I. W. O:n paikallisaostona.

Haalin omistusoikeutta koskevan oikeustaistelun aikana sosialistiosasto vuokrasi itsellensä uuden toimintapaikan, eikä se enää saanut entisen haalinsa oikeuden päätöksellä, siirtänyt toimintansa sinne. Vanha kirkkohaali myytiin ja v. 1922 ostettiin tilava Summerkadun toimihuoneisto \$31 000.00 kauppahinnalla. Se laitettiin hyvään kuntoon ja toiminta olikin puoleensa vetävä. Etenkin Juho ja Helmi Puolakan, A. Vuorisolan ja Laura Leijonan johdolla esitettiin suuriakin näytelmiä ja vaativia operetteja. Musiikin opetuksesta huolehtivat muiden ohella U. Mattson, W. Klemola ja Helvi Korpi.

Kuusi vuotta osasto toimi tässä avarassa salissa, mutta ajanlooon huoneiston ylläpitokustannukset muodostuivat liialliseksi rasitukseksi, joten vihdoin päätettiin luopua siitä. Sittemmin osasto on toiminut erinäisissä vuokrahaaleissa, useimmiten raittiusseura Sovinnon haalissa. Viime vuosina onkin osaston toiminta sovitettu pääasiallisesti kesäiseen aikaan, mikä hyvin menestyy Mölylässä, jossa myöskin vietetään Liiton alueellisia syysjuhlia.

GARDNER, Mass. — Vanhaan ränsistyneeseen tiilitaloon Pleasantkadun ja West Broadwayn kulmauksessa, sisältyy alkuaikaisten siirtolaistemme kohtalolle kuvaava kertomus. Sen mukaan ensimmäiset suomalaiset viime vuosisadan 90-luvun alkupuolella tulivat Gardneriin lakonrikkureiksi. Heywood Wakefield-yhtiön tuolitehtaissa oli syntynyt lakko. Rikkureita alettiin värvätä muilta paikkakunnilta ja niiden joukkoon oli joutunut muitakin, olosuhteita tuntemattomia, suomalaisia. Värvärien pauloihin joutuneet sijoitettiin asumaan mainittuun taloon, mikä pimeän tullen joutui suuttuneiden lakkolaisten kivipommituksen alaiseksi, jolloin rikottiin talon ikkunoita ja ovia ja rikkurit pakotettiin poistumaan paikkakunnalta.¹⁰

Olosuhteiden normalisoitumisen jälkeen mainitun tapauksen katterat muistot hälvenivät ja suomalainen asutus alkoi vuosittain

Gardnerin osaston laulukouoro v. 1925.

Yläriivi vasemmalta: Toivo Koski, Emil Rissanen, Toivo Lindén, Otto Asikainen, Akseli Paappanen, Hjalmar Teitinen ja John Airola. Toinen rivi: Ingrid Wesa, Mary Menne, Mary Silverberg, Julia Paappanen, Fanny Merikanto ja Hilda Hänninen. Alariivi: Manda Hänninen, Hiloba Partanen, Anna Rissanen, Arvo Oikemus, johtaja, Fanny Mäki, Alma Anderson ja Sigrid Kauppinen.

ensimmäisinä vuosina lisääntyä niin, että v. 1905 Gardnerissa asui jo tuhannen heimolaistamme. Näinä vuosina myöskin alettiin yhdistystoiminta. Heti vuosisadan alussa perustettiin paikkakunnalle Raittius- ja Veljeysseurojen liittoon kuuluva raittiusseura Pyrintö. Sen peräti vanhoillisen asennoitumisen ja nuorison huvitoiminnan kieltämisen johdosta perustettiin sitten vapaampi yhdistys, nuorisoseura Väinölä, joka myöskin harrasti raittiutta. Aatteelliset erimielisyydet raittiusväen keskuudessa johtivat vielä Uusi Kasvi-nimisen raittiusseuran perustamiseen, joka kuului Idän Liittoon. Sitä seurasi entistä suurempi kiista siitä, mihin kansalliseen liittoon paikallisten raittiusseurojen olisi kuuluttava ja kun siitä ei päästy sovintoon, johti paikallinen yhtenäistämisharrastus uuden, itsenäisen raittiusseuran perustamiseen, jolle nimeksi annettiin Rauhanaarre. Vanhoillisin ryhmittymä kummastakin seurasta jäi toimimaan kansallistalolle ja yhdistynyt raittiusseura yhdessä nuorisoseura Väinölään kanssa tuli Pinekadulla sijaitsevan Millers Ooppera Hall-nimisen huoneiston omistajaksi.

Työväenyhdistyksen perustamiseen johtavat liikkeet aloitettiin mainitun nuorisoseuran keskuudessa. Ensimmäinen työväen asiain harrastajien kokous pidettiin helmik. 5 p:nä 1905 Ooppera-haalissa, mutta työväenyhdistys perustettiin vasta saman kuukauden 26 p:nä kokouksessa, johon Tainio oli kutsuttu antamaan "lähempiä ohjeita" perustettavan yhdistyksen laadusta.

Uusi yhdistys varttui ja vahvistui nopeasti. Sen jäsenluettelo maalisk. 5 p:ltä 1905 sisältää seuraavat nimet: Emil Hanhinen, Hjalmar Tissari, Nestor Mäki, Pekka Hotto, Väinö L. Asunmaa, Elisa Glad, John Jacobson, Erland Asp, Onni Suuronen, Victor Annala, Johan Pöyhönen, Gaabriel Kauppinen, Antti Jamback, Albin Laine, Victor Koski, Henry Aarnio, Kalle Kangas, Wille Asikainen, Lyydia Kääriälä, Jaakko Aalto, Anton Hjelm, Juho T. Suominen, August Halme, Alvar Luoto, J. H. Oikemus, J. J. Nylander, Jalo Kauppinen, August Halonen, David Wuotila ja David Oinonen.

Työväenyhdistys liittyi Imatraan ja sen järjestysnumero oli 3. Perustavan kokouksen puheenjohtajana oli David Oinonen ja pöytäkirjuriina Lyydia Kääriälä. Toimihuoneiston suhteen yhdistys pääsi edulliseen asemaan, kun Väinölä-nuorisoseura kesäk. 30 p:nä, 1905, päätöksellään kokonaisuudessaan liittyi työväenyhdistykseen ja toi mukanaan sen käytettäväksi omistamansa kirjaston ja puolen Ooppera-haalista. Saman vuoden syysk. 17 p:nä itsenäinen laulukoro, Leivo, liittyi myöskin työväenyhdistykseen. Uuden liikkeen nopea laajentuminen sapetti vanhoillisia ja ne ryhtyivät erikoispuu-

hiin sosialistisen liikkeen levenemisen tukahduttamiseksi. Porvarilisten puolesta kohotettiin vaatimus "kaikkien sosialistien karkoittamiseksi Gardnerista", mutta se osoittautui mahdottomaksi. Vanhoillisia piirejä erikoisesti suututti työväenyhdistyksen pääsy Ooppera-haalista toisen puolen omistajaksi. Eräät Väinölä-seurasta pois jääneet ja vanhoillisiin liittyneet, tekeytyen koko seuran edustajiksi, alkoivat väittää olevansa oikeutettuja seuran omaisuuteen, mikä enemmistö päätöksellä oli luovutettu työväenyhdistykselle Väinölään liittyessä siihen. Jopa eräät turvautuivat oikeuteen ja alkoivat kuljettaa työväenyhdistykselle luovutettua kirjastoa omalle talolleen. Monivaiheisen taistelun tuoksinnassa raittiusseura Rauhanaarrekin jakaantui vanhoillisiin ja edistysmielisiin ja riita haalin omistusoikeudesta joutui lopuksi oikeuslaitoksen ratkaistavaksi. Päätöksen mukaan haali jäi ryhmälle, joka tuli osotetuksi Rauhanaarteen enemmistöryhmäksi sen jälkeen, kun työväenyhdistys siitä sai osuudestaan kohtuulliseksi katsotun korvauksen.

Näin monivaiheisten taistelujen kautta ratkaistiin Oopperahuoneiston eli Suomi-haalin, joksi sitä sittemmin on nimitetty, omistusoikeus. Tässä haalissa on paikkakunnan raittiusseura toiminut vuosikymmeniä, siinä perustettiin työväenyhdistys ja siinä nyt jälleen toimii Kansanvallan Liiton Gardnerin osasto, mikä oikeutetusti on vuonna 1905 perustetun työväenyhdistyksen rintaperillinen.

Vuonna 1946 mainittiin alkuperäisen yhdistyksen perustavista jäsenistä paikkakunnalla asuvan vielä W. L. Asunmaa, Juho T. Suominen, Elizabeth Asunmaa, Nestor Mäki, Fanny Mäki, J. H. Oikeemus ja Victor Annala. "

Suomalaisten työväenyhdistysten yleisessä aatteellisessa rajankäynnissä Gardnerin työväenyhdistys erosi Imatrasta ja liittyi sosialistipuolueeseen helmik. 12 p:nä 1906. Jäsenmäärä oli silloin 75 vaiheilla. Tammikuussa 1908 esitetyn vuosikertomuksen mukaan jäsenmäärä oli vuoden aikana vaihdellut sadan tienoilla. Voimakkaan raittiusmielisyyden osoituksena on mainittava että huhtik. 19 p:nä 1908 osaston kokouksessa päätettiin perustaa "juomalakkoliitto", johon yhtyi satakunta henkilöä.

Työväenyhdistyksen muuttaminen sosialistiosastoksi merkitsi aatteellista selviintymistä ja kaikinpuolista toiminnan tehostumista. Tavanmukaiset alaosastot järjestettiin, mutta sopivan huoneiston puute jarrutti niiden toimintaa. Oikeuden päätöksellä jäi Suomi-haali raittiusseuran kontrolloitavaksi. Osasto ryhtyikin sitten oman talon hankintapuuhiin ja syksyllä 1911 pidettiin Ashkadun varrelle rakennetun uuden, ison haalin avajaisjuhlat. Osaston jäsenmäärä

Kansanvallan Liiton Gardnerin osaston johtokunnan ja huvitoimikunnan jäseniä v. 1950.

Ylärivi vasemmalta: Antti W. Walkonen, Victor Liukas, Adam Kauppinen, Julius Ahtio, Gabriel Kauppinen, Otto Kuitunen; alarivi Anna Kauppinen, Emmi Mattila, Sigrid Kauppinen, Victor Annala, Juho Herman Oikemus, Hilma Kuitunen ja Maria Liukas.

oli 350. Avajaisjuhlien näytelmäohjelmistoon kuului Työmiehen vaimon esitys. Johtajana oli H. Pihlaja. Vilkkaasti toimivan näytelmäseuran johtajista voidaan muistaa ainakin Jukka Kotiranta Oskari Räsänen, Kaarlo Nissinen, Juho ja Helmi Puolakka ja Valle Johnson. Monet paikalliset näytelmäseuran jäsenet ovat tilapäisesti järjestäneet näytelmäesityksiä.

Gardnerin osaston näytelmäseuraan on kuulunut suuri joukko innokkaita toimitsijoita. Niistä ovat muistettavimmat: Valle ja Senja Johnson, Walde Vesa, Eino Lehtovaara, Kalle Järvelä, Maria Silverberg, Seliina Kauppinen, Linda Niskala, William Kultti, Matti Laitinen, Aino Ahtio, Toivo Linden, Richard Salmen, Ernest ja Lahja Nivala, Elsie Fisher, Elli Sievänen, Väinö Mäntylä, Hjalmar Teittinen, Hilma Kuitunen, Aate ja Aliina Penttinen, Tyyne Oja, Alli Wirkkala, Heikki Kauppinen, Kalle Snellman, William Janhonen, Hjalmar Walton, Aili Hiltunen, Emma Matilainen, Martha Snellman, Hilma Kokko, Kalle Haapoja ja Richard Siren. Viimeksi mainittu toimi myöskin voimistelu- ja urheiluseuran johtajana.

Osaston soittokunnan johtajina ovat olleet J. B. Liimatainen, Fabian Tiihonen, A. Ripatti, O. Suojanen, Teppo Jalkanen, M. Mattila, Antti Virtanen ja Jacob Nyman. Useimmat heistä ovat olleet

myöskin lauluseuran johtajina ja heidän ohellaan ovat kuoroa johtaneet Uljas Kauppinen, Arvo Oikemus ja John Tuominen.

Gardnerin osaston 40-vuotistoimintakertomuksessa mainitaan Raivaajan innokkaimmista asiamiehistä ensimmäisenä Onni Suuronen ja toisena Jalo Kauppinen. Sitten tointa on pääasiallisesti hoitanut Sigrid Kauppinen. Huvi- ja ravintolatoimikuntaan silloin kuuluivat Aate ja Aliina Penttinen, Otto ja Hilma Kuitunen, Mary Menne, Sigrid Kauppinen, Maria Liukas, Maria Kultti, Aino Ahtio ja Maria Silverberg. Nelikymmenvuotisjuhlien aikana kuuluivat johtokuntaan Otto Kuitunen, Aate Penttinen, Hjalmar Tissari, J. H. Oikemus, A. Sievänen, A. Valkonen ja A. W. Walkonen. Osaston näiden vuosien toimihenkilöihin kuuluvat vielä Sulo Lehto, Hulda Lehto, G. Kauppinen, A. Kauppinen Emma Mattila, H. Rannikko ja monet muut, joiden nimiä ei ole luetteloon saatu. Gardnerin osaston vanhimpiin veteraaneihin kuuluvat J. H. Oikemus, Hjalmar Teittinen, Hjalmar Tissari, A. Sievänen, Otto ja Hilma Kuitunen, Victor ja Maria Liukas, Juho T. Suominen ja Victor Annala.

Oman talon rakentaminen tuli maksamaan \$21,000.00 ja alussa, haalin valmistuttua, kun kaikinpuolinen toiminta oli vilkasta, sitoumukset kyettiin hyvin suorittamaan. Osastolla oli myöskin puistokenttä kesäisiä juhlia ja urheiluharrastuksia varten. Sitten syntyneet erimielisyydet, erityisesti v. 1921 kommunistihajaannus ja toimintavoimien väsyminen ja heikentyminen aiheutti vaikeuksia haalista koituvien kustannusten suorituksessa. Lopuksi v. 1940 osasto luopui haalista ja sen jälkeen on toimittu, kuten jo on mainittu, vuokralaisina raittiusseuran omistamassa Suomi-haalissa.

*

Vuoden 1921 hajaannuksessa osastosta erosi noin 50 vasemmistolaista jäsentä, jotka järjestyivät uudeksi osastoksi, jonka nimeksi otettiin Gardner Finnish Workers Club. Se toimi ensin itsenäisenä, sitten liittyi Suomalaiseen Työväenjärjestöön ja lopuksi siitä on kaikkien kommunististen paikallisyhdistysten mukaisesti muodostunut I. W. O:n paikallinen jaosto.

Toimintapaikakseen vasemmistolainen yhdistys vuokrasi keski-kaupungilta Casino-haalin ja järjesti osastolle kilpailevan seuratoiminnan. Siten voimat tulivat hajoitetuksi. V. 1922 vasemmistolaiset ostivat läheltä kaupunkia kappaleen maata, jonne rakensivat juhla- ja urheilupaikan. Tämä Holmes-puiston nimellä tunnetuksi tullut kenttä rakennuksineen oli parikymmentä vuotta koko alueen kommunististen yhdistysten yleisenä kokoontumis- ja juhlapaikka-

Kansanvallan Liiton Maynardin osaston, Taivassalon, jäsenistöä v. 1949.

na. Siellä pidettiin luentokursseja ja sinne järjestettiin erilaisia kommunismin aatteellisia tarkoituksia palvelevia tilaisuuksia. Tämä liike, jota kaiken aikaa raatelivat sisäiset ristiriidat, alkoi pian kuitenkin osoittaa heikentymisen merkkejä ja v. 1942 puiston rakennukset joutuivat tulipalon saaliiksi. Sen jälkeen heidän paikallinen toimintansa on ollut heikkoa ja yleiset tilaisuudet ovat pääasiallisesti rajoittuneet perheasunnoissa pidettäviin kokouksiin.

MAYNARD, Mass. — Työväenyhdistys Taisto, mikä vieläkin on olemassa, perustettiin syysk. 24 p:nä 1903. Perustavassa kokouksessa siihen liittyi 25 jäsentä. Ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin Antti Savolainen ja kirjuriksi Oskari Gröndahl.

Jo ennen työväenyhdistyksen perustamista oli Maynardissa seurakunnan ja raittiusseuran ohella itsenäisesti toimivia ajanviete- ja kulttuuriyhdistyksiä. Imatra-soittokunnan, mieskuoron, näytelmä- ja voimisteluseuran toiminta oli toisinaan hyvinkin vilkasta. Niiden piirissä iti uusien aatteiden siemen, jonka alkuperäiset sosialistiset herättäjät olivat paikkakunnalle jättäneet. Vihtori Kosonen varsinaisesti toimi uuden yhdistyksen kättilönä. Se liittyi Imatra-liittoon ja tunnettiin numerolla 20. Kun kuitenkin yleistä mielipidettä ohjailtiin vanhoilliseen suuntaan tässäkin pienessä kutomokauppalassa, jossa suomalaisten lukumäärä vuosisatamme alussa nousi lähes tuhanteen, niin kohtasi työväenyhdistys vaikeuksia ja pääsi uuteen toimintavaiheeseen vuoden 1904 tienoilla, jolloin yhteisten neuvottelujen tuloksena itsenäisesti toimiva soittokunta, mieskuoro ja myöskin näytelmäseura liittyivät työväenyhdistykseen. Uudet tulokkaat toivat Taistoon suuren määrän uusia jäseniä ja uutta ripeyttä toimintaan.

Tässä vaiheessa myöskin yleisen aatteellisen selviintymisen mukaan Taisto erosi Imatra-liitosta ja monissa kokouksissa käydyn väittelyn lopullisena tuloksena päätti liittyä sosialistipuolueeseen jouluk. 11 p:nä 1904. Päätöksen johdosta innokkaimmat Imatran kannattajat jäivät pois yhdistyksestä, mutta eronneiden tilalle saatiin uusia jäseniä niin, että vuoden 1905 lopulla Taiston jäsenmäärä oli jo 80 vaiheilla ja seuraavana vuonna se kohosi 120:een.

Liittyminen sosialistipuolueeseen ja yhteistoimintaan muiden sosialistiosastojen kanssa suomalaisen sosialistisen liikkeen järjestämiseksi merkitsi Maynardin yhdistykselle käytännöllistä ja aatteellista voittoa. Päätöstä seurasi tarmokas toiminta sosialistisen kirjallisuuden ja sanomalehdistön levittämiseksi ja puhe- ja luentotilaisuuksien järjestämiseksi. Jo 1906 Tainio piti Maynardissa kaksi

viikkoa kestäneet iltakurssit; samoin Halonen esitelmöi monissa tilaisuuksissa ja ensimmäisille Fitchburgin luentokursseille tuli Maynardista useita oppilaita.

Työväenyhdistys Taiston piirissä myöskin aloitettiin paikkakunnan suomalaisten yhteistoimintasaavutuksien ylpeydeksi kehitynyt osuusliike. Toimenpiteisiin oman toimihuoneiston rakentamista varten ryhdyttiin v. 1907. Näitä puuhia kuitenkin tuli viivästyttämään seuraavana vuonna sattunut liikepula, jolloin paikkakunnan ainoasta suuremmasta työpaikasta, villakutomosta — jossa työllisyysolot taas nykyvuosina ovat yleensä huonontuneet — heitettiin suuri määrä osaston jäseniäkin työttömiksi ja kun näiden täytyi paikkakunnalta poistua, seurasi osaston jäsenmäärän lasku. Kun sitten teollisuuspuolan lieventymisen ja työolojen vilkastumisen johdosta osastokin sai uutta toimintatarmaa, niin päätettiin ryhtyä oman talon rakennustoimiin. Tontti ostettiin Parkerkadun varrelta keväällä 1909 ja saman vuoden marraskuussa vietettiin uuden talon avajaisjuhlat. Oman talon suojissa kehittyi ja laajentui yhdistyksen toiminta entistä monipuolisemmaksi. Imatra-soittokuntaan näinä aikoina kuului 40 miestä ja näytelmäseura toimi erittäin ripeästi. Jäsenmäärä alkoiikin vasta nyt huomattavammin lisääntyä. Vuoteen 1915 mennessä osaston jäsenmäärä oli lisääntynyt kolmeen sataan.

Laajentuvien jäsenjoukkojen toimintatarpeen tyydyttämiseksi ostettiin v. 1915 osastolle puistokenttä kauppalan läheisyydestä, josta muodostuikin jäsenistölle viihtyisä kesätoimintapaikka. Puistoon rakennettiin kesäteatteri paviljonkeineen ja ravintolahuoneistoineen. Puistoon liittyvän järven rannalle rakennettiin uimahuoneisto ja puiston urheilurata ja kenttä valmistettiin asiaankuuluvaan kuntoon. Puistoon järjestettiin urheilukilpailuja monina vuosina ja siellä pidettiin monia Uuden Englannin alueen kesä- ja syysjuhlia. Kun sittemmin väestön vanhentuessa ja toimintavoimien heikentyessä katsottiin sopivaksi luopua puistosta, myytiin se ja osaston toimintavoimat keskitettiin oman kaupunkihuoneiston säilyttämiseen ja kunnostamiseen. Osaston talo onkin nyt korjauksien jälkeen hyvässä kunnossa ja kokonaan veloista vapaa.

Kommunistisen liikkeen nousun seurauksena Maynardissakin tapahtui mielipiteiden jakaantumista, jonka seurauksena osastosta erosi toistakymmentä jäsentä, jotka liittyivät vasemmistoon ja järjestivät itsellensä oman, osaston kanssa kilpailevan toiminnan. Tämän liikkeen alkuaikaisen innostuksen vaikutuksesta, ensin itsenäiseen järjestöön ja sittemmin Suomal. Työväenjärjestöön kuulunut osasto, sai uusia jäseniä ja kannattajia niin, että se rohkaistui raken-

Maynardin osaston, Taiston, johtokunta v. 1949.

Yläriivi vasemmalta: Alfred Torppa, John Helander, Anton Anderson; alariivi August Mäkelä, Lauri Toivonen, Anton Jäntti ja August Salenius.

tamaan itselleen oman haalin. Muutamia vuosia toiminta tässä haalissa olikin ripeä, mutta kommunistisessa liikkeessä alinomaiset suuntariidat jakoivat jäsenistön ja heidän kannattajansa eri ryhmiin ja seurauksena oli haaliyhtiön joutuminen vararikkoon ja lopuksi sen omaisuus joutui tulipalon uhriksi. Senkin jälkeen paikkakunnalla on toiminut pieni vasemmistoryhmittymä, mikä sittemmin on kuulunut I. W. O-järjestöön.

Taiston avarissa suojissa on nyt toiminnassa myöskin nuorten yhdistys, All American Club. Sen edustajana Taiston johtokunnassa on tavallisimmin Roy Helander, joka muutenkin on klubin keskeisimpiä toimitsijoita. Taiston vanhoihin veteraanitoimitsijoihin kuuluu suuri joukko, joista tässä voidaan mainita ainoastaan pieni osa. Toisessa yhteydessä on jo lueteltu soittokunta Imatran huomattavimmat johtajat ja näyttämönjohtajista parhaiten muistettavia ovat Hannes Siira, Anton Rikkonen, Otto Fonsell, Oscar Räsänen ja Hilda Aromaa. Osaston voimistelu- ja urheiluseuraa ovat johtaneet

ainakin John Kansanniva, Otto Fonsell, Albert Sipola ja Mikko Hiipakka. Naisten urheiluosastoa ovat muiden ohella johtaneet Edward Helander ja John Kammonen.

Suomalaisen sosialistisen työväenliikkeen 40-vuotisjuhlia vietettäessä, v. 1946 kuuluivat Kansanvallan Liittoa perustamassa olleen ja nyt liittoon kuuluvan Maynarin Taiston johtokuntaan Anton Jäntti, John Helander Svante Kukkula, August Salenius, Selma Stansfield, Kalle Ahola ja Sanna Mäkelä. Näiden ohella viimeisen vuosikymmenen aikana ovat osaston johtokunnassa toimineet: Kalle Leivo, Kalle Mänty, Alfred Torppa, Lauri Tikka, Ida Kleimola, Lauri Toivonen, Anton Anderson August Mäkelä ja Verner Niskanen. Viimemainittu on useita vuosia kuulunut Liiton hallitukseen ja toiminut Raivaajan kirjeenvaihtajana vuosikymmeniä.

Jo mainittujen ohella, jotka kaikki kuuluvat Maynardin osaston monivuotisiin toimitsijoihin, voidaan tähän luetteloon liittää ainakin seuraavat nimet: Otto Fonsell Mikko Hiipakka, Reino ja Elli Vuojärvi, Paul ja Siina Suorsa, Anni Korsman, Maiju Niskanen, Elviira Hiltunen, Fanni Helander, Ida Kleimola, Oskari Tofferi, Theodor Ojanen David Heikkilä, Hjalmar Linden, Lauri ja Ida Jokinen, Matti Autio, Kusti ja Hilda Aromaa, Pekka Kemppinen, Hilma Kemppinen, Maria Torppa, Lauri Toivonen, John Heikkilä, Robert Warila, Gideon Similä ja Maria Salenius.¹⁸

Mikko Hiipakka,
Maynard, Mass.

John Helander,
Maynard, Mass.

QUINCY. Mass. — Lähellä Bostonia sijaitseva Quincyn kivi-teollisuuskylä, jossa vuosisatamme alussa jo oli useita satoja suomalaisia ja jossa kansalaistemme lukumäärä parhaimpina aikoina nousi yli kahden tuhannen, sai sosialistisen liikkeen herätteet A. F. Tannerilta, joka Rockportista muutti Quincyyn. Matti Kurikka suoritti myös tienraivausta uusille aatteille ja niin neljätoista edistysmielistä, uskaliasta miestä perustivat työväenyhdistyksen lokak. 28 p:nä 1903. Perustajina olivat Kaarlo Wehteri, John Valkeapää, John Huovinen, Henry Ylönen, Emil Leino, John Liukkonen, August Lilius, Antti Sallinen, John Leinonen, Oskari Lehtinen, Vilho Nyman, John Häkkinä, John A. Paakkari ja Albert Hänninen.

Seuraavassa kokouksessa yhdistyksen nimeksi hyväksyttiin Työväenyhdistys Veli ja se liitettiin Imatra-liittoon järjestysnumeroksi tullen 21. Yhdistyksen ensimmäisessä perheiltamassa, mikä pidettiin nelisen viikkoa sen perustamisen jälkeen, uusina jäseninä hyväksyttiin Otto Jaakkola, Toivo N. Nousio, Adam Lahtinen, J. A. Lehtonen, Simo Hynninen ja Henry Ahonen. Uusia jäseniä liittyi yhdistykseen jatkuvasti ja sen toiminta muodostui vilkkaaksi, vaikka sen riveissä vallitsi erimielisyyttä siitä, mikä aatteellinen suunta olisi lopullisesti omaksuttava. Alkuaikoina kurikkalaiset ihannesosialisteiksi itseään nimittävät olivat enemmistönä mutta ristiriita Työmies-lehden kanssa, joka kannatti luokkataistelulle perustuvaa sosialismia, johti yhdistyksen perusteellisen itsetarkistelun jälkeen maalisk. 30 p:nä 1905 katkaisemaan välinsä Imatraan ja kurikkalaisiin yleensä ja liittymään sosialistipuolueeseen. Työmiehen ja Raivaajan harjoittama valistustoiminta yhdessä Tainion ja Hahlin esitelmien kanssa johti yhdistyksen tähän valintaan.

Päätös sosialistipuolueeseen liittymisestä tehtiin äänimäärillä 8—5. Ennen tätä päätöstä yhdistyksessä oli 75 jäsentä, mutta sosialistipuolueeseen liittymisen johdosta jäsenmäärä alkoi laskea. Jäljelle jäi kuitenkin kantajoukko, joka horjumatta puolusti Clevelandin kokouksen valitsemaa poliittista asennoitumista ja yhdistyksen toimintaa. Vuosina 1903—1906 osaston johtavissa tehtävissä olivat Emil Leino, J. W. Meriläinen, Toivo N. Nousio, Oskar Lehtinen, Otto Jaakkola, John A. Paakkari, Herman Riskula, Matti Mikkonen, Frans Laine, Henry Ahonen, Simo Hynninen, Paul Thompson, Sandra Mattson ja Lyydia Kaipainen. Uuden aatteellisen suunnistautumisen vaikeuksia tuli lisäämään oman toimihuoneiston puute, sillä liittyminen sosialistipuolueeseen aiheutti osastolle hädän raittiusseuran huoneistosta, jossa siihen asti oli toimittu. Kiertolaisina vuokrattiin erinäisiä haaleja ja kesällä 1906 ryhdyttiin oman

Quincyn työväenyhdistys Veljen johtokunta v. 1949.

Yläriivi vasemmalta: Akseli Mattson, Antti Lukkarinen, Selma Mattson, Arthur Koski, John Mäki, John Hill, Väinö Tirri; alariivi Hjalmar Sakki rahastonhoitaja, Arvid Johnson puheenjohtaja ja John Siitonen kirjuri.

kodin hankintapuuhiin. Työväenyhdistys Veli joka laillistettiin omaisuutta omistavaksi yhdistykseksi, pääsi omiin suojiinsa ennen kyseellisen vuoden loppua. Uuden kodin avajaisjuhlat vietettiin jouluk. 1 ja 2 p:nä; juhlanäytelmänä esitettiin Kotiatulo ja puhujina olivat Alex Halonen, Kaarlo Wehteri ja J. W. Meriläinen.

Oman toimitalon valmistuminen, minkä seurauksena yhdistykselle lankesi kymmentuhannen dollarin kiinnevelka, merkitsi siltikin uuden ajan koittoa osastolle ja sen kulttuuri- ja valistustyön laajentumista. Toista vuotta talon valmistumisen jälkeen osaston jäsenmäärä oli saavuttanut kahdensadan merkin ja parhaimmillaan ollen v. 1913 se kohosi 450 joista täysinmaksaneita oli 335. Veljen talo on vielä nytkin Kansanvallan Liittoon kuuluvan osaston käytettävissä ja kaikki velat siitä on jo aikoja sitten suoritettu.

Osaston parhaimpina toimintavuosina oli näytelmäseuran ohella soittokunta ja laulukuoro hyvässä toimintavireessä. Mieskuoro toimi hyvällä menestyksellä useita vuosia Leo Jaakkolan johdon alaisena. Voimistelu- ja urheiluseura Karhu saavutti aikoinaan kuuluisuutta ja sen riveissä ovat innokkaasti toimineet vielä nytkin osaston tehtävissä mukana olevat Väinö Tirri ja Akseli Nielsen. Karhun "kunniaa" ovat ylläpitäneet myöskin Sam Hokkanen ja Mauri Rivers.

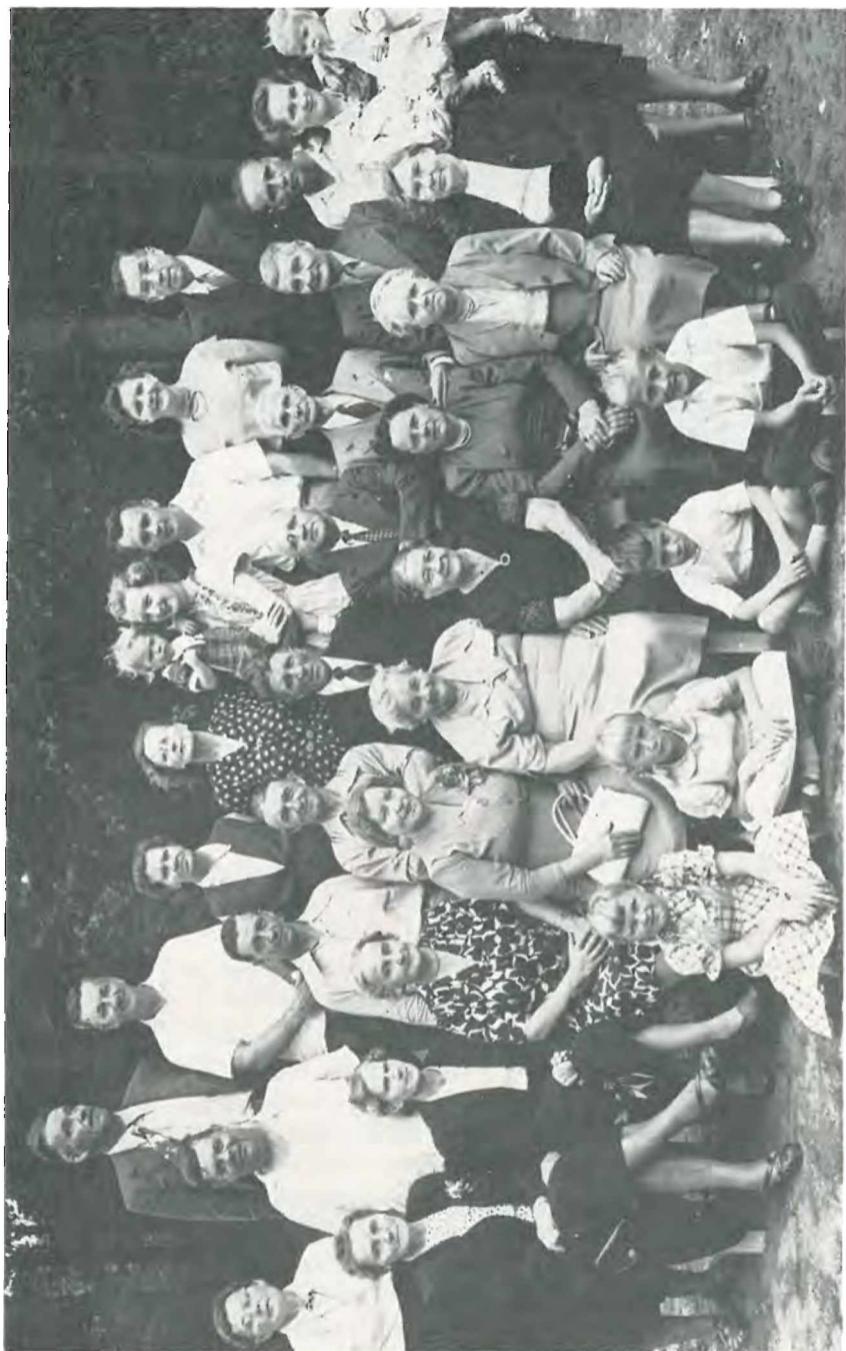
Quincyn näyttämötoimitsijoihin on vuosikymmenien aikana

kuulunut monia satoja henkilöitä, joiden kaikkien nimiä on mahdoton luetella. Pitempiaikaisista näyttelijöistä voidaan kuitenkin muistaa ainakin seuraavat, joista toiset vieläkin ovat toiminnassa mukana: Yrjö Koskinen, Victor ja Jenny Hantunen, Toivo N. Nousio, Emma Koskinen, Kalle Flinck, Mandi Wilson-Askeli, Jacob Eko, Ada Karttunen, Martti Kantola, Emil Leino, Abel Djerf, Impi Piispanen-Jut'la, Hilda Koski, Nestori Flinck, Paul Thompson, Victor Vilander, Fanny Lehti Arvid ja Senja Johnson, Ida Lähdemäki, Katri Sward, Emil Knuutti, Eva Laakso, Pentti Autio, Jalmar Paananen, Thelma Mattson, Sylvia Knuuttunen-Björnholm, Taimi Gleeson ja mehevistä esityksistään tunnettu ja vieläkin mukana oleva Antti Soikkeli. Nuoremmista ja nyt mukana olevista näyttelijöistä ja laulajista on mainittava muillakin paikkakunnilla tunnetuksi tulleet Kaarin Hill-Chapman, Akseli Nielsen ja Sigrid Johnson.

Entisinä aikoina Quincyn osastoa järjestön kokouksissa edusti hyvin usein Kaarlo Wehteri. Sitten järjestyksen kokouksiin ja Liiton hallintoon ovat Quincysta osallistuneet Toivo N. Nousio ja Akseli Mattson. Eri aikoina osaston ansioituneimpiin toimitsijoihin on luettava vielä Fiilus Särkinen, Hjalmar Sakki, Väinö Tirri, Ida Eloranta, Karoliina Kurko, John W. Kujanpää Selma Mattson, Aini Nousio, Henry ja Hulda Huhtanen, Akseli ja Wilhelmiina Johnson, William ja Hilja Luukkonen, Fred ja Anna Lukkarinen, Arthur ja Lyyli Koski, Herman ja Fia Risku, Hilma Ostman, Reino Mäki, Simo Karpoff, Kusti ja Ida Aalto, Aino Hiekkaranta, Alma Hautala Emma Knuuttunen, Herman ja Hilja Kyllönen, Sanni Pelander, Aino Siitonen, Anna Salminen, Anna Maria Uimonen, Enne Wall, Ida Koljonen ja Hulda Markola.

Osasto on Quincyn suomalaisten keskuudessa muun kulttuuri- ja aatteenlevitystoimintansa ohella ratkaisevasti myötävaikuttanut myös paikallisen osuuskunnan perustamiseen ja kehittämiseen. Osastolla parhaimpina aikoina oli myöskin puisto kesäisten juhlien ja urheilukilpailujen järjestämiseksi.

Järjestössä tapahtuneet hajaantumiset eivät ole voineet järkyttää Quincyn osaston enemmistön omaksumaa sosialidemokraattista suuntaa. Vuoden 1914 hajaannuksen aiheuttamissa myllerryksissä osastosta jouduttiin erottamaan ainoastaan viisi jäsentä, mutta vuoden 1920 hajaannuksessa, jolloin osasto 89 äänellä 24 vastaan lopullisesti päätti pysyä sosialistipuolueessa, paikkakunnalle syntyi uusi vasemmisto-osasto, joka liittyi itsenäiseen järjestöön. Joitakin vuosia uusi osasto toimi n. s. italialaisten haalissa ja ensimmäisinä vuosina sen kannatusjoukkoihin liittyi ainakin toista sataa henkilöä.

Kansanvallan Liiton Norwoodin osaston jäseniä v. 1949.

Sittemmin sen kannatus heikkeni ja Quincyssa, samoin kuin muualakin, kuuluu heidän yhdistyksensä nyt I. W. O.-järjestöön.

Quincyn sosialistiosasto erosi sosialistipuolueesta muiden suomal. osastojen kanssa samaan aikaan v. 1936 ja oli mukana perustamassa Kansanvallan Liittoa, johon se nyt kuuluu.¹⁰

NORWOOD, Mass. — Norwood, jossa suomalaisten lukumäärä on aina ollut pienempi kuin muissa Massan suuremmissa tehdaskaupungeissa, on harvinainen poikkeus siinä, ettei siellä koskaan ole syntynyt muuta suomalaista yhdistystä kuin työväenyhdistys ja siitä muodostunut sosialistiosasto. Siellä ei ole ollut seurakuntaa eikä raittiusseuraakaan.

Työväenyhdistyksen perustamisliike alkoi hajanaisen keskusteluseuran piiristä. Seuran toimesta oli järjestetty puhetilaisuus Imatra-liiton puheenjohtajalle, Mr. J. Laitiselle maalisk. 20 p:nä 1904. Tässä tilaisuudessa perustettiin yhdistys, jonka virallinen nimi oli Finnish American Labor Alliance Imatra 29 ja johon liittyi heti 18 jäsentä, paikkakunnan suomalaisten kokonaislukumäärän ollessa 25:n vaiheilla. Yhdistyksen ensimmäinen puheenjohtaja oli Adam Lehto, sihteerinä Mr. Huntroos ja rahastonhoitajana Oscar G. Bagge. Alussa yhdistys toimi keskikaupungilla vuokrahuoneistossa siinä rakennuksessa, minkä nykyisin omistaa William Aho ja jossa sijaitsee hänen huonekaluliikkeensä. Siinä huoneistossa muiden illanviettojen ohella esitettiin myöskin näytelmiä, vaikka varusteet siihen olivat kovin puutteelliset.

Vuonna 1905 yhdistys osti tonttimaan Chapel Courtin varrelta ja rakennutti siihen vaatimattoman toimihuoneiston, jonka veroarvoksi seuraavana vuonna oli merkitty \$2 000.00. Yhdistyksen jäsenmäärä oli silloin 60. Muiden suomalaisten yhdistysten mukana Norwoodin yhdistyskin päätti erota Imatrasta v. 1906 ja liittyä sosialistipuolueeseen ja heti sen jälkeen myöskin suomalaiseen järjestöön. Uudestaan järjestetyn ja laillistetun yhdistyksen nimeksi tuli Finnish Workingmens' Association Into, jolle entisen yhdistyksen kiinteistöomaisuudet siirrettiin. Luovutuskirjan allekirjoittajat olivat John Nykvist, John Mäki, Otto Kulmala, Kalle Virtanen, August Lehtonen, Adam Lehto, Kustaa Aaltonen ja Oscar G. Bagge.

Yhdistystoiminnan laajentuessa ja jäsenmäärän lisääntyessä tuli tarpeelliseksi hankkia laajempi toimihuoneisto. Uusi ajanmukaisempi haali rakennettiin entisen paikalle kesällä 1912. Sitä seurasi vilkas toiminta-aika. Kaikki tavanmukaiset alaosastot toimi-

vat ripeästi ja osaston jäsenmäärä v. 1917 nousi yli kolmensadan. Silloin paikkakunnan täysikasvuisesta suomalaisesta väestöstä 90 pros. kuului työväenyhdistykseen.

Kommunistihajainnuksessa Norwoodin osasto suurella enemmistöllä linjautui vasemmistokannalle. Taloyhdistyksen enemmistön mukana haali jäi heidän haltuunsa ja nyttemmin siellä on toiminnut I. W. O:n paikallinen jaosto.

Osastosta pois jääneet sosialidemokraatit muodostivat uuden osaston, joka liittyi sosialistipuolueen valtiojärjestykseen ja pysytteli siinä 1936 asti. Sen jälkeen tämä osasto on kuulunut Kansanvallan Liittoon. Ensimmäisen työväenyhdistyksen perustavia jäseniä oli paikkakunnalla seitsemän vielä v. 1950. Heistä Oscar G. Bagge kuului Kansanvallan Liiton osastoon toimien sen rahastonhoitajana. Muut Kansanvallan Liiton osaston johtokunnan jäsenet ovat: William Aho, Ivar Mäki, Alma Eklund, Aino E. Aho, Emil Salonen ja Carl Helsten. Osaston jäsenmäärä on viime vuosina vaihdellut 30 ja 40 välillä ja se pitää yllä järjestelmällistä aatteenlevitystoimintaa sosialidemokratian ja kansanvallan puolesta.²⁹

Emil Salonen ja Aino Aho.
Pitkäaikaisia Raivaajan as-
oitsijoita Norwoodissa.

BOSTON, Mass. — Bostonin suomalainen työväenyhdistys, mikä monta vuotta toimi Allstonissa, on alkuaan perustettu toisessa Bostonin esikaupungissa, Cambridgessa huhtik. 22 p:nä 1904. Perustavan kokouksen puheenjohtajana oli John Oikemus ja pöytäkirjurina Jacob Koskela. Viimemainittu yhä kuuluu Kansanvallan Liittoon, tällä kertaa yleisjäsenenä.

Uuteen yhdistykseen liittyneet 15 jäsentä olivat enemmistöltään Suomi-raittiusseurasta erotettuja. Erottaminen oli tapahtunut sen vuoksi, että he olisivat tahtoneet uudenaikaistuttaa seuran vanhoihin kaavoihin ahdistettua toimintaa. Yhdistykselle saatiin lupakirja ja toimintaohjeet Imatra-liitolta, mutta siitä erottiin v. 1906 ja liitettiin sosialistipuolueeseen.

Vilkas toiminta alkoi v. 1910, jolloin yhdistykselle, jonka suojissa toimi puolueeseen kuuluva osasto, ostettiin oma toimihuoneisto Allstonista hiukan yli neljäntuhannen dollarin kauppahinnalla. Tuupaantulijaisjuhla vietettiin huhtik. 23 p:nä. Yhdistyksen innokkaimpia toimitsijoita olivat John ja Olga Oikemus, Jacob Koskela, Otto Kortelainen V. Mickelson, Toivo Iltanen, Kalle Backman, A. J. Kajander, D. Kajander, Yrjö Koskinen, Niilo Huuskonen Aaret Huoppi ja Emil Pitkänen.

Vuoteen 1921 asti yhdistys oli selvästi sosialidemokraattisella kannalla, mutta sen jälkeen siihen on kuulunut erilaisilla käsityksillä varustettuja henkilöitä. Hetken aikaa se kuului kommunistiseen Workerspuolueeseen mutta on ollut itsenäisenä vuodesta 1935 asti. Toimintavoimien heikentymisen vuoksi yhdistyksen haali myytiin v. 1946 ja sen jälkeen yhdistyksen toiminta on miltei kokonaan rajoittunut sääntömääräisten kokousten pitoon.

Allstonin haalissa toimi myöskin Kansanvallan Liittoon kuuluva osasto, mutta haalin myynnin jälkeen senkin oli lopetettava toimintansa.²¹

CANTERBURY, Conn. — Viimeisten vuosikymmenien aikana on eri kaupungeista ja teollisuuskeskuksista kerääntynyt arviolta lähes kaksi tuhatta suomalaista perhettä Connecticutin valtioon itäiseen osaan ja läheisiin rajakyliin Rhode Islandin puolelle. Seutua nimitetään tavallisesti Canterburyn "kontriksi", johtuen sen nimestä kylästä, jota voidaan pitää noin 40 mailin ympyrässä olevan suomalaisasutuksen keskuksena.

Ensimmäinen työväenliikkeen yhdistys perustettiin Canterburysssä nimeltä Canterburyn Suomalainen Farmariyhdistys. Sen tarkoituksiksi selitettiin "pitää yllä seurustelupaikkaa jäsenilleen, toimeenpanna ja ylläpitää opintoja, luentoja ja lukutilaisuuksia, näyttäntöjä ja huveja jäsenten henkiseksi ja siveelliseksi hyödyksi; levittää kirjoja ja kirjallisuutta edistääkseen sen kautta jäsentensä tietoa ja heidän yhteiskunnallisten velvollisuuksiensa tuntemusta."

Tämä yhdistys muodostettiin sosialistiosastoksi marrask. 2 p:nä 1919 ja se liittyi sosialistipuolueeseen ja suomal. järjestöön. Sosialistiosaston perustavassa kokouksessa puheenjohtajana oli Viljo Vaara ja pöytäkirjurina Fiina Salminen. Osaston rahastonhoitajaksi valittiin Heikki Ukkonen, rahastonkirjuriksi Nikodemus Saastamoinen ja jäsenkirjuriksi Väinö Grönman. Osaston vanhimpiin toimitsijoihin edellisten ohella kuuluvat John ja Hanna Miller, Aug. Siitonen, K. ja Roosa Koistinen, K. J. Kallio, Jenny Rautio, Väinö Mic-

Canterburyn osaston jäsenistöä v. 1950.

Yläriivi vasemmalta: Charles Morson, Väinö Vella, Valentine Penttälä, John Hiltunen, Frank Laivo, John Miller, Nikodeemus Saastamoinen, Jaakko Brax, Heikki Ukkonen ja Väinö Gronman. Toinen rivi: Henrietta Hiltunen Onni Lassila, Mrs. Brax, Matti Rinne, Liisa Penttälä, Nanni Lassila, August Siitonen, Laurel-Ann Lassila, Paul Jernström, Ellen Rinne, Helle Mäki, Emil Rautio, Lily Miller, Kalle Kallio ja Olga Siitonen. Alarivi: Ida Laivo, Mary Grönman, Margit Jernström, Riika Ukkonen, Anna Saastamoinen, Mary Kallio, Hanna Miller, Jenny Rautio ja Saimi Morson.

helson ja myöhemmin paikkakunnalle tulleista toimitsijoista on mainittavimmat Charles ja Saimi Morson ja Väinö Vella.

Osastolle rakennettiin oma talo, mikä valmistui joulukuksi 1925. Tämä talo on siitä asti ollut paikkakunnan ja ympäristön suomalaisten pääasiallinen seura- ja työväenliikkeen valistustoiminnan keskus. Tämän talon suojissa on tuettu osuustoimintaliikettä ja sotien johdosta kerätty Suomen puutteessaoleville avustusta, joka rahassa nousee yli kahdenkymmenen tuhannen dollarin ja lisäksi monia kymmeniä tonneja vaatteita. Parhaimmillaan ollen on osaston, mikä nyt kuuluu Kansanvallan Liittoon, jäsenmäärä ollut siinä 60 vaiheilla.

Kaksikymmenluvun lopulla näille maanviljelysseuduille järjestettiin myöskin I. W. W:n kannatusrengas, jonka lähimpänä tehtävänä oli Industrialistin tukeminen. Se rakensi itsellensä haalin Brooklyniin, Conn. Kommunistihajaannuksen jälkeen vasemmistoon liittyneet, jotka Brooklyniin perustivat uuden Suomalaisen Työväenyhdistyksen v. 1927, hetken aikaa toimivat vuokralaisina i-w-w-läisten huoneistossa. Kommunistista liikettä kannattavat toimivat nykyisin siellä kuten muuallakin I. W. O:n paikallisessa jaostossa ja I. W. W:n kannattajat ovat toimintavoimien heikentymisen vuoksi joutuneet luopumaan toimihuoneistostaan.²²

ABINGTON, Mass. — Yhä vireässä toiminnassa oleva Abingtonin Suomal. Kansanvallan Liiton osasto johtaa juurensa maalisk. 10 p:nä 1910 naapurikaupungissa, Brocktonissa, perustetusta sosialistipuolueeseen heti liittyneestä osastosta. Brocktonissa toimittiin amerikkalaisen osaston alaosastona kolmisen vuotta ja sen jälkeen muutettiin Abingtonin puolelle, jonne nauhankutomoissa suurimmaksi osaksi työskentelevät suomalaiset olivat muuttaneet asumaan. Jo tätä ennen, v. 1906, oli Brocktonissa perustettu suomalainen osasto, mutta se eli vain vuoden ajan.

V. 1910 osaston perustavan kokouksen puheenjohtajana oli Paul Kasurinen ja kirjuriina Frank Rostedt. Perustavista jäsenistä muistetaan Axel Natunen, Emanuel Hanhy, Nikolai Tyni, Väinö ja Venla Nyberg David Laine, Emil Vainio, Matti Paananen ja John Kivinen. Monet näistä ovat vieläkin osaston toiminnassa.

Toimintapaikaksi ostettiin v. 1915 vanha koulutalo \$9,000.00 kauppahinnalla, johon sitten lisättiin näyttämö ja ravintolahuone, jotka tulivat maksamaan \$1,200.00. Vliikkaalla toiminnalla on osasto, jonka jäsenluku parhaillaan on ollut 50 vaiheilla, suorittanut kaikki sitoumuksensa, joten haali nyt on velaton. Kaikki tavanmukaiset alaosastot ovat olleet toiminnassa ja Abingtonin toverit ovat

Abingtonin osaston jäseniä v. 1950.

Yläriivi vasemmalta: Nikolai Tyni, Karl Haavisto, Earl Wayne, Karl Jonasson, Emil Vainio, Viljo Paananen, Väinö Nummelin, David Laine ja Walter Cabb. Keskimmäinen rivi: Hulda Tyni, Elida Laine, Alma Wayne, Toini Salminen Amanda Paananen, Lempi Haavisto, Jenny Johnson ja Hilja Ramo. Alarivi: Matti Paananen, osaston perustava jäsen, Aino Cabb, Edid Paananen, Hellen Paananen, Karl Paananen, Miriam Jonasson ja Sanni Vainio.

ohjelmanesitysjoukkueellaan monina vuosina vierailleet muissakin osastoissa. Monet osaston jäsenet ovat järjestäneet näytelmäesityksiä, mutta pääasiallisesti tätä toimintaa on johtanut David Laine. Osastolla oli soittokunta ja orkesteri vähän aikaa; edellistä johtivat Emil Sjölund ja Väinö E. Newberg ja jälkimmäistä Kalle Salo. Vuoden 1950 osaston johtokuntaan kuuluivat Nikolai Tyni, David Laine, Miriam Jonasson, Earl Wyne, Väinö Nummelin, Matti Paananen ja Väinö E. Newberg.²³

HINGHAM, Mass. — Hinghamin nykyinen Kansanvallan Liiton osasto muodostuu osittain myöskin naapurikauppalan, Weymouthin suomalaisista. Ensimmäinen sosialistiosasto "Toivo" perustettiin siellä noin 40 vuotta sitten. Se toimi v. 1923 laillistetun South Hinghamin maanviljelijöiden yhdistyksen huoneistossa pari vuosikymmentä. Vilkkaimpina aikoina oli osastossa viitisenkymmentä jäsentä, mutta Kansanvallan Liiton osaston toiminta-aikana jäsenmäärä ei ole milloinkaan ylittänyt kahtakymmentä.

Sosialistiosaston perustavia jäseniä ja huomatuimpia toimitsijoita talon ostamisen aikana olivat: Henry ja Anna Ylönen, Alex ja Katri Salmela, Edward ja Julia Hill, Jalmar ja Alma Nissilä, Selim ja

Anna Saloniaa, Adolf ja Alma Sahanen. Monet näistä tovereista yhä ovat kiinteästi mukana osaston toiminnassa. Nyttemmin siinä ovat järjestäjinäkin toimineet Hilja Kosonen ja John Kataja.

WEST WAREHAM, Mass. — Nyt Kansanvallan Liittoon kuuluva West Warehamin osasto perustettiin maalisk. 12 p:nä 1921. William Kosken asunnolla pidetyssä kokouksessa. Osastoon liittyivät seuraavat jäsenet: Emil Hill, Lizi Hill, Thomas Laine, Fanny Laine, William Koski, Hilda Koski, Herman Korpi, Matilda Korpi, Oskar Perälä, Helmi Perälä, John Hänninen, Hanna Hänninen, William Hautanen, Onni Saari, Jenikus Rautio, Anton Erickson, Anna Erickson, Soffi Winberg ja Jalmar Mäki kuten Carl Carlson osaston historiaa koskevissa muistelmissaan selostaa.

Osasto rakennutti itselleen oman haalinsa, joka valmistui syksyllä 1922. Runsaalla ohjelmalla varustetut kolmipäiväiset avajaiset pidettiin syysk. 2, 3 ja 4 päivinä. Sen jälkeen noin viidentoista vuoden ajan osaston toiminta oli vilkasta, vaikka jäsenmäärä suomalaisten vähälukuisuuden vuoksi ei milloinkaan kohonnut kovin suureksi. Tavallisesti se on ollut 40 ja 30 vaiheilla. Vanhoista toimitsijoista vielä on remmeissä Anna Erickson, Emil ja Sandra Rinne, Lempi Laivo, Carl Niemi ja Carl ja Lyyli Carlson.

SOUTH CARVER, Mass. — Massachusettsin Cape Cod-niemien juurelle, South Carverin karpalonviljelysalueelle perustettiin suomal. sos. osasto elok. 20 p:nä 1911 Erland Uparin ollessa syntysanojen lausujana. Perustavista jäsenistä voidaan muistaa ainakin Anton Erickson, Jalmar Nissilä, Carl Niemi, Anna Erickson, John Kataja ja Sanna Johnson. Parhaimpina aikoina osaston jäsenmäärä nousi 30:een ja toiminnassa oli soittokunta ja näytelmäseura. Osasto toimi vuokrahuoneistossa ja eli se vain lyhyen ajan suomalaisten paikkakunnalta poismuuton vuoksi.

FALL RIVER, Mass. — Viisi vuotta elänyt Fall Riverin "tyttöjen osasto" perustettiin v. 1910, New Yorkista sinne muuttaneiden kotiapulaisina toimivien suomalaisten naisten toimesta, jonka johdosta se sai yllämainitun nimen. Perustajina oli sentään kaksi miestäkin, vaikka paikkakunnalla ei ollut montakaan suomalaista mieshenkilöä. Perustajat olivat Theodore Laurell, Albin Mäki, Aino Aarnio, Olga Wilen, Maimy Pottinen ja Elsa Freeman. Osaston lyhytaikainen toiminta rajoittui pääasiassa sosialistisen kirjallisuuden ja sanomalehdistön levitykseen.

PAWTUCKET, R. I. — Tässä Rhode Islandin tehdaskylässä perustettiin suomal. sosialistiosasto v. 1906. Sosialistipuolueen valtiokomitea myönsi sille lupakirjan mainitun vuoden lokak. 25 p:nä. Perustavassa kokouksessa siihen liittyivät David Liika, Antti Rämö, Hjalmar Hovi, Joel Björklund, Emil Väkevä Arvi Kultalahti, Pekka Turunen, Hilja Astren, Maria Astren, Leena Astren, Sofia Alanko, Olga Humppi ja Hilma Sygneus. Osaston toiminta oli vilkasta parinkymmenen vuoden ajan, mutta ensimmäisen maailmansodan aikana, ulkomaalaisvainojen johdosta osaston asiakirjat takavarikoitiin ja arkistot vietiin, joten sen toiminnasta ei voida saada tarkempaa selvyyttä. Ivar Alanko oli osaston edustajana Hancockin edustajakokouksessa.

Paikkakunnan vähälukuinen suomalainen väestö on suurimmita osaltaan ollut tehdastyöläisiä. Mukana oli sentään yksi arkkitehti Thomas Väisänen, joka aikoinaan toimi osastossa ja oli innokas Raivaajan kirjeenvaihtaja. Osasto lopetti toimintansa v. 1938.²⁴

ROCKPORT, Mass. -- Toisessa yhteydessä kerrotun Amerikan suomalaisten ensimmäisen sosialistiosaston, Rockportin "Myrskyn" elinikä ei ollut pitkä. Sen perustajan A. F. Tannerin poistuttua osastokin heitti henkensä.

Uusi työväenyhdistys perustettiin kurikkalais-virtauksien korkeimmillaan ollessa elok. 29 p:nä 1902. Sen nimeksi hyväksyttiin "Veljeys" ja se liittyi Imatra-liittoon. Sen kaksi jäsentä, Emil Takala ja Joonas Humula perheineen lähti Sointulaan. Aatteellisten käsitysten selviintyessä yhdistys erosi Imatrasta ja liittyi sosialistipuolueeseen jouluk. 28 p:nä 1905. Uusi osasto nimitettiin nyt "Murtajaksi."

Poliittisten erimielisyyksien takia osasto häädettiin raittiusseuran talosta, jossa se oli toiminut ja se pakotti oman huoneiston rakentamiseen. "Murtajan" haalin avajaisjuhlat pidettiin lokak. 17 ja 18 päivinä 1908. Vaikka viidentuhannen dollarin haalista koituihin noin kolmen ja puolen tuhannen dollarin velka, osasto, jonka jäsenmäärä nyt kohosi 80:een, suoriutui sitoumuksistaan hyvin ja toimi menestyksellisesti toistakymmentä vuotta. Mutta 1922 alkanut kymmenkuukautinen murtimotyöläisten lakko joka ajoi suomalaisia pois paikkakunnalta ja lamaannutti kaiken liiketoiminnan, aiheutti myöskin osaston toiminnassa heikentymisen, josta se ei milloinkaan enää päässyt entiselleen. Vihdoin talo jouduttiin luovuttamaan pankille v. 1940.

Rockportin osastolla ei milloinkaan ollut vakinaisella palkalla

Kansanvallan Lilton Cape Ann'in (Rockport) osaston jäsenistöä v. 1949.

toimivia alaosastojen johtajia. Sivutoimenaan näytelmäseuraa johtivat Hjalmar Johnson, Hannes Lindh, Santeri Saari, Arvid Johnson, Johan Ranttila, Ernest Johnson ja Hjalmar Virtanen. Soittokunnan johtajina olivat Aaro Haapanen, Kalle Heino Matti Mattila, Ernest Nelson, Kalle Ferin, Erkki Jolikko, Paavo Nevala ja Johan Ranttila. Laulukuoron johtajina olivat ainakin Toivo Hukkanen ja Matti Mattila. Osaston innokkaimpina kirjallisuusasioitsijoina toimivat Gustaf Helsberg, Heikki Hakala, Hjalmar Virtanen, Santeri Saari, Erkki Jolikko, William Johnson, John Mäki, Elizabeth Hakala ja Elsa Nevala. Parhaimmillaan ollen osaston jäsenluku oli 114 vaiheilla. Paikkakunnan vanhimmat sosialistisen liikkeen toimihenkilöt, joista monet olivat mukana jo "Myrskyn" aikana, voidaan luetella seuraavasti:

John Hyvönen, Matti Hakala, John Erickson, Joonas Humalamäki, Emil Takala, Jacob Ruohomäki, Matti Humalamäki, August Ahonen, Erkki Jolikko, Victor Helsberg, Hjalmar Johnson, John Humalamäki, Reeta Humalamäki ja Mary Pulkka. Osasto oli mukana kaikissa järjestön toiminnoissa ja Rockportissa vietettiin Uuden Englannin alueen kesäjuhlat v. 1910.

Muutamia vuosia paikkakunta oli ilman minkäänlaista työväenliikkeen toimintaa, mutta v. 1946 perustettiin jälleen Rockportiin Kansanvallan Liiton osasto, joka siitä asti on toiminut kohtalaisella menestyksellä. Uuden osaston toimitsijoista on jälleen mainittava veteraanit Hjalmar Johnson, William Johnson, Joonas Tikkanen ja

John Mäki. Monet muut osallistuvat osaston toimintaan, mikä nyt jälleen on keskitetty raittiusseura "Valon Leimun" huoneistoon.²⁵

LANESVILLE, Mass. — "Kiipin" niemen toiseksi tärkeimmässä kaupungissa, Lanesvillessä, perustettiin sekava-aatteinen työväenyhdistys jo v. 1902. Siitä muodostui sosialistiosasto, joka liittyi puolueeseen kesäk. 1906. Yhdistyksen perustajista ja osaston vanhimmista toimitsijoista voidaan muistaa ainakin Otto Knuutti, Sämi Ruotsalainen, Taneli Laurila, John Valjus, Jacob Johnson, Erkki Larson, Edward Kumpula, Matti Nikkola, Iivari Karvala, Uno Anderson, William Nyman, John Laakso, Anton Valenius, Victor Viitala, Jacob Mattila, Nestor Asiala, Frank Jokinen, Väinö Oksa, Jukka Jacobson ja Väinö Carlson.

V. 1911 osasto osti toimihuoneekseen vanhan asuntorakennuksen, josta talkootyöllä valmistettiin haali. Uuden haalin avajaisjuhla vietettiin maaliskuussa 1912. Tavanmukaiset alaosastot olivat toiminnassa ja osaston jäsenmäärä parhaimmillaan ollessa nousi 80:een. Haali, joka kommunistihajaannuksessa jäi vasemmistolle, on kahdesti joutunut tulipalon saaliiksi. Ensimmäinen tulipalo v. 1917 vain osittain vahingoitti sitä mutta 1928 tulipalo tuhosi sen kokonaan. Vuoden 1920 hajaannuksen jälkeen paikkakunnalle jäi pieni sosialidemokraattinen yhdistys, mutta yleinen teollisuuspuola, joka ajoi suomalaisia pois paikkakunnalta, pakotti sen lopettamaan toimintansa v. 1931. Niiltä ajoilta asti myöskin vasemmistolaisten toiminta on ollut hyvin heikkoa.

PEABODY, Mass. — Lähellä Bostonia sijaitsevassa nahkateollisuuskaupungissa, Peabodyssa, perustettiin Suomalainen Työväenyhdistys "Taimi" syysk. 20 p:nä 1903. Se liittyi Imatra-liittoon ja sai järjestysnumerokseen 17. Perustettaessa siihen liittyivät Otto Lahti, Ellen Penttilä, Martta Laatu, Hanna Luomajoki, John Kangas, K. S. Salminen, Wilho Heino, Maria Aaltonen, Victor Tuominen, A. W. Halonen, Mathilda Asikainen, Olga Mäki, J. Nurmi, John Aaltonen, John Pauliin, Herbert Helin, Oskari Grönroos, Alma Suominen, Eenokki Tikkanen ja John Asikainen, jonka asunnossa kokous pidettiin. Yhdistys erosi Imatrasta ja liittyi sosialistipuolueeseen 1906. Siinä oli silloin 67 jäsentä.

Entisinä aikoina Peabodyn osaston toiminta oli monipuolinen ja vilkas. Siellä oli soittokunta, joka usein esiintyi järjestön yhteisissä juhlissa ja näyttämötoiminta oli hyvässä vireessä. V. 1907 ostettiin osastolle talo, jossa toimittiin 40 vuotta. Taloa oli kahdesti jouduttu

Peabodyn työväenyhdistys Taimen johtokunta v. 1949.

Yläriivi vasemmalta: Walter Forström, Otto W. Koskinen, Karl A. Karra, Matti Carlson, Emil Mäenpää; alarivi Väinö Wiljamaa, rahastonhoitaja, Aino Sipilä, kirjuri, Matti Kolhonen, presidentti ja George W. Laakso, rahastonkirjuri.

korjaamaan tulipalon aiheuttamien vaurioiden vuoksi ja vasta 1947 se myytiin toimintavoimien vähentymisen vuoksi.

Näyttämötoiminnan johtajina ovat Peabodyssa toimineet Werner Tikkala, Vilho Tikkala, Taneli Ellonen, Väinö Wiljamaa, Onni Keto, Hannes Siira ja Edward Tuominen. Soittokunnan johtajista huomatuimmat ovat Oskari Grönroos, Jooseppi Miettinen, Valle Semberg Kalle Rosendahl, J. Kangas, August Kangas, Anton Hjelm, Fred Mononen, Vihtori Frändilä, Alex Reimont, Emil Luomala, Kalle Ferin, Heikki Tirronen ja useampaan eri otteeseen Väinö Wiljamaa.

Edellämäinittujen ohella osaston inokkaimmista toimitsijoista on lähinnä mainittava seuraavat: J. H. Sassa, Matti Kolhonen, Maria Kolhonen, G. Laine Svante Lilja, Naimi Störström, Kalle A. Karra, Saimi Karra, Onni Keto, Walter Forström, Matti Carlson, Emil Mäenpää, Aino Sipilä, Otto W. Koskinen, K. V. Laakso Verner Laakso ja George W. Laakso. Parhaimmillaan ollen osastoon kuului 150 jäsentä. Kolmikymmenluvun puolivälissä osasto jäi pois sosialistipuolueesta ja siitä asti työväenyhdistys "Taimi" ei ole kuulunut mihinkään laajempaan järjestöön.²⁴

ASHBY, Mass. — Lähellä Fitchburgia sijaitsevassa, Ashbyn maanviljelyskylässä perustettiin Suomalainen Työväenyhdistys

"Voima" maalisk. 1 p:nä 1912. Perustajina olivat Mikko Nevala, Jacob Suokko, Maria Suokko, Alfred Orava. Senja Orava, Hjalmar Joki ja John Nättilä. Hetimiten ryhdyttiin oman kodin hankintapuuhiin ja pian saatiinkin rakennus valmiiksi. Talon nimeksi annettiin "Maja" ja siellä aikoinaan oli käynnissä vilkas haalitoiminta, mihin ympäristön osastoista tehtiin vierailuja. V. 1924 talo joutui tulipalon uhriksi, mutta uusi "Maja" nousi pian entistä ehompana ja vielä lähemmäksi kauppala.

Parhainpina toiminta-aikoina osaston jäsenmäärä oli 50 vaiheilla. Erilaisissa osaston tehtävissä eri aikoina ovat kunnostautuneet ainakin seuraavat henkilöt: Sven ja Anna Mäki, Hilda Joki, Kirsti Lindroos, Timo Lindroos, Armas Seppälä John Anttila, Jacob ja Maria Suokko, E. Kiiskilä, J. Hill, Fiina Piispanen, Eva West. Mrs. Wäyrynen, Oskari Joki Otto ja Laina Louhi, John ja Hanna Pätäri, Alfred ja Eva Ranta, John ja Hanna Aho ja Senja Joki.

Sittemmin osaston toiminnan heikentyessä "Maja" luovutettiin osuustoiminnallisen farmariyhdistyksen haltuun ja pieni Kansanvallan Liiton osasto, mikä yhä on toiminnassa, käyttää haalia tarpeitensa mukaan. Suurin osa Ashbyn osaston jäsenistä ja asukkaista käy Saiman järjestämässä tilaisuuksissa Fitchburgissa.²⁷

CHESTER, Mass. — Murtimo- ja kivityöläisten toimesta, Andrew Kalkeen ollessa puhujana, perustettiin pienen suomalaisasukkeen keskuuteen Chesteriin, Mass., sosialistiosasto marraskuussa 1908. Ensimmäisenä puheenjohtajana oli Albert Hänninen, pöytäkirjurina John Hakola ja jäsenkirjurina Heikki Huhtanen. Sittemmin innokkaimpia toimitsijoita olivat Victor Viljanen, William Kivi-lahti, Heikki Koivisto ja Albin Salo. Osaston kokoukset pidettiin perheasunnoissa ja iltamia pidettiin vuokratuissa haaleissa. Kun suomal. väestö paikkakunnalta hupeni kovin vähäiseksi, lopetti osasto toimintansa 30-luvun puolivälissä.

HARTFORD, Conn. — Vuonna 1907 perustettiin Hartfordin pienen suomalais. järjestön osasto, joka myöskin kuului puolueeseen. Kommunistisen liikkeen nousun aikana osasto asettui vasemmistokannalle ja sittemmin siitä muodostui pieni I. W. O:n jaosto.

Hajaannuksessa paikkakunnalle jäi pieni sosialidemokraattinen ryhmä ja sen toimesta 40-luvun alussa perustettiin Hartfordin pienen Kansanvallan Liiton osasto, joka toimi muutaman vuoden ajan. Paikkakunnan suomalainen asutus on aina ollut pieni.

NEWPORT, N. H. — Newportin suomal. sosialistiosasto perustettiin v. 1907. Perustavan kokouksen puheenjohtajana oli Conrad Starr ja pöytäkirjurina Kalle Salmela. Muita perustavia jäseniä oli ainakin Emil Lammi, Herman Mattson, Iisakki Viita Viktor Serentus, Elina Reunanen ja Sofia Salmi.

Osasto, jonka jäsenmäärä parhaimmillaan nousi 130:een, toimi alussa kaupungin laidassa puutteellisessa vuokrahaalissa, mutta v. 1911 osastolle saatiin yksitoistatuhatta dollaria maksamaan tullut oma koti. Toiminta vilkastui tämän johdosta. V. 1930 hankittiin osastolle kesätoimintapaikka, "Purola", jossa vietettiin monia juhlia ja jossa myöskin oli sopiva urheilukenttä ja asuntoja lomailijoita varten. Toimintavoimien vanhentuuessa ja vähentyessä lomailupaikka myytiin, mutta haali, joka nyt on velaton on yhä Kansanvallan Liiton osaston toimintapaikkana.

Paikkakunnan huomattavimpia soittokunnan johtajia ovat olleet Einari Erkkö ja Paul Suorsa. He johtivat myöskin näytelmäseuraa Orkesteria on johtanut vieläkin osaston aktiivisiin toimitsijoihin kuuluva Wilho Mackey. Hän on myöskin johtanut mieskuoroa. Sekakuoron johtajina on ollut John Riihiluoma ja Wendla Hautaniemi.

Osaston nykyisten ja läheisten menneiden aikojen toimitsijoi-

Kansanvallan Liiton Newportin osaston jäsenistöä v. 1950.

Ylärivi vasemmalta: Victor Niemi, Oscar Kainu, John Rissala, Samuel Hautaniemi, Hjalmar Lehtinen, Evert Reunanen, Olli Jaatinen ja Eino Kanto. Toinen rivi: Victor Turpeinen, Alli Turpeinen, Impi Kainu, Mary Rissala, Anna Mackey, Katri Hautaniemi, Elina Reunanen, Fannie Kainu, Delia Tiilikka, Lempi Jaatinen ja Sandra Taimi. Kolmas rivi: Aina Niemi, Mandi Salmela, Frank Taimi, Eino Kainu, Wilho Mackey, August Akkola, August Saarnijoki ja Mandi Saarnijoki.

hin kuuluvat Wilho H. Mackey, Eino Kainu, Olli Jaatinen, August Saarnijoki, Hjalmar Kainu, Tyyne Mackey, Mandi Saarnijoki, Saimi Kainu, lisäksi Viita, Mandi Salmela, Aino Niemi, August Akkola, Viktor Niemi, John Salmela, F. Tammi, Conrad Starr ja Eero Niemi. Osastossa ovat toimineet monet kymmenet muut, joiden nimiä tähän luetteloon ei ole voitu saada.

Kommunistisen liikkeen nousun aikana tapahtuneessa hajaannuksessa paikkakunnalle syntyi itsenäisen järjestön osasto, josta sittemmin kehittyi I. W. O:n jaosto.²⁸

MILFORD, N. H. — Pienen, mutta säännöllisesti toimivan Milfordin Kansanvallan Liiton osaston kantaäiti, Työväenyhdistys "Kajastus" perustettiin marrask. 1 p:nä 1908. Se liittyi heti sos. puolueeseen ja suomalaiseen järjestöön. Perustavassa kokouksessa yhdistykseen liittyivät Albin Stein, Johan Heikkola, Evert Hakkarainen, Matti Lampi, Arvid Kangas, Charles Johnson, Matti Koski ja Emil Ollikainen.²⁹ Murtimo- ja kivenhakkuutyöt olivat niinä aikoina vilkkaat; nuoria miehiä meni ja tuli ja osaston toiminta alkoi heti alussa menestyä hyvin. Parhaimmillaan ollen v. 1914 siihen kuului 90 jäsentä.

Oman talon rakennuspuuhiin ryhdyttiin v. 1913. Monien vaikeuksien ja urakoitsijan kanssa sattuneiden selkkauksien johdosta rakennustoiminta edistyi hitaasti ja haalin avajaisjuhlat saatettiin pitää vasta 1915 uudenvuoden päivänä. Talo, mikä vuoteen 1941 asti oli osaston toimintapaikkana, tuli maksamaan hiukan yli neljä tuhatta dollaria. Sen ensimmäiseen rakennuskomiteaan kuuluivat Chas. Stein, Verner Johnson ja Oscar Winter. Uuden laillistetun yhtiön johtokuntaan, joka rakennustoimintaa valvoi, kuuluivat John Palm, John Lukkari, Antti Paasikivi, Esa Hasu ja Antti Salo.

Näytelmäseuran pöytäkirjat vuodelta 1914 osoittavat, että innokkaimpina toimitsijoina siinä olivat Kaarlo Lingström ja Impi Hänninen johtajina, A. Roiko, Hanna Johnson, K. Ellonen, Hilma Paananen, Aino Paasikivi, Walter Paananen, Jennie Palm, Otto Hasu, Alex Salo, Antti Paasikivi, Fanny Hakala, W. Mäki, Antti Salo, Verner Johnson, Akseli Selin ja Edward Salo.

Voimisteluseura, "Vekkelä Köntys" perustettiin maalisk. 17 p:nä 1914. Perustavassa kokouksessa puheenjohtajana oli Tuomas Huotari ja kirjurina Anni Roito. Siihen liittyi heti 17 jäsentä, joista mainittakoon Antti ja Lydia Linna, jotka siitä asti ovat toimineet työväenliikkeen, etenkin osuustoimintaliikkeen alalla. Kirjallisuuden ja sanomalehtien levitystoiminnassa ovat kunnostautuneet W.

Kansanvallan Liiton Milfordin osaston jäsenistöä v. 1950.

Yläriivi vasemmalta: Hjalmar Hänninen, John Ollikainen, Otto E. Hasu, Jenny Hänninen, Matti Kokko, Helmi Karnis, Samuel Karnis ja Alex Salo. Alarivi: Helmi Ollikainen, Jenny Palm, Senja Karnis, Valma Salo ja Hilja Kokko.

Paananen, Esa Hasu, E. Hakkarainen, Otto Hasu, V. Mäki, Valma Salo ja Matti Kokko. Matti Kokon ja hänen perheensä jäsenien osuus osaston toimintaan kuluneen 35 vuoden aikana on laskettava merkittäväksi ja monelta kannalta katsoen tunnustusta ansaitseväksi.

Kommunistisessa hajaannuksessa osasto jakaantui miltei kahtia ja sitä seurasi vasemmisto-osaston ja sittemmin I. W. O:n osaston muodostaminen, jonka toiminta aina on ollut heikkoa.

NEW IPSWICH, N. H. — Tähän Ashbyn naapurina olevaan maanviljelyskylään perustettiin suomal. sosialistiosasto heinäk. 12 p:nä 1908. Perustajista voidaan muistaa ainakin Matti Mäki, joka yhä on kiinteästi mukana nyt Kansanvallan Liittoon kuuluvassa osastossa, ja hänen ohellaan Antti Linna, Herman Vuori, Bruno Nykänen, Antti Tikka, Lauri Tikka, Herman Helminen ja Hilma Vuori. Osasto toimi ensin kauppalan talossa, mutta 1919 osastolle rakennettiin oma, noin kuusituhatta dollaria maksanut haali jossa toiminta muutamia vuosia oli hyvin vilkasta. Osaston jäsenluku parhaimmillaan ollen nousi 70 vaiheille. Maaseutuosastoille tavanmukaiset alakomiteat olivat toimissa. Muiden ohella oli voimisteluseura, joka John Sirenin johdon alaisena toimi hyvin. Toimintavoimien vähentymisen johdosta haali myytiin v. 1937.

LUDLOW, Vt. — Ludlowin ja Andoverin maanviljelysseuduille on perustettu kaksi suomal. sosialistiosastoa. Ludlowin osasto, mikä nyt kuuluu Kansanvallan Liittoon, perustettiin v. 1912 andoverilaisten ollessa perustajien enemmistönä. Innokkaimpia toimitsijoita olivat A. Laine, John Laine, H. Niinivaara, Kalle Salmi Alma Korpela ja J. Korpela. Osasto kuului sosialistipuolueeseen ja suomal järjestöön.

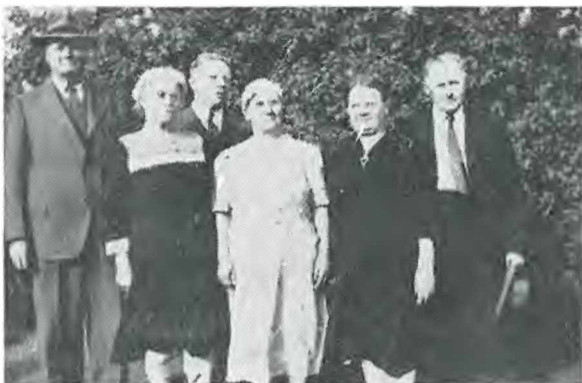
Andoverin osasto perustettiin kesäk. 22 p:nä 1919 ja siihen liittyi heti 43 jäsentä. Perustavan kokouksen puheenjohtajana oli J. A. Rivers ja pöytäkirjurina Maria Rae. Näiden virkailijoiden ohella ensimmäiseen johtokuntaan kuuluivat Otto Rae, J. Mäkelä, K. Ranta, J. Untinen ja John Kalinen. Innokkaimmista osaston toimitsijoita io mainittujen ohella muistetaan Hanna Rivers, David ja Alina Kangas, Kusti ja Mandi Lehtinen, John ja Siina Munukka, William ja H. Davidson ja Emma Kalinen. Osasto kuului myöskin puolueeseen ja suomal. järjestöön.

Nämä osastot yhdistyivät kesäk. 28 p:nä 1923. Siten muodostui vieläkin toiminnassa oleva Ludlowin osasto.³⁴

UNION, Me. — Ensimmäisen maailmansodan jälkeen alkoi Unionin seutu, Mainen valtiossa, saada suomalaisia maanviljelijäasukkaita. Ensimmäisten tulokkaiden joukossa olivat Paavo Pajunen, Einari Pehu, Ernest Junkala ja puhujana ja sanomalehtimiehenä tunnettu Moses Hahl. Kolmen ensiksi mainitun yhteisesti omistamalla maatilalla "Kolmelassa", joksi sitä nimitettiin, perustettiin sosialistiosasto maalisk. 20 p:nä 1921. Useita jäseniä tuli muuttokortilla Fitchburgin Saimasta ja muistakin osastoista. Osastoon liittyivät heti Matti ja Hilda Laitala Moses ja Ida Hahl, Kalle ja Hanna Salo, Frank ja Ilona Silonen, Lauri Kajander, Kalle Leino, Einari Pehu, Ernest Junkala, Paavo Pajunen ja Kustaa ja Helmi Nuppula. Suomalainen asutus laajentui nopeasti ja pian osastoon liittyivät sittemmin sen toimissa jatkuvasti ahertaneet A. T. ja Hanna Olson, William ja Maria Anttila Anton ja Hilma Riutta, Otto Salo, tunnetut näyttelijät Juho ja Helmi Puolakka ja monet muut, joiden nimiä ei tähän ole voitu saada.

Osasto osti itselleen kesätoimintapaikakseen kolmen eekkerin laajuisen kauniin kentän "Seven Tree"-järven rannalta, jossa kesäisin vietetään ulkoilmajuhlia ja Etelä-Mainen yleiset vuotuiset kesäjuhlat. Tämä Kansanvallan Liittoon kuuluva osasto, vuokraa Warrenista ja Unionista huoneustoja silloin kun suurempia tilaisuuksia kesäjuhlien ohella järjestetään. Osasto ei ole jäsenmäärältään mil-

loinkaan ollut kovin suuri, 30 ja 40 vaiheilla, mutta se toimii säännöllisesti ja vakaumukseen perustuvasti sosialististen aatteiden ja kansanvallan puolustamiseksi.³¹

Union, Maine, osaston jäsentä.

Vasemmalta: A. T. Olson, Maria Anttila, Ernest Junkala, Maria Mikkola, Ilona ja Frank Silonen.

LONG COVE Me. — Ensimmäinen sosialistiosasto "Murtaja" perustettiin Long Coven murtimokylässä kesäk. 4 p:nä 1906, kahdellatoista jäsenellä. Innokkaimpia toimitsijoita olivat Emil Stein, John Kulju, John Lukkari, Werner Johnson, A. Mattson, A. Lampinen, H. W. Löman, Matti Kokko ja Heikki Kauppinen. Työolojen huonontumisen vuoksi osaston toiminta päättyi keväällä 1912 mutta jo heinäk. 8 p:nä se herätettiin uudestaan henkiin. Uudelleenjärjestämiskokouksessa siihen liittyivät Onni Pasanen, John Mäki, Alpa Korpinen, Albin Wiik, Hjalmar Erickson, Ivari Sainio, Kaarlo Hill, Hilma Hill, Aleksi Hendrickson, Julius Pasanen, Miina Hendrickson, Henry Ross ja Konsta Kilpinen. Parhaimmillaan olleen osastoon kuului 40 jäsentä. Sen toiminta lopetettiin v. 1925.³²

WEST ROCKPORT, Me. — S. S. Osasto "Raataja" perustettiin West Rockportissa marrask. 5 p:nä 1922. Perustettaessa siihen liittyivät Gustaf ja Mrs. Laine, Martti ja Mrs. Hämäläinen, Anselm ja Mrs. Helin, Yrjö ja Mrs. Grönroos ja John ja Mrs. Hurme. Parhaimmillaan siihen kuului 20 jäsentä ja toimittuaan yhdeksän vuotta osasto kuoli jäsenien muille paikkakunnille hajaantumisen takia.

Ylläolevien lisäksi ovat suomalaiset sosialistit perustaneet sosialistiosaston tai työväenyhdistyksen, jotka ovat jääneet pieneksi

ja olleet toiminnassa tavallisesti vain muutaman vuoden seuraaville Uuden Englannin paikkakunnille:

Massachusetts — Amesbury, Ashburnham, Clinton, East Boston, East Douglas, Gloucester, Lowell, Lawrence, North Adams, Pittsfield, Sagamore, South Royalston, Sandwich, Springfield, West Fitchburg, Waltham ja Winchendon.

Rhode Island — Providence ja Westerly.

Vermont — Bethel, Hardwick, Proctor, Graniteville ja Vinoosky.

New Hampshire — Fitzwilliam, Harrisville, Lebanon, Manchester, Marlboro, Troy, West Concord ja Wilton.

Maine — Cushing, East Waldoboro, Monson, Rockland, Thomaston Vinal Haven ja West Paris.

Ohion ja Pennsylvanian alue

CLEVELAND, Ohio — Clevelandissa, jossa aina on asunut suuri joukko suomalaisia — vuoden 1930 väenlaskun mukaan 1,900 henkeä — perustettiin ensimmäinen suomalainen työväenyhdistys, joka liittyi Imatraan, maalisk. 27 p:nä 1904. Perustavan kokouksen puheenjohtajana oli vieläkin Raivaajan kirjansitomossa työskentelevä Kalle Emil Savolainen ja kirjurina Aatu Savolainen.

Uusi yhdistys menestyi verraten hyvin, mutta sen piirissä valitsivat aikakaudelle ominaiset erimielisyydet työväenliikkeen yleisestä suunnasta. Kun Clevelandissa v. 1904 pidetyssä työväenyhdistysten kokouksessa päätettiin liittyä sosialistipuolueeseen, seurasi päätöstä myöskin paikallinen Imatra-yhdistys n:o 30 ja niin kesäk. 6 p:nä 1906 perustettiin sosialistiosasto, joka liittyi puolueeseen. Sosialistiosaston perustamiskokouksen puheenjohtajana oli Emil Niemi ja kirjurina Hilda Kauppinen. Jäseneksi liittyivät hetimiten seuraavat henkilöt: Gustaf Pursi, Rauha Pursi, Gustaf Westerinen, Ida Westerinen, Henry Saastamoinen, Victor Watia, Mrs. Niemi, Emil F. Heikkilä, G. A. Nuotio, Aatu Savolainen, K. E. Savolainen, Tilda Humlin, Hilma Niemistö, August Koponen, Alex Pekkola, Kalle Koski, August Malm ja Tobias Malm. Ennen vuoden loppua oli osastossa 50 jäsentä.

Osaston perustava kokous pidettiin Woodcliff-haalissa, 448 Central avenuellä, mutta v. 1909 vuokrattiin parempi huoneisto Superiorin ja itäisen 9:nnen kadun kulmuksesta, johon laitettiin näyttämö ja korjattiin muutenkin käyttökelpoiseen kuntoon. Kaikki tarkoituksenmukaiset alaosastot järjestettiin ja ne toimivat ripeästi.

Vuonna 1913 jäsenmäärä oli saavuttanut kahdensadan merkin, mutta sitä seurasi i-w-w:läinen hajaannus, joka johti radikaalisen osaston, nimeltään "suomalainen sosialistiosasto no. 2" järjestämiseen ja siten kilpailevan haalitoiminnan syntymiseen. Uusi osasto pysytteli hetken aikaa puolueessa, mutta pian erosi siitä ja järjestäytyi I. W. W:n propagandaryhmäksi. Se on toiminut paikkakunnalla niiltä ajoilta asti.

Tämä hajaannus ei kuitenkaan tehnyt osaston toiminnalle suurtakaan haittaa. V. 1915 jouduttiin jälleen muuttamaan "kotia." Silloin vuokrattiin läntiseltä 25:ltä kadulta n.s. Menzser-haali, joka jälleen laitettiin osaston toiminnalle sopivaan kuntoon. Osaston toiminnassa oli nyt päästy varsinaiseen loistokauteen, näytelmiä esitettiin ja väkirikkaita iltamia järjestettiin. Jäsenmäärä kohosi hyvän joukon yli kolmensadan ja neljässä vuodessa osasto säästi oman talon ostamista varten, mikä yhä eli jäsenten mielessä, noin \$20,000.00. Näyttämöhenkilökunta niinä aikoina käsitti 40 jäsentä ja johtajina toimivat Kalle Holm, Ina Moilanen, Venne Vuolas, Einari Erkko, J. Rautiainen ja W. Pilviö. Soittokuntaa muiden ohella johtivat A. Martin, J. Viitala, Einari Erkko ja laulukuoroa V. Lehtonen, I. Väinöläinen ja Tobias Malm.

Oman talon hankintapuuha oli juuri ennen kommunistihajaannusta johtanut siihen, että läntisen 25:n ja Clark katujen kulmauksesta ostettiin mahtava kolmikerroksinen rakennus, jossa oli juhlasali näyttämöineen ja kaikki muut tarpeelliset huoneet, \$82,000.00 kauppahinnalla. Haalin käyttö alettiin suurilla, jouluk. 1920 piteillä juhlilla, jossa puhujana oli Wilho Boman. Juuri vähä ennen oli Leo Laukki puhunut Clevelandissa voimakkaasti Kommunistisen Internationaalien puolesta.

Vasemmiston johtohenkilöitä Clevelandissa olivat Richard Pesola, Toivo Vuorela, Heikki Sarenius, Sylvester Tyster ja Ohion alueen muilla paikkakunnilla Väinö Finberg, John Karhu, Jussi Miller ja K. Muntter. Ratkaisevassa kokouksessa, v. 1921 alussa, Clevelandin osasto päätti pysyä sosialistipuolueessa viiden äänen enemmistöllä. Kommunistista suuntaa kannattavat lähtivät äänestyksen jälkeen kokouksesta, perustivat oman yhdistyksensä ja saaden apua I. W. W:n kannattajilta alkoivat tiukan taistelun sosialistiosaston vastaan. Osastosta eronneet alkoivat heti sanoa ylös lainojaan, jotta he olivat antaneet talon ostamiseen, jota he olivat innokkaasti kannattaneet, nähtävästi tarkoituksella saada se vasemmiston tarkoituksien palvelukseen. Kun uuden ison huoneiston ylläpitokustannukset tulivat kalliiksi ja kun eronneiden puolesta kaikin tavoin

Clevelandin osaston näytelmäseura v. 1919.

Yläriivi vasemmalta: Dan Laiho, Selma Teikari, Arvi Halme ja Sulo Lehtonen. Toinen rivi: Lempi Lehtinen, Ida Elo, John Anderson, Hilja Laine, Hj. Nissilä ja Nestor Merilä. Alarivi: Elli Kari, Olga Halme, Elvi Vuorela, Eimi Vuolas, Vennu Vuolas, Elli Virtanen, Mrs. Ilmonen, Mrs. Forsberg ja Matti Lehto.

ahdistettiin osastoa, seurasi siitä vaikeuksia, jotka johtivat siihen, että osaston täytyi jättää talo kiinnelainan omistajalle.

Yksityisiltä jäseniltä ja kannattajilta oli "toverilainoja" otettu kaikkiaan \$13,779.00. Ennen haalin luovutusta niitä maksettiin \$5 - 646 44, joten jäännös oli vielä \$8,132.56. Myöhemmin järjestön osastojen kesken järjestetyillä myyjäisillä kerättiin \$3,253.00, jolla suoritettiin Clevelandin taloyhtiön yksityisiltä ottamia lainoja, joten lopuksi toverilainoja jäi maksamatta \$4,879.56. Tämän yksityisten toverien menettämän summan ohella menettivät Massan, Ohion ja Pennsylvanian sosialistiosastot Clevelandin osastolle antamissa lainoissaan \$4 000.00, joten menetykset kaikkiaan tasaluvuissa nousivat \$8,800.00. Tämän summan ohella menetti Clevelandin osasto tässä puuhassa monien vuosien aikana keräämänsä säästöt.

Kuten tavallista, tämänlaatuinen epäonnistuminen jätti Clevelandissakin jälkeensä epämiellyttäviä ja katkeria muistoja. Sen jälkeen ei osastollekaan ole ollut mahdollisuutta suurempaa haalitoimintaa uudestaan viritteä. Nyttemmin kuitenkin vanhat haavat ovat arpeutuneet ja osasto on vuodesta 1926 asti menestyksellisesti toiminut raittiusseuran talossa vuokraa vastaan. Osasto, mikä nyt kuuluu Kansanvallan Liittoon, harrastaa edelleen aatteenlevitystoi-

mintansa ohella kulttuuritoimintaa. Näyttämötyön johtajina viime vuosina ovat toimineet etupäässä Linda Stowe ja Oskari Seppelin. Entisinä vuosina tässä tehtävässä oli myös Hjalmar Nissilä. Clevelandissa toimii menestyksellisesti itsenäinen laulukuo "Sävel", jonka johtajana on etevä musiikkimies, Väinö Mackey.

Clevelandin osasto muodostaa myöskin Liiton Ohion aluejärjestön keskuksen sikäli, että aluejärjestön, joka perustettiin jo 1910. päämaja on Clevelandissa, Gustaf Purren, Clevelandin osaston veteraanitoimitsijan, ollessa aluesihteerinä.¹³

Hajaannuksen jälkeen vasemmistolaiset siirtivät toimintansa n. s. Romanian haalille, läntiselle 58 kadulle, josta he sittemmin siirtyivät toiseen tarkoituksenmukaisempaan vuokrahuoneistoon, Franklin avenuen ja 25:nneen kadun kulmaukseen. Alussa heidän toimintansa veti joltistakin huomiota mutta sisäisten ristiriitojen ilmaantuessa ja 30-luvun alussa heidän pääasiallisten toimitsijoihensa Karjalaan siirtymisen johdosta toiminta on heikentynyt ja 40-luvun alusta alkaen heidän yhdistyksensä, jonka pääasiallisena tehtävänä on ollut kommunististen sanomalehtien levittäminen ja tukeminen, on kuulunut I. W. O-järjestykseen.

FAIRPORT HARBOR, Ohio — Fairportin suomal. sosialisti-osasto perustettiin järjestön organisoijain, William Riston puhe-tilaisuudessa, harborilaisten miesten kesäisessä "juttutuvassa", kentällä Martti Kankaan makeiskaupan edustalla Highkadun varrella elok. 11 p:nä 1911. Siihen liittyivät heti seuraavat henkilöt: Kustaa Aalto, David Ollikainen Matti Ranta, August Koski, Matti Tuuri, Jack Kivimäki, John Gustafson, Arne Kjellman, John Katila, Maria Kivimäki, Jack Juuti, Frank Luhtanen Lyydia Harju, Aliina Heikkilä, Maria Humppi, Simeoni Ollinkoski, Alex ja Mrs. Höglund ja Emil ja Mrs. Höglund.

Kun paikkakunnalla ei ollut saatavissa kunnollista huoneisto-osaston toimintaa varten rakennettiin osastolle oma, ajanmukainen tiilitalo Plumkadun varrelle, suomalaisen asutuksen keskustaan. Talo valmistui ja avajaisjuhlat pidettiin keväällä 1917. Talon omistusyhtiöksi laillistettiin Finnish Educational Society-yhdistys. Kommunistihajaannuksen jälkeen syntyi Fairportissa ainutlaatuinen suhde siinä että molemmat, miltei tasaväkiset ryhmittymät, hetken aikaa käyttivät yhteistä haalia vuoroiltoin. Kun kumpikin ryhmä tasapuolisesti haalin käytöstä suoritti vuokran pysyivät taloyhtiön finanssiasiat tyydyttävässä kunnossa ja talo tuli säilytetyksi. Kommunistinen liike alkoi pian kuitenkin heikentyä sisäisten ristiriitojen

ja Karjalaan muuttamisen johdosta, jolloin haali jäi yksinomaan alkuperäisen sosialistiosaston huostaan.

Fairportin osasto, kuten muutkin suomalaiset osastot, erosi sosialistipuolueesta 30-luvun puolivälissä ja oli mukana perustamassa Kansanvallan Liittoa, johon se alusta pitäen on kuulunut. Jo useita vuosia sitten osasto järjesti onnistuneen, yleisen ryntäyksen haalin jäljellä olevan kiinnevelan suorittamiseksi, joten sen käsissä nyt on ainakin \$25,000.00 arvoinen velaton omaisuus.

Osasto pitää yllä tavanmukaista kulttuuritoimintaa alaosastojensa kautta. Fairportissa pidetään myöskin Ohion alueen kesäjuhlat ja tästä haalista on muodostunut yhteinen koti naapuriosastojenkin jäsenjoukoille. Monia muita yhteisiä tilaisuuksia ja juhlia sen vuoksi järjestetään Fairportiin.

Suomalaisen työväenliikkeen 40-vuotisjuhlien aikana v. 1946 Fairportin osaston johtokunta muodostui seuraavista tovereista: J. V. Sirola, Oskari Saari, Eino Sarkkinen, F. Karppinen, J. Riihimäki, Isaac Autio, Frank Tuuri ja Nestori Luoma. Kaikki he ovat monivuotisia osaston toimitsijoita. Sirola on toiminut taloyhdistyksen presidenttinä yhtämittaisesti 25 vuotta ja Sarkkinen on johtanut näytelmiä ja vuosikausia toiminut Raivaajan uutistenkirjoittajana ja lehden paikallisena asiamiehenä. Jo mainittujen ohella Fairportin osaston toimitsijoihin edelleen kuuluvat: Hilja Autio, Hilda Tuuri, Helmi Ahlberg, Eva Anderson, Fiina Matula, Vilma Suomi, Saima Holson, Miina Riihimäki, Maria Kivimäki, Helmi Saari, Rauha Sarkkinen, Paula Ahonen, Maria Luoma, Gabriel Heikkilä, Eino Suomi, John Holson, Herman Anderson ja Jacob Kivimäki. ²¹

ASHTABULA, Ohio. — Erie-järven rantakaupungeista on Ash-tabula ja siihen kiinni kasvanut Harbori ensimmäiseksi saanut suomalaisia asukkaita ja siellä heidän lukumääränsä myöskin on ollut suurin. Ensimmäinen työväenyhdistys, Imatra n:o 27 perustettiin tammik. 20 p:nä 1904. Siihen liittyi noin 25 jäsentä. Yhdistyksen toiminta oli alussa heikkoa ja se kohtasi porvarillisten piirien puolelta ankaraa vastarintaa. Silloin Ashtabulassa oli jo useita seurakuntia, jotka taistelivat keskenään, mutta ne yhdistyivät "sosialistisen villityksen" hävittämiseksi.

Työväenyhdistyksissä käynnissä olevan aatteellisen selviintymisen mukana Ashtabulankin yhdistys päätti liittyä sosialistipuolueeseen heinäk. 22 p:nä 1906. Osaston perustavia jäseniä olivat: Kalle Kivi, Peter Heino, Kalle Torala, Matti Waris, Nestor Aarnio, August Long, F. Helin, Leonard Pietilä, Evert Aalto, Henry

Koljonen Peter Tiainen ja Manne Juden. Osasto sai kohtuullisilla ehdoilla vuokrata entistä kauppalaan haalia lähellä New York Centralin rautatieasemaa. Siinä toimittiin alussa. Puolueeseen liittymisen johdosta joitakin jäseniä jäi pois, mutta uusia liittyi tilalle niin, että vuoden 1906 lopussa osastossa oli jo 59 jäsentä, joista oli 20 naista.

Ylempänä Warrenin osaston näytelmäseura 1920-luvulla; Oscar Seppelin johtajana. Alempana Ashtabulan osaston näytelmäseura v. 1917. Yläriivi vasemmalta: A. Mäki, Anna Juden, Sofia Karbakka, E. Palonen, J. Koski, Westeri Wiljamaa, Ellen Johnson, W. Holland, Linda Ikonen-Stowe, A. Seppälä, Milja Kajander, Bertha Keturi, M. Anderson ja Lydia Aunela. Alarivi: Hedvig Kujala, E. Koski Anna Johnson, A. Toivonen, Aili Johnson, Isaac Rantala, J. Niinisto, Einari Erkko, N. Merilä ja Saimi Morson.

Suomalaiseen järjestöön liitettiin heti kun se oli perustettu. Niinä aikoina osaston virkailijoina olivat Jacob Skarra, Kalle Kivi, Minie Pietilä ja Lydia Nelson. Huvitoimikuntaan, joka myös järjesti näytelmäesityksiä, kuuluivat Minie Pietilä, Mrs. Aalto Lydia Nelson, Lydia Ek, Elsie Tulonen, Kalle Kivi, Arthur Fors, Victor Juden, J. W. Kannasto ja Väinö Valo.

Vuonna 1907 ostettiin osastolle Harborin puolelta tonttimaata jossa oli kaksi pientä rakennusta, joissa alussa toimittiin. V. 1910 rakennettiin uusi haali, johon entinen pieni rakennus jäi pelkästään näyttämöksi ja jonka nimeksi annettiin "Torppa." Uuden huoneiston turvissa laajentui toiminta ja jäsenmäärä nousi toiselle sadalle.

Oman kodin rakentaminen Harborin puolelle oli päätetty ainoastaan kahden äänen enemmistöllä, toisten puolustaessa talon rakentamista "yläkaupungin" puolelle. Viimeksimainitun kannan omaksujat jäivätkin entiseen kaupungin haaliin ja järjestivät toisen sosialistiosaston v. 1908, joten lähivuosina paikkakunnalla oli Ash-tabulan ja Harborin osasto.

Vuoden 1914 hajaannuksessa "Torppa" jäi radikaaliselle ryhmälle, josta muodostui I. W. W:n kannatusryhmä. Heti ratkaisun tapahduttua sosialistipuolueen kannalla olevat pitivät kokouksen Emil Bloomin talossa Oak-kadulla ja perustivat uuden sosialistiosaston. Johtavina toimitsijoina olivat Herman Mäki, Anton Jussila John Hjerppe, Emil Wiljamaa, Walter Nurminen ja Jack Hölsö. Myöskin "yläkaupungin" osastossa tapahtui jakaantuminen, jonka vuoksi toiset liittyivät "Torpan" kannattajiin ja toiset uuteen sosialistiosastoon. Uusi osasto piti alussa kokouksia silloin paikkakunnalla olevassa Raivaajan haarakonttorissa.

Uudelle osastolle alkoi varsinainen loistokausi v. 1915 jälkeen, jolloin sille valmistui ajanmukainen tiilitalo Lake avenuen ja läntisen 26:nnen kadun kulmaukseen. Piirustukset laatii ja rakennustyöt johti Emil Wiljamaa. Paitsi uutta taloa, osasto hankki Erie-järven rannalta vielä sopivan kentän kesäloma- ja juhlapaikaksi, jossa monina vuosina pidettiin koko aluetta käsittäviä kesäjuhlia. Osaston jäsenmäärä uudessa talossa nousi yli kahdensadan. Näytelmäseuran johtajina toiminneista muistetaan ainakin Tomi Lindgren, Hannes Siira, Arvo Kajander, Emil Vesa Jukka Kotiranta, Einari Erkko, Vihtori Koskinen, Hjalmar Nissilä, Tyyko Salmi ja Helmi Keto. Soittokunnan johtajina ovat olleet Kalle Autio, Kalle Nyman, Einari Erkko ja Wm. Naaralainen. Lauluseuraa johtivat Erkko, Naaralainen ja E. Helström; voimisteluseuraa Walter Nurminen John

Kansanniva, Henry Olson ja V. Koskinen. Nuorten osastoa johti H. Hietikko.

Kommunistihajaannuksen aikana osasto päätti 76 äänellä 31 vastaan pysyä sosialistipuolueessa. Eronneet vasemmistolaiset perustivat oman yhdistyksensä, joka muutamia vuosia piti yllä haali-toimintaakin. Vuonna 1929 alkanut raateleva liikepuola heitti Ashtabulan osaston jäsenet miltei kaikki työttömiksi, josta seurasi toiminnan lamaantumisen ja kyvyttömyys haalista jäljellä olevien sitoumuksien suoritukseen. Haali oli sen vuoksi jätettävä kiinneläin omistajalle ja osasto, mikä v. 1940 muodostettiin Kansanvalian Liiton paikallisosastoksi, on sen jälkeen toiminut vuokrahuoneistoissa. Useita onnistuneita juhla- ja valistustilaisuuksia on senkin jälkeen Ashtabulassa järjestetty ja ennen kaikkea osasto jatkaa säännöllisesti aatteenlevitystoimintaansa.³⁵

CONNEAUT, Ohio — Fairportin ja Ashtabulan ohella kolmannessa Erie-järven rantakaupungissa, Conneautissa, on myöskin jo varhaisilta ajoilta ollut suomalaisia, jotka alkuaikoina toimivat satamatöissä, etupäässä rautamullan käsittelijöinä, mutta nyttemmin ovat siirtyneet muille aloille. Conneaut on yleensä ollut vanhoillisten luja rintavarustus ja sosialistinen toiminta ei siellä ole milloinkaan päässyt kovin suureksi. Ensimmäinen osasto perustettiin v. 1906; se liittyi heti puolueeseen ja myöskin suomal. järjestöön. Pe-

Conneautin osaston jäseniä v. 1947.

Ylärivi vasemmalta: Nikolai Peltonen, Jacob Mäenpää, Charles Ojajärvi, Evert Ekonen, John Kukkola, Jacob Sahl, Victor Rajala; alarivi Olga Kukkola, Elina Mäenpää, Miina Ojajärvi, Impi Ekonen, Emma Helberg, Sofia Sahl ja Elizabeth Rajala.

rustavina jäseninä olivat m. m. John Tusa, Mary Niemi, Robert Immonen, Kalle Ojajärvi ja Jacob Mäenpää. Viimemainittu, joka yhä on mukana, onkin monessa vaiheessa vaikuttavasti avustanut osaston toimintaa.

Conneautin osasto rakensi itsellensä oman toimihuoneiston, mikä valmistui v. 1911 ja sitä seurasi vilkkain toiminnan aika. Jäsenmääräkin kohosi sadan vaiheille. Voimistelu- ja urheiluseuran johtajina olivat Richard Kangas ja John Helin. Näyttämönjohtajina toimivat Eino Sarkkinen, Jukka Kotiranta, Emil Laakso ja monet muut lyhyempiä aikoja. Orkesterin ja laulukuoron johtajina ovat olleet Jussi Malmi, Evert Ekonen ja Alfred Kellosalmi. Mainittujen ohella innokkaina osaston toimitsijoina muistetaan ainakin August Moisio, John Järvi, Vihtori Hauta, Emil Lahti ja John Eilo. Evert Ekonen, monivuotinen uskollinen toimitsija, on vuosia ollut Raivaajan kirjeenvaihtajana.

Vuoden 1921 hajaannuksessa Conneautin osaston enemmistö omaksui vasemmistokannan ja haali joutui itsenäisen järjestön kannattajien haltuun. Kommunistista liikettä kannattava osasto toimi haalissa muutamia vuosia, mutta toisen maailmansodan alusta asti siellä ei ole järjestetty mitään yleisiä tilaisuuksia. Sosialidemokraattinen ryhmä jäi hajaannuksessa pieneksi, mutta sittenkin se järjestäytyi osastoksi ja kuuluu nyt Kansanvallan Liittoon. Vaikka sen toiminta nykyisin vallitsevissa oloissa ei voi kovin suureksi kohota, pitää se kuitenkin kiinni omaksumistaan periaatteista ja järjestää aatteenlevitystilaisuuksia mahdollisuuksien mukaan.³⁰

WARREN, Ohio — Suomalainen sosialistiosasto perustettiin Warrenissa v. 1912. Valtiojärjestön puolesta sille on annettu lupakirja helmik. 26 p:nä mainittuna vuonna. Täsmälleen kaksi vuotta myöhemmin laillistettiin yhdistys "edistämään sosialistista liikettä Amerikan suomalaisten keskuudessa", joka myös saattoi omistaa omaisuutta. Laillistajina eräiden amerikkalaisten toverien ohella olivat suomalaiset Anton Johnson, John Karhu ja Jaakko Jutila. V. 1913 osaston käytettäväksi ostettiin pieni kaksikerroksinen rakennus, josta muodostettiin toimihuoneisto, mutta kun se osoittautui liian pieneksi rakennettiin seuraavana vuonna uusi suurempi haali entisen tilalle. Mutta talon rakennuksessa olivat viralliset rakennussäännöt sillä tavalla jääneet huomioimatta, että vastustajien kantelujen johdosta valtion viranomaiset sulkiivat haalin ja julistivat sen käyttökelvottomaksi. Osasto toimi vuokrahuoneistoissa, kunnes v. 1919 ryhdyttiin rakentamaan uutta omaa kotia, joka valmis-

tui keväällä 1920. Ajanmukainen, tarkoitukseensa hyvin sopiva tiilitalo tuli maksamaan \$31,000 00.

Warrenin osaston loistavimmat toimintavuodet olivat ensimmäisen maailmansodan edellä ja sen aikana, jolloin Warreniin tuli suuria rauta- ja terästehtaita, jotka vetivät puoleensa suomalaisia työläisiä. Yhteen aikaan paikkakunnan suomalaisten lukumäärä nousi ainakin kuuteensataan ja niistä kuului osastoon yli kaksisataa. Tavanmukaiset alaosastot olivat vilkkaassa toiminnassa. Soittokunnan ja näytelmäseuran johtajina ovat toimineet Waldemar Eklund ja Frank Heiskala. Viimemainittu, vanha veteraani, joka on toiminut monissa osastoissa, kuuluu yhä Warrenin osaston johtaviin toimitsijoihin. Hän on myös avustanut suomalaisia kansalaisoikeuksien hankinnassa. Näytelmäseuran johtajista muistetaan ainakin Oskari Seppelin, Einari Erkkö, Henry Pihlaja ja Hjalmar Nissilä. Sanomalehtien ja kirjallisuuden innokkaimpia levittäjiä ovat olleet A. H. Björn Abel Dukti, Victor Haani, John Karhu, Nestor Juhala, Celia Helin, Wm. Nylund ja Arvid Peltola. Muista osaston toimitsijoista muistetaan Evert Walli, Anton Johnson, Salomon Kujala, Antti Salo, John Helin, Wm. Mattson, John Miller ja Väinö Finberg.

Kommunistisen liikkeen nousu aiheutti Warrenissa täydellisen hajaannuksen. Helmikuussa v. 1921 tapahtuneessa jakaantumises- sa kummallekin puolelle meni 96 jäsentä ja seuranneiden katkerien oikeustaistelujen jälkeen osaston talo jäi sosialistipuolueessa pysy- televälle ryhmittymälle, jolle se voimassa olevien sääntöjen mukaan kuului. Vasemmistolaiset muodostivat oman osastonsa, joka sit- temmin kuului Suomal. Työväenjärjestöön ja lopuksi siitä muodos- tui I. W. O:n kuuluva paikallinen "lodge" n:o 3 853.

Talon mukana jäi sosialistiosastolle suuri velkataakka, minkä hoitamista vaikeutti v. 1929 alkanut liikepula, joka ajoi suomalaisia pois paikkakunnalta. Vointinsa mukaan osasto kuitenkin ponnisteli talon säilyttämiseksi, mutta toimintavoimien väheneminen lopulta pakotti sen siitä luopumaan syksyllä 1945. Osasto oli mukana pe- rustamassa Kansanvallan Liittoa ja kuuluu nyt siihen. Suurempia tilaisuuksia varten vuokrataan huoneistoja ja osaston kokoukset pi- detään perheasunnoissa.³⁷

MONESSEN, Pa. — Suomalainen sosialistiosasto perustettiin tähän teräs- ja peltimyllykaupunkiin, jonka suomalainen asutus yh- teen aikaan nousi tuhannen vaiheille, marrask. 5 p:nä 1904. Moses Hahl oli perustajana. Siihen liittyivät heti Albin Albrecht, innokas

pietarilainen suutari, Oskari Seppelin Victor Erkkilä, K. Nieminen, John Huhta, Riku Kekman, V. Kunnas, Eero Sutinen, Emil Koskinen ja William Koskinen.

Heti seuraavana vuonna osastolle rakennettiin haali, mutta kun se osoittautui epäkäytännölliseksi ryhdyttiin uuden talon hankintapuuhin. V. 1913 osastolle valmistuikin \$15,000.00 arvoinen upea kolmikerroksinen tiilirakennus, jossa toiminta alkoi rehoittaa. Osaston jäsenmäärä kohosi yli kolmensadan. Näytelmiä esitettäväksi järjestivät A. Albrecht, Oskari Seppelin, Einari Erkko, H. Siira, Venne Vuolas ja Wille Airola. Paikkakunnalla oli Raivaajalla haarakonttori ja lehdellä oli siellä yli kolmesataa tilaajaa. Osaston moninaisissa tehtävissä kunnostautuivat ja mainittujen ohella Frank Heiskala, H. Hatunen, Oskari Lindroos, E. Mäkivirta, Oskari Lilja, M. Pulkkinen, Kaapo Somppi, Arvid Moksen, Ida Savo, Maria Seppelin, Jack Ojala, Ina Moilanen, W. Suominen, Pekka Savo Matti Savo, Olga Heinonen, Axel Grahn, J. Laukkonen, M. Kujanpää, Hilma Anderson ja soittokunnan johtajina toimineet Fred Mononen, Frank Lindros, Emil Kauppinen ja W. Eklund.

Vuoden 1919 hävitty teräslakko aiheutti sosialistien häätötoimenpiteitä paikkakunnalla, jota seurasi toiminnan lamaantuminen. Kommunistihajaannuksessa Monessenin haali jäi vasemmistolaisille, jotka sen pian menettivät. Niiltä ajoilta asti paikkakunnalla ei ole ilmennyt minkään suomalaisen työväenliikkeen ryhmän toimintaa."

GLASSPORT Pa. — Glassportissa, jossa suomalaisia ennen työskenteli kirvestehtaissa, ei myöskään enää pitempään aikaan ole ollut mitään suomalaista työväenliikkeen toimintaa. Alkuperäinen yhdistys, mikä kuului Imatraan, perustettiin siellä syysk. 1903. Yhdistys liittyi sosialistipuolueeseen marrask. 1905 ja seuraavana vuonna rakensi itsellensä oman, noin neljätuhatta dollaria maksaneen talon. Pari vuotta myöhemmin osastossa oli noin 50 jäsentä. Sen toiminta alkoi heikentyä ja järjestön ensimmäisen hajaantumisen jälkeen siellä ei ole ollut mitään säännöllistä toimintaa.

DETROIT, Mich. — Kun Kansanvallan Liiton Ohion alueeseen kuuluu nyt myöskin Ala-Michiganissa sijaitsevan, Amerikan ja maailman suurimman autoteollisuuskaupungin, Detroitin Kansanvallan Liiton paikallisosasto, niin sopinee meidän tässä yhteydessä luoda yleissilmäys kyseisen paikkakunnan monivaiheiseen suomalaisen työväenliikkeen kehitykseen.

Ensiksikin mainittakoon että Kansanvallan Liiton osasto pe-

rustettiin Detroitissa syysk. 19 p:nä 1940. Vanhoja veteraanitoimitsijoita liittyi mukaan. Lokak. 20 p:nä samana syksynä uudelle osastolle laadittiin käytännölliset toimintaohjeet ja valittiin sille tarpeelliset virkailijat. Perustajina ja ensimmäisinä toimitsijoina olivat Isack Rantala, Raivaajan veteraani asiamies, Richard Roine, Emil Luoma, Emil Wuorio, Alex ja Hulda Myllynen, Lempi Halme, Emil Mack, Richard ja Lyyli Laine Väinö Söderblom ja Elmer Junnila. Entisiin aikoihin verrattuna osaston toiminta on ollut pientä, mutta se on kuitenkin nykyisin ainoa ryhmä, joka johdonmukaisesti jatkaa työväenliikkeen ja sosialidemokratian ylevien periaatteiden puolustamista ja näille aatteille rakentuvaa kulttuuritoimintaa. Sittenkin osastoon on liittynyt joukko uusia jäseniä.

Detroitin ensimmäinen suomal. sosialistiosasto päätettiin perustaa kokouksessa, joka pidettiin heinäk. 15 p:nä 1906. Päätöstä olivat hyväksymässä seuraavat henkilöt: Richard Aronen, Kössi Vartiainen, Kustaa Ahlqvist, Gust. Julin, Frank Field, Kalle Mäenpää Chas. Hellgren, Kalle Korhonen, Felix Magnuson, Henry ja Elizabeth Helander, Erick ja Sandra Lundberg, Maria Huotari, Hilda Helenius ja Kusti ja Hulda Toivonen. Sosialistipuolueen valtiovirastolta lupakirjan saapumisen jälkeen pidettiin osaston kokous syysk. 2 p:nä, jossa valittiin ensimmäiset virkailijat. Näihin virkailijoihin ja osaston varhaisimpiin toimitsijoihin kuuluivat Hulda Toivonen-Stevens, Hulda Lehtinen, Kustaa Ahlqvist, Mida Voutilainen, Juslin, "Muori" ja "Ukko" Rivers, Herman Kanto, Niilo Filpus, Hilda Kauppinen ja Thos. Amunet. Ensin toimitettiin n.s. "Chene"-haalissa, sittemmin muutettiin "Duffield"-haaliiin, mutta oman talon kaipuuta tunnettiin heti alusta pitäen. Alussa jäsenmäärä kasvoi hitaasti. V. 1909 se oli ainoastaan 30, mutta 1912 mennessä se oli kohonnut jo 208:aan.

Järjestön ensimmäisen hajaannuksen johdosta, jolloin Detroitin osastosta jouduttiin erottamaan 16 radikaalia, paikkakunnalle syntyi "Detroitin Suomalainen Marxian klubi", joka laillistettiin v. 1915. Laillistajina olivat ensimmäiseen johtokuntaan kuuluneet A. L. Matikainen, Hj. F. Häggström, William O. Kangas, John Pulma ja Thos. Amunet. Klubiin liittyi huomattava joukko ja se hankki kaupungin laidasta kentän, johon laitettiin tarpeelliset toimintahuoneistot ja siellä on vuosien kuluessa pidetty jatkuvasti juhlia teollisuusunionistisen aatteen edistämisen merkeissä. Klubi on edelleen toiminnassa.

Ensimmäisen suuntataistelun menetykset tulivat osaston piirissä pian korvatuksi. Vuonna 1916 jäsenmäärä kohosi 300:aan ja

Kansanvallan Liiton Detroitin osaston jäsenistöä v. 1949.

seuraavana vuonna se jo lähenteli 400. Puoluelehtiä paikkakunnalle levisi 663 tilaajalle. V. 1916 ja sitä seuraavina vuosina osaston johtokuntaan kuuluivat seuraavat toverit, joista monet olivat tehtäväs- sä useita vuosia: W. Hyttinen, W. Länsilehto, J. Hiironen, A. Lehto, E. Lempinen, J. L. Kyrö, V. Lahti, W. Helander, M. H. Piirainen, S. Strom, Hilma Jalovaara, A. Terho, G. J. Aho, Hugo Lind, T. Ra- jala, Peter Juvonen, A. Hemlin, O. Mäkelä, A. Lampi, E. Hill, Leo- nard Tuuri, Eino Unhola, O. Ihaksinen, A. Norton, Emil Väisänen, Antti Kangas, A. Härkönen, A. Ailio, Victor Berg, A. Anderson, Roosa Väisänen, A. Holmen, P. Saviainen, H. Riihinen, Emil Wuor- io, Jenny Nikula, A. Kukko, J. Finnilä, J. Hellman, Y. Salmi, Matti Wick ja S. Sandroos.

Kommunistisen liikkeen nousu vei Detroitin osaston Michiganin valtiojärjestön mukana pois sosialistipuolueesta. Tämä valtiojärjes- tö muiden puoluejärjestöjen mukana tuli erotetuksi v. 1919 n. s. "va- semman siiven" ohjelman kannattamisen takia. Detroitin suomal. osasto liittyi kuitenkin uudestaan S. S. Järjestöön, mistä johtuikin vasemmistolle yhden äänen enemmistö v. 1919 järjestön edustaja- kokouksessa. Sitten järjestyshajaannuksessa Detroitin osasto miltei yksimielisesti valitsi vasemmistosuunnan ja kaikkien kommu- nististen järjestöjen vaiheiden kautta siitä muodostui 40-luvun alussa I. W. O:n paikallinen jaosto.

Detroitin osasto kehittyi huomattavan suureksi ja vaikuttavaksi vielä kommunistisen hajaannuksen jälkeenkin sen johdosta, että vuo- sien suunnittelujen ja ponnistelujen jälkeen sille v. 1923 saatiin mah- tava, yli satatuhatta dollaria maksamaan tullut, tarkoitukseensa hy- vin sopiva toimitalo. Mainitun vuoden alussa laillistettiin uusi omaisuuden omistukseen sopiva yhtiö Detroitin Suomalainen Edis- tisyhdistys, jonka ensimmäiseen johtokuntaan kuuluivat Chas Mäki, Emil Wuorio, Alex Myllynen, M. Keskinen, C. Ihaksinen, J. Finnilä ja O. Ihaksinen. Sen jälkeen kun oikeuden kautta oli saatu ratkais- tuksi riita ennemmin valitun "trustiisi-komitean" kanssa siitä että aikaisemmin oman talon rakennusta varten kootut varat kuu!uvat osaston enemmistön päätöksen valtuuttamille laillisille omaisuuden hoitajille, saatettiin ryhtyä talon rakennustoimiin, missä edistettiin nopeasti sitten, kun pankista oli saatu tarvittava kiinnelaina ja ura- koitsijoiden kanssa päästy sopimukseen rakennussuunnitelmien yk- sityiskohdista. V. 1925 osaston aloitteesta ostettiin vielä Loon La- ken kesäloma- ja juhlapaikka, joka käsittää noin sata eekkeriä maata ja johon rakennettiin tarpeelliset laitokset urheiluharrastusten edis- tämiseksi ja juhlien järjestämiseksi. Juhlapaikka, jonka omistus ia

hoito järjestettiin laillistetun The Finnish Summer Camp Association-yhdistyksen haltuun, on yhä Detroitin suomalaisten käytössä.

Jo v. 1920 aikoina Detroitin osaston seuraelämä- ja kulttuuri-toiminta yhtä hyvin kuin aatteellisten harrastustenkin ylläpitäminen, oli vilkasta. Paikallisia puhujia oli näinä vuosina Detroitissa kokonainen joukko. Niistä voidaan mainita ainakin Leonard Tuuri, Regina Hyrkäs, Richard Pesola, G. J. Aho, Herman Kanto, Niilo Filpus ja myöhemmin Peter Juvonen, vasemmiston eräs huomatuimpia johtajia, joka siirtyi Neuvostoliittoon sekä Matti Wick. Jäsenmäärän väitettiin korkeimmillaan ollessa lähentelleen seitsemäsatua.

Näyttämötoiminta oli jo ennen oman talon valmistumista vilkasta mutta sen jälkeen tämäkin toiminta sai entistä laajemmat mittasuhteet. Kun "neljännentoista kadun" haalissa, joksi uutta taloa nimitettiin, v. 1930 alussa esitettiin Bernard Shawin "Pygmalion", niin esittäjäjoukko käsitti seuraavat henkilöt: Sirkka Linna, Jennie Linna, Isac Välimaa, Aarne Rikka, Fanny Ojanpää, Alfred Ternelius, Fred Höglund, Hilda Kolu, Valto Hinkkanen, Hilja Maria Laakso, Eila Halonen ja Alaric Sandelin, johtaja. Huomatuimmat näyttämönjohtajat Sandelinin ohella ovat olleet Eero Boman, Aarre Linnala, Julius Kallio, Felix Hyske, Heikki Päätaalo, Venne Vuolas ja tilapäisjohtajina ovat toimineet Alex ja Hulda Myllynen, Fanny Ojanpää, Jallu Hamari ja monet muut. Soittokunnan huomatuimmat johtajat ovat olleet Jussi Virtanen, Antti Palen, Aug. Blom, Julius Liimatainen, Lauri Koski, Frank Vilen ja Waldemar Eklund. Monet näistä ovat toimineet myöskin laulukoron johtajina.

Detroitin osastolla oli myöskin hyvin kuuluisa ja urheilukilpailuissa voittoja saavuttanut voimistelu- ja urheiluseura "Voima." Uuden neljännentoista kadun haalin alakertaan valmistettiin Amerikan suomalaisten yhdistystalojen paras ja voimisteluvälineistä monipuolisin voimistelusalali. Seuraan kuului sellaisia kuuluisuutta saaneita urheilijoita kuin Lauri Karimo, K. Aaltonen, E. Aro ja A. Heikkilä. Monia kymmeniä jäseniä käsittävän "Voiman" johtajista huomatuimmat olivat Leo Snell, Chas. Heimo, Richard Roine, Henry Raikas ja Valle Tamminen.

Kaksikymmenluvun puolivälissä tapahtunut suomal. kommunistisen liikkeen uudelleen järjestäminen ja bolshevisoiminen aloitti kriisin, joka lamaannutti jäsenjoukkojen innostuksen. Kansanvaltaisiin toimintatapoihin luottavien joukkojen eteen asetettiin vieraita valtatekijöitä, joita ne eivät hyväksyneet. Jäsenet ja kannattajat jättivät bolshevisoidut johtajat, joista suuri osa matkusti Karjalaan

ja niin Detroitin kerran mahtava yhdistys alkoi kutistua ja sen toiminta surkastui. Komeasta haalista jouduttiin luopumaan ja nyt se on C. I. O:n kuuluvan autotyöläisten union kokoontumispaikkana.²⁹

Ohion ja Pennsylvanian alueilla on aikoinaan, tavallisimmin lyhyen ajan, toiminnassa ollut osasto edellä mainittujen ohella seuraavilla paikkakunnilla:

Ohio — Aurora, Akron, Chardon, Girard, Jacksonville, Martins Ferry, Santoy ja Youngstown.

Pennsylvania — Bessemer, Coal Center, Daisytown, Donora, Erie, Fayette City, New Castle, Nanty Glo, Pittsburgh ja Woodlawn.

West Virginia — Clarksburg, Weirton ja Wheeling.

Keskivaltioiden alueet

CHICAGO, Ill. — Yhdysvaltain toiseksi suurimman kaupungin. Chicagon suomalainen työväenliike on kulkeutunut nykyiseen vaiheeseensa moninaisten järjestöllisten ja aatteellisten selkkauksien kautta. Tähän kaupunkiin jossa Suomessa syntyneiden asukkaiden lukumäärä vuoden 1930 väenlaskun mukaan oli 2,261, ovat kansalaisemme suhteellisesti suuremmissa määrässä kuin muille paikkakunnille tulleet kaupunkiseuduilta ja omanneet erilaisia ammattitaitoja ja koulutietoja. Chicagoon ja ympäristölle on viimeisten vuosikymmenien aikana virrannut Minnesotasta ja Michiganista myöskin erilaisia koulututkintoja suorittaneita toisen polven suomalaisia, jotka suurkaupungista ovat löytäneet parempia toimeentulo-mahdollisuuksia kuin pienistä kotiseutujensa kylistä. Täten Chicagon ja ympäristön suomalaisasutus ei kokonaisuudessaan katsoen ole pienentynyt, sillä arvioiden mukaan siellä nytkin on kolmisen tuhatta suomalaista.

Mahtavan "Lincoln Auditoriumin", Chicagon suomalaisten kolmikerroksisen, noin \$160,000.00 maksaneen yhdistystalon omistava, itsenäinen Suomalainen Edistysyhdistys — Finnish Progressive Society — johtaa juurensa v. 1903 perustetusta työväenyhdistyksestä, joka seuraavan vuoden alussa liittyi Imatra-liittoon saaden järjestysnumerokseen 25. Tammikuussa 1905 yhdistys erosi Imatrasta ja liittyi sosialistipuolueeseen ja tunnettiin nimellä "22nd Ward Finnish Branch Socialist Party of Cook County." Osasto liittyi suomal. järjestöön vuoden 1907 alussa. V. 1909 se perusti haaraosaston kaupungin eteläpuolelle ja otti nimekseen "Chicagon suomal. sosialistiosasto n:o 1." Eteläpuolen osasto sen jälkeen liittyi välit-

tömästi puolueeseen ja suomal. järjestöön ja tuli tunnetuksi nimellä "Chicagon suomal. sosialistiosasto n:o 2."

Alkuperäisen osaston jäsenmäärä kohosi ensimmäisenä sosialistipuolueeseen kuulumisensa vuotena 94:ään. Ripeästi toimiva yhdistys varttui ja vahvistui niin, että sen jäsenmäärä ennen ensimmäistä järjestöhajaannusta oli kahdensadan tienoilla. Jo v. 1904 se oli ryhtynyt toimenpiteisiin kaupungin suomalaisille yhteisen "seuratalon" hankkimiseksi. Siinä tarkoituksessa lähestyttiin muita yhdistyksiä, mutta hanke ei johtanut tuloksiin. V. 1909 asia otettiin uudelleen esille, nyt etupäässä vain kaupungin eteläpuolella toimivan veljesosaston kanssa ja tuloksena oli yhteisen omistusyhtiön laillistaminen talon ostamista varten. Laillistutettuun yhdistykseen liittyi kummastakin osastosta ennen vuoden loppua yhteensä 69 jäsentä. Tämän yhdistyksen kokouksessa heinäk. 15 p:nä 1909 johdotuntaan valittiin K. F. Tuhkanen, Elias Sampson, J. Maunus, J. W. Sarlund, A. K. Pitkänen Wm Bowers, John Northland, Ilmari Marttila ja Väinö Hyttinen.

Seuraavat vuodet vierähtivät varojen keräyksessä talon ostamista varten. Ostettiin tonttimaa ja myytiin se jälleen. Ostettiin uudet tontit, mutta varoja ei ollut vielä riittävästi rakennustöiden aloittamiseen. Niin jouduttiin "ison vihan" aikoihin. Osasto n:o 1 antoi kannatuksensa radikaaliselle ryhmälle ja erotettiin järjestöstä Sosialisti-lehden kannatuksen vuoksi. Osasto n:o 2 pysytteli puolueen ja järjestön enemmistön kannalla. Viimemainitun osaston puolesta alettiin sanoa lainoja ylös rakennusyhdistyksestä ja oikeuden kautta vaadittiin rakennustontteja, jotka hiljattain olivat tulleet maksetuksi, tämän osaston haltuun. Syntyi kolmisen vuotta kestänyt, paljon mielenkatkeruutta aiheuttanut oikeusjuttu, joka päättyi osasto n:o 1 voitolla. Se myi tontit v. 1923 \$5,000.00 kauppahinnasta.

Jouduttuaan eroon puolueesta ja järjestöstä osasto n:o 1 tunnettiin tavallisesti "Belden haalin yhdistyksenä" sen vuoksi että se useampia vuosia toimi tämän nimisen kadun varrella vuokraamassaan huoneustossa. Hajaannuksen jälkeen kehittynyt I. W. W:n liike ei tyytynyt yksinomaan sympaattisten järjestöjen muodostamiseen ja sen johdosta Chicagoon syntyi uusi yhtymä: I. W. W:n agitaatioryhmä, joka ryhtyi propagandatoimintaan mainitun järjestön puolesta. V. 1936 siihen kuuluvat I. W. W:n jäsenet muuttivat nimen "Työläisten kasvatusseuraksi" ja silloin siihen kuului 36 jäsentä. Tämä liike ei milloinkaan kehittynyt jäsenmäärältään suureksi.

Kommunistihajaannuksen johdosta syntyi paikkakunnalle voi-

Chicagon Suomalaisen Edistysyhdistyksen näytelmäseuran "Kun kevät kutsuu"-näytelmän esittäjät, keväällä 1932.

Näytelmällä vierailtiin Waukeganissa ja De Kalbissa. Esittäjät: John Päivinen, Ella Reponen, Hanna Koskinen, Eileen Sandberg, Aug. Lindberg, J. W. Sarlund, Uno Simola, Paul West, Sylvia Jusenius, Alice Wilson, Kirsti Wick, Maiju Mäki, Henry Laakso, Leona Kekkonen, Marie Pertula, Hanna Päivinen, Henry Haglund ja Wm. Sandberg.

makkampi liikehtiminen. Sosialistipuolueessa ja suomal. järjestössä pysytellyt osasto pysyi heikkona kommunistisen liikkeen syntyymiseen asti, mutta Venäjän vallankumouksen levittämä innostus, joka sen vei mukanaan, aloitti uuden vilkkaan ajanjakson "Imperial haalin" yhdistyksen toiminnassa. "Imperial"-nimi johtuu sosialistipuolueessa pysyttäytyneen osaston vuokraamasta huoneistosta Lincoln avenuen ja Halsteadkadun kulmauksessa, joka hajaannuksen jälkeen jäi itsenäisen Työväenjärjestön ja sittemmin I. W. O:n kuuluvan "vasemmistolaisen" osaston toimintapaikaksi. Vuoden 1921 jälkeen tähän yhdistykseen liittyi entisiä radikaaleja ja työväenliikkeen kannattajia niin, että sen toiminta hetken aikaa oli huomattavinta paikkakunnalla. Osasto n:o 1:n, eli "Belden haalin" yhdistyksen toiminta heikkeni ja jäsenmäärä laski. Mutta myöhemmin roolit vaihtuivat. Samaan aikaan kuin kommunistisen liikkeen veto-voima ja heidän toimintansa heikkeni, vanhan osaston kannatus laajentui ja jäsenmäärä kohosi vuoteen 1929 mennessä jo kolmeensataan.

Juuri tällöin osasto järjestettiin uudestaan, alkuperäisen sosialistiosaston nimen asemasta käytäntöön otettiin Suomalainen Edistysyhdistys, joka laillistettiin valtion yhdistyslakien mukaisesti. Mu-

kaan tuli uusia jäseniä I. W. W:n agitaatioryhmästä ja kommunistien oppositiosta, ja toiminnan vilkastumisesta saatiin rohkeutta vihdoin, monien yritysten jälkeen, ryhtyä oman talon rakennuspuuhiin. Uuden haalin nurkkakivi laskettiin marrask. 1929 tonttinumeroille 4,219 Lincoln avenuelle ja talo valmistui seuraavan vuoden syksyllä. Avajaisjuhlat pidettiin lokak. 4—12 päivinä 1930.

Talon valmistuminen sattui yhteen juuri alkaneen teollisuuspuolan kanssa. Siitä johtui, ettei etukäteisten laskelmien mukaisia suorituksia voitukaan tehdä ja sen vuoksi talo joutui vararikon kautta kiinnevelkojen hoitoon, jolloin yhdistys kuitenkin saattoi toimia siinä vuokraa vastaan. Vasta v. 1944, yhdistyksen muutamien jäsenien erikoisponnistuksien kautta talo saatiin jälleen Edistysyhdistyksen haltuun ja siitä asti se on menestynyt itsensä kannattavana laitoksena, paikkakunnan ainoana suomalaisten yhteistoiminta- ja kulttuurikehtona.

Vuoden 1930 yhdistyksen johtokunta ja valvontalautakunta muodostui seuraavista jäsenistä: Emil Männistö, J. W. Sarlund, Carl Väänänen, Andrew Bruno, Urho Leppänen, Charles Laakso, A. Uokkola, John J. Järvin, T. J. Salmen, John Hurme, Victor Niemi, Gust Kulo ja R. G. Palm. Monet näistä johtokunnan jäsenistä, mutta erikoisesti Järvin, Sarlund, Salmen, Männistö ja yhdist. monivuotinen presidentti, John Ahlroth, suorittivat leijonan osuuden työssä toimitalon yhdistykselle palauttamiseksi. Jo mainittujen ohella ovat eri aikoina Chicagon suomal. työväenliikkeessä ja kyseellisessä yhdistyksessä ahkeroineet ainakin seuraavat henkilöt: Emmi Hyttinen, Emil ja Katri Hentunen, Topias ja Anni Kekkonen, Paul Miller, O. E. ja Laina Toivonen, Charles Haapala, Jalmar Laiho, Elsi Heino, Ines Sandberg, Paul Randall, Arne ja Martha Hyppä, Arvid ja Margaret Silffenius, Katri Simola, Heikki ja Hilma Laakso, Elli Gustafson, Antti ja Emma Lamberg, Ed. Petrell, Gunnar ja Ines Sandberg, Aksel ja Bertha Granroth ja Väinö ja Matilda Laitinen. Näyttämöharrastuksissa ovat virittäjinä toimineet Roosa Lemberg, Hanna Koskinen, Paul West, Mary Ringstrom, Ella Reponen, Tyyne Ahlroth, Armas Backman, Topias Kekkonen, Maiju Männistö, Heikki ja Hilma Laakso, Hilma Miller, Paul Randall ja monet muut.

Yhdistyksellä ovat tavanmukaiset alaosastot. Nuorten näytelmäseuran johtajana on ollut Roosa Knuuti; Sivi Salmen on johtanut lauluseuraa ja orkesterin johtajina ovat olleet Edvin Karhu ja Heimo Loya. Yhdistyksen nuoret ovat perustaneet oman alaosastonsa.

jonka nimenä on Chicago Finnish-American Society ja siihen kuuluu v. 1949 lopussa noin 70 jäsentä.¹⁰

Chicagossa on toiminnassa myöskin itsenäinen Sibelius-Mieskuoro, joka on esiintynyt miltei kaikissa suuremmissa juhlissa ja huomattavimmissa Suomen avustustilaisuuksissa. Kuoroon kuuluu monia Edistysyhdistyksen jäseniä.

WAUKEGAN. III. — V. 1903 kurikkalaisten perustama, Imatra-liittoon yhtynyt yhdistys, ei Waukeganissa päässyt kunnolliseen menestymisen alkuunkaan. Se kuitenkin raivasi vapaammalle ajattelulle tietä. Sosialistipuolueeseen liittynyt osasto perustettiin paikkakunnalla maalisk. 12 p:nä 1905. Perustajina olivat J. Maunula, V. Heinonen, J. Kyröläinen, Frank Laurila E. Kilkkinen, J. Södö, J. Waittinen, puhujaksi alotteleva Andrew Kalke ja jo "ulosoppinut" puhuja, Alex Halonen. Kaikki nämä kuuluivat osaston ensimmäiseen virkakuntaan. Perustajina olivat vielä Antti Rosenberg, Kalle Kuusisto ja Säm Seppälä. Uusia jäseniä liittyi mukaan ja seuraavien vuosien osaston johtokunnan jäsenluetteloihin liittyi uusia nimiä: Kaarl A. Helander, Nick Levelius, K. Kuusisto, J. Kaarto, W. Wallin, Saimi Seppälä, Hilja Laine, Mini Pokki, Johan Huttunen, E. E. Torppa Uno Railo, Kalle Heinonen, Johan Keko ja Aura Mäkelä.

Osasto oli osallistunut kirkollisten aatteellisen suojeluksen alaisen raittiusseuran talon rakennukseen, mutta sille ei "löytynyt" toimintatilaa sen seinien sisällä. Sen vuoksi oli rakennettava oma talo. Se valmistui Helmholtz avenuen varrelle, jonka ympärille sittemmin kehittyi suomalainen asutus, syyskesällä 1910.*)

Kaikki tavanmukaiset alaosastot olivat toiminnassa ja innostusta näytti riittävän. Vuoden 1919 alussa oli osastossa jo 180 jäsentä. Onnistuneita, aluetta käsittäviä kesäjuhlia on Waukeganissa vietetty useita. Monet edellä mainituista toimitsijoista olivat mukana laulu- ja näyttämörientojen kehittämässä. Varhaisempien

*) Waukeganin osaston kymmenvuotisiulkaisussa, Superior, Wis., 1915, kirjoittaa Andrew Kalke muistelmiaan Waukeganin osaston perustamisen ajoilta seuraavalla tavalla:

Viitaten siihen, ettei työläinen vanhanaikaisen ajatustavan mukaan milloinkaan saanut napista vastaan, "koska jumala on asettanut rikkaat ja köyhät, isännät ja työläiset, hallitsijat ja hallittavat, kaikki heille kuuluvaan omaan paikkaansa" ja kun sitten vapaamielisemmät olivat väsyneet raittiusseuran ja kirkon ahdasmielisiin käsityksiin ja ryhtyivät sosialistiosaston perustamiseen, niin "ampuivat papit heti ensimmäisiä sosialistien ilmauksia vastaan laukauksensa. Kun muistaa sen aikaisten pappien johtaman sosialistimetsästyksen, vangitsemisyhtymineen, anarkistisyytöksineen, työnantajille kätyröimisineen ja vertaa paraillaan tätä kirjoittaessa Michiganin Kuparisaaressa riehuvaa, mustinta keskiaikaa polttorovioineen muistuttavan jesuiittasakin toimintaa toisiinsa, niin kuva on koko selvä."

aikojen näyttämöhenkilöistä muistetaan lähinnä Nick Levelius, Ossi Pylvälä, Aapo Vainio, Oskari Keskinen, Emilia Lumme Sally Krönholm, John Idman, Jack Hautaluoma, Ida Myllymäki. Anton Rosenberg, Kaarl Helander, Kalle Keinonen, Victor Koskinen ja sittemmin huomatuimmaksi tulivat Mary Huttunen-Mäki. Mary Heine, Hanna Hovi, Hilja Laine, Milja Keko, Anna Helander, Hugo Sunell, Otto Björninen ja myöhemmin osuustoimintaliikkeen valistusrienoissa tunnetuksi tullut Milja Levander.

Kommunistihajaannuksessa Waukeganin osasto miltei kokonaisuudessaan asettui uuden suuntauksen kannattajaksi. Joitakin vanhoja jäseniä jäi pois mutta heidän keskuuteensa ei sen jälkeen ole syntynyt mitään yhteistoimintaa. Waukeganissa on suomalaisien aloitteesta kehittynyt osuustoimintaliike ja monet vanhat sosia-demokraatit toimivatkin sen piirissä. ¹¹

GRAND RAPIDS, Mich. — Tässä Ala-Michiganin huomattavassa huonekalu- ja autoteollisuuskaupungissa on aina suomalaisten lukumäärä rajoittunut vähäiseen. Siellä perustettiin pieni sos. osasto toukok. 12 p:nä 1911. Ensimmäiset virkailijat olivat Nestor Nisu, Henry Kyllönen, Nestor Anderson ja A. Wendel. Osaston innokkaimpiin toimitsijoihin ovat kuuluneet Henry Lappi, Otto Ihaksinen, Leo Merilä, Erick Honkala, Wm. Merilä, Albin Lappi ja Raivaajan monivuotinen asioitsija Evert Järvi. Vuoden 1921 hajaannuksessa osasto kallistui vasemmistosuunnalle ja sen jälkeen toiminta siellä on rajoittunut hyvin vähiin.

HANCOCK MICH. — Vuosisadan taitteen aikana perustettu ja Martin Hendricksonin ensimmäisellä Amerikan Työmiehen asiointimatkallaan "vahvistama" Hancockin "Jousi"-seura ei pitempään aikaan ilmentänyt sosialistisia käsityksiä. Kuparisaaren vanhoillisessa ympäristössä Päivälehdhen toimittajan, "liberaalisen" Ahlmanin kansallismielinen uudistusliike tuntui jo riittävältä. Mutta kun Työmiehen mukana Worcesterista Hancockiin tuli koko silloisten "leipäsosialistien" johtokaarti ja kun siellä ennestään A. Niemisen ohella oli monia muita todellisia uudistusmielisiä, niin pian olivat ahlmanilaisuuden päivät päättyneet sekä Työmieheessä, että "Jousi"-seurassa. "Jousi" liittyi sosialistipuolueeseen syksyllä 1907.

Uudestijärjestetyn osaston toimintakuntoa tuli kiihdyttämään eräs sivutapaus: Hancockin punalippukahakka! Syksyllä 1906 olivat suomalaiset sosialistit osallistuneet kaupungin ammattiyhdistysten järjestämään Työnpäivän kulkueeseen, jossa oli Yhdysvaltain lipun

Hancockin punalippukahakassa v. 1907 vangitut.

Ylärivi vasemmalta: A. Mainio, F. Helander, K. Vaali, Frank Aaltonen, Fahle Burman, J. Juntikka, Leo Laukki ja N. Tietäväinen; alarivi Toivo Hiitunen, H. Aho, F. Mäki, P. Sirviö ja L. E. Hendrickson.

rinnalla kannettu punaista lippua. Teko ärsytti porvarillisia piirejä. Suomalaisten pikkuporvarien erikoisvaatimuksesta oli kaupungin valtuusto keväällä 1907 hyväksynyt säädöksen, jolla kiellettiin punaisen lipun kantaminen ja paljastaminen katukulkueissa. Säädöksen puolustajat alkoivat sen jälkeen erikoisesti kiihkoilla ja uhkailla, jolla oli sosialisteihin se vaikutus, että he päättivät uhmaan vastata myöskin uhmaten. Heinäk. 28 p:nä 1907 järjestetyt suomalaisien kesäjuhlat muodostuivat sitten lain käytäntöön saattamisen koetuksiksi.

Kun mainitun päivän aamulla sosialistien juhlakulkue järjestyi osaston toimihuoneiston edustalle valtakadulle, vain runsaan kadunvälin kaupungin poliisikonttorista ja kun kulkueen edessä valtakunnan lipun ohella paljastettiin asianomaiset viirit ja punainen lippu, niin hyökkäsi erikoisesti vahvistettu poliisijoukko lipun kantajien kimppuun, ryöstivät punaisen lipun ja eräitä viirejä ja pidättivät lipun kantajina ja kulkueen järjestäjinä 12 henkilöä. Lipun ryöstämiseen oli erikoisesti valmistauduttu ja suuri määrä kaupungin asukkaita oli jännittynein mielin kerääntynyt katsomaan, mitä tapahtumaan piti. Näytelmä kuitenkin rajoittui vähäiseen: eräitä uhkauksia lausuttiin ja muutamia kuhmuja saatiin poliisin kapulasta, mutta pidetyt jouduttiin vapauttamaan jo iltapäivällä niin, että he vielä ehtivät juhliin ennen niiden päättymistä. Rauhantuomarin oikeus tuomitsi miehet, toiset lippukieltosäädöksen rikkomisesta, toiset rauhottomuuden aikaansaattamisesta ja piirioikeus vahvasti tuomiot,

mutta kun juttu vedottiin valtion ylioikeuteen, niin tuomiot jäivät vahvistamatta ja juttu hautautui sinne. ¹²

Kun etukäteen oli sovittu ettei lipunkantajien taskuissa ole edes linkkuveistä ja kun siis "pelätyiltä anarkisteilta" ei aseita löydettykään niin koko jupakka koitui siveelliseksi voitoksi sosialisteille. Vanhoilliset eivät myöskään päässeet tarkoituksensa perille seuraavana vuonna aloittamallaan "juudasponsiliikkeellä", vaan Kuparisaarella sen sijaan alkoi uusi, työväenliikkeen voimistumisen ja taiselujen aikakausi, jonka huippuna oli Kuparisaaren lakko v. 1913.

Lippukahakkaa seuranneina aikoina Hancockin osasto vahvistui aatteellisesti ja järjestöllisesti. Sille valmistui oma talo, Kansankoti, v. 1912 ja sen yhteydessä olivat myöskin Työmiehen liikerekennukset. Näiden ja yleisesti varhaisaikojen "Jousen" toimitsijoina ovat mainittavimmat: Toivo ja Katri Hiltunen, Kusti ja Hilja Frilund, Aino Knuutti, Hannes Keturi, Gust Fräki Axel Kantola, Emil Pulkkinen, Vennu Kari, Pekka Oksa, Maria Ollila, Saimi Saviniemi, Hilda Syväjärvi Hilma Syväjärvi, Sanna Kallio-Kannasto ja luonnollisesti Työmiehen toimitsijat ja koko henkilökunta. ¹³

Hävitty Kuparisaaren lakko, Työmiehen poismuutto ja hetimiten sen jälkeen tapahtunut kaivostöiden kokonaan lopettaminen aiheuttivat kuolettavan lamaan työväenliikkeessä. Kommunistisen hajaannuksen jälkeen siellä ei ole ollut mitään sosialidemokraattista liikettä ja kommunistinen liike on myöskin surkastunut mitättömäksi. Jokin vuosi sitten viranomaiset selittivät Kansankodin turvallisuussäädöksiensä kannalta sopimattomaksi joukkokokouksien pitoon ja sen jälkeen nuoret joutilaat miehet ottivat sen koontumispaikakseen ja käyttivät "Jousen" kirjaston, kirjakaapit ja hyllyt polttoaineiksi oleskeluaan varten tarpeellisen lämmön saamiseksi. Sittemmin koko rakennus on purettu.

CALUMET, Mich. — Suomalainen sos. osasto perustettiin Calumetissa v. 1904. Perustajien etumaisena olivat Vilho Leikas, Elias Sinisalo, Harold Mäkinen, Oskari Mäki ja hänen siskonsa Anna Mäki ja Fanny Mäki. "Juudasponsiliikkeen" aikana osastoa ahdistettiin ankarasti, mutta v. 1909 siinä oli kuitenkin 40 jäsentä Toiminnassa silloin mukana olleista muistetaan Theodor Varmanen, Arthur Varmanen, Henry Illikainen, Jacob Väisänen, Emil Pulkkinen ja Nestori Hietanen. Kuparisaaren lakkoa seurannut ankara vaino voidaan katsoa Calumetin osaston kuoleman aiheuttajaksi. ¹⁴

NEGAUNEE, Mich. — Vuosisatamme ensimmäisen kymmenluvun puolivälissä ja jo sitä ennen kulkivat ensimmäiset "herättäjät" Matti Kurikka, Taavi Tainio, Santeri Mäkelä, Alfred Hautamäki, Kustaa Räsänen ja räätäli liikkeen esioitsijana toiminut, mutta pääasiassa sosialistiseen herätystyöhön innostunut, Wilho Boman, Negauneessa ja ympäristön kaivoskylissä. Tuloksena oli sosialistiosaston perustaminen Negauneessa toukok. 21 p:nä 1905. Se liittyi puolueeseen hetimiten. Perustajina olivat John Koivisto, John Ranta, John F. Fallström, Frank Aaltonen, Rauha Aaltonen, John F. Mäki, Sam Hyttinen, John Reijonen, Aara Rytönen, Selma Kotka, Kalle O. Saaristo, Oskari Kultalahti, Kustaa Räsänen, Antti Luttinen, Nikolai Westeri, Kalle Raatikainen ja Henry Auvinen. William Risto, jonka nimi tuli kuuluisaksi Negauneen osaston sisäisissä taisteluissa järjestön ensimmäisen hajaannuksen edellä, liittyi osastoon v. 1909.

Kun osasto hädettiin vanhoillisten kontrollin alaisesta Kansankoti-haalista, jouduttiin viiden vuoden ajan toimimaan sangen puutteellisissa oloissa n. s. "Nokihaalissa." Välttämätön tarve johti oman kodin hankintaan ja elokuussa, v. 1909, laillistettiin yhtiö haalin rakentamista varten. Saman vuoden jouluk. 5 p:nä valittiin haaliyhtiön johtokunta, johon tulivat John F. Fallström, Matti Tenhunen, Ernest Ahlson, Otto Björninen, Oscar Timonen, Tobias Weiti ja K. O. Saaristo. Vuosikokouksessa helmik. 12 p:nä 1910 johtokuntaan valittiin entiset, paitsi Timosen ja Weitin tilalle tulivat Frank Aaltonen ja John F. Mäki. Keväällä alettiin rakennustyöt. Heinäk. 31 p:nä vietettiin nurkkakiven laskijaisjuhla ja lokak. 2 p:nä harjan nostamisjuhla. Äänestyksellä talon nimeksi hyväksyttiin "Työntempeli." Talon avajaisjuhliissa Lauri Lapin johdolla esitettiin "Daniel Hjort"; pääsyliput kolmelle ensimmäiselle penkkiriville maksoivat \$10.00 ja seuraaville 150 istuimelle \$5.00 kappale.

Se oli ennen kuulumattoman innostuksen aikaa. Talon valmistumisesta Matti Tenhunen kirjoitti: "Se on rakennus, jota porvarit ja heidän kätyrinsä tuskan hiki otsalla katselevat, mutta rehelliset työläiset saavat siihen astua kuin kotiinsa. Se on porvarien kiroama, työläisten rakastama — tulevien taistelujen, tulevien voittojen, surujen ja ilojen koti" ⁴⁵ Kauan ei tämä yksimielinen innostus kuitenkaan voinut kestää. Järjestössä olivat suuntaerimielisyydet nousmassa ja Negauneessa alkoi riita, joka repivän kiilan tavoin hajoitti paikallisen osaston ja raateli pahoja sälöjä järjestön kokonaisuuteen.

"Työntempeli", joka oikeuslaitoksen päätöksellä jäi järjestön enemmistöä kannattavalle ryhmittymälle, ei hajaannuksen jälkeen

enää voinut vetää joukkojen kannatusta puoleensa. Toiminta riutui. Sittemmin i-w-w-läisyyteen kallistunut vanha osastokin olisi jo saanut oikeuden tulla takaisin yhteisiin suojiin, mutta riita oli aiheuttanut sen, ettei se sinne enää "mahtunut." Kerran uljas ja innostuksella rakennettu "Työntempeli" joutui verorästeistä kauntille, joka myi sen Cleveland Cliff-kaivantoyhtiölle. Nyt siitä on enää rauniot jäljellä, sillä yhtiö hajoitti rakennuksen v. 1947.

Kaikesta huolimatta suomalainen työväenliike aikoinaan vaikutti herättävästi. Negauneessa, naapurikaupungeissa Ishpemingissä, Marquettessa ja ympäristöllä oli vuoden 1910 vaiheilla neljäsatä suomalaista sosialistia innokkaassa toiminnassa. Heille kuuluu suuri ansio kaivostyöläisten järjestäytymisliikkeen aloittamisesta. Jos siis porvarilliset piirit erikoisesti nauttivat sosialistisen ja unionistisen liikkeen linnakkeen, "Työntempelin" sortumisesta, niin heidän ilonsa oli lyhytaikainen. Negaunee on nyt seutukunnan unionistisen liikkeen lujin rintavarustus. C. I. O:n kuuluva kaivostyöläisten unio nauttii kaupungin hallituksen suosiota ja lakkolaiset saavat kokoontua kaupungin talossa ja kouluissa. Ennen yksinvaltiias kaivosyhtiö saa nyt tyytyä neuvotteluoikeuteen vastassaan olevan mahdin kanssa, jota sen täytyy kunnioittaa.

ISHPEMING, Mich. — Amerikan Työmiehen asioimismatkallaan v. 1900 oli Hendrickson perustanut Ishpemingin "sosialistiseurain", mutta se ei elänyt kauan. Uusi liike alkoi v. 1905. Heti Negauneen osaston perustamisen jälkeen — heinäk. 12 p:nä — perustettiin Ishpemingissä osasto Taavi Tainion esityksestä. Perustavista ja siihen hetimiten liittyneistä jäsenistä muistetaan seuraavat: Oskari Kuoppala, Aate Tyster, Lauri ja Tyyne Huttunen, Mr. ja Mrs. Alfred Eskelin, Sämi Siltanen, Henry Leppänen, Heikki Toivonen, Ilmari Erickson, Edwin Lauturi, Kalle Filppula, Urho Kahila, Nestor Mattson, Jack Hill, Sämi Vehanen, K. ja Esteri Linna, Aili Hintala ja Hjalmar ja Mary Laine.

Osastoon kuuluvia jäseniä erotettiin kaivannoista vuoden 1903 "tosisuomalaisten" kätyröimisliikkeen seurauksena. Mutta kun seuraavana vuonna kaivosyhtiöt tarkoittivat ottaa käytäntöön erikoiset "orjankontrahdit" erottaakseen kaivannoista kaikki työväen järjestäytymistä kannattavat, niin tuuli alkoi kääntyä jo vanhoillistenkin piirissä ja sosialistien johtamalla vastarinnalla pakotettiin rautakaivoksien omistajat, ei ainoastaan Ishpemingissä, vaan kaikkialla ympäristöllä, perääntymään siivilöimisaikeistaan. Se merkitsi voittoa sosialistiselle ja myöskin unionistiselle liikkeelle. "Vastustajien iva-

Ishpemingin s. s. osaston sunnuntaikoululapset v. 1921.

Yläriivi vasemmalta: Cliffert Ristimaa, William Luoma, Charles Dantes, Harry Roine, Elma Elo, Aune Tyni, Elli Kielinen, Laila Hupala, Aili Tyni, Vieno Järvi, Martha Hupala, Ellen Aho, Hjalmar Seilo, Veikko Peltonen. Toinen riivi: Viljo Luoma, Toivo Norlund, Matti Luoma, Yrjö Luoma, Arvo Norlund, Yrjö Niemelä, Reino Wiitala, Into Halttunen, Verner Wesa, Olavi Piha, Stanley Ristimaa, Edna Kielinen, Elsi Lehtimäki, Laila Niemelä. Kolmas rivi: Ester Vainio, Aili Dantes, Laura Tyni, Rauni Lammi, Astrid Vainio, Orvokki Malen, Kaarina Kielinen, Onerwa Wesa, Lillian Niemelä, Martta Vakkuri, Rauni Aho, Osvalt Vainio, Oscar Vainio, Bert Back. Alarivi: Eero Luoma, Tyynne Heikkilä, Paula Laituri, Siiri Norlund, Tauno Kielinen, Jarli Malen, Tyynne Matkala, Reino Matkala, Toivo Seilo ja Theresse Mattila.

naurut olivat muuttuneet vihan irvistykseksi”, selittivät voittoisaan asemaan päässeet sosialistit.

Osastolle, jonka jäsenmäärä parhaimmillaan ollessa nousi hyvän joukon toiselle sadalle, valmistui oma haali 1913. Osaston loistokauden näyttämönjohtajina olivat Yrjö Siro, Siiri Orjatsalo, Felix Hyske, Venne Vuolas, Arvo Usenius, Tammi ja Ruotolainen. Eräs näyttämönjohtajan paikkaa hakeva kirjoitti kerran: ”Olen näytellyt kaikki roolit jumalasta perkeleeseen, kuninkaasta kerjäläiseen; väliin onnistunut hyvin, väliin huonosti.”

Vuoden 1914 hajaannuksessa Ishpemingin osasto jäi ”keltaiseksi saareksi” ympäristön ”radikaalisessa meressä”, mutta kommunistihajaannus vei sen mukanaan, jonka jälkeen toiminta on miltei kokonaan sammunut. Neljäkymmenluvun alussa haali myytiin ja on nyttemmin hajoitettu.⁴⁰

MARQUETTE, Mich. — Sosialistiosasto perustettiin Marquettessa v. 1906. Alkuperäisiä ja heti siihen liittyneitä jäseniä olivat Kalle Ahlsten, Andrew Sivonen, Frank ja Ellen Liljeblad, Leonard Saari, Oskari Kiltinen ja sittemmin siihen liittyivät vuosia toiminnassa mukana olleet Elis Ahlsten, Elo Tuuri, Kalle Filppula, Kaarlo Kaisla, huvitoimikunnassa erikoisen innostuneesti toiminut Ida Pakkala ja monet kymmenet muut.

Oma ”Liberty”-haali valmistui 1912. Näyttämöntoiminta oli hyvässä vireessä ja varhaisimpina johtajina olivat Ellen Liljeblad, Hilja Frilund, Antti Pyhtilä, Hilja Sutinen, Uno ja Hanna Kivi. Osaston alaosastona toimiva ”Liberty”-soittokunta, jonka johtajista huomatuimmat olivat Frank Lindroos, Tobias Tiihonen ja Antti Virtanen, esiintyi m. m. Debsin vaalitaistelukokouksissa.

Vuoden 1914 hajaannuksessa osasto, monien epäröimisien jälkeen, valitsi radikaalien kannan, vaikka koko suuntajuttuun ei erikoisemmin innostuttu. Kun Negauneen riitaa tutkiva komitea — Rissanen, Kolu ja Virtanen — v. 1913 vieraili myöskin Marquettessa, niin joku viisunikkari pisti leikiksi koko jutun ja lauloi:

”Savivati, kivikolu,
Aku-riepu sarja,
siinä on sen ratimyllyn
perustus ja harja.”

Hajaannuksen jälkeen osasto, jonka toiminta muutettiin taloyhdistyksen nimiin, toimi pääasiallisesti Industrialistin avustamiseksi ja pieneksi jäänyt sosialidemokraattinen ryhmä liittyi sittem-

min myöskin tähän yhdistykseen. "Liberty"-haali myytiin v. 1938 ja se hajoitettiin seuraavana vuotena.⁴⁷

ROCK, Mich. — Vuosisatamme ensimmäisen kymmenluvun päättyessä olivat monet Ylä-Michiganin maanviljelysseudut saaneet huomattavan määrän suomalaisia asukkaita. Marquette-kauntin eteläosassa sijaitseva Maple Ridge, joka sittemmin postikonttorin nimen mukaan on tullut tunnetuksi Rockina, on nopeasti edistynyt suomalaisten asukkaitensa puolesta. Alkuaikoina sinne kerääntyi myöskin metsänhakkaajia.

Ensimmäinen osasto siellä perustettiin v. 1912. Se sai lupakirjan helmik. 14 p:nä Squaw Creekin osaston nimellä. Virkailijoina olivat Klaus Ruotsalainen ja Walter Selin. Tämä osasto sijaitsi Marquette-kauntin puolella. Nimenomaan sovittiin siitä, että niin pian kuin naapurina olevan Delta-kauntin puolella olevat asukkaat haluavat, voivat he perustaa itsellensä uuden osaston. Niin tapahtuikin. Uusi, Maple Ridgen osastoksi nimitetty yhdistys, perustettiin Elias Aholan farmilla ja se sai sos. puolueen valtiovirastosta lupakirjan huhtik. 26 p:nä 1913. Syksyllä, 1914, nämä osastot yhdistyivät ja samana vuonna tapahtuneessa ja järjestöhajaannuksessa ne asettuivat radikaalisen ryhmän kannalle.

Vuonna 1914 osastolle valmistui uusi haali, jota hoiti sitä varten muodostettu Maple Ridgen Työväenyhdistys, jonka laillistajina olivat Walter Selin, John Mäki, Antti Aalto, Elias Ahola, Manu Saari, Svante Kulkki, William Marttila, John E. Mäki ja Väinö Selin. Perustavana jäsenenä oli myös Thomas Auer. Teollisuusunionistisen propagandan ohella on yhdistys jatkuvasti pitänyt kiinni seura- ja kulttuuriharrastuksista. Näyttämönjohtajista ovat mainittavimmat Nestori Hietala ja Hanna Kivi, mutta monet muut ovat järjestäneet näytelmäesityksiä. Yhdistys, jonka jäsenmäärä tavallisesti on vaihdellut 70 tienoilla, on laaditun luettelon mukaan näytelmien esityksessä päässyt kerrassaan kummastuttaviin tuloksiin. Luettelon mukaan vuodesta 1914, 25 vuoden aikana, yhdistyksen näyttämöltä on esitetty ei vähempää kuin 261 näytelmää, johon mukaan kuuluu suuriakin koko illan näytelmiä. Nykyisin yhteistoimintaharrastukset ovat siirtyneet pääasiallisesti osuustoiminta-alalle.⁴⁸

IRONWOOD, Mich. — "Nuija"-niminen, Martin Hendricksonin ja kolmen muun miehen v. 1902 perustama yhdistys levitti Ironwoodiin ensimmäisen sytyttävän kipinän "uusista aatteista." Tämä yhdistys järjesti puhetilaisuuden Matti Kurikalle, mutta varsi-

nainen sosialistiosasto syntyi vasta neljä vuotta myöhemmin. Santeri Mäkelä, joka sittemmin liittyi Työmiehen toimitukseen, oli osaston perustamisessa johtajana.

Oma koti, "Palatsi"-haali, valmistui 1908 ja siinä toimittiin vilkkaasti monta vuotta. Sadoista osaston innokkaista toimitsijoista lähimmin muistetaan seuraavat nimet: Jalo Ahola, Lauri Lappi, Oskari Mäki, Arne Sotka, Axel Kolinen, Einar Tossavainen, Walter Salmi, Kalle Ilminen, Moses Ilminen, Edi Järvi, Richard Virtanen, Sämi Luoma, Herman Snellman, Alfred Eskelin, Maria Eskelin, Ida Murto, Sanni Murto, Emma Salovaara, Kalle Pesonen, Mikko Vainionpää, Aug. Mattson, Väinö Järvelä, Otto Paananen, Johan Laine, Kalle Kulju, Työmiehen levityksessä kiertävänä asioitsijainakin toiminut Reino Salmi ja Jack Steel. Matti Tevari oli entisinä aikoina koko Gogebic-alueella toimitsijana ja puhujana tunnettu.

Järjestön ensimmäisessä hajaannuksessa Ironwoodin osasto pyytteli sosialistipuolueen kannalla ja ainoastaan kymmenkunta jäsentä erotettiin Sosialisti-lehden kannatuksen vuoksi. Kommunistihajaannuksessa osasto meni vasemmistosuunnan mukana ja muutamina vuosina sen toiminta oli voimakasta. Sittemmin kuitenkin osaston toimitalo jouduttiin myymään ja uudet omistajat hajoihtivat sen v. 1940.⁴⁹ Entisen osaston paikan on ottanut I. W. O.-järjestön kuuluva "lodge "

SUPERIOR, Wis. — Työväenliikettä suosiva mieliala kehittyi jo v. 1898 perustetun "liberaalisen" raittiusseuran. Väinön Turvan keskuudessa, ja se vuonna 1907 johti siihen, että seura päätti ryhtyä Minnesotan raudankaivajien lakon avustamiseen. V. 1909 seuran ylimääräisessä kokouksessa 12 äänellä 3 vastaan päätettiin lopettaa toiminta koska "kymmenvuotisella toimintakaudella ei ole saatu aikaan mitään juoppouspaheen poistamiseksi". kuten kesäk. 21 p:n pöytäkirjassa sanotaan ja seuran kiinteä ja irtain omaisuus samalla päätettiin myydä suomal. työväenyhdistykselle \$700.00 kauppasummasta.

Varsinainen työväenyhdistys oli perustettu huhtik. 17 p:nä 1904. Se liittyi Imatraan ja sen järjestysnumero oli 31. Yhdistyksen johtavina toimitsijoina olivat Andrew Beck, A. O. Sarell ja Felix Wingqvist. Yhdistys erosi Imatrasta, siitä muodostettiin sosialistiosasto ja se liittyi puolueeseen huhtik. 23 p:nä 1905. Keväällä 1909 osaston aloitteesta muodostettiin laillistettu yhdistys, joka otti haltuunsa raittiusseuralta ostetun talon ja omaisuuden. Tämän yhdistyk-

sen virkailijoina ja luottamusmiehinä olivat A. Wainikainen, Wilho Halonen, Herman Hermanson, Anton Allen ja Otto Arlund.

Työmiehen muutto Superioriin syksyllä 1914 toi osastoon kykeneviä toimitsijoita ja sen johdosta sekä agitaatio- että seuratoiminta huomattavasti vilkastui. Sopivasta toimihuoneistosta oli kuitenkin puutetta varsinkin sen jälkeen, kun talvella 1918 Gummings-avenuen haali joutui tulipalon saaliiksi. Pari vuotta toimittiin Keskusosuuskunnan tukkuliikehuoneistossa, mutta marrask. 20 p:nä, v. 1918, kokouksessa päätettiin ryhtyä oman talon rakennustoimiin. Rakennuskomiteaan valittiin seuraavat jäsenet: Arvid Nelson, John Tarkiainen, Otto Arlund, Hugo Paasikivi ja Frank Piuva. Tiulistä rakennettu ajanmukainen toimitalo kohosi viidennen kadun ja Tower avenuen kulmaukseen ja avajaisjuhlat pidettiin jouluk. 24—26 päivinä 1920. Rakennus tuli maksamaan vähän yli \$30,000.00.

Kommunistisen liikkeen aiheuttama hajaannus vei Superiorin osaston vasemmistosuunnalle, mutta Suomal. Työväenjärjestön uudelleenjärjestäminen ja bolshevisoiminen vei sen jälleen oppositioon. Seurauksena oli osaston erottaminen järjestöstä ja siitä asti se on toiminut itsenäisenä. Superior on sittemmin kehittynyt osuustoimintaliikkeen varsinaiseksi keskustaksi ja yhdistyskin työskentelee pääasiallisesti tämän liikkeen aatteellisella arenalla. Vuoden 1949 yhdistyksen johtokuntaan kuuluivat Toivo Merisalo, Andrew Marlowe, William Lundeen, Hjalmar Kane, John Tarkiainen, Tom Ross ja Lydia Kaipainen. ”

DULUTH, Minn. — Superior-järven läntisen pohjukan huomatuin rautamullan lastauskaupunki ja entisaikojen suomalaisten liikkuvien työläisten keskuspaikka sai jo v. 1902 pienen ”sosialistiseuran”, joka Martin Hendricksonin toimesta perustettiin kirkon alakerrassa pidetyssä kokouksessa seitsemällä jäsenellä. Seuran nimeksi annettiin ”Ystävät” ja se liittyi Imatra-liittoon. Siinä se viihtyi kuitenkin vain kaksi ja puoli vuotta. Yhdistys erosi siitä ja liittyi sosialistipuolueeseen ja tuli nimitetyksi sosialistiosastoksi. Yhdistyksen ensimmäiset kokoukset pidettiin räätälinverstaassa itäisellä ensimmäisellä kadulla, jossa työskenteli useita edistysmielisiä suomalaisia räätäleitä.

Osaston ensimmäisistä jäsenistä muistetaan parhaiten Albert Hendrickson, Ilmari Näppä, Henry Asp, Elmer Stonwall, Joseph ja Mandi Elk. Hetimiten osaston perustamisen jälkeen sen toiminta-voimat alkoivat nopeasti lisääntyä. Sofia Hautala ja Anna Eskelinen olivat ensimmäisiä toimivimpia naisjäseniä. Varhaisemmilta

ajoilta muistettavimmat toimitsijoiden nimet ovat: Matti Hernes-
huhta, Ida Manninen, Henry Samson, Kalle Laakso, Herman Lou-
ko, Heikki Häyrynen, Emilia Heinonen, Hilda Hendrickson, John
Hilden, Manner, Jacob Kujala, Axelson, Toivo Virtanen, Henry
Puranen, Otto Arlund, Alex Sevo, David Kuuri, John Viita, Matti
Kainu, Frank Westerlund, Leo Mattson, John G. Helin, Hedi Ar-
lund, Otto Lahtinen, Kusti Aakula, John J. Kolu ja Otto Hagman.
Puhujana ja organiseeraajana tunnetuksi tullut John Korpi yhtyi Du-
luthin osastoon toista vuotta sen perustamisen jälkeen.

Vuoden 1910 vaiheilla Duluthin osasto oli jo astunut loistokau-
teensa, sen jäsenmäärä ylitti kolmensadan merkin Duluthiin sijoit-
ettiin Keskipiirin piirivirasto ja siellä oli Työmiehellä haarakontto-
ri. Enemmän kuitenkin Duluthin osaston aatteelliseen toimintaan
vaikutti Työväen-Opisto, jonka opettajisto ja suurin osa oppilaista
kuului siihen jäsenenä. Opiston vaikutuksen alaisena Duluthin
osastosta kehittyi uuden radikaalisen suuntauksen rintavarustus, jo-
ka v. 1914 hajaannuksessa näytteli merkitsevää osaa ja jossa sitten
uuden lehden kautta laskettiin perusta yli maan levinneelle I. W.
W:n liikkeen suomalaiselle toiminnalle.

Duluthin osaston ensimmäisenä toimintapaikkana oli Kalama-
zoo-haali läntisellä Superiorikadulla. Kun siinä kuitenkaan ei voitu
järjestää tanssiaisia eikä esittää näytelmiä, niin niitä varten vuok-
rattiin toinen huoneisto n:sta 212 Läntiseltä ensimmäiseltä kadulta.
Vielä samaan aikaan osaston käytettävissä oli pienempi haali Länti-
sellä toisella kadulla kokouksia, laulu- ja soittoharjoituksia varten.
Yhteen aikaan, v. 1909, osaston käytettävissä oli siis kolme huo-
neistoa, mutta toiminta olikin silloin monipuolista ja suurta.

Kun tulipalo sitten tuhosi Ensimmäisellä kadulla olevan ava-
ramman huoneiston, muutti osasto toimintansa Lake avenuelle. Siitä
taas muutettiin Superiorikadun varrella sijaitsevaan pitkään kapeaan
haaliin, jota nimitettiin "kanuunaksi." Siitä palattiin jälleen hetki-
seksi Lake avenuen huoneistoon, josta v. 1916 muutettiin Itäisellä
kolmannella kadulla ja kuudennella avenuellä sijaitsevaan "Workers
Oopperan", jossa entisen, puolueesta v. 1914 hajaannuksessa eroon
jääneen, osaston paikan otti Finnish Workers Socialist Association.
Uuden liikkeen, industrialistisen unionismin aatteellisissa merkeissä
tapahtuva toiminta oli monipuolista ja vilkasta. Haalitoiminnalla
oli hyvä kannatus ja sen kautta koottiin varoja industrialistista unio-
nismia edustavien lehtien ja pidätettyjen I. W. W:n toimitsijoiden
oikeustaistelujen avustamiseksi. Samaan aikaan paikkakunnalla

oli toiminnassa I. W. W:n paikallinen unio, joka ei sekaantunut Oopperan seuratoimintaan.

Ajan oloon viimeainittujen "puhtaiden industrialistien" ja Oopperalla toimivan yhdistyksen välille alkoi kerääntyä erimielisyyden ituja. Jyrkät periaatemiehet alkoivat halveksien puhua haalitoiminnasta ja näyttelemisestä ja tekivät sen havainnon, että mainitun yhdistyksen jäsenistö ei edusta puhtaasti teollisuustyöväkeä ja että siihen kuuluu pikkuporvarillisia aineksia, joiden vaikutus kylmentää "vallankumouksellisen industrialismin henkeä." Oopperan toimintaan sanottiin myöskin kommunistien tukkivan kynsiään ja seurauksena oli v. 1927 uuden, "selvemmällä periaatteilla" varustetun yhdistyksen muodostaminen, mikä johti Workers Oopperalle toimintansa keskittäneen yhdistyksen toiminnan lopettamiseen v. 1929. Uuden yhdistyksen nimeksi tuli Finnish American Athletic Club ja se vuokrasi itselleen toimihuoneiston Itäiseltä ensimmäiseltä kadulta läheltä Lake avenuea. Tällä yhdistyksellä, jolla yhäkin on sama toimipaikkansa, oli alusta pitäen myöskin Industrialistin kannatus. Uuden yhdistyksen perustajat olivat suurimmaksi osaksi I. W. W:n jäseniä ja säännöissä määrättiin, että yhdistyksen johtokunnan seitsemästä jäsenestä pitää neljä kuulua jäsenenä I. W. W:n. Tämä yhdistys jatkaa illanviettojen ja erinäisten seuratoiminnallisten tilaisuuksien järjestämistä, vaikka niitä nyt on paljon harvemmin kuin aikaisempina vuosina.⁵¹

Vuoden 1914 hajaannuksessa Duluthiin jäi pieni sosialidemokraattinen ryhmä. Kommunistisen liikkeen nousu vei mukanaan tämän ryhmän ja Workers Oopperan yhdistyksen hajotessa siirtyi sieltä joitakin jäseniä Työmiehen ja Suomal. Työväenjärjestön kannatuspiiriin. Siltä taholta onkin sittemmin kerskaillen selitetty, että I. W. O:n kuuluvaa Duluthin "lodge" on keskivaltioiden suurimpia. Viimeisinä vuosina kuitenkin sen toiminta on paljon supistunut.

VIRGINIA, Minn. — Rautamultarikkauksistaan kuuluisan Mesabi Rangen keskeisin kaupunki, Virginia, sai jo v. 1902 "jonkinlaisen sosialistiseuran", kuten Martin Hendrickson mainitsee, mutta varsinainen sosialistipuolueeseen liittynyt sosialistiosasto perustettiin vasta v. 1904. Muiden ohella perustajina olivat John Sairio, Siimon Mäki, Emil Laukka, Albert Mainio, John Koski ja puhujana ja radikaalisten liikkeiden toimihenkilönä tunnetuksi tullut Axei Öhrn. Jo seuraavana vuonna Virginiassa pidettiin "porvareista riippumattomat", edistysmielisten ja sosialistien yhteiset kesäjuhlat, joiden yhteyteen oli järjestetty viikon kestävä tuntekurssit. Kaikki

varhaiset sosialistiset herättäjät ja agitaattorit pysähyivät Virginiassa ja puhuttu sana siellä lankesikin hedelmälliseen maaperään.

Jo v. 1907 osaston toiminta oli laajentunut siinä määrin, että oman huoneiston hankkiminen katsottiin tarpeelliseksi. Silloin hankittua taloa tavallisesti nimitettiin "aatteen navetaksi", kaiketi sen tosiseikan osoitukseksi, ettei se hyvin vastannut tarkoitustaan. Kun osaston jäsenmäärä v. 1912 jo oli kohonnut neljäänsataan ja toiminta kaikin puolin laajentunut, päätettiin ryhtyä uuden talon rakennuspuuhiin. Seuraavana vuonna valmistui kuuluisaksi tullut Virginian Sosialistien Ooppera, mahtava kivitalo, joka sisustuksensa puolesta todennäköisesti oli aistikkain haali Amerikan suomalaisten keskuudessa. Seuratoiminta uuden talon suojissa rehoitti. Näytelmäseuran johtajista muistetaan Vilho Ernest Pitkänen, Sam Ruotsalainen, William Mäki, John Laaksonen, Lauri Lemberg, Lauri Lappi ja Alaric Arnee. Laulukuoron huomatuimmat johtajat olivat Antti Tiikkainen, Jukka Mäkirinne, Väinö Valo, Kaarl Loven ja Liljenfelt. Soittokuntaa johtivat Antti Tikkainen, John Haapala, Gust Nikander ja John Forsman. Voimisteluseuraa johtivat Frank Järvinen, Einar Järvinen ja naisten voimisteluseuraa Kalle Riihikoski.⁵²

Suomalaiset sosialistit ja työväenliikkeen kannattajat olivat etumaisina raudankaivajien lakossa v. 1907 ja taas v. 1916. Lakkojen johdosta monet joutuivat "mustalle listalle" ja teknillinen työmenetelmien kehitys vähensi työssä tarvittavien lukumäärää. Kun siis kaivannoissa ei enää työtä ollut saatavana, siirtyi suuri osa suomalaisia lähiympäristölle maanviljelystoimiin — "kannonmunittajiksi." Sen vuoksi Pohjois-Minnesotaan muodostui suurilukuinen suomalainen maanviljelysväestö, joka, samalla kun se perusti lukuisia maalaiskylien yhdistyksiä haaleincen, tuli käytännöllisiin tarpeisiin perustuvan, nopeasti laajentuvan osuustoimintaliikkeen selkärangaksi.

Järjestön ensimmäisessä hajaantumisessa Virginia tuli erääksi tärkeimmäksi radikaalisen liikkeen keskustaksi. Sinne tosin jäi pieni sosialidemokraattinen ryhmittymä, joka sittemmin sulääntui kommunistiseen liikkeeseen. I. W. W:n aatteelliset tarkoitukset tulivat johtaviksi tekijöiksi Virginiassa ja niiden merkeissä johdettiin Oopperan toimintaa vuoteen 1936 asti. Silloin noin \$40.000.00 maksanut haalirakennus siirrettiin osuustoimintaväen haltuun ja siitä muodostettiin Virginian Co-op. Center. Laitos siis edelleen jäi rakentajiensa ja kannattajiensa palvelukseen, vaikka se nyt tapahtuu toisella tavalla kuin aikaisempina vuosina.

CHISHOLM, Minn.—Imatra-liittoon yhtynyt työväenyhdistys perustettiin Chisholmissa v. 1903. Heti suomalaisen järjestön perustamisen jälkeen v. 1906 yhdistys liittyi siihen ja myöskin puolueeseen. Jo alusta alkaen yhdistys sopi aikaisemmin toiminnassa olleen raittiusseuran kanssa toimihuoneiston kaupasta, jossa yhdistys ja sittemmin osasto toimi, kunnes se parin vuoden kuluttua joutui tulipalon saaliiksi. Osasto rakennutti sen jälkeen itselleen uuden huoneiston, joka tuli maksamaan \$22,000.00 ja valmistui v. 1910.

Parhailtaan ollen osastossa oli noin 200 jäsentä. Kaikki oloihin soveltuvat alaosastot olivat toiminnassa. Kirjallisuuden ja sanomalehdistön levityksessä innokkaimmin toimi Iivari Ruohomäki, joka osastoa edusti monissa järjestökokouksissa. Hän myöskin oli ensimmäinen maan kansalaisoikeudet saanut osaston jäsen. Vaikka alussa kansalaistuttamiskysymykseen suhtauduttiin välinpitämättömästi, tapahtui siinä sittemmin järjestetyn valistustoiminnan kautta muutos ja miltei kaikki osaston jäsenet kansalaistuivat.

Osaston toiminta oli parhailtaan ensimmäisen järjestöhajaannuksen edellisinä vuosina. V. 1912 siellä pidettiin koko alueen suuret kesäjuhlat, jossa muiden vierailevien ohjelmanesittäjien mukana esiintyi Port Arthurin näytelmäseura, esittäen näytelmän "Kristityt." V. 1914 hajaannuksessa osasto erosi järjestöstä, sen jälkeen menetettiin haali ja toiminta yleensä alkoi heikentyä.⁵³

HIBBING, Minn. — Mesabi "renssin" rautakaivoskylistä Virginian ohella on Hibbing tärkein ja yhteen aikaan siellä suomalaisten asukasluku nousi kahteen tuhanteen. Seurakunnan ja kahden raittiusseuran ohelle, heti vuosisatamme alussa —eräiden tietojen mukaan v. 1902 — sinne perustettiin työväenyhdistys "Hedelmä." Yhdistys, jonka ensimmäisistä jäsenistä muistetaan Maunus Vasenius, E. Lahti, V. Harju, H. Kautto, J. Ilkka, Edi Korpi, V. Jylhä, John J. Kolu, Edward Gröndahl ja räätäli Perkkala, hankki heti itsellensä toimihuoneiston. Hibbing on siis paikkakunta, jossa ensimmäiseksi suomal. sosialisteilla oli oma haali. Se valmistui jo v. 1902. Kolme vuotta sen jälkeen "Hedelmä" liitettiin sosialistipuolueeseen ja suomal. järjestöön heti, kun se Hibbingin edustajakokouksessa v. 1906 oli perustettu.

Sosialistiosastoksi muodostuneen yhtymän ensimmäisenä puheenjohtajana oli Gust. Forsman ja kirjuriina Henry Wuopio. Heidän ohellaan toimivimpia jäseniä olivat Amanda Wuopio, John J. Kolu, Ida Palo, Amanda Forsman, Erkki Perttunen, Victor Harjulin ja Eemeli Parras. Myöhempien aikojen toimitsijoina tulivat

huomatuiksi Kalle Kivi, Charles Wirta, Antti Mönkkönen, Ed. Leino, Liisa Kivi, Alice Wirta, Antti ja Mrs. Latvala, John ja Mrs. Lampela, Frank ja Mrs. Nevala, Holmiot ja monien kymmenien muiden ohella Väinö Wesman, josta 1914 hajaannuksessa tuli yksi i-w-w:läisten johtomiehiä.

Osasto, jonka jäsenmäärä parhaimmillaan ollessa lähenteli neljäsataa, ei kauan voinut tyytyä ensimmäisen toimihuoneistonsa rajoitettuihin tiloihin. Sen vuoksi uusi, ajanmukainen toimitalo, "Workers haali" rakennettiin v. 1911. Seuratoiminta uudessa talossa oli vilkasta. Näytelmäseuraa johtivat J. A. Pohjansalo, Harold Riihonen ja myöhempinä aikoina tilapäisesti Alaric Arnee ja Edith Koivisto. Hibbingin osasto oli kaikella tarmollaan mukana paikallisissa ja "renssin" yleisissä raudankaivajien lakoissa ja työläisten taisteluissa. Nyt siellä kaivostyöläiset kuuluvat C. I. O:n, joka uusissa muuttuneissa oloissa on kyennyt hankkimaan työläisten oloihin huomattavia parannuksia.

V. 1914 hajaannuksessa syntyneen I. W. W:n liikkeeseen muodostui Hibbingin osastosta eräs lujimmista yhdistyksistä. Haali joutui tälle ryhmälle ja paikkakunnalle jäänyt pieni sosialistinen ryhmä hävisi pian. Kun vanha Hibbingin kauppala sijaitsi "maailman rikkaimman rautamultavaraston" päällä, niin jouduttiin koko kylä muuttamaan, joten "maailman suurimmalle avokaivannolle" jäi laajentumisen mahdollisuus. Trusti osti sen vuoksi vanhan kauppalan rakennukset, jotka joutuivat hävitettäväksi tai siirrettäväksi. Siinä kaupassa meni myöskin i-w-w:läisten hallussa oleva Workers haali, josta v. 1936 saatiin \$55,000.00. Näiden rahojen omistuksesta ja kontrollista on nyttemmin virinnyt meidän oloissamme harvinainen riitajuttu. Industrialistissa julkaistun "selostuksen mukaan Hibbingin i-w-w:läisillä on kaksi yhdistystä: vanha vuoden 1914 hajaannuksen jälkeen sosialistiosastosta muodostettu Finnish Workers Club ja laillistettu haalin omistusyhdistys, American-Finnish Workers Society. Näiden yhdistysten välillä on viimeisinä vuosina käyty ankaraa kiistaa yhteisestä haalista saatujen rahojen käytöstä ja sijoituksesta. Tämä kiista lienee vieläkin ratkaisematta.

Kommunistinen liike ei Hibbingissä ole milloinkaan päässyt suureen vauhtiin. I. W. O:n kuuluvat "lodgit" ovat nyttemmin lähelle Hibbingiä perustaneet Mesaba-puistoksi nimitetyn ulkoilupaikan, jossa kesäisin on vietetty yhteisiä juhlia.

NASHWAUK, Minn. — Mesabi "renssin" läntisen pään rautakaivoskylässä, Nashwaukessa, perustettiin sosialistiosasto toukok.

22 p:nä 1905. Ensimmäiset virkailijat olivat Aug. Kokko, Ade Wilson, Frank Selin, Elias Niemi ja Alex Watanen. Muita perustavia jäseniä olivat Annie Watanen, Charles Halme, John Niemi, John Laukka ja John Grönroos. Osastolle rakennettiin oma huoneisto, "Suomalainen työväenhaali" v. 1907 ja kolmen vuoden kuluttua haali uudistettiin ja laajennettiin. Haaliyhtiön laillistajina olivat John Ingman, Dave Korhonen, Peter Luukinen, Isack Westeri, Aug. Sala, Chas. Nurmi, Willie Anttila, Isma Niemi ja Fred Torma. Tavanmukainen seuratoiminta oli käynnissä, vaikka se paikkakunnalla, jonka suomalaisasutus rajoittui kuuteensataan, ei voinut kehittyä kovin suureksi.

Osaston kirjallisuus- ja lehtiasioitsijoina monien muiden ohella innokkaasti toimivat Hilda Torma, Fred Torma ja William Torma. Fred ja Hilda Torma ovat pitkän ajan tarmokkaasti osallistuneet muihinkin työväenliikkeen valistustoimiin ja myöskin osuustoimintaliikkeeseen.

Vuodesta 1930 asti entisestä sosialistiosastosta muodostettu "Nashauken työväen kehitysseura" on toiminut itsenäisenä. Sen tarkoituksena on ylläpitää työväestön yleistä valistus- ja kulttuuri-toimintaa. Suomalaiset ovat ottaneet osaa kunnalliseen toimintaan ja useita heistä on ollut kunnan virkatehtävissä.

KINNEY, Minn. — Tässä rautakaivoskylässä perustettiin sosialistiosasto, jonka jäsenluku parhaimmillaan lähenteli kahtasataa v. 1910. Perustajina ja varhaisina toimitsijoina olivat Mr. ja Mrs. Aug. Johnson, Mr. ja Mrs. John Field, Mr. ja Mrs. Isac Honkanen, Mr. ja Mrs. Alex Niskanen, Mr. ja Mrs. Urho Hill, Mr. ja Mrs. Jack Kero, Mr. ja Mrs. John Hakkila, Mr. ja Mrs. Kalle Penttilä, Mr. ja Mrs. Hannes Alanen, Mr. ja Mrs. Charles Waltari, Mr. ja Mrs. John Pollari, Mr. ja Mrs. William Romback, John Pelto, Maurits Laine, Urho Hill ja Olga Niemi.

Vuoden 1914 hajaannuksessa osasto asettui I. W. W:n kannalle. Pari vuotta sen jälkeen osastolle v. 1911 valmistunut haali rikkoutui kaivostoiminnan johdosta syntyneessä maanvieremässä. Sen jälkeen siinä ei enää toimittu. Nykyinen toiminta tapahtuu North Star Civic Clubin nimellä, joka kuuluu Minnesotan Civic Federationiin.⁵⁵

KEEWATIN, Minn. — Sosialistiosasto perustettiin pieneen Keewatin kaivoskylään v. 1910. Se liittyi heti puolueeseen ja järjestöön. Se erosi kuitenkin niistä ja asettui i-w-w:läisen suunnan kannattajaksi vuoden 1914 hajaannuksessa.

Osaston perustavista jäsenistä voidaan tässä luetella seuraavat: John Nyman, Peter Hill, John Jokinen, Aino Nyman, Sandra Hill, Svante Hill, John Heino, Urho ja Hanna Honkanen ja G Pauhu. Oma haali rakennettiin v. 1911, ja siinä sittemmin toimitettiin pääasiallisesti industrialistisen unionismin ja sitä tukevien laitosten hyväksi.

BALSAM, Minn.—Minnesotan rauta-alueen läntisellä puolella, Nashwauken takana sijaitsevalla metsänhakkua- ja maanviljelysseudulle perustettiin osasto jouluk. 1908. Perustajina olivat Isac Mäkinen, Axel Mäki, Oscar Malmberg, Katri Mäkinen, Hilma Malmberg, Chas Laiho, Yrjö Mäki, Henry Kaunas, Antti Kangas, Emil Hietala, Henry Niskanen, Gust Forsman, Amanda Forsman, Anna Lindholm, Gust Lake, Emil Backlund, Juho Seppälä, Peter Hill, Amanda Hill, Emma Kangas, Yrjö Perttunen, John Hill, Aug. Lindholm ja Oscar Pelander.

Parhaillaan ollessa osastoon kuului lähes sata jäsentä. Se kuului sosialistipuolueeseen koko toiminta-aikansa. Erimielisyydet ja ennen kaikkea väestön vanheneminen ja harveneminen aiheuttivat toiminnan lopettamisen noin 20 vuotta sitten.⁵⁶

CLOQUET, Minn. — Tämän puunjalostustehtaiden kaupungin työläisten ja ympäristön suomalaisten maanviljelijöiden yhteinen lukumäärä oli parhaimpina aikoina hyvän joukon yli kaksituhatta. Sen vuoksi varhainen työväenliike ja sittemmin osuustoiminta onkin paikkakunnalla saanut laajat mittasuhteet.

Suomalaisen työväenliikkeen alkamisaikana pidetään vuotta 1903. Silloin Cloquetavenuen varrella, Kuneliuksen räätäliliikkeessä pidetyssä kokouksessa perustettiin 18 jäsenellä työväenyhdistys, jolle nimeksi annettiin "Edistysseura." Muistitietojen mukaan siihen yhtyivät John Nurminen, Henry ja Ida Pasanen, Frank Anderson, Ahti Tuohino, Nestor Syrjälä, Gust Tuura, Risto Utriainen, George Korhonen, Puolamäki ja Anselm Kantti.⁵⁷

Yhdistyksen tarkoituksiksi selitettiin sosialistipuolueen avustaminen ja sen periaatteiden tunnetuksi tekeminen. Alussa toimitettiin raittiusseura "Ilmarisen" huoneistossa, mutta kun yhdistys sosialististen aatteiden edustajana sieltä tuli heti seuraavana vuonna hädätyksi, ryhdyttiin oman talon perustamispuuhiin. Sitä varten laillistettiin yhdistys, jonka nimeksi tuli "Kehitysseura" ja joka vieläkin on toiminnassa. Samalla liitettiin sos. puolueeseen ja suomal. järjestöön. Oman talon suojissa toiminta laajentui. Niinä aikoina

alettiin myöskin kehittää osuustoimintaa, jonka tuloksena Cloquetissa nyt on eräs Amerikan suomalaisia suurimpia osuuskauppoja.

V. 1914 järjestöhajaannuksessa osasto jäi pois kansallisista emäjärjestöistä ja toiminta on sen jälkeen tapahtunut pelkästään itsenäiseksi jääneen "Kehitysseuran" nimissä. Paikkakunnalla on myöskin ollut verraten voimakas i-w-w:läinen propagandaryhmä. Kun v. 1930 aikoina "Kehitysseuran" toiminta alkoi osottaa heikentymisen merkkejä, myytiin haali osuusliikkeelle, jossa yhdistys kuitenkin saa pitää kokouksensa ja illanviettonsa vapaasti. Samoihin aikoihin yhdistys osti Grand-järven rannalta kappaleen maata, jonne on kehitetty tarpeelliset rakennukset lomailijoita ja kesäisin pidettäviä ulkoilmajuhlia varten. Yhdistyksen virkailijoina viime vuosina ovat olleet Victor Klemolin, Väinö Kajander ja Arvid Kainulainen.

CROMWELL, Minn. — Metsätyöläisistä ja homesteadereista muodostunut suomalainen asutus Carlton kauntissa, Minnesotassa, Cromwellin kauppalan ympäristöllä muodostui laajaksi jo vuosisattamme alussa. Siellä Antti A. Parviaisen asunnolla perustettiin sosialistinen työväenyhdistys keväällä 1906. Perustajina olivat Nathan Saukko, Albert Johnson, Matti Heikkilä, Arvid T. Niemi, Matti Saarela, Alma Parviainen ja A. A. Parviainen. Viimeksimainittu oli jo v. 1897 liittynyt Vaasan työväenyhdistykseen ja heti tänne tultuaan, v. 1902, ryhtynyt toimiin työväenliikkeen kehittämiseksi. Parviainen on vuosikymmeniä tunnettu sanomalehtiimme kirjoittajana, tilapäispuhujana ja osuustoimintaliikkeen toimitsijana. Hän on alusta pitäen ollut paikallisen työväenliikkeen keskeisin toimihenkilö.

Yhdistys, jolle nimeksi annettiin "Kyntäjä", rakennutti itselleen haalin v. 1913. Tavanmukaiset alaosastot olivat toiminnassa ja paikallisten soittajien ja näyttelijöiden esitysten ohella suuremmilta paikkakunnilta tehtiin Cromwelliin usein vierailumatkoja. Kommunistihajaannuksessa "linjalle" jääneet saivat haalin haltuunsa. Heidän kanssaan eivät toiset voineet toimia ja seurauksena oli Farmers Co-op. Hall Association-yhdistykselle "Farmarien" haalin rakentaminen 1928. Tämä haali, joka vieläkin on seutukunnan suomalaisten kokoontumispaikka, heti alussa veti joukkojen kannatuksen ja se on menestynyt hyvin, sen sijaan kommunististen aatteiden palvelukseen joutunut huoneisto on verorästeistä joutunut kauntille.⁵⁸

Minneapolisissä suomalainen sekakuoro.

MINNEAPOLIS, Minn. — Ensimmäiset suomalaiset ovat asettuneet Minneapolisiin, tunnettuun Etelä-Minnesotan jauhomylykaupunkiin, jo viime vuosisadan 80-luvulla. Kaupunki oli kauan aikaa suomalaisten läpikulkupaikka. Sen kautta mentiin avaraan Länteen ja ympäristön maanviljelysseuduille kuten Cokatoon, Annandaleen, Frankliiniin ja myös Dakotain valtioihin. Minneapolisin korkein suomalaisten asukkaiden lukumäärä on lähennellyt kolmeastuhatta.

Ensimmäisenä yhteistoimintailmauksena siellä syntyi jonkinlainen "naisseura", sittemmin kansallismielinen "Suomalainen seura" ja v. 1894 itsenäinen vapaamielinen raittiusseura "Vesa." Kuutisen vuotta elettyään se nukahti, mutta v. 1901 se jälleen herätettiin henkiin ja sen piirissä alkoi kehittyä paikallinen sosialistinen liike.

Ensimmäinen sosialistinen yhdistys, "Puhujaseura", ei riittänyt edistysmielisten tarkoituksiin ja seurauksena oli "Minneapolisin suomalaisen sosialistisen työväenyhdistyksen" perustaminen elok. 3 p:nä 1903. Se ei liittynyt Imatraan, vaan tuli sosialistipuolueen paikkakunnan englanninkielisen osaston alaosastoksi ja osti veromerkkit suoraan valtiovirastolta. Muistitietojen mukaan perustavia jäseniä olivat Frans Eklund, Lyydia Koski, Isak Puustinen, Betty Koski, Edward Lehto, Kalle Kosdat, Albin Immonen, Arvo Närhi ja Mr. Miettinen.

Yhdessä "Vesan" kanssa rakennettiin ensimmäinen sosialistinen toimihuoneisto v. 1905. Yhteistoiminta sosialistien kanssa ajoi raittiusseurasta vanhoilliset ainekset sivuun ja ne perustivat oman nuorisoseuransa. Se ei kuitenkaan elänyt kauan.

Osaston ollessa yhteistoiminnassa raittiusseuran kanssa tapahtui emäpuolueessa suuntariitojen aiheuttama hajaannus. Englanninkielisen osaston mukana suomal. osasto joutui pois puolueesta. Suomalaiset pyrkivät takaisin puolueen yhteyteen, mutta anomuksia tehtiin nyt kahdelta taholta: raittiusseuran ja osaston toimesta. Vasta kun Alex Halonen saapui paikkakunnalle selvittelemään järjestöllisiä suhteita päästiin sopimukseen yhteisen lupakirjan anomuksesta, jonka alle saatiin 41 henkilön nimi ja sen tuloksena suomalais-

Edell. sivulla Minneapolisissa huomiota voittanut Helping Hand of Finland sekakuoro, jonka kantajoukkona oli Finnish Workers Societyn kuoro. Tämä kaikista Suomen avustustyöhön liittyneistä ryhmistä laajennettu kuoro esiintyi vuosina 1939—1949 niin suomalaisissa kuin amerikkalaisissakin tilaisuuksissa, avustustyön vilkkaimillaan ollen joskus kahdessakin tilaisuudessa samana iltana. Kuoron johtajana toimi Mrs. Irene Halonen, joka varhaisemmin toimi työväenyhdistysten kuorojen johtajana useilla paikkakunnilla.

set saivat uuden lupakirjan jouluk. 6 p:nä 1905. Sen kautta laskettiin perusta kommunistiseen hajaannukseen asti toimineelle suomalaisialistiosastolle.

Maaliskuussa v. 1910 päätettiin oman toimihuoneiston rakentamisesta. Tontti ostettiin ja noin \$20,000.00 arvoinen yhdistystalo valmistui v. 1913. Avajaisjuhlat pidettiin maalisk. 1 ja 2 päivinä. Vuoden 1906 lopussa osaston jäsenmäärä oli 74, mutta uuden talon valmistuessa se oli 265. Alusta pitäen osastolla oli edustajat, useimmiten John E. Sala ja Erick Hook, puolueen kaupunki- ja valtioorgaaneissa. Osaston uudesta haalista muodostui myöskin puolueen kaupunkijärjestön keskus ja kaikella tarmolla toimittiin puolueen ja työväen taistelujen avustamiseksi. Siinä sivussa harrastettiin myöskin seuratoimintaa. Laulukuoron johtajana oli John Pietarila. Näyttämötoiminnan virittäjinä muistetaan erikoisesti Frans Eklund, John Steckman, Victor Sainio, Hilja Ahonen-Steckman, Ida Loukola, Helmi Mäkelä, Arvo Närhi, Saima Seppälä, Sämi Seppälä, Lyydia Koski, John E. ja Fanny Sala. Kirjallisuuden ja sanomalehtien levittäjinä pitempiä aikoja ovat toimineet Kalle V. ja Lyydia Koski.

Vuoden 1914 järjestöhajaannus ei vaikuttanut loukkaavasti Minneapolisin osastoon. Ensimmäisen maailmansodan vaikeinakin vuosina osaston toiminta pysyi virkeänä. Se saattoi käyttää hyväkseen kaupungin hallituksen myönteistä suhtautumista, sillä pormestarina oli sosialisti, Thomas Van Lear, joka tuli kuuluisaksi sotavastaisesta asennoitumisestaan. Kommunistihajaannuksessa osasto suurella enemmistöllä asettui uuden suunnan kannattajaksi. Haali joutui myöskin heidän haltuunsa ja toiminta alkoi pian heikentyä ja riutua. Muutaman vuoden kuluttua osaston 250 käsittävä jäsenmäärä supistui 25:een ja heidän suvaitsematon politiikkansa ajoi kannattajoukot pois haalista. V. 1936 heidän huostaansa jäänyt 20 tuhannen dollarin kiinteistöomaisuus meni pankille neljän tuhannen dollarin kiinnelainasta.

Hajaannuksen jälkeen John E. Sala ja muutamia muita suomalaisia sosialidemokraatteja liittyi amerikkalaiseen osastoon. He perustivat myöskin uuden suomalaisen sosialistisen yhdistyksen, mutta sillä ei ollut elinvoimia. Maalisk. 19 p:nä 1930 I. W. W:n kannattajien toimesta perustettiin paikkakunnalle uusi yhdistys, Minneapolis Finnish Workers Society, johon liittyi noin 50 jäsentä. Useita vuosia se piti yllä seuratoimintaa ja avusti äänenkannattaajaansa, Industrialistia, aineellisesti. Sittemmin paikkakunnan sosialistien ja edistysmielisten toimesta organisoitiin itsenäinen yhdistys,

Finnish-American Society, joka on toiminut erikoisesti Suomen avustamiseksi ja järjestänyt erinäisiä kulttuuri- ja valistustilaisuuksia. Sen keskuuteen järjestettiin myöskin laulukkuoro, joka on saavuttanut tunnustusta yleisissä tilaisuuksissa esiintymisellään. Kuoron johtajana on toiminut Irene Halonen. Yhdistyksen johtavia toimihenkilöitä ovat olleet John E. Sala ja Arne ja Irene Halonen. ”

Keskisissä luoteisvaltioissa, useimmissa eri aluejärjestöissä, on eri aikoina, lyhyemmän tai pitemmän ajan toiminnassa ollut suuri määrä pienempiä osastoja, joista ei voida yksityiskohtaisempaa historiaa tässä esittää. Varsinkin Minnesotan valtiossa on varhaisempina aikoina vaikuttaneen S. S. Järjestön osastojen ohella myöhäisempinä aikoina perustettu monia paikallisyhdistyksiä I. W. W:n edustajien, kommunismia kannattavien ja osuustoimintajärjestöjen toimesta. Näin ollen ovat monet maanviljelysyhdyskunnat saaneet suomalaisen yhdistyksen ja haalin vasta ensimmäisen ja myöskin toisen hajaantumisen jälkeen.

Osastoja ja työväenyhdistyksiä on edellämainittujen ohella näissä valtioissa ollut — ja monet vieläkin ovat toiminnassa — seuraavilla paikkakunnilla:

Indiana — Clinton ja Muncie.

Illinois — De Kalb, Joliet ja Eldorado.

Michigan — Ahmeek, Amasa, Arnold, Bessemer, Chassell, Crystal Falls, East Branch, Daggett, Green, Herman, Imperian, Iron River, Jennings, Kaleva, Kenton, Kreetan, Michigamme, Mass City, Newberry, Paynesville, Princeton, Rudyard, Sault Ste Marie, South Range, Squaw Creek, Suomi, Trimountain, Verona ja Wakefield.

Wisconsin — Allouez, Brantwood, Brule, Clifford, Carey Town, Eagle River, Hartford, High Bridge, Iron Belt, Kenosha, Maple, Madison, Marengo, Milwaukee, Oulu, Phelps, Park Point, Racine, Red Granite, Silver Creek, Waino, Washburn ja Wentworth.

Minnesota — Angora, Angoratown, Aurora, Bessett Town, Bates, Biwabik, Bovey, Blackberry, Brainerd, Brookston, Buhl, Calumet, Cheen, Cherry, Corbin, Crosby, Crystal Bay, Clinton Town, Cuyuna, Deer River, East River, Ely, Embarras, Eveleth, Fairbanks, Floodwood, Florenton, Gilbert, Gowan, International Falls, Isabella, Kettle River, Lawler, Leipold, Little Marais, Little Swan, Little Sturgeon, Markham, Max, Menahga, Mesaba, Mountain Iron, New York Mills, Northland, Orr, Palo, Pike River, Poupore, Perch Lake, Release, Sandy Lake, Sandstone, Sawyer, Sebeka, Soudan, Sparta, Sturgeon Town, Squaw Lake, Sucker River, Thomson,

Toimi, Toivola, Two Harbor, Vermilion Lake, Wagoner, Wawina, West Duluth, Winton, Wright ja Zim.

North Dakota — Belden ja Brocket.

South Dakota — Fredericks ja Lead.

Vuoristovaltiot

BUTTE, Mont. — Kuparista ja muista mineraaleista rikkaista kaivoksistaan ja työväenliikkeen sisäisistä järkyttävistä taisteluisistaan kuuluisaksi tullessa Buttessa perustettiin suomalainen sosialistiosasto heinäk. 3 p:nä 1904 Martin Hendricksonin puhetilaisuudessa. Siihen liittyi hetimiten noin 50 jäsentä. Osaston perustamisen aikana paikkakunnalla vieraili myöskin Vihtori Kosonen. Osaston perustavista jäsenistä muistetaan Peter Reiman, Jacob Brast, Matti Manley, Sakarias Märsylä, John Peura, John Johnson, Bertha Rosvall ja Ella Simonson. Sittemmin osaston innokkaista toimitsijoista mainittakoon: Kusti William Toppari, Jacob Toppari, Kalle Waali, Jacob Eld, Oscar Forström, Oskari Keturi, John Mattson, Gust Fräki, Emmi Simonson, August Koski, Fred ja Hilma Waara, Matti Mulari, Oscar ja Lyyli Johnson ja John Soinila.

Osaston perustamisen aikana oli amerikkalaisten keskuudessa Buttessa kehittynyt sosialistinen ja työväen unionistinen liike. Yleisen työväenliikkeen nosusuunnan turvissa suomalaisenkin osaston toiminta laajentui nopeasti. Kun osasto sai toimipaikakseen kirkon salin, niin sosialistit liittyivät seurakuntaan, tulivat enemmistöksi siinä ja seurauksena oli kirkon, josta sosialistit oli ennen paholaisina ulos ajettu, muodostaminen kansanhaaliksi. Kaapo Murros oli ensimmäinen "jumalaton", joka saarnastuolista puhui sosialismin puolesta. Toimitalon hoitamista varten muodostettiin laillistettu yhdistys, Butte Workers Association, jossa sosialistit olivat enemmistönä. Kirkosta muodostetussa kansanhaalissa sosialistit ja sittemmin Butten radikaalit toimivat aina vuoteen 1940 asti, jolloin haali julistettiin vaaralliseksi kokoontumispaikaksi ja Anaconda Mining-yhtiö osti ja hajoitti sen.

Aikoinaan Butten osastolla oli kaikki tavanmukaiset alaosastot, jotka pitivät yllä seura- ja kulttuuritoimintaa. Siellä kaikui soitto ja laulu ja myöskin näytelmiä esitettiin. Mutta osasto joutui jo vuoden 1912 aikoina Butten unionistisen liikkeen keskuudessa käytävien tulisten taistelujen temmellyskentäksi, johon sitten liittyivät suomalaisjärjestön keskuudessa virinneet erimielisyydet. Niiden vuoksi Butten osasto, radikaalisen suunnan jyrkimpänä edustajana,

joutui pois sosialistipuolueesta ja suomalaisesta järjestöstä. Siitä kehittyi I. W. W.-liiton periaatteita edistävä propagandalaitos. Haalin hävittämisen jälkeen yhdistys on harvalukuisia tilaisuuksiin varten vuokrannut etupäässä ruotsalaisten omistamaa haalia.¹⁰¹ Vuoden 1914 hajaannukseen aikaisia toimitsijoita ja johtomiehiä ei Buttessa ole jäljellä kuin muutamia harvoja. Uusi polvi on nyt remeissä sekä kaivannoissa että myöskin kaivosmiesten järjestön asioiden hoidossa. Kokemuksen kouluttamana he osaavat järjestönsä asioita hoitaa maltillisemmalla ja kokonaisuutta suojelevammalla tavalla kuin ulkomaalaisiin työläisiin perustuva vanha polvi osasi tehdä. Butte on entisiin aikoihin verraten kaikin puolin huomattavasti "sivistynyt."

STOCKETT, Mont. — Tässä Northern Pacific-rautatieyhtiön kontrolloimassa kivihiihlikaivoskylässä perustettiin suomal. sosialistiosasto v. 1907. Perustajina ja ensimmäisinä toimitsijoina olivat Kalle Mäki, Toivo Hovila, Oscar Anderson, William Anderson, John Kiviluoma, Albert Sorri ja Mikko Rossi. Suomalainen asutus paikkakunnalla oli vähälukuinen ja sen vuoksi osastokaan ei voinut suureksi kehittyä. Osasto toimi hiukan aikaisemmin perustetun raittiusseuran haalissa. Toisena yleisenä haalina Stockettissa oli vanhasta kirkosta muovailtu kirjastohaali, johon kertyi suuri määrä kirjallisuutta sen vuoksi, että yhtiö pidätti joka miehen kuukausipalkasta 25 senttiä yleisen kirjaston kehittämiseksi. Suomalaisia varten hankittiin suomenkielistä kirjallisuutta.

Osasto lopetti toimintansa ensimmäisen maailmansodan aikana. Suuri määrä paikkakunnan kaivostyöläistä siirtyi maanviljelijöiksi Winlockiin, Washingtonin valtiossa.¹⁰¹

MULLAN, Ida. — Mullanin osasto, minkä toiminta oli parhaimmillaan v. 1916 tienoilla, jolloin sen jäsenmäärä nousi sataan, perustettiin vuosisatamme ensimmäisen vuosikymmenen lopulla. Koko paikkakunnan suomalainen asutus supistui kahteensataan ja ennen osastoa oli perustettu raittiusseura. Sosialistiset käsitykset valtasivat tämän seuran jäsenistön enemmistön, jonka seurauksena sen omistama haali muodostettiin "Kansan haaliksi" ja sosialistiosaston toimintapaikaksi. Erikoisesti osasto toimi puoluelehtien levittämiseksi ja niiden avustamiseksi aineellisesti. Innokaimpina lehtien levittäjinä toimivat Erik Luoma ja Henry Lehto.

ROCK SPRINGS, Wyo. — Kun Martin Hendrickson syksyllä 1905 teki puhujamatkan Wyomingin kivihiihlikämpiköille, kiellettiin

häneltä kokoushuoneet ja mahdollisuudet suurempien kokouksien järjestämiseen. Union Pacific-rautatieyhtiö, joka kaivantojen ohella omisti maa-alueet, joille kylät ja kämpiköt oli rakennettu, hallitsi seutuja kaikkea työväen järjestymisliikettä vastustavalla terrorilla. Juuri työnteettäjäyhtiöiden aineellinen ja henkinen despotismi aiheutti sen, että entisaikojen ammattijärjestöt monilla paikkakunnilla joutuivat toimimaan salassa. Monet niistä pitivät yllä salaisia seremonioita senkin jälkeen, kun yhtiöiden vainotoimenpiteet jo olivat höltyneet.

Wyomingin suomalaiset sosialistit aloittivat myöskin toimintansa salaisuudessa suojellakseen itseään yhtiöiden käytyreiltä ja työstä erottamiselta. Sosialistit olivat salaisen toimintatavan oppineet salaseuroilta, Kalevan veljeys- ja sisarseuroilta. Niiden piirissä oli myöskin virinnyt työväenliikkeen harrastelu ja niiden keskuudessa, totuttujen traditioiden mukaan, pidettiin salaisuutta suuressa arvossa. Sen turvissa saatettiin siis toimia unionistisen ja sosialistisen liikkeen hyväksi.

Näistä olosuhteista johtuen Rock Springsin ensimmäinen sosialistiosasto järjestettiin salaisen toiminnan perusteelle. Siihen jäseniksi liittyneet saivat oman numeronsa ja he eivät tunteneet muita kuin johtokunnan kolmesta jäsenestä yhden — sen, joka heidät oli jäseneksi ottanut. Tässä "maanalaisessa" osastossa oli enemmän naisia kuin miehiä.

Alkeellinen innostus, joka ei vielä ollut kehittynyt selväksi vakaumukseksi, joutui käytännöllisten vaikeuksien piirissä häviölle ja salaisen toiminnan perusteelle rakennettu osasto kuoli pian. Uusi, elinvoimaisempi osasto, muodostettiin Rock Springsissa John Partasen asunnolla toukok. 1 p:nä, 1907. Siihen liittyi heti 14 jäsentä, joista toiset esiintyivät omalla nimellään, mutta toisten, yhtiön vainotoimenpiteitä välttääkseen oli mukaan tultava n. s. "numerojäseninä." Omalla nimellään siihen liittyivät Ivar Hiibacka, Oscar Olli, William Seder, William E. Hill, Edward Rajala, Lena Yutas, Aino Lukkarinen, Liina Lukkarinen-Malo, Fanni Stopsen, Elsa Lyytikäinen, Tilda Latvala, Anna Partanen ja "numerojäseninä", joiden työmahdollisuuksiensa vuoksi täytyi salata jäsenyytensä, Sam Marttila, John Asikainen, Antti Kiuru, John Paavola, John Partanen ja John Malo.

Rock Springsin yleinen kokoontumispaikka oli raittiusseuran haali, mutta v. 1909 edistysmielisten painostuksesta haalin käyttöoikeutta laajennettiin ja siitä muodostettiin yhteinen "kansan haali", jossa osasto toimi loistavimman aikansa. Näihin asti tämä huoneis-

to on ollut paikkakunnan suomalaisten kokouspaikkana. Aikoinaan Rock Springsin osastolla oli monipuolinen ja taloudellisestikin tuloksellinen toiminta. Se avusti tuntuvasti Toveri-lehteä. Näyttämötoiminnassa johtajina ja innostajina olivat Ivar Hiibacka, hänen vaimonsa, tyttönimeltään Hanna Mäki, John Huhta, Tilda Kuivamäki, Hilma Matilainen, Lempi Loya ja Toini Lingo.¹²

Osasto hävisi näyttämöltä kommunistihajaannuksen aikana sisäisten erimielisyyksien ja väestön paikkakunnalta poismuuton johdosta. Sen jälkeen Rock Springissä on muutaman vuoden ajan toiminut pieni Kansanvallan Liiton osasto.

DIAMONDVILLE, Wyo. — Hanke sosialistiosaston perustamiseksi Diamondvillessä pantiin alulle jo v. 1905 kesäjuhlissa, jossa esiintyi kaksi sosialistimielistä puhujaa, J. Pesola ja N. Koppala. Osasto kuitenkin perustettiin vasta marrask. 20 p:nä jo mainittuna vuotena. Perustavat jäsenet olivat: Matti Kangas, Hannes Niiranen, Matti Harju, Josua Pesola, John Kari, Sam Lahti, A. Gustafson, Maria Niiranen ja Kalle ja Sanna Hakola.

Osasto, minkä jäsenluku parhaimmillaan nousi 40 tienoille, pysytteli aina S. S. Järjestössä ja joutui lopettamaan toimintansa v. 1916 suomalaisen väestön paikkakunnalta poismuuton vuoksi.¹³

HANNA, Wyo. — Sosialistiosaston perustaminen kävi Hannassa mahdolliseksi vasta sen jälkeen, kun kaivostyöläisten voittoa järjestämisliikkeellä oli katkaistu pahimpien, U. P:n yksinvaltiutta palvelevien kätyrien kynnet. Tosin jo sitä ennen salassa harjoitettu agitaatio sosialismin ja unionismin puoleustamiseksi oli nuokannut maaperän hedelmälliseksi uudelle liikkeelle.

Suomalainen sosialistiosasto perustettiin Hannassa kesäk. 30 p:nä 1907. Se liittyi heti puolueeseen ja suomal. järjestöön. Alussa osaston jäsenmäärä lisääntyi hitaanlaisesti, mutta syksyyn mennessä oli se kuitenkin kohonnut jo 40:een. Kun sitten hiilenkaivajien järjestö pääsi kontrolloimaan paikkakunnan hiilenkaivajien työsuhteita, saavutti osastokin loistokzutensa. Raittiusseuralle kuulunut huoneisto muutettiin sosialistien vaatimuksesta kaikkien suomalaisten yhteiseksi kokoontumispaikaksi ja uudesti järjestetyn haalin nimeksi annettiin "Kansantalo." Erikoisella ponnetilla toimittiin Hannan osastossa Toverin avustamiseksi.

Mahtavimmillaan ollessa, v. 1909, kuului Hannan osastoon 152 täysin jäsenmaksunsa suorittanutta jäsentä. Sosialistiosaston saavutusta voidaan pitää hyvänä paikkakunnalla, jossa suomalaisten

lukumäärä ei ollut paljoa yli kolmensadan. Voitoistaan innostuneena osasto järjestikin koko kylän huomion voittavat erikoisjuhlat v. 1909. Läpi kylän marssittiin mahtavassa kulkueessa, jonka edessä valtakunnan lipun rinnalla kannettiin punaista lippua ja soitto-kunta kajautteli Työväenmarssin ja Marseljeesin säveliä, mihin joukot laulullaan yhtyivät. Kaikki tunsivat ajan muuttuneen. Ennen yksinvaltiaan yhtiön herrat katselivat kulkuetta kammolla ja heidän kätyrinsä häpeissään vetäytyivät näkyvistä. "

Varhaisten aikojen Hannan osaston toimitsijoista muistetaan Kalle Hietala, Manu Lahtinen, Vihtori Niemi, Mike Nyström, William ja Sanni Reivo, John Leino ja Mr. ja Mrs. Annala. Sittemmin "Kansantalossa" ovat toimineet myöskin industrialistista unionismia ja kommunistista liikettä kannattavat paikalliset ryhmät.

FRONTIER, Wyo. — Vuonna 1906 perustettu Frontierin osasto kuului kymmenvuotisen toimintakautensa ajan suomal. järjestöön ja puolueeseen. Osaston perustajina ja sen innokkaimpina toimitsijoina olivat Gust Hangas, Alex Nurmela, Sofia Nurmela, William Raasakka ja Sakri Kopsala vaimoineen.

BINGHAM, Utah. — Pieni suomal. sosialistiosasto perustettiin Binghamissa kesäk. 21 p:nä 1908. Siihen kuului noin kolmisenkymmentä jäsentä. Iltamia pidettiin pääasiallisesti puoluelehtien hyväksi. Kireiden lakkotaistelujen johdosta, jotka karkoittivat suomalaisia paikkakunnalta, osastonkin toiminta keskeytyi v. 1912, mutta parin vuoden kuluttua se herätettiin uudestaan eloon. Osasto pysytteli S. S. Järjestön mukana, mutta sen toiminta jäi kuitenkin lyhytaikaiseksi.

PARK CITY, Utah — Marraskuussa v. 1909 perustettiin osasto tähänkin Utahin kaivoskylään. V. 1911 saapui paikkakunnalle enemmän suomalaisia ja osastolle jäsenmäärän lisääntymisestä rohkaistuneena rakennettiin oma talo. Avajaisjuhlat pidettiin mainitun vuoden heinäk. 4 p:nä. Puoluelehtien hyväksi toimittiin kirjasto perustettiin ja näytelmiäkin esitettiin. Parin vuoden kuluttua toiminta alkoi kuitenkin heikentyä ja vuoden 1915 tilapäisen virkistymisen jälkeen osaston elinikä päättyi.

LOWELL, Ariz. — Ensimmäinen suomalainen sosialistiosasto Arizonassa perustettiin **Bisbeessä** vuoden alussa 1906. Se kuului

alaosastona puolueen englanninkieliseen osastoon ja eli ainoastaan muutaman kuukauden ajan.

Uusi vakinaisemmin toimiva osasto, **Lowellin s. s. osasto**, joka heti liittyi järjestöön ja puolueeseen, perustettiin tammikuussa v. 1909. Se rakennutti itselleen haalin, jonka avajaisjuhlat vietettiin joulunpyhinä 1910. Osastossa oli silloin 139 jäsentä.

Paikkakunnan englanninkielisen ja muiden osastojen kanssa suomalainen osasto liittyi kannattamaan valtiossa perustettua Työväenpuoluetta, jonka tarkoituksena oli saada silloin laadittavana olevan valtion perustuslakiin joitakin työläisiä suojelevia kohtia. Sosialistipuolueen kansalliskomitea kuitenkin käsitti kilpailevan puolueen kannattamisen sääntövastaiseksi ja muiden mukana suomalainen osasto tuli erotetuksi puolueesta. Mutta heti sen jälkeen osasto järjestettiin uudestaan ja se liittyi suomal. järjestöön ja puolueeseen. Osasto järjesti kesäkoulun useina vuosina ja sillä oli palkattu näytelmäseuran johtaja, joka samalla toimi englanninkielen opettajana.

Järjestön ensimmäisen hajaannuksen jälkeen osasto vielä pyöytteli s. s. järjestössä, mutta v. 1917 se erosi ja siitä muodostettiin teollisuusunionistinen aatteenlevitysklubi.⁶⁵

Vuoristovaltioissa on suomalaisilla ollut sosialistiosasto edellämainittujen ohella vielä seuraavilla paikkakunnilla:

Montana — Belt, Bonner, Bear Creek, Geyser, Hamilton, Helena, Red Lodge, Roberts, Roundup, Sand Coulee, Vandalia ja Wickes.

Idaho — Enaville, Elo, McCall ja Larson.

Wyoming — Cumberland, Carneyville, Dietz, Elkol, Gunn, Lion, Reliance, Sublet ja Superior.

Utah — Eureka.

Nevada — Goldfield, Round Mountain ja Tonopah.

Colorado — Denver, Leadville ja Telluride.

Arizona — Globe ja Miami.

Tyynenmeren rannikkoalueet

SEATTLE, Wash. — Erinäisten aloitteiden jälkeen ensimmäinen eloon jäänyt sosialistiosasto perustettiin Seattlessa v. 1904. Sen nimeksi hyväksyttiin "Taisto" ja perustajina olivat m. m. Albert Heikkilä, Inga Vartiainen, August Sarin, John Osterman, Kasperi Taipale, I. O. Peurala, Tom Hakala, Leo Leino, Kalle Virtanen, Ivari Aho, Akseli Johnson, Tiliie Korhonen ja Annie Ryynänen. Nämä olivat osaston varhaisimpia toimitsijoita. Kahden vuoden ku-

luttua jäsenmäärä kohosi sadan vaiheille ja silloin osastolle rakennettiin oma talo Madisonkadun ja 31 avenuen kulmaukseen. John Kiviniemi oli rakennuksen työnjohtajana ja toiminnan innostajana.

Uuden toimihuoneiston valmistuminen teki kaikkinaisen toiminnan laajentumisen mahdolliseksi. Näyttämön toiminta oli erittäin vilkasta. Kun v. 1914 esitettiin "Lehtolapsi", niin esittäjien henkilöluettelo oli seuraava: Helmi Mäkelä, Lempi Toivonen, A. Williams, Anna Saimaa, Elli Lahti, Hanna Sjonwall, J. Lapakko, I. Aho, F. Puusa, J. Torkko, K. Waltonen, J. Mäkelä, Mrs. Puusa, Helmi Manninen-Nelson, A. Anttila, A. Häkkinen, Elvi Laitinen, W. Pynnönen, J. Sandström, J. Helle ja Fanny Pisilä. Varhaisempina aikoina näyttämönjohtajina olivat Annie Mörk, Bertha Rosvall, Roosy Lemberg ja Tobias Skarp. Viimemainittu on maalannut näyttämökulisseja monille länsirannikon osastoille.

Vuoden 1914 suuntataistelujen aikana järjestön enemmistön ja vähemmistön puolesta koetettiin värvätä uusia jäseniä osaston kontrollin voittamiseksi. Sen johdosta jäsenmäärä kohosikin lähes kolmeensataan. Kokoukset muodostuivat pitkiksi ja väsyttäväiksi puhetalkoiksi. Yksin edellisen kokouksen pöytäkirjan hyväksyminen saattoi viedä aikaa kolmisen tuntia ja joskus vaihdettiin puheenjohtajaa puoli kymmentä kertaa samassa kokouksessa. Todennäköisesti vanhasta jäsenistöstä enemmistö kallistui radikaalien kannalle ja heille jäi myöskin haali.

Hajaannuksen jälkeen sosialistipuolueen ja järjestön enemmistön kannalla olevat vuokrasivat itselleen n. s. Yhdeksännen avenuen haalin. Kommunistihajaannuksessa tämä osasto kallistui vasemmistokannalle ja 40-luvun alusta asti liike on tunnettu I. W. O:n järjestönä ja se on toiminut pääasiallisesti 14 avenuella, tanskalaisen haalissa. Kun Leo Leino jo 20-luvun alussa matkusti Neuvostoliittoon, tulivat liikkeen pääasiallisiksi toimitsijoiksi August Heino, aluesihteri, Jonas Hannula, Mr. ja Mrs. Tuuri, Oiva Halonen ja erikoisesti näyttämönharrastuksissa työskennellyt Hulda Rivers.

Radikaalisen ryhmän toiminta hajaannuksen jälkeen oli myöskin heikkoa, mutta pian sen jälkeen alkoi I. W. W. tulla huomatuksi Lännen puutavaratyöläisten taistelujen johtajana, mikä myöskin viritti suomalaisten "yhden suuren union" aatteen kannattajien toimintaa. Syntyi taistelujen ja lakkojen sarja, jossa suomalaisia oli paljon mukana ja ne vetivät myöskin yleisön i-w-w:läisten haalleille. Seattlen yhdistyksen vilkas toiminta keskeytyi kuitenkin v. 1921, jolloin haali tuhoutui tulipalossa. Mutta kaksi vuotta sen jälkeen Finnish Workers Club, jolla nimellä yhdistys tuli tunnetuksi,

sai itsellensä uuden haalin Washingtonkadulle. Uudessa talossa oli jälleen käynnissä vilkas toiminta industrialistisen unionismin ja sitä edistävien laitosten ja sanomalehtien tukemiseksi. Näyttämön-toiminnan virittäjistä voidaan tässä mainita Elma Aho, Väinö Pohjavirta, Jack Mäki ja Pekka Hyrkäs. Akseli Huovinen johti soitto-kuntaa ja laulukuoroa. Viimemainittua johti myöskin Hanna Tamminen.

Kolmikymmenluvun alussa vallitsevan pulakauden johdosta, jolloin jälleen tiukkeni i-w-w:läisten vaino, yhdistyksen jäseniä joutui muuttamaan pois paikkakunnalta, josta seurasi toiminnan heikentyminen. Vihdoin v. 1938 haali jouduttiin luovuttamaan yksityiselle kiinnevelasta. ⁶⁶

TACOMA, Wash. — Alkuaikoina länsirannikon valtiossa puhujana ja järjestäjänä innokkaasti toimineen Leo Leinon aloitteesta perustettiin Tacoman osasto v. 1912. Se liittyi heti puolueeseen ja järjestöön. Muutamia vuosia sen jälkeen, kun osasto sai toimihuoneiston kaupungin eteläpuolelta, osaston jäsenmäärä lisääntyi neljääkymmeneen, jossa se korkeimmillaan oli. Osasto toimi vain muutaman vuoden ajan.

WOODLAND, Wash. — Kesäjuhlilla, heinäk. 4 p:nä, 1911, perustettiin sosialistiosasto Woodlandiin, johon edellisinä vuosina oli suomalaisia siirtynyt Montanasta ja muista vuoristovaltioista kairantotoistista "kannonmunittajiksi." Osaston jäsenmäärä ei milloinkaan kohonnut suureksi, mutta uudisviljelijöillä oli sammumatonta toimintaintoa työskennellä yhteisen asian edistämiseksi. Oman kokoushuoneen hankintapuuhiin ryhdyttiin hetimiten ja kun rakennuspaikka saatiin lahjaksi ja työt suoritettiin talkoiden järjestämisellä, niin kaksikerroksinen haali saatiin jo niin valmiiksi, että siinä voitiin pitää kokouksia.

Mutta juuri silloin tapahtui onnettomuus. Toukok. 8 päivää vastaisena yönä, v. 1915, olivat "pimeät voimat valvoneet ja murhapolton kautta hävittäneet lähes valmiin kokoushuoneen." Suru ja suuttumus valtasi mielet. Tutkimuksista huolimatta syyllistä ei löydetty. Vastukset aiheuttivat erimielisyyttä ja epäluottamusta. Uusi pienempi haali kylläkin sen jälkeen rakennettiin, mutta osaston elinikä sittenkin rajoittui muutamaan vuoteen. ⁶⁷

CLOVERDALE, Wash. — Puhujana matkustavan John Väli-mäen esityksestä perustettiin osasto v. 1919 Cloverdaleen, joka on

lähellä Columbiajokea asuvien suomalaisten maanviljelijöiden keskuspaikka. Siihen yhtyi jäseniä Kelsosta ja Kalamasta. Sittemmin kommunistisen liikkeen nousun jälkeen Cloverdalessa pidettiin usein alueen kesäjuhlia ja sinne järjestettiin nuorten ja lasten kesäleirejä.

Kyseellisellä alueella toisena vasemmistolaisten keskuspaikkana tuli tunnetuksi Mt. Solon haali, joka v. 1921 rakennettiin pääasiassa Kelson osaston toimesta. **Kelsossa** oli jo aikaisemminkin ollut suomalais. osasto. Portlandin osaston veteraanitoimitsija, George Altman, oli jo v. 1913 innostanut Kelson ympärillä olevat maanviljelijät osaston perustamiseen. Näillä seuduilla ovat suomalaiset tukeutuneet myöskin osuustoimintaliikettä ja siellä on osuuskauppa ja mansikkain säiliöimislaitos. Muu työväenliikkeen toiminta on viime vuosien aikana supistunut vähiin ja mainittu haali on myöskin sittemmin järjestetyn I. W. O:n paikallisosaston ponnistuksista huolimatta menetetty.

ABERDEEN, Wash.— Grays Harbor-lahden pohjukassa, Tyynenmeren rannalla, sijaitsee Aberdeen, joka on ollut tunnettu suomalaisten asuinpaikkana. Entisinä aikoina suomalaiset siellä työskentelivät puutavarateollisuudessa, mutta nyttemmin monet ovat ryhtyneet kalastukseen ja muihin toimiin elatuksensa hankkimiseksi.

Aberdeenin osasto perustettiin 15 jäsenellä heinäk. 25 p:nä 1904. Kaksi vuotta myöhemmin jäsenluku oli jo 116. Sosialistisella liikkeellä oli alussa verraton vetovoima. Kaikki tuntuivat olevan "kylälästyneet vanhan maan korkeiden virkaherrojen ja yleensä sortajien valtaan" eikä kukaan voinut vastustaa työväenliikkeen voittokulkua. Pahamaineiset kapakatkin kaupungin jokivarrella menettivät otteensa metsätyöläisiin, osaston toiminnan nousun aikoina. Eräsikin kapakoitsija selitti, että "heti kun ohjelma haalissa alkaa, kapakka tulee tyhjäksi."

Jo v. 1906 osastolle valmistui oma toimihuoneisto. Se uudistettiin ja laajennettiin v. 1910, jonka jälkeen uusien tulokkaiden avustamana toiminta vasta alkoi rehoittaa. Kaikki tavanmukaiset ala-osastot olivat jatkuvasti toiminnassa. Puutavaratyöläisten epäonnistunut lakko v. 1912 aiheutti lamaannusta ja kun sitä seurasi järjestön ensimmäinen hajaannus, jonka aikana ei haluttu ottaa uusia jäseniä, koska kumpikin riitapuoli pelkäsi niiden kautta menettävänsä voiton mahdollisuuden, niin osaston jäsenmäärä oli laskenut 90:nen vaiheille. Tässä suuntataistelussa radikaalista sivustaa johtivat erikoisesti Anselm Nurmi, August ja Hellen Niemi, Victor Lampi, Sakarias Kankaanpää, Antti ja Hellen Vitikainen, Otto Mänttari.

William Vuoti ja Antti Korhonen. Järjestön enemmistön kannan huomatuimmat puolustajat olivat Leonard Tuuri, Kusti Salo, William Ketola, Adam Pääkkönen, Hipilä ja Albert Carlson. ⁹⁸

Taistelu päättyi järjestön enemmistöläisten voittoon. Heille jäi myöskin haali. Vähemmistöksi jääneet radikaalit erosivat osastosta. Tilapäisesti he ostivat veromerkkinsä suoraan valtiovirastosta ja olivat yhteistoiminnassa englanninkielisen osaston kanssa. Pian he kuitenkin jäivät pois puolueesta ja asettuivat I. W. W:n kannalle. Ryhmä tiukentoi toimintaansa ja rakensi itsellensä uuden haalin v. 1924. Kun sitten i-w-w-läinen liike kaikesta vainosta ja terroristista huolimatta puutarvatyöläisten voittoisten taistelujen kautta laajentui, piristyi suomalaisten industrialistien yhdistysten toiminta niin Aberdeenissa kuin muuallakin. Kahdeksantuntisen työpäivän ja monien kämppääloihin saatujen uudistusten ja parannusten johdosta tunnettiin kiitollisuutta I. W. W. järjestöä kohtaan ja sen

Alkuaikojen sosialistiset agitaattorit pääsivät "suuren kääntymyksen" aikana eräiden seurakuntien johtajiksi ja heidän toimestaan myöskin, joskus kujeilumielessäkin, perustettiin "seurakuntia" asianomaisine virkailijoineen ja opillisine ohjelmineen. Kuvassamme Aberdeenin osaston perustava jäsen, Väinö Paananen, joka Garys Harborissa "vaikutti" v. 1904 ja jolle joltakin kirkkokunnalta oli selityksien mukaan saatu piispan oikeudet. Hänen "seurakunnalleen" oli sanokirjojen perusteella laadittu latinankielisistä sanoista rikas, omalaatuinen "uskonopillinen" ohjelma ja hän oli vihkivinään pariskuntia ja pappejakin toimeensa. Varsinaisia saarnoja ei juuri pidetty, mutta siltikin Paanasen "seurakunnan" toiminta, joka palveli sosialistisen liikkeen edistämistä, herätti vanhoillisten piirissä vihaa ja niiden taholta kanneltiin viranomaisille väittäen, että uusi seurakunta oli "vääräoppinen." Kun Kaapo Muros tuli Aberdeeniin joutui hän kaupungin viranomaisten ja rautatieyhtiöiden virkailijoiden tutkittavaksi koska hänkin "pappina" käytti hyväkseen hengenmiehille kuuluvaa pilettimaksualennusta. Tutkimuksessa selitettiin että Paanasen seurakunnan opinkappaleet eroavat "noista toisista" m. m. pääsiäislampaan sukupuolen määrittelyssä. Sen kuultuaan tutkijat lopettivat toimintansa ja selittivät hyväksyvänsä yleensä "kaikki uskonnot."

"Piispa" Paananen

kannatus laajentui. Liike alkoi lamaanua sitten v. 1923 epäonnistuneen lakon johdosta ja suomalaisten toiminta jäi pelkästään oman lehtensä tukemiseksi. Kolmikymmenluvun lopussa Aberdeenin upeassa i-w-w:läisten haalissa toiminta päättyi ja rakennus joutui yksityisille, jotka sitä ovat käyttäneet varastohuoneena.

Kommunistihajaannuksessa Aberdeenin osasto haaleineen liittyi "itsenäisiin", sittemmin Suomal. Työväenjärjestöön ja 40-luvun alussa I. W. O:iin. Uusien järjestösuhteiden alkuaikoina toiminta "Workers haalissa", joksi osaston toimitaloa myös nimitettiin, oli vilkasta. Mutta kommunistista liikettä puolustavana laitoksena se herätti paikkakunnalla nurjaa mieltä, joka kehittyi suuttumukseksi Venäjän hyökätessä Suomeen v. 1939, jota hyökkäystä kommunistit kaikkialla julkeasti puolustivat. Seurauksena oli nuorista miehistä kerääntyneen hulikaanijoukon hyökkäys haaliin jouluk. 2 p:n iltana, 1939, jolloin haalin kalusto, ovet ja ikkunat rikottiin ja vesijohdotkin turmeltiin.

Samana iltana pidettiin paikkakunnan kolmannessa suomalais-mi-huoneistossa. Veljeysseuran talossa, Randallkadulla, Suomen itsenäisyyden vuosijuhlaa. Aikaisemmin oli Workers-haalille ilmoitettu tavanmukaiset tanssit, mutta kun niiden järjestäminen kilpailuvaksi tilaisuudeksi mainitulle Veljeysseuran talossa pidetyille juhlat herätti paheksumista ja kun "kaupungilla ilmapiiri tuntui sähköistyvän" niin tanssit peruutettiin, mutta siitä huolimatta Workers-haali joutui hyökkäyksen kohteeksi. Kaupungin virkakunta pysytteli hyökkäyksen aikana loitolla, eikä oikeusvirkaileijoiden taholta otettu asiaa tutkimuksen alaiseksi. Silloisen Suomal. Työväenjärjestön aluesihteri, August Heino, hetimiten antamassaan lausunnossa selitti järjestönsä olevan vakuuttuneen siitä, ettei "paikkakunnan suomalaisella väestöllä ollut mitään osuutta tähän tuhotyöhön."⁹⁹

Tuhoisalla hyökkäyksellä saatettiin haali käyttökeltottomaksi ja sittemmin rakennus joutuikin veroista kauntille, joka sen on myynyt jollekin yksityiselle. Eräät haalin aikaisemmat rahoittajat menettivät laitoksessa sijoituksensa. Aberdeenissa on niiltä ajoilta asti kaksi suomalaisten radikaalien pystyttämää, aikoinaan punaiseksi maalattua ränsistynyttä, käyttökeltvotonta huoneistoa töröttänyt lähellä toisiaan ikäänkuin varoittavana muistomerkkinä "kaiken kaotavaisuudesta." Kolmannessa, Veljeysseuran huoneistossa yhä kokoonnutaan ja sinne on myöskin järjestetty viime vuosien aikaiset työväenliikkeen valistustilaisuudet.

Aberdeenin ja myöskin naapurikaupungin, Hoquiamin suomalais-sosialistien varhaisempiin yhteispyrintöihin myönteisesti vaikutti

kaksi miestä: Simon Arra ja Andrew H. Mäki, jotka pitivät puheita erinäisissä tilaisuuksissa ja kirjoittivat sanomalehtiin, edellinen useimmiten "Veikkolan Siukun" ja jälkimäinen "Utusimpan" nimi-merkillä. Mäki-Antti, joksi viimeainittua tavallisesti kutsuttiin, oli myöskin miesnäyttelijöiden parhaita.

HOQUIAM, Wash. — Tässä Aberdeenin naapurina olevassa, Yhdysvaltain läntisimmässä kaupungissa, jossa suomalaisten lukumäärä ei koskaan ole ylittänyt kolmeasataa, perustettiin suomal. sosialistiosasto syksyllä 1904. Perustajina olivat Peter Martel, Richard Niemi, Kalle Korhonen, Abel Adams, J. W. Lahti, Frank Mäki Emil Aho, Jack Kari, Elina Koski, J. A. Kärkäs ja Herman Hukka.

Ensimmäisenä työväen aatteen selittäjänä oli aikaisemmin perustettuun raittiusseuraan kuulunut Niilo K. Nelson, "todellakin hyvä ja sanavalmis puhuja." Hoquiamin sosialistisen liikkeen edistämiseksi vaikuttivat myöskin sittemmin Aberdeeniin puolelle muuttaneet Simon Arra ja Andrew H. Mäki. Paikkakunnalla oli jo v. 1903 perustettu itsenäinen soittokunta, joka toimi raittiusseuran haalissa ja ansiokkaalla tavalla vaikutti yhteispyrintöjen edistämiseksi. Soittokunta oli juhlallistamassa Debsin ja Haywoodin puhetilaisuuksia.

Osasto, joka syntyi raittiusseuran piirissä, toimi myöskin raittiusseuran haalissa ja kun uuden, reippaammin toimivan tulokkaan johdosta vanhan seuran jäsenmäärä ja toimintakunto alkoi laskea, niin v. 1909 raittiusseuran haali luovutettiin osastolle. Osasto laajensi sitä ja toiminta muodostui entistä puoleensavetävämmäksi. Muistettavimmat vanhoista osaston toimihenkilöistä ovat: Theodor Hannuksela, Matti Hakola, John Kiltilä, Jack Halme, J. W. Konttas, John Paukkula, Emil Paukkula, J. H. Sand, H. Annala, Oscar Sivu, Moses Anderson ja Matti Latva.

Vuoden 1914 suuntataistelujen aikana osaston jäsenmäärä oli korkeimmillaan, kuuluen siihen toistasataa jäsentä. Hajaannuksessa osasto jäi järjestön enemmistön kannalle. Radikaalinen ryhmä siirsi toimintansa vuokrahuoneistoon ja soittokunta, joka oli jo aikojen sitten liittynyt osaston yhteyteen, seurasi tätä ryhmää. Uudesta ryhmästä kehittyi Industrialistin kannatusrengas.

Suomalaiseen järjestöön jäänyt osasto meni kommunistihajaannuksessa kokonaisuudessaan jälleen syntyneen uuden liikkeen mukaan. Kun v. 1929 Suomal. Työväenjärjestön keskusvirasto määräsi Hoquiamin ja Aberdeenin osastot yhdistymään yhteiseksi "Grays Harborin työväenyhdistykseksi", niin hoquiamilaiset, totellen määräystä, liittyivät Aberdeenin osastoon ja paikallinen haali velkoi-

neen jäi hoitamatta. Sen jälkeen Industrialistin kannattajat liittyivät jälleen haaliyhdistykseen, suorittivat sen velat ja toimivat siinä. Mutta väestön vanhentumisesta johtunut lamaannus pakoitti heidänkin luopumaan haalista. Se luovutettiin Townsend-klubille ja kun senkin toiminta lamaantui, haali joutui verorästeistä kauntille.

WINLOCK, Wash. — Carbonadon, Black Diamondin, Stockettin, Red Lodgen, Hannan ja Frontierin kivihilikaivannoissa työväenliikkeen "kurssin" suorittaneet ja jo vuosikymmeniä sitten Winlockiin maanviljelijöiksi ja siipikarjanhoitajiksi siirtyneet, kuten Kalle Mäki, Toivo Hovila, Matti Lautunen, Jacob Erving, John Annonen, Albert Sorri, Axel Seppälä, Elias Vepsälä, Herman Nelson, Jack Korpi, Emil Laurila ja monet muut, ovat muodostaneet kantajoukon paikkakunnan edistysmieliselle yhteistoiminnalle.

"Ikuisesti vihreän Washingtonin" eteläosassa sijaitseva Winlockin farmiseutu tarjoaa nyt erikoisen kauniin ja vaihtelevan näköalan. Metsän alta raivatut maatilat puhuvat suomalaisten työmiesten sitkeästä ponnistuksesta omaa runollista kieltään. Siellä kukoistaa nyt siipikarjanhoito suurliikkeenä, mutta silti ei ole unohdettu työväenliikkeen teroittamia yhteistoiminnan käskyjä.

Winlockin osasto perustettiin huhtik. 14 p:nä 1907. Seuraavina vuosina sen innokkaimmista toimitsijoista muistetaan ainakin Victor Hänninen, Arvid Pakkala, Elias Marttinen, William Marttila, Arthur Samuelson, Fred Mattson, August Reuna, Thomas Willa, Abraham Alkio ja monet niistä, joiden nimet jo edellä mainittiin. Paikkakunnalle rakennettiin yhteinen toimihuoneisto, "Kansan haali", joka ei ole kuulunut millekään ryhmälle, vaan paikkakunnan suomalaiselle väestölle yhteisesti. Nykyisin se on Veljeysseuran kotina.

Vuoden 1914 suuntariidat raatelivat osaston yhtenäisyyttä. Järjestön enemmistön kannalla olevat saivat lopullisen voiton osastossa syksyllä 1914, mutta sen jäsenmäärä oli silloin laskenut neljääntoista. Osaston toiminta sen jälkeen kuitenkin hiukan elpyi, mutta hyvään vireeseen se ei milloinkaan päässyt. Hajaannuksen tuloksena ei syntynyt mitään uutta järjestynyttä liikettä, mutta Industrialistin kannattajien lukumäärä on aina ollut melkoisen suuri. Jokapäiväisessä kielenkäytössä seutukunta tuli eri suuntien mukaisesti jaetuksi siten, että oli "sosialistihilli", "tuplajuuhilli" ja niiden välissä "kristittyjen laakso." Kommunistinen liike ei paikkakunnalla ole milloinkaan saanut suurta kannatusta.⁷¹

ILWACO, Wash. — Länsipiirin organiseeraajan, Jack Rauhan, toimesta perustettiin osasto Ilwacoon, Columbian jokisuulla sijaitsevaan pieneen kalastajakylään, v. 1908. Perustavista jäsenistä muistetaan ainoastaan Otto Viitala, Oscar Venturi, Frank Isotalo ja Oscar Ruuk. Heidän vaimonsa olivat myöskin mukana. Kun "Suomalainen sosialistklubi" laillistettiin v. 1911, laillistajina olivat Oscar Ruuk, John Pietilä, Otto Viitala, Frank Isotalo ja Henry Sahlgren.

Osasto, jonka jäsenmäärä korkeimmillaan lähenteli seitsemäkymmentä, rakensi itsellensä haalin v. 1915, mutta suomalaisten poismuuttamisen johdosta toiminta lamaantui ja haali oli luovutettava Veljeysseuralle v. 1932.

ASTORIA, Ore. — Parhaimpina aikoina lähes viiteen tuhatteen nousevan Astorian suomalaisasutuksen keskuuteen perustettiin suomal. sosialistiosasto marrask. 6 p:nä 1904. Siihen liittyi heti 27 jäsentä. Ensimmäisiksi virkailijoiksi valittiin Edward Rova, Kalle Järvi, John E. Kuivala ja Kalle Niemelä. Muita perustavia jäseniä muistetaan olleen Frank Niemi ja Tom Hihnala. Kolmen vuoden kuluttua jäsenmäärä oli ylittänyt sadan merkin.

Astorialla, kuuluisalla lohenskalastuskaupungilla, on suomalaisessa työväenliikkeessä se erikoismerkitys, että siellä perustettiin yksi järjestön kolmesta päivälehdestä, jonka toimittajat ja koko henkilökunta aina vaikuttivat osaston toiminnassa voimakkaasti. Osaston itselleen asettama suuri urakka, Toverin perustaminen, tuli suoritetuksi joulukuussa v. 1907. Neljätoista kuukautta sen jälkeen osasto päätti suorittaa toisen vaativan tehtävän: rakentaa itsellensä oman toimitalon. Uusi komea, Amerikan suomalaisten eräs suurimmista ja ehkäpä parhaiten tarkoitukseensa soveltuva haali, valmistui keväällä 1911. Siihen muutettiin maalisk. 16 p:nä. Avajaisjuhlanäytäntönä esitettiin "Elinan surma." Johtajana oli Lauri Lemberg.

Varsinainen näyttämötoiminta aloitettiin Astorian osastossa v. 1908. Monien kykenevien johtajien, joista erikoisesti on mainittava Annie Mörk, Lauri Lemberg, Felix Hyrske, Eero Boman, Kaarlo Nissinen ja Niilo Terho, alaisena näyttämötoiminta kehittyikin melkoihiakin vaatimuksia vastaavaksi, puoleensavetäväksi ja vilkkaaksi. Musiikki- ja lauluharrastukset olivat Astoriassa hyvin edustettuina. Uraa uurtavana kuoron johtajana Jussi Paananen saavutti 30 miestä käsittävällä kuorollaan hyviä tuloksia. Muista laulukuorojen johtajista mainittakoon Roosy Lemberg, H. Rintala, Kalle

Astorian osaston näytelmäseura v. 1920.

Rautio, K. Paananen, Karl Loven ja Jukka Mäkirinne. Osastolla oli myöskin voimakkaita säveliä kajautteleva soittokunta, jota johtivat ainakin Kalle Rautio, Evert Lindfors, Laukola, A. Kellosalmi ja Jukka Mäkirinne.

Osaston haalissa oli pieni tupakka- ja rihkamakauppa. Sen hoitajina olivat Evert Lindfors, Väinö Wainio ja Mikko Rinta. Osaston huoneistossa oli myöskin ajanvietetarkoituksia palveleva pallonpelisali. Kirjallisuuden ja sanomalehtien levityksestä Astorian osaston loistovuosina huolehtivat erikoisesti William Lammi, joka lienee ottanut Toverille enemmän tilauksia kuin yksikään toinen asiamies, Katri Niemelä, Thos. Drift, N. Oja, Kalle Rova, E. Takkinen, J. Tilu, Olli Laine ja Kalle Bellman.

Kaikki järjestön huomatuimmat puhujat ja luennoitsijat ovat vierailleet Astoriassa. Aku Rissanen, Yrjö Sirola ja Santeri Nuorteva ovat Astoriassa pitäneet sarjaluentoja yhteiskunnallisten kysymysten selvittämiseksi. Varhaisempina aikoina siellä puhuivat Taavi Tainio, Kaapo Murros, Wilho Boman, Moses Hahl, Vilho Leikas, Jack Rauhala, Leo Leino ja myöhemminä aikoina monet Toverin toimittajat ja muut järjestön edustajat ja puhujat. Viimeiset useampia viikkoja kestäneet luentokurssit pidettiin Astoriassa v. 1920, jolloin luennoitsijoina olivat Elis Sulkanen ja Yrjö Halonen.

Astorian osaston monipuoliseen toimintaan on osallistunut satoja henkilöitä, joista jo mainittujen ohella voidaan muistaa ainakin seuraavat nimet: Oskari Laito, John Mattila, Kalle Mäki, Otto Kiiski, Jack ja Fiina Rietala, Kalle ja Hilma Salmela, Anton ja Tyyne Lindberg, Lauri ja Hanna Moilanen, John Lahti, Alex ja Ida Lindfors, Jack Kuivala, Arvo Niemi, John Anttila, Maria Hihnala, Jack ja Maria Konttas, Victor ja Sofia Blom, Toivo ja Lyyli Johnson, Eino ja Lovisa Järvin, Aug. Salo, Paul ja Sofia Thompson, John ja Hilja Suoja, Kalle Tolonen, Oskari Hellonen, John Erickson, Frank Saarinen, John ja Liina Malo, William N. ja Sanni Reivo, A. N. Koskela, John Jylhä, William Reinikka, Aldrik Reinikka, Väinö Riippa, F. O. Kiiski, Andrew Kalke, Alex Piippo, Mikko Lammi ja Sulo Syvänen. Näyttämötyössä huomiota voittaneista on erikoisesti mainittava Frank Niemi, Toini Niemi-Piri, Matti Lahdenperä, Antti Männistö, Väinö Pernu, George Gratcheff, Edward Toivonen, Aaro Jääskeläinen, Hanna Moilanen, Sanni Nuorteva, Anna Talma-Parras, Aino Eloranta, Nels Latvala, Julius Hyrskymurto, Maissi Kuismanen-Heikkinen, August Sala, Oskari Huttunen, Saima Saarinen, Heikki Pääatalo, Arthur Lindholm ja Pekka Hyrkäs. Monet heistä toimivat myöskin näyttämönjohtajina.

Järjestötoiminnan loistoaikoina Astoria oli myöskin Länsipiiri-järjestön keskuksena. Siellä pidettiin yhteisiä suuria kesäjuhlia. Kalastuskauden päätyttyä syksyisin pidettiin tavallisesti suuria myyjäisiä oman talon, Toverin ja muiden järjestölaitoksien rahoittamiseksi.

Järjestön ensimmäinen hajaannus, vaikka sen kestäessä käytiin tuima taistelu Toverin kontrollista, ei suurestikaan loukannut Astorian osaston järjestöllistä eheyttä. Kommunistisen liikkeen nousuveden mukana Astorian osasto, seuraten Toverin ja Työmiesten omaksumaa suuntaa, asettui uuden liikkeen kannalle ja siitä tuli ensin itsenäisen, sittemmin Suomal. Työväenjärjestön paikallinen osasto, ja lopuksi 40-luvun alussa, muiden kommunististen yhdistysten mukaisesti, siitä muodostettiin I.W.O:n jaosto. Heti uusien järjestösuhteiden alussa, nimittäin v. 1923, joutui osaston mahtava talo liekkien uhriksi, joka katkaisi entiseltä monipuoliselta haalitoiminnalta mahdollisuudet. Väestön vanhenemisen ja innostuksen lamaantumisen johdosta sosialidemokraattinen ryhmittymä ei kommunistisen hajaannuksen jälkeen ole voinut kehittää minkäänlaista järjestöllistä yhteistoimintaa. I. W. O:n toiminta, vaikka se rakennutti itselleen pienen toimihuoneistonkin, on myöskin ollut heikkousta ja rajoittuu se silloin tällöin järjestettäviin illanviettoihin ja kommunististen sanomalehtien avustamiseen.⁷²

PORTLAND, Ore. — Columbia- ja Willamettejokien yhtymässä sijaitsevassa "ruusujen kaupungissa", Portlandissa, jossa suomalainen asutus yhteen aikaan nousi kahteen ja puoleen tuhanteen, perustettiin suomal. työväenyhdistys elok. 30 p:nä, 1903, 17 jäsenellä. Alku tapahtui kurikkalaisuuden "ihanteellisten" ja "tyynnyttävien vaikutelmien" alaisena, mutta parin vuoden aikainen aatteellinen rajankäynti johti yhdistyksen liittymään paikallisen englanninkielisen sosialistiosaston alaosastoksi, jolloin nimeksi otettiin "suomalainen sosialistiosasto." Tämä tapahtui helmik. 10 p:nä 1905.

Ensimmäisiä sosialistipuhujia Portlandissa olivat Martin Hendrickson, Vilho Leikas, Jack Rauhala, John Kiviniemi ja Leo Leino. Paikallisista puhujista huomattavin on ollut Peter Kähkönen, joka vuosikymmenien ajan horjumattomana sosialidemokraattina on puheiden ohella kirjoituksilla vaikuttanut ei ainoastaan paikallisesti, vaan laajemminkin aloilla työväen liikkeeseen. Hänen ohellaan George Altmanin nimi liittyy paikallisen työväenliikkeen historiaan merkittävänä tekijänä.

Osasto toimi ensin vuokraamassaan vanhassa kirkossa Raleigh-

ja 18 kadun kulmauksessa, mutta jo 1908 päätettiin ryhtyä oman kodin hankintapuuhiin, koska laajentunut toiminta sen teki tarpeelliseksi. Talo rakennettiin Fremont- ja Montanakatujen kulmaukseen ja se valmistui kesäkuussa 1909. Talo tuli maksamaan noin \$11,000.00. Osaston jäsenmäärä oli silloin 135, korkeimmillaan se lähenteli kahtasataa. Uudessa talossa, laajempien toimintamahdollisuuksien piirissä, osaston eri alakomiteat pääsivät toiminnassaan täyteen vauhtiin. Näyttämötoiminta oli hyvin vilkasta. Johtajina ovat toimineet E. Haikala, Ella Pulkkanen, Oscar Yrjölä, Pekka Hyrkäs, August Blum, Yrjö Siro ja monet muut paikalliset toverit. Kun Astoriassa v. 1920 pidetyissä kesäjuhliissa portlandilaiset esittivät näytelmän "Kansannainen", niin esittäjinä olivat: Hilma Harju, Oscar Yrjölä, H. Helenius, C. Kesti, R. Korhonen, Minnie Siro, O. Heikkinen, Helga Aho, Olga Kinnunen, Olga Hill, C. Koivu ja A. Markkanen.

Paikallisen osaston toimintaan jo mainittujen Kähkösen ja Altmanin ohella ovat pitempiä aikoja vaikuttaneet Liinus Laine, Anton Ramstedt, Joseppi Ihalainen, Anton Simola, W. Wilson, J. P. Lauren, Minnie Pitkänen, Olga Kinnunen, Ida Koivu, Hilma Harju ja Ida Frilander. Monet kymmenet muut ovat suorittaneet moninaisia tehtäviä osastossa, mutta heidän nimensä ei ole tässä käytettävissä.

Vuoden 1914 järjestöhajaannuksessa Portlandin osasto oli yleensä n. s. "poliittisten radikaalien" kannalla. S. S. Järjestön jyrkät toimenpiteet Duluthissa perustetun Sosialisti-lehden vastustamiseksi ajoivat Portlandin osaston jyrkemmälle kannalle. Mutta kun radikaalinen ryhmä ajautui yksipuoliseen i-w-w:läisyyteen, liittyi osasto takaisin järjestöön, koska se tahtoi pysyä sosialistipuolueessa. Osaston toiminta menestyi hyvin hajaannuksen jälkeenkin siitä huolimatta vaikka paikkakunnalle syntyi I. W. W:n ryhmä, joka toimi joitakin vuosia puolalaisten haalissa. Se ei saavuttanut suurta menestystä.

Vuoden 1921 hajaannuksessa Portlandin osasto kallistui kommunistiselle suunnalle ja kun 30-luvun alussa tämä liike kävi läpi ehdottomaan, Moskovan uskolliseen seuraamiseen johtavan bolshevisoimisprosessin, niin heidän haltuunsa jääneestä haalista tulivat karkoitetuksi kaikki "uskomattomat" ja normaalin työväenliikkeen kannattajat. Kommunistisen yhteisrintama-tunnuksen aikoina oli Veljeyssseura vuokraa vastaan saanut toimia haalissa, mutta sittemmin se kiellettiin. "Jyrkkien" taholta oli Veljeyssseuralle esitetty haalin edelleen käyttämisen ehdoksi vaatimus kolmen huomatuimman kansanvaltaisen työväenliikkeen puolustajan erottamiseksi ja

kun siihen ei suostuttu, joutui Veljeysseura lähtemään haalista. Sen mukana häipyi myöskin suurin osa haalin kannattajajoukosta.⁷³

SVENSEN, Ore. — Lähellä Astoriaa sijaitseva, Svensenin maanviljelyskylä, sai suomal. sosialistiosaston v. 1914 Perustajana oli Astorian osaston järjestäjä, J. Hannula. Perustavia jäseniä olivat John Lahti, Carl Insel, Alex Linfors, John Koski, Kate Takkunen, Matti Aula ja A. V. Wirta. Ensiksi mainittu John Lahti oli sitä ennen ollut Brooklynissä perustamassa osastoa ja hän oli ollut käsivoimilla pyörittämässä painokonetta, jolla Tannerin perustama Työmies painettiin v. 1900.

Osasto hankki itsellensä pienen kokoushuoneen ja jäsenet olivat mukana paikallisen osuusliikkeen rakentamisessa. Sittemmin nämä joutuivat kommunistista liikettä kannattavien haltuun.

SAN FRANCISCO, Cal. — Eräissä San Franciscon suomalaisten yhteispyrintöjä käsittelevissä selostuksissa mainitaan sosialistisesta yhdistyksestä jo vuodelta 1900, mutta todennäköisesti ensimmäinen, Imatran-mallinen työväenyhdistys perustettiin vasta v. 1901. Perustajista tiedetään ainoastaan Mr. ja Mrs. Leivo, Antti ja Anna Vilander, William Kauppi, Davis ja Määttä. Yhdistys erosi vanhoillisista ja liittyi sos.-puolueeseen v. 1903. Toiminta oli alussa heikkoa, mutta se sai lisää voimaa Malkosaarelta palaavista ja uusista tulokkaista Idän valtioista ja Suomesta. Hetimiten osaston innokkaiksi toimitsijoiksi tulivat Evert Savela, Walter Mörk, Victor Jalo, Alfred Ruis, Pekka Hartikainen, Blomqvist ja Rampanen. Monet näistä toimivat sittemmin eri paikkakunnilla liikkeessämme vuosikymmeniä.

Tuhoisa maanjäristys ja sitä seurannut tulipalo huhtik. 18 p:nä 1906 uhkasi kaupungin ohella hävittää myöskin nuoren osaston. Sen toiminta muutettiin yleisen poismuuttotouhun mukana Berkeleyn puolelle, jossa pidettiin muutamia kokouksia. Hetimiten sieltä palattiin kuitenkin Friscon puolelle ja vuokrattiin huoneisto n:sta 2569 Marketkadulta. Näinä aikoina, kaikesta maanjäristyksen pelosta huolimatta osaston jäsenmäärä laajentui uusien tulokkaiden johdosta. Siinä oli parhaillaan noin 150 jäsentä. Suomalaisten lukumäärä tässä "kultaisen portin" kaupungissa korkeimmillaan ollen oli hiukan toista tuhatta.

Lisääntyneillä voimilla osasto rakennutti itselleen oman, \$11,000.00 maksaneen kodin n:o 20 Flintkadulle. Se valmistui marrask. 1908. Taavi Helske, joka parisenkymmentä vuotta, rahapulan ki-

reimmillään o'lessa, oli osaston rahastonhoitajana, vieläkin muistelee niitä vaikeuksia mitä "toverilainojen" irtisanominen toisinaan aiheutti. Tilannetta pahensi vielä se, että jatkuvasti oli aineellisesti tuettava Toveria ja muita puoluelehtiä- ja laitoksia. Sittenkin toiminta oman kurkkihirteen suojissa miellytti ja se myöskin laajentui. Järjestön puhujia vieraili osastossa ja paikallisina puhujina esiintyivät useimmiten Alex Koskelainen ja Taavi Helske. Kirjallisuuden ja sanomalehtien levityksessä innokkaimmin toimivat Aug. Nikula, O. Penttinen ja monet muut. Sanomalehtien kirjeenvaihtajina olivat O. Hartman, J. Y. Hopeavaara ja Taavi Helske. Muista innokkaimmista toimitsijoista voidaan muistaa Ida Oman, Alma Segerroos, Augusta Helske ja Saara Mattson.

Seura- ja kulttuuriharrastukset olivat Friscon osastossa reippaassa käynnissä. Näyttämötoiminnan virittäjinä muistetaan erikoisesti August Elo, Tobias Skarp, Alli Vaara, Albin Saari, Alli Hel-le Mimmi Yrjölä ja Venla Heino. Laulukuoron huomatuin johtaja oli Jussi Paananen ja hänen jälkeensä William Helenius, Sigrid Mankonen, Nora North ja Väinö Visanen. Entisen Oulun pataljoonan soittaja, August Miettinen-Blum, tultuaan Friscon soittokunnan johtajaksi, lupasi tehdä soittajia vaikka "saappaan varsista" ja mies olikin sanansa mittainen. Kiiltävien torvien takana oli pian pari tusinaa soittajaa. Miettisen jälkeen seutukunnan musikaalisten harrastusten ylläpidosta lankeaa jakamaton kiitos Westeri Tofferille, joka vuosikymmenien ajan on toiminut perustamansa orkesterin johtajana.

Osasto ja haali, mikä v. 1921 jo oli täysin velaton, siirtyi silloin kommunistista liikettä kannattavien haltuun ja sosialistinen yhteistoiminta hävisi paikkakunnalta. Haali joutui tulipalon saaliiksi v. 1945 ja siellä viimeiseksi toimineesta osastosta kommunistisen liikkeen järjestömuutoksien kautta muodostui yhtymä, jonka nimi on: "San Franciscon Suomalaisen Keskinäisen Avun yhdistys n:o 3.812." 14

BERKELEY, Cal. — San Franciscon maanjäristyksen jälkeen lisääntyi suomalainen asutus Berkeleyssä, joka silloin vielä oli jaettu eri osiin, kuten West Berkeley, South Berkeley jne. Uudet tulokkaat toivat mukanaan myöskin työväenliikkeen kehittämistä tarkoittavia mielialoja. Useat henkilöt ilmaisivat olevansa valmiita liittymään sosialistiosastoon ja niin sitten "Jussin päivän aattona v. 1906 vietettiin varsinaiset (osaston) ristiäiskemut Martti-'rovastin'

ollessa pomiloimassa loihduttuja vastasyntyneen onneksi ja menestykseksi. Siitä se sitten alkoi." 75

Perustajista ja varhaisaikojen toimitsijoista voidaan luetella ainakin Walter Mörk, joka sittemmin kuului monia vuosia kaupungin valtuustoon ja on monilla muilla paikkakunnan yhteistoiminta-aloilla vaikuttanut hyödyllisesti ja rakentavasti, Väinö Aarniokoski, Onni Sirola (ollut aikaisemmin Gardnerissa), Alex Rinne, Lyydia Talvinen, Hilma Kerman, Lyydia Kajanen, "pappa" Kivi, Toivo Kaukonen, Kangas, Arvo ja Maria Niska, Abel Toivonen, Andrew ja Hilja Niemi, John Kultala, T. H. Anderson, Arvo Höglund ja Richard ja Saimi Koski.

Ensimmäisinä vuosina toiminta oli vaikea pienessä "Albion haalissa", mutta toukok. 9 p:nä 1907 päätettiin muuttaa avarampaan huoneistoon, "Lincoln haaliin", kaupungin eteläpuolelle. Siitä asti toiminta alkoi voimistua. Siihen vaikutti myöskin se, että osastolle kilpailevaksi yhdistykseksi järjestetty raittiusseura "kuolla kupsahatti" kannatuksen puutteessa. Kesäk. 2 p:nä 1908 pidetyssä kokouksessa lopullisesti päätettiin ryhtyä oman talon rakentamiseen. Sitä varten laillistettiin yhdistys, jolle nimeksi annettiin "Suomalainen toveriyhdistys" (Finnish Comrades Association) ja jonka jäseneksi saattoivat tulla vain sosialistipuolueeseen kuuluvan Berkeleyyn osaston jäsenet. Rakennustontti ostettiin West Berkeleystä, 10:n-neltä kadulta. "Toverituvan", joksi haali nimitettiin, avajaisjuhlat pidettiin kesäk. 12—13 päivinä 1909. Rakennustoimiin ryhdyttäessä yhdistyksellä ei ollut suuria varoja, mutta luottamusta asiaan ja liikkeeseen oli sitä enemmän. Naiset, etenkin kotiapulaisina työskennelleet, antoivat lainoja ja miehet suorittivat rakennustyöt kolmen dollarin päiväpalkalla, josta he toisen puolen jättivät osastolle korottomaksi lainaksi.

Parhailtaan ollen Berkeleyyn osastossa oli yli 200 jäsentä. Se osallistui kunnalliseen toimintaan, puolueen vaalitaisteluihin ja lakkojen avustamiseen. Seura- ja kulttuuritoiminta pääsi vasta omassa haalissa kunnolliseen alkuun. Laulukuoero ja soittokunta oli toiminnassa. Näyttämöharrastuksissa keskeisimpinä henkilöinä ja johtajina olivat Alex Pulkkänen, Ella Haanpää-Pulkkänen ja sittemmin Naimi Raevaara, Lauri Raevaara ja Sanni Pulkkänen. Soittokunnan johtajina olivat Oscar Suojanen, Julius Lee-Liimatainen, Kalle Rautio ja Fred Forsman.

Vuoden 1914 suuntataistelut jättivät sosialistipuolueen kannalla olevat voimat Berkeleyyn talon hallitsijoiksi. Industrialistisen unionismin edistämiseksi syntyi myöhemmin "Kehitysseuraksi" nimitet-

ty yhdistys, joka laillistettiin syysk. 22 p:nä 1920 Finnish Educational Club-nimellä. Kulttuuriharrastuksien ohella yhdistys on tukenut Industrialisti-lehteä.

Kommunistihajaannuksessa huomattava enemmistö sosialisti-osaston jäsenistä kallistui vasemmistosuunnan kannattajaksi. Heille jäi myöskin haali. Suomal. Työväenjärjestön "bolshevisoiminen" johti siihen, että Berkeleyssäkin Veljysseura, joka oli toiminut "Toverituvassa", tuli sieltä pois hädetyksi v. 1931. Sitä seurasi Veljysseuralle oman talon rakentaminen. Siitä onkin nyt muodostunut paikkakunnan suomalaisten yhteistoimintojen keskuspaikka ja sen sijaan "Toveritupa", joka sittemmin joutui I. W. O. järjestön paikallisosaston huostaan, on menettänyt entistä kannatustaan.

Satamatyöläisten katkeran lakon aikana v. 1934, jolloin taantumukselliset voimat näissä lahtikaupungeissa yleensä riehuivat väkivallantöissä, joutuivat vasemmistolaisten haalit pahoinpitelyn alaisiksi. Huligaanijoukko hyökkäsi "Toveritupaan" rikkoen huonekaluja ja aiheuttaen muuta vahinkoa. Yhdistyksen puolesta nostettiin korvausvaatimus kaupunkia vastaan ja oikeus määräsi kaupungin hyvittämään huligaanien aiheuttamat vauriot.

Vuoden 1921 hajaannuksen jälkeen jäi paikkakunnalle pieni sosialidemokraattinen ryhmä, joka pysytteli puolueessa vielä parikymmentä vuotta. Kohtuuttomaksi muodostunut verotusjärjestelmä ajoi osaston pois puolueesta 40-luvun alussa. Sen jälkeen, syksyllä 1944 Berkeleyn perustettiin Kansanvallan Liiton osasto. Tämä osasto, samalla kuin sen toimesta on järjestetty erinäisiä seuratoimintaa ja kulttuuriharrastuksia edistäviä tilaisuuksia, jatkaa sosialidemokraattisten periaatteiden mukaista valistustyötä paikkakunnalla. Vaikka osasto sijaitseekin kaukana Liiton muista osastoista, pitää se yllä säännöllistä yhteyttä Liiton päämajan kanssa. Osaston yleiset tilaisuudet pidetään Veljysseuran talossa.

Kansanvallan Liiton osaston ensimmäiseksi puheenjohtajaksi tuli näillä alueilla työväenliikkeen toimissa tunnettu veteraani, Victor Jalo, joka yhä on toimessa. Muut virkailijat ovat: Lauri Raevaara, Helmi Nivel, Hanna Hesselgren, Hilja Malin, Jacob Eld ja Vendla Ranta. Heidän ohellaan osaston toimivimpiin jäseniin kuuluvat: Sanni Pulkkanen, Naimi Raevaara, Toini Jokitalo, Hilja Laine, Katri Salo, Ella Eld, Vilma Kankaala, Martha Vallen, Elina Honkanen, Aino Jalo, Naimi Lahti, Vendla Mörk, Elvi Lahti, William Ranta, John Laine, Matti Salo, John Hesselgren, William Kankaala, Hannes Wallen, Taavi Helske, Paul Lahti, Axel Lund, William Malin ja Kaarlo Lahti.

FORT BRAGG, Cal. — Vuoden 1903 metsä- ja sahamyllytyöläisten lakko herätti tässä pohjoispuolella San Franciscon, Tyynenmeren rannalla sijaitsevassa punapuumetsäkeskuksessa sosialistisen työväenliikkeen. Amerikkalaisten aloitteesta muodostettiin osasto, mutta siihen kuului myöskin suomalaisia. Sittemmin englanninkieliset kuitenkin jäivät syrjään ja osasto "suomalaistutettiin." Niihin aikoihin teki Martin Hendrickson ensimmäisen matkansa Californiaan ja hän innostutti suomalaisia toimintaan. Myöskin Vihtori Kosonen, Kaapo Murros ja Taavi Tainio kävivät Fort Braggissa.

Jo ennen Martti-Sedän vierailua oli Kurikka käynyt Fort Braggissa ja sen johdosta oli myöskin syntynyt "liikehtimistä", jonka yhtenä käytännöllisenä ilmaisuna oli eräiden miesten pitkä tukka. Oppi-isänsä mukaisesti he olivat jättäneet tukkansa leikkaamatta merkiksi "uuden uskon" omaksumisesta.

Näissä aatteellisissa ristiriidoissa aikaisemmin englanninkielisestä osastosta muodostunut suomalainen yhdistys tyrehtyi miltei kokonaan. Mutta se sai uutta virikettä jälleen v. 1904, jolloin Martti-Setä toistamiseen saapui paikkakunnalle ja jolloin hän sinne jäi asumaan lyhyeksi aikaa. Osaston toiminta elpyi ja Hibbingin kokouksen jälkeen se liittyi sos.-puolueeseen ja suomal. järjestöön.

Alussa osasto vuokrasi pientä kokoushuonetta, mutta v. 1914 sille valmistui oma koti, joka nimitettiin "Toverituvaksi." Avajaiset pidettiin toukok. 30—31 päivinä. Osastolla oli silloin jo soittokunta, laulukuoero ja ennen kaikkea näytelmäseura. Avajaisjuhlien ohjelman suorittajina esiintyivät veljekset Matti E. ja Kalle Hellman, jotka pitkän ajan olivat osaston innokkaimpia toimitsijoita; Kalle Mäki, juhlapuhujana, Antti Savikko ja Aino Rinne. Juhlanäytelmänä esitettiin "Aatteen voima" ja esittäjinä olivat: Antti Savikko, Julius Leivo, Aino Rinne, Ida Tähjä, Jacob Danska, Petter Hakkarainen, Nestor Lukkarainen, Matti E. Hellman, Ilmari Hyväri, Reino Toikkanen, Väinö Gummerus, Wilma Johnson, Jenny Gustafson, Sofia Blom, Kalle Rantala, John Gustafson ja Maria Lassila. "Toverituvan" valmistuttua, toiminnan parhaimmillaan ollessa osastossa oli jäseniä puolentoista sadan vaiheilla.

Fort Braggin osaston vanhimpiin toimihenkilöihin kuuluvat eräiden jo mainittujen ohella ennen kaikkea Antti Lappinen ja John Hyman, jotka molemmat kuuluivat jo amerikkalaiseen osastoon. Hannes Leivo, Julius Leivo, Agnes Leivo, Frank Vahander, John Rivers, Jack Luoma, John Jensen ja Henry Lindström.

Syksyisin metsämiesten kaupunkiin palattua osasto järjesti kuu-
luisaksi tulleita myyjäisiä haalista koituneen, toistakymmentä tuhat-

ta dollaria käsittävän velan suorittamiseksi. Kaupunkilaisten ja metsämiesten välisessä kilpahuudossa eväskodin hinta nousi monesti satoihin dollareihin. Osaston toiminta oli vilkasta. Mutta metsämiesten järjestämisliikkeen päästyä huomattavaan vauhtiin ensimmäisen maailmansodan jälkeen, joutui "Toveritupakin" ahdistelun ja vainon alaiseksi. Osaston jäseniä pidätettiin ja tutkittiin ilman mitään syytä. Sen johdosta jäseniä muutti pois paikkakunnalta ja toiminta heikkeni. Kun osasto sitten kokonaisuudessaan asettui kommunistisen liikkeen kannattajaksi, ja kun sisäiset erimielisyydet raatelivat sen rivejä, ei se enää voinut saavuttaa entistä toimintakuntoaan.¹⁰

EUREKA, Cal. — Tyynenmeren rannikon toisessa tärkeässä punapuumetsäkeskuksessa, Eurekaassa, samoin kuin Fort Braggissakin oli vuosisatamme ensimmäisen vuosikymmenen lopussa huomattava määrä suomalaisia. Martin Hendricksonin ensimmäisellä matkalla vuoden 1904 lopussa oli Eurekaan perustettu sosialistiosasto, mutta se ei jäänyt eloon. Parempi onni oli maalisk. 30 p:nä 1906 perustetulla osastolla, joka seuraavana vuonna liittyi sos.-puolueeseen ja järjestöön. Siihen liittyi heti 15 jäsentä. Johtavana asian selittäjänä oli Leo Leino.

Aluksi toimittiin raittiusseura "Sovinnon" haalissa, mutta vanhoillisten suvaitsemattomuus ja eräiden sosialistien malttamaton käytös "raititiusseuran tappamiseksi" pakotti osaston etsimään itselleen uuden huoneiston. Se osti V-kadulla sijaitsevan ruotsalaisen raittiusseuran haalin \$2,500.00 kauppahinnalla. Korjauksiin piti sijoittaa lisää varoja. Avajaiset pidettiin syysk. 18 p:nä 1909. Tavanomaiset alaosastot olivat toiminnassa ja ensimmäisten suuntataistelujen alkaessa osastossa oli toistasataa jäsentä.

Vuoden 1914 suuntataisteluissa radikaalit olivat osastossa enemmistönä. He saivat lisää pontta metsämiesten järjestämisliikkeestä, jota I. W. W. johti. "Keltaiseksi" julistetut erotettiin osastosta, jonka johdosta he perustivat uuden osaston ja saivat lupakirjan sosialistipuolueen valtiovirastolta maalisk. 1915. Samaan aikaan vanhalta osastolta kuoletettiin lupakirja ja se asettuikin sen jälkeen selvemmin poliittista toimintaa vastustavalle i-w-w-läiselle kannalle.

Kommunistisen liikkeen nousussa Eurekaan sos. osasto asettui sitä puolustavalle kannalle ja lopuksi osaston tilalle tuli I. W. O:n paikallinen jaosto. Kolmikymmenluvun puolivälissä Lännen puutavaratyöläisten lakkoliikkeiden johdosta työnteettäjät ulottivat ter-

rorinsa myöskin Eurekaan. Suomalaisten haaliin hyökättiin, vaatimattomia näyttämövälineitä takavarikoitiin muka "vallankumouksellisten asevarastoina", jäseniä tutkittiin ja vangittiin ja yhtiöiden järjestämät erikoiset "varjelijat" provosoivat mellakoita.

Eurekan osaston vanhimpia toimihenkilöitä ovat m. m. olleet Nestor Williams, Charles Bergman, Leo Leino, Alex Mäki, Frank Vahander, John Haarala, Kalle Kopsala, Kalle Haapala, Kusti Saari, Anton Saari, Antti Lappinen, John Kerttula, Gust Elonen, Victor Antola, Antti Miettinen, Alfred Joensuu, Walder Eklund, Sämi Mattila ja Emil Järvi. Näyttelijöinä tunnetuimmat olivat Mrs. Vahander, Naimi Roine ja Otto Piironen. Voimisteluseuran johtajana tuli tunnetuksi Emil Talvola.¹⁷

LOS ANGELES, Cal. — Helmik. 4 p:nä 1906 perustettiin Los Angelesiin suomal. työväenyhdistys Echo-puistossa pidetyssä, 35 kansalaistamme käsittävässä kokouksessa. Yhdistyksen nimeksi annettiin "Los Angelesin suomalainen työväenyhdistys" ja sen toimintaohjelma määriteltiin sosialistiseksi seuraavassa, helmik. 25 p:nä, Liberty-haalissa, 127 N. Mainkadun varrella pidetyssä kokouksessa. Seuraavan vuoden maaliskuussa yhdistys liittyi sosialistipuolueeseen ja suomal. järjestöön. Siitä tuli siis paikallinen sosialistiosasto.

Perustavan kokouksen puheenjohtajana oli H. Malinen ja pöytäkirjurina Emil Linden. Heidän lisäksi ensimmäiseen johtokuntaan valittiin Henrika Polk, Emma Anderson, Oscar Lammi, August Ahonen ja M. Kurki. Parhaimmillaan ollen, v. 1913, osastoon kuului 70 jäsentä. Tavanmukaiset alaosastot olivat toiminnassa. Illanvietot pidettiin vuokratuissa huoneistoissa, sillä omaa taloa ei voitu saada. Järjestöhajaannuksien jälkeen osaston toiminta muodostui hyvin heikoksi ja sen tilan ottivat muita työväenliikkeen suuntia edustavat järjestöt.

Vuonna 1921 järjestettiin suomalainen "Kehitysseura" industrialistisen unionismin edistämisen merkeissä ja kommunistisen liikkeen nousun jälkeen paikkakunnalle perustettiin Suomal. Työväenyhdistys, josta sitten muodostui I. W. O. järjestöön kuuluva "lodge." Vasemmistolaisia katsantokantoja edustavat yhdistykset kehittivät verraten voimakkaan seuratoiminnankin. Heillä on ollut näytelmäseura, joka Anni Hellmanin johtajana ollessa teki laajoja vierailumatkoja ja laulukuoro, jonka toimesta, varsinkin Kalle Paanasen johtajana ollessa, järjestettiin useita konsertteja.

Los Angelesin suomalaisten yhteistoimintoihin täytyy liittää vielä erilaisia aatteellisia katsantokantoja edustavien perustamat

palvelijakodit, joita yhteen aikaan oli kaksi. Palvelusväki saattoi niissä mukavasti viettää lomahetkensä ja niiden yhteyteen on järjestetty myöskin erilaisia seuratoimintoja.⁷⁸

REDWOOD VALLEY, Cal. — Californian rannikkoalueen suomalaisten yhteistoiminnoista puheen ollen on vielä mainittava n. s. "Finnish Colony", Mendocino kauntin sisäosassa, jossa nyt monet viettävät kesälomaansa ja toiset harjoittavat viinirypäleviljelystä ansiotoimenaan. Alkujaan perustettu yhtymä osti suuren alueen maata tarkoituksella aloittaa yhteistoiminta puutavaran tuottamiseksi, maanviljelyksen ja karjanhoidon kehittämiseksi. Mutta kun yritys onnistui huonosti, niin yhtiö jouduttiin hajoittamaan, jonka jälkeen osakkaat saivat kappaleen maata haltuunsa. Kommunistisen liikkeen loistoaikana sinne perustettiin työväenyhdistys, josta 40-luvun alussa muodostettiin I. W. O:n paikallinen jaosto. Toisilla paikkakunnilla olevat I. W. O:n jaostot ja niiden muodostama aluekomitea järjestää Redwood Valley'hin, tai "Finnish Colonyn", kuten seutua yhä myöskin nimitetään, vuotuisia kesäjuhlia ja muitakin yhteisiä menoja.

ROCKLIN, Cal. — Ensimmäinen suomalainen työväenyhdistys perustettiin tässä entisaikojen kivenhakkuu- ja murtimokylässä lokak. 16 p:nä 1905. Välittömästi siihen johti Taavi Tainion käynti paikkakunnalla. Mutta seuraavana vuonna tapahtunut Friscon maanjäristys tukahdutti murtimotyöt, ja siitä johtui osaston toiminnan lopettaminen v. 1906. Kun sitä seuraavana kesänä Hilda Sikanen-Sandberg kävi Rocklinissakin puhumassa, perustettiin osasto uudestaan kesäk. 23 p:nä, 18 jäsenellä. Korkeimmillaan jäsenluku oli v. 1910, jolloin se kohosi yli 60.

Syksyllä 1909 onnistuttiin keskikaupungilta saamaan osaston käytettäväksi rautatieyhtiön käyttämä Porter-haali, jossa itävaltioista saapuvien uusien tulokkaiden avulla toiminta vilkastui. Kyösti Oksanen, Isak Tuomi, Nels Latvala, Paul Thompson, Matti Hiipakka, Fritsief Sundman ja Emil Salo olivat niinä aikoina innokkaimpia toimitsijoita. Osaston toimesta aloitettiin osuuskaupan ja osuusleipomon perustaminen. Sen jäsenien aloitteesta perustettiin myöskin tunnetuksi tullut Pacific Granite-yhtiö graniitin louhimista ja hakkuuta varten. Tämä yhtiö osti laajemman maakappaleen ja sen omistamalla luonnon ihanalla paikalla pidettiin koko valtiota käsitävät, väkirikkaat kesäjuhlat v. 1911, jossa S. Nuorteva oli puhujana hetimiten tähän maahan saavuttuaan.

Kun Porter-haali ei kuitenkaan täysin vastannut osaston vaatimuksia ja kun saatavissa oli vanha methodistikirkko, niin ostettiin se \$550.00 kauppahinnalla ja siitä muodostettiin uusi haali. Se valmistui v. 1914. Mutta siitä alkoivat vastoinkäymiset. Ensimmäisen maailmansodan aika lamaannutti graniittityöt täydellisesti, suomalaisten oli muutettava paikkakunnalta ja osaston toiminta päättyi v. 1917.⁷⁹

Edellä mainittujen ohella ovat rannikkoalueen suomalaiset perustaneet sosialistiosaston tai työväenyhdistyksen vielä seuraaville paikkakunnille:

Washington — Ballard, Black Diamond, Brush Prairie, Carbonado, Everett, Deep River, Independence, Issaquah, Juanita, Kirkland, Pearson, Poulsbo, Raymond, Roslyn, Spokane, Wilkinson, Woodland ja Alaskassa Juneau.

Oregon — Marsfield.

California — Albion, Pudding Creek ja San Pedro.

AMERIKAN SUOMALAISEN TYÖVÄEN- LIIKKEEN TOIMITSIJOITA

Amerikan suomalaisen työväenliikkeen rakentajista ja eri aikoina sen moninaisten tehtävien suorittajista ei nyt käsillä olevaan historiaan ole voitu saada täydellistä ja yksityiskohtaista selostusta. Monisatainen toimitsijajoukkomme on jakaantunut monille eri paikkakunnille ja heidän todellisista ansioistaan ja liikkeen hyödyksi suorittamista palveluksistaan on mahdollon saada päteviä tietoja. Alempana kuitenkin luetellaan suurin osa "henkiseen armeijaamme" kuuluneista, vaikka myönnettävästi pois on jäänyt monia, joista ei ole saatu luetteloinnissa tarvittavia tietoja. Tässä käytetyt asiatiedot on saatu historia-aineiston yleisessä keräyksessä ja seuraavista julkaisuista: Köyhälistön Nuija IV, 1910, ss. 160—178; pöytäkirja S. S. Järjestön Keskipiirin 3:sta edustajakokouksesta, Duluth, Minn. 1914, ss. 431—438; Suomen Sos. Aikakauslehti, Helsinki, v. 1948 numerot III ja IV.

Liikkeemme mahtavuuden aikainen johtaja- ja toimitsijakaarti on nyt jo suurimmaksi osaksi väistynyt tehtävistä ja enemmistö on siirtynyt tuonen tuville. Kun ei kuitenkaan ole ollut mahdollista saada lähempää selvyyttä kaikkien kaatuneitten toveriemme kuolinajasta ja -paikasta, niin on tässä manan majoille siirtyneiden nimen jälkeen liitetty pieni risti ja siten erotettu ne elossa olevista.

Aaltonen, Frank Adolf, Brooklyn, N. Y., s. Hämeenlinnassa 1885, käynyt kansakoulun ja opiskellut erinäisillä kursseilla; liittynyt sos. liikkeeseen Lahdessa 1901; saapui Yhdysvaltoihin 1905; työskenteli kaivannoissa, ruokatavaraliikealalla ja opiskeli neljä lukukautta Valparaison yliopistossa. Varhaisempina aikoina A. oli sos. liikkeessä monissa luottamustehtävissä, puhujana, järjestäjänä; L. K. L:n organiseraajana 1908—1914; toimi tarmokkaasti Michiganin kaivostyöläisten järjestämiseksi ja kaivostapaturmien johdosta työläisten korvausvaatimusten puolustamiseksi, työntekijäin vastuunalaisuuden käytäntöön saattamiseksi ja oli myöskin Kupariisaaren lakon yhtenä johtajana. Välillä A. oli maanviljelijänä ja yksityisissä liiketoimissa, sittemmin osuusliikkeiden neuvontaosaston hoitajana, kauppojen järjestäjänä, liikkeenhoitajana ja neljä vuotta osuustoiminnallisen liikkeenhoidon erikoisneuvojana Rooseveltin hallituksen eri osastojen palveluksessa. A. on pitänyt paljon puheita varsinkin taloudellisen järjestäytymisen ja sittemmin osuustoimintaliikkeen aloilta; nykyisin hoitaa ulkomaalähetysliikettä Brooklynissä, lähinnä palvellen Suomen avustus-toimintaa.

Aarniokoski, Välnö, Berkeley, Cal., Veljeysseuran johtomiehiä, s. Kankaanpäässä, T. ja P. l. 1884; saapui Yhdysvaltoihin 1905; oli Fitchburgissa sekatoissa, opetteli räätälin ammatin ja liittyi sos. osasto Saimaan. Parin vuoden kuluttua siirtyi A. Lännelle; liittyi Berkeleyyn osastoon, oli sen luottamustoiminnassa; edustajana Länsipiirin kokouksissa; myös teollisuusurionismia edustavan paikallisen Kehitysseuran perustava jäsen; useissa Veljeysseurain edustajakokouksessa edustanut Berkeleyn paikallisosastoa.

Aho, William, Norwood, Mass., s. Pieksämäellä lokak. 3 p:nä 1890 vuokraviljelijän poikana; kävi kansakoulun; liittyi nuorena työväenliikkeeseen; siirtyi Yhdysvaltoihin 1910 ja asettui Norwoodin naapurikylän Walpoleen asukkaaksi. A. omistaa huonekalukaupan Norwoodissa; toiminut

jatkuvasti paikallisessa sosialistiosastossa sosialidemokraattisen suunnan mukaisesti; pitää yleisiä puheita; ollut osuusliikkeissä kirjanpitäjänä; Raivaajan kirjeenvaihtajana 40 vuotta; Raivaajan johtokunnan jäsen ja osastonsa edustajana monissa edustajakokouksissa.

Alanne, Vieno Severi, osuustoimintaliikkeen teoreetikko ja opettaja, Superior, Wis., s. Hämeenlinnassa lokak. 23 p:nä 1879; tuli ylioppilaaksi 1898; suoritti kemian insinöörin tutkinnon Suomen Polyteknillisessä opistossa, luki yliopistossa; apulaisopettajana Helsingin Teollisuuskoulussa ja Polyteknillisessä opistossa; työskenteli kemiallisessa laboratoriossa; liittyi sos.-dem. puolueeseen 1905, otti aktiivisesti osaa marrask. suurlakkoon, joutui poliittisena pakolaisena poistumaan maasta ja saapui Canadaan 1907. A. oli lyhyen ajan Port Arthurissa perustetun Työkansan ensimmä. toimittajana; 1908 tuli Työmiehen aputoimittajaksi; ollut kahdesti siinä, kerran päätoimittajana; välillä kaivos- ja tehdastöiden teknillisenä johtajana; toimittanut toistatuhatta sivua käsittävän suomalais-englantilaisen sanakirjan; kommunistihajaannuksessa hetken aikaa kannatti vasemmistoa; tuli Superiorin Keskusosuuskunnan neuvontaosaston hoitajaksi 1920; monilla suomalaisilla ja englanninkielisillä osuustoimintakursseilla ohjaajana ja opettajana, kirjeenvaihtokoulun johtaja. A. on suomentanut useita osuustoimintaa käsitteleviä kirjoja, kirjoittanut englanninkielellä "Fundamentals of Consumer Co-operation", siitä on otettu suomalaisen painoksen. "Kuluttajaosuustoiminnan perusteet", ohella ranskankielinen ja japaninkielinen painos. A. on julkaissut vielä laajemman teoksen "Manual for Co-operative Directors"; monia pienempiä kirjasia, toimittanut monta osuustoiminnallista vuosikirjaa, tehnyt lukuisia puhujamatkoja maan eri osiin ja toiminut Pohjoisvalt. Osuustoimintaliiton sihteerinä. Kirjallisten töittensä tunnustukseksi A. on otettu Suomen Kirjallisuuden Seuran ja Eugene C. Fields Memorial Associationin kunniajäseneksi St. Louisissa, Mo.

Altman, George, Portland, Ore., s. Kirvun pitäjässä, V. l. huhtik. 9 p:nä 1877, kansakoulun jälkeen opiskellut Viipurissa; liittynyt Suomen työväenliikkeeseen ja nuorena, ollut perustamassa useita yhdistyksiä ja edustajana Forssan puoluekokouksessa 1903. Bobrikoffilaisvainoja pecten A. tuli Yhdysvaltoihin 1905, asui lyhyen ajan New Yorkissa, muutti Lännelle, tuli Portlandiin 1907, liittyi osastoon, jonka monissa luottamustehtävissä on siltä asti ollut. A. kuului Toverin johtokuntaan, oli Länsipiirin kirjuriina ja yhä toimii Raivaajan asiamiehenä.

Annala, Victor, Gardner, Mass., s. Evijärvellä, V. l. helmik. 24 p:nä 1881; siirtynyt Yhdysvaltoihin 1901, asunut Fitchburgissa, Worcesterissa, mutta pisimmän ajan Gardnerissa. Osastojen perustamisen ajoilta asti A. on kuulunut niiden aktiivisiin toimitsijoihin; ollut monissa luottamustehtävissä, Raivaajan, Luottoyhdistyksen ja osuuskuntien johtokunnissa, järjestön toimeenpanevassa komiteassa, Idän piirin piiritoimikunnassa ja kuusi vuotta piirisihteerinä. Lukuisten paikallisten puheiden ohella A. on tehnyt useita puhujamatkoja laajemmillekin alueille; toiminut Raivaajan kirjeenvaihtajana; ollut edustajana useissa S. S. Järjestön edustajakokouksissa ja myöskin sosialistipuolueen konventioneissa. Nykyisin A. on ASKL liittotoimikunnan puheenjohtajana.

Arra, Simon †, s. Sahalahdella, H. l. 1879; kansakoulun ohella käynyt maanviljelyskoulua; saapui Yhdysvaltoihin 1902; työskenteli pääasiassa Aberdeenissa ja Hoquiamissa, Wash., oli alkuperäisiä sos. organiseraajia, puhuja ja kirjoittaja; käytti salanimeä "Veikkolan Siukku"; oli lyhyen ajan Toverin toimituksessa; nautti seuralaistensa luottamusta.

Askell, Henry, West Yarmouth, Mass., s. Hailuodossa maalisk. 24 p:nä 1886; käynyt kansakoulun; saapunut Yhdysvaltoihin 1900; jatkanut koulunkäyntiään; lukenut taideakatemiassa, harjoitellut piirustusta; suorittanut erilaisia oppikursseja ja luonnonparannusopin aloihin kuuluvissa ai-

neissa suorittanut tohtorin tutkinnon Taylor-yliopistossa, Chattanooga, Tenn. A. hoitaa nyt omistamaansa luonnonparannuslaitosta West Yarmouthissa. Työväenliikkeeseen A. liittyi nuorena; ollut Työmiehen ja Toverin toimituskunnissa; puhujana ja luennoitsijana; osuustoimintaliikkeiden järjestäjänä; kirjoittanut eri aloilta suuren määrän kirjoituksia suomalaisen ja amerikkalaisiin sanomalehtiin ja julkaisuihin ja toimi S. S. Järjestön sihteerinä vv. 1917—1922. Kommunistihajaannuksessa A. liittyi vasemmistoon, oli itsen. järjestön sihteerinä; kuului Workerspuolueeseen; liittyi oppositioon ja erotettiin puolueesta 1928. Kuuluu Kansanvallan Liittöön yleisjäsenenä.

Boman, Eero, s. Kuopiossa lokak. 13 p:nä 1892; käynyt kansa- ja oppikoulun sekä Suomen Kansallisteatterin 2-vuotisen oppilaskoulun; jo kouluvuosina liittyi Suomen sos.-dem. nuorisliittoon; näyttelijänä Suomessa; siirtyi Amerikkaan 1914. Täällä B. on toiminut näyttämönjohtajana monilla paikkakunnilla, myös lausunta- ja näyttämökurssien johtajana; suomentanut lukuisia näytelmiä; kirjoitellut sanomalehtiin; toimi kolme vuotta hallituksen sotatiedotustoimiston kuuluttajana ja toimittajana ja sen jälkeen kaksi vuotta Amerikkaa selostavien filmien tekstin suomentajana ja äänittäjänä; kuuluu nykyisin Raivaajan toimituskuntaan.

Boman, Wilho †, s. Kuopiossa heinäk. 12 p:nä 1883 sekatyömiehen poikana, kävi kansa- ja käsityökoulun: villarina; valokuvaajana; saapui Yhdysvaltoihin vuosisadan alussa, matkusti räätäli liikkeen agenttina, puhui sosialismista perusti osastoja ja palasi Suomeen 1908. B. oli eduskunnassa sos.-dem. edustajana; palasi Yhdysvaltoihin 1910; 1914 suuntataistelussa sosialistipuolueen huomattu edustaja; vaikuttava puhuja, luennoitsija; Raivaajan toimituksessa toistakymmentä vuotta; kommunistihajaannuksessa liittyi niihin, oli järjestön agitaationosaston hoitajana; Työmiehen toimituksessa; erosi suomalaisten toimintaa harjoittavan "bolshiveiseruksen" aikana 1928. Elämänsä viimeisinä vuosina B. toimi h.erojana ja sairastoitelmistelujohtajana.

Coleman, Alex †, s. Pietarissa 1878 köyhistä työläisvanhemmista. Molemmat vanhemmat kuolleet pojan pienenä ollessa, jonka johdosta hän vietiin Suomeen, jossa hän sai aloittaa kansakoulun. Koulun keskenollessa hän joutui takaisin Pietariin, jossa aloitti räätälin ammattiopin; siirtyi Yhdysvaltoihin 14 vuotiaana 1892; jatkoi työskentelyään räätälin ammattialalla; kuului ammattijärjestöön, liittyi nuorena sos. liikkeeseen ja oli Raivaajan ja Säkenien toimittajana vuosina 1909—1913.

Erkko, Einari, näyttelijä ja näyttämönjohtaja, New York, s. Mikkelisä tammi-k. 1 p:nä 1892; jo kansakouluaikana harrasti musiikkia, opetteli soittajaksi; 8-vuotiaana oli mukana näytelmässä, joka kiehoi pojan mielen; saapui Yhdysvaltoihin 1911; ensimmäiseksi esiintyi kolmisen vuotta Fitchburgin Saiman näyttämöllä, sitten näyttämöiden ja usein myöskin soittokuntien johtajana Worcesterissa, Mass., Newportissa, N. H., Monessenissa, Pa., Ohion valtiossa Warrenissa, Clevelandissa ja Ashtabulassa. Suurimman työn on E. suorittanut New Yorkin sos. osaston näyttämöllä; useita toimintakausia johtajana, ollut monissa yli maan ulottuvissa kiertueissa, esittänyt runoja ja iloisia lauluja.

Hahl, Moses †, s. "proletaarimaisesti saunassa" Liperin pitäjässä 1879; käynyt hiukan kansakoulua; poikasena oli vuoden suutarinopissa, paimenessa, sanomalehti- ja konttoripoikana ja lopuksi konetyömiehenä Suomessa ja Amerikassa. H. saapui Amerikkaan 1903. H. oli ensimmäisiä kiertäviä sos. agitaattoreita, perusti osastoja ja kirjoitti sanomalehtiin ja julkaisuihin; oli perustamassa S. S. Järjestöä ja toimi siinä johdonmukaisesti sosialidemokraattista katsantokantaa puolustavasti. H. oli lahjakas tutkijaluonne; oli Raivaajan, Säkenien, Työkansan ja Työmiehen toimittajana; opettajana monilla kursseilla; teki useita luento- ja puhujamatkoja; jui-

kaisi suuren joukon novelleja, useita näytelmiä ja kehitysoppia selittävän teoksen. Elämänsä viimeisinä vuosina H. harjoitti maanviljelystä Mainer. valtiossa.

Halonen, Arne, vakuutus- ja kiinteistöasiamiehen omistaja, Minneapolis, Minn., s. Helsingissä marraskuun 9 p:nä 1898, kävi työssä kouluaikana ja tuli ylioppilaaksi 1918. Jo nuorena H. liittyi työväenliikkeeseen, oli valkoisen terrorin aikana pidätettynä; tuli Yhdysvaltoihin 1920; oli jonkin kuukauden Raivaajan toimituskunnassa. Vuoden 1921 järjestöhajautuksen aikana H. oli Työmiehen toimituksessa, sittemmin Eteenpäissä, liittyi oppositioon, erotettiin Suomal. Työväenjärjestöstä ja Eteenpäin toimituksesta 1928. Toimittuaan jonkin vuoden Grand Rapids'ssä New Era-osuustoiminnallisessa vakuutusliikkeessä H. muutti Minneapolis'iin, toimi Cooperators Life Ass'n sihteerinä; suoritti maisterin (Master of Arts) tutkinnon Minnesotan yliopistossa v. 1945 valtio-opin ja taloustieteen alalla; yliopistossa väliaikaisena opettajana; välillä osastopäällikkönä Littovaltion paikallisessa vuokratrollivirastossa; sihteerinä Herbert Hooverin Suomen avustamiseksi perustamassa valtiojärjestössä, josta tunnustukseksi sai Hooverilta kunniakirjan.

Halonen, Irene, Minneapolis, Minn., Arne Halosen puoliso, s. Helsingissä; Superiorin suomal. sosialistiosaston perustava jäsen; pääasiallinen toimiala näyttämö- ja musiikkiharrastukset, toiminut orkestereissa, johtanut laulukoroja Superiorissa, Worcesterissa ja Minneapolisissa. Minneapolisin Finnish-American Societyn aktiivinen toimitsija; järjestänyt suomalaisia taidenäyttelyä amerikkalaisten keskuuteen Suomen tunnetuksi tekemiseksi; eri kansallisuusryhmistä kokoon pannun, taidenäyttelyitä ja kansainvälisiä kulttuuritilaisuuksia järjestävän International Institutin jäsen.

Halonen, Yrjö H., Palo Alto, Cal., s. Helsingissä jouluk. 15 p:nä 1891; ansaitsi toimeentuloapua kouluaikana sanomalehtien myynnillä; tuli ylioppilaaksi 1911; saapui Amerikkaan 1912; oli Port Arthurissa ilmestyvän Työkansan toimituskunnassa; avioitui Edith Hulkon kanssa. H. kuului Raivaajan toimituskuntaan vv. 1914—1919, Nuortevan mukana innostui Venäjän vallankumouksen levittämien aatteiden puolustukseen, tuli vasemmistolijien yhdeksi johtomieheksi; työskenteli Työmiehen toimituksessa ja muissa itsenäisen järjestön luottamustehtävissä. Puhuja, luennoitsija; toimi Karjalan avustustoimiston johtajana ja siirtyen osuustoimintaliikkeen alalle tuli hän Superiorin Keskusosuuskunnan neuvontaja ja valitustyöjohtajaksi 1924. Suomal. Työväenjärjestön bolshevisoimiskriisissä H. tuli Keskusosuuskunnan itsenäisyyden ja jäsenistön kontrollioikeuksien puolustamistaistelun varsinaiseksi johtajaksi ja sellaisena erotettiin järjestöstä ja Workerspuolueesta 1929. H. on toiminut osuustoimintakursseilla opettajana ja Keskusosuuskunnan taistelusta kirjoittanut kirjan "Taistelu osuustoimintarintamalla."

Hautamäki, Alfred †, s. Ilmajoella, V. l. 1885, kasvanut Tampereella ja Viipurissa; siirtyi Amerikkaan 17-vuotiaana; asui Maynardissa, oli maanviljelijänä ja osuusliiketoimitsijana; liittyi sos. liikkeeseen ja tuli siinä kiertäväksi puhujaksi ja perusti useita paikallisosastoja. Välillä H. toimi näyttämönjohtajana; oli Canadassa uniojärjestön sihteerinä ja puhujana; kommunistihajauksessa liittyi vasemmistoon; teki Venäjän matkan ja sittemmin jäi pois kaikesta toiminnasta.

Hayes, Alvar John, Superiorin Keskusosuuskunnan yleisen tutkimusjohtaja, s. Korpilahdella, H. l. maalisk. 9 p:nä 1896; tuli Yhdysvaltoihin 1903; kävi koulunsa Monessenissa, Pa., tuli opettajaksi; liittyi työväenliikkeeseen; kuului Suomal. Työväenjärjestöön ja Workerspuolueeseen, erotettiin niistä oppositionistina Keskusosuuskunnan taistelun aikana. H. oli Työmiehen toimituksessa 5 vuotta toimi nuorisoliikkeessä, Keskusosuuskunnan neuvontaosaston hoitajana; puhujana, osuustoimintakursien

opettajana ja kymmenen vuotta Keskusosuuskunnan liikkeenhoitajana vuoteen 1948 asti. H. on ollut monissa kansallisissa ja yhdessä kansainvälisessä osuustoimintakongressissa ja julkaissut useita kirjasia osuustoimintaliikkeen selittämiseksi.

Hayes, Helen, Superior, Wis. Keskusosuuskunnan toimitsija ja Osuustoimintalehden aputoimittaja, s. Jyväskylässä 1900; saapui Monesseniin 3-vuotiaana, kävi kansa- ja korkeakoulun, liittyi ihanneliittoon ja heti aikuiseksi tullen osastoon. H. tuli Työmiehen konttoriin 1924; vasemmistolaisen nuorisoo ja naisjaostoliikkeen toimitsija; osuustoiminnallisen kiltajärjestön perustava jäsen, sen organiseeraaja ja sihteeri; osuustoimintaliikkeen pitkäaikainen toimitsija ja puhuja; vuoroin Osuustoimintalehden leveysosaston hoitajana ja aputoimittajana.

Hedman, Wilho, Raivaajan New Yorkin osaston toimittaja, s. Pieksämäellä huhtik. 1 p:nä 1881; osallistunut yliopistollisiin lomakursseihin Helsingissä; käynyt räättälän opin; siirtyi New Yorkiin 1902; kävi iltakoulua ja Springfieldissä suoritti kauppakorkeakoulukurssin. Heti New Yorkiin saavuttuaan H. liittyi sosialistiseen liikkeeseen; on New Yorkin osaston perustava jäsen; toiminut siinä erilaisissa luottamustehtävissä; ollut Fitchburgin ensimmäisillä luontokursseilla edustajana useissa järjestön edustajakokouksissa; kuulunut sos.-puolueen kaupunki- ja järjestön keskuskomiteaan; on New Yorkin taloyhdistyksen presidentti ja ASKL:n New Yorkin aluekomitean sihteeri. H. on jatkuvasti toiminut järjestäjänä ja puhujana.

Helkkinen, Knut Einar, s. Tampereella 1890, tuli ylioppilaaksi 1910, samana vuonna saapui Canadaan; työskenteli ensin metsätöissä ja rakennusalalla, liittyi työväenliikkeeseen ja tuli Työkansan toimitukseen 1914. Tultuaan Yhdysvaltain puolelle on H. ollut eräiden osuuskauppojen liikkeenhoitajana ja työskennellyt Toverin, Työmiehen, Uuden Kotimaan, Eteenpäin ja viimeksi yhdistyneen Työmies-Eteenpäin toimituskunnissa. H. on kuulunut IWO:n johtaviin suomalaisiin toimitsijoihin ja hän oli useita vuosia Eteenpäin vastaavana toimittajana.

Helno, Abel, Negaunee, Mich., s. Viitasaarella 1879; tullut Amerikkaan 1907; ensimmäinen asuinpaikka Hancock; liittynyt työväenliikkeeseen jo nuorena ja toiminut osastoissa etupäässä näytelmä- ja lauluseuroissa. H. opiskeli Työväen-Opihosta; liittyi industrialistisen unionismin kannattajiin; oli I. W. W:n työmaalähettinä ja toimi edelleen Industrialistin kirjenvaihtajana, jossa toimessa on ollut 35 vuotta.

Helander, Kaarl A., Waukegan, Ill., s. Valkeakoskella, H. l. marrask. 11 p:nä 1881; nuorena merellä ja tehdastöissä; siirtyi Yhdysvaltoihin 1906, sijoittui Waukeganiin; työssä teräslankatehtaassa, Great Laken laivastot-asemalla ja korkeakoulun koneenkäyttäjänä. H. liittyi sosialisteihin nuorena; kuului S. S. J. toimeenpanevaan komiteaan monia vuosia; muissa luottamustehtävissä; osuusliikkeen perustaja; Amerikan Suomal. Osuustoimintaliiton sihteeri; puhujana; Keskusosuuskunnan perustava jäsen.

Helske, Taavi, San Francisco, Cal., s. Kuopion maalaisseurakunnassa syysk. 14 p:nä 1878 pienviljelijän poikana; 15-vuotiaana kupariseppän oppiin, ammattitöissä eri kaupungeissa ja myöskin Ruotsissa; saapui Yhdysvaltoihin 1902; työssä Philadelphiasa ja Quincyssa; muutti San Franciscoon perusti oman pelti- ja kupariseppän liikkeen, jossa menestyi hyvin. H. liittyi sos. liikkeeseen nuorena; aktiivinen toimitsija San Franciscon työväen yhdist. lähes 40 vuotta; monissa edustaja- ja luottamustehtävissä; Calif. osastojen valtiojärjestön kirjurina; toiminut puoluelehtien levittäjänä, kirjeenvaihtajana ja paikallisena puhujana.

Hendrickson, Martin J., s. Kivijärvellä, V. l. 1872; kävi suutarinopin; saapui Yhdysvaltoihin 1889; oli kivilouhimoilla työssä idän valtioissa; siirtyi Bostoniin 1894, oli suutarin työssä ja harjoitti omaa liikettä; teki en-

simmäisen lännen matkan 1897: avioitui kaksi vuotta myöhemmin; kuului Bostonin raittiusseuraan ja piti sen tilaisuudessa vanhoillisille epämieluisan puheen, jonka aiheen hän oli sattumalta saanut sosialistiselta katupuhujalta. H. kuunteli Tannerin esitelmiä Rockportissa, tutustui häneen; opetti T:n johdolla käsittelemään yhteiskunnallisia kysymyksiä; oli T:n kansa-perustamassa Työmiestä Brooklyynissä 1900; sen ensimmäisenä kiertävänä asioitsijana tehden matkan Ylä-Michiganiin asti; pani alulle osastojen perustamisliikkeen; matkailta tultuaan H. oli South Carverin, Mass. karpalonpöimijain lakon johtajana; lakkolaisten puolustuksen takia joutui vankilaan; istui 10 viikkoa; tuli leppymättömäksi agitaattoriksi; muutti Ironwoodiin ja sieltä Malkosaarelle 1902. Palattuaan Sointulasta H. yritti perustaa sos. lehteä lännelle, kun se ei onnistunut ryhtyi hän Työmiehen asioitsijaksi; teki puhujamatkoja maan eri osissa ja perusti kymmeniä osastoja seuraavina vuosina; oli Hibbingin kokouksessa; tuli Järjestön organisaattoriksi; 1907: 1914 hajaannuksessa kuului radikaaleihin; toimi välillä Floridan maiden myyjänä; liittyi vasemmistoon kommunistihajaannuksessa; teki Venäjän matkoja; 30-luvun alussa jäi Karjalaan, jossa pettyneenä teo kyllästyneenä vapui viimeiseen uneen.

Herneshuhta, Matti. Kaministiquia, Ont., s. Lapualla lokak. 17 p:nä 1881, tuli Minnesotaan 17-vuotiaana, liittyi heti sos. liikkeeseen; Amerikan Suomal. Työväenliiton kokouksessa Duluthissa 1904, sen sihteerinä ja Kansan-Opiston ensimmäisessä sosialistisessa johtokunnassa. H. on asunut eri paikkakunnilla Yhdysvalloissa: toiminut sos. osastoissa, kirjoittanut pari suurempaa novellia; "Sydän säde" suurin; viimeiset parikymmentä vuotta asunut Canadassa; kirjoittaa vähä Raivaajaan.

Hiltunen, Tolvo †, s. Oulussa 1880; käynyt kansakoulun; suoritti kirjaltajaopin ja siirtyi Yhdysvaltoihin 1901. Täällä H. ensin työskenteli kirjapainoalalla Hancock'ssa ja Elyssä; siirtyi Lännelle 1903; oli perustamassa Astorian sos. osastoa; kirjoitti sos. lehtiin; muutti takaisin Hancockiin 1906, tuli Työmieheen, jossa toimi ensin kirjaltajana, hetken liikkeenhoitajana, mutta varsinaisesti monien vuosien ajan toimittajana, jossa hän tuli tunnetuksi etevänä ja käytännöllisenä uutistoimittajana ja sosialidemokraattisen suunnan edustajana. H. on suomentanut useita kirjasia, joista huomatuin on "Luokkataistelut Amerikassa."

Hilbacka, Ivar †, s. Jurvassa, V. l. 1882; tullut Yhdysvaltoihin 1899: asunut ensin Helenassa, Mont., sittemmin vakinaisesti Rock Springs'ssa, Wyo., väliaikaisesti Astoriassa; työskenteli ensin kaivannossa, sitten valitsi itsensä ammatin; ryhtyi räätäliksi ja perusti vaatteiden puhdistusliikkeen. H. oli työväenliikkeemme ensimmäisiä järjestäjiä; oli johtamassa kaivos-työläisten union perustamista; piti puheita; oli alue- ja järjestökokouksissa edustajana, ja nautti toveripiireissä suurta luottamusta.

Humon, George J., Gowan, Minn., s. Paavolassa 1884, käynyt kansakoulun; siirtynyt Yhdysvaltoihin 1904 ja kolme vuotta sen jälkeen hän liittyi sos. liikkeeseen. H. toimi puhujana ja järjestäjänä; tunnettu i-w-w:läisen ryhmän johtohenkilö; toiminut Työväen-Opiston opettajana ja johtajana monta vuotta.

Hyrskke, John Felix †, s. Turussa 1877; kansakoulusta päästyään siirtyi Helsinkiin, oli Kaarle Halmeen oppilaana; Helsingissä näyttelijänä kahdeksan vuotta, kaksi vuotta johtajana, toimi myös ruotsalaisella näyttämöllä; saapui Yhdysvaltoihin 1907 ja toimi täällä 30 vuotta näyttämönjohtajana. H. oli johtajana ainakin New Yorkissa, Worcesterissa, Fitchburgissa, Port Arthurissa, Can., Superiorissa, Duluthissa, Berkeleyssä, Astoriassa ja Aberdeenissa. H. suomensi ja mukaili suuren määrän näytelmiä englannin- ja ruotsinkielestä, kirjoitti runoja, oli suosittu erikoisesti koomillisten roolien esityksissä ja taitava, monipuolinen illanviettojen ohjelmien järjestäjä.

Jäntti, Anton, Maynard, Mass., s. Saarijärvellä 1877; saapui Bostoniin 1902, siirtyi Worcesteriin, oli perustamassa Työmies-lehteä; on lehden ensimmäisen johtokunnan ainoa elossa oleva jäsen. J. on asunut useilla paikkakunnilla Yhdysvalloissa, oli Clevelandin edustajakokouksessa ja Canadassa, Sudburyssä, ilmestyvän Vapaus-lehden johtokunnassa. Näihin asti J. on harjoittanut räättälin liikettä Maynardissa, Mass. ja toimii yhä ASKL osaston luottamustehtävissä.

Kalke, Andrew, Duluth, Minn., s. Taipalsaaren pitäjässä, Viipurin l. kesäk. 18 p:nä 1881; tullut Yhdysvaltoihin 1903; S. S. Järjestön Itäpiirin organiseeraajana 1908—1909, Länsipiirin organiseeraajana 1910—1912 ja Toveri-lehden toimituksessa, Kuparisaaren lakon aikana L. K. L:n palveluksessa puhujana ja S. S. Järjestön Keskipiirin puhujana 1915—1916. Nytemmin toiminut räättäliikeyteen asioitsijana.

Kannasto, Sanna, s. Yli-Härmässä 1878; saapui Yhdysvaltoihin 1899; oli Suomi-Opistossa, harrasti kirjoittamista ja puhumista; liittyi sosialistiseen liikkeeseen 1905; tunnetuin naispuhujamme; puhujamatkalla monena vuotena joka puolella Yhdysvalloissa ja Canadassa; perustanut useita osastoja ja kirjoitellut puoluelehtiin ja julkaisuihin.

Karvonen, John Heikki †, s. Kuopiossa 1867; palveli kauppa-apulaisena ja konttoristina; merimiehenä 8 vuotta; saapui Yhdysvaltoihin 1904 ja jatkoi jo Suomessa aloittamaansa sanomalehtiin ja julkaisuihin kirjoittamista. K. oli Suomessa liittynyt työväenliikkeeseen ja täällä hän liittyi sosialistipuolueeseen 1906; tuli hetimiten Raivaajaan taloudenhoitajaksi ja 1910 siirtyi hän toimitukseen, jossa oli kuolemaansa asti. K. tuli paikkakunnalla erittäin tunnetuksi ja suosituksi sen avuliaan toimintansa vuoksi, mitä hän suomalaisten tulkkina ja asioitsijana vuosikausia harrasti.

Kekkonen, Topias, Chicagossa räättälien ammattijärjestön paikallissihteeri, s. Hirvensalmen pitäjässä marrask. 22 p:nä 1887; suorittanut kansakoulu- ja räättälien ammattin kuuluvan käsityökurssin; räättälinä Helsingissä ja Leningradissa. K. saapui Yhdysvaltoihin 1908, ammattityösääntö New Yorkissa ja Milwaukeeessa, liittyi sos. osastoon nuorena; Työväen-Opistossa oppilaana ensi kerran 1912, sen jälkeen Opiston liikkeenhoitajana, väliaik. johtajana, kirjeenvaihtokoulun hoitajana, aikakauslehti Ahjon ja Industrialistin toimittajana. Nykyisin K. kuuluu Chicagon Suomal. Edistysyhdistyksen toimitsijoihin, näyttelijä, puhuja; paikallisen Suomen avustusjärjestön puheenjohtaja.

Kolu, John J., Duluth, Minn., s. Muolaassa, V. l. 1877; 11-vuotiaana siirtynyt Amerikkaan; 2 v. koulussa, kirjaltajaopissa, eri alueilla työssä kaivannoissa ja mukana lakkotaisteluissa; toimi kauppa-alalla; liittyi sos. puolueeseen 1902, oli perustamassa S. S. Järjestöä; toimi sen puhujana ja järjestäjänä ja kuului S. S. J. tpk:aan. K. oli perustamassa L. K. L. union osastoja. Minnesotan raudankaivajien lakossa johtajana; 1914 liittyi radikaaleihin, toiminut Työväen-Opiston asioissa; Industrialistin johtokunnassa ja sen ilmoitusten hoitajana; pitänyt paljon puheita ja kirjoitellut Industrialistiin.

Korpi, John †, s. Ruovedellä, H. l. 1884; 11-vuotiaana suutarin oppiin; jo nuorena liittyi työväenliikkeeseen; ahmi yhteiskunnallisia tietoja; kehittyi puhujaksi; siirtyi Amerikkaan 1905; työskenteli kaivannoissa ja tehtaissa; piti vaikuttavia tunneomaisia puheita sosialismista; oli Keskipiirin organiseeraajana ja perusti monta osastoa. K. opiskeli myöskin Työväen-Opistossa; kannatti I. W. W. suuntaa, toimi unionien järjestäjänä ja kirjoitti ahkerasti Industrialistiin ja muihin julkaisuihin.

Koski, Henry, Superior, Wis., s. Orivedellä, H. l. 1887 vuokraviljelijän poikana; saapui Yhdysvaltoihin 1907, työskenteli Ylä-Michiganissa metsätoissa ja kuparikaivannoissa; liittyi sos. liikkeeseen nuorena ja L. K. Liit-

toon 1909; South Rangen, Mich. K. oli union osaston kirjuriina ja järjestäjänä Kuparisaaren suuren lakon aikana. Työmiehen Hancockissa ollessa K. kuului sen johtokuntaan ja työskenteli lehden toimituksessa. Kommunistisen hajaannuksen jälkeen K. kuului S. T. Järjestöön ja Workers-puolueeseen, oli Työmiehen päätoimittajana; liittyi oppositioon ja erosi järjestöstä ja puolueesta Keskusosuuskunnan kommunistien kontrollista vapauttamistaistelun aikana; Keskusosuuskunnan johtokunnassa ja Työväen Osuustoimintalehden toimittajana sen perustamisesta asti.

Koski, Kalle, Minneapolis, Minn., s. Mouhijärvellä, T. ja P. l. 1880; kävi puusepän opin; siirtyi Amerikkaan 1903; asunut pääasiassa Minneapolisissa, mutta myöskin Waukeganissa ja Astoriassa; kuuluu rakennustyöläisten unioon ja jo nuorena liittyi sos. liikkeeseen. K. on opiskellut Työväen-Opistossa; ollut osastoissa monissa luottamustehtävissä; kuulunut Työmiehen johtokuntaan ja Keskipiirin piiritoimikuntaan.

Lyydi Koski, Kallen puoliso, s. Ikalisissa; saapui Minneapolisin 1902, osaston perustava jäsen; vuosikymmenien ajan erikoisesti kunnostautunut sanomalehtien levityksessä ja suorittanut monia muita tehtäviä osastoissa.

Koskinen, Onni, Bogota, N. J., ASKL:n osaston jäsen, s. Raumalla 1898, saapui Yhdysvaltoihin 1928; jo Raumalla kuulunut sos.-dem. työväenyhdistykseen, suorittanut Työväenopiston kurssin ja ollut Rauman kunnanvaltuustossa ensimmäinen varaesimies. Koskinen yhtyi Bogotan osastoon 1929, ollut monissa osaston luottamus- ja edustajatehtävissä ja yhä on Raivaajan kirjeenvaihtajana.

Kurki, David, Fitchburg, Mass., s. Savitaipaleella lokak. 21 p:nä 1879, kävi kansakoulua, jo poikasena meni Pietariin, työskenteli puutarhurina, siirtyi takaisin Suomeen ja tuli Yhdysvaltoihin 1902. K. asui ensin Ironwoodissa, Mich., asetti sitten Fitchburgiin ja on vuosikymmeniä toiminut Saiman luottamustehtävissä. K. on kuulunut paikallisen osuusliikkeen johtokuntaan 25 vuotta, kuuluu nyt Raivaaja Kustannusyhtiön johtokuntaan ja on jäsen paperitehtaan työläisten ammattiyhdistyksessä.

Kähkönen, Petter, Portland, Ore., s. Kiuruvedellä, K. l. syysk. 29 p:nä 1879 maanviljelijän poikana; saapui Yhdysvaltoihin 1899; asunut suurimaksi osaksi Portlandissa; sekatoissa; liittyi sosialistipuolueeseen 1905, Portlandin osaston edustajana useissa järjestökokouksissa; Toverin johtokunnassa; paikallispuhujana; lyhyen ajan Itäpiirin järjestäjänä ja puhujana; sos.-dem. suunnan vankka puolustaja; opiskellut Työväen-Opistossa; kirjoittanut puoluelehtiin suuren määrän kirjoituksia vuosikymmenien aikana; julkaissut pienen kirjusen "Härhäkäsitteet työväen kysymyksestä." K. toimii yhä Raivaajan kirjeenvaihtajana Lännellä.

Laakso, John Gustav, Fitchburg, Mass., s. Lapualla toukok. 7 p:nä 1892; tullut Yhdysvaltoihin 1906; liittyi Saimaan ja sen kautta suomal. työväenliikkeeseen; ollut erilaisissa luottamustehtävissä, kuulunut Työläisten Luottoyhdistyksen johtokuntaan 25 vuotta ja kuuluu myös Raivaajan johtokuntaan.

Laakson vaimo, Lyyli Elizabeth, s. Hannassa, Wyo. elok. 16 p:nä 1892, perhe muutti Fitchburgiin 1893. Nuoresta työstä asti L. on kuulunut Saimaan, toiminut näytelmä- ja lauluseurassa ja ollut Saiman johtokunnan jäsenenä yli 20 vuotta.

Laitala, Matti, Ashby, Mass., s. Raahen maaseurakunnassa maalisk. 1 p:nä 1874 köyhän torpan omistajan poikana; kansakoulu jäl kesken; saapui Yhdysvaltoihin 1892; asui Fitchburgissa v. m. ja työskenteli eri aloilla, mutta pääasiallisesti maanviljelyksessä. Vanhempiensa käsitysten mukaisesti L. kuului laestadiolaiseen uskontokuntaan, vapautui siitä ja itse pitää suurena elämäyksenä liittymistään Saimaan 1904. L. tutki sosialismia; al-

koi puolustaa sitä; piti onnistuneita herätyspuheita; toimi järjestäjänä; oli mukana osuusliikkeiden perustamisessa; osuuskauppojen liikkeenhoitajana; kolme vuotta Raivaajan toimituskunnassa; Peltö ja Koti-lehden toimittajana Superiorissa vv. 1914—1915; asunut useilla paikkakunnilla; toiminut pääasiallisesti maanviljelijänä; kuulunut ASKL:n liittotoimikuntaan ja suorittanut erilaisia järjestötehtäviä.

Laukki, Leo †, (Suomessa Lindqvist), s. Helsingissä köyhistä vanhemmista 1880; poikasena ja kouluaikana ansiotöissä; tuli ylioppilaaksi; oli työssä Saksassa ja Venäjällä, luki vuoden Helsingin yliopistossa ja kävi sotilasopistoa. L. liittyi Venäjän sotaväkeen; kohosi ratsuväen luutnantiksi; komennettiin kukistamaan talonpoikien lakkoa; liittyi vallankumouksellisiin; oli Suomen suurilakkohommissa, sosialistisen Kansan Lehden toimituksessa ja mukana Viaporin kapinassa pääasiallisesti venäläisten tulkkina. Kapinan kukistuttua L. pakeni Yhdysvaltoihin 1907; hetken Raivaajan toimituksessa, kahdesti Työmiehessä, toisen kerran päätoimittajana, myös Sosialistin päätoimittajana; Työväen-Opiston opettajana ja johtajana monta vuotta; voimakas puhuja ja laajatietoinen, etevä luennoitsija. L. oli i-w-w:läisen suunnan auktoriteettisin johtaja; tuomittiin 166-jutussa; karkasi Venäjälle bolshevikkien vallankaappauksen jälkeen, joiden kannattajaksi hän julistautui; Venäjällä hävinnyt tuntemattomalla tavalla.

Lelno, Leo †, s. Karttulassa, K. l. 1882; käynyt pannu- ja levysepän opin; liittynyt Suomen työv. puolueeseen 1899; ollut Turun agit. kurseilla 1903; Oulun l. kiertävänä puhujana; edustajana Forssan puoluekokouksessa; saapunut Yhdysvaltoihin 1903; tehnyt erilaisia sekatoita; sos. puhujana ja organiseeraajana länsirannikoilla ja Canadassa. L. liittyi kommunist. liikkeeseen; meni Venäjälle; toimi Kylvääjä-kommunissa ja sen jälkeen on hävinnyt tuntemattomalla tavalla.

Lemberg, Lauri, Duluth, Minn., s. Kangasalla kesäk. 9 p:nä 1887; käynyt kansakoulun ja käsityökoulun; toiminut kauppa-alalla ja nuorena kiintynyt näyttämötoimintaan. L. saapui Yhdysvaltoihin 1903, liittyi Maynardin osastoon; johtanut näytelmäseuroja Ironwoodissa, Astoriassa, Duluthissa ja Virginiassa; työssä Toverin kirjapainossa; Sosialistin toimittajana; Industrialistin liikkeenhoitajana 1920—1921 ja sittemmin Päivälehdessä kirjapainossa. L. on johtanut myöskin laulukuoroja useilla paikkakunnilla; toiminut S. Näytelmäkirjallijaliiton edustajana täällä; kirjoittanut ja suomentanut suuren joukon näytelmiä.

Lilmatainen (Lee) Julius B. †, Suomen armeijan hyvin oppinut soittaja ja soittokuntien johtaja saapui Amerikkaan Suomen armeijan lakkauttamisen jälkeen. Toimi soittokuntien ja lauluseurojen johtajana monilla paikkakunnilla, m.m. Superiorissa, Berkeleyssä, Aberdeenissä ja San Franciscossa; toimi myös amerikkalaisten joukossa. Leen viimeinen suuryö: Johti San Franciscon maailmannäyttelyn suomalaisten päivänä yhdistynyttä suomalaista kuoroa hyvällä menestyksellä.

Lyytikäinen, Mikko A., Raivaajan konttorin hoitaja New Yorkissa, s. Kaavin pitäjässä heinäk. 12 p:nä 1892; käynyt kansakoulun; siirtyi Yhdysvaltoihin 1912; asui Fitchburgissa; kaivostöissä Pennsylvaniassa; asettui sitten New Yorkiin, jossa on nykyistä tointaan hoitanut 25 vuotta. L. liittyi sos. liikkeeseen jo Suomessa; toimi New Yorkin ASKL osaston erilaisissa luottamustehtävissä; Raivaajan levityksen ohella järjestää ohjelmanesityksiä; pitää puheita ja huvittaa yleisöä kasukuien kertomisella.

Malo, John †, s. Säräsniemellä, O. l. marrask. 16 p:nä 1878, yksinäisen naisen poikana, joutui mieron tielle; tuli Yhdysvaltoihin 1905; työskenteli Wyomingin kivihiilikaivannoissa; liittyi työväenliikkeeseen; oli unioiden järjestäjänä; sos. osastojen monissa luottamustehtävissä; siirtyi Astoriaan, oli Toverin toimittajana, puhujana Länsipiirissä ja Canadassa; "huuti

keuhkonsa rikki" köyhälistön asian puolesta, kuten hänen kuolinkirjoituksessaan Toverissa sanottiin.

Marttila, William, siipikarjan hoitaja, Moosup, Conn., s. Simossa, C. I. maalisk. 6 p:nä 1884; kansakoulun jälkeen sepän oppissa; kuului Kemlin työväenyhdistykseen; saapui Yhdysvaltoihin 1900, luki maanviljelysopistossa, avioitui Hilda Lahden kanssa Chathamissa, Mich. 1904. Hetimiten Marttilat muuttivat Winlock'iin, Wash.; M. oli aluksi sekatoissa, liittyi sos. liikkeeseen 1906, puhui ja kirjoitti Toveriin ja Työmieheen, perusti Pelto ja Koti-lehden ja oli sen toimittajana lehden siirrettyä Työmiehen kustannettavaksi. M. on erikoisesti harrastanut maanviljelysalojen tutkimusta ja osuustoimintaliikettä, järjestänyt osuuskauppoja, ollut niissä liikkeenhoitajana; lyhyen ajan myös Toverin ja Työmiehen, sekä kuusi vuotta Eteenpäin liikkeenhoitajana; julkaissut suuren määrän artikkeleja ja kirjasia osuustoiminta-alalta; suurin teos Maataloudellinen käsikirja. M. kuului 1914 hajaannuksessa radikaaleihin ja alussa kommunistiseen liikkeeseen, josta erosi 1931.

Mattila, Martin, Keskusosuuskunnan tilintarkastaja, Superior, Wis., s. Siikajoella, O. I. helmik. 4 p:nä 1887; käynyt kansa- ja kauppakoulun; saapunut Yhdysvaltoihin 1905, liittyi sos. puolueeseen, oli monissa osastonsa luottamustehtävissä; edustajana Smithvillen kokouksessa; pitkän ajan Työmiehen kirjanpitäjänä; kirjoittanut kaunokirjallisia kertomuksia, runoja ja näytelmiä "ulkaisuihimme"; kuulunut näytelmäseuraan ja laulukuoroon; viimeiset 20 vuotta osuuskuntien tilintarkastajana.

Mattson, Akseli, Quincy, Mass., s. Pylkömmällä, torpparin poikana elok. 18 p:nä 1891; kävi kansakoulun; tuli Yhdysvaltoihin 1909; kävi ilta-koulua; toimi liikealalla; ollut osuusliikkeiden johtokunnissa, kauppa-apulaisena ja liikkeenhoitajana. M. oli jo Suomessa liittynyt sos. liikkeeseen; täällä hänestä tulii innokas osastotoimitsija; harrasti urheilua, soittoa, näyttelemistä; on Raivaajan kirjeenvaihtaja; kirjoittanut suuren määrän kertomuksia, runoja ja yhden näytelmän. Ollut osastonsa edustajana lukuisissa edustajakokouksissa; kuuluu jäsenenä ASKL liittotoimikuntaan.

Mattson, Leo, Työmies-Eteenpäin toimittaja Superiorissa, Wis., s. Ruotsin puolella Tornion jokilaaksossa 1887 tukkityöläisen poikana; saapui Yhdysvaltoihin 1906; työskenteli Michiganin ja Minnesotan kaivannoissa, liittyi sos. liikkeeseen, opiskeli Työväen-Opistossa; apuopettajana; 1914 hajaannuksessa radikaali ja Sosialistin toimittajana lyhyen ajan; sittemmin Suomalaisen Työväenjärjestön ja IWO:n toimitsija; Uuden Kotimaan ja Eteenpäin toimittaja; Työmiehen päätoimittaja vv. 1944—1950; suomen-tanut eräitä kirjasia ja toimittanut järjestöhistoriasta 40-vuotisjulkaisun.

Meriläinen, J. W., Astoria, Ore., s. Nurmeuksessa 1884; saapui Yhdysvaltoihin 1900; Quincyssa, Mass. liittynyt sos. osastoon; ollut sen luottamustoimissa; edustajana monissa edustajakokouksissa; piti puheita; Työmiehen Worcesterissa ilmestyessä yhdessä J. Hakolan kanssa tilapäisesti toimitti sitä Quincysta; Massan valtion suomal. sos. valtiojärjestön virkailijana; hetken aikaa Raivaajan päätoimittajana 1909—1910; Työmiehen toimituksessa Hancockissa 1912—1914; toimii edelleen Raivaajan kirjeenvaihtajana. Astoriassa M. on perustanut oman veneveistämönsä, jossa on rakennettu monia ensiluokan kalastusveneitä.

Mollanen, Lauri †, s. Puolangalla, O. I. 1892; tuli Amerikkaan 1907; kävi kansakoulua, opiskeli Työväen-Opistossa, tuli englannin kielen käytössä eteväksi; työskenteli farmeilla, kaivannoissa ja Duluthin tokkatöissä. Jo nuorena M. liittyi sosialistiseen liikkeeseen; oli toimittajana Työkansassa, Toverissa ja Raivaajassa. Viimemainitussa lehdessä hän työskenteli 24 vuotta. M. kuului monia vuosia Saiman ja osuusliikkeen johtokuntiin, sekä järjestön toimeenp. komiteaan.

Mörk, Walter †, Berkeley, Cal., kaupungin valtuuston jäsen, s. Hanko-
niemessä maalisk. 3 p:nä 1882; saapui Yhdysvaltoihin 1902, sijoittui San
Franciscoon; liittyi sos. osastoon, oli siinä erilaisissa luottamustehtävissä;
1906 maanjärjestyksen jälkeen M. muutti Berkeleyn puolelle, jossa perusti
oman levyseppäliikkeensä; oli Berkeleyn osaston johtavia toimitsijoita;
mukana yhdistystalon Toverituvan, rakentamisessa; aina esiintynyt seura-
puhujana; valittiin kaupungin valtuustoon 1923, jossa hän palveli yli 20
vuotta. M. oli myös Veljeysseuran johtavia toimitsijoita ja toiminut Suo-
men avustamiseksi suurella lämmöllä.

Mustonen, Arvid, osuustoimintaliikkeen toimitsija, Rock, Mich., s.
Imatralla, V. l. 1891, kävi kansakoulun ja yhden vuoden kauppakoulua;
saapui Yhdysvaltoihin Sos.-dem. Nuorisoliiton muuttokortilla 1910; asui
Negauneessa, liittyi osastoon, oli metsä- ja muissa sekatoissa; yhden luku-
kauden Työväen-Opistossa; oli laivarakennustöissä Seattlessa; lyhyen ajan
Industrialistin ilmoitustenhoitajana; 25 vuotta hoitanut Rockin maanvilj.
osuustoiminnallista vakuutusliikettä; puhuja ja jäsen lukuisten osuus-
toiminnallisten laitosten johtokunnissa.

Mäkelä, Yrjö A., Raivaajan päätoimittaja, Fitchburgissa, s. Oulujoen
Pikkaralassa syysk. 11 p:nä 1886; kävi kansakoulun; saapui Yhdysvaltoihin
1904; aluksi työssä kaivannoissa; opiskeli Työväen-Opistossa; aloitti
pitkäaikaisen sanomalehtimiesuransa Työmiehen toimituksessa 1909; oli
välillä Canadan puolella Työkansan ja Vapauden toimittajana; hetken aika-
kaa uudestaan Työmiehessä ja Raivaajassa ensin, kerran 1915—1917 ja
toisen kerran M. tuli Raivaajan toimitukseen 1918, jossa siitä saakka on
ollut suurimman osan ajasta päätoimittajana. S. S. J. edustajana M. on
ollut useissa puoluekokouksissa; kommunistihajauksen jälkeen järjes-
tön uudestaanmuodostamiskomitean sihteerinä; kuulunut Luottoyhdis-
tyksen johtokuntaan ja pitänyt suuren määrän puheita ja esitelmää.

Mäki, Jack, Seattle, Wash., s. Ylihärmässä, V. l. 1890; saapui Yhdys-
valtoihin 1909; työskenteli ensin Montanassa ja sitten Washingtonissa met-
sätöissä; liittyi sos. liikkeeseen ja 1913 IWW:n, toimi sen järjestäjänä; oli
lännen metsätöläisten suurlakon lakkokomitean puheenjohtajana 1923;
liittyi puuseppien unioniin ja on sen jälkeen työskennellyt rakennusalalla,
pääasiallisesti työnjohtajana. M. on edelleen paikallisen työväenyhdist.
toimitsija; oli lyhyen ajan Industrialistin toimituksessa; toiminut paikall-
ispuhujana 30 vuotta.

Mäki, John, Rock, Mich., s. 1880 Ilmajoella, V. l., kävi kansakoulun;
tuli Yhdysvaltoihin 1903; sekatoissa; liittyi Duluthin osastoon 1904, oli sen
edustajana Hibbingin kokouksessa; Työväen-Opiston monissa tehtävissä,
johtokunnan jäsenenä, liikkeenhoitajana; myös Toverin kirjanpitäjänä ja
liikkeenhoitajana; 1914 tuli Rockin osuusliikkeen kirjanpitäjäksi; sen ja
Keskusosuuskunnan johtokunnassa monia vuosia. M. harjoitti maanvilje-
lystä ja välillä on ollut osuusliikkeessä työssä.

Mäki, John F., asianajaja, Duluth, Minn., s. Pyhäjärvellä, O. l. 1885
maanviljelijän poikana; tullut Yhdysvaltoihin 1903; työssä kaivannossa;
Negaunee, Mich., sos. osaston ja L. K. L:n paikallisosaston perustava jäsen;
union osaston ja piirijärjestön sihteerinä ja S. S. Järjestön sihteerinä 1914
—1917. M. on Valparaison yliopistossa suorittanut lainopillisen asianaja-
jan tutkinnon; avasi konttorin Duluthissa 1918, jossa siitä asti on toiminut
asianajajana.

Mäki, Kalle, siipikarjanhoitaja, Winlock, Wash., s. Seinäjoella 1885;
saapui Yhdysvaltoihin 1902; työskenteli Minnesotassa ja Montanassa pää-
asiallisesti kaivannoissa; liittyi sos. liikkeeseen, oli osaston perustava jäsen
Boveyssa ja Stockettissa, järjesti ja puhui; Työväen-Opistossa kolmena
lukupäivänä; luki Valparaison yliopistossa kauppa-alaa; toimi muutamia
vuosia kauppa-alalla ja sitten ryhtyi maanviljelijäksi.

Mäki, Nestor J., North Eastin, Md., laulukuoron johtaja, s. Kotkassa maalisk. 3 p:nä 1885; käynyt kansakoulun; saapui Yhdysvaltoihin 1902; Seattlen osaston perustavia jäseniä; suoritti koneteknikon ammattikurssin, opetteli musiikkia ja kuoron johtoa täällä ja Suomessa, jossa M. välillä kävi; johtanut työväenyhdistysten kuoroja Seattlessa ja Portlandissa. Mäki toimi New Yorkin osaston kuoron johtajana 7 vuotta ja 1948 hän siirtyi maanviljelykseen Marylandin valtioon.

Nelson, Arvid, Berkeley, Cal., s. Fort Braggissa, Cal. toukok. 19 p:nä 1890; nuorena farmi- ja metsätoissa; liittyi jo nuorena työväenliikkeeseen, harrasti piirustus- ja kirjoitustaidon kehittämistä; oli Toverin ja Työmiehen toimituskunnissa; viimeksi mainitussa 10 vuotta. Sodan aikana N työskenteli vähän aikaa hallituksen sotatiedotustoimistossa New Yorkissa; lyhyen ajan Raivaajan toimituksessa; palasi takaisin Berkeley'hin, Cal., jossa hän toimii maalarina. Jo pitemmän ajan on N. pääasiallisena harrastuksena ollut toiminta Veljeysseurassa, jonka kuukausijulkaisua hän toimittaa.

Niemi, Frank †, s. Haukiputaalla, O. l. 1883, maanviljelijän poikana; kävi kansakoulun; saapui Yhdysvaltoihin, suoraan Astoriaan 1903; kalastaja; oli Astorian osaston ja Toverin kustannusyht. perustava jäsen; näyttelijä, koomikkoroolit sopivimpia; monissa luottamustehtävissä; pitkäaikainen Toverin johtokunnan jäsen.

Niemi avioitui Toini Kokon (s. Paavolassa, O. l. 1888) kanssa 1906. Toinin erikoistoimialana osastossa on ollut myöskin näyttämötyö; vaativia tehtäviä vuosikymmeniä monissa suurissa näytelmissä. Toini yhä asuu Astoriassa ja on avoliitossa August Pirin kanssa.

Niskanen, Verner, Maynardin ASKL osaston toimitsija, s. Kivijärvellä, V. l. lokak. 1 p:nä 1876, kansakoulun ohella opiskeli Kansanopistossa, harrasti kirjoittamista ja puheiden pitämistä; siirtyi Yhdysvaltoihin 1903; liittyi heti sosialistiseen ja osuustoimintaliikkeeseen; ollut monissa luottamus- ja edustajatehtävissä; S. S. Järjestön puhujana; eräs matka ulottui ääriilanteen asti. N. on ollut ASKL hallinnon jäsen; Raivaajan kirjeenvaihtaja lehden perustamisesta asti; toimii yhä puhujana ja muiden osatotehtävien suorittajana.

Nissilä, Hjalmar, lavastaja ja näyttämönjohtaja, Ashtabula, Ohio, s. Valkealassa 1885; saapunut Yhdysvaltoihin 1913, toiminut pääasiassa Ohion osastoissa, Clevelandissa, Warrenissa ja Ashtabulassa; harjoittanut ja johtanut monia kymmeniä näytelmäesityksiä, lavastanut satoja, maalanut kulissoja, sepitellyt lauluja, sovitellut sävellyksiä ja suorittanut kaikkia johtajalle asetettuja tehtäviä. Elinkeinokseen N. on työskennellyt metallialalla ja paperoitsijana.

Nousio, Toivo N., Raivaajan uutistoimittaja, s. Viipurissa joulukuun 6 p:nä 1885, käytyään kansa- ja oppikoulua siirtyi Yhdysvaltoihin 1903; pysähtyi New Yorkiin, mutta muutti hetimiten Quincyn; liittyi 1903 sos. osastoon; toimi siinä monissa luottamustehtävissä; oli näyttämöllä, on suomentanut ja näyttämölle sovittanut useita näytelmiä; toiminut pitkän ajan Raivaajan kirjeenvaihtajana; erikoisesti kiinnostunut kaunokirjallisuuteen ja runoiluun; kirjoittanut suuren määrän lausuttavia runoja; kuuluu osuusliikkeeseen; ollut Quincyn osuusliikkeen johtokunnassa ja sen virkailijana; tuli Raivaajan toimitukseen 1943; kuuluu jäsenenä ASKL hallintoon.

Nuorteva, Santeri †, s. 1881 vaiheilla, rautatievirkamiehen poikana; äiti vähäväenäinen ja perheessä puhuttiin pääasiallisesti ruotsia ja venäjää. N. tuli ylioppilaaksi, luki yliopistossa ja toimi opettajana; jo nuorena vuosisadan alussa N. liittyi sos. liikkeeseen; oli kansanedustajana; toimi opettajana ja sanomalehtimiehenä; joutui Suomea venäläistyttävien vir-

kamiesten vihoihin; välttääkseen vankeusrangaistusta majesteettirikoksesta hän tuli Yhdysvaltoihin 1911 ja ryhtyi heti Toverin päätoimittajaksi. Astoriasta N. siirtyi Fitchburgiin, kuului Raivaajan toimituskuntaan; toimitti Säkeniä; suomensi kirjoja ja artikkeleja; toimitti englantilais-suomalaisen sanakirjan; lennokkaana puhujana voitti yleistä tunnustusta; oli luennoitsijana ja kurssien johtajana. V. 1918 N. nimettiin Suomen Kansanvaltuuskunnan edustajaksi Yhdysvaltoihin; "punaisten diplomaattina" hän liittyi sos. puol. vasempaan siipeen ja kommunisteihin; toimi tarmokkaasti "uuden" Suomen hyväksi ja voitti sille ystäviä virallisissaakin piireissä; ryhtyi Neuvostoliiton tšekäläisen ulkomaatoimiston palvelukseen; meni Venäjälle 1920; toimi siellä neuvostovallan ulkomaaosastossa; joutui poliittisten vihollistensa juonien vuoksi pidätetyksi, mutta sai jälleen vapautensa. Elämänsä viimeisinä vaiheina N. toimi Neuvosto-Karjalassa, kuului sen hallitukseen, mutta pian sitten kuolema "vapautti" hänet kiusallisista ristiriidoista, joihin hän uusien hallitsijoittensa alaisena oli joutunut ja jotka ilmeisesti lyhensivät hänen elinikäänsä.

Nurmi, Henry Victor †, s. Padasjoella, H. l. toukck. 29 p:nä 1886; kansakoulun ohella kävi kauppakoulua; saapui Yhdysvaltoihin 1909; opiskeli kauppa-alaa Valparaison yliopistossa; sijoittui Virginiaan, Minn., liittyi sos.- ja osuustoimintaliikkeeseen; tuli Keskusosuuskunnan järjestämisessä yhdeksi johtavaksi tekijäksi ja sen tilintarkastusosaston perustajaksi; kehitti erikoisen "Nurmen systeemin"; Keskusosuuskunnan liikkeenhoitajana v:sta 1931 seitsemän vuotta.

Nylander, John J., Brooklyn, N. Y., s. Kotkassa syysk. 16 p:nä 1884, käynyt kansakoulun ja tullut Yhdysvaltoihin 1901. N. asui ensin Gardnerissa, siirtyi sitten Californiaan, sieltä jälleen Itään, asettuen Brooklyniin.

Lydia Nylander, edellisen vaimo, s. Kotkassa jouluk. 31 p:nä 1886 ja tullut Yhdysvaltoihin 1905. Molemmat N. kuuluvat Amerikan suomal. työväenliikkeen veteraanitoimitsijoihin, olleet useilla opinto- ja luentokursseilla, pitäneet puheita, kuuluneet alue- ja piiritoimikuntin, toimineet Raivaajan kirjeenvaihtajina, monissa edustus- ja luottamustehtävissä. Lydia on kirjoittanut Amerikan suomal. elämää kuvaavan kirjan "Punapuiden varjossa."

Oikemus, Juho Herman, Gardner, Mass., s. Toholammilla jouluk. 24 p:nä 1875; käynyt kolme luokkaa kansakoulua; tullut Yhdysvaltoihin 1892; nuorempana kaivostöissä, mutta sittemmin asettui Gardneriin tehdastöihin; liittyi sos. osastoon 1905; toiminut jatkuvasti osaston tehtävissä; ollut S. S. J. organiseeraajana, puhujana, piiritoimikunnan ja Raivaajan johtokunnan jäsenenä.

Olson, Antti Theodor, Warren, Me., s. Lapinlahdella, K. l. marrask. 14 p:nä 1883; saapui Yhdysvaltoihin 1910; työskenteli länsivaltioiden kaivannoissa; opiskeli Työväen-Opistossa; Länsipiirin puhujana ja organiseeraajana; siirtyi itävaltioihin ja oli Itäpiirin puhujana; asui Fitchburgissa, Quincyssa ja vuodesta 1922 Union kylän lähellä, Mainessa, maanviljelijänä; aina toiminut osastonsa luottamustoimissa; edustajana järjestökokouksissa ja sanomalehtiemme ja kirjallisuuden levittäjä. O. kuuluu nyt ASKL ja pitää puheita ja toimii sen hyväksi.

Paasikivi, Hugo August †, s. Turussa, Turun kaupungin yleisten töiden johtajan poikana; koulusta päästyään P. ryhtyi liike-alalle, toimi vakuutusyhtiöiden asioitsijana; saapui Canadaan 1913; Työkansan liikepuolien hoitajana; Sudburyssa perustetun Vapauden ensim. liikkeenhoitajana; siirtyi sitten Superioriin, toimi Työmiehen levitysosaston hoitajana; sieltä New Yorkiin, oli perustamassa Eteenpän-lehteä, toimi siinä erinäisissä liiketehtävissä 19 vuotta. V. 1940 P. siirtyi Työmiehen liikkeenhoitajaksi; oli aatteellisilta katsomuksiltaan IWO:n kannattaja.

Pasanen, Ida, Two Harbors, Minn., ensimmäisiä sosialistipuhujia, s. Asikkalassa, H. l. helmik. 19 p:nä 1872; liittyi työväenyhdistykseen Helsingissä 1896; saapui Yhdysvaltoihin 1903; ryhtyi heti sosialistiseen järjestämistyöhön; ensimmäinen puhujamatka Minnesotassa 1905; ollut useissa järjestökokouksissa ja naisten konferensseissa, m. m. Hibbingin kokouksessa, ja jatkuvasti toiminut työväenliikkeen hyväksi.

Pesola, Richard †, s. Kaustisissa 1886, käynyt kansakoulun ja tullut Yhdysvaltoihin 1905 ja hetimiten liittynyt sos. liikkeeseen. P. toimi puhujana ja järjestäjänä, kirjoitti kirjasen "Sorretun poluilta", eräitä muita kirjasia ja yhden näytöskappaleen; oli Toverin ja Työmiehen toimittajana; useita vuosia Eteenpäin toimituksessa ja myös lehden vastaavana toimittajana; IWO:n suomal. jaoston toimitsija.

Pitkänen, C. J., Worcester, Mass., s. Jyväskylän maalaiskunnassa heinäk. 15 p:nä 1889; tuli Yhdysvaltoihin 1907, asui ensin lyhyen ajan Minnesotassa, josta siirtyi Worcesteriin. P. liittyi Worcesterin sosialistiosastoon 1910, toiminut näytelmä- ja lauluseurassa, edustanut osastoa järjestökokouksissa, kuulunut piiritoimikuntaan, Raivaajan johtokuntaan ja ollut monissa muissa luottamustehtävissä. P. on esiintynyt puhujana ja toiminut liikkeemme järjestäjänä.

Pitkänen, Ernest Vilho †, s. Kuopiossa 1887 räätälin poikana; saapui Yhdysvaltoihin 1905, ensin Minneapolisiin, jossa liittyi osastoon, sitten Virginiaan, Minn.; näyttämöjohtajana Virginiassa useita vuosia, johti Oopperan avajaisissa Goethen näytelmän "Clavigo", jota ei täällä ole muualla koskaan esitetty. P. kuoli 1915, jäi vaimo o. s. Hedvig Arola ja kaksi tyttä.

Puranen, Henry, Raivaajan liikkeenhoitaja Fitchburgissa, s. Viitasaaressa elok. 2 p:nä 1883; käynyt kansakoulun; saapui Yhdysvaltoihin 1905; liittyi heti sosialistipuolueeseen; työskenteli erilaisilla sekatyöaloilla; opiskeli yhden talven Valparaisossa; toimi Työmiehen uutistoimiston palveluksessa Duluthissa ja Työmiehen kirjakaupan hoitajana. V. 1919 P. siirtyi Raivaajan palvelukseen, ensin liikepuolelle ja sitten 1923 toimituskuntaan, johon hän on kuulunut 1950 asti, jolloin hän valittiin Raivaajan liikkeenhoitajaksi. P. on pitkän ajan kuulunut paikallisen osuusliikkeen johtokuntaan ja ollut työväenyhdist. Saiman rahastonhoitajana vuodesta 1925 alkaen. V. 1950 Suomen ulkoministeri nimitti P. Suomen kunniaavaruksiksi Fitchburgiin, toimipiirinsä Massachusettsin valtio.

Pursi, Gustaf, Cleveland, Ohio, s. Merimaskun kappelissa toukok. 24 p:nä 1879; kävi kolme vuotta Turun käsityökoulua, opetteli räätäliksi; liittyi Turun työväenyhdistykseen 1899; saapui Canadaan 1900 ja kolme vuotta sen jälkeen Yhdysvaltoihin, sijoittuen Clevelandiin. Ammattityönsä ohella P. kävi iltakoulua; liittyi heti Clevelandin sos. osastoon; toiminut siinä jatkuvasti kaikissa tärkeimmissä tehtävissä; pitkäaikainen Raivaajan kirjeenvaihtaja; järjestäjä ja puhuja; ASKL Ohion aluekomitean sihteeri ja sitä edeltäneen S. S. J. aluekomitean sihteeri.

Päiviö, Aku, toimittaja Sudbury, Ont., Canada, s. Kärämäellä 1879; jo Suomessa sanomalehtikirjoittajana, myös runoilii; saapui Yhdysvaltoihin 1902; oli Calumetissa ilmestyvän lehden porvarillisen lehden toimittajana, samalaisessa toimessa lyhyen ajan Ironwoodissa; tuli Raivaajan toimitukseen 1905, toimitti sitä muutaman kuukauden yksin; oli toimessa useita vuosia; siirtyi Canadaan "homestead"ille 1912; viipyi siellä lähes parikymmentä vuotta, josta muutti Sudbury'n Vapaus-lehden ja sen kustantaman kuukausilehden toimittajaksi. P. on julkaissut suuren määrän kertomus- ja runokirjoja, muutamia näytelmiä ja yli kaksisataa juhlarunoa, joita on esitetty sosialistisen ja kommunistisen liikkeen erinäisissä juhlissa.

Päiviö, Carl, New York, IWO:n toimitsija, saapui Yhdysvaltoihin 1913, oli Suomessa kuulunut sos.-dem. puolueeseen; liittyi täällä sos. liikkeeseen;

vangittiin 1919 iww:läisenä ja tuomittiin 4—8 vuodeksi vankilaan; palveli neljä vuotta tuomiostaan Sing Singin ja Auburnin vankiloissa, New Yorkissa; luopui I. W. W:n kannatuksesta ja liittyi vasemmistolaiseen poliittiseen liikkeeseen ja toimi IWO:n puhujana, järjestäjänä ja sen suomalaisen jaoston kansallisenä puheenjohtajana monia vuosia.

Raevara, Lauri, Berkeley, Cal., veteraaninäyttelijä, s. Turussa 1883; jo nuorena Vaasan seuranäyttämöllä; Helsingin teatterikoulussa; Elli Tompurin näyttämökierueella ympäri Suomea; Tamperen työvänteatterissa näyttelijänä kolme vuotta; ammatiltaan räätäli. R. saapui Yhdysvaltoihin 1908; ammattityössään New Yorkissa; heti sos. osaston näyttämöllä näyttelijänä ja johtajana New Yorkissa, Fitchburgissa, San Franciscossa ja Berkeleyssä. R. on Berkeleyssä, jossa hän on asunut viimeiset 17 vuotta, osallistunut Veljeysseuran ja Suomen avustustoimintaan; johtanut näytelmiä; on paikallisen Kansanvallan Liiton osaston perustava jäsen, sen jäsenkirjuri ja Raivaajan asiamies.

Relvo, William N., Työläisten Luottoyhdistyksen rahastonhoitaja, Fitchburgissa, s. Laitilassa, T. ia P. l. syysk. 16 p:nä 1883; käynyt kansakoulun; saapui Yhdysvaltoihin 1901; työskenteli vuoristovaltioissa, pääasiassa kaivannoissa; kävi iltakoulua; liittyi kaivostyöläisten ammattijärjestöön ja sosialistipuolueeseen; oli Järjestössä erinäisissä edustaja- ja luottamustehtävissä; piti puheita; oli Toverin päätoimittajana; tuli Fitchburgiin S. S. J. sihteeriksi 1922 ja oli siinä toimessa 1942 asti, jolloin siirtyi hallituksen sotatiedotustoimiston palvelukseen suomenkielisen osaston johtajaksi. R. on ASKL perustava jäsen, sen ensimmäinen sihteeri; liittyi Raivaajan toimittukseen 1946, oli vuoden ajan Raivaajan liikkeenhoitajana, josta siirtyi nykyiseen toimeensa.

Rissanen, Aku †, s. Viipurissa 1881; koulualkanaan joutui ansaitsemaan perheen elatusapua; tuli ylioppilaaksi; liittyi aktiivisteihin ja Suomen sos.-dem. puolueeseen vuosisadan alkupuolella; puoluelehtien toimituksissa ja tilapäisesti puoluesihteerinä; kuului marraskuun suurlakon keskuskomiteaan ja Viaporin kapinaan osallistumisesta syytettynä pakeni maasta. R. saapui Yhdysvaltoihin 1907; Raivaajan toimituksessa; päätoimittajana Toverissa ja Työmiehessä; Työväen-Opiston opettajana useita lukukausia; pidettiin etevimpänä Marxin oppien tuntijana; selväpiirteinen luennoitsija ja suomensi useita sos. teoriaa käsitteleviä kirjoja. R. toimi myös osuustoimintarintamalla; oli konetyöläisenä Detroitissa; varsinkin elämänsä viime vuosina puoluekannaltaan horjuva, toisin ajoin kannattaen i-w-w:läisiä ja joskus myöskin kommunisteja.

Risto, William, Negaunee, Mich., s. Tornion jokilaaksossa Ruotsin puolella syysk. 16 p:nä 1882. palvelut Ruotsin tykistö-rykmentissä; saapui Yhdysvaltoihin, ensimmäiseksi South Rangelle, Mich. 1903; kaivantotöissä; liittyi heti sos. liikkeeseen, puhujana, järjestäjänä, perusti lähes parikymmentä osastoa; 1914 hajaannuksessa iverkin radikaali; Työväen-Opiston puhujana Itäpiirissä hajaannuksen edellä; oli hetken Sosialistin toimituksessa; sen jälkeen ei ole kuulunut mihinkään ryhmään. R. on julkaissut kirjoja: Vallankumouksellinen syndikalismi ja novelleja Kaivannosta hautaan, Lombardon tytön poika, Elämä ikuisessa yössä ja joka toinen kuukausi ilmestynyttä Totuus-lehteä 10 vuotta.

Ronn, Eskeli O. †, s. Reposaarella helmik. 16 p:nä 1894; Yhdysvaltoihin R. saapui vanhempiensa mukana seitsemänvuotiaana, kävi koulunsa Ishpemingissä, Mich., liittyi työväenliikkeeseen ja tuli Työmiehen konttoriin Superioriin 1914. Ensimmäisen maailmansodan aikana R. oli armeijassa; 1919 tuli Superioriin Keskusosuuskuntaan kirjuri-pitäjäksi; kommunistijaajannuksessa liittyi vasemmistoon ja erotettiin "bolshevisointi"-taistelun aikana. R. tuli Keskusosuuskunnan yleiseksi liikkeenhoitajaksi 1922, jossa toimessa hän oli kuolemaansa asti 1931.

Sala, John E. †, s. Mäntyharjulla, M. l. jouluk. 3 p:nä 1878 pientilallisen poikana, kävi kolme vuotta kansakoulua; suoritti räätälin oppikurssin, oli ammattityössä Pietarissa ja Helsingissä, liittyi siellä jo työväenliikkeeseen, osallistui yhdistystoimintaan; saapui Yhdysvaltoihin välttääkseen asevelvollisuutta 1902; asui tilapäisesti New Yorkissa ja Chicagossa, mutta vakinaisesti Minneapolissa, jossa oli johtava toimitsija suomalaisen osastossa; kuului myös amerikal. puolueen järjestöihin; oli Työmiehen johtokunnassa, Keskipiirin komiteassa ja useissa edustus- ja luottamustehtävissä.

Salmi, Adolph, New York, N. Y., s. Vetelissä, V. l. 1882; saapunut Yhdysvaltoihin 1904; yhtynyt sos. puolueeseen 1906; kaivanto- ja mulden sekatoiden lomassa kirjoitti puoluelehtiin ja julkaisuihin runoja, kertomuksia ja kuvaelmia; oli Toverin toimituksessa ja sittemmin siirtyi New Yorkiin, jossa kuuluu ASKL osaston vanhaan kaartiin.

Salmi, Simeon P., Fitchburg, Mass., s. Vilppulassa elok. 27 p:nä 1888, tuli Yhdysvaltoihin 1907, työskenteli ensin maanviljelystöissä, sittemmin ryhtyi harjoittamaan parturin ammattia. S. liittyi Fitchburgin Saimaan heti tänne saavuttuaan, toiminut Saiman ja osuusliikkeen johtokunnissa vuosikymmeniä ja muissa luottamustehtävissä; kuuluu nyt Työläisten Luottoyhdistyksen ja Raivaaja Kustannusyhdistyksen johtokuntaan.

Sarell, Antti Oskari †, s. suomalaisesta vanhemmista Haaparannalla Ruotsissa 1881; kävi kansakoulun komissa; heti sen jälkeen liittyi työväenyhdistykseen; saapui Yhdysvaltoihin 1901; kaivantotöissä; liittyi sosialistipuolueeseen 1905; oli S. S. J. yleisessä toimeenpanevassa komiteassa; Keskipiirin organisoijana; useissa muissa luottamustehtävissä ja liittyi Työmiehen toimitukseen 1908, jossa oli useita vuosia, välillä päätoimittajana.

Sarkkinen, Eino, Fairport, Ohio, s. Haukiputaalla marrask. 1 p:nä 1891; alkeiskoulun jälkeen 15-vuotiaana liittyi sos-dem. nuoris-osastoon Patenemessä; toimi lukuisissa osaston tehtävissä, mutta pääasiassa näytelmäseurassa ja lopuksi näyttämön johtajana. S. siirtyi Yhdysvaltoihin 1914; asui Vermontissa; tuli valituksi Conneautin osaston näytelmäseuran johtajaksi; toimittuaan siellä kolme vuotta muutti hän Fairportin osaston näyttämön johtajaksi 1917. S. on siitä asti asunut Fairportissa; jatkuvasti osaston luottamustehtävissä; ASKL Ohion aluekomitean jäsen; Raivaajan kirjeenvaihtaja ja asiamies.

Carlund, J. W., s. Koskella, H. l. maallsk. 18 p:nä 1885; käynyt kansalaikäsityökoulun; saapui Yhdysvaltoihin 1903, ensin Glassportiin, Pa. ja sieltä hetimiten Chicagoon. S. oli jo Suomessa liittynyt sos. työväenliikkeeseen; liittyi täällä heti Chicagon suomal. osastoon, kuului sosialistipuolueeseen, oli S. S. Järjestön tpk:n jäsen, järjestön sihteerinä 1914 haajaannuksen aikana ja sitä edellisinä vuosina; ammattialansa International Ass'n of Machinist-union jäsen v:sta 1919 asti; nykyisin Chicagon Suomal. Edistysyhdistyksen jäsen ja toimitsija.

Suominen, John S. †, s. Mäntsälässä 1887; tuli Yhdysvaltoihin 1903, suoritti kauppakurszin Valparaison yliopistossa 1907; liittyi työväenliikkeeseen; oli Työkansan liikkeenhoitajana Port Arthurissa; tuli Raivaajan liikkeenhoitajaksi 1911, kävi välillä Suomessa 1924—1926 ja palasi toimeensa Raivaajaan; toimi Työläisten Luottoyhdistyksen perustajana 1914; tuli myöskin sen rahastonhoitajaksi ja hoiti molempia toimia kuolemaansa asti 1948. S. tunnettiin tarmokkaana ja luotettavana liikemiehenä, joka sitä paitsi aina harrasti sosialististen aatteellisten näköalojen etualalle asettamista.

Syrjälä, Frans Josef †, s. Kauvatsassa, T. ja P. l. 1880, kasvoi alinomaisten puuttelien ahdistamana; 16-vuotiaana muutti Turkuun; opetteli räätälin ammatin; liittyi työväenliikkeeseen; oli S. Sosialidemokraattisen

puolueen perustavassa kokouksessa; kuunteli esitelmiä; tutki ja sai opetusta m. m. tri af Ursinilta; Länsi-Suomen Työmiehen toimittajana, josta venäläisten vainojen johdosta joutui poistumaan ja pakenemaan maasta. S. saapui Canadaan 1903; sijoittui Torontoon; rätätälän työssä; liittyi heti sos. liikkeeseen; kirjoitti sos. lehtiin; tuli Raivaajan toimittajaksi ensi kerran 1907, toisen kerran 1910 ja pieniä väliaikoja lukuunottamatta oli Raiv. päätoimittajana kuolemaansa asti 1931. Molemmissa liikkeemme hajaannuksissa S. toimi sosialidemokraattisen suunnan tunnustettuna johtajana, saaden siten paljon vastustajia, mutta hänellä oli myöskin suuri joukko ystäviä. S. oli luonteeltaan sovinnollinen; aatteilleen uharautuva ja vilpittön. Hän harrasti hiukan musiikkia ja runoutta; pääteos "Historia-aiheita Amerikan suomalaisesta työväenliikkeestä."

Tanner, Antero Ferdinand †, s. Rantasalmella värjärin poikana 1868; käytyään kansakoulun oli renkinä, kauppa-apulaisena, myöhemmin suutarin opissa; opiskeli lyseoissa Savonlinnassa ja Kuopiossa; levottomana muutti usein asuinpaikkaa ja toimialaa, innostui kerran sotilasalallekin, oli harjoituksissa; tuli ylioppilaaksi 1891, jatkoi lukujaan lääketieteiden alalla; oli opettajana; luennoi luonnontieteestä Helsingin Tietoyhdistyksessä; asennoitui kirkon opetuksia vastaan; esitteli "vapaa rakkautta" ihanhoivia teoriojaan ja joutui pakenemaan maasta. T. saapui Yhdysvaltoihin 1899; esitelmöi Rockportissa; riitaannuttuaan past. P. Airaksisen kanssa T. alkoi tutkia ja esittää sosialismia ja hänestä tuli ensimmäinen sosialistiagitaattori Amerikan suomal. keskuuteen. Luovuttuaan Brooklyniin perustamastaan Työmiehestä; jatkoi T. lukujaan ja suoritti Minneapolisissa lääkärin tutkinnon, jonka jälkeen hän vetäytyi yksityistoihmiinsa. Sittemmin T. teki esitelmämatkoja puhuen pääasiallisesti sukupuoliasioista ja siltä alalta hän julkaisi myöskin useita kirjasia, jonka johdosta eräissä piireissä hänestä joskus tehtiin pilkallisia huomautuksia. Eräät hänen kirjoistaan julistettiin Suomessa pannaan, mutta levityskiellet kuitenkin peruutettiin. T. kuoli Chisholmissa 1917.

Tarkkainen, John, Superior, Wis., s. Kangasniemellä, M. l. 1879; siirtyi Amerikkaan ja asettui Superioriin, Wis., 1907; työssä laivatokilla, talonmiehenä Työmiehestä ja Keskusosuuskunnassa; toiminut osaston eri tehtävissä ja levittänyt työväen lehtiä 39 vuotta; kuulunut Työmiehen ja paikallisten osuusliikkeiden johtokuntiin useita vuosia.

Tolvonen, Andrew A. †, s. Helsingissä 1892 rätätälän poikana; tuotu Yhdysvaltoihin 4 kk. ikäisenä; kävi alkeiskoulut Ishpemingissä ja Kupari-suarella; opiskeli Valparaison yliopistossa; toimi osuusliikkeissä ja unioinien toimitsijana; Työväen-Opiston opettajana; Industrialistin liikkeenhoitajana, josta erosi 1920. A. jatkoi lukujaan Minnesotan yliopistossa, suoritti lainopillisen asianajajan tutkinnon, perusti konttorin Duluthiin ja tuli St. Louis kauntin prokuraattorin viraston apulaislakimieheksi, jossa oli kuolemaansa asti. T. oli kansalaistensa pitämä.

Tokoi, Antti Oskari, Fitchburg, Mass., s. Kannuksessa toukok. 15 p:nä 1873; käynyt kansakoulun; saapui Yhdysvaltoihin ensi kerran 1891; työskenteli länsivaltioiden kaivoksissa; palasi Suomeen 1900; toimi maanviljelijänä, liittyi Sosialidemokraattiseen puolueeseen 1906 ja tuli puolueen edustajaksi eduskuntaan 1907, jossa toimi 11 vuotta, ollen yhden virka-kauden puhemiehenä; Ammattijärjestön puheenjohtajana 1910—1918. V. 1917 Suomen itsenäisyystaistelun kireimmässä vaiheessa T. oli hetken aikaa senaatin varapuheenjohtajana, eli ensimmäisen kansallisen hallituksen päämiehenä; sisällissodan puhjettua Kansanvaltuuskunnan elintarve-ministerinä; siirtyi Venäjälle; liittyi Arkangelissa suomalaiseen Legioonan; tuli sieltä Lontoon kautta Canadaan 1920 ja sieltä hetimiten Yhdysvaltain puolelle, jossa liittyi Raivaajan toimitukseen 1922, kuultuen siihen 1949 asti. T. on voittanut suosiota tunneomaisena hyvänä puhujana; kuulunut ASKL hallitukseen; kiinteästi seurannut Suomen asioita; toiminut tarmok-

kaasti vanhan kotimaan avustustoimissa, jota varten hän teki yli maan ulottuvan puhujamatkan ja jonka johdosta hänelle, käydessään Suomessa 1949, osoitettiin yleistä kiitollisuutta. Jo sitä ennen oli eduskunta erityisellä lailla vapauttanut T. kaikesta vastuusta 1918 kansalaissodan onnettomista tapahtumista. T. on kirjoittanut kaksi kirjaa, Maanpakolaisen muistelmia ja Amerikan suomalaisia, jotka on kustannettu Suomessa.

Tossavainen, Johan Fredrick †, s. Pielavedellä, K. l. 1869; saapui Yhdysvaltoihin 1901 vaimonsa Alexantra Kauppisen kanssa; työskenteli Wyomingin ja Black Hillin, S. D., kaivannoissa; harrasti musiikkia; johti soitokuntia ja laulukuoroja; muutti länsivaltioista Massachusettsiin, asui m. m. Worcesterissa ja Gardnerissa. Jo nuorena T. liittyi työväenliikkeeseen; kehittyi kansanomaiseksi, pidetyksi puhujaksi; oli puhujana Suomessakin ja teki useita järjestämis- ja puhujamatkoja S. S. Järjestön hyväksi.

Tyni, Iisakki Nikolai, Abington, Mass., s. Alahärmässä kesäk. 26 p:nä 1891; itse hankkinut elämänsä jo nuorena; kolme kuukautta kansakoulua; tuli Amerikkaan 1907; työskenteli ensin Rhode Islandin valtiossa, muutti Massan puolelle ja liittyi Brocktonin osaston kautta sos.-puolueeseen 1910. Pitkän ajan T. on kuulunut Abingtonin osaston aktiivisiin toimitsijoihin, harrastaa laulua ja musiikkia; toimii Raivaajan kirjeenvaihtajana ja levtittäjänä.

Usenius, Adolf Emil †, s. Laitilan kartanossa Hollolassa 1872; koulusta päästyään toimi hän lyhyen ajan liikealoilla; yhtyi sosialistiseen liikkeeseen ja oli ruotsalaisen sos. lehden toimittajana Helsingissä. U. tuli Yhdysvaltoihin 1907; liittyi hetimiten Raivaajan toimituskuntaan, jossa hän esimerkillisellä tunnollisuudella työskenteli 34 vuotta. Kaikki nämä vuodet U. toimi työväenyhdistys Saimassa, piti puheita ja oli erittäin suosittu hautauspuheiden pitäjänä.

Vapaa, Ivar, Industrialistin päätoimittaja, Duluth, Minn., s. Taipalsaarella, V. l., käynyt kansakoulun, saapui Yhdysvaltoihin merimiehenä 1908; sekatoissa keskivaltioissa ja lännellä. Jo Suomessa V. liittyi työväenliikkeeseen, oli sos.-dem. puolueessa ja suurlakon aikana paikallisen lakkomitean sihteerinä; Ironwoodissa yhtiä tákäl. sos. osastoon, muutti Portlandiin ja sieltä Astoriaan, oli hetken aikaa työssä Toverissa ja tuli ensi kerran Industrialistin toimitukseen 1920, jossa siitä asti on ollut kaikkiaan 24 vuotta. V. on myös toiminut opettajana Työväen-Opistossa.

Virtanen, Toivo, Two Harbors, Minn., s. Parkanossa 1883; saapui Yhdysvaltoihin 1902; sekalaisissa töissä; liittyi sos. liikkeeseen 1907; opiskelut Työväen-Opistossa, kuulunut sen johtokuntaan; ollut S. S. J. luottamustoimissa, Keskipöytäsihteerinä ensin. hajaannuksen aikana; toiminut Industrialistin hyväksi ja ollut sen toimituksessa.

Vitikainen, Antti †, s. Taipalsaarella, V. l. 1881; saapui Yhdysvaltoihin 1903; teollisuusunionistinen puhuja; Työväen-Opiston monivuotinen johtokunnan jäsen, toimitsija, opettaja ja Industrialistin toimittaja. Järjestötoimien välillä V. toimi rakennustöissä, usein työnjohtajana. Antti ja Hellin Vitikainen olivat avioituneet jo Suomessa.

Vitikainen, Hellin, Industrialistin toimittaja, Duluth, Minn., puhuja, järjestäjä, s. Taipalsaarella, V. l. 1883; saapui Yhdysvaltoihin 1903, liittyi hetimiten sos. liikkeeseen, toimi Minneapolisiin osastossa; Toverittaren toimittajana; kahdesti Työväen-Opistossa oppilaana ja myöskin apuopettajana; toistakymmentä vuotta Industrialistin toimittajana.

Välimäki, John †, s. Lapualla 1884; käynyt kansakoulun; saapui Yhdysvaltoihin 1901; oli sekalaisissa töissä ja "hoopoli" eri paikkakunnilla. Työskennellessään Hibbingin rautakaivannoissa valittiin hän L. K. L. organisaarajaksi 1907, toimi unioiden järjestäjänä keskivaltioissa useita

vuosia; voitti tunnustusta ja luottamusta Minnesotan raudankaivajien lakon johtajana 1907 ja Kuparisaaren lakon johtajana 1913—1914; oli useissa L. K. L. konventioneissa ja muissa union luottamustoimissa. V. liittyi sos-puolueeseen 1906; toimittajana Työkansassa, Raivaajassa kahdesti, Towerin ja Työmiehen päätoimittajana. Tarmokkaana ja uhrautuvana työväenliikkeen toimitsijana ja työläisomaisena puhujana V. oli yleensä suosittu.

Wainio, Väinö W., Bogota, N. J., s. Vetelissä lokak. 16 p:nä 1880; tullut Amerikkaan 1902; liittynyt sos.-puolueeseen 1905; toiminut monissa osastoissa edustaja- ja luottamustehtävissä. V. on ollut Astorian osaston talouden- ja kaupanhoitajana; osuusliikkeissä liikkeenhoitajana Glassportissa, Ashtabulassa ja Worcesterissa; useissa osuustoimintakonferensseissa; monivuotinen ASKL New Yorkin aluetoimikunnan jäsen; ollut edustajana Liiton kokouksissa ja pitänyt seurapuheita.

Wittala, Teodor †, s. Lapualla 1883, kävi käsityökoulua Vaasassa; saapui Yhdysvaltoihin 1907, asui koko ajan kuolemaansa asti, v. 1930, New Yorkissa ja työskenteli ammattilalallaan kelloseppänä. W. oli New Yorkin osaston vanhimpia jäseniä, ahkera ja monipuolinen toimitsija, sekä varsinakin puolue-erimielisyyksien aikana sosialidemokraattisen suunnan tarmokkain ja vaikuttavin johtaja osastossa.

Öhrn, Axel, Virginia, Minn., s. Keurulla 1880, käynyt kansakoulun, saapunut Yhdysvaltoihin 1902 ja yhtiä sosialistipuolueeseen 1903. Ö. on toiminut järjestäjänä ja puhujana; perusti osastoja; kaivosmiesten unionin järjestäjänä ja osuusliiketoimitsijana. Ensimmäisessä järjestöhaajaannuksessa poliittisena radikaalina Ö. tuli Sosialistin päätoimittajaksi, ollen tehtävässä lyhyen ajan. Kommunistisen liikkeen noustessa Ö. oli ensimmäisiä sen kannattajia, toimi Suomal. Työväenjärjestössä; oli hetken Eteenpäin päätoimittajana, mutta bolshevisoimiskriisi ajoi hänetkin sivuun ja sen jälkeen hän vetäytyi yksityisiin maalaritoimiinsa.

Fitchburgin Nuoren Saiman, v. 1949 esittämän operetin, "Erämaan laulun", henkilökunta.

Yläriivi vasemmalta: Walfrid Mäkelä, Fred Smith, Edwin Kaarela, Hulda Kotka, Fabian Raatikainen, Helli Tallgren, John Puro, Eva Mattson, Benny Autula, Gertrude Leppäniemi, Raymond Magnussen, Aune Raatikainen, Victor Hansen, Laura Tuikka, Rudolph Laakso, Irma Puro, Erik Lahtinen, Aliina Penttinen, Uno Niemi; ylhäällä Veikko Lehto, Raymond Edwards, August Kostian; yläriivillä edelleen Raymond Lammi ja Toivo Wainonen. Toinen riivi: Aate Penttinen, Paul Hanslin, Toivo Orava, Veikko Linna, Emily Magnusson, Lily Huhtala, Emily Lehtinen, Leo Roiko, Lauri Rajala, Eila Järvi, Arvo Huhtala, Kalle Tuikka, U. John Perä ja Tenho Suomala. Kolmas riivi: Alan Sandberg, Laila Perä, Aino Holmberg, Naemi Puranen, Brita Haavisto, Kaarina Chapman ja Eino Haavisto, johtaja. Alarivi: Siiri Mäkelä, Toini Laakso, Thelma Koski, Elna Edwards, Martha Seppälä ja Tyyne Aalto.

LÄHDEVIITTAUKSET

I. Siirtolaisuus

- 1 Teo Snellman: Ulkokansalaistoiminta ja Siirtolaisten huolto II, ss. 8—9; Suomi-Seuran kustantama, Helsinki 1929.
- 2 E. A. Pulli: Minnesotan Suomalaisten Juhla-Albumi, Minnesotan amerikalais-suomalaisen historiallisen seuran julkaisu, s. 25; Duluth, Minn. 1948.
- 3 James Truslow Adams: Amerikan eepos, s. 274; Helsinki 1947.
- 4 E. A. Pulli: edell. teos, s. 21.
- 5 F. J. Syrjälä: Historia-aiheita Amerikan suomalaisesta työväenliikkeestä, s. 13; Fitchburg, Mass. 1925. Numerotiedot julkaistu myös: Tietokäsikirja Amerikan suomalaisille II, ss. 53—56; Fitchburg, Mass. 1913.
- 6 John I. Kolehmainen: Suomalaisten siirtolaisuus Norjasta Amerikkaan, ss. 8—12; Fitchburg, Mass. 1946.
- 7 S. Ilmonen: Amerikan suomalaisten historia II, s. 22; Jyväskylä 1923.
- 8 John I. Kolehmainen, edell. teos, s. 20. — S. Ilmonen, edell. teos, ss. 25—27. — Juuso Hirvonen: Michiganin Kuparialue ja suomalaiset siirtolaiset, ss. 46—49, Duluth, Minn. 1920.
- 9 S. Ilmonen, edell. teos, s. 32.
- 10 Konni Zilliacus: Käsikirja Pohjois-Amerikasta, Porvoo 1893.
- 11 Teo Snellman, edell. teos, s. 20.
- 12 Akseli Järnefelt: Suomalaiset Amerikassa, s. 18, Helsinki 1899.
- 13 Amerikan Uutiset Calumet, Mich., helmik. 24 p. 1905.
- 14 Teo Snellman: Ulkokansalaistoiminta ja Siirtolaisten huolto I, s. 16, Helsinki 1929.
- 15 F. J. Syrjälä, edell. teos, ss. 15—16.
- 16 Numerotiedot perustuvat myöskin hallituksen tilastotoimiston väki-iuku- ja asuntojaoston johtajan, Howard G. Brunsmannin tiedonantoihin. — Vert. myös The World Almanac 1950, s. 472.

II. Suomalaisten siirtolaisten sijoittuminen, olot ja elämä

- 1 John I. Kolehmainen: The Finnish Pioneers of Minnesota, kirjaseksi painettu esitelmä, St. Paul, Minn. 1944.
- 2 Akseli Järnefelt, edell. teos, s. 156.
- 3 John I. Kolehmainen: Esitelmä Evelethin osuustoimintajuhlissa elok. 7 p. 1949, julkaistu Raiv. jouluk. 10 p. 1949.
- 4 James Truslow Adams, edell. teos, s. 274.
- 5 Akseli Järnefelt, edell. teos, s. 250.
- 6 Akseli Järnefelt, edell. teos, s. 85.
- 7 Akseli Järnefelt, edell. teos, s. 57.
- 8 Teo Snellman, edell. teos, I, s. 30, teroittaa vieraisiin maihin siirtyneiden suomalaisten "suomalaisuudelle uskollisena pysymisen velvollisuutta" m. m. seuraavilla sanoilla: "Jokaisella suomalaisella vieraalla maalla on siis kansallinen ja isänmaallinen tehtävä. Kuta paremmin he tämän tehtävänsä käsittävät, sitä helpompi heidän on säilyttää kansallisuutensa, pelastua hukkumasta kansallisuuksien mereen." Kirjoittajan mukaan juuri "tämän tehtävän" suorittamiseksi olisi kotimaa velvollinen tukemaan siirtolaisia.

III. Työväenliikkeen synty ja sen varhaiset vaiheet

- 1 Jacob Rajala: S. S. O. Saiman 25-vuotisjulkaisu, Fitchburg 1919; myös Raivaajan Työvainiolla IV, Fitchburg 1908, ss. 146—151.
- 2 Saimaseuran käsikirja ja säännöt, hyväksytty 1896, Fitchburg 1898.

3 Y. K. Laine: Suomen poliittisen työväenliikkeen historia I, s. 79, Helsinki 1946.

4 A. F. Tanner: Työväen Kalenteri I. 1905, ss. 96—105, Hancock, Mich. 1904.

5 Edellämainittu v. 1905 Työväen Kalenteri.

6 Fred Karisen toimittamana oli Ishpemingissä v. 1896 hetken aikaa ilmestynyt, uskonnollisten riitojen vuoksi perustettu "Työmies"-niminen lehti, jossa muun ohella julkaistiin Marxin ja Engelsin Kommunistinen Manifesti, kuten Oskari Tokoi artikkelissaan, "Ennen Amerikan suomalais-ta työväenliikettä", (Raivaaja kesäk. 27 p. 1946) kertoo. Kun tätä lehteä ei kuitenkaan voitu pitää sosialistisen liikkeen edustajana, niin ensimmäiseksi sosialistiseksi lehdeksi muodostui Tannerin perustama Amerikan Työmies.

7 Edellämainittu v. 1905 Työväen Kalenteri.

8 Matti Kurikka oli synt. Inkerinmaalla 1863, tuli Helsinkiin 1872, ylöppiläksi 1881, oli Työmiehen toimittajana 1897; Canadasta Suomeen palattuun 1905 julistautui täydellisesti irti luokkataisteluopeista, ryhtyi sos.-dem. puolueen arvosteluun ja erotettiin puolueesta Oulun kokouksessa 1906. Teosofisten haaveilunsa ohella yritti monia siirtolayrityksiä; palasi Amerikkaan 1908, toimitti New Yorkin Uutisia ja kuoli 1915. Katso lähemmin: Y. K. Laine, edell. teos, s. 369. — Merkillisten käsitystensä perustana Killa oli m. m. muinais-intialaisesta käsikirjoituksesta, joka pitäisi olla löydetty Himis-nimisestä luostarista, muovailtu "Viides evankeliumi", joka hänen suomentamanaan ilmestyi Helsingissä 1906. Siinä annetaan tietoja "Issasta, samasta miehestä, jonka nimen länsimaa-olma oli väärentänyt Jesukseksi ja jonka nimessä heidän jumalaton kirkkonsa harjoitti noituuksiansa", kuten kirjusen esipuheessa sanotaan. Samana vuonna Kurikka julkaisi suomentamansa "Raha, sen synty ja kehitys"-kirjusen. Hän kirjoitti myös useita näytelmiä. — Täällä joskus kurikkalainen "sosialismi" luokiteltiin "eräänlaiseksi akkain yhteistämiseksi", kuten esim. F Laurila teki. Katso Waukeganin s. s. osaston 10-vuotisjulkaisu, 1905—1915, s. 75, Superior, Wis. 1915.

9 Matti Halminen: Sointula, Kalevan Kansan ja Canadan suomalaisten historia, ss. 16—23, Mikkeli 1936; myös F. J. Syrjälän artikkeli, Raivaajan Työvainiolta IV, 1908, s. 133, Fitchburg, Mass.

10 Toivo Hiltunen: Työmies kymmenvuotias 1903—1913, s. 9, Hancock, Mich. 1913.

11 Matti Halminen, edell. teos, ss. 29—32.

12 Martin Hendrickson: Muistelmia kymmenvuotisesta raivaustyöstäni, s. 30 ja 43—44, Fitchburg, Mass. 1909.

13 Toivo Hiltunen: Työmies kymmenvuotias, s. 7.

14 F. J. Syrjälä: Työmies kymmenvuotias, s. 63 ja Raivaajan Työvainiolta IV, 1908, s. 135.

15 "Säännöt Amerikan suomalaiselle työväenliitolle", painettu Amerikan Suomalaisen Työväen Kirjapaino-osakeyhtiön painossa, Worcesterissa 1903.

16 Toivo Hiltunen: Työmies kymmenvuotias, ss. 8—9; Anton Jäntin haastattelu marrask. 7 p. 1949.

17 Martin Hendrickson, edell. teos, s. 68.

18 Taavi Tainio: Raivaaja kymmenen vuotta, ss. 3—12, Fitchburg, Mass. 1915.

19 Antti Lemmönen: Raivaaja kymmenen vuotta, ss. 17—19; myös J. W. Meriläinen: Raivaajan juhla-julkaisu v. 1911 oman talon avajaisjuhliin, ss. 3—8, Fitchburg, Mass. 1911.

20 Raivaaja syysk. 14 p. 1905.

21 Raivaaja heinäk. 6 p. 1905.

22 Toveri kymmenvuotias 1907—1917, s. 72, Astoria, Ore. 1917.

23 Raivaaja lokak. 11 p. 1906.

IV. S. S. Järjestö ja sen loisto aika

- 1 Pöytäkirja, Amerikan suomalaisten sosialistiosastojen edustajakoukuksesta Hibbingissä, Minn., elok. 1—7 p:nä 1906, s. 14, Hancock, Mich. 1907.
- 2 Hibbingin edustajakokouksen pöytäkirja, ss. 4—5.
- 3 Hibbingin edustajakokouksen köytäkiri, s. 40.
- 4 Kaapo Murros: Köyhälistön Nuija I, 1907, s. 49, Hancock, Mich.
- 5 Hibbingin edustajakokouksen pöytäkirja, ss. 132—133.
- 6 Morris Hillquit: Yhdysvaltain sosialismin historia, s. 292, Fitchburg, Mass. 1912.
- 7 Morris Hillquit: edell. teos, ss. 420—423; myös John R. Commons: History of Labour in the United States II. s. 523, New York 1921.
- 8 Hibbingin edustajakokouksen pöytäkirja, s. 76.
- 9 Raivaaja, jouluk. 21 p. 1907.
- 10 Köyhälistön Nuija III, 1909, Hancock, Mich.
- 11 Köyhälistön Nuija I, 1907, s. 45, Hancock, Mich.
- 12 F. J. Syrjäjä, edell. teos, s. 110.
- 13 F. J. Syrjäjä, edell. teos, s. 94.
- 14 F. J. Syrjäjä: artik. Raivaaja, lokak. 8 p. 1929.
- 15 Tietokiri työläisille, Sosialistipuolueen kansallisviraston kustantama, ss. 147—152, Astoria, Ore. 1914.
- 16 Raivaaja, elok. 23 p. 1906.
- 17 Köyhälistön Nuija II, 1908, s. 41, Hancock, Mich. 1908; myös John Välimäki: artik. Kalenteri Amerikan suomal. työvälle, 1921, s. 114, Fitchburg, Mass.
- 18 John Välimäki: edell. Kalenterin artik., s. 115.
- 19 John J. Kolu: Kirjeellinen selostus helmik. 7 p. 1950.
- 20 Frank Aaltonen: Negaaneen sos. haalin avajaisjulkaisu, 1910, s. 27. — Aaltosen kirjeellinen selostus, toukok. 29 p. 1950, Ylä-Michiganin kaivostyöläisten vahingonkorvaustaisteluista.
- 21 Martin Hendrickson: Ajan varrelta-julkaisu, s. 5, Worcester, Mass. 1926.
- 22 John Malo: artik. Sorretun Kevät III, ss. 14—17, Astoria, Ore. 1910.
- 23 Tietokiri työläisille, ss. 238—242, Astoria, Ore. 1914.
- 24 S. Ilmonen: Amerikan suomalaisten sivistyshistoria I, s. 187, Hancock, Mich. 1930.
- 25 Helmer Mikko: Kirjeellinen selostus elok. 1949.
- 26 K. L. Haataja: Vallankumous, Työväen-Opiston julkaisu, ss. 5—12, Hancock, Mich. 1908.
- 27 S. Ilmonen, edell. teos, ss. 165—168.
- 28 F. J. Syrjäjä: Raivaaja kymmenen vuotta, ss. 39—49, Fitchburg, Mass., 1915; Suomen ja Venäjän vallankumouksellisten yhdistysten säännöt hyväksytyt Quincyssä nerustavassa kokouksessa heinäk. 7 p. 1907, painopaikka tuntematon; myös Raivaaja, jouluk. 1 p. 1908.
- 29 Raivaajan Työväenliitolta 1910: Silmäys suomal. sos. liikkeeseen v. 1910, kirj. J. M., s. 40.
- 30 F. J. Syrjäjä, edell. teos, ss. 73—78.
- 31 S. Ilmonen, edell. teos, ss. 182—184.
- 32 S. Ilmonen: Amerikan suomalaisten sivistyshistoria II, ss. 13—16, Hancock, Mich., 1931. Chicagon kokouksessa lokak. 11 p:nä Lojalaisuusliiton paikallisten osastojen edustajia oli seuraavasti: Charles Brant, Kalle Potti, Nikolai Johnson, pastori E. Määttäjä, Alma Lipsanen ja Jussi Hinkkanen Ohiosta; pastori Kalle Mäkinen New Yorkista; pastori J. Wargelin, Emil Mikkilä, Antti Sund, Oskari Koski ja Erick Nieminen Illinoisista; pastori D. A. Samanen, Johan Kuivinen, Johan Simonson, tri H. Holm, Mikko Skyttä, John Olson ja Fabian Tolonen Michiganista; O. J. Larson, Carl Salminen ja John Porthan Minnesotasta. Mukana oli myös Lincoln Loyalty Leaguen suomal. os. sihteeri J. H. Jasberg, hallituksen tiedonantotoimiston edustaja Edvin Björkman ja Suomen hallituksen elintarveasiain valvoja P. J. Valkeapää.

- 33 Amerikan suomal. sosialistijärjestön kolmannen edustajakokouksen pöytäkirja, Hancockissa, Mich., elok. 23—30 p:nä 1909, toimittanut kokouksen sihteeri F. J. Syrjälä, ss. 3—4, 9—11 ja 16.
- 34 Hancockin edustajakokouksen pöytäkirja, s. 61.
- 35 Hancockin edustajakokouksen pöytäkirja, s. 128 ja 134.
- 36 Smithvillen edustajakokouksen pöytäkirja, toimittanut kokouksen sihteeri Aku Rissanen, ss. 138—139 ja 332.
- 37 F. J. Syrjälä: Raivaaja kymmenen vuotta, ss. 54—65.
- 38 Smithvillen edustajakokouksen pöytäkirja, s. 315 ja 327.
- 39 Työmies, huhtik. 22 ja 24 päivinä 1909.
- 40 Pöytäkirja Itäpiirin piirikokouksesta helmik. 28—maaliskuun 1 p:nä, 1910, Fitchburg, Mass.
- 41 Pöytäkirja Itäpiirin piirikokouksesta, helmik. 16—18 p:nä 1911, Fitchburg, Mass.
- 42 Pöytäkirja Itäpiirin piirikokouksesta helmik. 12 ja 13 p:nä 1912, Fitchburg, Mass.
- 43 Pöytäkirja Keskiapiirin kolmannelta piirikokouksesta, Duluthissa, Minn., helmik. 21—28 päivinä 1914, toimittanut John Viita, ss. 10—11, Hancock, Mich. 1914.
- 44 Länsipiirin ensimmäisen piirikokouksen pöytäkirja, Astoria Ore., huhtik. 21—23 p:nä 1911.
- 45 Länsipiirin piirikokouksen pöytäkirja, Astoria, Ore., huhtik. 16—18 p:nä 1912.

V. Järjestön ensimmäinen hajaannus ja I. W. W.

- 1 Raivaaja, jouluk. 10 p. 1905.
- 2 Raivaaja, kesäk. 7 p. 1906.
- 3 Raivaajan Työväiniolta 1910, nimimerk. J. M:n artik., s. 41.
- 4 John Suoja: Vallankumous VII, Työväen-Opiston toverikunnan kevätkokous 1914, s. 97, Hancock, Mich.
- 5 Köyhälistön Nuija I, 1907, Hancock, Mich., Kaapo Murroksen artik., s. 50.
- 6 Yhdysvaltain Suomal. Sosialistijärjestön neljännen edustajakokouksen pöytäkirja, Chicagossa, Ill., marrask. 22—jouluk. 1 päivinä, 1914, s. 7.
- 7 Keskiapiirin kolmannen edustajakokouksen pöytäkirja, Duluth, Minn., helmik. 21—28 p:nä 1914, ss. 21—23.
- 8 Vuoden 1914 Chicagon edustajakokouksen pöytäkirja, ss. 16—17.
- 9 Itäpiirin piirikokouksen pöytäkirja, Fitchburg, Mass., helmik. 17—23 p:nä 1914.
- 10 Keskiapiirin kolmannen piirikokouksen pöytäkirja, Duluth, Minn., 1914.
- 11 Keskiapiirin kolmannen piirikokouksen pöytäkirja, s. 410.
- 12 Länsipiirin ylimääräisen piirikokouksen pöytäkirja, Astoria, Ore., huhtik. 23—27 ja toukok. 2 p:nä 1914.
- 13 Vuoden 1914 Chicagon edustajakok. pöytäkirja, s. 102.
- 14 Vuoden 1914 Chicagon edustajakok. pöytäkirja, s. 34.
- 15 Työmies Kustannusyhtiön ylimääräisen yhtiökokouksen pöytäkirja, Hancock, Mich., toukok. 23—27 p:nä 1914.
- 16 F. J. Syrjälä, edell. teos, s. 131. — John Suominen: artik. "Raivaajan liikepuolista yhtä ja toista". Raiv. kesäk. 27 p. 1946.
- 17 Työmies Kustannusyht. ylimääräisen yhtiökok. pöytäkirja, 1914.
- 18 Sosialisti, kesäk. 29 p. 1914.
- 19 Työväen-Opiston vuosikokouksen pöytäkirja, Sosialisti, kesäk. 16 p. 1914.
- 20 Industrialisti, toukok. 14 p. 1947, Työväen-Opiston johtokunnan toimintakertomus.
- 21 Smithvillen edustajakokouksen pöytäkirja, s. 329.
- 22 Frank Aaltonen: Säkeniä, elok. n:o 1914, ss. 354—358.
- 23 William D. Haywood: International Socialist Review, elok. n:o 1914.

- 24 Sosialisti, kesäk. 16 p. 1914.
 25 Haywood: International Socialist Review, lokak. n:o 1914; Sosialisti, heinäk. 11 p. 1914.
 26 Sosialisti, heinäk. 13 p. 1914.
 27 Ahjo, Työväen-Opiston julkaisu, maalisk. n:o 1918.
 28 Jack Kari, Hoquiam, Wash., kirjellinen selostus, 1949.
 29 Industrialisti, tammik. 4 p. 1918.
 30 A. A. Toivosen haastattelu, syysk. 1949.
 31 William Risto: Totuus-aikakauslehti, jouluk. 1920, ss. 58—64.
 32 Kirjassaan Laukki selitti venäläisten sosialidemokraattien periaatteellisesitkin hyljänneen "parlamenttaarisen ja yleensä muutenkin koni-kauppa-politiikan" s. 195, s. 226 hän painostaa Venäjän köyhälistön taistelun käyntiä "suoranaisesti joukkojen itsensä kautta" ja s. 255 hän selittää Harkovin hiilikaivostyöläisten omaksuneen "I. W. W. liiton periaatteet."
 33 Industrialisti, jouluk. 17 p. 1920.
 34 Industrialistin julkaisu, Uuden ajan jouluk. 1938, artik. "Taantumus työväenliikkeessä", kirj. C. N. 223,194.

VI. Järjestö sota-ajan aallokossa ja uusi hajaannus.

- 1 Yhdysvaltain Suomal. Sosialistijärjestön neljännen edustajakokouksen pöytäkirja, Chicagossa, Ill., marrask. 22—jouluk. 1 p. 1914.
 2 Puolueen tutkijakomitean lausunto julkaistu v. 1914 Chicagon kokouksen pöytäkirjan liitteenä, alkuen s. 328.
 3 Vuoden 1914 Chicagon edustajakokouksen pöytäkirja, s. 18.
 4 Vuoden 1914 Chicagon edustajakokouksen pöytäkirja, s. 263.
 5 Vuoden 1915 Itäpiirin piirikokouksen pöytäkirja, ss. 11—13.
 6 Pöytäkirja Itäpiirin piirikokouksesta, Fitchburgissa, Mass., helmik. 22—24 ja 27 päivinä, 1916, ss. 24—27.
 7 Vuoden 1916 Itäpiirin piirikokouksen pöytäkirja, s. 210.
 8 J. F. Mäen toimittama S. S. Järjestön viidennen edustajakokouksen pöytäkirja, Chicagossa lokak. 25—marrask. 3 päivinä 1919, ss. 10—12; Suomal. järjestön toimesta v. 1919 julkaistu lentokirjanen: Yhdysvaltain sosialistipuolueen kansalliskonventionin päätökset ja puolueorganien toimintakertomukset, s. 2.
 9 Vappu, Toverin julkaisu, Astoria, Ore. 1921, s. 158.
 10 Pöytäkirja Itäpiirin piirikokouksesta, Fitchburgissa, Mass., helmik. 22—27 päivinä 1919, s. 13. — Vuoden 1919 järjestön edustajakokouksen pöytäkirja, s. 22.
 11 V:n 1919 Itäpiirin piirikokouksen pöytäkirja, s. 50 ja 193.
 12 V:n 1919 Itäpiirin piirikokouksen pöytäkirja, ss. 41—48.
 13 Chicago Communist-lehden heinäk. 19 p. 1919 numerossa venäl. kielijärjestön sihteerin, Alexander Stoklitskyn artik. selitettiin tarkoitukseksi olevan hajaannuksen aikaansaaminen sosialistipuolueessa.
 14 S. S. Järjestön viidennen edustajakok. pöytäkirja, Chicagossa, 1919; Halosen raportti puol. kansalliskonventionista, ss. 150—153. — S. S. Järjestön seitsemännen edustajakok. pöytäkirja, Fitchburg, Mass., elok. 13—15 p. 1921, Yrjö Mäkelän raportti Detroitin konventionista, ss. 32—35.
 15 V:n 1919 Chicagon edustajakokouksen pöytäkirja.
 16 V:n 1919 edustajakokouksen pöytäkirja, s. 134.
 17 V:n 1919 edustajakokouksen pöytäkirja, ss. 57—59.
 18 Raivaaja, virallinen kokousreferaatti, jouluk. 31 p. 1920.
 19 Raivaaja, tammik. 4 p., 1921, edustajakokouksen virallinen selostus.
 20 Raivaaja, tammik. 6 p., 1921.
 21 Suomal. Sosialistijärjestön seitsemännen edustajakokouksen pöytäkirja, Fitchburgissa, Mass., elok. 13—15 p., 1921, s. 17.
 22 Sävele Syrjälän toimittama: "The Fifth Anniversary Review, YPSL of New England, 1920—1926."

23 Y. S. S. J:n toimeenpanevan komitean kokouksen pöytäkirja, lokak. 21 p., 1922 ja siihen liitetty edustajakokoukuskutsu.

VII. Amerikan Suomalainen Kansanvallan Liitto

- 1 Raivaaja, maalisk. 4 ja 8 p. 1940.
- 2 Congressional Record, Washington, D. C., maalisk. 23 p. 1948.

VIII. Kommunistinen liike

- 1 Eteenpäin julkaisu: Vaiherikkailta vuosilta, Eteenpäin 1921—1927, Worcester, Mass.
- 2 William Marttila: Vaiherikkailta vuosilta, ss. 35—37.
- 3 Leo Mattsonin toimittama: Neliäkymmentä vuotta, Työmiehen julkaisu, ss. 102—103, Superior, Wis. 1946.
- 4 Työmies, kesäk. 30 p:nä 1950.
- 5 Päätöslausemia Workers Partyn bolshevisoimisesta; puoluekokouksen päätöksiä, ss. 17—26, Superior, Wis. 1925.
- 6 Eteenpäin, jouluk. 8 p. 1925.
- 7 Lehtipaja, Työmiehen 25-vuotisjulkaisu, Superior, Wis. 1928, Henry Puron artik. "Amerikan kommunistinen liike ja suomalaiset siinä", ss. 94—97.
- 8 Pöytäkirja Yhdysvaltain Suomalaisen Työväenjärjestön perustavasta edustajakokouksesta, Chicagossa, tammik. 24—27 p. 1927.
- 9 Eteenpäin, jouluk. 12 p. 1928.
- 10 Yrjö Halonen: Taistelu osuustoimintarintamalla, ss. 9—10, Superior, Wis., 1932; Keskusosuuskunnan tilapäislehti, Tiedonantaja, jouluk. 31 p. 1929.
- 11 Eteenpäin, jouluk. 7 p. 1929.
- 12 Eteenpäin, maalisk. 16 p. 1930.
- 13 Työmies, tammik. 8 p. 1930.
- 14 Työmies, marrask. 2 p. 1932.
- 15 Työmies, marrask. 27—29 ja jouluk. 2—3 p. 1932.
- 16 Työmies, tammik. 18 p. 1941.
- 17 Eteenpäin, kesäk. 17 p. 1947.

IX. Osuustoiminta

- 1 F. J. Syrjälä: Historia-aiheita Amerikan suomalaisesta työväenliikkeestä, s. 210, Fitchburg, Mass. 1925.
- 2 Raivaaja, helmik. 15 p. 1906.
- 3 Sävele Syrjälä: A Brief History of United Co-operative Society of Fitchburg, Fitchburg, Mass. 1947.
- 4 Sävele Syrjälän toimittama Farmarien Keskusliikkeen 20-vuotisjulkaisu. "20 years of Cooperation", Fitchburg, Mass. 1948. — Arno J. Hansas, artikkeli, Raivaaja, elok. 3 p. 1950.
- 5 John Suominen, artikkeli, Raivaaja, kesäk. 27 p. 1946. — S. S. J. Iläpiirin piirikokouksen pöytäkirja v:lta 1915..
- 6 Frank Aaltonen: Maynard Weavers, s. 10 ja 21—22, Maynard, Mass. 1941. — 40-vuotias United Co-operative Society of Maynard-julkaisu, Maynard, 1947.
- 7 Miljoona-Osuuskunta, United Co-op. Societyn juhla-julkaisu, ss. 2—4, Boston, Mass. 1921.
- 8 Pöytäkirja, osuuskauppojen neuvottelukokouksesta, Superiorissa, Wis., heinäk. 29—30 päivinä 1917, julkaistu Pelto ja Koti-lehdessä syysk. 1 p. 1917.
- 9 Keskusosuuskunnan vuosikirja 1940, s. 79, Superior, Wis.
- 10 Keskusosuuskunnan Tiedonantaja, jouluk. 31 p. 1929.
- 11 Keskusosuuskunnan vuosikirja 1930; julkaistu vuosikokouksen pöytäkirja.
- 12 Keskusosuuskunnan vuosikirja 1930.

- 13 V. S. Alanne: Kuluttajaosuustoiminnan perusteet, s. 121, Superior, Wis. 1937.
- 14 V. S. Alanne: artik. "Onko osuustoiminnasta mitään hyötyä?", Työväen Osuustoimintalehti, helmik. 14 n. 1950.
- 15 Keskusosuuskunnan vuosikirja 1939, ss. 77—80, Superior, Wis. 1939.
- 16 Herman Kortesoja, kirjeellinen selostus, keväällä 1949.

X. Sanomalehdet ja kirjallisuus

- 1 John I. Kolehmainen: The Finns in America, A Bibliographical Guide to Their History, s. 73, Hancock, Mich. 1947.
- 2 F. J. Syrjälä: Raivaaja kymmenen vuotta, s. 28, Fitchburg, Mass. 1915.
- 3 Toivo Hiltunen: Työmies kymmenvuotias, 1903—1913, ss. 12—32, Hancock, Mich. 1913.
- 4 Köyhälistön Nuija I, s. 155, Hancock, Mich. 1907.
- 5 Toivo Hiltunen: Työmies kymmenvuotias, s. 23.
- 6 Jukka Salminen: Vappu 1914, s. 167, Astoria, Ore. 1914.
- 7 Pöytäkirja, Työmies Kustannusyhdistyksen vuosikokouksesta elok. 15—18 päivinä 1914, s. 10. — Lehtipaja, Työmiehen 25-vuotisjulkaisu, s. 31, Superior, Wis. 1928.
- 8 Pöytäkirja, Työmies Kustannusyhdistyksen vuosikokouksesta helmik. 6—8 päivinä 1915, s. 6.
- 9 Neljäkymmentä vuotta, Työmiehen julkaisu, s. 31, Superior, Wis. 1943.
- 10 Taavi Tainio: Raivaaja kymmenen vuotta, ss. 9—11, Fitchburg, Mass. 1915. — Raivaajan juhla-julkaisu oman talon avajaisjuhlija varten, 1911, V. Loukolan kirjoitus, ss. 9—12.
- 11 Aku Päivö: artik. Hieman Raivaajan historiaa, Raivaajan Työväenliitolta III, 1907.
- 12 Raivaaja, maalisk. 1 p. 1906.
- 13 John Suominen: artik. Raivaaja, kesäk. 27 p. 1946.
- 14 J. W. Meriläinen: Raivaajan juhla-julkaisu oman talon avajaisjuhlija varten, 1911, artik. "Silmäys Raivaajan historiaan."
- 15 Toveri kymmenvuotias, 1907—1917; Väinö Riipin kirjoitus, ss. 11—14, Astoria, Ore. 1917.
- 16 Toverin Kustannusyhdistyksen vuosikokouksen pöytäkirjat, vuosilta 1916 ja 1917.
- 17 Toveritar kymmenvuotias, 1911—1921, Nimimerk. — o — o:n kirjoittama artik. Toverittaren historiaa.
- 18 Toveritar kymmenvuotias, 1911—1921, nimimerk. Sirkan kirjoittama artik. "Hampaankolosta."
- 19 F. J. Syrjälä edell. teos, s. 30.
- 20 Köyhälistön Nuija III, 1909, ss. 171—176, Hancock, Mich. 1909.

XI. Palkallisosat

- 1 New Yorkin osaston komitean toimittama julkaisu: Viisitoista vuotta New Yorkin suomalaisten sosialistien historiaa, 1903—1918, Fitchburg, Mass. 1918.
- 2 Wilho Hedman: Selostus New Yorkin osaston 30-vuotisesta toiminnasta, Nykyaika, toukok. 1 p. 1933.
- 3 Raivaajan Työväenliitolta v:ltä 1908, s. 189 ja sama julkaisu v:ltä 1910 s. 175.
- 4 Alice Hendricksonin selostus.
- 5 Raivaaja, kesäk. 27 p. 1946.
- 6 Bogotan suomalais. sos. osasto 25-vuotias, kirj. O. K(oskinen), Raivaaja, helmik. 21 p. 1939.
- 7 Martha Naaralainen: Raivaaja lokak. 8 p. 1929.
- 8 Haastattelu keväällä 1949 Jack Karppisen, Topias Aron, Ed. Tuomisen ja Otto Wigrenin kanssa.

- 9 Axel Grahn ja Wm. Kylmälä: Kirjeelliset selostukset v. 1947.
- 10 S. S. Osasto Saiman 25-vuotisjulkaisu, Fitchburg, Mass. 1919. -- Raivaajan Työvainiolta IV, 1908.
- 11 Taavi Tainio: Raivaaja kymmenen vuotta, s. 8, Fitchburg, Mass. 1915.
- 12 Koivulahden Heikki (Henry Puranen) artik., Raivaaja, kesäk. 27 p. 1946.
- 13 Raivaaja, kesäk. 27 p. 1946.
- 14 S. S. Osasto Saiman 25-vuotisjulkaisu, 1919.
- 15 John O. Korpi: artik. Raivaaja, kesäk. 27 p. 1946.
- 16 Martin Hendrickson: Ajan varrelta-julkaisu, s. 4, Worcester, Mass. 1925.
- 17 Raivaajan Työvainiolta v:lta 1908, ss. 156—159. — Victor Annala: artik. Muistelmia 40-vuotistaipaleelta, Raivaaja, kesäk. 27 p. 1946.
- 18 Verner Niskanen: Raivaaja, kesäk. 27 p. 1946 ja kirjeellinen selostus jouluk. 1949. — Raivaajan Työvainiolta v:lta 1908, ss. 164—166.
- 19 Akseli Mattson: Kirjeellinen selostus, toukok. 1950. — Raivaajan Työvainiolta v:lta 1910, s. 189. — Nimimerk. Vennu, (Akseli Mattson) artik. T. Y. Veli valistajana ja kasvattajana, Raivaaja, kesäk. 27 p., 1946. — Nimimerk. Antinpoika, (Toivo N. Nousio) artik. Pikapiirtoja Quincyn T. Y. Veljen ja osaston toimintataipaleelta, Raivaaja kesäk. 27 p. 1946.
- 20 William Aho: Kirjeellinen selostus, maalisk. 1950. — Raivaajan Työvainiolta v:lta 1908.
- 21 Raivaajan Työvainiolta v:lta 1910, s. 179 ja Jacob Koskelan ja A. J. Kajanderin kirjeelliset selostukset v. 1947.
- 22 John Millerin kirjeellinen selostus v. 1947. — Siirtokansan Kalenteri v. 1950, Nanni Lassilan kirj.: "Canterbury ja Canterburyn haali", s. 152 ja Wm. Marttilan kirj.: "Connecticutin suomal. historiaa", ss. 145—151.
- 23 Nikolai Tyni ja Väinö E. Newberg: Kyselykaavakevastaukset v. 1947.
- 24 Nikolai Tyni: kirjeellinen selostus v. 1948.
- 25 Raivaajan Työvainiolta v:lta 1908, s. 169. — Hjalmar Johnson ja William Johnson: Kirjeellinen selostus, helmik. 1948 ja nimimerk. "Nenakkitt" (Joonas Tikkanen), Raivaajan artik. kesäk. 20 p. 1947.
- 26 Väinö Wiljamaa: kirjeellinen selostus v. 1949 ja George W. Laakson paikkakuntakirje Raivaajassa jouluk. 9 p. 1949.
- 27 Matti Laitala: Kirjeellinen selostus v. 1949.
- 28 Wilho H. Mackey: Kirjeellinen selostus ja Raivaajassa kesäk. 27 p. 1946 julkaistu artikkeli.
- 29 Matti Kokko ja Oscar Winter: Kirjeelliset selostukset.
- 30 John A. Rivers: Kyselykaavakevastaukset v. 1947.
- 31 A. T. Olsson: Kyselykaavakevastaukset v. 1947 ja F. S(ilonen) artik. Raivaajassa kesäk. 27 p. 1946.
- 32 John Kulju: Kyselykaavakevastaukset v. 1947.
- 33 Gustaf Pursi: Kirjeellinen selostus v. 1949.
- 34 Nimimerk. "Nesse" (Eino Sarkkinen) artik. Raivaajassa kesäk. 27 p. 1946.
- 35 Emil Wiljamaa: Kirjeellinen selostus v. 1950. — Emil Alkula, artik. Raivaaja kesäk. 27 p. 1946 ja Ashtabulan s. s. osaston juhannusjulkaisu, vuodelta 1909.
- 36 Evert Ekonen: Kirjeellinen selostus v. 1949.
- 37 Frank Heiskala: Kyselykaavakevastaukset v. 1947.
- 38 Frank Heiskala ja Oskari Seppelin: Kyselykaavakevastaukset v. 1947.
- 39 Hulda Toivonen-Stevens, kirjeellinen selostus; Detroitin s. s. osaston 15-vuotisjulkaisu, v. 1921; Työmies tammik. 22 p. 1930; Sosialisti toukok. 4 p. 1915; Detroitin S. S. J. osaston uuden haalin avajaisjuhla-julkaisu ss. 12—16, 1923.
- 40 Chicagon Suomalaisen Edistysyhdistyksen talon avajaisjulkaisu, v. 1930; osaston agitaatiokomitean toimittama painettu nyrkkilehti "Oras",

toukok. v. 1924 ja J. W. Sarlundin ja Emil Männistön kirjeelliset selostukset v. 1949.

41 Waukeganin s. s. osaston 10-vuotisjulkaisu 1905—1915 ja Karl A. Helanderin selostus.

42 Toivo Hiltunen: Toveri kymmenvuotias, ss. 112—114; Työmies kymmenvuotias, s. 12.

43 Leo Mattsonin toimittama Työmiehen julkaisu "40 vuotta", s. 33. Superior, Wis. 1946.

44 Theodore Varmasen haastattelu, syks. 1949.

45 Negauneen osaston haalin avajaisjulkaisu, Matti Tenhusen kirj., s. 17, Hancock, Mich. 1910.

46 Negauneen osaston haalin avajaisjulkaisu, v. 1910, Frank Aaltosen kirjoitus, s. 47; Kalle Filppulan haastattelu syysk. 1949.

47 Elo Tuurin, Kalle Filppulan ja Edw. Simpuran haastattelu, syks. 1949.

48 Maple Ridgen Työväenyhdistyksen valitseman komitean laatima yhdistyksen 25-vuotismuistovihko, 1939.

49 Martin Hendrickson: Muistelmia ine., s. 30; Edi Järven haastattelu, syks. 1949.

50 Toivo Merisal on kirjeellinen selostus, v. 1949.

51 Martin Hendrickson: Muistelmia jne., s. 31; Työväen-Opiston julkaisu "Ahjo", n:o 6, 1916; John J. Kolun, Matti Wahlbergin ja Albert Hendricksonin haastattelu syksyllä 1949.

52 Martin Hendrickson: Muistelmia ine., s. 33; Herman Kortesojan kirjeellinen selostus, kesällä 1949.

53 Lisi Ruohomäki: Kyselykaavakevastaukset v. 1947.

54 Finnish Workers Clubin puolesta argettu selostus, jonka allekirjoittajina ovat puheenjohtajana Hilja Wiiliäinen ja kirjuriina Joe Juvonen julkaistu Industrialistissa maalisk. 7 p. 1949. — Syyne Alanko: Kyselykaavakevastaukset, v. 1949.

55 Olga Niemi: Kyselykaavakevastaukset, v. 1949.

56 Syyne Alanko: Kirjeellinen selostus, kesällä 1949.

57 Frank Andersonin ja Toivo Merisal on kirjeelliset selostukset, v. 1949.

58 Antti A. Parviainen: Kirjeellinen selostus v. 1949.

59 Aug. Wesley'n Minneapolisin osaston historiikki vv. 1903—1913;

Kalle V. Kosken ja John E. Salan kirjeelliset selostukset v. 1949.

60 Kövhälöstön Nuija, v. 1907, s. 61; Jacob Eldin haastattelu kesällä 1949.

61 Kalle Mäen ja Toivo Hovilan haastattelu kesällä 1949.

62 Sorretun Kevät III, v. 1910, Astoria, Ore., John Malon artik.: "Muistoja Wyomingin ammatillisesta järjestymisestä"; Hanna Hiibackan haastattelu kesällä 1949.

63 John Kaattarin kirjeellinen selostus, toukok. 1949.

64 Vapautta Kohti II, v. 1909, M. N:n kirjoitus, s. 24; Toveri kymmenvuotias, s. 73.

65 Toveri kymmenvuotias, s. 109.

66 Toveri, helmik. 5 p., 1914; Jack Mäen haastattelu elok. 1949.

67 Toveri kymmenvuotias, s. 105.

68 Andrew H. Mäen ja Otto Rentolan haastattelu kesällä 1949.

69 Leo Mattson: Työmiehen julkaisu, 40-vuotta, s. 143, Superior, Wis. 1946.

70 Jack Kari: Kirjeellinen selostus, kesällä 1949; Andrew H. Mäen ja Matti Mäen haastattelu, kesällä 1949.

71 Toveri kymmenvuotias, s. 103; Kalle Mäen ja Toivo Hovilan haastattelu kesällä 1949.

72 Toveri kymmenvuotias, ss. 90—95; Toini Niemi-Pirin haastattelu kesällä 1949.

73 Vapautta Kohti II, v. 1909, ss. 8—10; Toveri kymmenvuotias: Piirteitä Portlandin s. s. o. toiminnasta, ss. 96—99; Peter Kähkönen: Kirjeellinen selostus, kesällä 1949.

74 Toveri kymmenvuotias, Taavi Helskeen kirjoitus, ss. 77—78; Taavi Helskeen kirjeellinen selostus kesällä 1949.

75 Vapautta Kohti II, Toverin joulujulkaisu v. 1909, Piirteitä W. Berkeleyn osaston historiasta ss. 14—16; Walter Mörkin kirjeellinen selostus kesällä 1949.

76 Antti Lappisen haastattelu elok. 1949.

77 Vapautta Kohti II, Toverin joulujulkaisu v. 1909, s. 20; Toveri kymmenvuotias, Nestor Williamsin kirjoitus s. 88; myös Antti Miettisen haastattelu.

78 Toveri kymmenvuotias, Emil Lindenin selostus s. 86; Otto I. Colnanuksen lähettämä kopio Emil Lindenin Los Angelesin suomalais-yhteisrintöjen historiaa käsittelevästä, v. 1942 pidetystä esitelmästä; Anton Paalon kirjeellinen selostus.

79 Vapautta Kohti III, Toverin joulujulkaisu v. 1910, s. 29; Matti Hiipakan kirjeellinen selostus kesällä 1949.

Gardnerin s. s. osaston ihanneliitto v. 1914.

Yläriivi vasemmalta: Hugo Tamminen, Raineri Walkonen, Lauri Virtanen, Aate Penttinen, Wilhard Adamson, Emil Arvo, opettaja, Matti Laitinen, Väinö Nisula, Arvo Peltonen, John Luoma, Eino Nisula, Hugo Erickson ja Kalle Rekonen. Toinen rivi: Helmi Erickson, Tyyne Seppä, Tyyne Walkonen, Aili Hiltunen, Impi Arvo, Martha Laine, opettaja, Sylvia Pollari, Aili Ikonen, Laura Suominen, Anna Snellman ja Einari Adamson. Kolmas rivi: Elli Oikemus, Katri Kangas, Helmi Koivu, Lempi Adamson, Väinö Mäntylä, opettaja, Fanny Puranen, Suoma Määttä, Ida Forsman, Martha Snellman ja Irene Bergholm. Neljäs rivi: Fabian Laitinen, Wilho Laakso, Albert Koski, Väinö Arvo, Veikko Vehmas, Julius Bergholm, Maria Koski, Helge Erickson, Irene Luoma, Toivo Mäki, Eino Fimlard ja Toivo Kauppinen.

S I S Ä L T Ö

	Siv.
Alkulause	5
I. Siirtolaisuus	9
Siirtolaisuus Norjaan ja Amerikkaan. — Siirtolais- ten lukumäärä.	
II. Suomalaisen siirtolaisten sijoittuminen, olot ja elämä ...	25
Työolot. — Varhaisten siirtolaisten sivistysolot. — Siirtolaisesta tulee pysyvä asukas.	
III. Työväenliikkeen synty ja sen varhaiset vaiheet	53
Ensimmäiset herättäjät. — Amerikan Työmies. — Matti Kurikka ja Malkosaaren Sointula. — Uusia san- nomalehtiyrityksiä ja Imatra-liiton perustaminen. — Työmiehen perustaminen. — Clevelandin kokous ja sosialistipuolueeseen liittyminen. — Raivaajan perus- taminen ja järjestötoiminnan tehostuminen.	
IV. S. S. Järjestö ja sen loisto-aika	91
Järjestön perustaminen ja sen toiminta. — Osastojen seuraelämä- ja kulttuuritoiminta. — Suomalaiset am- mattijärjestötyössä ja lakkotaisteluilissa. — Työväen- Opiston perustaminen. — Salaliittopuuhiin paljasta- minen. — Kansallismaineen "puhdistajat" liikkeellä. — Hancockin edustajakokous. — Smithvillen edusta- jakokous. — Piirijärjestön perustaminen ja niiden toi- minta.	
V. Järjestön ensimmäinen hajaannus ja I. W. W.	167
Vuoden 1914 piirikokoukset. — Hajaannus Työmie- hen yhtiökokouksessa. — Sosialistin perustaminen ja sen muuttuminen Industrialistiksi. — Työväen-Opis- tosta I. W. W:n oppilaitos. — Butten rettelöt. — La- kot, vainot ja vangitsemiset.	
VI. Järjestö sota-ajan aallokossa ja uusi hajaannus	209
Piirijärjestöt ja niiden toiminta. — Sota-ajan vainot ja ahdistukset. — Suhtautuminen Suomen kansalais- sotaan ja Venäjän vallankumoukseen. — Hajaannus puolueessa, sovitteluyritykset ja Chicagon toinen edustajakokous. — Järjestöhajaannus ja Waukeganin edustajakokous. — Sosialistipuolueen suomalaisen jär- jestön uudestaan järjestäminen.	
VII. Amerikan Suomalainen Kansanvallan Liitto	253
VIII. Kommunistinen liike	263
Suomalaisen Työväenjärjestön perustaminen. — Työ- väenjärjestön myöhäisemmät vaiheet ja sen hävittä- minen.	

IX. Osuustoiminta	283
Osuustoiminta Uuden Englannin alueella. — Superiorin Keskusosuuskunta. — Keskusosuuskunnan jäsenliikkeet. — Minnesotan suomalaisten kansalaisyhdistys.	
X. Sanomalehdet ja kirjallisuus	309
Työmies. — Raivaaja. — Toveri. — Toveritar. — Kirjallisuus.	
XI. Paikallisosastot	347
New Yorkin alue. — Uuden Englannin alue. — Ohion ja Pennsylvanian alue. — Keskivaltioiden alueet. — Vuoristovaltiot. — Tyynenmeren rannikkoalueet.	
Amerikan suomalaisen työväenliikkeen toimitsijoita	485
Lähdeviittaukset	505